

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

BELEDİYE MECLİSİ KARARLARLARINA GÖRE

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA AKHİSAR (1939-1945)

HAZIRLAYAN

Bayram Ali YAVUZ

1830204039

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Ayşegül ŞENTÜRK

ISPARTA -2021

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL

ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “*Belediye Meclisi Kararlarına Göre İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Akhisar (1939-1945)*” adlı tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

İmza

Bayram Ali YAVUZ

08/07/2021

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	Bayram Ali YAVUZ
Öğrenci Numarası	1830204039
Enstitü Ana Bilim Dalı	Tarih
Programı	Yüksek Lisans
Programın Türü	(x) Tezli Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-SOYADI	Doç.Dr.Ayşegül ŞENTÜRK
Tez Başlığı	Belediye Meclisi Kararlarına Göre İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Akhisar (1939-1945)
Turnitin Ödev Numarası	1613292560

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 391 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 26/07/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönergesinin 14 üncü maddesinde yer alan filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

Kaynakçalar hariç, alıntılar dahil, 10 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç;

% ...3..... 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

26/07/2021

(İmza)

Danışmanın Unvanı-Adı-SOYADI

(YAVUZ, Bayram Ali, *Belediye Meclisi Kararlarına Göre İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Akhisar (1939-1945)*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2021)

ÖZET

Yerel tarih araştırmaları son zamanlarda ülkemizde popüler olmuştur. Yerel tarih araştırmalarını Batı’da 15. Yüzyıllara kadar götürmek mümkündür. Osmanlı devletinde ise 1870’li yıllarda ilk örnekleri verilmiştir. Yerel tarih, etnik köken, din vs. konularında bireye kimliklendirme ve aidiyet duygusu kazandırmaktadır. Yerel tarih birey için “biz” duygusunun kaynağını oluşturmaktadır. Yerel tarih kaynakları denilince akla ilk gelen sözlü tarihtir. Yerel tarih araştırmalarında önemli arşiv kaynağı olmasına rağmen genellikle belediye meclisi karar defterleri arşivi göz ardı edilmektedir. Bu çalışmada yerel tarih araştırmalarında belediye meclis karar defterlerinin arşiv kaynağı olarak kullanılması amacıyla, Akhisar Belediyesi meclis kararları üzerinden 2. Dünya Savaşı dönemi incelenmiştir.

Milli Mücadele sonrası yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinin birçok alanda kalkınma hamlelerine giriştiği bir dönemde 2. Dünya Savaşı patlak vermiştir. Türkiye, 2. Dünya Savaşı’na girmemiş olsa da savaştan ciddi anlamda etkilenmiştir. Belediye meclis kararları üzerinden bu etkilenme durumunu net bir şekilde görmek mümkündür.

Sosyal bilimlerin yöntemi, geçmişteki olayları inceleyerek anlamak ve açıklamaktır. Bu bağlamda çalışma 3 aşamadan oluşturulmuştur. Birinci aşamada önsöz kısmında belirtilen arşivler taranmıştır. Fakat çalışmanın ana kaynaklarını Akhisar Belediyesi’nde bulunan defter arşivleri oluşturmuştur. Bu defterler; meclis karar defterleri, encümen meclisi karar defterleri, ihale defterleridir. İkinci aşamada toplanan veriler tasniflenerek içindekiler kısmı oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada toplanan bilgi/belgelerin okuma işlemi tamamlanmış ve gerekli görülen tablo ve grafikler ile desteklenerek yazım işlemi tamamlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Akhisar Belediyesi, Belediye Meclis Karar Defterleri, Encümen Meclisi Karar Defterleri, Belediye İhale Defterleri, 2. Dünya Savaşı.

(YAVUZ, Bayram Ali, *Akhisar During the Second World War According to the Decisions of the Municipal Council (1939-1945)*, Master Thesis, Isparta, 2021)

ABSTRACT

Local history studies have recently become popular in our country. It is possible to take local history research in the West to the 15th century. In the Ottoman state, the first examples of the example from 1870 were given. Local history, ethnicity, religion etc. subjects also give the individual a sense of identification and belonging. Find out the source of the sense of us for local history. When it comes to local historical sources, the first thing that comes to mind is oral history. Important archive messages are archive messages, but the archive of city council decision books is still ignored. In this main local history research, the 2nd World War period has been examined through encrypted as the archive source of the decision books of the municipal council, through Akhisar Municipality council decisions.

After the War of Independence of the newly founded Republic of Turkey has attempted to move development in many areas. During this period, World War 2 broke out. Turkey, despite the fact that no entry into the 2nd World War It was seriously affected by the 2nd world war. It is possible to see this situation clearly through the decisions of the municipal council.

The method of social sciences is to understand and explain past events by examining them. In this context, the study consists of three phases. In the first stage, the archives mentioned in the preface were scanned. However, the main sources of study were the decision books archives in Akhisar Municipality. These books; municipal council decision books, municipal board of council decision books and tender books. In the second stage, the collected data were classified and the table of contents was formed. In the third stage, the reading process of the collected information/documents was completed and the writing process was completed by supporting the necessary tables and graphics.

Keywords: Akhisar Municipality, Municipal Council Decision Books, Municipal Committee Decision Books, Municipality Tender Books, 2. World War.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI.....	i
YEMİN METNİ	ii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR DİZİNİ	xi
GRAFİKLER DİZİNİ	xii
EKLER-FOTOĞRAF DİZİNİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiv
KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	xvi
ÖNSÖZ.....	xxiii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

2. DÜNYA SAVAŞI YILARINDA AKHİSAR BELEDİYESİNDE YÖNETİM VE BÜTÇE

1. AKHİSAR BELEDİYESİ.....	19
1.1 Akhisar Belediyesi Yönetimi	19
1.1.1 Akhisar Belediye Başkanları.....	20
1.1.2. Belediye Meclisi	22
1.1.3. Belediye Encümen Meclisi	24
1.2. Akhisar Belediyesi Çalışanlarına Verilen İhtar ve Cezalar	26
1.3. Tenbihatlar	32
1.3.1. Halkın Rahatsız Olmasını Önlemeye Yönelik Tenbihat	33
1.3.2. Ölçü-Ayar Kanunu Hakkında Tenbihat	33
1.3.3. Bira satışları Hakkında Tenbihat.....	36
1.3.4. Seyrû Sefer Hakkında Tenbihat	37
1.3.5. Hayvan Kesimleri Hakkında Tenbihat.....	39
1.3.6. Yaş Meyve ve Sebzelerin Toptan Satış Mahalli Hakkında Tenbihat.....	40
1.3.7. Sosyal Hayatı Düzenlemeye Yönelik Tenbihatlar	41
1.4. Akhisar Belediyesi Tarafından Halka Verilen İkrariyeler	43

2. BELEDİYE BÜTÇESİ.....	44
2.1. Belediye Gelirleri	45
2.1.1. Belediye Gelir Bütçesi (1938-1941)	46
2.1.2. Belediye Gelir Bütçesi (1942-1943)	54
2.1.3. Belediye Gelir Bütçesi (1944-1945)	57
2.1.4. İrat Kayıtları ve Başboş Hayvan Satışları	64
2.1.5. İş Yeri Açma ve Ruhsat İşlemleri	65
2.1.6. Cezalar-Akhisar Belediyesi Belediye Zabıta Talimatnamesine Göre	66
2.2. Belediye Giderleri	73
2.2.1. Belediye Giderleri Bütçesi (1938-1941)	73
2.2.2. Belediye Giderleri Bütçesi (1942-1943)	81
2.2.3. Belediye Giderleri Bütçesi (1944-1945)	87
2.2.4. Akhisar Belediyesi Tarafından Belediye Çalışanlarına Yapılan Yardımlar	94
2.2.5. Akhisar Belediyesi Onarım-Tamirat İşleri ve Belediye İçin Verilen Siparişler	95
2.2.6. Belediye Şubeleri ve Belediye Yönetiminde Olan Yerlerin İhtiyaçları için Yapılan Satın Alımlar	97
2.3. Belediye Yatırım Planları	102
2.4 Haciz ve İcralar	109
3.4.1. Haciz ve İcralar (1938-1945)	110

II. BÖLÜM

2. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA AKHISAR BELEDİYESİNDE ÇALIŞMALAR, İHALELER, BELEDİYE YARDIMLARI VE HİZMETLERİ

1. BELEDİYE HİZMETLERİ	113
1.1. Nüfus Sayım İşleri	113
1.2. Hamal Yeri Tayini	115
1.3. Taksi Yeri Tayini	116
1.4. Otobüs seferleri	116
1.5. Bisiklet ve Araba Plakaları	117
1.6. Çevre Düzenlemesi	119
1.7. Halk Tarafından Gelen Şikâyetler-Dilekler ve Bulunan Çözümler	122
1.8. Kahveneler-Kahveciler İle İlgili Hizmetler	123
2. AKHISAR BELEDİYESİ ÇALIŞMALARI	124
2.1. Elektrik Fabrikası	124
2.2. İtfaiye Hizmeti ve Yangınlar	139
2.3. Halk Sağlığını Korumaya Yönelik Çalışmalar	146
2.3.1. Hastane	146

2.3.2. Hijyen	154
2.3.3. Aşı İşi.....	157
2.3.4. Sivrisinek ve Sıtma İle Mücadele	158
2.3.5. Bitle Mücadele.....	164
2.3.6. Fuhuş İle Mücadele.....	168
2.4. İmar Faaliyetleri	168
2.4.1. Kaldırım ve Yollar	168
2.4.2. Köprüler.....	173
2.4.3. Sel Baskını ve Setler	173
2.4.4. Su Tesisatı- Su Yolları Tamirâtı ve Yapımı.....	175
2.4.5. Lağım İnşaatı	177
2.4.6. Hâlâ İnşaat ve Temizlikleri.....	180
2.4.7. Şehrin Temizliği	182
2.5. Belediye Projeleri.....	185
2.5.1. Spor Sahası	185
2.5.2. Yeni Belediye Binası Projesi	186
2.5.3. Buz Fabrikası Kurulma Projesi.....	187
2.5.4. Yel Değirmeni ve Park Gazinosu Projesi.....	190
2.5.6. Yeni Hastane Yapımı Projesi.....	191
2.5.7. Yeni Mezbaha Yapım Projesi	194
2.6. Halkın Güvenliğini Sağlamaya Yönelik Çalışmalar.....	195
2.6.1 Kır Bekçileri	195
2.6.2. Radyo Kurulması	198
2.6.3. Köpeklerin İtlafı.....	199
2.6.4. Pasif Korunma Sisteminin Kurulması.....	200
2.7. İhaleler	204
2.7.1. Belediyeye Ait Taşınmazların İhaleleri (1938-1945)	204
3. AKHİSAR BELEDİYESİ TARAFINDAN YAPILAN YARDIMLAR.....	207
3.1. Yoksul Aylığı Yardımı.....	208
3.2. İkiz Çocuk Yardımı	214
3.3. Aceze Yardımları	215
3.4. Partiye Yardım	218
3.5. Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar.....	219
3.6. Halka Buğday Yardımı.....	238
3.7. Yoksul Çocuklarına Sünnet Yardımı.....	238
3.8. Göçmenlere Toprak Yardımı.....	239
3.9. Mektep Talebesine Yardım	239

3.10. Halka Pirinç Yardımı.....	239
---------------------------------	-----

III. BÖLÜM

2. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA AKHİSARDA SOSYAL YAŞAM VE SAVAŞIN SOSYAL YAŞAMA ETKİLERİ

1. AKHİSAR'DA SOSYAL YAŞAM..... 240

1.1.1. Festivaller-Çağlak Festivali.....	241
1.1.2. Atatürk Günü Kutlamaları.....	243
1.1.3. Önemli Günlerin Kutlanması.....	244
1.1.3.1. 23 Nisan Kutlamaları.....	245
1.1.3.2. 30 Ağustos Bayramı Kutlamaları.....	245
1.1.3.3. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları.....	246
1.1.4. Akhisar'ı Ziyaret Edenler.....	247

2. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA AKHİSAR'DA EKONOMİ, FİYATLAR, KARABORSACILIK VE BUNUN SOSYAL YAŞAMA ETKİLERİ..... 250

2.1. Savaş Ekonomisinin Sosyal Yaşama Etkisi.....	250
2.2. Yiyecek-İçecek Fiyatları.....	272
2.3. Kahve Fiyatları.....	286
2.4. Süt-Yoğurt Fiyatları ve Üretim Yerleri Hakkındaki Tenbihatlar.....	286
2.5. Et Fiyatları.....	290
2.6. Çay ve Kahve Fiyatları.....	294
2.7. Lokanta, Kebapçı ve Aşevi Yemek Fiyatları.....	295
2.8. İnşaat Malzemeleri Fiyatları.....	296
2.9. Yakacak ve Aydınlatma Malzemesi Fiyatları.....	297
2.10. Akaryakıt Fiyatları.....	300
2.11. Eğlence Fiyatları.....	303
2.12. Ulaşım Fiyatları.....	308
2.13. Hayvan Yem Fiyatları.....	315
2.14. Konaklama Fiyatları ve Konaklanacak Yerler Hakkında Tenbihatlar.....	321
2.15. 2. Dünya Savaşı Yıllarında Akhisar'daki Fiyatlar üzerine Bir Değerlendirme.....	324
2.16. Akhisar'da Karaborsacılık.....	327

SONUÇ..... 335

KAYNAKÇA..... 340

EKLER..... 348

ÖZGEÇMİŞ..... 367

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1. Belediye Bütçesinin Gelir ve Tahsilat Miktarlarının Vergi Payları (1938-1941).....	48
Tablo 2. Belediyeler İstatistiğine Göre Belediye Gelir ve Masraf Bütçesi (1938).....	52
Tablo 3. Devrolunan Muhasebe Varidat Defterleri İle Tahsilat Şubesi Tahakkuk Bakiye ve Farkları	53
Tablo 4. Belediye Gelir Bütçesi (1942-1943).....	54
Tablo 5. Elektrik Fabrikası Varidat Bütçesi (1942-1943)	57
Tablo 6. Belediye Gelir Bütçesi (1944-1945).....	58
Tablo 7. Akhisar Belediyesi Zabıta Talimatnamesi (1935).....	68
Tablo 8. Maktu Cezalar (1943).....	71
Tablo 9. Belediye Gider Bütçesi Gider Pay Miktarları (1938-1941).....	74
Tablo 10. Elektrik Fabrikası Memur ve Ücretleri (1939).....	79
Tablo 11. Elektrik Fabrikası Gider Tablosu (1938-1941)	80
Tablo 12. Belediye Gider Kalemleri (1942-1943).....	81
Tablo 13. Elektrik Fabrikası Gider Bütçesi (1942-1943)	86
Tablo 14. Belediye Gider Kalemleri (1944-1945).....	87
Tablo 15. Elektrik Fabrikası Gider Bütçesi (1944-1945)	92
Tablo 16. 5 Yıl İçerisinde Yapılacak İşler-Yatırım Planı (1938) - (Lira).....	103
Tablo 17. 5 Yıl İçerisinde Yapılacak İşler-Yatırım Planı (1945) - Lira.....	108
Tablo 18. 1938-1941 Kaldırım ihaleleri	169
Tablo 19. Yıllara ve Mahallelere Göre Yoksul Maaşı Tablosu (1938-1941)	208
Tablo 20. Yıllara ve Mahallelere Göre Yoksul Maaşı Tablosu (1942-1943)	209
Tablo 21. Yıllara ve Mahallelere Göre Yoksul Maaşı Tablosu (1944-1945)	210
Tablo 22. Akhisar ve Çevresindeki İllerde Sinema Bileti Fiyatları (1942)	305
Tablo 23. Ulaşım Fiyatları Tarifesi (1941).....	308
Tablo 24. Ulaşım fiyatları (1942).....	309
Tablo 25. Seyrû Sefer Tarifesi (1944)- Mıntıkalar ve Ücretleri-Lira	312
Tablo 26. Günlük Araba ve Oto Ücreti (1944)-Kuruş.....	314
Tablo 27. Yıllara Göre Akhisar'daki Hayvan Sayıları (Bin).....	315
Tablo 28. Yem fiyatları (1938-1945).....	318
Tablo 29. Akhisar'da Üretilen Ziraat Ürünlerinin Yıllara Göre Üretim Miktarı (Kilo).....	324
Tablo 30. Karaborsacılık Faaliyetleri ve Verilen Cezalar (1942-1943).....	330

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1: Akhisar Belediyesi'nin Yıllara Göre Gelir Grafiği (1938-1945).....	63
Grafik 2. Belediye Ait Dükkân ve Taşınmazların Yıllara Göre Boş/Devredilen Grafiği (1938-1945)	206
Grafik 3: Boş Dükkânların Yıllara Göre Yüzdelik Dağılım Grafiği (1939-1945).....	207
Grafik 4. Belediyeden Yoksulluk Yardımı Alan Kişilerin Mahallere Göre Dağılım Grafiği (1938-1945)	212
Grafik 5: Her Yıl Belediyeden Yoksul Yardımı Alan Kişilerin Toplam Sayılarının Yıllara Göre Yüzde Olarak Dağılım Grafiği.....	213
Grafik 6. Asker Ailelerine Verilen Yardım Miktarının Dağılımı (1940-1941).....	229
Grafik 7. Asker Ailelerine Verilen Yardım Miktarının Dağılımı (1942-1943).....	233
Grafik 8: Asker Ailelerine Verilen Yardım Miktarının Dağılımı (1944-1945).....	236
Grafik 9: Asker Ailelerine Verilen Yardım Miktarının Mahallelere Göre Yüzdelik Dağılımı (lira)- 1940- 1945.....	237
Grafik 10. Un ve Ekmek Fiyatlarının Değişimi (1942-1943).....	268
Grafik 11. Yiyecek-İçecek Fiyatlarının Değişim Grafiği (1938-1945).....	283
Grafik 12: 1 Kişinin Ödediği 1 kg Temel Tüketim Ürünlerinin Fiyatlarının Değişim Grafiği (1938- 1945)-Kuruş.....	285
Grafik 13: Benzin Litre Satış Fiyatının Değişim Grafiği (1938-1945) - Kuruş.....	302
Grafik 14: Hayvan Yem Fiyatlarının Değişim Grafiği (1938-1939).....	320

EKLER-FOTOĞRAF DİZİNİ

Fotoğraf 1. Eski belediye binası (1933)	348
Fotoğraf 2. Eski belediye binasının alt katı (Bugünkü İş Bankasının olduğu yer) Belediye Başkâtibi Süleyman Özcan (Kısa boylu olan) ve kantar memuru	348
Fotoğraf 3. Eski belediye önü şadırvanı.....	349
Fotoğraf 4. Eski kasap hali (Dışarıdan görünüm)	349
Fotoğraf 5. Zahir loncası ve açık pazarı (1940).....	350
Fotoğraf 6. Eski kasap hali (içerisinden görünüm)	350
Fotoğraf 7. Akhisar genel görünüş- 1: Kasap hali 2: Zahir loncası	351
Fotoğraf 8. Elektrik santralinden bir görünüş (1938) Bugün Tütün Otelin yanında yer alan bina TEDAŞ tarafından kullanılmaktadır.....	352
Fotoğraf 9. Elektrik fabrikası-ilk yapıldığı yıllar (1938).....	352
Fotoğraf 10. Lokomobil (elektrik fabrikası).....	353
Fotoğraf 11. Cumhuriyetin kuruluşunun 15. yıl kutlamaları (29 Ekim 1938).....	353
Fotoğraf 12. Cumhuriyetin kuruluşunun 15. yıl kutlamaları (29 Ekim 1938).....	354
Fotoğraf 13. Tayyare Sineması	355
Fotoğraf 14. Tayyare Sinemasının Olduğu Bayram Kartpostalları (Atatürk Kitaplığı Arşivi)	355
Fotoğraf 15. Tayyare Sinemasının Yer Planını Gösteren Harita (26 Kanunisanı 1930)	356
Fotoğraf 16. Güplüce suyunun çıkarılışı- Kenan Temel- sondaj mü (...?) (ağzında sigara olan) 04.11.1939	357
Fotoğraf 17. Atatürk Günü (10 Ekim 1937).....	358
Fotoğraf 18. İtfaiye Garajı.....	358
Fotoğraf 19. Atatürk Günü (10 Ekim 1937).....	359
Fotoğraf 20. 10 Ekim'in Atatürk Günü Olması Yönünde Encümen Meclisi Tarafından Sunulan Teklif (1937)	360
Fotoğraf 21. 1938 Atatürk Günü Kutlamaları (Haber (Akşam Postası), 7 İkinci Teşrin 1938.....	360
Fotoğraf 22. Atatürk'ün vefatı dolayısıyla Akhisar'da yapılan törenler (1938).....	361
Fotoğraf 23. Ali Şefik Ortaokulu öğrencilerinin Atanın büstünün önünden geçerken (10 Kasım 1938)	361
Fotoğraf 24. Atatürk'ün vefatı dolayısıyla Akhisar'da –Namazgâhta- yapılan törenler (1938).....	362
Fotoğraf 25. İstasyon Civarı (Atatürk Kitaplığı Arşivi)	363
Fotoğraf 26. Akhisar Genel Görünüm.....	364
Fotoğraf 27. Akhisar'da Sıtma İle Mücadele (Anadolu, 1 Ağustos 1939).....	365
Fotoğraf 28. Havacılık Gösterileri İçin Akhisar'a Gelen Türkkuşu Paraşütçü ve Tayyarecilerinden Bir Grup (Yeni Asır, 2 Ağustos 1940).....	365
Fotoğraf 29. Çağlak Festivali Kutlamaları (Son Posta, 30 Mart 1941).....	366

SİMGELER ve KISALTMALAR

A.A.C.M.	:Akhisar Asliye Ceza Mahkemesi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.B.E.M.	: Akhisar Belediyesi Encümen Meclisi
A.B.E.M.K. D.	: Akhisar Belediyesi Encümen Meclisi Karar Defteri
A.B.İ.D.	: Akhisar Belediyesi İhale Defteri
A.B.M.Z.	: Akhisar Belediyesi Meclis Zabıtları
A.C.M.U.	: Akhisar Cumhuriyet Müdde-i Umumiyesi
a.g.b.t.	:Adı geçen bitirme tezi
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	:Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
B.H.K.D.	: Belediye Heyeti Karar Defteri
B.İ.U.M.	: Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü
Bkz.	:Bakınız
C.	:Cilt
C.H.P.	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	:Çeviren
D.A.B.C.A.	: Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
D.A.B.O.A.	: Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
DDI	: Documenti Diplomatici Italiani
Der.	:Derleyen
DH. İ.UM. EK	: Dâhiliye İdare-i Umumiye Ekleri
DH. ŞFR.	:Dâhiliye Şifre Kalemi
DH.	:Dâhiliye

DN.	:Dosya No
ed.	:Editör
GN.	:Gömlek No
H.	:Hicri
Haz.	:Haziran
kg	: Kilogram
l.	: Litre
P.T.T.	: Posta-telefon-telgraf
R.G.	:Resmi gazete
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
Ss.	:Sayfa sayısı
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
Trans.	:Translate
vb.	:ve benzeri
vd.	:ve diğerleri
y.	:Yıl
Y	:Yıl
y.t.b.	:Yayın tarihi belirlenemedi
...	: Bütçe ayrılmamış
0	: Encümen Meclisi tarafından teklif edilmiş ancak bütçeye konulmamış kalem
(?)	:Yaklaşık olarak okundu/bir kısmı okundu
... (?)	:Okunamadı

KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ ve ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

A. Arşivler

Arşiv kaynakları arasında çalışmam için en önemli arşivi Akhisar Belediyesi Arşivi oluşturmuştur. Belediye arşivinde belediye meclis zabıtları/karar, encümen karar, ihale defterlerine ve ceza defterlerine ulaşılmıştır. Çalışma için kaynaklar encümen karar defteri, ihale karar defteri, belediye meclis kararları ve ceza defterleri olarak üç gruba ayrılmıştır. Belediye Encümen Karar Defterleri ve İhale Defterlerinden bazılarında tasnif numarası olmadığından dolayı defterlerin başında ve sonundaki toplantı tarihleri üzerinden kronolojik sırayla tasnif yapılmıştır. Yapılan defterlerin tasnifleri şöyledir:

Defterin Üzerinde Yazan Tasnif Numarası	Yapılan Tasnif Sıralaması
Tasnif numarası yok	A.B.E.K.D. (16.7.1929-13.04.1931)
Tasnif numarası yok	B.H.K.D. (20.10.1930-09.04.1934)
K 23	A.B.E.K.D. (01.01.1935-28.11.1935)
(1930 yılında yürürlüğe giren Belediye Kanunu çerçevesinde hazırlanan maktu cezaların sonraki yıllarda değişimi konusunda yararlanılmıştır.)	
Tasnif numarası yok	A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938)
Tasnif numarası yok	A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938)
Tasnif numarası yok	A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939)
Encümen Karar Defteri/31	A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940)
Encümen Karar Defteri/3 (?)	A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940)
Tasnif numarası yok	A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941)
Encümen Karar Defteri/33	A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942)
Encümen Karar Defteri/34	A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943)

Encümen Karar Defteri/35	A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943)
Encümen Karar Defteri/36	A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943)
Encümen Karar defteri/37	A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943)
Encümen Karar Defteri/38	A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944)
Encümen Karar defteri/39	A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944)
Encümen Karar Defteri/40	A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945)
Encümen Karar defteri/41	A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946)

Belediye İhale Karar Defterlerinde 1938 – 1945 yılları arasındaki kararlar ile ilgili toplam 5 defter kullanılmıştır. Bu yıllardaki defterlerin tasnifi şöyledir:

A.B.İ.D. (28.05.1936-16.06.1938)

A.B.İ.D. (16.06.1938-27.04.1939)

A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942)

A.B.İ.D. (09.03.1943-11.04.1944)

A.B.İ.D. (09.05.1944-28.12.1945)

Belediye Meclis Kararları/Zabıtları Defterlerinde 1938-1945 yılları arasındaki kararlar ile ilgili 2 deftere ulaşılmış ve bu defterlerin tasnifi şöyledir:

A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943)

A.B.M.Z. (27.10.1943- 1946)

Toplanan bu defterler çalışmanın ana kaynağını oluşturmuştur. Mevcut defterler incelenen dönem ile ilgili birçok konuda veri sunmuş olsa da defterlerin 2 eksik yönü ortaya çıkmıştır. Bu eksik yönlerden ilki defterlerin korunması/saklanması konusundan meydana gelmektedir. Yaptığım çalışmada kullandığım bazı defterlerin ciltlerinin dağılmış, sayfalarının eksik ve yırtılan sayfaların dağılan ciltlerin arasına karışmış olması sayfaların tasniflenmesini zorlaştırmış olsa da mevcut olan dağılan sayfaların tasniflerini yaparak ilgili sayfaları ilgili cilde topladım. Ancak dağılmış olan sayfaların bazılarının dağılan sayfalarının içerisinde bulunmaması dolayısıyla bazı ciltlerde bazı sayfaları eksik

olduğunun tespit edilmesi sonrasında diğer kaynaklardan eksik kalan kısımlar tamamlanmaya çalışılmıştır.

Mevcut defterlerde alınan kararların/verilen dilekçelerin bir kopyasının olmaması, sadece alınan kararın yazılması, 2. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan kâğıt sıkıntısından dolayı 1944'ten itibaren encümen karar defterlerinde alınan kararların diğer yıllara kıyasla daha kısa, mürekkep ve el yazısı ile yazılmış olması nedeniyle hem okunmasını zorlaştırmış hem de daha az veriye ulaşılmasına neden olmuştur. Bu durumun bir benzerine meclis zabıtlarında da rastlanmıştır. 1944 sonrası alınan kararların mürekkep ve el yazısı ile yazılması, mecliste konuşan kişilerin konuşmalarına yer verilmemesi, 2. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye etkisi konusunda örnek teşkil etse de encümen karar defterlerinde ortaya çıkan sorunun aynısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Fakat eksik kalan yerler diğer kaynaklar ile tamamlanmıştır.

1938-1945 yılları arası Akhisar'daki imar işleri hakkında daha fazla bilgi toplamak için Akhisar Belediyesi İmar işleri ile görüşülmüştür. Ancak çalışılan dönem ile ilgili belgelerin yer darlığı ve dağınıklığından dolayı belgelerin imha edildiği bilgisine ulaşılmıştır. Yine sağlık konusunda bilgi toplamak için sağlık işleri ile görüşülmüş ancak herhangi bir arşiv belgesine ulaşılamamıştır.

1938-1945 yılları arasındaki güvenlik olayları/karaborsacılık gibi faaliyetleri araştırmak için Akhisar İlçe Emniyet Müdürlüğü ile yapılan görüşme sonrasında herhangi bir belgeye ulaşılamaması üzerine Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığı arşivlerini taramak için savcılık ile görüşme yapılmıştır. Ancak, ne yazık ki çalışılan dönem ile ilgili belgeler yer darlığından dolayı imha edilmiş ve düzenli arşiv dökümünün 1960'lı yıllardan itibaren başladığı tespit edilmiştir. 2. Dünya Savaşı döneminde artan karaborsacılık faaliyetleri ile ilgili kısım gazeteler üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır.

B. Resmi Yayınlar

Akhisar üzerine yapılan bu çalışmada verileri zenginleştirmek ve sayısal olarak göstermek amacıyla istatistiklerden yararlanılmıştır. Bu istatistiklerin başında Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından yayınlanan, tüm belediyelerin varidat, masraf ve memur istatistiklerini gösteren ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi arşivinden erişilen *Belediyeler İstatistiği 1929-1939* adlı istatistik kitabı kullanılmıştır. Fiyatları incelemek ve encümen meclis karar defterlerinde satış fiyatları bulunmayan ürünlerin fiyatlarını

belirlemek ve karşılaştırma yapmak için Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından yayınlanan *Fiat istatistikleri 1940-1941* adlı istatistik kitabı kullanılmıştır. Akhisar'daki fiyatları çevresinde, yakınında bulunan merkezlerdeki fiyatlar ile karşılaştırmak için Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından yayınlanan *Fiat İstatistikleri- 20 Vilayet Merkezinde 26 Maddenin Perakende Satış Fiyatları 1933-1940* adlı istatistik kitabından faydalanılmıştır.

C. Süreli Yayınlar

İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi'nde bulunan gazeteler ile İzmir Milli Kütüphane Gazete Koleksiyonu'nda araştırma dönemini kapsayan gazeteler taranmıştır. Yeni Asır, Anadolu, Cumhuriyet gazetelerinin 1938-1945 yılları arası dönemi incelenmesine rağmen az veriye ulaşılması üzerine Manisa İl Halk Kütüphanesi katalogunda mevcut olan Gediz Dergisinin tüm ciltleri incelenmiş ancak Akhisar ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır. Akhisar'da çıkan gazeteler incelenmek istenmiş ise de bulunan gazetelerin 1945 sonrası döneme ait olması sebebiyle Manisa'da, incelenen dönem içerisinde farklı yıllarda çıkan ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi gazete koleksiyonu bölümünde yer alan ilgili gazeteler belirlenmiş ve araştırma yapmak için iletişim kurulmuştur. Kurulan ilk iletişimde araştırma için kaynakların araştırmaya açık olduğu belirtilmiş ancak daha sonra araştırma için gidildiğinde iletişim kurulan kişinin yanlış bilgi verdiği ve kaynakların restorasyon çalışması nedeniyle araştırmaya kapatıldığı belirtilmiştir. Bu yüzden Manisa'da çıkan gazeteler üzerinden araştırma yapma imkânı ortadan kalkmıştır. Bu durumu telafi edebilmek için İstanbul Üniversitesi Gazeteden Tarihe Bakış Projesi kapsamında online erişime açılan Ulus, Cumhuriyet gibi gazeteler incelenmiştir. Ayrıca aranan kelime üzerinden araştırma yapılabilen ve online gazete arşiv sitesi olan <https://www.gastearsivi.com/> üzerinden Akhisar ile ilgili farklı gazetelerdeki haberler taranmıştır.

D. Kitaplar ve Çeşitli Kaynaklar

Araştırma esnasında Akhisar ile ilgili kullanılan ana kitap incelenen dönemi kapsayan Ekmel İzdem'in "*Dünkü Bugünkü Akhisar*" kitabı, bazı konuların öncesindeki bilgilere ulaşmak ve konu bütünlüğünü sağlamak amacıyla Oktay Gökdemir'in "İşgal yıllarında Akhisar (1919–1922) (Akhisar Belediye Meclisi Kararlarına Göre)" adlı tezi, Mehmet Karakuyu'nun "*Tarihi Coğrafyasıyla Akhisar*" kitabı, Cumhuriyetin ilk 10

yılında Akhisar'ı ve değişimini anlatan Belkız Ayaz'ın “Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Akhisar Kazası (1923-1933)” adlı tezi önemlidir.

2. Dünya Savaşı yıllarında Akhisar incelenirken ana kaynakların yanı sıra çeşitli araştırma tezleri, kitaplar, makaleler ve çeşitli kaynaklardan yararlanılarak konu desteklenmiştir.

E. Araştırmanın Yöntemi

19. ve 20. Yüzyılda yaşanan savaşların büyüklüğü ve yıkıcılığı savaş tarihi literatürüne savaş gerisi alan kavramını sokmuştur. Yaşanan bir savaş toplumun bir kesimini ilgilendirmekten çıkmış topyekûn tüm toplumu etkileyen toplumsal bir olguya dönüşmüştür. Özellikle 20. Yüzyılda gelişen teknoloji ve iletişim ile birlikte “savaş” savaş alanından çıkıp toplumu ilgilendirmeye başlamıştır.

Bu yüzyılda yaşanan savaşlar birçok ülkenin toplumsal, siyasi ve ekonomik yaşamında önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Bu değişiklikler Osmanlı Devleti ve sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyetinde de meydana gelmiştir. Yaşanan savaşlar siyasi, ekonomik, siyasi değişimleri de beraberinde getirmiştir. Ancak, yaşanan savaşın getirdiği sonuçlardan etkilenen köylüler, esnaflar, memurlar, yoksul ve fakir kesimlerin savaşın getirdiği değişikliklere ve yöneticilerin aldıkları kararlara verdikleri tepkiler konusunda yapılan çalışmalar Türkiye’de sınırlı kalmış/daha gelişme aşamasındadır. Çünkü Türkiye’de yapılan tarih çalışmalarında savaşların “*baldırı çıplaklara*” yaptığı etkiler genelde göz ardı edilmekte/tarih çalışmalarının merkezinde yer almamaktadır. İncelenen dönemi kapsayan ve 2. Dünya Savaşı’nın cephe gerisinde halk üzerindeki etkileri inceleyen eserlerin başında Murat Metinsoy’un “*İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*” isimli kitabı gelmektedir. Bu kitap 2. Dünya Savaşı’nın Türk toplumu üzerindeki etkileri incelemektedir. Mikro tarihçilik yönünden daha küçük bir bölgeyi kapsayan ve 2. Dünya Savaşı etkilerinin incelendiği çalışma Türkiye’de henüz yapılmamıştır. Bu çalışma ile 2. Dünya Savaşı’nın Akhisar halkı üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak ve bu konuda bir mikro tarih örneği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bunun için de konu başlıkları içerisinde Türkiye’nin savaşın getirdiği koşullara verdiği tepkiler ve bunların yansımaları tümünden gelim yöntemiyle ortaya konmuştur.

Arşiv taramaları ve bulunan sonuçlar elde edildikten sonra bölüm başlıklarının belirlenmesine sıra gelindiğinde daha önceden benzer konuda yapılmış araştırmalar ve literatür çalışmaları incelenmiştir. İncelenen çalışmaların genelinde bölüm başlıkları, belediye faaliyetleri, sosyal yaşam, nüfus, idari yapı vs. şeklinde verildiği tespit edilmiştir. Defterler ve diğer yardımcı kaynaklar üzerinde yapılan inceleme ve elde edilen sonuçlardan hareketle bölüm başlıklarının aynı konuları kapsayacak ve bir konu bütünlüğü oluşturacak şekilde belirlenmesine karar verilmiştir. Ayrıca çalışmanın 1938 yılından başlatılmasında savaş yılları ve öncesindeki durum ile ilgili kıyaslama yapılabilmesi hedeflenmiştir. Bölümlerin içerikleri belediye idaresi, belediye çalışmaları ve 2. Dünya Savaşı'nın ekonomik etkileri ve sosyal yaşam şeklinde sıralanmıştır. Bu bağlamda;

1. Bölüm, Akhisar Belediyesi'nin 2. Dünya Savaşı yılları boyunca idari yapısı, meclisleri, gelir ve gider bütçeleri, belediye yönetimi ve sosyal birlik ve düzeni sağlamak için kanunlar dahilinde belediyeye verilen yetkilerden olan tenbihatlar ile ilgili kararları içermektedir.

2. Bölüm, belediyenin çalışmaları, imar faaliyetleri, belediyenin projeleri, belediyenin taşınmazlarının ihaleleri ve belediye tarafından yapılan yardım gibi konuları içermektedir. 1941 yılı savaşın getirdiği zorlukların ciddi anlamda halk tarafından hissedildiği ve bu yılın gerek fiyatlar gerekse de sosyal hayattaki kırılmanın başladığı tarihtir. Çünkü 1941 yılına kadar Akhisar, savaş öncesi ve savaş zamanındaki üretimi ile ihtiyacını karşılayabilirken bu tarihten itibaren ihtiyaç duyulan tüketim ile üretim birbirini karşılayamamıştır. Bu da birçok alandaki kırılma tarihinin başlangıcını oluşturmuştur. Bu dönem 2. Dünya Savaşı'nın en kritik yılları ve savaşın getirdiği zorlukların halk tarafından şartların sonuna kadar hissedildiği bir dönemdir. Belediyenin öncelik sıralamaları değişmiştir. Öncelik halkın temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik girişimleri detaylı olarak ele alınmıştır.

3. Bölümde 2. Dünya Savaşı yıllarında Akhisar'da sosyal hayat ve belediyenin savaş yıllarında aldığı tedbirler ile fiyatlar detaylı olarak incelenmiştir. 1942-1943 yıllarında yaşanan sıkıntılar üzerine halk tarafından özellikle temel tüketim maddelerin üretimine ağırlık vermiştir. Ancak bu tür girişimlere rağmen fiyatlarda ciddi bir düşüşün olmadığı ve bunun sebeplerine yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde ulaşılan veriler üzerinden ulaşılan sonuçlar değerlendirilmiştir. Ekler bölümünde ise çalışmanın kapsadığı zaman sürecinde elde edilen ve toplanan fotoğraflara yer verilmiştir.

ÖNSÖZ

Kentlerde artan nüfusun ihtiyaç duyduğu kamusal hizmetin sağlanmasında merkezi yönetimler ile yerel yönetimler ön plana çıkmaktadır. Halkın ihtiyaç duyduğu kamu hizmetlerinin sağlanmasına halka daha yakın olmaları, verilecek hizmetlerin zamanında ve etkin bir şekilde yapılması gibi sebeplerden dolayı devlet yönetimlerinde yerel yönetimler ön plana çıkmaktadır. Yerel yönetimlerin başında da belediye ve belediyecilik faaliyetleri gelmektedir.

Türk idare tarihinde belediyeciliğin tarihi, Avrupa'nın aksine çok eskiye dayanmamaktadır. Hatta Türk idare tarihinde yerel yönetim birimi içerisindeki belediyecilik anlayışı Avrupa ile etkileşimler sonrasında yaygınlaşmaya başlamıştır. Türk idare tarihinde ilk belediyecilik faaliyetleri 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti döneminde başlamış olmasına rağmen yeterli bir ilerleme ve gelişme gerçekleştirilememiştir.

Kurtuluş savaşı sonrası yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinde, yerel yönetimler konusunda yapılan ilk kapsamlı kanun 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı *Belediye Kanunu*'dur. Belediye Kanunu ile belediyelerin görevleri, sınırları, belediye seçimleri gibi birçok konu bu kanunla belirlenmiştir.

Milli Mücadele sonrası kurulan devlet, çağdaş bir devlet haline gelebilmek için birçok alanda inkılaplar yapmış ve hızlı bir kalkınma faaliyetine girişmiştir. Ancak, genç cumhuriyetin bu girişimleri kurulduktan 16 yıl sonra 2. Dünya Savaşı'nın başlaması ve sonrasında yaşanan gelişmeler ile sekteye uğramıştır. "*Belediye Meclisi Kararlarına Göre İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Akhisar (1938-1945)*" çalışması ile 2. Dünya Savaşı yılları boyunca Akhisar Belediyesindeki idari yapı, alınan kararlar ve halkın tepkisi, 2. Dünya Savaşı yıllarının ekonomik, sosyal ve siyasi yönleri Akhisar Belediyesi Meclisleri Karar Defterleri üzerinden ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için bazı sorular belirlenmiş ve bu sorulara cevap aranmıştır. Bu sorulardan bazıları şöyle sıralanabilir;

- ❖ 2. Dünya Savaşı yıllarında Akhisar'da kaç kişi belediye başkanlığı yapmıştır? Belediye seçimi nasıl yapılmaktadır? Belediye meclisleri kimlerden oluşmaktadır? Bu meclislerde kadın üyeler var mıdır?

- ❖ Belediye çalışanlarına verilen ceza ve uyarılar nelerdir?
- ❖ Belediye yönetiminde olan kurumların gelişimi Akhisar'da nasıl olmuştur?
- ❖ Belediye gelir-gider bütçeleri nasıl belirlenir ve hangi alanlara harcanmıştır? 2. Dünya Savaşı bütçelerdeki harcama kalemlerinin ne tür değişmesine sebep olmuştur?
- ❖ Belediyenin yatırım planlarında 2. Dünya Savaşı öncesi ve 2. Dünya Savaşı yıllarında nasıl bir değişiklik olmuştur?
- ❖ Belediyenin halkın sağlığını korumak için yaptığı çalışmalar nelerdir? Varsa bölgede ne tür hastalıklar görülmektedir? Belediyenin bu hastalıklar ile mücadeledeki rolü nedir?
- ❖ Şehrin imar faaliyetleri 2. Dünya Savaşı'ndan nasıl etkilenmiştir?
- ❖ 2. Dünya Savaşı yıllarında belediyenin halka yaptığı yardımlar nelerdir?
- ❖ Akhisar Belediyesi sosyal düzeni sağlamak için Akhisar'da ne tür tenbihatlar çıkarmıştır?
- ❖ 2. Dünya Savaşı'nın ekonomik etkileri Akhisar'daki fiyatları nasıl etkilemiştir?
- ❖ Bir ziraat kenti olan bu kent nasıl oldu da ziraat ürünlerinin üretim oranları neredeyse 0'a yaklaştı?
- ❖ Fiyat pahalılığı ve mal kıtlığı ile ortaya çıkan karaborsacılar ve karaborsacılığın Akhisar'daki durumu 2. Dünya Savaşı yıllarında ne durumdadır?

Yapılan çalışma 1938-1945 yıllarını kapsayacak bir şekilde sınırlandırılmıştır. Konunun bu tarihler arasında sınırlandırılmasıyla iki durum hedeflenmiştir. Birincisi çalışmayı 1938 yılından başlatarak 2. Dünya Savaşı öncesi yıllarındaki Akhisar'ı göstermektir. Bir diğeri ise 2. Dünya Savaşı'nın Akhisar Belediyesini ve halkını nasıl etkilediğini ortaya koyarak değişimleri gün yüzüne çıkarmaktır.

Çalışılan döneme ilişkin kaynaklardan yararlanılarak oluşturulan çalışma giriş ve sonuç bölümü hariç 3 bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konuya bütünlük sağlamak amacıyla Akhisar'ın kısa bir tarihçesi, Osmanlı ve yeni kurulan cumhuriyet dönemindeki belediyeçiliğin tarihçesi ele alınmıştır. Birinci Bölümde, 1938 yılından başlanarak 1945 yılına kadar geçen dönem arası Akhisar Belediyesi idaresi, belediye işleri ve belediye bütçeleri incelenmiştir. Defterler üzerinden çıkarılan bütçe verilerini daha görünür kılmak amacıyla tablolar oluşturulmuş ve bu tablolar gelir/gider ve tahsilat miktarlarını gösterir şekilde hazırlanmıştır. İkinci Bölümde Akhisar Belediyesi'nin

alışmaları, projeleri ve 2. Dünya Savaşı'nın getirdiği fakirlik ve yoksulluk ile birlikte gelen zorlu yıllarda Akhisar Belediyesi'nin yaptığı yardımlar incelenmiştir. Özellikle yardımlar mahalle mahalle hangi yılda kaç kişinin hangi yardıma başvurduğu defterler üzerinden çıkarılmış ve ne tür yardımları tespit edilerek konunun akılda kalıcılığını arttırmak için grafikler ile desteklenmiştir. Ayrıca bu bölümde belediye çalışmaları/projelerinin 2. Dünya Savaşı şartlarından nasıl etkilendiği de incelenmiştir. Üçüncü Bölümde Akhisar'daki sosyal yaşam ve 2. Dünya Savaşı'nın etkileri üzerine durulmuştur. 2. Dünya Savaşı ile birlikte ölkeler birçok konuda birçok tedbir almıştır. Bu tedbirlerin küçük birimlerde uygulanması belediyeler tarafından yapılmıştır. Belediyenin sosyal düzeni sağlamak için aldığı kararlar ve fiyatların incelendiği bu bölümde fiyatların artışı ile ilgili detaylı tablo ve grafikler hazırlanmıştır. Yine bu bölümde 2. Dünya Savaşı'yla birlikte halk tarafından sıklıkla kullanılan bir kelime olan "ihtikarcılık" veya karaborsacılık üzerinde de durulmuştur. En son olarak konunun pekiştirilmesini ve dönemin durumunu yansıtmak için fotoğraflara yer verilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında değerli bilgi ve tecrübelerini paylaştan, ihtiyacım olduğu anda desteğini esirgemeyen saygı değer danışmanım Doç. Dr. Ayşegöl Şentürk'e, belirlediğim konunun kaynaklarına ulaşmam sırasında yardımcı olan Sayın Gülcan Kaya'ya, belediye arşivini araştırmama açan Akhisar'ın çok kıymetli Belediye Başkanı Sayın Besim Dutlulu Beyefendiye, belediye arşivinin günümüze kadar ulaşmasında önemli gayretleri olan, Akhisar ile ilgili fotoğraf koleksiyonu oluşturan ve araştırmam sırasında defter tahlillerinde yardımcı olan Akhisar Belediyesi Yazı İşleri Müdürü Mustafa Ali Erpalabıyık'a, çalışmam boyunca maddi ve manevi desteğini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarım Yusuf Korkudan'a, Muhammet Akıncı'ya, Yonca Gül Günay'a, çok kıymetli arkadaşım Günnur Gülkun'a ve küçük büyük yardımı olan herkese bir teşekkürü borç bilirim.

GİRİŞ

A. Akhisar'ın Tarihi

Konunun bütünlüğünü sağlamak amacıyla giriş kısmının ilk başında Akhisar'ın tarihinden başlamak uygun bulunmuştur. Akhisar'ın kuruluşu ve ismi konusunda farklı kaynaklar farklı şeyler söylemektedir. Diodorus Siculus “Bibliotheca Historica” adlı eserinde Amazonların kadın kraliçesi olan İskitli Myria'dan bahsetmektedir.¹ M.Ö. 14. Yüzyıl ortalarında akınlar yapmakta olan Amazon Kraliçesi Myrina Akhisar ile Dikili arasında bazı yerleşim yerleri kurdurtmuştur.² Kurulan bu yerleşim yerlerinden biri olan Akhisar'ın ismi Amazon komutanlarından Thyatire'nin ismini taşımaktadır.³ Thyatire, Akhisar'ın eski adıdır.⁴

Akhisar'ın yerleşim yeri ile ilgili en eski yazılı belge M.Ö. 3. Yüzyılına tarihlenen yazıt üzerinde yazan “Thyateira'daki subay ve askerler I. Seleukos'a (Nikator) adak sundular” ifadesinden hareketle ilk yerleşimin Makedonyalıları ait koloni kenti olduğudur.⁵

Thyateira isminin nereden geldiği konusunda bilim tarafından kanıtlanamamış olması beraberinde birçok isimlendirmeyi getirmiştir. Thyateira antik kenti önce Eolar/Eolienler tarafından ele geçirilmiş ve kentin ilk ismi Teleopiya, ikinci ismi ise “iyi at yetiştirme” manasına gelen Euhippa'dır. Sonrasında kent, M.Ö. 665'te Lidya kralının Manisa ve çevresini ele geçirmesiyle Thyateira, Lidya Krallığına bağlanmıştır. M.Ö. 545'te Kızılırmak kıyılarında Lidya Kralı Krezus ile Pers Kralı Keyhüsrev arasında yapılan savaşta Lidya Kralı Krezus yenilmiştir. Bu yenilgi sonrası bütün Lidya kentlerinde olduğu gibi Teleopiya da Perslerin eline geçmiştir. Pers egemenliğine geçen İyon ve Lidya kentleri Pers egemenliğinden kurtulmak için isyan etmeleri sonrası başlayan Med savaşları sonrasında Büyük İskender, Med savaşlarının intikamını almak

¹ *Diodorus Of Sicily Books II*, Trans., C. H. Oldfather, Harvard University Press, London, 1935, s.255.261.

² Ekmel İzdem, *Dünkü Bugünkü Akhisar*, Ülkü Basımevi, İstanbul 1944, s. 7.

³ İzdem, *a.g.e.*, s.7.

⁴ Avni Candar, *Ege Havalisinde:Sardes-Larisse-Yıldıztepe-İzmir*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s.39.

⁵ Manisa, Akhisar, Thyateira Antik Kenti, I. (Birinci) Ve III. (Üçüncü) Derece Arkeolojik Sit Alanları Koruma Amaçlı İmar Planı Çalışmaları, 2018, s.5; Fırat Baranaydın-Doğu Baranaydın, “Apokaliptik Kiliseler”, *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2019, C.6, S.17, s.219.

için Anadolu'ya geçmiştir. İskender'in Anadolu'yu istilasından sonra Thyateira'da Hellen kültürü başlamıştır. İskender'in ölümünden sonra ülke 3 general arasında paylaşılmış ve Anadolu Selefkoslara düşmüştür. Gediz nehri ile Akhisar dâhilinde bulunan Saraçoğlu çiftliği ile Kapaklı-Beyoba köyleri arasında kalan bölge de M.Ö. 190'da Romalılar ile Selefkoslar arasında yapılan savaş sonrasında bölgenin kontrolü Romalılara geçmiştir. Romalılar bölgenin kontrolünü Anadolu'da müttefikleri olan Bergama Krallığına vermiştir.

Hristiyanlığın Küçük Asya'da yayılmaya başlamasıyla Thyrateira daha da önem kazanmıştır. Çünkü Hristiyanlığın 7 yıldızlarından biri sayılan Saint Paul namına inşa edilen kiliselerden biri de burada bulunmaktadır.⁶ 395'te Roma İmparatorluğunun ikiye parçalanması sonrasında İstanbul merkezli kurulan Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) yönetimine geçen Thyateira kentine, Prens Theodor ailesi ile birlikte sürgüne gönderilmiştir. Theodor, halkı isyana teşvik etmiş ve Thyrateira'nın yönetimini kendi idaresine almıştır. Günümüzdeki istasyon civarında bulunan tepeler üzerine beyaz taşlarla kale yaptırdığından "Aspro-Kastro" -Akhisar anlamına gelen- kaleyi yaptırmıştır.⁷

Selçuklu devleti zamanında Thyrateira kenti, Germiyan Beyi kumandanlarından 1307'de Şir Ali'ye savaşmadan teslim edilmiştir.⁸ Selçuklulara geçtikten sonra birkaç kez Bizans tarafından geri alınmış ise de sonradan geri verilmiştir. Latinlerin İstanbul'u istilasından sonra Türkler akınları ile Bizans zayıflarken, Doğudan gelen Moğol istilaları sonrasında Anadolu Selçuklu Devleti zayıflamıştır. Anadolu Selçuklu Devletinin zayıflamasından sonra Bizans'a doğru yapılan akınlar sonrasında 1313'te Saruhan Bey Manisa bölgesine hâkim olarak beyliğini kurmuştur. 1398'de Manisa bölgesi Yıldırım Beyazıt tarafından Osmanlı toprağı haline getirilmiştir. Ancak Ankara savaşı sonrasında Akhisar Timur tarafından yağmalanmış ve elde edilen ganimetler Manisa'ya götürülmüştür. Bölgenin idaresi Timur tarafından eski beylere verilmiştir. Timur'un Anadolu'yu terkenden sonra I. Mehmet Akhisar'ı Osmanlı devletine katmıştır.⁹ 1919

⁶ Necmiye Yalman, "Akhisar Beşeri İktisadi Coğrafyası", *İstanbul Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Bitirme Tezi*, İstanbul, 194... (?), s.9.

⁷ Yalman, *a.g.b.t.*, s.9.

⁸ Birol Talaysüm, "Akhisar İlçesi Monografyası", *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Enstitüsü, Mezuniyet Tezi*, İstanbul, 1964-1965, s.28.

⁹ *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.2, İstanbul, 1989, s.237.

Haziranına kadar Türklerin elinde kalan Akhisar, iki defa Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir.

B. Milli Mücadele Döneminde Akhisar

Osmanlı Devleti 1. Dünya Savaşı'na İttifak Devletleri yanında katılmış, savaş devam ederken Müttefikler kendi aralarında Osmanlı Devleti topraklarını kendi aralarında paylaştılar. Müttefikler tarafında yer alan İtalya'ya, 1916 Nisan ve Mayıs aylarında İngiltere, Fransa ve Rusya arasında Osmanlı Devletinin paylaşılması konusunda yapılan konferanstan haberdar edilmemiştir. İtalya'nın bunu sezmesi üzerine müttefiklerine yaptığı baskı sonrasında müttefikler de, Osmanlı Devletini paylaşılması konusunda kesin bir anlaşmanın olmadığını, sadece Osmanlı topraklarının paylaşılması konusunda fikir alışverişi yapıldığını kabul etmişlerdir. İtalya ile müttefikler arasında 20 Nisan 1917 yılında imzalanan St. Jean de Maurienne antlaşması özetle; *İzmir in denetimi, Konya, Antalya'yı çevreleyen dikdörtgen bir bölgeyi kapsamaktadır*. St. Jean de Maurienne görüşmelerindeki bir madde İtalya'nın çıkarların riske atabilecekti ki bu madde; *“alınan kararların her biri sadece ilgili hükümetler tarafından onaylanmışsa geçerli olacaktır”*¹⁰ ibaresi Rusya'da Bolşeviklerin iktidara gelmeleriyle onaylanmamış, İngiltere ve Fransa bu durumu Paris Barış Konferansı'nda geçersiz kabul etmelerine sebep olacaktır. Böylece İzmir'in işgalinde karşımıza çıkacak olan Yunanlılara yol açılmıştır. Venizelos, 30 Aralık 1918 de konferansa Yunanistan'ın isteklerini sunmuştur.

Çıkarları gereği müttefikler 7 Mayıs'ta ile Venizelos arasında yapılan görüşmelerde Venizelos'un *“30.000 İzmirli Rum'un İzmir'de Türklerce tehdit edildikleri”*¹¹ açıklamasını Wilson *“Yunanistan'ın onları koruması için güçlü bir neden oluşturduğunu”* kabul ederek, İzmir'i işgal edecek bir müttefik gücün oluşturulması kararını onaylamıştır. 10 Mayıs'ta Venizelos ve Üç Büyükler arasında yapılan görüşmede İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline karar verilmiştir.

15 Mayıs 1919 sabahı İngiliz, Fransız savaş gemilerine ek olarak Amerikan savaş gemisi Arizona'nın desteğiyle İzmir, Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir.

¹⁰ DDI, *Quinta Serie*, vol.VII, s.577

¹¹ Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri*, çev. Cemal Köprülü, Cumhuriyet Yayınları, Ankara, C.1, 2001, s.117.

İzmir'in işgalinden sonra İzmir'de direnme olanağını kalmayınca 21 Mayıs'ta Manisa'ya gelen Kazım (Özalp) Bey, Ödemiş efeleri ve ileri gelen bazı kimselerle görüşmüş ve Manisa'da bulunan cephane ve silahların gerilere nakli ve mukavemet girişimleri için hazırlık yapılması üzerine konuşmuşlardır.¹² Ancak Manisa mutasarrıfı olan Hüsnü Bey Kazım Bey'in Manisa'ndan ayrılmasını istemiştir.

Manisa'da 23. Tümene bağlı 68. Piyade Alayı'nın 1. Taburuyla birlikte 59. Topçu Alayı ve 17. Kolordu Cephane Deposu bulunmaktadır. Bu durum Manisa'nın işgaline karşı Kuva-i Milliye'nin oluşturulması ve şehrin savunulması için büyük bir şans iken Manisa Mutasarrıfı Yunanlılara karşı direnmekten ziyade onlarla işbirliği yapmış ve Bekir Sami (Albay) Bey'e karşı cephe almıştır.¹³ Yunanlıların Manisa'ya saldırılarına karşı ikiye bölünmüş olan halk, Mutasarrıf Hüsnü Bey ile Müftü Âlim Efendi arasın kalmıştır. Damat Ferit'e bağlı olan¹⁴ Hüsnü Bey bölgede Kuva-i Milliye'ye karşı cephe almıştır. Kuşadası Metropolitinden aldığı haberlerde Manisa'nın işgal edilmeyeceğini halkla paylaşması, halkın Hüsnü Bey'den tarafa geçmesinde etkili olmuştur.¹⁵

Yunanlıların Manisa'ya doğru ilerlemesi üzerine 17. Kolordu vekili Bekir Sami Bey Manisa'daki mevki komutanı Ahmet Zeki Bey'e silah ve cephanelerin daha gerilere taşınması konusundaki Harbiye Nezareti'nin emrini bildirmiştir.¹⁶ Buradaki cephane deposunda 8 adet cebel obüs topu, 4 makinalı tüfek¹⁷ ve 48.000 tüfek ve cephanesi vardır.¹⁸ Emri alan Ahmet Zeki Bey halktan yardım alarak topları, silah ve cephaneyi geri hatlara götürmek için harekete geçmiş ancak bu sırada şehirde bulunan İngiliz temsilcisi silahların daha sonra Yunanlılara karşı kullanılmasını önlemek¹⁹ için halkı ve Türk komutanını tehdit etmiştir.²⁰ 24 Mayıs'ta Bekir Sami Bey, Manisa Mevki

¹² Kazım Özalp, *Milli Mücadele 1919-1922*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, C.1, 1998, s.4

¹³ Metin Ayışığı, *Belgeler Işığında Milli Mücadele Tarihimiz*, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.56

¹⁴ Mustafa Albayrak, *Milli Mücadele Döneminde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919-02 Ağustos 1920)*, Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara, 1998, s.53.

¹⁵ Murat Köylü, *Çılgın Yunanlılar -Yunan Belgeleriyle Milli Mücadele*, İleri Kitabevi, İzmir, 2012, s.142

¹⁶ Köylü, *a.g.e.*, s.143.

¹⁷ Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1990, s.21.

¹⁸ Köylü, *a.g.e.*, s.143.

¹⁹ Apak, *a.g.e.*, s.20.

²⁰ *Türk İstiklal Harbi*, C.2, Batı Cephesi- 1. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999, s.67.

Komutanından aldığı telgraf ile makinalı tüfekler ile topların şehrin dış kenarına kadar çıkarıldığını fakat İngiliz temsilcisinin hareketleri üzerine bir hadiseye yer vermemek için geri dönüldüğü bildirilmiştir.²¹

26 Mayıs 1919'da Manisa'yı işgal edecek Yunan Kuvvetleri Yarbay Çakalos komutası altında mevcudu; “...iki piyade taburu, bir top kakımı, ½ süvari takımı, bir jandarma bölüğü ve bir seyyar hastane...”’dır.²² Yunan komutanı herhangi bir karşı koymakla karşılaşmamak için Hüsnü Bey’e bir subay göndermiş ve ardından Yunan kuvvetleri öğleye doğru şehre girmişlerdir.

Manisa'yı işgal eden Yunan askerinden oluşan yaklaşık 250 kişilik bir Yunan müfrezesi Akhisar kayışlar tren istasyonunda 30 Mayıs akşamı karargâh kurmuşlardır. Kayışlar stratejik olarak önemli bir noktadadır. Hem Akhisar-Sındırgı, hem de Kırkağaç-Soma-Balıkesir taraflarından gelen yolların kavşak noktası konumundadır.²³ 5 Haziran 1919 sabahı 250 piyade, 7 süvari ve 2 makineli tüfekten²⁴ oluşan Yunan müfrezesi herhangi bir karşı koyma girişimi yaşamadan şehre girmesiyle Akhisar işgali gerçekleşmiştir. Ancak Yunanlılar için bu durum risklidir. Çünkü gerisindeki birlikten yeterince uzakta kalmıştır. Akhisar'ın işgal edildiği haberinin duyulması üzerine 14. Kolorduya bağlı 61. Tümen'den Balıkesir’de bulunan 188. Alay, Yüzbaşı Kemal komutasında bir kısmı Bergama bir kısmı da Akhisar-Soma istikametine hareket etmiştir. 188. Alayın hareketiyle birlik Akhisar'ın 10 km. kuzeyinde bulunan Süleymanlı sınırına geldiğinde²⁵ birliklerinden yeterince uzaklaşmış olan Yunanlılar küçük müfrezelerle toplanmak üzere²⁶ 9/10 Haziran gecesi Akhisar’dan çekilmiştir.

1 Haziran 1919-22 Haziran 1920 Akhisar cephesinde Yunanlılar ile bazı çarpışmalar yaşanmasına rağmen düşman bölgeden tamamen uzaklaştırılamamıştır. 15 Haziran 1920’den sonra İzmir cephesinde Yunanlılar keşif faaliyetlerini arttırmış ve hummalı bir askeri hazırlık çalışmalarına başlamıştır. Yakında Yunanlıların taarruza geçeceğini farkında olan Türk tarafında Kazım Bey, dağınık milli kuvvetlerin cepheye hareket etmelerini ve Bursa’da hazırlanmış olan kuvvetlerin acilen Balıkesir’e

²¹ Apak, a.g.e., s.21.

²² *Türk İstiklal Harbi*, C. 2, a.g.e., s.68

²³ *Türk İstiklal Harbi*, C. 2, a.g.e., s.126.

²⁴ Ali Osman Gündüz, “Milli Mücadele’de Manisa Ve Milletvekilleri”, *Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2010, s.50.

²⁵ *Türk İstiklal Harbi*, C. 2, a.g.e., s.127.

²⁶ Celal Bayar, *Ben de Yazdım*, C. 8, İstanbul, 1972, s. 2480 – 2481.

takviyesini istemiştir. 22 Haziran'da Yunanlılar ilk olarak Akhisar-Soma cephelerinde saldırıya geçmiştir. Yunanlıların taarruzu sırasında Akhisar'da nişancı alayı, 2 milli tabur ve toplam 5 tabur piyade ve 14. süvari alayı, 1 akıncı müfrezesi ve Bursa'dan gelen 1 müfreze vardır. Mıntika kumandanı Derviş Bey, Alayın kumandanı Binbaşı Hüseyin Hüsnü Bey ve Binbaşı Nezir Beydir. Akhisar'daki kuvvetler Arabacı-Bozköy-Yayaköy-Saruhanlı-Beleş-Alibeyli hattına yayılmış ve düşmanı karşılamaya başlamışlardır. Akhisar cephesine Yunanlılar İzmir Fırkası ve Plastiras müfrezesi²⁷ ile saldırmıştır. Yunan kuvvetleri Türk kuvvetlerinden gerek cephane gerekse diğer askeri araçlar bakımından üstün olmasına rağmen Akhisar cephesinde Yunanlılara fazla kayıplar verdirilmiştir. Verdirilen kayıplara rağmen Türk tarafı geri çekilmek zorunda kalmıştır. Derviş Bey Yunan taarruzunu durdurmak için çok çaba sarf etmiş ve şiddetli çarpışmalar sonunda Harta tren istasyonuna çekilmek zorunda kalmıştır. Yunanlılar 22 Haziran 1920 tarihinde saat 9'dan sonra Akhisar'a girerek Akhisar'ı ikinci kez işgal etmiştir.

Yunanlılar, Akhisar'ı işgal ettikten sonra kendi emleri doğrultusunda birçok faaliyette bulunmuştur. Anadolu'ya vatan yapmak ve yerleşmek amacı ile geldiklerini kanıtlamak istercesine Akhisar'da belediye işlerine el atmışlardır. Akhisar halkının tepkisini çekmemek için, belediye hizmetlerini yürüten belediye meclisini Türk ve Rumlardan oluşturmuşlardır.²⁸ Belediye meclisi bu dönemde şehrin imar, temizlik, aydınlanma, ekonomik sorunlarını çözmeye çalışmıştır.²⁹

Akhisar'ın işgal yılları döneminde Yunanlılar, Türk nüfusuna zulüm de yapmışlardır. Türk halkının can, mal ve ırzına saldırmışlardır. Yunanlılar Akhisar havalisinde yerli Rumlara ve Yunan askerleriyle birlikte hareket eden bazı Yunan çetelerine tedarik ettikleri zeybek kıyafeti giydirmişler ve halka saldırılarda bulunularak halkta Kuvâ-yı Milliye'yi küçük düşürmeye çalışmışlardır.³⁰ Türkçeyi iyi konuşan Ermeniler kendilerinin Kuvâ-yı Milliye'den olduklarını söyleyip zorla para ve eşya gasp etmişlerdir. Bu kişilerin gelişinden bir gün sonra da Yunan askerleri aynı yerlere uğramış “ *Dün buraya Kuvâyı Milliye gelmiş, neden haber vermediniz?*” diye halka zulüm

²⁷ Özalp, a.g.e., s.136.

²⁸ Belkız Ayaz, “Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Akhisar Kazası (1923-1933)”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Manisa, 2006, s.33.

²⁹ Oktay Gökdemir, “İşgal Yıllarında Akhisar (1919 –1922) (Saruhan) (Akhisar Belediye Meclisi Kararlarına Göre)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, İzmir 1988. s.39.

³⁰ Ayaz, a.g.t., s.33.

yapmışlardır. Örneğin, Pulluların İsmail, Türk çetelerine yardım ettiği gerekçesi ile evinden alınmış Su Deliği mevkiine götürülmüş ve orada öldürülmüştür. Yine, Berkele Köyü'nden bir başka kişi Yel Değirmen'inde kurşuna dizilmiştir.³¹

Yunanlılar Akhisar'ı işgal ettikten sonra en önemli faaliyetleri Akhisar'da Rum nüfusu arttırma girişimleri olmuştur. Sadece Akhisar'da değil Yunanlılar işgal ettikleri bölgelerde de bu tür girişimleri olmuştur. Yunanlılar, Anadolu topraklarında kendi çıkarları gereği bir işgal bölgesi elde edebilmek için Paris Barış Konferansında Wilson İlkelerinin 12. Maddesi olan “*self determinasyon*” ilkesine dayandırarak hareket etmişlerdir. Yani nüfussal olarak o bölgede çoğunlukta olmak. Ancak Yunan tarafının o dönem için Anadolu'daki iddia ettiği Rum nüfusu rakamları gerçeği yansıtmıyordu. Bu sorunu halletmek için iki yol izlemişlerdir işgal ettikleri bölgelerde. Birincisi Türk nüfusuna baskı ve eziyetlerle onların göç etmelerini sağlamak. İkincisi ise Yunanistan'dan Rum nüfus getirerek Türklerin terk ettikleri bölgelere bu kişileri yerleştirerek self determinasyonu sağlamak. Bu bağlamda Akhisar'a ilk Rum nüfus yerleştirme eylemi, Akhisar'ı ilk işgalinden sonra Eylül 1919'da olmuştur. 10 Eylül 1919'da Akhisar'a 3000 kadar Rum dönmüştür. Fakat Akhisar'ın önde gelenlerinden olan Hasan Bey adında bir kişi Rumları kabul etmemiştir. Bu durum üzerine Akhisar'da bulunan İngiliz Zabit Conson tarafından Akhisar'a dönen Rumların Hasan Bey tarafından kabul olunmadıkları ve bu durumu memleketin güvenliği açısından uygun bulmadığı konusunda bir telgraf çekmiştir.³²

30 Ağustos 1922'de Türk kuvvetlerinin kazandığı Büyük Taarruz ile birlikte Yunanlılar geri çekilmeye başlamışlardır. Geri çekilirken de işgal ettikleri yerleri yakıp yıkarak, halka zulüm yaparak çekilmişlerdir. 4 Eylül 1922'de Akhisar'daki Yunan İşgal Kuvvetleri Komutanı Panayapulos, Akhisar'daki Türk ve Rumları belediye önüne toplamış ve şunları söylemiştir:³³ “ *Biri resmi, öteki insani iki vazifem var. Komutanlıktan gelen emir resmi vazifemi gösteriyor. Akhisar'ı yakmak, Türkleri öldürmek ve Rumları alıp kaçmak.*” Ancak bazı Akhisarlı Rumların gitmek istememesi üzerine, Panayapulos, Akhisar'da kalacak Rumların hayatlarına karşılık Akhisar'ı yakmaktan vazgeçeceğini

³¹ Ayaz, *a.g.t.*, s.33.

³² D.A.B.O.A., DH. (Dahiliye), H. (Hicri) 14.12.1337, DN. (Dosya No)- GN. (Gömlük No) 103-101; DH. ŞFR. (Dâhiliye Şifre Kalemi), 646-12; DH. ŞFR., 103-100, DH. İ.U.M. EK (Dâhiliye İdare-i Umumiye Ekleri), 56-38.

³³ Ayaz, *a.g.t.*, s.34.

söylemiştir. Belediye Başkanı Hafız Salihzade Mehmet Bey, Şerifağazade Emin Ali Efendi, Eczacı Esat Bey, Doktor Cevdet Bey, Kayalızade Ahmet Ağa, Yılanoğlu Mehmet Ali Efendi'nin Panayapulos'a Yunan askerlerinin geri çekilmesinden sonra Rumların can güvenliğinin korunmasına güvence vermelerine rağmen Yunanlılar sözlerinde durmamışlardır. Çünkü Fahri Erdinç'in "*Acı Lokma*" adlı eserinde Yunanlılar Manisa'ya doğru trenle hareket ederken Akhisar'ı Deliçay'ın yanındaki Muhacir Mahallesinden yaktıklarını yazmaktadır. Yazar, Akhisar'ı tamamen yanmaktan kurtaran şeyin Kulaksız Mustafa'nın çetesi ve halkın birlikte Deliçay'dan su taşıyarak yangını söndürmeleri olduğunu belirtmiştir. Yangında ailesini yitiren Akhisarlı Bahri bunun üzerine aklî dengesini yitirmiş ve ömrü boyunca "yandı" diye bağırarak şehirde koşmuştur.³⁴ Fahri Erdinç'in Akhisarlı olması, yazdığı romanın otobiyografi türünde olması ve Yunanlıların yenilgileri sonrasında işgal ettikleri Türk şehirlerinden geri çekilirken Manisa, Turgutlu, Alaşehir vb. batı Anadolu da birçok şehri yakmaları göz önüne alındığında Yunanlıların Akhisar'ı yakma girişimlerinin olduğu söylenebilir. Fakat Yunanlıların bu girişimi ile ilgili bir kaynağa araştırma sırasında ulaşamamıştır. Bu durumun sebebi olarak Can Şenin de belirttiği gibi "*yangının kısa sürede söndürülmesi sonrasında*"³⁵ küçük çaplı oluşundan dolayı ve de savaş koşulları göz önünde bulundurulduğunda kaynaklarda yer almamış olmalıdır.

5 Eylül 1922 günü Yunanlılar, anlaşma güvencesi olarak Hacı Şerifzade Emin Ali Efendi, Reşit Efendi, Eczacı Esat Bey, Doktor Cevdet Bey'i yanlarında esir olarak götürerek, Akhisar'ı terk etmişlerdir. Bu kişiler diğer kazalarda götürülenlerden farklı bir nedenle Atina'ya götürüldükleri için düşmana sığındıkları iddiası da vardır.³⁶

Yunanlıların Akhisar'ı terk etmesinden sonra, Akhisar'a giren ilk Türk birliği hakkında çeşitli görüşler vardır. Bir görüşe göre, 5 Eylül 1922 günü Saçlı Efe müfrezesi, 7 Eylülde Fahrettin Paşa komutasındaki 5. Süvari Kolordusu da Akhisar'a girmiştir. Başka bir görüşe göre ise, 6 Eylül 1922 günü 5. Süvari Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'ya bağlı I. Süvari Tümeni, Yunan askerleri 5 Eylül günü Akhisar'ı boşalttıkları için,

³⁴ Can Şen, "Fahri Erdinç'in *Acı Lokma* Romanında Akhisar", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, C.11, S. 58, s.201-202.

³⁵ Şen, *a.g.m.*, s.201.

³⁶ Gündüz, *a.g.t.*, s.57.

hiçbir direnme ile karşılaşmadan Akhisar'a girmiş ve Hükümet Konağı'na Türk Bayrağı'nı çekmiştir.³⁷

5 Haziran 1919 tarihinde ilk işgalini yaşayan Akhisar'da düşman 9/10 Haziranda tahliye etmiştir. 22 Haziran 1920'de tekrar işgal edilen Akhisar 6 Eylül 1922 tarihine kadar işgal altında kalmıştır. Yunanlılar işgal ettikleri Akhisar'da yaptıkları katliamlar incelendiğinde işgal yıllarında Akhisar halkı birçok zorluklarla baş etmek zorunda kaldığı aşikârdır. Yunanlıların yaptığı bazı katliamlar şöyledir;

10 Ağustos 1919 günü Akhisar ovasındaki harmanları yakmak amacıyla Koyuncu, Tatar, Hacı Rahman, Kayalı, Yayaköy ve civarlarına Yunan uçakları tarafından atılan bombalar Yayaköy civarındaki harmanlara isabet etmiş ve içlerinde çocukların da bulunduğu 25 kişi hayatını kaybetmiştir.³⁸

Eylül 1919'da Yunanlılar Akhisar mıntıkasında, tarlalarında çalışan Türkler üzerine ateş açmışlardır. Yunanlılar Alibeyli Köyü'ne haber salarak, buğday, arpa ve yağ istediklerini bildirmişlerdir. 14. Kolordu Kumandanı, 6 Eylül 1919 tarihinde durumu, Harbiye Nezareti'ne bildirmiş ve Yunanlıların cebre başvuracaklardan korkulduğu için İngiliz Temsilciliğine haber verilmesini istemiştir.³⁹ Akhisar'ın Kadıköy'üne baskın yapan Yunanlılar 25 kadar Türk kadın ve kızının ırzlarına tecavüz etmiş ve pek çok çocuğu da öldürmüşlerdir.⁴⁰

Arnold Toynbee'nin de içinde olduğu uluslararası Yunan zulmünü araştırma komisyonun uğradığı Akhisar bölgesinde, Yunanlılar 1921 Mayıs ve Haziran aylarında Sanlar (Bu günkü Sarılar Köyü olmalı), Kurtulmuş, Kavganlı, Kobaşdere, Kepeçinar köyleri saldırıya uğramış, tamamen talan edilmiş ve tüm nüfus katledilmiştir. Soğandere nahiyesinde 25 ile 30 arasında köy harap edilmiş ve tüm nüfusu katledilmiş. Akhisar'la Manisa arasında 82 köy aynı şekilde tahrip edilmiş ve nüfus farklı oranlarda katledilmiş, bazı köyler ise yakılmıştır.⁴¹

³⁷ Ayaz, a.g.t., s.34-35.

³⁸ Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli- 1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s.193.

³⁹ Turan, a.g.e., s.194

⁴⁰ Turan, a.g.e., s.194

⁴¹ Arnold J. Toynbee, *The Western Question in Greece and Turkey*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1922, s.318.

24 Haziran 1921’de Yunan askerleri ve Ermeni çeteleri Akhisar yakınındaki Başlamış köyünü kuşatmışlar, 12 ila 60 yaş arasındaki köy sakinlerini toplayıp hemen hepsini katletmişlerdir.⁴²

Mayıs 1922’de bir Rum-Ermeni çetesi Akhisar’a 10 Kilometre mesafedeki Sazoba’da, aralarında kadınların da bulunduğu 10 kadar kişiyi öldürmüşlerdir.⁴³ Yine Haziran ayının ilk haftasında Ermeni-Rum çeteleri, Akhisar’a 8 Kilometre uzaklıktaki Yumru’da 2 değirmenciye, değirmenlerinde; Akhisar’a 5 Kilometre uzaklıktaki Çağlak Boğazı’nda 1 erkek ve 1 kadını ve Akhisar’a 12 kilometre uzaklıktaki Gökçe Ahmet Köyünde 2 erkeği öldürmüşlerdir.⁴⁴

6 Eylül 1922’de Yunan işgalinden kurtulan kent yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetiyle birlikte hızlı bir kalkınma faaliyetinin içerisine girmiştir. 1923 yılı sonrası başlayan kentin geliştirilmesi için başlatılan çalışmaların başında imar işleri ve elektrik gelmektedir. 1925’ten sonra bu kalkınma hamlesine itfaiye teşkilatının geliştirilmesi, suyun borularla taşınması vs. konular ön planda olmuştur.

1930’lu yıllar 2. Dünya Savaşına giden süreci hazırlamıştır. 1933 yılında Almanya’nın başına geçen Hitler ve İtalya’nın başında bulunan Duçe Benito Mussolini’nin, 1. Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan düzeni değiştirmek üzere oluşturdukları revizyonist blok, 1936 yılında Almanya ve İtalya’nın imzaladıkları Dostluk Anlaşmasıyla perçinlenmiştir. Almanya ve İtalya’nın imzaladıkları anlaşmaya Japonya’nın da katılmasıyla beraber 2. Dünya Savaşı’nın mihver grubunu oluşturan üçlü grup tamamlanmıştır. Bu üçlü gruba karşılık anti revizyonist blok ortaya çıkmıştır. Bu blok 1. Dünya Savaşı sonrasında oluşan mevcut düzenin değişmesine karşı olan gruptur. Bu blokta yer alan ülkelerin başında İngiltere, Fransa, Rusya, ABD ve Türkiye’dir.

Almanya’nın Versay Antlaşmasını delerek silahlanmaya başlaması, askerden arındırılmış Ren bölgesine asker sokması, zorunlu askerlik hizmetinin tekrar getirilmesi Avrupa kıta devletlerinin bu girişimlere uyguladığı yatıştırma politikasının da etkisiyle etkin bir yanıt verememesi sonrasında 2. Dünya Savaşı’na giden taşları döşemiş ve

⁴² Mustafa Çufalı, “İstiklal Harbi Döneminde Batı Anadolu’da Yunan Zulmü, 1921 (Arnold Toynbee’nin Eşi Bayan Rosalind Toynbee’nin İzlenimleri)”, *Atatürk Yolu Dergisi*, 2000, C. 11, s.43.

⁴³ Mevlüt Çelebi, “İtalyan Belgelerine Göre Saruhan Sancağı’nda Yunan İşgali”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 2016, C.31, S.1, s.124.

⁴⁴ Çelebi, *a.g.m.*, s.124.

sonunda savaş patlak vermiştir. 1 Eylül 1939’da Almanya’nın Polonya’yı işgal etmesiyle birlikte 6 yıl sürecek olan 2. Dünya Savaşı resmen başlamıştır.

Türkiye, anti revizyonist blokta yer almasına rağmen 2. Dünya Savaşı’na girmemiştir. Ancak, olası bir savaş durumuna da hazırlıklı olmak için birçok önlem almıştır. Bunların başında yaklaşık 1.000.000 erkeği askere alma eylemi gelmektedir. Üretim gücünün önemli bir kısmını oluşturan bu gücün üretimden çekilmesi sonrasında ülkede iase sıkıntıları yaşanmıştır. Bunu aşabilmek için dönemin hükümetleri tarafından Milli Korunma Kanunu, Varlık Vergisi, Toprak Mahsulleri Vergisi gibi kanunlar çıkarılmıştır. Yine olası bir savaş durumunda uygulanmak üzere pasif korunma için gerekli tedbirler alınmaya çalışılmış ve orduyu güçlendirmek için savunma harcamaları arttırılmıştır.

Tüm bu gelişmelere Akhisar özelinde bakıldığında kentin çehresinin değişmeye başladığı ve imar faaliyetlerinin arttığı bir dönemde 2. Dünya Savaşı patlak vermiş ve birçok yatırım planı/kentin gelişimi ciddi anlamda yavaşlamıştır.

C. Osmanlıdan Günümüze Mahalli İdareler ve Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de belediyecilik Osmanlı belediyeciliği ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere ikiye ayırarak incelemek mümkündür. Osmanlı dönemi belediyeciliği kendi arasında Tanzimat öncesi ve Tanzimat sonrası olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

Tanzimat öncesi Osmanlı belediyeciliğine bakıldığında, 1885 yılına kadar Avrupa örneğinde olan özerk belediye idarelerine rastlanmamaktadır.⁴⁵ Tanzimat öncesi belediye işlerinden kadılar sorumlu tutulmuştur. Yargı, vakıfların sorumlusu, asayiş ve belediye hizmetlerin yapılması gibi konular kadılara bırakılmıştır.⁴⁶

Tanzimat dönemi ile birlikte batı ülkeleriyle ilişkilerin sıklaşması sonrasında Osmanlı aydın ve yöneticilerinin batıda gördükleri belediye teşkilatının Osmanlı

⁴⁵ Nihal Ay, “Türkiye’de Belediyecilik, Karaman’da Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi Ve Mevcut Etkinliklerinin Analizi”, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi* Konya 2009, s.22.

⁴⁶ Halil Nadaroğlu, *Mahalli İdareler*, 5. Baskı, Beta Basım, Yayım, Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2001, s.294.

şehirlerinde kurma yönündeki ilk girişim İstanbul Şehremanetinin 1854'te kurulması ile olmuştur.⁴⁷ Fransız belediyeçiliği örnek alınarak oluşturulan şehremanetinin amacı şehir işleri ile devlet işlerinin bir birinden ayrılması olarak hedeflenmiş ancak başarılı olunamamıştır.⁴⁸ Başarı sağlanamamasında şehremanetinin kendine özel bir bütçesinin olmaması ve kadrosunun yetersiz olması etkili olmuştur.⁴⁹

Şehremanetini iyileştirmek için bazı düzenlemeler yapılmış ise de başarılı olunamaması üzerine örnek belediye binası için zengin ve yabancı kişilerin yaşadığı Galata ve Beyoğlu'nda belediye işlerini sağlamak üzere 27 Ocak 1858'de Altıncı Daire-i Belediye adıyla ilk belediye binası kurulmuştur.⁵⁰ Altıncı Daire-i Belediye, belediye hizmetlerinin yürütülmesi için harcanan giderleri karşılamak için gelir toplama yetkisine sahip ilk Türk yerel idare kuruluşu olması bakımından önemlidir.⁵¹

Altıncı Daire-i Belediye'nin başarılı olması üzerine 6 Ekim 1868'de Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi çıkarılmıştır. Bu nizamname ile belediye kurumunun İstanbul'da yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Şehremanetine bu nizamname ile geniş yetkiler verilmiş fakat belediye hizmetleri İstanbul'da yaygın bir biçimde uygulanamamıştır.

1868 yılında çıkarılan nizamnamenin sonrasında İstanbul haricindeki yerlerde de belediye teşkilatının kurulması için 1870'te İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi yayınlanmış ve bu nizamname ile vilayet, sancak ve kazalarda belediye teşkilatının kurulması öngörülmüştür.⁵² Fakat İstanbul dışında belediyelerin kurulması gerçek anlamda I. Meşrutiyet döneminde çıkarılan kanunlar ile olmuştur. 1877'de İstanbul ve haricindeki yönetim birimleri için iki farklı kanun çıkarılmıştır. İlki İstanbul için çıkarılan Dersaadet Belediye Kanunu'dur. Diğeri ise İstanbul haricinde kalan yönetim birimleri için çıkarılan Vilayet Belediye Kanunu'dur.⁵³ Bu kanun ile kasabalarda seçilen meclis görevlilerin görev süreleri dört yıllıktır. Ancak meclis üyelerinden bir kısmının iki yıl sonra değiştirileceği kanunda belirtilmiştir. Seçimler gizli, oy sayım işlemi ise

⁴⁷ Ay, a.g.t., s.26-27.

⁴⁸ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000, s.135.

⁴⁹ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, 3. Baskı, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008, s.437.

⁵⁰ Ay, a.g.t., s.29.

⁵¹ Ay, a.g.t., s.31.

⁵² Ay, a.g.t., 32.

⁵³ Ay, a.g.t., s.32

açıktır.⁵⁴ Fakat çıkarılan bu kanunlar Osmanlı devletinin merkezi yönetim eğilimin artması, savaş dönemlerinin uzamasıyla birlikte Osmanlı ekonomisinin giderek kötüleşmesi ve bu durumun halk tarafından hissedilmesi sonrasında ortaya çıkan tablo da batı tarzı belediyeçilik sistemlerinin benimsenmemesine neden olmuştur.⁵⁵

1877’de çıkarılan bu kanun, bazı dönemlerde gerekli görülen değişiklikler yapılarak 3.04.1930 tarihinde kabul edilip 14.04.1930 Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu kadar 53 yıl boyunca yürürlükte kalmıştır.

Kurtuluş savaşı ve 1924 yılına kadar yürürlükte kalan 1921 Anayasasında belediyeler tüzel kişilik sayılmış ve yerel yönetimlere adli, ekonomik ve mali yetkiler verilmiştir. Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber belediyeçilik faaliyetleri hızlandırılmıştır.

1923-1930 arası cumhuriyet dönemi belediyeçiliği olarak adlandırılrsa da bu dönemde hala Osmanlı dönemi belediyeçilik anlayışı hâkimdir. Cumhuriyetin kurulmasından 1930’a kadar belediyeçilik ile ilgili yapılan düzenlemeler yüzeyseldir.⁵⁶ 1923-1930 yılları arası yapılan bazı düzenlemeler şunlardır:

1924 yılında “423 sayılı Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu” çıkarılmış bu kanunla belediyeler gerek mali gerekse de mali yönetim bütçelerinin denetlenmesi hedeflenmiştir. Bu kanunla belediyelere bazı vergilerin toplaması yönünde yetki verilmiş olsa da belediyelerin gelirinin ana kaynağını devletten gelen gelirler ile sağlandığı gibi hesaplarının denetlenmesi de devlet kontrolündedir.⁵⁷

18 Mart 1924’te çıkarılıp 07.04.1924 tarihinde yürürlüğe giren “442 Sayılı Köy Kanunu” ile nerelerde belediye kurulabileceği belirlenmiştir. (Nüfusu 2000’i geçen yerlerde)⁵⁸ 16 Nisan 1924’te çıkarılan “486 Sayılı Umur-u Belediyeye Müteallik Ahkâm-ı Cezaiye Kanunu” ile belediyelere, şehir yönetimlerinde yargılama hakkı tanınmıştır.⁵⁹

⁵⁴ Erhan Alpaslan, *Maraş Vilayet Meclis Kararları (1338-1339) 1922-1923*, Hiperyayın, İstanbul, 2019, s.29.

⁵⁵ Ay, a.g.t., s.33.

⁵⁶ Ay, a.g.t., s.35-36.

⁵⁷ Ay, a.g.t., s.38.

⁵⁸ Resmi Gazete (RG.), 07.Nisan 1924, S.68, s.238-240.

⁵⁹ Ay, a.g.t. s.38.

10 Mayıs 1926’da çıkarılan “831 Sayılı Sular Kanunu” ile belediyelerin halka sağlıklı su sağlama işi belediye görevleri arasına girmiştir.⁶⁰

Vilayet ve Dersaadet Belediye Kanun ve düzenlemeleri 53 yıl yürürlükte kaldıktan sonra 1580 Sayılı Belediye Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Osmanlı devletinin batıyla artan ilişkileri sonrasında şehirlerin yönetilmesi konusunda kurulmak istenilen Belediye Kanunu 1930 yılında cumhuriyet döneminde başarılmıştır. 1580 sayılı Belediye Kanununa göre belediyeler iki farklı şekilde kurulabilir. İlki, 3. Maddede nüfusu 2000’nin üzerinde olan yerlerde belediye teşkilatının kurulması zorunlu tutulmuştur. Bir diğer kuruluş şekli ise birkaç köy veya mahallenin birleşerek nüfus toplamaları 2000’ni geçmesi ve köy veya ihtiyar meclisi üyelerinden minimum yarısından fazlası bir dilekçe ile mahallin en büyük mülkiye amirine müracaat etmesi ve belediye idaresinin tesisi için yeterli gelire sahip olması gerekmektedir. Bu şartların karşılanması durumunda belediye teşkilatının kurulması için 7. Maddede belirtilen belde sakinlerinin oy verme işlemi başlatılmaktadır. Fakat birkaç köy/mahallenin birleşerek kurulacak belediye teşkilatları için merkez olarak kabul edilerek kurulacak belediye merkezine köylerin uzaklığı en fazla 500 mesafede olması zorunlu tutulmuştur.⁶¹ 1580 sayılı kanunda belediyenin nasıl kurulacağı belirtilmesine karşılık belediye teşkilatının kurulması için esas kabul edilen nüfusun 2000’in altına düşmesi durumunda veya başka hangi hallerde belediye teşkilatının kaldırılacağı/kalkacağı gibi herhangi bir madde bulunmamaktadır.

1580 sayılı Belediye Kanunu’nun 3. Maddesinde belediye yönetimi, belediye başkanı,⁶² belediye meclisi ve encümen meclisi olmak üzere üçlü bir yapı haline getirmiştir.⁶³

14.04.1930 tarihinde yürürlüğe giren Belediye Kanununa göre belediye meclis aza sayısı 21. Madde ile belirlenmiştir.⁶⁴ Belediye meclis üyeleri mahalle seçmenlerinin

⁶⁰ RG., 10 Mayıs 1926, S.368, s.661.

⁶¹ Kemal Gözler, *İdare Hukuku*, Ekin Yayınevi, Bursa, 2003, C. 1, s.329.

⁶² Belediye başkanı seçimi 1580 sayılı kanunun 89. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre belediye başkanı seçimi halk tarafından seçilen meclis azaları arasından veya hemşeri hukukundan doğan o beldedeki hariçten bir kişinin mecliste yapılan gizli oylamada oy çoğunluğunu kazanan kişi belediye başkanı olmuştur. Bu seçim şekli 19 Temmuz 1963 yılına kadar devam etmiştir. 1963 yılında çıkarılan 307 numaralı kanun ile birlikte belediye başkanları doğrudan doğruya beldede bulunan halk tarafından seçilmeye başlanmıştır. (RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8832; Gözler *a.g.e.*, s.369.)

⁶³ RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8821.

⁶⁴ Bkz. RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8826.

oylarıyla seçilmektedir.⁶⁵ Belediye meclislerine aza olabilmek için gerekli olan şartlar 24. Maddede şöyle belirlenmiştir;

*“Türk olmak, 23 üncü maddenin 2. fıkrasındaki evsafi haiz bulunmak, Hidematı ammeden mahcur olmamak, 25 yaşını bitirmiş olmak, Türkçe okuryazar olmak, 23 üncü maddenin 4.5.7. fıkralarında yazılan suçlardan biriyle mahkûm olmamak, Belediyeye ait bir işin mukavili, müteahhidi veya bunların kefil ve şeriki ve yahut bu cihetlerden borçlu bulunmamak lâzımdır.”*⁶⁶

Belediye meclis azalığı 4 yıllığına seçilmektedir.⁶⁷ Belediye meclisinin görevleri yine bu kanunun 70. maddesi ile düzenlenmiştir. Bütçe, kat’i hesap, belediye zabıta talimatnamesinin tetkiki, beldenin imar programları, su, elektrik vs. gibi konuları müzakere edip karar vermektir.⁶⁸

1580 sayılı Belediye Kanunun 77. Maddesi ile encümen meclisinde kimlerin yer alacağını belirlemiştir. Buna göre 88. Maddede yazılı daire reisleri, belediye başkanı ve belediye meclisinden seçilen en az iki azadan meydana gelmektedir.⁶⁹ Encümen meclisinin görevleri 83. Madde ile düzenlenmiştir. Belediye başkanının hazırladığı bütçenin ilk tetkiki, fiyatların tespiti, belediye ceza kanunlarına uygun ceza kesme yetkisi gibi vs. görevleri vardır.⁷⁰ Belediye encümen üyeleri 1 (bir) yıllığına seçilmektedirler.

1580 sayılı Belediye Kanununda, belediyelerin görevleri 2. Faslın 15. Maddesinde, toplam 76 fıkroda sıralanmıştır. 1-39, 41-44, 47-52, 56, 57, 74, 76. Fıkraları her belediyenin zorunlu olarak yapmak zorunda olduğu vazifeleri kapsamaktadır. Bu zorunlu görevler dışında belediyelerin ihtiyari görevleri de vardır.

Belediyelerin zorunlu görevlerinden bazıları şunlardır;

- “ Salgın ve bulaşıcı insan ve hayvan hastalıklarının önüne geçmek ve yayılmasına mâni olmak için mahsus kanun, nizamname veya

⁶⁵ Belediye meclisi aza seçimleri için bkz. RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8826; Kemal Gözler, “Türk Belediye Sistemi Üzerinde Fransız Etkisi: 3 Nisan 1930 Tarihli Belediye Kanunu Fransa’dan mı İktibas Edilmiştir?”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 2019, C. 28, S. 1-2, s.4.

⁶⁶ RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8826

⁶⁷ RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8826

⁶⁸ Bkz. RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8829-30

⁶⁹ RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8831.

⁷⁰ Daha fazla bizli için bkz. RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8832.

talimatnameleri mucibince tatbik edilen tedbirler hakkında hükümet teşkilâtı ile birlikte çalışmak;

- Ölenleri muayene etmek ve gömülmesine ruhsat vermek ve belediyelerce gösterilen mezarlıklardan başka yerlere ölü gömdürmemek, ücretli ücretsiz olan cenazeleri fennî şartlar dairesinde teşhiz, tekfin ve nakletmek, gömmek ve belediye mezarlıkları ve fennî cenaze yıkama yerleri tesis ve idare etmek ve hayvan ölülerini yaktırmak veya gömdürmek;
- Sıhhî şartları cami belediye salhanesinden başka yerlerde kasaplık hayvan kestirmemek;
- Dilencileri dilenmekten menedecek tedbirler almak;
- Fakir ailelerin ikiz çocuklarına, alelûmum öksüz, fakir, kimsesiz çocuklara para, hekim, ilâç, yeme, içme, giyin me, barınma, tahsil, terbiye cihetlerinden yardım etmek, fakir hastalara meccanen bakmak, ilâç vermek, fakir cenazelerini meccanen kaldırmak, alil, işten âciz olupta bakacak kimsesi olmayanlara bakmak;
- Yersiz, yurtsuz olanlara iş bulmak, bunlardan garip olup çalışamayanları memleketine göndermek, kimsesiz kadın ve çocukları korumak;
- Belediye varidatını tahsil etmek;
- Belediye hizmetleri için iktiza eden masrafları tesviye etmek;
- Belediye emval ve akaratını idare etmek;
- Sıhhî muavenet ve imdat merkezleri yapmak ve işletmek;”

Bunun dışında kalan fıkralar belediyelerin bütçelerine göre yapmak zorunda oldukları vazifeler olarak ayrı ayrı belirlenmiştir. Bütçe gelirlerine göre belediyelerin vazifeleri geliri 50000, 200000, 500000 lira olmak üzere üçe ayrılmıştır. Geliri 50000 olan belediyelerin yukarıda sayılan fıkralar haricinde 40 ve 58. Fıkralarda tanımlanan işleri yapmak zorundadır. Bu işler kanuna uygun bir mezbaha ve buna bağlı işleri yapmak ve buraları işletmek ve haller kurmak ve buraların yönetimini sağlamaktır. Geliri 200000 lira olan belediyeler yukarıda her belediyenin yapmak zorunda olduğu vazifelere ek olarak 45. ve 53. Fıkralarda tanımlanan vazifeleri yapmak zorundadır. Bu fıkralardaki vazifeler;

- “Yetimhane, acezehane, doğum ve emzirme ve mecburi olarak meccanî doğum evleri tesisat ve teşkilâtı ve mahalleri Sıhhat Vekâletince tayin ve tasdik edilmek şartile tımarhane, fennî tebhirhane ve tathir istasyonları vücade getirmek ve işletmek;
- Plan ve tesisatı ve mahalleri Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletince tasdik edilmek şartile beldenin ihtiyacile mütenasip ücretli, ücretsiz belediye hastanesi ve ehlî hayvan hastalıklarının tedavisi için hayvan hastanesi tesis etmek ve işletmek” tir.⁷¹

Geliri 500000 lira olan belediyeler belediyelerin yapmak zorunda oldukları fıkralar dâhil yukarıda sayılan vazifeleri ile 46,55 ve 56. Fıkralarda tanımlanan vazifeleri yapmak zorundadır. Bu vazifeler;

- “Yarış yerleri yapmak ve işletmek;
- Belediyeye ait eğlence yerleri tesis etmek ve işletmek;
- Belediyeye ait ılıcaları işletmek, deniz hamamları ve her nevi yıkanma müesseseleri açmak, açılmasına ruhsat verilenlere nezaret etmek”tir.⁷²

Yukarıda sayılan fıkralar haricinde 2. Fasılın 15. Maddesinin 59-73. Fıkralarında sayılan görevler belediyelerin ihtiyari görevleridir. Bu fıkralardaki görevler belediyelerin yapması için zorunlu değildir. Belediyelerin ihtiyari olan görevleri şunlardır;

- “Belediye tiyatrosu, sineması, belediye oteli, belediye gazinosu, müzeler ve hayvanat ve bitki bahçeleri yapmak/yaptırmak/işletmek;
- Mezat salonu açmak ve idare etmek
- Un ve inşaat malzemeleri fabrikaları kurmak ve işletmek
- Belediye fırınları yapmak ve yönetmek
- Fakirler için yatı evleri yapmak ve işletmek
- Borsa bulunmayan yerlerde zahire pazarları ve depolar yapmak ve işletmek;
- Buz fabrikası, sıhhî kar kuyuları, soğuk hava mahzenleri, umumî su depoları ve belediye süthaneleri yapmak ve işletmek;

⁷¹ 14 Nisan 1930, S. 1471, s.8824-8825.

⁷² Gözler, *a.g.e.*, s.342.

- Mahrukat pazarları ve ardiyeleri yapıp idare etmek;
- Sergi ve panayır yerleri ve müzeleri kurmak ve işletmek;
- Ucuz belediye meskenleri yapmak ve belediye namına inşaat yaparak icar etmek;
- Fakirler için yatı evleri yapmak ve idare etmek;
- Belediye tekaüt sandıkları tesis ve idare etmek ve şehir bankaları açmak;
- Belediye zabıta memuru, belediye fen memuru, yapı kalfası ve yapıcı ve muhtelif meslek ustaları gibi beldenin ve belediye idaresinin muhtaç olduğu meslekler erbabı yetiştirmek üzere kurslar, dersler, gece ve hafta tatili günü dershaneleri ve ikmal ve çırak, ev kadını mektepleri açmak ve idare etmek;
- İşçiler, sanat ve mesai erbabı ve alelûmum müstahdemler için iş kalemleri ve idarehaneleri tesis ve idare etmek, edeceklere de ruhsat vermektir.⁷³

⁷³ RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8825.

I. BÖLÜM

2. DÜNYA SAVAŞI YILARINDA AKHİSAR BELEDİYESİNDE YÖNETİM VE BÜTÇE

1. AKHİSAR BELEDİYESİ

1877 Belediye Kanunu ile beraber taşrada da belediyeler kurulmaya başlanmıştır. Akhisar Belediyesi'nin kuruluş tarihi yeni belediye binasının dış duvarına 1885 olarak yazılmıştır. Fakat Akhisar Belediyesi'nin kuruluşuyla ilgili farklı tarihler mevcuttur. Oktay Gökdemir, Akhisar Belediyesi'nin kuruluşunu 1884 olarak verirken,⁷⁴ Manisa 1973 İl Yıllığında 1885 olarak verilmiştir.⁷⁵ Meliha Akdoğan⁷⁶ 1877 ve Belkıs Ayaz 1880 öncesi olarak vermiştir.⁷⁷ Akdoğan sadece 1877'de kurulduğunu belirtirken Ayaz, 1879 Aydın Vilayet salnamesindeki belediye meclis üyelerine yer vermiştir. Fakat meclis üyelerinden bazılarının isimlerinde çevri hatası vardır. Bu çevri hatası düzelttikten sonra 1878-1879 tarihlerini kapsayan Aydın Vilayet Salnamesinde Akhisar Belediyesi'nin Meclis üyeleri şunlardır; “*Belediye Reisi Yazıcızade Ahmet Efendi, azalar Yenişehirli Hacı Mustafa Efendi, Mimaroglu Hacı Espri Efendi, Sındırgımızadır Hasan Ağa, Hacı Mehmet Ağa ve Likör (ligur?) Efendi'dir*”.⁷⁸ Bu bilgiye bakılarak Akhisar Belediye teşkilatının 1877 yılında kurulduğu söylenebilir.

1.1 Akhisar Belediyesi Yönetimi

1877 tarihinde çıkarılan Belediye Kanunu 1930 yılına kadar çeşitli bazı düzenlemeler ile uygulanmaya devam etmiştir. 3.04.1930 tarihinde kabul edilip 14.04.1930 Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu

⁷⁴ Oktay Gökdemir, “Akhisar’ da Yerel Yönetim Geleneğinin Oluşması”, Akhisar Gündem Gazetesi, 15 Haziran 1990

⁷⁵ Cumhuriyetin 50. Yılında Manisa 1973 İl Yıllığı, Ankara 1973, s. 350

⁷⁶ Meliha Akdoğan, “Sicill-İ Ahval Defterlerine Göre Akhisarlı Devlet Adamları”, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2020, s.6.

⁷⁷ Ayaz, a.g.t., s.62.

⁷⁸ Aydın Vilayeti Salnamesi, H.1296 (1878-1879), s.119.

3. Madde ile belediye yönetimini, belediye başkanı, belediye meclisi ve encümen meclisi olmak üzere üçlü bir yapı haline getirmiştir.⁷⁹

1.1.1 Akhisar Belediye Başkanları

İncelenen dönem içerisinde görev yapan belediye başkanı sayısı 1'dir. O kişi de Nüzhet Işık'tır. Nüzhet Işık'tan önce belediye başkanlığı görevinde Doktor Cemal Bey vardır. 1930 yılında belediye başkanı seçilen Doktor Cemal Bey 1933 yılında istifa etmiştir. Basında çıkan yolsuzluk haberleri üzerine Mülkiye Müfettişi Nedim Nazmi Bey'in yaptığı teftişte bazı belediye memurlarının yolsuzluk yaptıklarını tespit etmiştir.⁸⁰ Yolsuzluk yapan Muhasebeci Reşat, Muhasebe Kâtibi Sadi, Tahsildar Hüseyin Avni'nin görevine son verilmiştir. Ayrıca encümen meclisi azalarından Süleyman Bey ve Yazıcızade Tefik Beyler, mülkiye başmüfettişi tarafından görevlerinden el çektirilmiştir.⁸¹ Nedim Nazmi Bey, Belediye Başkanı Doktor Cemal'i de istifaya davet etmiştir. Cemal Bey'de 27 Ağustosta görevinden istifa etmiştir.⁸²

Doktor Cemal Bey'in istifası sonrası 1930 Belediye Kanunu'nun 90. Maddesinden hareketle belediye başkanlığı görevine Enis Naci Bey getirilmiştir. Vekâleten bu göreve getirilen Enis Naci Bey'in kısa süre sonra istifası üzerine Nüzhet Işık belediye başkanlığı görevine getirilmiştir.⁸³

Belediyenin resmi internet sitesinde eski başkanların isim ve fotoğraflarının verildiği bölümde Nüzhet Işık'ın 1931-1939 yılları arası görev yaptığı gösterilmektedir.⁸⁴ Yine Ayaz tarafından Nüzhet Işık'ın başkanlık yaptığı yıllar 1933-1939 olarak gösterilmektedir.⁸⁵ Gerek belediyenin resmi internet sitesinde gerekse de Ayaz tarafından belediyeden alınarak verilen belediye başkanlıkları süreleri yanlıştır. Yapılan çalışmada Nüzhet Işık, 1946 yılına kadar hem encümen meclisi hem de belediye meclisi başkanlıkları görevini sürdürmüştür. Nüzhet Işık, 24 Mart 1941 tarihinde ihtiyaten silahlaltına alınması sebebiyle Musa Görk'ün vekâleten reis maaşının tayin ve tesisi için

⁷⁹ RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8821.

⁸⁰ "Akhisar Belediye işlerinde Yolsuzluk mu Var?", Cumhuriyet, 4 Eylül 1933, s.4.

⁸¹ B.H.K.D. (20.10.1930-09.04.1934), Karar No: 69, Karar Tarihi: 23.08.1933, s.140.

⁸² Ayaz, a.g.t., s.73; "Akhisar'da Belediye Reisi ve Meclis Azası İstifa Etti" Son Posta, 27 Ağustos 1933, s.4.

⁸³ Ayaz, a.g.t., s.73.

⁸⁴ <https://www.akhisar.bel.tr/yonetimkadrosu/4/eski-baskanlar.html> (erişim tarihi 03.02.2021)

⁸⁵ Ayaz, a.g.t., s.73.

talepte bulunmuştur.⁸⁶ Musa Görk'e reis vekilliği maaşı olarak Nüzhet Işık'ın aldığı 180 liranın 3/2 olan aylık 120 lira bir maaş belirlenmiştir. 1941 mali yıl başlangıcı olan Haziran ayına kadar olan 2,5 aylık süre için toplam 300 lira maaş ödenmiştir.

Ekim 1938 yılında yapılan belediye seçimlerinde Akhisar'da 3073'ü kadın, 6118'i erkek olmak üzer toplam 90191 kişi oy kullanmıştır. Yapılan seçim sonrası 13 Ekim saat 18.00'da oy sayma işlemine başlanmıştır. Oy sayımı sonrasında Rabia Akgün, Sabire Gülüm, Ahmet Kayalı, Ahmet Ünal, Ahmet Hamdi Alper, Ahmet Şevki Yücel, Ali Fikri Ergun, Cavit Kıvanç, Cevdet Uğur, Enver Bakırcı, Esad Arel, Halil Erman, Halil Vehbi, Halil Abut, Hıfzı Tezel, Kadri Ekin, Mehmet Pehlivanoglu, Mehmet Şahbazoğlu, Musa Görk, Mustafa Uçmak, Nuri Nalbantoğlu, Nüzhet Işık, Tefik Köleoğlu ve Vasfi Süerdem belediye aza namzetliğine seçilmiştir.⁸⁷ Belediye meclisinde yapılan seçim sonrasında Nüzhet Işık belediye başkanı seçilmiştir.

Nüzhet Işık'ın başkanlık yaptığı dönemde, 1938 yılında çıkan bir gazetede yaptığı işler şöyle sıralanmaktadır:

“İlk iş olarak belediyenin borçlarını ödemek suretiyle mali vaziyet iyileştirilmiştir. Daha sonra yetkili makamlarca tasdik edilen şehrin mevcut ve gelecek imar planını hazırlattırmıştır. Bundan sonra da memleketin ihtiyaçlarını tespit etmiştir. Belediye bütçesinin elverdiği ölçüde kısa zamanda memleketin hemen hemen bütün sokak kaldırımlarını, mevcut köprülerini tamir ettirmiş ve 21000 küsur m² yeni kaldırım, 2 beton köprü ve şehrin uygun yerine 3 üç büyük helâ inşa ettirmiş ve pazar mahallerinde şehirli ve köylülerin ihtiyaçlarına yeterli gelmeyen loncalara ilâveler, tamirler yaptırmıştır. Elektrik işine fazla önem verilerek motor ve şebeke tesisatı 70000 lira masrafla tamamen değiştirilerek Avrupa'dan son sistem büyük motor ve malzeme getirtilerek tesisat tamamlattırılmıştır. İtfaiye aracı yalnız 1 arazöz iken buna bir motopomp, yeni hortum teçhizatı ve bir kamyon ilavesiyle bu da tamamlanmıştır. Ziraat memleketi olan şehirde özellikle bağcı ve tütüncülere hava durumunu bildirmek üzere bir meteoroloji istasyonuna ihtiyaç duyulması üzerine tesis masrafını belediyeden temin suretiyle bir meteoroloji istasyonu yapılmıştır. Şehrin çeşitli yerlerine ve caddelere akasya ve sair ağaç fidanları

⁸⁶ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.04.1941, s.269.

⁸⁷ Anadolu, 13 Ekim 1938, s.4.

dikilmiştir. Her sene 70/80 fakire belediyece maaş tahsis edilmekle geçinmeleri temin edilmiş ve müracaat eden fakir hastalara ilâç verilmiştir.”⁸⁸

1942 yılı mali yılı sonuna kadar belediye başkanlığı görevini vekâleten yürüten Musa Sabri Görk, mali yıl bitiminde Nüzhet Işık’ın askerden gelmemesi üzerine görevine devam etmiştir. Mayıs 1942’de Nüzhet Işık askerden dönmüş ve belediye başkanlığı görevine devam etmiştir.⁸⁹

9 Ekim 1942’de belediye meclisi 18 aza ile 1580 sayılı Belediye Kanunun 89. Maddesi gereği belediye başkanı seçimi için toplanmıştır. Yapılan gizli oylama sonrasında Nüzhet Işık 16, Yusuf Kenan 1, Vasfi Süerdem 1 oy almıştır. Seçim sonrası Nüzhet Işık tekrar belediye başkanı olarak 1946 yılına kadar sürecek görevine başlamıştır.⁹⁰ Nüzhet Işık’ın tekrar başkan olması Akhisar Belediyesi internet sitesinde yer alan eski başkanlarımız bölümündeki hatalı bilgilerin düzenlenmesini gerektirmektedir. Sitede 1942-1946 belediye başkanı Ali Rıza Aksel olarak verilmiştir. Ancak yapılan çalışmada yukarıda da görüldüğü gibi 1942 belediye başkanlığı seçimini Nüzhet Işık kazanmıştır.

1.1.2. Belediye Meclisi

1938-1942 yıllarını kapsayan dönemde Akhisar Belediye Meclisi, Rabia Akgün, Sabire Gülüm, Meliha Dölen, Dr. Cevdet Uğur, Enver Bakırcı, Vasfi Süerdem, Esat Arel, Cavit Kıvanç, Halil Vehbi Başaran, Mehmed Şahpaz, Musa Görk, Ahmed Ünal, Hıfzı Tezel, Ali Fikri Ergun, Ahmed Hamdi Alper, Mustafa Uçmak, Mehmed Pehlivanoğlu, Tevfik Köleoğlu olmak üzere 18 azadan oluşmaktadır.⁹¹

1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu ile Türk kadını ilk kez siyasal haklarını kullanmaya başlamış⁹² ve bu çerçevede 1938 yılında Akhisar Belediye Meclisinde 3 asil Türk kadını üye olarak yer almıştır.

⁸⁸ Akşam, “Akhisar belediyesi şehrin imarına çok çalışıyor Şehrin caddeleri, sokakları yapıldı, elektrik tesisatı tevsi edildi”, 11 Ekim 1938, s.11.

⁸⁹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 02.09.1942, s.327.

⁹⁰ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 09.10.1942, s.329.

⁹¹ A.B.M.K.D., Meclis zabıtları 1.11.1938-23.08.1943, s.13.

⁹² Nurullah Çetin, “Tek Partili Dönemde Aydın’da Yerel Seçim (1938)”, *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 2018, C.3, S.1, s.67.

Meclis aza sayısına bakarak bu dönem için Akhisar nüfusunun 21-22.000 civarı olduğu söylenebilir. Çünkü 1580 tarihli Belediye Kanunu meclis aza sayısı için 3000 nüfuslu yerler için 12 kişi seçilmesini zorunlu kılarken, nüfusu 3000'den fazla olan 10000-25000 arası her 3000 kişi için 1 aza seçilmesini zorunlu kılmıştır.⁹³ 1935 ve 1940 yılı nüfus verileri de bu durumu doğrulamaktadır. 1935 yılı Akhisar nüfusu 21.279⁹⁴ iken 1940 yılı nüfusu 22.739'dur⁹⁵

1942-1946 yılları arası belediye meclisi azaları içinden encümen meclisinde yer alacaklar için belediye başkanı seçimi sonrası yapılan oy kullanmada Ahmet Ünal 14, Kadri Ekin 12, Esat Arel 8, Haydar Kaytaç 7, Vasfi Süerrdem 5, Musa Görk 3, Hüseyin Yenilmez 1 ve Ragıp Karaosman 1 oy almıştır. Yapılan oylama sonrasında Ahmet Ünal, Kadri Ekin ve Esat Arel encümen meclisi azalığına seçilmişlerdir.⁹⁶

1942-1946 yılları arası belediye meclisi azalığına Rabi Akgün, Meliha Dölen, Sabire Gülüm, Dr. Cevdet Uğur, Rıza Benli, Süleyman Sırrısever, Hüseyin Yenilmez, Kenan Görüş, Hamdi Ertürk, Halil Abut, Hıfzı Tezel, Ahmet Ünal, Cavit Kıvanç, Mehmet Pehlivanoğlu, Ahmet Hamdi Alper, Haydar Kaytas, Musa Görk, Ruhi Moral ve Vasfi Süerdem seçilmiştir. Vasfi Süerdem, Umumi Meclis azalığına seçildiğinden 30 Aralık 1942'de istifa etmiştir.⁹⁷ Süerdem'in istifası üzerine belediye meclis azalığına oy sırasına göre Manifaturacı Ömer Büyükyazgan davet edilmiştir. Ömer Büyükyazgan'nın yakalandığı hastalığın görevini yapmaya engel olacağı yönünde verdiği rapor sonrası meclis azalığı için Ali Refik Tütün getirilmiştir.⁹⁸

1943 yılında Kadri Ekin belediye meclis azalığından istifa etmiştir. Ekin'in yerine oy sırasına göre Şükrü Göldel davet edilmiştir.⁹⁹

⁹³ RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8826.

⁹⁴ Ayaz, *a.g.t.*, s.42.

⁹⁵ İsmail Yörük ve Bahriye Gülgün, "Akhisar İlçesi Kentsel Alan Kullanım Değişiminin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma", *Ege Üniversitesi Ziraat. Fakültesi Dergisi*, 2005, C.42, S.3, s.175.

⁹⁶ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 09.10.1942, s.329.

⁹⁷ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 6, Karar Tarihi: 04.02.1943, s.338.

⁹⁸ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 7, Karar Tarihi: 04.02.1943, s.339.

⁹⁹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 05.11.1943, s.10.

1944 yılında belediye meclis azalarından Ahmet Hamdi Alper'in azalık sıfatı kesinleştiğinden meclis azalığı görevinden istifa etmesiyle boşalan yerine oy sırasına göre Vehbi Bakırlı (oğlu (?)) çağrılmıştır.¹⁰⁰

Belediye meclisi 1939-1945 yılları arasında toplam 82 toplantı yapmış ve toplam 717 adet karar almıştır. Alınan kararların 250 tanesi 1939, 109 tanesi 1940, 86 tanesi 1941, 51 tanesi 1942, 50 tanesi 1943, 92 tanesi 1944 ve 79 tanesi 1945 yıllarına aittir. 1939-1941 yılları arasında alınan kararlar genel özetine bakıldığında elektrik fabrikası, spor sahası, yeni belediye binası projesi, gelir-gider bütçeleri, elektrik şebekesi ağının genişletilmesi gibi birçok imar ve bayındırlık faaliyetleri ile ilgili kararların yoğunluğu göze çarpmaktadır. 1942-1943 yılları arasında alınan kararların geneli yeni açılacak hastane binası, belediye başkanlığı seçimi ve seçim mahallelerinin belirlenmesi ve bütçe konuları ağırlıklıdır. 1944-1945 yılları arası kararlarını ağırlıklı olarak bütçe ve belediyenin idari işleri gibi konular oluşturmaktadır. 1945 yılında belediye meclisi 1 yılda sadece 8 defa toplanabilmiştir. Bazı tarihlerde ise yeterli çoğunluk sağlanamadığı için toplantılar gerçekleştirilememiştir. Eylül 1944'den itibaren belediye meclisinde alınan kararların yazıldığı meclis zabıtları tükenmez kalem ile yazılmaya başlanmış ve sadece mecliste alınan kararlar yazılmıştır. Sadece kararlara yer verildiği için mecliste herhangi bir konuda kimin ne söylediği/hangi fikri savunduğu gibi bilgilere ulaşılamamıştır.

1.1.3. Belediye Encümen Meclisi

1938-1939 yılı Akhisar Belediye Encümeni, Baytar (veteriner) Hasan Yiğit, Dr. Haşim Sırmaçek, Ali Fikri Ergün, Mustafa Uçmak, Muhasebeci Halit Akgün, Kâtip Süleyman Özcan ve Mühendis Adnan Yar olmak üzere 7 kişiden oluşmaktadır. Belediye meclisinin aksine encümen meclisinde kadın üye sayısının (sıfır) hiç kadın üye bulunmaması dikkat çekicidir.

1939-1940 yılı Belediye Encümeni, Ahmet Ünal, Musa Görk, Muhasebeci Halit Akgün, Kâtip Süleyman Özcan, Mühendis Adnan Yar, Dr. Ziya Gülüm ve Hasan Yiğit'ten oluşmaktadır.

¹⁰⁰ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar No: 69, Karar Tarihi: 11.04.1944, s.34.

1940-1941 yılı Belediye Encümen Meclisi, Mühendis Adnan Yar, Kâtip Süleyman Özcan, Muhasebeci Halit Akgün, Ahmet Ünal, Dr. İhsan Yalkın ve Musa Görk'ten oluşmaktadır.

1942-1943 yılları arası encümen meclisi Ahmet Ünal, Halit Akgün (Muhasebeci), Ziya Gülüm, Adnan Yar, Süleyman Özcan, Nusret Cebe, Muhterem Temel, Kadri Ekin ve Esat Arel'den oluşmaktadır.

1943-1944 yılları arası encümen meclisi Ahmet Ünal, Esat Arel, Kadri Ekin, Halit Akgün, Mustafa Sarpaş (Veteriner), Süleyman Özcan, Muhterem Temel (Fen memuru), Rıza Benli ve Musa Sabri Görk'ten oluşmaktadır.

1944-1945 yılları arası encümen meclisi, Musa Görk, Nazif Ayhan (Veteriner), Ali Rıza Benlioğlu, Halit Akgün (Muhasebeci), Süleyman Özcan (Kâtip), Muhterem Temel, Adnan Yar (Fen memuru), Hüsnü Özel, Ahmet Ünal, Dr. Ahmet Behçet Mergen'den oluşmaktadır.

1945-1946 yılları arası encümen meclisi, Ahmet Ünal (Belediye Reisi Vekili), Rıza Benlioğlu, Süleyman Özcan (Kâtip), Halit Akgün (Muhasebeci), Nusret Cebe (Muhasebeci), Dr. Ahmet Behçet Mergen, Nazif Ayhan (Veteriner), Adnan Yar (Fen memuru), Halil Çağlar (Kâtip vekili), Hüsnü Özel'den (Kâtip vekili) oluşmaktadır.

Encümen meclisi 1938-1945 yılları arasında toplam 13767 adet karar almıştır. Bu kararlardan 1520 tanesi 1938, 1699 tanesi 1939, 1727 tanesi 1940, 2130 tanesi 1941, 1724 tanesi 1942, 2105 tanesi 1943, 1810 tanesi 1944 ve 1052 tanesi 1945 yıllarına aittir. 1938-1940 yıllarına ait kararlar ağırlıklı olarak elektrik fabrikası için gerekli yakıt ve kömürün alınması, şebeke işleri ihaleleri, cezalar, izinler, dükkân kiralari, tenbihatlar, tayin ve istifalar, yapılan/yapılacak yol/kaldırım/kanalizasyonların tamiri veya inşası için ihaleler gibi konular ağırlıklıdır. 1941-1945 yılları arasında alınan kararlar ağırlıklı olarak asker ailelerine yardım, yeni yapılacak hastane binası ve teşkilatlandırılması, cezalar, bazı yeni kaldırım ve kanalizasyonların yenilerinin yapılması ve var olanlar için gerekli tamiratların yapılması, yoksul yardımları, rayiç fiyatları, dükkân kiralama işleri, şehrin temizliği, bütçe gibi konular ön plana çıkmaktadır. 1942 ve 1943 yıllarında alınan kararlarda fiyatlar, asker ailelerine yardım yapılması, halkın ekmeklik un ihtiyacının karşılanması ve ekmek fiyatları ön plandadır. 1944 yılında alınan karar sayısının 1800'lere ulaşmasında

asker ailelerine yapılan yardımı alan kişilerden asker yakınlarının terhis olmasından dolayı maaşlarının kesilmesi kararları etkili olmuştur.

1.2. Akhisar Belediyesi Çalışanlarına Verilen İhtar ve Cezalar

Belediye memurlarının seçimi, terfi, idareten cezalandırılması/ödüllendirilmesi ve azil/emeklilikleri 1580 sayılı kanunun 83. Maddede sıralanan encümen meclisinin vazifeleri arasında yer almaktadır.¹⁰¹ Bu bağlamda Akhisar Belediyesi'nde, belediye memurlarına encümen meclisi tarafından uyarı/yevmiyesinden kesme veya vazifesine son verme gibi cezalar uygulanmıştır. 1938-1945 yılları arası belediye memurlarına verilen cezalardan bazıları şunlardır;

Ocak 1938'de şebeke direkleri ve tel işi bitmek üzere olduğu halde hala kontrolünü yapmamış ve çekilmeye başlanan elektrik tellerine bazı köşe direklerinin eğildiği görülmüş olduğundan elektrik mühendisi Hasan Halet Işık Pınar'a kontrole gelmediği takdirde vazifesini layıkıyla yapmadığı kanaatine varılacağına dair uyarı telgrafi gönderilmiştir.¹⁰²

Şubat ayında, belediye tahsildarları Ocak ayından Şubat ayına kadar yaptıkları tahsilatlar, Ahmed Dördüncü'nün 31, Ahmed Türkmen'in 33, Aziz Taşçıoğlu'nun 39, elektrik tahsildarı Emin Demre'nin 70 ve Etem Poker'in 61'dir. Belediye encümeni tarafından yapacakları tahsilatlarda ufacık bir hatanın beş yıl içinde yapılması planlanan program için kötü sonuçlar doğuracağı konusunda ihtar verilmiştir.¹⁰³

Belediye Zabıta Memuru Şefik Arar köpeklere zehir atmaktan çekindiği için bir günlük yevmiyesinin kesilmesiyle cezalandırılmıştır.¹⁰⁴ Yine vazifesinde gevşeklik yaptığı için zabıta komiserliği tarafından verilen ihtarları dikkate almayıp gevşekliğe devam ettiği için Belediye Zabıta Memuru Halil İbrahim Kepenekli'ye 1 günlük yevmiyesinden kesme cezası verilmiştir.¹⁰⁵

Haziran 1939'da elektrik fabrikasında elektrik makinist muavini Fuat ve makine nöbetçisi Halid çalışma saatlerinde uyuduklarına dair haklarında tutulan rapora binaen

¹⁰¹ RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s. 8832.

¹⁰² A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No:123, Karar Tarihi 26.01.1939, s.26.

¹⁰³ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No:178, Karar Tarihi: 13.02.1939, s.36.

¹⁰⁴ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No:183, Karar Tarihi: 13.02.1939, s.37.

¹⁰⁵ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No:184, Karar Tarihi: 13.02.1939, s.37.

sebebi sorulduğunda makinist muavini istifaya niyet ettiği için istifası kabul edilmiş ve Fuat'a ise aylığından 5 lira kesme cezası verilmiştir.¹⁰⁶

Temmuz 1940'da kasap hali yanındaki Merdivenli Sokağa, pazardan aldıkları keçileri yatırarak kasapların kollarını kestiklerini gören ve aynı sokakta Keresteci Kemal ve aylıkçı Osman bu hali oradan geçen Zabıta Memuru Cevdet'e haber vermiş ve keçilerin kaldırılmasını istemişlerdir. Cevdet, cevaben *"keçiler sizin dükkân tarafında değildir. Hal tarafındadır."* demek suretiyle cevap vermiş olmakla vazifesizlik gösterdiği için *Belediye Memur ve Müstahdemleri Nizamnamesi* mucibince 1 günlük yevmiyesinden kesme cezası verilmiştir.¹⁰⁷

Şubat 1941'de elektrik fabrikasında çalışan Elektrikçi Nuri Okay vazifesine birçok gün geç gelmesi ve kendisi uyarılmasına rağmen vazifesine geç gelmeye devam ettiği için 5 günlük maaşı olan 300 kuruşun kesilmesi cezası verilmiştir.¹⁰⁸ Yine fabrikada yağcı olarak çalışan Mustafa Akdağ'a, dizel motor çalışırken makinanın başından ayrılarak kapı önünden gelip geçenleri izlemesi ve makinaya bakım vazifesini ihmal ettiği gerekçesiyle maaşından 100 kuruş para kesme cezası verilmiştir.¹⁰⁹ Yine şubat ayında, şose kır bekçilerinden Ahmet Oymak ile Halil Mızrak gündüzleri vazifelerine yerine getirmemeleri, şose mevkiinde Mustafa Pilke'ye ait bağ damının yakılmasına sebep olmaları ve kır bekçileri kanununa aykırı hareket ettikleri gerekçesiyle-mal sahibinin dava hakkı baki kalmak üzere- vazifelerine son verilmiştir.¹¹⁰

Mart 1941'de İzmir dağında hazineye ait olan 147 adet zeytin ağacını, bekçi başı Mustafa oğlu Ali Beceren, bekçi başı muavini Şakir oğlu Hüseyin Görgün, Çam altı bekçisi Mustafa oğlu Mehmet, Şose oymağı bekçisi Hüseyin oğlu Halil Mızrak, kır bekçisi Ömer oğlu Mustafa, kır bekçisi Hüseyin Efecan keserek satmışlardır. Belediye tarafından bu kişilerin vazifelerine son verilmiş ve cezalarını çekmeleri için mahkemeye verilmişlerdir.¹¹¹ Yine Mart ayında para cezaları tahsildarı Ethem Peker'in para cezalarını

¹⁰⁶ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 948, Karar Tarihi: 26.06.1939, s.170.

¹⁰⁷ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1040, Karar Tarihi: 19.07.1940, s.156.

¹⁰⁸ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 150, Karar Tarihi: 11.02.1941, s.80.

¹⁰⁹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 151, Karar Tarihi: 11.02.1941, s.81.

¹¹⁰ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 263, Karar Tarihi: 27.02.1941, s.95.

¹¹¹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 276, Karar Tarihi: 03.03.1941, s.96.

takıp ve tahsil etmediği -hatta 9 ay evvel tahakkuk ettirilmiş para cezasını da tahsil etmediği- anlaşıldığından 2 günlük yevmiyesinin kesilmesi cezası verilmiştir.¹¹²

Nisan 1941’de Kırbağlar bekçisi Raşit’in vazifesini hakkıyla yapmayıp her gün Akhisar’da dolaştığı yapılan soruşturmada anlaşıldığından vazifesine son verilmiştir.¹¹³ Yine Belediye Zabıta Memuru Halil İbrahim Kepenekli, zabıta disiplin ve memuriyet ciddiyetine aykırı olarak her müracaat edenle laubali davranışlarından dolayı 2 günlük yevmiyesinin kesilmesi cezası verilmiştir.¹¹⁴

Mayıs 1941’de Bölceksaz bekçisi Mehmet Arslan vazifesine devam etmediği ve mevkii değiştirilmiş olduğu halde dahi yeni vazifesinde de çalışmadığı anlaşıldığından vazifesine son verilmiştir.¹¹⁵

Haziran 1941’de Elektrik Tahsildarı Etem Peker mesai zamanı zarfında vazifesini bırakarak tavra oynadığı ve vazifesini yapmadığı anlaşıldığından bu hususta bir karar vermeden önce Peker’in ifadesini almak ve tahkikat için Belediye Başkâtibi Süleyman Özcan ve Fen Memur Vekili Muhterem Temel tayin edilmiştir.¹¹⁶ Peker ifadesinde tellalların kendisini çağırdığını itiraf ederken mesai saatleri içerisinde oyun oynadığını reddetmiştir. Tekrarına yer vermemesi konusunda kendisine ihtar verilmiştir.¹¹⁷

1942 yılının belediye çalışanlarına verilen ilk ceza olayı Ocak ayında olmuştur. 14.01.1942 tarihinde ekmeklerin karne ile verildiği gün belediye memurlarından Cevdet Aktı, Halil İbrahim Kepenekli, Şaban Yurdakul ve Hasan Akseki görevlerini terk ederek Fırınacı Mitat Amasya’nın fırınında rakı masası kurarak rakı içtikleri yönünde zabıt tutulmuştur. Encümen meclisi tarafından milli korunma kanunu maddelerinin uygulanması konusunda gösterdikleri ciddiyetsizliklerinden dolayı Cevdet Aktı ve Halil İbrahim Kepenekli’nin bir haftalık diğer memurların ikişer günlük yevmiyelerinin (göreve yeni başladıkları dikkate alınarak) kesilmesi cezası verilmiştir.¹¹⁸

Mayıs 1942’de elektrik fabrikasında görevli makinist muavini Abdullah Güneş nöbet tuttuğu sırada dikkatsizliği yüzünden gece saat 3’te dizel motorun arızalanmasına

¹¹² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 442, Karar Tarihi: 27.03.1941, s.120.

¹¹³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 579, Karar Tarihi: 10.04.1941, s.139.

¹¹⁴ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 655, Karar Tarihi: 21.04.1941, s.148.

¹¹⁵ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 789, Karar Tarihi: 12.05.1941, s.165.

¹¹⁶ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1138, Karar Tarihi: 25.06.1941, s.4.

¹¹⁷ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1386, Karar Tarihi: 29.07.1941, s.33.

¹¹⁸ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 99, Karar Tarihi: 16.01.1942, s.145.

neden olduğu yapılan incelemeden anlaşılması üzerine tekrarının yaşanması durumunda vazifesine son verilmesi ve 5 günlük yevmiyesinin kesilmesi cezası encümente onaylanmıştır.¹¹⁹

Eylül 1942’de zabıta memuru Halil İbrahim Kepenekli, Fırıncı Mahmut’un fırınındaki ekmeklerin gramajlarını kontrole gitmeyerek halka satılan ekmeklerde 20-50 gram eksik çıkmasına sebebiyet verdiğinden dolayı 1 günlük yevmiyesinin kesilmesi cezası verilmiştir.¹²⁰

Kasım 1942’de asker ailelerine maaş dağıtan mahalle memuru Halit Sıdan ödemeler hususunda yolsuzluğu ve kararla maaşları kesilen asker ailelerine tekrar ödeme yapıldığı, bir kısmına da taklit mühürle ödeme işlemi yaptığı yolundaki soruşturmanın uzun süreceği için görevinden el çektirilmiştir.¹²¹ Mahkeme kararı ile Halit Sıdan’ın zimmetine para geçirdiği kesinleşmesiyle birlikte bu işte ihmali bulunan belediye muhasebecisi Halit Akgün’ün ifadesi alınmış ve suçunun olmadığı anlaşılmıştır. Fakat suçun usulen sabit olmasından dolayı, Akgün için verilecek karar konusunda kanunen vilayet meclisi yetkili olduğundan encümen meclisi, itirazın gerekli olduğunu ve vilayet meclisince de olayın bir tetkikinin yapılması ve öyle karara bağlanması konusunda usulen kaymakamlığa itirazda bulunmuştur.¹²²

Aralık 1942’de bir fino köpeği kudurmuş halde evden kaçarak birkaç kişiyi ısırması sonucu göz hapsine alınmışken nakil sırasında mezbaha bekçisinden ikinci kez kaçmıştır. Nakil esnasında görevli olan zabıta memuru Şaban Yurdakul ve mezbaha bekçisi Mehmet’e dikkatsizlikleri yüzünden tekrar ısırılma hadisesine ve köpeğin öldürülmüş bir şekilde bulunmasına sebebiyet verdiklerinden dolayı uyarı cezası verilmiş ve tekrarı durumunda ağır muamele görecekları bildirilmiştir.¹²³ Yine Aralık ayında zabıta memuru Yunus Özyurt, istasyona gitmediği ve ekmek fırınlarını kontrol sırasında

¹¹⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 535, Karar Tarihi: 15.05.1942, s.15-16.

¹²⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1238, Karar Tarihi: 06.10.1942, s.114.

¹²¹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1499, Karar Tarihi: 27.11.1942, s.156.

¹²² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 970, Karar Tarihi: 11.06.1943, s.63-64.

¹²³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1556, Karar Tarihi: 01.12.1942, s.165.

eli ile ekmek yapan fırınca hakkında zabıt varakası tutmadığı için 2 günlük yevmiyesinin kesilmesi cezası verilmiştir.¹²⁴

1943'te belediye çalışanlarına verilen ilk ceza olayı Şubat ayında yaşanmıştır. Zabıta memuru Halil İbrahim Kepenekli resmi elbise ve elinde vazife dosyası olduğu halde bayram günü belediye altındaki lokantada rakı içmekte bulunan bir rakı meclisine katılarak rakı içmeğe başlamıştır. Rakı kalmayınca grupta arasında bulunan kebabçı Üzeyir Gökyüz'e yarım kilo rakı alivermesini ve parasını vermesini istemiş ve almadığı takdirde 5 lira para cezası ile birlikte 3 gün de dükkânını kapattıracağını söylemesi üzerine, korkan Kebabçı Üzeyir, fazla parası bulunmadığından yalnız 150 kuruşluk 250 gram rakı alıvereceğini belirtmiştir. Araya giren Ali Boncuklu da fazla rakısı olmadığını ileri sürerek bu miktara ikna edilen Halil İbrahim Kepenekli, rakıyı içerek gitmiştir. Encümen meclisi, memuriyetine ait vazifeyi suiistimal ederek kendisine menfaat temin ettiğinden dolayı Halil İbrahim Kepenekli'nin vazifesine son vermiştir.¹²⁵

Mart 1943'te zabıta memur namzedi Yunus, görevi olmasına rağmen çarşıdaki fırınları 25 Martta denetlemediği ve ekmekleri tartma görevini ifa etmediği için 2 günlük yevmiyesinin kesilme cezası verilmiştir.¹²⁶

Haziran 1943'te zabıta memuru Hasan Akseki'nin vazifesine bakmadığı konusunda beş maddelik bir şikâyet listesi zabıta komiserliği tarafından encümen meclisine sunulmuştur. Encümen meclisi tarafından daha ağır cezaya yer vermemek için Akseki'ye uyarı cezası verilmiştir.¹²⁷

Temmuz 1943'te zabıta memuru Ali İnce, Pazar günü (4 Temmuz) sinema nöbetçisi olduğu halde bir müddet bir fırında, bir müddette parkta bir arkadaşı ile oturarak vazifesine gitmediğinden dolayı 2 günlük yevmiyesinin kesilmesi cezası verilmiştir.¹²⁸ Yine Temmuz ayında bazı zabıta memurlarının çarşı ve mahallelerde gördükleri belediye suçları için vazifeli oldukları esnada kanunen mükellef olduğu vazifesini yaptığını

¹²⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1698, Karar Tarihi: 25.12.1942, s.186.

¹²⁵ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 248, Karar Tarihi: 12.02.1943, s.49.

¹²⁶ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 494, Karar Tarihi: 30.03.1943, s.126.

¹²⁷ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 968, Karar Tarihi: 11.06.1943, s.62.

¹²⁸ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1115, Karar Tarihi: 06.07.1943, s.111.

söylemeyerek belediye zabıta komiseri veya belediye reisi emir veriyor, bizim bunda kabahatimiz yok şeklindeki açıklamalar ile işleri yürütmeleri, zabıta memurlarının topluca uyarılmasına neden olmuştur.¹²⁹

Aralık 1943'te zabıta amirliği tarafından zabıta memuru Halil Onur'un vazifesini layıkıyla yapmadığı ve verilen işleri yapmadığı yönünde encümen meclisine varaka verilmiştir. Encümen meclisi tarafından görevini yapamayacak derece olduğuna karar verildiği ve son bir kez ihtar verildiği kendisine bildirilmiştir.¹³⁰

1944 yılında belediye çalışanlarına verilen ilk uyarı cezası olayı belediye zabıta amiri Asım Öztürk'e rüşvet teklif eden Arap harfleri ile yazılı ve meçhul kişi tarafından imzasız olarak belediye zabıta memuru Halil Onur'un evine bırakılmış olan mektup olayıdır. Selçiklili Kamil hocaya ait olduğu sanılan mektup yazısının kime ait olduğunun anlaşılması için belediye zabıta memuru Halil Onur ve Selçiklili Kâmil hocanın yazıları Ankara Polis Enstitüsüne gönderilmiştir. Ankara Polis Enstitüsü ve Emniyet Amirliğinin raporlarından imzasız ve şahsı meçhul tarafından bırakıldığı iddia olunan bu yazının Kamil hoca ile belediye zabıta memuru Halil Onur'a ait olup olmadığı anlaşılamamıştır. Ancak hadisenin vukuu sırasında mıntika memuru Halil Onur'a zabıt varakası tutulması emredilmiş olduğu halde işi 4-5 gün oyalamak, sonrasında işi karmaşık bir duruma sokmak ve bu mektup hadisesini çıkarmak gibi hareketleri hoşnutsuzluk yarattığından kendisi uyarılmış ve tekrarı durumunda cezasının daha ağır olacağı bildirilmiştir.¹³¹

Mart 1944'de zabıta memurlarından Halil İbrahim Şentürk'e Manisa civarında bir köyde bulunan bir kısım çam fidanlarını Akhisar'a getirmek için izin verilmiş olmasına rağmen Şentürk verilen vazifesini ihmal ederek İzmir'e giden kamyonu atlayıp İzmir'e gitmiştir. Bu davranışına ek olarak kendisinin birçok defa verilen vazifelerini ihmal ile adeta vazifesini benimsemediği konusunda Zabıta Komiserliğinden gelen yazı ile anlaşılması üzerine Şentürk'e vazifesine dikkat etmesi konusunda son defa olarak kendisine uyarı cezası verilmiştir.¹³²

¹²⁹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1222, Karar Tarihi: 23.07.1943, s.145.

¹³⁰ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 2025, Karar Tarihi: 17.12.1943, s.31.

¹³¹ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 02, Karar Tarihi: 04.01.1944, s.57.

¹³² A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 498, Karar Tarihi: 14.03.1944, s.10.

Mayıs 1944’de Halil Onur 23 Martta vazifesine gitmediği tespit edilmesi üzerine 1 günlük yevmiyesinin kesilmesi cezası verilmiştir.¹³³

Temmuz 1944’de Belediye Zabıta Memuru Halil Onur, Reşat Bey Mahallesi Celiloğlu mezarlığı mevkiinde kerpiç kesme, yol kapatma, ruhsatsız ve ruhsat hıfına aykırı işlerle uğraştığından dolayı aldığı uyarıları dikkate almadığından 1 haftalık maaşının kesilmesi cezası verilmiştir.¹³⁴

3 Nisan 1945’te Akhisar hayvan pazarında belediye hayvan rüsumu kesmek ve ruhsatsız hayvan alım satımını engellemek üzere hayvan pazarına Hasan Akseki görevlendirilmiştir. Hasan Akseki görevli olduğu Salı günü öğleden sonra görevini bırakmış ve sarhoş bir şekilde Şöhret Otel’e gelmiştir. Otel tarafından haber gönderilmiş ve saat 16.30’da sözü geçen otele belediye hekimi, zabıta amiri ve Şaban Yurdakul gönderilmiştir. Bu kişiler tarafından tutulan raporda Hasan Akseki’nin üzerinde resmi elbise olduğu ve kendisine hâkim olamayacak derecede sarhoş olduğu bildirilmiştir.

Hasan Akseki’den yapılan sorguda sarhoş olmasında ailesinin hastalığından dolayı yalnız kalmasına bağlarken evvelce olan sarhoşluğu için de keyfiyetten arkadaşları rakı içerken aralarında bulunması hasebiyle içtiğini ve suçlu olduğunu itiraf etmiştir. Hasan Akseki’nin bu itirafından sonra belediye encümeni Hasan Akseki’nin zabıta memurluğu görevine son vermiştir.¹³⁵

Akhisar Belediyesi’nin, belediye çalışanlarına verdiği uyarı ve cezalardan hareketle çalışanlarının her türlü kural/kanuna uymaları konusunda halka örnek olmaları gereken kişiler olarak gördüğü ve gerektiği gibi davranmayan kişilere gereken cezanın verilmesi, belediyenin kural ve kanunların herkes için geçerli olduğu konusunda titiz davrandığı söylenebilir.

1.3. Tenbihatlar

Arapça ve Farsça birleşimi olan “Tembihname” kelimesinin anlamı yetkili kurumlarca uyulması gereken kuralları bildiren yazıdır. Osmanlı devletinde II. Mahmut

¹³³ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 835, Karar Tarihi: 05.05.1944, s.84.

¹³⁴ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1165, Karar Tarihi: 25.07.1944, s.138.

¹³⁵ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 366, Karar Tarihi: 06.04.1945, s.158-60.

ile tembihname geleneği başlamıştır. Ramazan ayı için Takvim-i Vekayı’de yayınlanan bu tembihnameler ile halka uymaları gereken ve Ramazan ayı boyunca halk tarafından yapılacak davranışları halka bildirilmiştir. Bu tembihnamelerde ekonomik ve sosyal kurullar vardır. II. Mahmut’tan sonra da gelenek olarak sürdürülen bu kuralların denetlemesi devlet memurlarına verilmiştir.

1930 yılında çıkarılan Belediye Kanununda da belediyenin vazifelerinin devamı için encümen meclisine belediye tembihleri çıkarma yetkisi verilmiştir. Encümen meclisine verilen bu yetki ile belediye görevlerinin devamı ve belirlenen kurallara herkes tarafından uyulmasını sağlayarak sosyal bir bütünlük sağlamak hedeflenmiştir. Aslında belediye tembihnameleri, belediye zabıta talimatnameleridir. Herhangi bir konuda alınacak kararlar önce encümen meclisinde alındıktan sonra belli bir zümre/esnaf vs. hangi grubu ilgilendiriyorsa o gruba ilan edilmektedir. Uymayanlara ceza verilecek bir karar içeriyorsa alınan karar belediye zabıta talimatnamesine yazdırılmıştır.

1.3.1. Halkın Rahatsız Olmasını Önlemeye Yönelik Tenbihat

Sokak pencerelerine takılarak halkı rahatsız eden radyo hoparlörlerinin mevsim dolayısıyla içeri alınmasına ve civarını rahatsız edecek şekilde ve derecede ses çıkartılmaması önlenmelidir.¹³⁶ Bu radyolardan resim alındığını 1939 tarihinde *“radyolardan resim alınmaması dair gelen umumi emir gereğince”* bu tarifenin kaldırılması konusunda encümen meclisinin aldığı karardan çıkarmak mümkündür.¹³⁷

1.3.2. Ölçü-Ayar Kanunu Hakkında Tenbihat

4 Nisan 1931 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren ölçüler kanunu daha öncesinde kullanılan ölçü birimlerin kullanılmasını kaldırmış ve batı kökenli ölçü ve ayar birimleri kabul edilmiştir.¹³⁸ Kanunun 17. Maddesi ölçülerin üç farklı şekilde (ilk muayene, senelik ve ansızın) ayarlanacağını belirtmiştir. Kanunda ölçülerinin muayenelerini Şubat ayında yaptırtmayanlar için ceza uygulanacağını belirtilmiş olsa da encümen meclisinde bir karar olmadığı için bilgiler mahkemeye verilirken bu durum 1938 yılında değişmiştir.

¹³⁶ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 38, Karar Tarihi: 23.01.1938, s.99.

¹³⁷ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 512, Karar Tarihi: 17.04.1939, s.101.

¹³⁸ RG., 4 Nisan 1931, S.1765, s.359.

Bazı esnafların bozuk ayarları yılsonuna kadar kullanmaları, bazı ölçü sahiplerin ise ölçülerinin ayarlarını yaptıktan sonra ölçülerini pis tutarak hile yoluna başvurmaları sonucu halkın zarar görmesi ve belediyenin bu durumda herhangi bir ceza uygulayamıyor olmasına binaen şöyle bir karar alınmıştır;

Ölçülerinin senelik muayenesi için kayıt ettirmeyenler ve muayene müddeti zarfında ölçülerini muayene ettirmeden sene sonuna kadar bozuk olarak kullananlar ve muayene ettirdikleri halde pis tutanların cezalandırılmaları kanun ve halkın menfaatine karşı hareket edenlerin iki lira para cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir.¹³⁹

1939 yılında ölçüler kanunun 18. Maddesine göre her 2 senede muayeneleri yapılan ölçülerin müracaat zamanı olan Ocak ayı içinde ayar memurluğuna 622 ölçü sahibi müracaat etmiş bunlardan 519'nun muayenesi yapılmış ve 1939 yılı senelik muayenesine 15 Mart 1939 tarihinde başlanmıştır. 9 baskül, 119 kantar, 198 masa terazisi, 73 metre, 101 kuru taneli ölçek, 3599 tartı, 609 akıcı maddeler ölçeği, 226 el terazisinin muayeneleri yapılmış ve nizamname maddelerine uygun olduğu şeklinde damgalanmıştır. Ölçüler nizamnamesinin 31.ve 32. Maddelerine göre ansızın muayeneler yapılmış ve bu muayenelerde gününde müracaat etmeyen 22 ölçü sahibinden,174 numaralı karara göre 2'şer lira para cezası alınmış ve ölçüler kanununa aykırı hareket eden 18 ölçü sahibi de Cumhuriyet Müdde-i Umumiliğine verilmiştir.¹⁴⁰

1941 yılında kuru taneleri ölçmek için kullanılan ayar, ölçek ve dekalitrelerin (10 litrelik ölçü birimi) kullanılması yasaklanmıştır.¹⁴¹

1943 yılında ölçüler mevzuatına muhalif olarak damgasız veya senelik muayene müddetini geçilmiş her herhangi nevi ölçüleri kullanmaksızın bulunduranlar ve ölçülerini senelik muayenelerini yaptırmak üzere zamanında müracaat etmeyenler hakkında belediye ceza kanunu ile ceza tayini lazım geldiği anlaşılmış ve tartılar ile ilgili bir maktu ceza tayin edilmiştir. Hazırlanan maktu ceza maddeleri ve ceza miktarları şöyledir;

1. Ölçüler mevzuatına muhalif olarak damgasız el terazisi, litreler, tartılar, metreler (ilaveten) kuru taneli ölçekler (ilâveten) bulunduranlardan 5 lira maktu ceza alınacaktır.

¹³⁹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 2 18, Karar Tarihi: 17.02.1938, s.132.

¹⁴⁰ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1939, s.166.

¹⁴¹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 231, Karar Tarihi: 24.02.1941, s.91.

2. Ölçüler mevzuatına muhalif olarak damgasız masa terazileri bulunduranlardan 7,5 lira maktu para cezası alınacaktır.
3. Ölçüler mevzuatına muhalif olarak kantar bulunduranlardan 10 lira maktu hafif para cezası alınacaktır.
4. Ölçüler mevzuatına muhalif olarak her nevi baskül bulunduranlardan 20 lira maktu hafif para cezası alınacaktır.
5. Senelik muayene müddetini geçirmiş el terazisi, litreler, tartılar, metreler (ilâveten) kuru taneleri ölçekler (ilâveten) kullanmaksızın bulunduranlardan 5 lira maktu hafif para cezası alınacaktır.
6. Senelik muayene müddetini geçirmiş her nevi masa terazileri kullanmaksızın bulunduranlardan 7,5 lira maktu hafif para cezası alınacaktır.
7. Senelik muayene müddetini geçirmiş her nevi katarlardan 10'ar lira maktu hafif para cezası alınacaktır.
8. Senelik muayene müddetini geçirmiş her nevi baskülleri kullanmaksızın bulunduranlardan 20 lira maktu hafif para cezası alınacaktır.
9. Ölçülerin senelik muayenelerini yaptırmak üzere zamanında müracaat edilmeyen el terazileri, taneli ölçekler için esbabından 5 lira maktu hafif para cezası alınacaktır.
10. Senelik muayeneleri yaptırmak üzere zamanında müracaat edilmeyen her türlü masa terazileri için ashabından 7,5 lira maktu hafif para cezası alınacaktır.
11. Senelik muayeneleri yaptırmak üzere zamanında müracaat edilmeyen her türlü kantarlar için ashabından 10 lira maktu hafif para cezası alınacaktır.
12. Senelik muayeneleri yaptırmak üzere zamanında müracaat edilmeyen her türlü basküller için ashabından 20 lira maktu hafif para cezası alınacaktır.¹⁴²

¹⁴² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1034, Karar Tarihi: 22.06.1943, s.85-86.

1.3.3. Bira satışı Hakkında Tenbihat

1939 yılında İnhisarlar Vekili İstanbul'da tetkiklerde bulunmuş ve Ulus Gazetesine bir beyanatta bulunmuştur. Vekil, 31 Temmuzdan itibaren Ankara'da bulunan bira fabrikasının İnhisarlar İdaresine devredileceğini ve devredildikten sonra bira fiyatlarını ucuzlatmak için çalışmalara başladığını bildirmiştir. İnhisarlar Vekili, bira fiyatlarının ucuzlatılması konusunda nasıl bir sonuç çıkacağını bilmediğini ancak Türkiye geneli yarım litrelik 1 şişe biranın 20 kuruştan aşağı satılabileceğini belirtmiştir.¹⁴³

İnhisarlar İdaresi tarafından 16 Ağustostan itibaren geçerli olmak üzere 50 ve 62 santilitrelik bira 16 ve 20 kuruştan satılmaya başlanacağı duyurulmuştur.¹⁴⁴ Bira fiyatlarının düşmesi ve havların sıcak gitmesiyle biraya olan talebin artmasıyla bazı şehirlerde bira kıtlığı yaşanmıştır.¹⁴⁵ Örneğin İstanbul'a günde 6 vagon bira gelmesi gerekirken günde 4 vagon biranın gelmesi şehrin ihtiyacının altında kalmıştır. Üstelik gelen bu biralar yalnız Kabataş deposundan satılmıştır. Satış yerinin tek olması ve bazı kişilerin ihtiyacından fazla bira satın almasından dolayı bakkallar bira bulamadıkları konusunda şikâyet etmişleridir.¹⁴⁶ Yine 21 Ağustosta İzmir'e 60 kasa ve 25 kiloluk 20 varil bira gelmiş ancak gece olmadan tüm biraların satılmıştır.¹⁴⁷

Bira fiyatlarının düşürülmesiyle beraber başlayan bira kıtlığı bira fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur. Bu da biralar konusunda ihtikâr yaşanmasına sebep olmuştur. Örneğin, Vakit Gazetesi, gazinocuların şehri haraca bağladığını ve Ankara'da gazinolarda 30 kuruşa satılan bira İstanbul'da 65 kuruşa satıldığını okuyucusuna aktarmış ve İzmir Belediyesinin bu açık ihtikâr ile mücadele edemeyecek mi? sorusunu sormuştur.¹⁴⁸

İnhisarlar idaresi tarafından bira fiyatlarının düşürülmesindeki maksat bira içen yeni bir tüketici sınıf yaratmak değil yüksek alkol dereceli içki kullanmayı huy edinenleri alkol derecesi düşük olan bira almaya teşvik amaçlanmıştır. Bu bağlamda bira fiyatlarını İnhisarlar İdaresi kontrol edecektir. Ancak kahve, gazino gibi ve sair yerlerin kontroline idare tarafından yapılması mümkün olmadığından belediyelere bu yerlerin kontrolü ve

¹⁴³ Ulus, 15.07.1939, s.1.-5.; Tan, 16.07.1939, s.10.

¹⁴⁴ Cumhuriyet, 15.08.1939, s.2.

¹⁴⁵ Cumhuriyet, 22.08.1939, s.2.

¹⁴⁶ Haber Dergisi, 22.08.1939, s.11.

¹⁴⁷ Yeni Asır, 22.08.1939, s.2.

¹⁴⁸ Vakit, 24.08.1939, s.5.

yukarıda yazılı fiyatlar üzerinden fiyat belirlemesi istenmiştir. Encümen meclisinin belirlediği Akhisar'da bira satış fiyatları şöyledir: gazino ve izin verilen lokantalarda 50 santilitrelik bir adet biranın (soğutmak şartıyla) 20 kuruş, bayilerde ise 16 kuruştur.¹⁴⁹

1940 yılında kaymakamlığın yaptığı tetkik sırasında bira satış fiyatlarında bir tutarlılık olmadığının saptanması üzerine encümen meclisine fiyatların sabitlenmesi konusunda yazı göndermiştir. Belediye encümeni tarafından yapılan araştırma sonucunda bira fiyatlarının sabit olmamasında daha evvel İzmir'den 1 veya 2 günde getirilen biraların 1 veya 2 ayda bir sevk olunduğundan dolayı bira satışı yapan mekânlar bu süreyi kısaltabilmek için fazla masraf yaptıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Akhisar'da daha fazla bira stoku bulundurmamak için İnhisarlar Müdürlüğüne yazı yazılmış ve bira fiyatları 25 kuruştan fazla satılmaması kararlaştırılmıştır.¹⁵⁰

1943 senesinde bira ve kiloluk rakı şişelerinden 5 kuruş soğutma farkı almasına ve bir kilodan aşağı rakılar için soğutma ücret alınmaması yönünde encümen meclisi karar almış ve bunu bira/rakı satanlara duyurmuştur.¹⁵¹

1.3.4. Seyrû Sefer Hakkında Tenbihat

1940 yılında Milli Korunma Kanununun 36. Maddesi hükmüne müsteniden benzin vesaire petrol müştaklar ile müteharrik bilumum kara, deniz nakil vasatlarının seyrüseferleri belediye encümeni tarafından düzenlenmiştir. Hakiki veya hükmi şahıslara ait olup hususi numara taşıyan bilumum binek otomobiller ile motosikletler 27.11.940 tarihinden itibaren seyrüseferden menedilmiş ve vize karnesi olmayan otomobillere benzin verilmemesi için Akhisar'daki benzin bayiine tebligat yapılmıştır. Yeni oluşturulan seyrüsefer tarifesi şöyledir:

- 1) Şehir ve kasabaların belediye hudutları dâhilinle çalışan taksi otomobiller 27.11.940 tarihinden itibaren sabahın saat altısından ertesi sabahın altısına kadar bir gün tek bir gün çift numaralar sefere çıkmak şartıyla seyrüsefer edebilir. Ancak taksiler çalışma gününün hitamı olan sabah saat altıda belediyece tayin edilen mahalle dönmüş olmak zorundadır.

¹⁴⁹ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 1198, Karar Tarihi: 21.08.1939, s.10.

¹⁵⁰ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 859, Karar Tarihi: 06.06.1940, s.125.

¹⁵¹ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 717, Karar Tarihi: 11.05.1943, s.190.

- 2) Her gün İşleyemeyecek olan taksi otomobilleri 27.11.1940 Çarşamba gününden saat altıdan itibaren tek numaraların çalışmaları ile bu işe başlayacaktır.
- 3) Gününde işlemeyecek taksi otomobilleri itfaiye garajı yanındaki ve nezaret altında kalmak üzere anahtarlarını seyrüsefer memurluğuna teslim etmeleri zorunludur.
- 4) 24 saatlik müsaadesi otomobillerini gösterilen yere getirmeyen ve anahtarını seyrüsefere teslim etmeyen şoförlere ceza verilecektir.¹⁵²

1944 yılında seyrü seferler ile ilgili belediye yasaklarına ek yasaklar konusu başlığı altında yeni düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan yeni düzenleme şöyledir;¹⁵³

1. Tek ve çift atlı binek ve yük arabaları numara plakasız gezemezler.
2. Araba numaraları her yıl değiştirilecektir. Değiştirilen numaraları belediyeden alarak tek ve çift atlı arabalara koymak mecburidir.
3. Boyası salmış veya düşmüş veya silinmiş yahut sair husustan numaraları okunamayacak hale gelen plaka numaralarını kullanmak yasaktır.
4. Tecrübe için gezecek tek ve çift atlı arabalar her biri mal sahibi tarafından tecrübe numarası koyması lazımdır. Bu numaranın 1 günü geçmesi yasaktır.
5. Başka arabaya veya yıla ait numara ile seyrü sefer edilemez. Edildiği takdirde görülen arabalara numara verilmez.
6. Ahar kazadan, köylerden veya nahiyeleden gelen arabalar dahi bulundukları kaza, köy veya nahiye'nin numarasını taşıması lazımdır.
7. Ahar kaza, nahiye veya köylerden gelen arabalar Akhisar taksisinde çalışamaz. Her halde belediyeye müracaatla Akhisar Belediyesi'ne ait numara alması lazımdır.
8. Diğer kaza, köy ve arabalar ancak kendi numaraları ile yalnız avdet edebilirler.

Bisiklet ve motosikletler de bu tembihteki hükümlere tabiidir.

¹⁵² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1554, Karar Tarihi: 25.11.1940, s.36.

¹⁵³ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1286, Karar Tarihi: 12.09.1944, s.172-73.

1.3.5. Hayvan Kesimleri Hakkında Tenbihat

13.11.1937 tarihinden 01.05.1938 tarihi arasında dişi keçi kesimi yasaklanmıştır. 1 Mayıs itibarıyla iyi ve semiz olan keçi ve koyunların kesilmesine izin verilmiştir. Kasım ve Mayıs ayları arası dişi hayvanların kesimi her sene bu dönem arasında yasaklanmıştır.¹⁵⁴

Bazı kasapların pazardan aldıkları sığırları orada yazdırmayarak keseceği sırada mezbahada 5-10 lira gibi cüz'i bir fiyatla koçan kestirmekte olduklarından hakikî fiyatı anlaşılamadığından hayvanın resmi kasapların vereceği fiyata bağlı kaldığı yönünde veterinerlik tarafından bir rapor sunulmuştur. Belediye encümeni, kasapların vereceği fiyata bağlı kalmaktan kurtarmak için koçan kesimlerinin pazar yeri veya mezbaha yolunda yapılmasına ve 14 Hazirandan Eylül 1938'e kadar danalardan 15, ineklerden 20 ve öküzlerden 30 lira muhammen (oranlanan) bedel alarak koçan kestirilmesine karar verilmiştir.¹⁵⁵

1942 yılında hayvan kesimi konusunda halka duyurulan ilk tenbihat Şubat ayında olmuştur. Buna göre 10 kilodan eksik kuzuların kesilmesinin yasaklanmıştır.¹⁵⁶ Yine et kıtlığından dolayı Kasap Sait'in dişi koyun kesme yönündeki dilekçesi gebe koyun kesilmemesi ve kesildiği takdirde derhal imha edilmesi şartıyla bu işin takibi için Ali Kemal Atak tayin edilmiş ve onun sıkı takibi altında kesilmesine izin verilmiştir.¹⁵⁷

Ekim 1942'de dişi koyunların gebelik süreci başladığı için dişi koyunların kesilmesine yasak getirilmiştir. Bu işin takibi için mezbaha memuru ve zabıta memuru görevlendirilmiştir.¹⁵⁸

1943 yılında 5 yaşından aşağı sığır hayvanatının alım ve satımı yasaklanmış olduğundan kasapların kestikleri bir sığırı 40-50 lira itibar edip ona göre vergilendirilmesi belediye varidatı aleyhine olduğundan satış muamelesi gören bir sığırın asgari 80 lira itibar edilip ona göre vergi alınması kararlaştırılmıştır. Ayrıca kasapların 5 yaşından yukarı her sığıra 80 lira kıymet takdiri suretiyle mezbaha vergisi alınması ve hariçten getirilecek kasaplık sığır hayvanlarının da makbuzları 80 lira kıymetinden aşağı olduğu

¹⁵⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 465, Karar Tarihi: 28.04.1938, s.6.

¹⁵⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 779, Karar Tarihi: 13.06.1938, s.69.

¹⁵⁶ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 187, Karar Tarihi: 13.02.1942, s.158.

¹⁵⁷ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 203, Karar Tarihi: 18.02.1942, s.164.

¹⁵⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1376, Karar Tarihi: 03.11.1942, s.131.

takdirde bu miktara iblağı için evvela ihtisap resmi makbuzu kesildikten sonra mezbahada kestirilmesi uygulamasına gidilmesi yönündeki karar bütün kasaplara duyurulmuştur.¹⁵⁹

Haziran 1945'te kesilecek kısır koyun ve keçilerin gösterilen lüzum üzerine kesilmeden önce veterinerlik tarafından kontrol edildikten sonra kesilmesi zorunlu kılınmıştır.¹⁶⁰

1.3.6. Yaş Meyve ve Sebzelerin Toptan Satış Mahalli Hakkında Tenbihat

Yaş meyve ve sebzelerin toptan ve umumi satışı için belediye tarafından Safa Otelı tayin edilmiştir. Burası toptan gelecek bütün sebze ve meyvelerin satış mahalli olarak kullanılması karşılığında otel işletmecisi belli bir ücret almaktadır. Bu tarife şöyledir;

- a. Malların Safa Oteline girmesi ve yerlerin temizlenme ücreti olarak Safa otelcisi hayvan yükünden 2,5 kuruş, araba yükünden 5 kuruş ve kamyon yükünden 10 kuruş alacaktır.
- b. Gerek Akhisar bahçıvanlarından gerekse köy bahçıvanları tarafından kendi perakendecilerine getirecekleri sebze ve meyveler için bu talimatname geçersizdir.¹⁶¹

1938 yılında ilan edilen bu tenbihat 1940 yılı gelindiğinde, şehre yaş meyve ve sebze getiren bazı kimselerin şehrin başka noktalarında toptan alım-satım yaptıkları tespit edilmiştir. Bu durum üzerine belediye aynı kuralların geçerli olduğunu bir kez daha ilan etmiş ve tenbihat aleyhinde hareket edenlere para cezası verme kararı almıştır.¹⁶²

Daha önce meyve sebzelerin toptan satış yeri Safa Otelı belirlenmişken Safa Otelinin askeriyece işgal edilmesinden dolayı yeni bir toptan satış mahalli belirlemek zorunluluk olması üzerine iki yer encümen meclisine önerilmiştir. Bunlardan ilki Kantarcı oğlu Hanı'nın arka kapısıdır. Diğerı ise lonca altıdır. Encümen meclisi lonca altının toptan satış için uygun olduğu konusunda karar vermiş ve burası toptan satış

¹⁵⁹ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1679, Karar Tarihi: 05.10.1943

¹⁶⁰ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 582, Karar Tarihi: 19.06.1945, s.32.

¹⁶¹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No: 681, Karar Tarihi 02.06.1938, s.47.

¹⁶² A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 842, Karar Tarihi: 03.06.1940, s.121.

mahalli ilan edilmiş ve halka duyurulmuştur.¹⁶³ Fakat bazı kimseler bu tembihata uymamış ve belediyenin belirlediği yer dışında toptan satış yapmıştır. Satış yapan kimselere Belediye Kanununa muhalefete istinaden 3764'nolu kanun gereğince cezalandırılmıştır. Örneğin 26 Haziran tarihinde Emin Şerif Hanı kiracısı Ali Kozakçı, toptan satış yeri lonca altı olmasına rağmen hanında köylülerin kirazlarını toptan esnafa satış yeri yaptığından 10 lira hafif para cezası kesilmiştir.¹⁶⁴

1.3.7. Sosyal Hayatı Düzenlemeye Yönelik Tenbihatlar

Mayıs 1942'de encümen meclisi, Belediye Kanununun 15. Maddesinin 3. Fıkrasına binaen *“halkın yiyip içmesine, yatıp kalkmasına, taranıp temizlenmesine ve eğlenmesine mahsus olan yerler”* ile ilgili bir takım kararlar almıştır. Buna göre bu kararlar şöyledir:

1. İçkisiz lokantalar saat 23'e kadar,
2. İçkili lokantalar, birahaneler, yazın saat 22'yekadar kışın ise saat 23'e kadar,
3. Kahvehane, kıraathane, çayhanelerden birinci sınıf caddelerde bulunanların yazın ve kışın saat 23'e kadar kapatılması ve bunların sabahları yazın 4'ten kışın 5'ten evvel açılmaması,
4. İçinde oturacak yer bulunduran ve işletme ruhsatiyesi verilmesi lazım gelen tatlıcı, muhallebici, şekerlemeci, helvacı, pastacı, sucu, şerbetçi ve emsali yerlerin her mevsimde saat 22'de kapatılması ve sabahları saat dörtten evvel açılmaması ve ellerindeki işletme ruhsatilerine açılma ve kapanma saatlerini yazmaları,
5. Kapalı şişelerle müskirat; su, gazoz, şerbet, sigara, benzin ve buz satıcılarının her mevsimde saat 24'te, kuruyemişçilerin saat 23'te kapanmaları,
6. Hanların saat 23'te otellerin saat 24'te kapatılması,
7. Hamamların her mevsimde saat 22'de kapatılması sabahları da saat beşten evvel açılmaması ve geceleri misafir alınmaması,
8. Berberlerin yazın saat 23'te kışın saat 24'te kapatılması,

¹⁶³ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 980, Karar Tarihi: 15.06.1943, s.67.

¹⁶⁴ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1099, Karar Tarihi: 02.07.1943, s.106.

9. Sinema, tiyatro, konser, çalgılı kahve, gazino, karagöz, orta oyunu oynatılan ve içinde meddahlık edilen yerlerin Dâhiliye Vekâletinin emirleri gereğince asayiş ve huzurun temini maksadıyla saat 23'te kapatılması,
10. 1.2.3.4'üncü maddelerde yazılı olan yerlerden başka içlerinde müşteri oturacak yeri olmadığından ruhsatiye almamış bulunan ve fakat yiyip içmeye mahsus havayıcı zaruriye satan (bakkallar, kuru kahveciler, kasaplar, fırınlar, ciğerci ve balıkçılar) içinde müşterilerin oturup bir şey yemesine mahsus yeri bulunmayan şekerçi, pastacı, helvacı ve tatlıcı dükkânları ile sütçü, yoğurtçu ve tayyare piyango bayilerinin saat 22'de kapamaları,
11. Yukarı ki maddede yazılı yeri haricinde kalan, Belediye Kanununun 1. Maddesi ile 15. Maddesinin 19. Fıkrası ve 19. Maddenin 2. bendinde mevzu itibariyle belediyeyi alakadar eden ve yiyip içmeğe mahsus havayıcı zaruriye satmayan yerlerin ve buna benzer müessese sahipleri ile müstahdemlerinin de fazla yorgunluklarının giderilmesi ve sıhhatlerinin korunması ve her medeni şehirde olduğu gibi şehrimizin de umumi hayatını ahenkdar bir şekle sokmak için (manifaturacı, tuhafiyeci, hırdavatçı, züccaciye, ayakkabı, elbise, şapka, mobilya vesaire ev eşyası, mahrukat (yakıt: odun, kömür vs.) kiremit, demir, cam boya vesaire inşaat malzemeleri satan yerler ile bunları imal eden mağaza dükkânlar saatçi; mücevherat, kuyumcu, elektrikçi, sobacı, tenekeci, demirci, kitap ve kırtasiyeci ve lüks eşya satan yerlerin, gramofon, radyo, plak satılan dükkân ve mağazaların ve emsali yerlerin yazın saat 20'de kışın saat 19'da kapanması,
12. Ayrı ayrı kapanma saatine tabi muhtelif maddeleri bir dükkânda satanların bu maddelerin satış yerlerini bölmeleri, ayırmak şart ile yukarı ki esaslar dâhilinde her birinin kendi sattığı maddeye göre kapanma saatine tabii tutulması ve ayırmayıp muhtelif maddeleri (mesela bakkaliye ile hırdavat veya bakkaliye ile züccaciye gibi maddeleri) bir yerde sattıkları takdirde en evvel kapanma saatine tabi olan maddeye tabidirler.
- Hafta tatili kanunundan istifade ederek pazar günleri açma ruhsatiyesi almış olan esnafın pazar günleri satılması yasak olan maddeleri de dükkânlarında bulundurmalarına müsaade edilmemesi ve fabrikalarla motorlu ve teşviki

sanayi kanunundan istifade eden atölyelerin matbaa, yazıhane ve nöbetçi usulü baki kalmak şartıyla Eczanelerin mevzu haricinde bırakılması

13. Açılma ve kapanma saatlerinin tatbikinde Nisanın ilk gününden Eylülün sonuncu gününe kadar olan müddetin yaz, Teşrinî evvelin birinden Martın sonuna kadar kış mevsimi olarak kabul edilmesi,

14. Kapatması muayyen olan saatlerin uzatılmasını isteyen müessese sahipleri bu müddetin temdidi için Belediyeye müracaat edeceklerdir. Kanunun 15. Maddesinin 5. Fıkrası mucibince hükümetin muvafakati istihsal edildiği takdirde temdidi cihetine gidileceğinin ilanı ve bunun hilafında hareket edeceklerin cezalandırılacakları kararlaştırılmıştır.¹⁶⁵

14. Madde gereğince kapanma saatinin uzatılması talebini ilk olarak Sinemacı Suphi Kılıçoğlu iletmiştir. Sinemanın kapanış saatinin 24 olması konusundaki talebi, Belediye Encümeni tarafından Emniyet Amirliğine sorulmuştur. Emniyet Amirliği huzur ve asayiş bozmayacağı yönündeki beyanatı sonrasında sinemanın kapanış saati 24 olarak belirlenmiş ve vergi ve resim alımların buna göre yapılması kararlaştırılmıştır.¹⁶⁶

Şubat 1944'de şehir içerisinde meydana gelen hırsızlık olaylarının çoğunluğunun sokak kapılarında asma kilit bulunun evlerde olduğu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bildirilmesi üzerine, suçlulara fırsat vermemek için kapılara frank kilidi asılması ve asma kilit kullanma alışkanlığından vazgeçilmesi şehir halkına bildirilmiştir.¹⁶⁷

1.4. Akhisar Belediyesi Tarafından Halka Verilen İkramiyeler

Belediye tarafından halka ikramiye verilmesinin temel sebebi, belediyenin tenbihatlarına halkın uymasını sağlamak ve uymayanları şikâyet edenlere ikramiye vererek bir denetim mekanizması yaratmaktır. 1940 yılında halka ikramiye olarak verilmek üzere bütçeden 25 lira para ayrılmıştır. Bu paradan 5 lira, hayvan pazarına getirilerek pazarlık edildiği halde sırf resim vermemek için hariçte satış yapıldığını ihbar

¹⁶⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 560, Karar Tarihi: 22.05.1942, s.20-21.

¹⁶⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 644, Karar Tarihi: 09.06.1942, s.34.

¹⁶⁷ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 422, Karar Tarihi: 25.02.1944, s.184.

eden Cambaz Ahmet Çavuş'a belediyeye faydalı olduğu için ikramiye olarak verilmiştir.¹⁶⁸

2. BELEDİYE BÜTÇESİ

Bütçe kavramı gerek özel sektör gerekse de kamu alanları için hemen hemen aynı şeyi ifade etmektedir. Her iki alan için bütçe sağlanacak gelirin nereden sağlanacağı ve nereye harcanacağını¹⁶⁹ ifade eden plan şeklinde tanımlamak mümkündür. Belediyeler için ise bütçe, belediyenin bir yıllık gelir ve harcama tahminlerini gösteren ve yapılacak hizmetlerin yapılmasını sağlayan bir rapor/kararname/plan olarak tanımlanabilir. Hazırlanan bütçe planı belediyenin gelirlerinin toplanmasını ve harcamaların takibinin yapılmasını sağlamaktadır. Ancak her belediyenin bütçesi aynı değildir.

Belediyenin bütçesinin hazırlanması, kabul ve onayın nasıl ve ne şekilde olacağı 1580 sayılı kanunun 119. ve devamındaki maddelerde düzenlenmiştir. Belediyelerin yıllık faaliyet raporu olarak değerlendirilen ve belediyeler için önemli olan belediye bütçesi *“belediyenin her senenin Haziran ayı başından bir sonraki yılın Mayıs ayı sonuna kadar belediye gelirlerinin toplanması, belediye hizmetlerinin yapılması ve harcamaların toplamı”* olarak tanımlanmıştır. Burada verilen tarihler belediyelerin mali yılını ifade etmektedir.

Belediye bütçesi, belediye başkanı tarafından hazırlandıktan sonra o yılın Şubat ayı başında encümen meclisine gönderilir. Encümen meclisi, belediye başkanı tarafından gönderilen bütçeyi iki ay içerisinde tetkik etmek zorundadır. Hazır olan bütçe gerekçeleri ile birlikte 1 Nisanda belediye başkanı tarafından belediye meclisine sunulmaktadır. (Madde 120.) Belediye meclisi, belediye başkanı tarafından sunulan gelir ve harcama bütçelerini madde madde ve fasıl fasıl görüştüktan sonra sunulan bütçe aynen kabul olduğu gibi bazı maddelerini tekrar düzelterek belediye bütçesi kabul olunmaktadır. (Madde 121.) Belediye meclisinde bütçenin kabulü sonrasında kabul olunan bütçe onaylanması için beldenin en yüksek mülki memuruna gönderilir. (Madde 122.) Bütçenin onaylanması için beldenin en yüksek mülki memurunun bir hafta inceleme süresi vardır. Bir hafta sonunda bütçenin onaylandığı gibi bazı durumlarda mülki memur

¹⁶⁸ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1121, Karar Tarihi: 06.08.1940, s.168.

¹⁶⁹ http://www.geocities.ws/ceteris_tr2/ah_gungormus.pdf (erişim tarihi: 25.05.2021)

bütçeyi onaylayamayabilir.¹⁷⁰ Beldenin en yüksek mülki memuru tarafından onaylanan bütçenin bir kopyası, valiler tarafından İçişleri Bakanlığına gönderilir.¹⁷¹

Belediye bütçe planları üzerinden belediyenin ağırlıklı gelir kalemlerinin kaynakları saptanmasının yanında harcama kalemleri üzerinden de hangi alanda daha fazla ihtiyaç duyulduğu veya belediyenin hangi alanları öncelediği gibi konulara ulaşmak mümkündür.

Belirlenen bütçe planına göre, belirlenen gelir veya gider kalemlerindeki miktarların toplanıp/toplanamaması belediye başkanlığı görevinin düşmesi/iptali için geçerli bir sebep değildir. Ancak, belediye başkanı, yılsonunda gelir ve harcama giderleri ile ilgili bilgiyi belediye meclisi ile paylaşmak zorundadır. İncelenen dönem içerisinde Akhisar Belediyesi denk bütçeyi her zaman yakalamaya çalışmıştır.

2.1. Belediye Gelirleri

Belediyelerin, giriş kısmındaki vazifelerini yapabilmesi için belediyenin önemli bir gelire sahip olması gerekmektedir. 1580 sayılı Belediye Kanununda belediyenin gelirleri 6. Fasılda 110. Maddede 17 fıkrada verilmiştir. Buna göre belediye gelirlerinden bazıları şunlardır;

- “Miktarı kanunlarla gösterilen belediye vergi ve resimleriyle hisse ve kesri munzamları,
- Bu kanun mucibince belediyenin ruhsata mütevakıf olan işler için meclisçe tanzim ve. 70. Maddenin 8. Fıkrası delâletile 71. Maddeye tevfikan tasdik edilen tarife ve talimat dairesinde alınacak ruhsat harçları,
- Kanunen istihsali mecburî veya ihtiyarî olup belediye devair ve müessesatı tarafından tanzim ve ita kılınacak sıhhî, fennî, sınaî ve ziraî tetkikata, imtihan ve tecrübelere ait raporlar, izinler ve ehliyetnameler için taliplerinden 70. Maddenin 8. Fıkrası delaletiye 71. Maddede muharrer tarifât dairesinde musaddak tarifeye tevfikan alınacak harçlar,
- Tenvirat, nakliyat, su, kudreti eletirikiye, buz, soğuk hava mahzenleri, mezbaha, bağirsak imalâtı, baca tathiratı gibi hususta tanzifatı umumiye

¹⁷⁰ Bütçenin onaylanmama sebepleri için bkz. RG., s.8836-8837.

¹⁷¹ Gözler, *a.g.e.*, s.345.

ve saireye dair imtiyaz veya ruhsatı mutazammın musaddak mukaveleler mucibince alınacak belediye hisseleri.

- Avarız ve hasılatı,
- Belediye devair ve müessesatı kayıtlarının emlak ve arazi ile arsaların harita, plan ve krokilerinin suretlerini talep edenlerden 70. Maddede muharrer tarifata göre tanzim edilen tarife mucibince alınacak harçlar,
- Belediye vergi ve resimlerinin taksitini miadı hululünde ve bunların tahakkuku tahsiline tâbi olmayanların talep vukuunda ödemeyenlerden 112. Madde mucibince alınacak % 10 nispetindeki cezalar,
- Belediye vergi ve resimleri ile alelumum ruhsatiye harçları mektumatından alınacak cezalar” belediye gelirlerinden bazılarıdır.¹⁷²

Belediyenin gelir bütçesini gösteren kalemler, belediyenin hangi alanlardan toplam ne kadar gelir toplayacağını gösteren kalemlerdir. Belediyenin gelir kalemlerini gösteren bütçedeki kalemler yıldan yıla farklılıklar gösterebilmektedir. Belediyenin gelir kalemlerinde belirlenen miktarların toplanması ve takibi konusunda encümen meclisi, belediye muhasebecisi ve belediye meclisi tarafından üçlü bir yapı şeklinde çalışmaktadır. Belediye başkanı, her yılsonunda bütçe ile ilgili (gelir-gider) gerekli bilgileri meclis ile paylaşmaktadır. Ayrıca encümen meclisi tarafından da her ay sonundaki gelir ve giderler bütçe komisyonu tarafından defterler üzerinden incelenme yapılarak defterlerin onayı yapılmaktadır.

2.1.1. Belediye Gelir Bütçesi (1938-1941)

Akhisar Belediyesi’nin gelir bütçelerine incelenen dönem için meclis karar defterleri üzerinden ulaşılabilmektedir. Yıllık bütçeler hazırlanırken –gerek gider gerekse de gelir- önce hesap encümeni tarafından bir bütçe hazırlanıp muhasebeye gönderilir. Muhasebe tarafından belediye meclisine sunulur. Belediye meclisinde muhasebe tarafından sunulan bütçe görüşmeye alınır ve maddeler üzerinde görüşmeler yapılır. Görüşmeler sonrasında belediye bütçesinin son hali oylamaya sunulup kabul edilmektedir. Bütçelerin son onaylanma yeri belediye meclisi olduğundan encümen

¹⁷² RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s.8734.

meclisinde oluşturulan bütçe ile en son onaylanan bütçenin gerek genel toplamı gerekse de bütçe kalemlerinde değişiklikler olabilmektedir.

Bu bağlamda Akhisar Belediyesi Meclis Zabıtları ve Encümen Karar Defterleri incelenerek gelir bütçesi tablo olarak aşağıda gösterildiği şekildedir. Gelir kısmı o yıl için tahmin edilen bütçedir. Tahsilat kısmı ise belirlenen bütçe kalemlerinin ne kadarının tahsil edildiğini göstermektedir.

Tablo 1. Belediye Bütçesinin Gelir ve Tahsilat Miktarlarının Vergi Payları (1938-1941)

	1938 ¹⁷³		1939 ¹⁷⁴		1940 ¹⁷⁵		1941 ¹⁷⁶	
	Gelir	Tahsilat	Gelir	Tahsilat	Gelir	Tahsilat	Gelir	Tahsilat
Bina vergisinden belediye hissesi		2091	4700		4700		5000	
Kazanç vergisinden belediye hissesi		1178/1327	1500		1500		1500	
% 10 gümrük hissesi		29791/24896	30000		30000		21200	
Sinema ve tiyatrolardan % 50 hisse			300		650		700	
Tanzifat vergisi		4546	9300		9000		11000	
Tenvirat resmi		3094	6300		6300		7500	
Tamirat resmi			220		250		250	
Lubiyat resmi			600		600		450	

¹⁷³ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 316, Karar Tarihi 21.03.1938, s.153-55.

¹⁷⁴ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 13.04.1939, s.97-101.

¹⁷⁵ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 18.04.1940, s.23639.

¹⁷⁶ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 25.04.1941, s.273-275.

Numara resmi			1000		700		700	
Fenni tahirat ve tebhirat resmi			100		1000		700	
Tente siper ve saçak resmi		628	1500		1500		1500	
Pazar ve panayır ve işgal resmi		7868	7500		8000		12000	
Levha, yazı, ilân ve reklam remi		458	1000		1000		1040	
Kazan motor inbik ruhsatı resmi		10	200		100		50	
Evzan ekyal ve damga resmi		118/187	150		120		200	
Kontrat resmi		535	600		600		1500	
Kantar resmi			650		1000		1200	
İhtisap resmi			1650		1650		3000	
Tellaliye resmi			700		800		1000	
Kara vesaiti nakliyesi		1132	1100		1300		1500	
Süs ve av köpekleri resmi			5		5		10	
Mevaddı müşteile depo arziyesi		426	300		300		200	
Mevaddı müşteile istihlâk			4000		3000		3000	
Şerefiye resmi			1000		950		800	

Lağım ve kaldırım yarı hissesi			4000		16000		16000	
Memba suları hasılatı			10		20		20	
Oyun aletleri resmi			800		800		800	
Tecrübe rapor ehliyetname harçları			500		150		100	
Harita plân kroki harçlar			200		220		220	
Hafta tatili ruhsatiyesi			1800		1600		1600	
% 10 ceza		785	200		125		125	
Mektumat cezaları			10		10		15	
Ceraimi belediye para cezaları			1500		1100		1300	
Sigorta şirketlerinden İtfaiye hissesi		250	260		280		335	
Müşterek masraflardan istirdat			400		300		270	
Fazlai mehuzdan istirdat			50		50		50	
Emlâk akar kiralari		7663/6439	6500		7000		6200	
Emlâk akar satış bedeli			10000		3615		3050	
Eski eşya ve enkaz satış bedeli			3000		3000		2000	
Mezbaha hasılatı		9579	10000		10000		10000	

Hastane hasılatı			55		35		100	
Sular hasılatı		3038	3000		3000		3600	
Mezarlıklar hasılatı ve cenaze nakil ücreti			500		400		400	
Park hasılatı			100		100		100	
Elektrik aboneman hasılatı		14105	15000		16000		16000	
Müteferrik varidat (elektrik)			700		400		500	
Buz hasılatı			5000		3000		4500	
Varidatı müteferrika			2000		1200		1000	
Resimler harici hizmet karşılığı			1800		1500		1000	
Ölçü ve ayar m. ücreti iştirak hissesi			420		420		420	
Bağış			100		100		100	
Muhasebei hususiyeden yardım			400					
Umumi yekûn (toplam)	122519	155741	142830		145480		145805	

1938 yılı gelir bütçesi eldeki veriler üzerinden çıkarılamamıştır. Bu durumun en önemli sebebi encümen meclisinde görüşülen bütçede vergi kalemleri belirtilmemiş sadece fasıl toplamalarının verilmiş olmasıdır. Tahsilat miktarları 1929-1938 Belediyeler İstatistiği ve Akhisar Belediyesi Meclis Zabıtlarından alınmıştır. Kırmızı renkle gösterilen rakamlar Belediyeler İstatistiğinden, yeşil renkte olan rakamlar meclis zabıtlarından, mor renkli rakamlar ise bütçe görüşmeleri sırasında geçen yıl aynı kalemden ne kadar tahsilat yapıldığını belirtirken verilen rakamlar üzerinden çıkarılmıştır. Ancak belediyenin bütün gelir kalemleri bu defterlerde yer almadığından hangi vergi payından ne kadar toplandığı belirlenememiştir. Ayrıca Belediyeler İstatistiğinde verilen vergi gelir isimleri ile belediye bütçesindeki isimlerde farklılıklar bulunduğundan bazı vergilerden tahsil edilen miktar belirlenememiştir. Bu yüzden 1938 yılı yorumları toplamalar üzerinden yapılacaktır. Belediyeler İstatistiğine göre Akhisar Belediyesi gelir ve masrafları tabloda gösterilmiştir.¹⁷⁷

Tablo 2. Belediyeler İstatistiğine Göre Belediye Gelir ve Masraf Bütçesi (1938)

Sene	Tahmin edilen miktar (lira)	Asıl gelir (lira)	Tahsilat (lira)	Masraflar (lira)
1938	163518	232245	155741	147224

Belediye encümen meclisinin oluşturulduğu bütçe toplamı ile Belediyeler İstatistiğindeki tahsilat üzerinden bakıldığında % 27,12’lik bir artış olmuştur. Bu da belediyenin belirlediği vergilerin tamamına yakını toplamayı başardığını göstermektedir.

Belediye meclisinde kabul olan belediyenin gelir bütçesi 1938’de 15541 lira, 1939’da 142830 lira, 1940’da 145480 lira, 1941’de 145805 liradır. Belediye gelirleri 1938 yılı sonrasında 2. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte azalsa da sonrasında ufak artışlar ile yükselmiştir. Tabloya bakıldığında belediye gelir bütçesinde sürekli artan miktar lağımlar hissesi ile elektrik abonman gelirleri olmuştur. Cumhuriyet sonrası, savaş dönemi olsa dahi alt ve üst yapı çalışmalarının geliştirilmeye çalışıldığını göstermektedir.

¹⁷⁷ Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü (B.İ.U.M.), *Belediyeler İstatistiği 1929–1938*, Ankara 1941, s.54.

13 Mart 1940'da 1927 ve 1928 senelerine ait kati hesaplarının tetkiki sırasında tekrar eden ve yanlış varidat tahakkuklarından dolayı bu defterin eski yıllardan devren gelmekte olan tahakkuk bakayasının hakiki rakamları yansıtmadığı fark edilmiştir. 1937 yılında belediye alacaklarının zarara uğratılmaması amacıyla muhasebe bünyesinde kurulan tahsilat şubesi, 1937 yılından 1940 yılına kadar olan çalışmaları sonucunda tahsildarların elinde bulunan vergilendirmeler ve bunlara istinaden yapılan tahsilat defterlerini incelemiştir. Yapılan incelemede 1939 yılına devredilen tahsilat şubesinin tahakkuk hesapları bakiyesi bağlı olarak sunulan cetvel ile birbirlerini tutmadığı anlaşılmıştır. Bu durum üzerine muhasebe kayıtlarını, tahsilat kayıtlarına uydurmak üzere cetvelde görülen fazla tahakkukun terkinine ve noksan miktarın eklenmesine karar verilmiştir.¹⁷⁸

1939 yılına devrolunan muhasebe varidat defterleri ile tahsilat şubesi tahakkuk bakiye ve farkları tabloda gösterildiği şekildedir.

Tablo 3. Devrolunan Muhasebe Varidat Defterleri İle Tahsilat Şubesi Tahakkuk Bakiye ve Farkları

Varidat Türü	Varidat defteri bakiyesi (Lira, kuruş)	Tahsilat defteri bakiyesi (Lira, kuruş)	Fazla (Lira, kuruş)	Noksan (Lira, kuruş)
Tanzifat resmi	19893,51	19167,29	726,22	
Tenvirat resmi	14212,36	13562,74	649,62	
Lubiyat resmi	245,75	156,00	89,75	
Numara resmi	2631,95	1842,51	789,44	
Tente-saçak resmi	2365,15	2240,26	124,89	
Levha-ilan resmi	1824,40	2258,40		434,00
Kontratove ceza	529,00	290,40	238,60	
Vesait nakliye resmi	987,15	2776,40		1789,05
Şerefiye resmi	6057,10	6133,39		76,29
Lağım-kaldırım	6512,15	3899,33	2612,82	
Hafta tatli resmi	477,57	335,877	141,70	
Mektumat ceza	155,61	89,07	66,54	
Ceraim para ceza	3129,60	927,39	2202,21	
Suyolları tevzili	6211,77	122515	4986,62	
Sular hasılatı	669,45	545,50	123,95	
Toplam	65902,52	55449,50	12752,36	2299,34

¹⁷⁸ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 292, Karar Tarihi: 21.03.1940, s.176.

2.1.2. Belediye Gelir Bütçesi (1942-1943)

1942-1943 yılları arasında Akhisar Belediyesi'nin belediye gelirlerinin dağılımı konusunda belediye meclisinde yapılan toplantı sonrasında oluşturulan tahmini bütçe şöyledir;

Tablo 4. Belediye Gelir Bütçesi (1942-1943)

Gelir kalemleri	1942 ¹⁷⁹	1943 ¹⁸⁰
	Gelir (lira)	Gelir (lira)
Bina vergisinden belediye hissesi	5000	5720
Kazanç vergisinden belediye hissesi	1500	1800
% 10 gümrük hissesi	19600	30000
Sinema konser ve tiyatrolardan % 50 hisse	600	1500
Tanzifat vergisi		15000
Tenvirat resmi	7500	10000
Tamirat resmi	350	250
Lubiyat resmi	450	400
Numara resmi	10000 (?)	1000
Fenni tahirat ve tebhirat resmi	600	600
Tente siper ve saçak resmi	1275	1500
Pazar ve panayır ve işgal resmi	8000	7300
Levha, yazı, ilân ve reklam remi	1500	1750
Kazan motor inbik ruhsatı resmi	50	50
Evzan ekyal ve damga resmi	200	200
Kontrat resmi	1200	2000
Kantar resmi	1000	1500

¹⁷⁹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 31, Karar Tarihi: 21.04.1942, s.314-315.

¹⁸⁰ A.B.E.K.D. (05.05.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 449, Karar Tarihi: 19.03.1943, s.114-115; A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 35, Karar Tarihi: 26.04.1943, s.356-364.

İhtisap resmi	5000	6000
Tellaliye resmi	1000	1500
Kara vesaiti nakliyesi	1200	1200
Süs ve av köpekleri resmi	10	10
Mevaddı müşteile depo arziyesi (gazhane)	200	200
Mevaddı müşteile istihlâk	2600	2000
Şerefiye resmi	1500	15000
Lağım ve kaldırım yarı hissesi	16000	6000
Memba suları hasılatı	20	20
Oyun aletleri resmi	800	900
Tecrübe rapor ehliyetname harçları	150	85
Harita plân kroki harçlar	200	130
Hafta tatili ruhsatiyesi	2000	3000
Belediye vergi resimleri % 10 ceza	125	35
Mektumat cezaları	15	100
Ceraimi belediye para cezaları	1800	2000
Sigorta şirketlerinden İtfaiye hissesi	400	400
Müşterek masraflardan istirdat	190	200
Fazlai mehuzdan istirdat	285	300
Emlâk akar kiralari	8500	8500
Emlâk akar satış bedeli	5000	5280
Eski eşya ve enkaz satış bedeli	1500	1000
Mezbaha hasılatı	12000	18000
Hastane hasılatı	50	200
Sular hasılatı	6500	6500

Mezarlıklar hasılatı ve cenaze nakil ücreti	500	700
Park hasılatı	100	100
Asker ailelerine yardım geliri	30000	40000
Müteferrik varidat	2700	3550
Fabrika sermaye amortismanı	2000	7659,22
Ölçü ve ayar m. ücreti iştirak hissesi	420	546
Bağış	100	200
Halk ve memurlara yardım olarak mubayaa edilecek havayıcı zaruriye için mütedavil sermaye		10000
Fiyat mürakaba ve iâşe memurları ücreti ve idare için merkezden gönderilen yardım		2660
Umumi yekûn (toplam)	169590	224606

Ekim 1944 tarihinde, 1943 senesi mali yılı idari hesabı hakkında teftiş kurulu tarafından hazırlanan rapora göre belediye gelir hesabı şöyledir; 237117 lira 04 kuruş bütçe varidatı, 482 lira 83 kuruş eşhas zimeminden tahsilat, 114279 lira 21 kuruş sarfiyat muvakkateden istirdat, 10582 lira 07 kuruş muvakket istikrazdan istirdat, 28960 lira emanet, 53553 lira 34 kuruş geçen seneden devreden banka mevcuduyla birlikte toplam 444974 lira 51 kuruştur.¹⁸¹

1942 yılında elektrik fabrikasının gerek gelir gerekse de gider bütçesi belediye bütçesinden ayrılarak ayrı bir bütçe ile idare edilmeye başlanmıştır. 1942 yılı varidat bütçesi tabloda gösterildiği şekildedir.

¹⁸¹ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1377, Karar Tarihi: 13.10.1944, s.196.

Tablo 5. Elektrik Fabrikası Varidat Bütçesi (1942-1943)

Elektrik fabrikası varidat bütçesi	1942 (lira) ¹⁸²	1943 (lira) ¹⁸³
Elektrik abonman hasılatı ücreti	18500	37831,08
Belediye tenviratı (sokak)	8000	7000
Müteferrik varidat	1000	1058
Buz hasılatı	5000	5000
Umumi yekûn (toplam)	32500	50889,08

Kasım 1943'te elektrik fabrikasına ait hesaplar incelenmiştir. Varidat hesabına 1941 senesinden nakit devredilmemiş ve bütçe dâhili varidat 37279 lira 79 kuruş, muvakkaten istirdat 15061 lira 63kuruş, emanet tahsilatı 12445 lira 42 kuruş olarak toplam 64786 lira 84 kuruş varidat yekûnu bağlanmıştır. Buna mukabil 34960 lira 67 kuruş sarfiyat ve 15901 lira 66 kuruş ödemeler sarfiyatı, 9450 lira reddiyat, 70 lira 48 kuruş eşhas zimemi olup 1943 senesinde 4394 lira 80 kuruş nakit devredilerek genel toplam 64786 lira 84 kuruş olarak teftiş raporu meclise encümen meclisine sunulmuştur. Rapor ile elektrik fabrikasının belirlenen bütçe ile denk olduğu anlaşılmıştır.¹⁸⁴

Ekim 1944'de elektrik fabrikasının 1943 yılına ait hesapları incelenmiştir. İnceleme sonrası elektrik fabrikasının gelir hesabı şöyledir; 62784 lira 05 kuruş bütçe varidatı, 70 lira 53 kuruş eşhas zimeminden tahsilat, 20309 lira 45 kuruş muvakkat sarfiyattan istirdat, 17072 lira 38 kuruş emanet ve 4394 lira 80 kuruş geçen yıl banka mevcudu ki toplam 104631 lira 21 kuruştur.¹⁸⁵

2.1.3. Belediye Gelir Bütçesi (1944-1945)

1944-1945 yılları arasında belediyenin gelirler kalemleri belediye meclisine tartışılmış ve kalemlerin gelir miktarları belirlenmiştir. Encümen meclisi ve belediye meclisinin bazı toplantılarında yer alan gelir kalemlerinden bazılarında ne kadar tahsilat

¹⁸² A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 12.05.1942, s.324

¹⁸³ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 33, Karar Tarihi: 26.04.1943, s.350.

¹⁸⁴ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1810, Karar Tarihi: 02.11.1943

¹⁸⁵ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1379, Karar Tarihi:13.10.1944, s.197.

yapıldığı ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Ulaşılan bilgiler üzerinden belirtilen kalemler ile ilgili ne kadar tahsilat yapıldığı aşağıda yer alan tabloya çıkarılmıştır.

Tablo 6. Belediye Gelir Bütçesi (1944-1945)

	1944 ¹⁸⁶		1945 ¹⁸⁷		
	Gelir (lira)	Tahsilat (lira)	Tahsilat (lira)	Gelir (lira) ¹⁸⁸	Gelir (lira) ¹⁸⁹
Bina vergisinden belediye hissesi	7000			3500	6000
Kazanç vergisinden belediye hissesi	2200			2000	3200
% 10 gümrük hissesi	15100			10000	15000
Sinema konser ve tiyatrolardan % 50 hisse	1500			725	1350
Tanzifat vergisi	17000	9991,38	12253,69	7500	13000
Tenvirat resmi	12000	7394,13	13262,6	5250	9000
Tamirat resmi	250			500	8000
Lubiyat resmi	500			320	600
Numara resmi	2000			1800	1800
Fenni tahirat ve teçhizat resmi	350			1500	50
Tente siper ve saçak resmi	1700	978,5	1564,97	1500	1400
Pazar ve panayır ve işgal resmi	10000			7500	9500
Levha, yazı, ilân ve reklam remi	200			1400	2100

¹⁸⁶ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 528, Karar Tarihi: 16.03.1944, s.19-22.

¹⁸⁷ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 306, Karar Tarihi: 16.03.1945, s.133-34.

¹⁸⁸ 7 aylık bütçe; A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar Tarihi: 19.04.1945, s.163-168.

¹⁸⁹ 1946 bütçesi. 1945 yılı mali bütçesinden 5 aylık süreci de kapsamaktadır. (A.B.E.K.D. (25.05.1945- 11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 781, Karar Tarihi: 18.09.1945, s.99-102.)

Kazan motor inbik ruhsatı resmi				100	50
Evzan ekyal ve damga resmi				125	250
Kontrat resmi	2000			2000	2900
Kantar resmi	1300			1000	1450
İhtisap resmi	6500			3600	6300
Tellaliye resmi	1500			1035	2500
Kara vesaiti nakliyesi	900			750	850
Süs ve av köpekleri resmi	10			10	10
Mevaddı müşteile depo arziyesi (Gaz Deposu)	300			180	500
Mevaddı müşteile istihlâk resmi	1500			1750	300
Piyango ve ikramiyelerden belediye hissesi					100
Şerefiye resmi	15000			5000	250
Lağım ve kaldırım yarı hissesi	7500			3500	7500
Memba suları hasılatı	10			10	10
Oyun aletleri resmi	900			1000	800
Tecrübe rapor ehliyetname harçları	65			100	100
Harita plân kroki harçlar	80			100	100
Hafta tatili ruhsatiyesi	3000			2000	2750
Belediye vergi ve resimlerinden % 10 ceza	25			250	280
Mektumat cezaları	200			100	160
Ceraimi belediye para cezaları	5500			3500	4500

Sigorta şirketlerinden İtfaiye hissesi	1500			500	1100
Elektrik sarfiyatından belediye hissesi	5000			3000	3900
Müşterek masraflardan istirdat	200			115	185
Fazlai mehuzdan istirdat	325			350	700
Emlâk, akar ve arsalar kira bedeli	8500			7000	10000
Emlâk, akar ve yol fazlası satış bedeli	20052			10000	3000
Eski eşya ve enkaz satış bedeli	1000			1100	1500
Kalaylı boş teneke satış bedeli				5000	6100
Mezbaha hasılatı	20000			11000	17500
Hastane hasılatı	100			52,52	50
Sular hasılatı	17000			4500	10000
Mezarlıklar hasılatı ve cenaze nakil ücreti	1000			450	1000
Park hasılatı	100			50	50
Asker ailelerine yardım geliri	40000	8683,99	15695,48		
Müteferrik varidat	3900			2200	4500
Fabrika sermaye amortismanı	7658			4467,48	4500
Ölçü ve ayar m. ücreti iştirak hissesi	580			360	650
Bağış	1000			500	1500
Bir maksada sarf olunmak üzere vekâlet, daire ve halk tarafından yapılan yardım	1000			5000	12000

Fiyat mürakaba ve iaşe memurları ücreti ve idare masrafı için merkezde yardım	4000			2330	
Zührevi hastalıklar mücadele karşılığı	600			350	
Halk ve memurlara yardım olarak kurulacak kooperatiften mütedavil sermaye karşılığı	10000			5000	
Umumi yekûn (toplam)	261595			131550	181995

Haziran 1945'te İçişleri Bakanlığı tarafından gönderilen yazı ile Simtet (?) Tütün Şirketinden 1941-42 yıllarından tahsil edilmiş olan 2181 lira 91 kuruş para 1945 yılı gelir bütçesine teberruat (bağış) olarak kaydedilmiştir.¹⁹⁰

1944-1945 yılları elektrik fabrikası gelirleri şöyledir;

Elektrik fabrikası varidat bütçesi	1944 (lira) ¹⁹¹	Tahsilat ¹⁹²	1945 (7 aylık) ¹⁹³
Elektrik abonman hasılatı ücreti	41000		26500
Belediye tenviratı (sokak)	7000		3500
Müteferrik varidat	2000		1714
Buz hasılatı	8500		8500
Satılacak eski malzeme bedeli	5000		2500
Umumi yekûn (toplam)	63500	57595,37	42714

¹⁹⁰ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 590, Karar Tarihi:22.06.1945, s.35.

¹⁹¹ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar No: 71, Karar Tarihi: 18.04.1944, s.35.

¹⁹² A.B.M.Z. (27.10.1943-1946 21.01.1947), Karar Tarihi: 13.11.1945, s.95.

¹⁹³ A.B.M.Z. (27.10.1943-1946 21.01.1947), Karar Tarihi: 19.04.1945, s.76-77.

Haziran 1944 yılında 1943 senesine ait elektrik fabrikasına ait cetveller incelenmiş ve 1943 senesinden 1944 senesine 3009 lira 87 kuruş duyun devri olmuştur.¹⁹⁴ Haziran 1945'te memurlara kanun gereğince verilen parasız elbiselik kumaş gider kaleminden 60 lira fazlalık kaldığından kalan bu para 1945 yılı bütçesine gelir duyun devri olarak aktarılmıştır.¹⁹⁵ Yine 1944 yılı gider bütçesinde % 4 beden terbiyesi hissesinden kalan 2430 lira 65 kuruş¹⁹⁶ ve Cumhuriyet Merkez Bankasına ceza ki ... (?) hissesinden harcanmayarak kalan 9470 lira 76 kuruş 1945 yılı gelir bütçesine gelir düyunu olarak aktarılmıştır.¹⁹⁷

Kasım 1945'te elektrik fabrikasının 1944 yılı cetvelleri incelenmiştir. İncelemeye göre 1944 yılı varidat bütçesi şöyledir; 57595 lira 37 kuruş bütçe dâhili gelir, 43 lira 97 kuruş eşhas zimminden tahsilat, 30697 lira 02 kuruş muvakkat sarfiyattan istirdat, 14091lira 33 kuruş emanet olarak alınan, 14368 lira 08 kuruş bir önceki yıldan devredilen ki toplam 116795 lira 77 kuruştur.¹⁹⁸ Ancak 1944 yılı için elektrik fabrikası bütçesi 63500 olarak tahmin edilmesine rağmen toplam gelir 57595,37 lira olarak gerçekleşmiştir. Hedeflenen bütçe ile gerçekleşen gelir arasında yaklaşık olarak -% 10'luk bir kayıp meydana gelmiştir. Meydana gelen eksikliğe 1943 yılından devrolan para da eklendiğinde elektrik fabrikasının denk bütçe ile yönetildiği söylenebilir.

¹⁹⁴ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1031, Karar Tarihi: 16.06.1944, s.106.

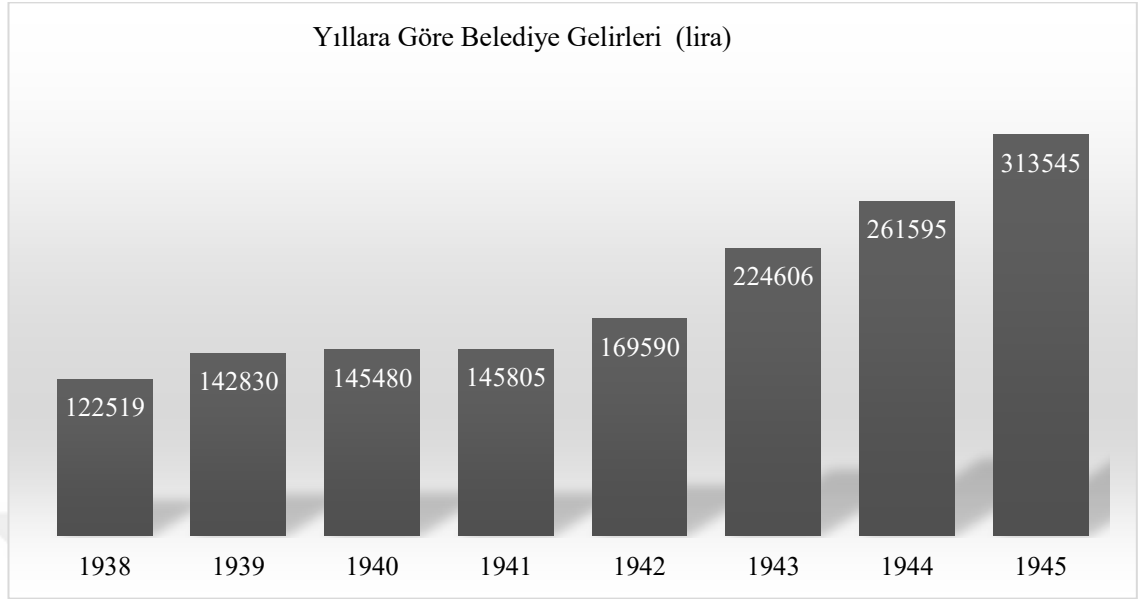
¹⁹⁵ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 561, Karar Tarihi: 15.06.1945, s.26.

¹⁹⁶ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 563, Karar Tarihi: 15.06.1945, s.26.

¹⁹⁷ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 564, Karar Tarihi: 15.06.1945, s.27.

¹⁹⁸ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 875, Karar Tarihi: 01.11.1945, s.135.

Grafik 1: Akhisar Belediyesi'nin Yıllara Göre Gelir Grafiği (1938-1945)

Gelir bütçesi grafiği incelendiğinde Akhisar Belediyesi'nin 2. Dünya Savaşı yılları boyunca gelir bütçesinde sürekli bir artış ortaya çıkmaktadır. Ancak bu artışa rağmen gerek imar gerekse de bayındırlık faaliyetleri konusunda 1938 ve 1942 yıllarında oluşturulan yatırım planlarını gerçekleştirememiştir. Çünkü gelir bütçesindeki artış suni bir artıştır. Bu durumun temel sebebi Akhisar Belediyesi'nin gelir kalemlerinden olan asker ailelerine yardım parası, bütçenin neredeyse 4/1'ini oluşturmaktadır. Buna ek olarak elektrik fabrikasının gelirleri yüksek olmasına rağmen kömür, motorin gibi giderlerdeki fiyatların yüksekliğinden dolayı gelen gelir bütçedeki giderin 4/1'inden fazladır. Elektrik fabrikası gelir-gideri, asker ailelerine yardım parası çıkarıldığında geriye kalan bütçeden memur maaşlarındaki zamlar, itfaiye, hastane gibi diğer giderleri de eklenince belediye bütçesinden bayındırlık ve imar faaliyetlerine ayrılan bütçenin azalmasına neden olmuştur.

Tablolarda belirtilen gelir kalemlerinden bazıları ile ilgili defterlerin incelenmesi sırasında detaylı bilgiler bulunmuştur. Bu gelir kalemleri belediyenin görevleri arasında olup düzen ve tertibatı sağlamak için uyguladığı yöntemler üzerinden gelir elde ettiği dolaylı gelirlerdir. Bunlarda 3 başlık olarak toplanmış ve belediye gelir bütçesi içerisinde verilmesi uygun bulunmuştur.

2.1.4. İrat Kayıtları ve Başiboş Hayvan Satışları

1580 sayılı Belediye Kanunun 15. Maddesinin 14. Fıkrasında “*kanun ahkâmına tevfikeyan başiboş hayvanları tutmak, muhafaza etmek*” belediyenin görevleri arasındadır.¹⁹⁹ Başiboş hayvanlar belediye tarafından ortalama 15 gün muhafaza edilmektedir. Bu süre içerisinde başiboş hayvan ilanı yapılır ve sahibi çıkmaz ise hayvanlar satılarak parsı emanet olarak belediyede bekletilir. Bu paranın emanette bekleme süresi bazen yaklaşık 2 yıla kadar çıktığını karar defterlerinde görmek mümkündür. Eğer bu süre içerisinde hayvanların sahibi çıkıp parasını almazsa para irat (gelir) olarak kayıt edilmiştir.

1938 yılında gerçekleşen ilk başiboş hayvan satış irat kaydı 20.07.1936 ve 12.10.1936 tarihinde yakalanan iki merkep (satış bedelleri toplam 4 lira) ve 02-07.11.1936 tarihinde yakalanan bir ördek (satış bedeli 40 kuruş) ve bir merkeptir.²⁰⁰ (satış bedeli doksan beş kuruş)

Ekim 1938’de Simav’ın Çit köyünden Celep Haşim Ertoğrul, Akhisar pazarında satmak için getirdiği hayvanların arasına yollarda karışmış olan gök tonunda 4 yaşlarındaki öküzü belediyeye teslim etmiştir. Kayıp hayvan duyurusuna rağmen sahibi çıkmadığı için öküz satılmış ve parası emanet olarak kaydedilmiştir.²⁰¹

Bulunan hayvanın satışından elde edilen para emanet olarak kaydedilip sahibi çıkarsa bu para sahibine teslim edilmiştir. Örneğin Sındırgı panayırı dolayısıyla Sındırgı’dan aldıkları hayvanları Akhisar’a getirirken hayvanların arasına karışan kestane kara tonda çıvga boynuzlu 4 yaşlarındaki öküz belediyeye teslim edildikten sonra kayıp ilanı yapılmıştır. Öküzün sahibi çıkmayınca öküz, Seyirdim köyünden İsmail oğlu İbrahim Akboğa’ya 23,5 liraya satılmıştır. 11.10.1938 tarihinde olan bu olaydan 14 gün sonra Sındırgının Alagır köyünden Mehmet oğlu Mehmet Arslanoğlu öküzün kendisine ait olduğunu ve aynı köyden gelen şahitlerde öküzün Mehmet Arslanoğlu’na ait olduğunu onaylamaları üzerine emanet olarak alınan 23,5 lira kendisine teslim edilmiştir.²⁰²

¹⁹⁹ Osman Selim Kocahanoğlu, *Gerekçeli Türk Belediyecilik Mevzuatı: belediyelerle ilgili kanunlar-kararnameler tüzükler ve yönetmelikler*, Temel Yayınları, İstanbul, 1994, C.1, s.25.

²⁰⁰ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 402, Karar Tarihi: 14.04.1938 s.188.

²⁰¹ A.B.E.K.D. (21.004.1938-22.12.1938), Karar No: 1307, Karar Tarihi: 06.10.1938, s.161.

²⁰² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1358, Karar Tarihi: 25.10.1938, s.170.

1939 yılın ilk başıboş hayvan satışı Ocak ayında Haşim'in hanında doğuran bir koyundur. Kayıp ilanı yapılmış ancak sahibi çıkmadığı için satılarak parası emanet olarak kayıt edilmiştir.²⁰³ 1939 yılının son ayında elektrik fabrikası civarında başıboş olarak otlarken yakalanan bir boynuzu kırık sarılı-beyazlı dişi keçi için yapılan ilana rağmen sahibi çıkmadığı için satılarak parası emanet olarak alınmıştır.²⁰⁴

1940 yılının ilk başıboş hayvan vakası Eylül ayında sahipsiz olarak bulunan 10 yaşlarındaki dişi merkep vakasıdır. İlan edilmesine rağmen sahibi çıkmadığı için satılarak parası emanet olarak alınmıştır.²⁰⁵

1941 yılının ilk başıboş hayvan satışı Haziran ayında, Ova Zabıtası tarafından bulunan kuzu vakasıdır. Yapılan ilana rağmen sahibi çıkmadığı için hayvan satılarak parası emanet olarak alınmıştır.²⁰⁶

1942 yılın ilk başıboş hayvan satış işlemi Mart ayının sonlarında olmuştur. Başıboş olarak bulunan 1 adet beyaz renkteki dişi koyun için yapılan ilana rağmen sahibi çıkmadığı için satılarak parası irat olarak kaydedilmiştir.²⁰⁷

1943 yılın ilk başıboş hayvan satışı Haziran ayının son haftası olmuştur. Bulunan 1 kuzu için yapılan ilana rağmen kimse çıkmadığından kuzu satılarak parası irat kaydedilmiştir.²⁰⁸ Ancak Temmuz ayında Şihlar Mahallesinden Hüsnü oğlu Süleyman, kuzunun kendisine ait olduğunu iddia etmesi üzerine şahitler dinlenmiş ve tahkikat yapılmıştır. Yapılan tahkikat sonunda kuzunun Süleyman'a ait olduğu anlaşılmış ve zabıta tarafından 20 liraya satılıp irat olarak kaydedilen kuzunun parası Süleyman'a iade edilmiştir.²⁰⁹

2.1.5. İş Yeri Açma ve Ruhsat İşlemleri

İş yeri açmak için gereken iznin 1580 sayılı kanunda belediye tarafından verilmesi gerekmektedir. Akhisar Belediyesi iş yeri açmak için başvuran kişilerin işyeri açmalarına

²⁰³ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 711, Karar Tarihi: 11.05.1939, s.131.

²⁰⁴ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 1563, Karar Tarihi: 07.12.1939, s.75.

²⁰⁵ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1256, Karar Tarihi: 12.09.1940, s.193.

²⁰⁶ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 986, Karar Tarihi: 05.06.1941, s.189.

²⁰⁷ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 364, Karar Tarihi: 27.03.1942, s.185.

²⁰⁸ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1062, Karar Tarihi: 25.06.1943, s.95.

²⁰⁹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1104, Karar Tarihi: 02.07.1943, s.108.

başvurulan işin türüne göre bazı şartlar çerçevesinde izin vermiştir. Örneğin 1938 yılında Ali oğlu Rıza Ar, Yel Değirmeni mevkiinde taş ocağı açmasına etrafına zarar vermemek şartıyla yıllık 25’şer liradan 5 seneliğine izin verilmiştir.²¹⁰ Yine Tokatçı Mehmet oğlu Halil İbrahim Karadayı’ya Şehler Mahallesinde beygir tokadı işi için izin verilmiştir.

1580 sayılı Belediye Kanunu ruhsat işlemlerinin belediye tarafından yapılması gereken görevleri arasına koymuştur. 16.05.1938 tarihinde belediye encümeni ruhsat harçlarını belirlerken halkın yiyip-içtiği, yatıp-kalktığı yerlerin (otel, han vs.) zabıta talimatnamesinde belirlenen şartlar ve umumi hıfzıssıhha kanuna uygun olacak şekilde düzenlemeleri konusunda bir talimatname hazırlamıştır. Bu talimatname sadece yeni dükkân açacakları değil ayanı zamanda daha önce açan kişileri de kapsamaktadır. Gerekli düzenlemeleri yapmayanların dükkânlarının kapatılacağını duyurmuştur. Ayrıca ruhsat harcını da 50 kuruştan az olmamak ve varidatı gayri sayfiyenin % 1 ruhsat harcı olmak üzere ruhsat harcına tabii tutulması kararlaştırılmıştır.²¹¹

Çalışma esnasında yukarıda verilen işlemler dışında 1938 yılı haricinde bir ruhsat verme veya iş yeri açma izni konusunda belediye encümen meclis karar defterlerinde herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

2.1.6. Cezalar-Akhisar Belediyesi Belediye Zabıta Talimatnamesine Göre

1508 sayılı Belediye Kanunu’nun, belediye encümen meclisinin görevlerini tanımlayan 83. maddenin 9. Fıkrasına göre “*Belediye cezaları hakkında tevfikan ceza takdiri*” belediye encümeninin görev ve sorumlulukları arasında yer almıştır. Belediye encümenin yetkisinde olan en önemli ceza kanunu hükümlerini içeren kanun 1608 numaralı “*Umuru belediyeye müteallik ahkâmı cezaiye hakkında 16 Nisan 1340 tarih ve 486 numaralı kanunun bazı maddelerinin muaddil kanun*” dur. Bu kanun 20 Nisan 1930 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmıştır.²¹² 1 Eylül 1930 tarihinden itibaren geçerli olan bu kanun belediyenin bulunduğu bölgenin güven ve huzurunu sağlamak için belediyeye bazı yasak ve tedbirler almasında hukuki dayanak sağlamıştır. Bu tedbir ve yasaklara uymayanlar için oluşturulan yönetmelik terminolojik olarak “*Zabıta*

²¹⁰ A.B.İ.D. (28.05.1936-16.06.1938), Karar No: 83, Karar Tarihi: 03.03.1938, s.154.

²¹¹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 597, Karar Tarihi 16.05.1938, s.29.

²¹² RG., 20 Mayıs 1930, S.1498, s.8931.

Talimatnamesidir."²¹³ Belediye tarafından konulan yasaklar ve tembihat/talimatlar belediyeden belediyeye değişiklik göstermektedir.

Belediye tarafından oluşturulacak tenbihnameler/zabıta talimatnamesi 1608 sayılı kanunun 2. Maddesinde belirtildiği şekilde beldenin güven ve huzurunu sağlamak için hazırlanan yasak ve kuralları içeren talimatname/tenbihname belediye meclisinde kabul edildikten sonra belediyenin bulunduğu bölgede halka ilan edilmektedir.²¹⁴ Halka ilan edilen tenbihnamelere uymayanlardan alınan para cezaları belediyeler için gelir kalemleri arasında yer almaktadır. Örneğin Akhisar Belediyesi'nin 1939 yılında tenbihnamelere uymayan kişilerden gelecek para miktarı bütçede 1500 lira olarak belirlenmiştir. Bu para toplam bütçenin % 1,050'sini oluşturmaktadır.

Tenbihnamelere uymayanlar için kesilecek cezalar 1608 sayılı kanunun 1. Maddesinde belirlenmiştir. Buna göre belediye meclisi ve encümen meclisinin aldığı kararlara, Belediye Kanunun ve talimatnamelerine uygun hareket etmeyenlere 50 liraya kadar hafif para cezası veya 3 günden 15 güne kadar ticaret ve sanattan men (dükkân kapatma) cezası verilebilmektedir.²¹⁵ Para cezalarını toplama görevi belediye idaresinde belediye zabıta memurları tarafından tahsil edilmektedir (10. ve 11. Madde). Para cezasını gönüllü vermeyenler için kanunu 3. Maddesi gereği zabıta tarafından zabıt varakası tutulur ve bir kopyası ilgili kişiye bir kopyası ise belediye encümenine gönderilir. Zabıt varakası tutulan kişi 2 gün içinde itiraz yapabilir ve itirazı haklı bulunursa cezası iptal edilir. Ayrıca encümen meclisi kesilen zabıt varakalarına 5 gün içinde karar vermek zorundadır.²¹⁶ Bu bağlamda 1608 sayılı kanun mucibince maktu cezalar 1930 yılında belediye karar defterine yazılmıştır. 1930 yılında oluşturulan maktu cezalar kısım kısım ayrılmış ve cezanın tekrarı durumunda alınacak ceza miktarı bir önceki cezanın 2 katı şeklindedir. Örneğin yapılması yasak olan bir eylemin cezası ilk yapıldığında 50 kuruş iken ikincisinin tekrarında 100 kuruş üçüncünün tekrarında 200 kuruş maktu ceza alınmaktadır.²¹⁷

²¹³ İbrahim Halıcı, *Açıklamalı ve İctihatlı Belediye Cezaları Mevzuatı*, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Derneği Yayın No:8, Ankara, 1999, s.v.

²¹⁴ RG., 20 Mayıs 1930, S.1498, s. 8931

²¹⁵ *Vilayet ve Mahalli İdareler Mevzuatı (1864-1996)*, T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Yayınları, S. 1997/1, s.555

²¹⁶ Halıcı, a.g.e., s.13.

²¹⁷ A.B.K.D. (16.07.1929-13.04.1931), Karar No: 592, Karar Tarihi: 06.11.1930.

1930 yılında oluşturulan maktu cezalar 1935 yılında değiştirilmiştir. Ayrıntılı ve ceza oranlarının yükseltildiği maktu cezaları gösteren tablo aşağıya çıkarılmıştır.²¹⁸

Tablo 7. Akhisar Belediyesi Zabıta Talimatnamesi (1935)

Madde	Suçun türü	Tertip olunan maktu ceza miktarı (lira, kuruş)
1	Yiyecek ve içecekler etiket koymamak	1
2	Kirli yahut kullanılmış kâğıtlardan kese kâğıdı kullanmak	1
3	Pişmeden veya soyulmadan yenilecek ve içilecek şeylerin üzerlerini açık bulundurmak	1
4	Narkatan fazlaya ekmek satmak “Fırıncılar”	2
5	Narkatan fazlaya ekmek satmak “Bakkal, Aşçı ve diğerleri”	2
6	Ruhsatsız ekmek satmak	0,50
7	Muayenei sıhhiye cüzdanı almamak, vaktinde muayene yaptırmamak, gitmemek veya göndermemek	2
8	Mal sattırarak için çocuklara işporta ve saire vererek caddeleri işgal ettirmek	1
9	Sinema makine dairesinde sigara içmek	10
10	Sinemada sigara içmek	1
11	Yürürken kamyon otomobil vesaireye binmek, inmek, asılmak	0,50
12	Sokağa kirli su dökmek, çöp atmak	0,50
13	Sokağa çok miktarda çöp, moloz dökmek	2
14	Markasız, numarasız hamallık etmek	1
15	Aşçı, muhallebici, kebabçı ve helvacı camekân kullanan dükkânlarda camekânı açık tutmak	0,50
16	Beyaz iş gömleği giymemek	1
17	Caddelerde, sokaklarda açığa işemek	1
18	Sokağa pislik dökmek	5
19	Sokağa abdesthane boşaltmak	10
20	İtfaiyeye yol vermemek	10
21	Türkçeden başka dille mal satmak	5
22	Hızlı giderek halkın üzerine zift, çamur sıçratmak	2
23	Ruhsatsız boru değiştirmek, lağım açmak, baca açmak, kaldırım sökmek	2
24	Umumi çeşmeleri bozmak ve kapaklarını açmak ve sokaklardaki umumi ve hususi şebeke üzerinde iş yapmak “Ruhsatsız”	2
25	Suyollarını açmak, umumi havuzları boşaltmak, depoları açmak, kilitleri kırmak	5
26	Yangın vanalarını ve şebeke vanalarını açmak kurcalamak ve üzerlerini görünmeyecek şekilde süprüntü ve saire ile örtmek	5
27	Lüzumsuz yere evlerindeki dükkânlarındaki çeşmelerin musluklarını açık bırakmak	0,50
28	Cadde ve sokakları ruhsatsız işgal etmek	1
29	Caddenin şerefini ve manzarasını bozacak şekilde dükkân ve mağazaları hasır teneke çuval, bez eski keçe ve tahta parçalarıyla örtmek	1
30	Sokaklarda başıboş köpek gezdirmek	0,50
31	Sokaklarda, meydanlarda tavuk ve emsali hayvanları serbest gezdirmek	0,50
32	Yol ortasında odun bölmek	0,50

²¹⁸ A.B.E.K.D. (01.01.1935-28.11.1935), Karar No: 621, Karar Tarihi: 06.11.1935, s.78-81.

33	Yol üzerinde araba, beygir, otomobil vesair vesait bırakmak	1
34	Boş yerlere ve arsalarla süprüntü gübre, paçavra vesaire dökmek	1
35	Belediyeden izin almadan ilan ve yazı beyanlar asmak, dağıtmak ve aynı veçhile reklam yapma	1
36	Tuhaf ve maskara kıyafetlerle reklam yapmak ve ilan etmek	2
37	Umumi ve bahçe ve parklardan çiçek koparmak ve sökmek	1
38	Parkın yollarını kirletmek, kâğıt, yemek kırıntısı veya süprüntü atmak	0,50
39	Parklar umumi bahçeler talimatnamesine aykırı hareket edenlerden	0,50
40	Hamamlarda tabi olduğu şeraiti sıhhiyeyi riayet etmemek	2
41	Otel, han, pansiyon, bekâr odaları, kahve ve çayhaneler, aşçı ve yoğurtçu, kebabçı, helvacı vesairelerin sıhhi şartlara tabi bilumum esnafın tabi oldukları şeraiti sıhhiyelerine riayet etmemek	2
42	Ruhsatsız ölü yıkamak ve gömmek	2
43	Mezbaha haricinde hayvan kesmek	5
44	Sokaklarda veya dükkânda parça halinde et satmak veyahut bulundurmak ve yahut hazır kıyma satmak için bulundurmak, eti fazla parçalara ayırmak	2
45	Berberler tabi oldukları şeraiti sıhhiyeye riayet etmemek	1
46	Kasaplar tabi oldukları şeraiti sıhhiyeye riayet etmemek	1
47	Balıkçılar ve sebzeçiler tabi oldukları şeraiti sıhhiyeye riayet etmemek	1
48	Bozuk ve kart sebze satmak	0,50
49	Kokuşmuş balık satmak	2
50	Bahçe ve bostanlarda lağım ve mecra suları ile sebzeleri sulamak	5
51	Bahçedeki havuzları pis tutmak	2
52	Mahlût dövülmüş kahve satmak	1
53	Seyyar olduğu halde sabit satış yapmak ve bunların umumi caddelerde, meydanlarda, istasyonun giriş ve çıkış yerlerini işgal etmek	2
54	Açığa hayvan ölüsü bırakmak “büyük” “küçük”	5 2
55	Eşeklere 80 kilodan fazla yük sarmak	1
56	Tek atlı arabalara 500 kilodan fazla yük sarmak	2
57	Caddelerdeki ağaçlara zarar vermek	1
58	Çift atlı arabalara 1000 kilodan fazla yük sarmak	2
59	Caddelerdeki ağaçları kırmak	2
60	Başboş küçük hayvan bırakmak	1
61	Başboş yük hayvanı bırakmak	2
62	Su mecralarını bozmak	1
63	Dükkânlara levha koymamak	1
64	Elektrik direklerine zarar vermek	2
65	Umumi çeşmelerde çocuk bezi veya işkembe yıkamak	1
66	Sokaklarda hasır, kilim vesaire silkemek	2
67	Kokmuş yiyecek satmak	5
68	Muayenesiz etten sucuk yapmak	5
69	Menşei meçhul pastırma, sucuk ve tuzda kurutma et satmak	5
70	Evlerinde hala yapmamak	10
71	Bacaları sık sık temizlik yapılmayarak yangına sebebiyet vermek	10
72	İhmal ile yangın vukuuna sebebiyet vermek ve arazözün hareketine mecbur etmek	5
73	İhmal ile yangın vukuuna sebebiyet vermek ve arazözün hareketine mecbur etmek “su sıktırmak”	10

74	Sürü halinde ekili alan içerisinde koyun, keçi bulundurmak, zarar vermek	Hayvan başı 10 kuruş
75	Ehliyetsiz şoförlük, şoför muavinliği ve arabacılık yapmak	5
76	Ehliyetsiz şoförlük, şoför muavinliği ve arabacılık yaptırmak (mal sahiplerine)	5
77	Bıraktığı işi belediyeye bildirmeden bırakmak, şoför ve muavinler beyannamesiz işe geçmek	2
78	Belediyeden aldığı plağı değiştirmek veya başka plak yazdırmak ve habersiz numara takmak ve habersiz numara ile taşıt yapmak	2
79	Numarasız vesait kullanmak	2
80	Haddinden fazla hızla gitmek "Vesait"	2
81	Haddinden fazla yük almak "Otomobiller, kamyonlar"	2
82	Yasak edilen yoldan geçmek ve yasak edilen yerlerde durmak	1
83	Yedek lastiksiz, kornasız vesair lüzumlu vesaitsiz sefer yapmak "Otomobil, kamyon ve otobüs"	2
84	Bozuk fren, yırtıcı ve kirleticisi cam ve kapak kullanmak ve müşterinin elbisesini berbat edecek yükler almak ve araya perde koymamak	5
85	Yarış etmek ve yol vermemek ve sokakta halkın üstünü başını berbat etmek, dükkân perdelerini, tente, siper ve saçakları kırmak, bozmak, koparmak, devirmek	5
86	Yük üzerine yan basamak ve çamurluklara ve arka kapaklar üzerine insan bindirmek ve binmek	5
87	Kamyonların üzerlerine akıcı ve kirleticisi maddeler yüklemek ve yolcu eşyası bavul, sepet, paketlerden gayri yük koyma	2
88	Yolcuların sıhhatini bozacak yükleri kamyonu yüklemek	2
89	Yük kamyonlarına yolcu bindirmek	2
90	Şoförün soluna adam almak ve sağmada bir kişiden fazla insan bindirmek	3
91	Günü geçmiş karne ve vize ile sefer yapmak, karne almamak	5
92	Karneyi görünecek bir yere koymamak ve pis tutmak	0,50
93	Yer varken müşteri almamak	1
94	Duraklarda ve yolda şehre girerken gürültü etmek bağırıp çağırmak	1
95	İşaret, kontrol, seyri sefer ve belediye zabıta memurlarına karşı gelmek ve tembihlerine riayet etmemek	5
96	Zabıta memurlarının emirlerine riayet etmemek	5

1935 yılında hazırlanan ve zabıta talimatnamesinde yer alan maktu ceza miktarlarının değiştirilmesi konusunda zabıta amirliği tarafından bir teklif sunulmuştur. Belediye meclisinde yapılan görüşme sonrası 1935'te yapılan maktu cezaların yerine geçecek yeni bir maktu ceza talimatnamesi oluşturulmuştur. Oluşturulan bu talimatname ile 1935'te oluşturulan talimatnamedeki ceza miktarları yükseltilmiştir. 1943'te oluşturulan yeni maktu cezalar aşağıda tabloya çıkarılmıştır.²¹⁹

²¹⁹ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar No: 34, Karar Tarihi: 19.11.1943, s16.

Tablo 8. Maktu Cezalar (1943)

Madde	Suçun türü	Tertip olunan maktu ceza miktarı (kuruş)
1	Yiyecek ve içeceklerle etiket koymamak	300
2	Kirli yahut kullanılmış kâğıtlardan kese kâğıdı kullanmak	300
3	Pişmeden veya soyulmadan yenilecek ve içilecek şeylerin üzerlerini açık bulundurmak	300
4	Narkatan fazlaya ekmek satmak “Fırıncılar”	2000
5	Narkatan fazlaya ekmek satmak “Bakkal, Aşçı ve diğerleri”	1500
6	Ruhsatsız ekmek satmak	300
7	Muayenei sıhhiye cüzdanı almamak, vaktinde muayene yaptırmamak, gitmemek veya göndermemek	300
8	Mal sattırmak için çocuklara işporta ve saire vererek caddeleri işgal ettirmek	300
9	Sinema makine dairesinde sigara içmek	1000
10	Sinemada sigara içmek	200
11	Yürürken kamyon otomobil vesaireye binmek, inmek, asılmak	500
12	Sokağa kirli su dökmek, çöp atmak	300
13	Sokağa çok miktarda çöp, moloz dökmek	500
14	Markasız, numarasız hamallık etmek	200
15	Aşçı, muhallebici, kebapçı ve helvacı camekân kullanan dükkânlarda camekânı açık tutmak	300
16	Beyaz iş gömleği giymemek	300
17	Caddelerde, sokaklarda açığa işlemek	500
18	Sokağa pislik dökmek	1000
19	Sokağa abdesthane boşaltmak	1500
20	İtfaiyeye yol vermemek	1500
21	Türkçeden başka dille mal satmak	1000
22	Hızlı giderek halkın üzerine zift, çamur sıçratmak	500
23	Ruhsatsız boru değiştirmek, lağım açmak, baca açmak, kaldırım sökmek	500
24	Umumi çeşmeleri bozmak ve kapaklarını açmak ve sokaklardaki umumi ve hususi şebeke üzerinde iş yapmak “Ruhsatsız”	500
25	Suyollarını açmak, umumi havuzları boşaltmak, depoları açmak, kilitleri kırmak	1000
26	Yangın vanalarını ve şebeke vanalarını açmak kurcalamak ve üzerlerini görünmeyecek şekilde süprüntü ve saire ile örtmek	500
27	Lüzumsuz yere evlerindeki dükkânlarındaki çeşmelerin musluklarını açık bırakmak (tekrarında suyu kesilecek)	300
28	Cadde ve sokakları ruhsatsız işgal etmek	300
29	Caddenin şerefini ve manzarasını bozacak şekilde dükkân ve mağazaları hasır teneke çuval, bez eski keçe ve tahta parçalarıyla örtmek	200
30	Sokaklarda başıboş köpek gezdirmek	300
31	Sokaklarda, meydanlarda tavuk ve emsali hayvanları serbest gezdirmek	300
32	Yol ortasında odun bölmek	200
33	Yol üzerinde araba, beygir, otomobil vesair vesait bırakmak	200
34	Boş yerlere ve arsalarla süprüntü gübre, paçavra vesaire dökmek	300
35	Belediyeden izin almadan ilan ve yazı beyanlar asmak, dağıtmak ve aynı veçhile reklam yapma	500
36	Tuhaf ve maskara kıyafetlerle reklam yapmak ve ilan etmek	500

37	Umumi ve bahçe ve parklardan çiçek koparmak ve sökmek	500
38	Parkın yollarını kirletmek, kâğıt, yemek kırıntısı veya süprüntü atmak	200
39	Parklar umumi bahçeler talimatnamesine aykırı hareket edenlerden	300
40	Hamamlarda tabi olduğu şeraiti sıhhyeyi riayet etmemek	500
41	Otel, han, pansiyon, bekâr odaları, kahve ve çayhaneler, aşçı ve yoğurtçu, kebabçı, helvacı vesairelerin sıhhi şartlara tabi bilumum esnafın tabi oldukları şeraiti sıhhiyelerine riayet etmemek	500
42	Ruhsatsız ölü yıkamak ve gömmek	500
43	Mezbaha haricinde hayvan kesmek	1000
44	Sokaklarda veya dükkânda parça halinde et satmak veyahut bulundurmak ve yahut hazır kıyma satmak için bulundurmak, eti fazla parçalara ayırmak	500-1500
45	Berberler tabi oldukları şeraiti sıhhiyeye riayet etmemek	300
46	Kasaplar tabi oldukları şeraiti sıhhiyeye riayet etmemek	500
47	Balıkçılar ve sebzciler tabi oldukları şeraiti sıhhiyeye riayet etmemek	500
48	Bozuk ve kart sebze satmak	200
49	Kokuşmuş balık satmak	500
50	Bahçe ve bostanlarda lağım ve mecra suları ile sebzeleri sulamak	500
51	Bahçedeki havuzları pis tutmak	300
52	Mahlût dövülmüş kahve satmak	1000
53	Seyyar olduğu halde sabit satış yapmak ve bunların umumi caddelerde, meydanlarda, istasyonun giriş ve çıkış yerlerini işgal etmek	300
54	Açığa hayvan ölüsü bırakmak “büyük” “küçük”	1000 300
55	Eşeklere 80 kilodan fazla yük sarmak	200
56	Tek atlı arabalara 500 kilodan fazla yük sarmak	300
57	Caddelerdeki ağaçlara zarar vermek	500
58	Çift atlı arabalara 1000 kilodan fazla yük sarmak	300
59	Caddelerdeki ağaçları kırmak	1000
60	Başiboş küçük hayvan bırakmak	200
61	Başiboş yük hayvanı bırakmak	300
62	Su mecralarını bozmak	500
63	Dükkânlara levha koymamak	200
64	Elektrik direklerine zarar vermek	500
65	Umumi çeşmelerde çocuk bezi veya işkembe yıkamak	500
66	Sokaklarda hasır, kilim vesaire silkmek	300
67	Kokmuş yiyecek satmak	1500
68	Muayenesiz etten sucuk yapmak	1000
69	Menşei meçhul pastırma, sucuk ve tuzda kurutma et satmak	1500
70	Evlerinde hala yapmamak	1000
71	Bacaları sık sık temizlik yapılmayarak yangına sebebiyet vermek	1000
72	İhmal ile yangın vukuuna sebebiyet vermek ve arazözün hareketine mecbur etmek	1000
73	Dükkânında ve fırınında yangın çıkaracak ot, talaş, çalı gibi kolayca parlayan ve tutuşan maddeler bulundurmak	500
74	Ehliyeti kanuniyeyi haiz olmayan küçükklere araba, otomobil, at vermek ve kullandırmak (velisinden)	500
75	Ehliyetsiz şoförlük, şoför muavinliği ve arabacılık yapmak	300-500
76	Ehliyetsiz şoförlük, şoför muavinliği ve arabacılık yaptırmak (mal sahiplerine)	300-500
77	Bıraktığı işi belediyeye bildirmeden bırakmak, şoför ve muavinler beyannamesiz işe geçmek	300-500

78	Belediyeden aldığı plağı değiştirmek veya başka plak yazdırmak ve habersiz numara takmak ve habersiz numara ile taşıt yapmak	500
79	Numarasız vesait kullanmak “motorlar” “diğer vesaitten”	500 300
80	Haddinden fazla hızla gitmek "Vesait"	300-500
81	Haddinden fazla yük almak “Otomobiller, kamyonlar”	500
82	Yasak edilen yoldan geçmek ve yasak edilen yerlerde durmak	300-500
83	Yedek lastiksiz, kornasız vesair lüzumlu vesaitsiz sefer yapmak “Otomobil, kamyon ve otobüs”	1000
84	Bozuk fren, yırtıcı ve kirletici cam ve kapak kullanmak ve müşterinin elbisesini berbat edecek yükler almak ve araya perde koymamak	1000
85	Yarış etmek ve yol vermemek ve sokakta halkın üstünü başını berbat etmek, dükkân perdelerini, tente, siper ve saçakları kırmak, bozmak, koparmak, devirmek	1000
86	Yük üzerine yan basamak ve çamurluklara ve arka kapaklar üzerine insan bindirmek ve binmek	1000
87	Kamyonların üzerlerine akıcı ve kirletici maddeler yükletmek ve yolcu eşyası bavul, sepet, paketlerden gayri yük koyma	500
88	Yolcuların sıhhatini bozacak yükleri yüklemiş kamyonu yolcu almak	1000
89	Yük kamyonlarına yolcu bindirmek	500
90	Şoförün soluna adam almak ve sağmada bir kişiden fazla insan bindirmek	1000
91	Günü geçmiş karne ve vize ile sefer yapmak, karne almamak	1000
92	Karneyi görünecek bir yere koymamak ve pis tutmak	300
93	Yer varken müşteri almamak	500
94	Duraklarda ve yolda şehre girerken gürültü etmek bağırıp çağırmak	500
95	İşaret, kontrol, seyri sefer ve belediye zabıta memurlarına karşı gelmek ve tembihlerine riayet etmemek	1500

2.2. Belediye Giderleri

Belediye gelirleri bütçesine benzer şekilde belediye giderlerinin bütçesi de belediye meclisinde, gelir bütçesi belirlendikten sonra belirlenmektedir. Gelir bütçesi belediyenin harcama yapacağı kalemleri göstermektedir. Gider bütçesi belediyenin yatırım yapmayı hedeflediği alanları, halkın istekleri ve belediye çalışanlarının maaşlarının ödenmesi gibi farklı konuları içerdiğinden gider kalemleri yıldan yıla farklılar göstermektedir. Gider bütçesinin denetlenmesi de belediye gelirlerinde uygulanan sistem ile aynıdır.

2.2.1. Belediye Giderleri Bütçesi (1938-1941)

Belediye giderleri için ilk olarak encümen meclisi karar defterleri incelenmiş daha sonra meclis zabıtları ile karşılaştırılarak en son ve onaylanmış gider bütçesi tabloda gösterildiği şekilde aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 9. Belediye Gider Bütçesi Gider Pay Miktarları (1938-1941)

Belediye Giderleri	Belediye bütçesinden ayrılan miktar (Lira)			
	1938 ²²⁰	1939 ²²¹	1940 ²²²	1941 ²²³
Belediye Başkanı maaşı	1920	2160	2160	2160
Encümen azaları hakkı huzurları	600	600	600	600
Yazı işleri müdürü maaşı	900	900	1020	1020
Yazı işleri kâtipleri maaşı	1440	960	960	960
Muhasebeci maaşı	1296	1512	1512	1512
Muhasebe kâtipleri maaşı	1380			
Hesap işleri memurları maaşı		1956	1956	1956
Hesap işleri tahsilat ve varidat kâtiplikleri ücreti	960	540	540	540
Muakkıp ücreti		600	600	600
Hademe, tellal, park bahçıvanı ve kantarcı maaşları	1680	1260	1980	1920
Merkez tahsildarı (tahsildarları) ücreti	480		2940	
Ölçü ve ayar memuru ücret	720	900	900	900
Tahsildarların ücreti	2100	2940	2940	2940
Kiralar	100	50	50	50
İdare binalarının tamir ücretleri	100	150	150	150
Mefruşat	300	300	300	300
Kırtasiye	250	265	300	400
Evrakı matbaa ve defter	450	450	600	500
İdare merkezlerin ısınma ve aydınlatma masrafı	200	300	300	300
Ufak tefek işler masrafı	400	500	500	600
Posta, telefon telgraf masrafı	100	125	125	125
Ayar işleri müteferrik masrafı	50	200	200	50
Müşterek neşriyat masrafı	50	60	60	60
Hekim maşı	1296	1296	1296	1296
Ebe maaşları	1296	1344	1344	1344
Küçük sıhhat memuru maaşı	540	540	540	540

²²⁰ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:334, Karar Tarihi 24.03.1938, s.161-71.

²²¹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 24.04.1939, s.111-120.

²²² A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 339, Karar Tarihi: 29.03.1940, s.184; A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 18.04.1940, s.239-247.

²²³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 489, Karar Tarihi: 29.03.1941, s.125.

Alet edevatı tıbbiye masrafı	100	100	100	100
Aşı tüpleri bedeli	5	5	5	50
Fakir ve aceze ilaç masrafı	600	700	700	1000
Fakir ve acezeye nakdi yardım	2500	2500	3000	3000
İkiz ve üçüz çocuklar için yardım	100	100	100	100
Spor, halkevi, parti ve hayır cemiyetlerine yardım	5000	6000	5000	3300
Hasta ve aceze nakli masrafı	250	300	300	300
Ölünün yıkanması ve kefenlenmesi masrafı	200	200	200	300
Cenaze nakli masrafı daimisi	100	100	100	100
Sıtma ve bulaşıcı hastalıklar	0	100	100	400
Hastane tabip munzam maaşı	200	200	200	150
Hemşire maaşı	588	588	600	600
Hastane kâtip ve hademe ücreti	900	1080	1080	1080
Hastane alet ve edevatı tıbbiye ve tahliliye masrafı	100	100	100	150
Hastane eczayı tıbbiye ve kimyevi bedeli	800 (?)	600	1000	1277,5
Hastane elbise ve yatak takımları masrafı	200	100	100	100
Hastane tamir masrafı	100	100	100	100
Hastane aydınlatma ve ısıtma masrafı	150	300	200	275
Hastane mutfak masrafı	25	25	25	25
Hastane küçük masraflar	200	100	200	200
Hastane mefruşat	0		100	100
Hastane etüv ve araba tamiri	100	100	150	150
Mezarlar memur ve bekçilerin ücreti	840	840	840	600
Mezarlıkların muhtelif masrafı	100	100	100	100
Baytar (veteriner) maaşı	1008	1008	1020	1020
Mezbaha memur ve tahsildar ücreti	540	540	540	540
Mezbaha hademe ücreti	240	240	240	240
Ufak mezbaha masrafları	200	200	150	150
Baytarlığa alet edevat bedeli	55	100	100	100
Mühendis ücreti	2160	1920	1920	1920
Mühendis hademesi ve jaloncu ücreti	0	240	240	240
Fen memurluğuna alınacak alet edevat bedeli	300	600	600	200
Fen memurluğu kırtasiye		50	50	100
Kaldırım tamiri masrafı	3500	3500	3500	3500
Suyolları tamiri masrafı	500	1000	1000	1000
Lağım tamiri	100	100	100	250
Köprü masrafı	100	100	50	100
Depo tamir masrafı	50	100	50	50

Haller masrafı tamiriyesi	100	100	100	100
Şehri su baskınlarından korumak için alınacak tedbirlerin masrafı	100	100	100	250
Zabıta memurları maaşatı	2460	3420	3420	3432
Zabıta mecmuları ücreti	1260	1200	1260	1260
Zabıta memurları ve hademeler malbusatı (elbise)	500	500	500	600
Umumi halalar masrafı	50	50	50	50
Umumi temizlik işleri masrafı	6000	8000	9000	10000
İtfaiye şoför ve efrat ücreti	2280	2580	2640	2640
İtfaiye masrafları	800	800	500	500
İtfaiye ücreti			3000	
Belediye akar ve emlak tamiri, vergi ve sigortası	2500	2500	2500	2500
Mahkeme masrafı ve takip ücreti	300	400	400	400
Merasim masrafı	250	250	250	
Cumhuriyet bayramı masrafı	300	300	300	300
Memurlar harcırahı	100	300	300*	300
Millet mekteplerine yardım	100	100	50	50
Seferberlik hazırlıkları ve gazdan korunma ve pasif korunma masrafı	500	350	900	600
İzmir beynelmilel (uluslararası) fuarına yardım	100	100	50	50
Çağlak panayırı masrafı	50	50	100	50
Noterler aidatı	25	25	25	50
Muhtarlık işi masrafı ve mahalle mümessilleri yevmiyesi	50	100	500	500
Muhbirler ikramiyesi (mezbaha ve ihtisap kaçakçılarını ihbar edenlere verilir)	25	25	25	25
Belediye meclisi seçim masrafı	200			
Umulmayan masraflar	200	200	300	300
Reddiyat	100	200	200	500
Şehir haritaları masrafı	500	500	500	250
Kaldırım inşa masrafı	6000	6000	6000	4255
Suyolları inşa masrafı		3000	1000	6000
Artezyen masrafı	3000			
Lağım inşa masrafı	200	2500	500	1000
Köprü inşa masrafı	200	500	500	100
Park ve çocuk bahçesi masrafı ve ağaç dikme ve koruma masrafı		2000	3000	2000
İstimlak	2000	2347	2300	5000

Yol açma	4000	1500	1500	1500
Umumi hala inşa masrafı	1000	650	650	650
Belediye dairesi inşa masrafı	650			
Belediye akar inşa masrafı	11562	4000	2000	2000
Haller tesisi masrafı	1500			
Belediyeler bankası mecburi iştirak hissesi	865,82	6883	6668,99	7000,19
Cumhuriyet merkez bankası hissesi	5625	1428,30	1454,80	1458,5
Asarı atika- Atatürk abidesi masrafı	500	200	200	3000
Spor sahası				
% 4 faizli beden terbiye		4368,50	4754,21	3471
% 5 faizli istikraz taksitleri			11000	7641,5
% 9 faizli istikraz taksitleri		13000		
Vesait nakliye ve saire numara masrafı		250	250	250
Reis vekili ücreti				750
Hastane inşa masrafı				5000
Hastane işe		800	1000	1277,5
İtfaiye tesis masrafı		200		1000
Açılan çocuk bakımevine yardım			500	500
Hastane tabip maaşı			2040	1680
Kaldırımlar, yollar inşa ve meydan düzenlenmesi				5000
11. madde (hangi kalem olduğu belirtilmemiştir.)				150
Numara tamir masrafı				
Tahsildarlara verilecek ikramiye		150		
Toplam	122518²²⁴	142830²²⁵	145480²²⁶	145805²²⁷

1938 yılı sarfiyat bütçesi encümen meclisi tarafından belirlenen tahmini sarfiyat 122518 lira iken Belediyeler İstatistiğinde bu rakam 147224 liradır.²²⁸ Tahsilat ile gider arasındaki farka bakıldığında % 5,78'lik bütçe fazlası vermiştir. 147224 liralık masraf bütçesinin harcama alanlarını, 15497 lira idare ve hesap işleri, 19547 lira sıhhat ve hayır

²²⁴ Elektrik fabrikası bütçesi dâhil toplam gider.

²²⁵ Elektrik fabrikası bütçesi dâhil toplam gider.

²²⁶ Elektrik fabrikası bütçesi dâhil toplam gider.

²²⁷ Elektrik fabrikası bütçesi dâhil toplam gider. Ayrıca 1941 yılı bütçesinde bazı maddeler fıkra/kısım olarak verilirmiş ve hangi bütçe kalemine ait olduğu tespit edilemediğinden belirtilenler yazılmış ve genel umumi toplam yazılmıştır. Yazılan gider kalemlerinin toplamı ile genel toplam arasındaki fark belirtilen durumdan kaynaklanmaktadır.

²²⁸ B.İ.U.M., a.g.e., s.54.

işleri, 75406 lira imar ve tezyin, 10720 lira tanzifat, tenvirat ve elektrik tesisatı, 1491 lira su işleri tesisat ve tamirat işleri 2820 lira itfaiye, 21748 lira muhtelif çeşitli masraflar oluşturmuştur.²²⁹

Hazırlanan bütçelerde en dikkat çeken özellik gelir ve sarfiyat bütçelerinin denk bütçe olmasıdır. 1938 ve 1939 yılı sarfiyat bütçelerinde yol-su-kaldırım- istimlak ve elektrik tesisatının geliştirilmesi ön planda iken 1940 ve 1941 yıllarında hastane-itfaiye-aceze yardımları ön plana çıkmıştır. 1938 yılında hazırlanan planda yol-kaldırım-lağım inşaatı gibi imar faaliyetleri 5 yıl içerisinde yapılacak işler planında iken 2. Dünya Savaşı ve onun getirdiği zorluklar 5 yıl içerisinde yapılacak işlerin önceliklerini de değiştirmiştir. Hazırlanan sarfiyat bütçelerine 2. Dünya Savaşı'ndan dolayı uyulamadığı gibi bazı durumlarda belediye zaruri ihtiyaçlar dışında harcama dahi yapamamıştır. Örneğin 1940 yılında fen memurluğunca lüzum gösterilen 2 mahal kaldırım tamir işi için tahsisatın olup olmadığını encümen meclisi tarafından muhasebeye sorulmuştur. Muhasebe tarafından verilen cevapta fen memurluğunca talep edilen 428 liralık kaldırım tamiri için tahsisat mevcut ise de kasa mevcudu itibariyle fazla sarfiyata imkân olmadığı bildirilmiştir. Gerekçe olarak 18.11.1940 Pazartesi günü akşamı banka mevcudunun 2481 lira 56 kuruş olması gösterilmiştir. Verilen cevabın devamında park istimlaki için Belediyeler Bankasından istikraz edilen 5.000 liradan 1410 lirası park istimlaki için kullanılmış ve geriye kalan 3590 liranın bu iş için tutulması gerekirken bu paradan 1108 lira 44 kuruşunun belediyeye ait diğer masrafların ödenmesinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durumda belediye park istimlaki için tutulması gereken 1108 lira 44 kuruş borçlu duruma düşmüştür. Ayrıca 8 gün sonra ücretliler ve aybaşında da maaş vermek güçlüğünde kalınacağına nazaran bundan böyle zaruri ve mecburi ihtiyaçlardan başka sarfiyat yaptırılmamasına ve bu suretle park istimlaki için tutulması gereken paranın noksanının ikmali yoluna gidilmiştir. İleride zor bir duruma düşmemek üzere tutulması gereken paradan sarfiyat yaptırılmamasının gerekli olduğu encümen meclisine bildirilmiştir. Encümen meclisi istikrazlı işler için Belediyeler Bankasından alınıp tutulan paradan kullanılmış olan sarfiyat zaruretle kullanılmış olduğundan yapılacak tahsilatla bu noksanlığın kapatılmasına ve tahsilat işi düzelinceye kadar (tütün satımına kadar) zaruri işlerden başka bir şey yaptırılmamasına karar vermiştir.²³⁰

²²⁹ B.İ.U.M., a.g.e., s.591.

²³⁰ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1547, Karar Tarihi: 21.11.1940, s.35.

Elektrik fabrikası 1932 yılında belediye bütçesinden ayrı bir bütçe ile idare edilmeye başlanmıştır.²³¹ Ancak 1938 yılı gerek varidat (gelir)bütçesi gerekse de masraf bütçesinde aynı bütçe içerisinde verilmiştir.

1939 yılında elektrik fabrikasındaki çalışan sayısı ve yıllık maaş miktarları şöyledir;²³²

Tablo 10. Elektrik Fabrikası Memur ve Ücretleri (1939)

Görevi	Aylık maaşı	Yıllık maaşı
Fabrika ve elektrik şefi	150	1800
Makinist	100	1200
Odacı	25	300
Makinist muavini	50	600
Makinist muavini	40	480
Ateşçi	40	480
Yağcı	30	360
Elektrik muavini	40	480
Elektrik muavini	40	480
Buz kısmı memuru	50	600
Buz kısmı memur muavini	30	360
Elektrik tahakkuk memuru	40	480
Elektrik tahsil memuru	40	480
Elektrik tahsildar memuru	40	480
Elektrik tahsildar memuru	40	480

1938-1941 yılları arası elektrik fabrikası giderleri encümen meclisi karar defterleri ve meclis zabıtları üzerinden aşağıya çıkarılmıştır.

²³¹ Ayaz, *a.g.t.*, s.86.

²³² A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 06.04.1939, s.75-76.

Tablo 11. Elektrik Fabrikası Gider Tablosu (1938-1941)

Elektrik Bütçesi Giderleri	1938 ²³³	1939 ²³⁴	1940 ²³⁵	1941 ²³⁶
1-Eletirik fabrikası memurin ücreti	7080	8700	9060	9060
2- Tamirler masrafı	100	2000	2000	500
3- Mefruşat ve demirbaş eşya	310	150	150	150
4-Kırtasiye ve evrakı matbua defterat	140	140	100	100
6-Isıtma ve aydınlatma	25	25	25	25
7- Müteferrik masraf	200	200	300	300
8- Mahrukut masrafı (yakıt)	7068	12000	13000	10000
9- Lambalar masrafı	330	180	300	300
10- Şebeke tamir masrafı	80	300	300	300
11- Makinalar tamiri	220	2294	2294	2294
12- Mahkeme takip masrafı	50	50	50	50
13- Vergi ve sigorta masrafı	500	200	200	500
14- Umulmayan masraflar	20	20	20	
15- Buz makinası masrafı		200	100	100
16- Amortisman			500	500
17-Tütüncüler Bankası istikraz	12000			
Yekûn (Toplam)	28145	26459	28399	24179

Hazırlanan elektrik sarfiyat bütçesinin en yüksek olduğu yıl 28399 lira ile 1940 yılı olmuştur. Sarfiyatın artmasında 2. Dünya Savaşı'ndan dolayı yaşanan yakıt fiyatlarındaki artış, memur sayısı ve ücretlerindeki artış ve 1938 yılında kurulan lokomobil ve fabrikadaki makinaların bakım masrafları oluşturmuştur.

²³³ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:334, Karar Tarihi 24.03.1938, s.171-73.

²³⁴ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 24.04.1939, s.111-120.

²³⁵ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 339, Karar Tarihi: 29.03.1940, s.184.

²³⁶ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 489, Karar Tarihi: 29.03.1941, s.125; A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 25.04.1941, s.279.

2.2.2. Belediye Giderleri Bütçesi (1942-1943)

1942-1943 yıllarına ait belediye giderleri bütçesi belediye encümeni tarafından oluşturulmuş ve belediye meclisine gönderilmiştir. Belediye meclisinde kabul edilen belediye giderleri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 12. Belediye Gider Kalemleri (1942-1943)

Belediye Giderleri	Belediye bütçesinden ayrılan miktar (Lira)	
	1942 ²³⁷	1943 ²³⁸
Hakkı huzur	750	936
Belediye Başkanı maaşı		
Encümen azaları maaşı		
Yazı işleri maaşı		
Yazı işleri kâtipleri maaşı		
Muhasebeci maaşı		
Muhasebe kâtipleri maaşı		
Hesap işleri memurları maaşı		
Hesap işleri tahsilat ve varidat kâtiplikleri ücreti		
Muakkıp ücreti		
Hademe, tellal, park bahçıvanı ve kantarcı maaşları		
Merkez tahsildarı ücreti		
Ölçü ve ayar memuru ücret		
Tahsildarların ücreti		
Kiralar	50	
İdare binalarının tamir ücretleri		

²³⁷ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 26, Karar Tarihi: 12.05.1942, s.316.

²³⁸ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 26.04.1943, s.365-378.

Mefruşat	200	500
Kırtasiye	500	500
Evrakı matbaa ve defter	750	1000
İdare merkezlerin ısıtma ve aydınlatma masrafı	500	750
Ufak tefek işler masrafı	500	1000
Posta, telefon telgraf abone masrafı	125	150
Ayar işleri müteferrik masrafı		
Müşterek neşriyat masrafı	60	60
Belediye hekimliği maşı	5136	5136
Ebe maaşları	1440	2040
Küçük sıhhat memuru maaşı	3210	3600
Alet edevatı tıbbiye masrafı	100	100
Fakir ve aceze ilaç masrafı	1200	2000
Fakir ve acezeye nakdi yardım	3500	4500
İkiz ve üçüz çocuklar için yardım	100	100
Halkevi, parti ve hayır cemiyetlerine yardım	3800	3300
Hasta ve aceze nakli masrafı	300	500
Ölünün yıkanması ve kefenlenmesi masrafı	400	600
Cenaze nakli otomobil ve tamir masrafı	100	100
Sıtma ve bulaşıcı hastalıklar	500	500
Hastane tabip munzam maaşı	500	
Hemşire maaşı		
Hastane kâtip ve hademe ücreti		
Hastane alet ve edevatı tıbbiye ve tahliliye masrafı		150
Hastane eczayı tıbbiye ve kimyevi bedeli		1750
Hastane elbise ve yatak takımları masrafı		100
Hastane tamir masrafı		150
Hastane aydınlatma ve ısıtma masrafı		600

Hastane mutfak levazım masrafı	50
Hastane küçük masraflar	350
Hastane mefruşat	300
Hastane evrakı matbua ve kırtasiye	300
Hastane etüv ve araba tamiri	150
Mezarlar memur ve bekçilerin ücreti	100
Mezarlıkların muhtelif masrafı	
Baytar (veteriner) maaşı	
Mezbaha memur ve tahsildar ücreti	
Mezbaha hademe ücreti	
Ufak mezbaha masrafları ve ruam ile mücadele	150
Baytarlığa alet edevat bedeli	100
Mühendis ücreti	
Mühendis hademesi ve jaloncu ücreti	
Fen memurluğuna alınacak alet edevat bedeli	
Fen memurluğu kırtasiye	100
Kaldırım tamiri masrafı	4000
Suyolları tamiri masrafı	1000
Lağım tamiri	500
Köprüler tamir masrafı	25
Depo tamir masrafı	
Haller masrafı tamiriyesi	
Şehri su baskınlarından korumak için alınacak tedbirlerin masrafı	250
Zabıta memurları maaşatı	4140
Zabıta mecmuları ücreti	1440
Zabıta memurları ve hademeler malbusatı (elbise)	2200
Umumi halalar masrafı	50
Umumi aydınlatma işleri masrafı	

Umumi temizlik işleri masrafı	7000
İtfaiye şoför ve efrat ücreti	33567
İtfaiye masrafı	3660
Belediye akar ve emlak tamiri, vergi ve sigortası	750
Mahkeme masrafı ve takip ücreti	3000
Milli bayramlar masrafı	600
Memurlar harcırahı	500
Seferberlik hazırlıkları ve gazdan korunma ve pasif korunma masrafı	250
Çağlak panayırı	50
Noterler aidatı	200
Muhtarlık işi masrafı ve mahalle mümessilleri yevmiyesi	500
Muhbirler ikramiyesi (mezbaha ve ihtisap kaçakçılarını ihbar edenlere verilir)	100
Belediye meclisi seçim masrafı	
Umulmayan masraflar	300
Reddiyat	200
Belediyeye devir edilen yerlerin haritaları için	
Kaldırım inşa masrafı	4000
Suyolları inşa masrafı	50
Lağım inşa masrafı	456,55
Köprü inşa masrafı	50
Park, bahçeler ve ağaç dikme ve koruma masrafı	3500
İstimlak	6000
Yol açma	1500
Umumi hala inşa masrafı	1000
Memurlar tekaüdiyesi	1500
Belediye akar inşa masrafı	3000

Haller tesisi masrafı		
Belediyeler bankası mecburi iştirak hissesi		5000
Cumhuriyet merkez bankası hissesi		2246,06
Beden terbiyesi % 4 hissesi		
Vesait nakliye ve saire numara masrafı		3303,34
Memurlara yapılan zam		400
Hastane inşa masrafı		8000
Hastane iaşe		100
İtfaiye tesis masrafı		2500
Açılan çocuk bakımevine yardım		1500
Asker ailelerine yardım		500
Kadro harici bırakılacak memurlara ikramiye		40000
Belediye memurlarına ve halka yardım olarak mübayaa edilecek havayıcı zaruriye için mütedavil sermaye amortismanı		600
Fiyat murakabe ve iaşe memurları ücretleri		10000
Fiyat murakabe idare masrafları		2459,64
		200,36
Toplam	169590²³⁹	224606²⁴⁰

1942 bütçesi fasıl olarak verildiğinden çıkarılamadığın bütçenin ağırlıklı olarak hangi alanlara harcandığı tespit edilememiştir. 1943 için de veriler yetersiz olmasına rağmen hangi alanlara daha fazla bütçe aktarıldığı konusunda fikir verebilecek bilgiye tablodan ulaşılabilmektedir. 1943 yılı harcamalarının yaklaşık 5/1'ini asker ailelerine

²³⁹ Gerek encümen meclisinde gerekse de belediye meclisindeki görüşmelerde 1942 bütçesi fasıllar ve maddeler halinde verildiğinden hangi miktarın hangi gider kalemine ait olduğu çıkarılamamıştır. Bu yüzden genel toplam verilmiştir.

²⁴⁰ 1943 yılı gider bütçesinin bazı kısımlarının madde ve fasıl olarak verilmesi hangi gider kalemin hangi kaleme ait olduğu tespit edilememiştir.

yardım oluşturmaktadır. Bir diğer harcama alanında ise itfaiye ve itfaiye teşkilatı harcamaları ön plana çıkmaktadır.

Ekim 1944'de 1943 senesine ait gider hesapları incelenmiştir. İncelemeye göre belediye idare gider hesapları şöyledir; 252733 lira 66 kuruş bütçe sarfiyatı, 113953 lira 99 kuruş muhtelif mutemetlere verilen avans, 11392 lira 94 kuruş muvakkat tediye, 50753 lira 47 kuruş mutemet reddiyatı, 16140 lira 45 kuruş banka mevcuduyla birlikte umumi toplam gider 444974 lira 51 kuruştur.²⁴¹

Tablo 13. Elektrik Fabrikası Gider Bütçesi (1942-1943)

Elektrik bütçesi giderleri	1942 (lira)	1943 (lira) ²⁴²
1-Eletirik fabrikası memurin ücreti	9060	11520
2- Doktor ve ilaç masrafı	500	25
3- Mefruşat ve demirbaş eşya	150	100
4-Kırtasiye ve evrakı matbua defterat	100	400
6-Isıtma, aydınlatma ve temizlik	25	25
7- Mütferrik masraf	300	400
8- Mahrukat masrafı (yakıt)	10000	23772
9- Lambalar masrafı	300	300
10- Şebeke tamir masrafı	300	100
11- Mahkeme takip masrafı	50	50
12- Vergi ve sigorta masrafı	500	1200
13- Umulmayan masraflar	300	
14- Buz makinası masrafı	100	300
15- Sermaye amortismanı	500	4426,32
16- Sermaye kar payı		3232,17
17- Tecdit akçası		2074,51
18- Memurlara verilecek zam ve tekaüt aidatı		2143,08
19- Binalar masrafı		300
20- Makinalar tamir masrafı		300

²⁴¹ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1378, Karar Tarihi: 13.10.1944, s.197.

²⁴² A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 34, Karar Tarihi: 26.04.1943, s.351-353.

21- Üstübü vesaire		40
22- Tekait aidatı		156
23-Muhabere ve mükâleme		25
Umumi toplam	22185	50889,08

1942-1943 yılları elektrik fabrikası giderleri incelendiğinde en büyük gider kalemini yakıt kısmı oluşturmaktadır. 1942 yılı için 10000 lira tahmin edilen yakıt gideri 1943 yılında % 137'lik artışla 23772 liraya yükseltilmiştir.

2.2.3. Belediye Giderleri Bütçesi (1944-1945)

Belediye giderleri belediye encümen defterleri ve meclis zabıtları üzerinden çıkarılmıştır. 1944-194 yılları arası belediye giderleri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 14. Belediye Gider Kalemleri (1944-1945)

Belediye Giderleri	Belediye bütçesinden ayrılan miktar (Lira)		
	1944 ²⁴³	1945 ²⁴⁴	1946 ²⁴⁵
Encümen azaları huzur hakkı	832	485	1000
Memurin maaşatı	5220	3675	6300
Daimi memurlar ücreti	3420	1890	3310
Müteferrik müstahdemler ücreti	9480	6790	11640
Kiralar	350	200	350
Mefruşat	500	300	500

²⁴³ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar Tarihi: 28.04.1944, s.40-43.

²⁴⁴ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar Tarihi: 19.04.1945, s.68-76.

²⁴⁵ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 864, Karar Tarihi: 01.11.1945, s.128-132.

Kırtasiye	500	300	500
Evrakı matbaa ve defter	2000	2000	1500
İdare merkezlerin ısıtma ve aydınlatma masrafı	750	430	750
Ufak tefek işler masrafı	1000	580	1000
Posta, telefon telgraf masrafı	200	115	200
Müşterek neşriyat masrafı	60	35	60
Sıhhat memurları maaşatı	5136	3220	5520
Sıhhat memurları daimi ücreti	2520	1470	2520
Sıhhat memurları müteferrik ücreti	4620	3010	5160
Alet edevatı tıbbiye masrafı	200	100	100
Fakir, belediye memurları ve aceze ilaç masrafı	2800	2000	2500
Fakir ve acezeye nakdi yardım	5000	3472	6000
İkiz ve üçüz çocuklar için yardım	100	60	
Halkevi, parti ve hayır cemiyetlerine yardım	3500	2500	3500
Hasta ve aceze nakli masrafı	500	300	400
Ölünün yıkanması ve kefenlenmesi masrafı	600	600	
Hasta ve aceze/cenaze otomobil masrafı	400	234	400
Çocuk bakımevine yardım	0		
Bulaşıcı hastalıklar ile mücadele	600	292	100
Fuğuş ile mücadele masrafı	500	350	600
Hastane iaşe masrafı	3000	2000	3000
Teçhiz ve tekfin (hastane)	400	230	800
Hastane alet ve edevatı tıbbiye masrafı	300	175	
Hastane eczayı tıbbiye ve kimyeviye masrafı	2000	1000	
Hastane elbise ve yatak takımları masrafı	300	175	1000
Hastane tamir masrafı	150	80	100

Hastane aydınlatma ve ısıtma masrafı	700	400	
Hastane mutfak masrafı	50	30	500
Hastane küçük ve müteferrik masraflar	500	300	50
Hastane mefruşat	300	175	500
Hastane etüv makinası masrafı ve araba tamiri	500	620	100
Evrakı matbua ve kırtasiye (hastane)	300	170	150
Mezarlıkların muhtelif masrafı	100	60	400
Mezbaha memur ve hademe ücreti			100
Çeşitli mezbaha masrafları	100	200	
Baytarlığa alet edevat bedeli	200	150	200
Mezbaha mefruşat	281	120	50
Fen memurları ücreti	2040	1470	
Fen dairesi müteferrik müstahkemleri	1360	770	2520
Fen memurluğuna alınacak alet edevat bedeli	100	60	1440
Fen memurluğu kırtasiye	100	60	50
Kaldırım tamiri masrafı	5000	2900	50
Suyolları tamiri masrafı	5000	500	4000
LağımLAR tamir ve temizleme masrafı	1000	100	2000
Köprüler tamir masrafı	25	15	500
Depolar tamir masrafı	50	80	100
Park, bahçeler ağaç dikme masrafı	3500	3500	50
Şehri su baskınlarından vikaye masrafı	250		5000
Zabıta memurları maaşatı	4140	2590	
Zabıta daimi memurları ücreti	1440	1050	
Zabıta memurları ve hademeler melbusatı	2200		4400
Umumi halalar masrafı	50	50	1800

Umumi aydınlatma masrafı	7000	3599	2250
Umumi temizlik işleri masrafı	35000	20000	50
İtfaiye şoför ve efrat ücreti	3660	3045	2500
İtfaiye masrafı	4500	1500	13160
Belediye akar ve emlak tamiri	4500	2600	5220
Mahkeme masrafı ve takip ücreti	1200	700	1000
Merasim masrafı	1000	500	4000
Memurlar harcırahı	250	145	900
Gazdan korunma ve pasif korunma masrafı	500	200	500
Noterler aidatı	200	115	250
Muhtarlık işi masrafı ve mahalle mümessilleri yevmiyesi	500		
Muhbirlere ikramiyesi	100	50	100
Çağlak panayırına masraf	100		200
Vesaiti nakliye vesair numaralar masrafı	400	400	
Yapılacak intihap masrafı	25	25	
Muhtaç asker ailelerine yardım	40000		50
Halka ve memurlara yardım olarak mütedavil sermaye	10000	5000	100
Umulmayan masraflar	500	500	
Reddiyat	200	115	
İhtiyat tahsisatı	10487,19		
Kaldırımlar, yollar inşa masrafı	8500	7000	5000
Suyolları inşa masrafı	50	30	500
Lağım inşa masrafı	1000	600	145,45
Köprüler inşa masrafları		100	
İstimlakat	6000	3500	7500
Yol açma ve genişletme masrafı	1500	275	

Umumi hala inşa masrafı	1000	300	2500
Belediye akar inşa masrafı	5000		
Belediyeler bankası mecburi iştirak hissesi (%5)	7820	4500,75	3000
Cumhuriyet merkez bankası mecburi iştirak hissesi	2615,95	1315,50	
Beden terbiyesi 0/04 iştirak hissesi	5801,81	3104,75	
Fiyat mürakaba ve iaşe memurları ücreti	3750	2908	
Fiyat mürakaba ve idare masrafı	275	150	8249,40
Hastane inşa ve tesis masrafı	500	1100	1819,95
İtfaiye alet edevat tediyesi	2000		6549,15
İstikraz (faizli %5)	7641,05		7641,05
İtfaiye tesisi			
Umumi helalar ve kanallar tesisi			
Memurlara yapılacak zam	8000	4500	9000
Memurlar tekaüdiyesi	1500	875	1500
Ayni yardım (memurlara)		6000	11000
Çocuk zammı (memurlara)		1500	2100
Ölüm-doğum masrafı8memurlar)		1000	500
Seçim masrafı			500
Memur ve müstahdemlerin iaşe bedeli	10487		
Umumi Yekûn (Toplam)	265915	131550	181995,00

1944 yılına ait fiyat mürakaba memurları ücreti gider bütçesinden 1945 yılına 415 lira 36 kuruş duyun devri olmuştur.²⁴⁶ Yine 1944 yılı gider bütçesinden fiyat mürakaba

²⁴⁶ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 559, Karar Tarihi:15.06.1945, s.25.

memurları idare bütçesinden kullanılmayan 64 lira 16 kuruş 1945 yılı gider bütçesine duyun devri olmuştur.²⁴⁷

Temmuz 1945'te yapılan incelemede 1944 yılı gider bütçesinden asker ailelerine yardım için ayrılmış fasıldaki ödeneğin yeni seneye devri sırasında yapılan hesap hatası yüzünden noksan devredilen 4430 lira 70 kuruş yeni yıl bütçesine duyun devri yapılmıştır.²⁴⁸

Tablo 15. Elektrik Fabrikası Gider Bütçesi (1944-1945)

Elektrik bütçesi giderleri	1944 (lira) ²⁴⁹	1945 (lira) ²⁵⁰ (7 Aylık)	1946 (lira) ²⁵¹
1-Eletirik fabrikası memurin ücreti	11520	2947	13290
2- Doktor ve ilaç masrafı	25	273	250
3- Mefruşat ve demirbaş eşya	300	150	300
4-Kırtasiye ve evrakı matbua defterat	399	300	300
6-Isıtma, aydınlatma ve temizlik	25	15	25
7- Mütferrik masraf	600	600	700
8- Mahrukat masrafı (yakıt)	30000	15000	27577
9- Lambalar masrafı	200	300	600
10- Şebeke tamir masrafı	500	100	200
11- Mahkeme takip masrafı	100	25	
12- Vergi ve sigorta masrafı	1000	1500	500
13- Umulmayan masraflar	100	50	100

²⁴⁷ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 560, Karar Tarihi:15.06.1945, s.25.

²⁴⁸ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar No: 71, Karar Tarihi: 18.04.1944, s.37-38.

²⁴⁹ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 577, Karar Tarihi: 24.03.1944, s.38.

²⁵⁰ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 325, Karar Tarihi: 23.03.1945, s.141-42; A.B.M.Z. (27.10.1943-1946 21.01.1947), Karar Tarihi: 19.04.1945, s.77-80.

²⁵¹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 863, Karar Tarihi: 26.10.1945, s.127.

14- Buz makinası masrafı	750	300	200
15- Sermaye amortismanı	4426,32	2582,02	4426,32
16- Sermaye kar payı	3232,17	1885,46	3232,17
17- Tecdit akçası	2074,51	1210,15	2074,51
18- Memurlara verilecek zam	2143	1367,37	2433
19-Makine tamir ve yedek parça masrafı	2000	930	1000
	300		
20- Binalar masrafı	500	400	400
21- İşçilerin melbusatı	100	100	150
22- Üstübü vesaire	156	91	185
23- Tekaüt aidatı	84	25	25
24- Fenni kitaplar masrafı	75	35	110
25- Muhabere ve mükâleme masrafı		5600	
26- Binalar masrafı ve memurlar için pansiyon inşası		150	200
		245	420
27- Ölüm ve doğum masrafı		1375	2700
28- Kanun mucibince çocuk zammı	210	25	25
29- Ayni yardım	220	210	364
30- Resmi günler masrafı		350	
31- Binalar, tesisat ve malzeme sigorta bedeli			1800
32- Fazla gece mesai ücreti			
33- İhtiyat akçesi			1606,50
34- İş kazaları ve mesleki hastalıklar sigortası	2460		
35-Memur ve müstahdemler iâşe bedeli			511,20
Umumi Yekûn (Toplam)	63500	42714	74511,20

1944 yılı elektrik fabrikası gider bütçesi hazırlanırken belediye meclisi azalarından 3 kişi mevcut hal ve vaziyet dolayısıyla zor durumda bulunan memur ve müstahdemlere yardım yapılması hakkında bir teklif vermiştir. Bütçe encümenine gönderilen bu teklif encümenince de uygun görülmesi üzerine hükümetçe bu hususa dair bir kanun çıkarılıncaya kadar geçerli olmak üzere 30 liraya kadar, 30 lira dâhil olanlara ayda 10 lira 30 liradan fazla olanlara ayda 15 lira iâşe bedeli namıyla yardım yapılmıştır.²⁵² Elektrik fabrikası memurun ücretinin 1944 yılında yükselmesinin sebebi de bu yüzdendir.

Yukarıda verilen gider kalemleri dışında belediye çalışanları, belediyedeki işlerin yürütülmesi için belediye şubelerinin ihtiyaçları, belediye binası için ihtiyaç duyulan işlerin yapılması gibi işler de belediye gider bütçesi içerisinde yer almaktadır. İncelenen dönem içerisinde bu gider kalemlerinin bazılarına ait detaylı bilgiler bulunmuştur. Toplanan bilgiler belediye bütçe giderleri içerisinde üç başlık altında verilmiştir.

2.2.4. Akhisar Belediyesi Tarafından Belediye Çalışanlarına Yapılan Yardımlar

Belediye tarafından çalışanlarına yapılan yardımlar özel durumları içermektedir. Yardımlardaki amaç, belediyeye hizmet etmiş kişileri ve ailelerini koruyup kollamaktır. Bu bağlamda 1942 yılında belediyede 15 yıl zabıta memuru olarak çalışan İbrahim Çetin'in vefat etmesiyle arkasında iki çocuk ve bir valide bırakması üzerine encümen meclisi, maili inhidam olan eve 50 liralık masrafın yapılarak, çoluk çocuğunun sefalet ve sokağa dökülmesinden kurtarılması kararı almıştır.²⁵³

Temmuz 1942'de Belediye zabıta memuru iken felç geçirmesi sonrası vefat eden Hasan Cengiz'in kısıtelyevm istihkakının tediyesine ve belediyedeki hizmeti için efradı ailesine maaş tahsil edilene kadar geçen süre için aceze tertibatından 10 lira maaş bağlanmıştır.²⁵⁴

²⁵² A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar No: 71, Karar Tarihi: 18.04.1944, s.36.

²⁵³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 477, Karar Tarihi: 05.05.1942, s.6.

²⁵⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 810, Karar Tarihi: 10.07.1942, s.57.

1943 yılında kanun gereği memur ailelerine verilecek kumaş bedeli olarak vilayet makamından 1299 lira 60 kuruş gönderilmiştir. Gelen bu para 1943 gelir bütçesine irat kaydedilmiştir. Masraf bütçesine ise kanun mucibince memurlara verilecek kumaş bedeli hesabına tahsisat olarak kaydedilmiştir.²⁵⁵ Kanun gereğince memur ailelerine parasız olarak verilecek bu para ile 57 takım kumaşın, İzmir’den alınması işin Muhasebeci Halit Akgün ve Ayar Memuru Reşat Özay, İzmir’e gönderilmiştir.²⁵⁶

1945 yılında Ekonomi Bakanlığınca memurlara dağıtılması kararlaştırılan birer kat elbiselik kumaş İzmir yerli mallar pazarından alınarak memurlara verilmiştir. İzmir’den alınacak kumaş işini takip için Muhasebeci Halit Akgün görevli tayin edilmiştir.²⁵⁷ İzmir’den getirilen bu kumaşlar için toplam 2748 lira 94 kuruş masraf yapılmıştır.²⁵⁸

Temmuz 1945’te belediye zabıta memurluğundan posta ile gönderdiği istifa mektubu ile istifası kabul edilmiş olan Şaban Yurdakul’un Akhisar’daki ailesi ve 5 çocuğu ile muhtaç bir durumda olduğundan yoksul tahsilatından ayda 5 lira aylık verilmesi yardımında bulunulmuştur.²⁵⁹

Kasım 1945’te belediye memur, müstahdem ve ailelerine tifo salgını dolayısıyla tifo aşısı yaptırmak için 300 kişilik taze tifo aşısı Kızılay ilaç deposundan getirilmiştir.²⁶⁰

2.2.5. Akhisar Belediyesi Onarım-Tamirat İşleri ve Belediye İçin Verilen Siparişler

Akhisar Belediyesi’nin içerisinde belediye binasının ihtiyaçları hâsıl olmuştur. Bu ihtiyaçlardan bazıları tamirat işlemleri ile halledilmiştir. Belediye binasında yapılan bazı tamirat işlemleri şunlardır;

²⁵⁵ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1668, Karar Tarihi: 28.09.1943

²⁵⁶ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1670, Karar Tarihi: 05.10.1943

²⁵⁷ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 528, Karar Tarihi: 05.06.1945, s.16.

²⁵⁸ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 567, Karar Tarihi: 15.06.1945, s.27.

²⁵⁹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 670, Karar Tarihi: 27.07.1945, s.64-65.

²⁶⁰ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 903, Karar Tarihi: 12.11.1945, s.144.

Kanepeler ve riyaset odası tamiri: 1938 yılında başkanlık odasındaki kanepeler eskimiş olduğundan tamire ihtiyaç duyulması üzerine 50 liralık²⁶¹ tamirat işlemleri gerekli kaynak bulunarak tamamlanmıştır.²⁶² Yine belediyedeki riyaset odasının pencereleri eskidiği için değişmesi gerekmiştir. Pencere değişim işi metresi 5 liradan Marangoz Kemalettin'e yaptırılmıştır.²⁶³ Pencereler değiştirildikten sonra oda boyanmış²⁶⁴ ve kanepelerin kumaşlarının eskimiş olduğu için yeni kumaş alınarak tamiri sağlanmıştır. Daha sonra perdelerde eskimiş olduğu için İzmir'den perde sipariş edilmiştir.²⁶⁵

Muşamba ve stor siparişi: 1938 yılında belediye binası tamiratından sonra ortaya bazı eksikler çıkmıştır. Bozulan antre müşambaları ile riyaset odasındaki halının kullanılamayacak derece eskimiş olduğundan müşamba ile değiştirilmesi, daire pençelerinin perdeleri eskimiş olduğundan 2 adet müşamba stor alınması ve 2 adet pençe için 4 takım perde yapılması gerekmesi üzerine belirlenen ihtiyaçlar sipariş suretiyle satın alınmıştır.²⁶⁶

Elektrikli süpürge siparişi: Belediye dairesini temizlerken/süpürürken kalkan tozlar daire eşyalarına yapışarak kir noktaları yaptığı için bu kötü temizliğin sona erdirmek ve belediye binasında da elektrik olduğu için 1938 yılında bir tane elektrik süpürgesi alınmıştır.²⁶⁷

Yazı makinası siparişi: Mayıs 1939'da belediyede bürolarda çalışanların işlerini hızlandırmak için 4 (dört) adet yazı makinası sipariş edilmiştir.²⁶⁸

Önemli günler için fişek siparişi: Cumhuriyet Bayramı için 5'nolu takım fişek 65 lira, 13'nolu sadalı fişek 20 lira, 10'nolu havai fişek 15 lira ki ceman 100 lira, Ramazan için 13'nolu fişekten 200 adet 40 lira, 30 Ağustos bayramı için 13'nolu fişek, 20 lira, 6 Eylül bayramı için 13'nolu fişek 20 lira, Hatay bayramı için 13'nolu fişek 20 lira ki ceman 100 liralık fişek İnhisarlar İdaresinden sipariş edilmiştir.²⁶⁹

²⁶¹ A.B.E.K.D. (28.05.1936-16.06.1938), Karar No: 13, Karar Tarihi: 10.01.1938, s.123.

²⁶² A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:24, Karar Tarihi: 10.01.1938 s.96.

²⁶³ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 699, Karar Tarihi: 06.06.1938, s.52.

²⁶⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 797, Karar Tarihi: 16.06.1938, s.72.

²⁶⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 738, Karar Tarihi 09.06.1938, s.60.

²⁶⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 738, Karar Tarihi 09.06.1938, s.60.

²⁶⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1428, Karar Tarihi 02.12.1938, s.185.

²⁶⁸ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 784, Karar Tarihi: 29.05.1939, s.145.

²⁶⁹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 1023, Karar Tarihi: 10.07.1939, s.186.

2.2.6. Belediye Şubeleri ve Belediye Yönetiminde Olan Yerlerin İhtiyaçları için Yapılan Satın Alımlar

Belediye'nin çeşitli şubelerin ihtiyacı olan malzemecin alım konusunda karar encümen meclisinde alınmaktadır. Satın alınan malzemelere ve alınacak şehir/yerlerine bakarak Akhisar'da üretilmeyen malzemeleri satın alım işlemlerinden bulmak mümkündür.

Muhasebe ihtiyaçları için satın alımları:

Muhasebenin ihtiyacı olan defterlerin alımında, defterlerin birçok kez kullanıldığından bozulup dağılmasının önüne geçmek için ciltli olması gerektiği ve geçen yıl kullanılan İstanbul Afitap Matbaasının defterleri bu iş için uygun olduğu için 1938 yılı içinde bu defterler sipariş edilmiştir.²⁷⁰

1940 yılında muhasebenin ihtiyacı olan 50 cilt tahsilat makbuzu sipariş suretiyle satın alınmıştır.²⁷¹ Yine 1000 cilt kantar makbuzu ile 1000 adet esnaf sıhhat cüzdanı Şevket Özercan'a yaptırılmıştır.²⁷²

1941 yılında muhasebe tarafından alınması gerekli görülen 7 cilt tediye emri, 3 avans ilmühaberi, 2 cilt mahsup emri, 10 cilt masraf tahakkuk müzekkeresi, 4 cilt mahsup makbuzu, 3 cilt emanet reddi, 12 adet çek, 10 adet teslimat müzekkeresi, 12 cilt tahsilat müzekkeresi sipariş suretiyle satın alınmıştır.²⁷³ Eylül ayında mevcudu kalmayan kontrato pulları sipariş suretiyle satın alınmıştır.²⁷⁴ Ekim ayında muhasebenin ihtiyacı olan 314 adet 200 yapraklı ve 14adet 100'er sayfalık müfredat defteri (yapılacak işlerin durumunu gösteren defter) sipariş suretiyle satın alınmıştır.²⁷⁵

1942 yılı zarfında kullanılmak üzere 400 adet zerli, 50 cilt tahsildar makbuzu, 100 adet zerli 10 kuruşluk ve 5 kuruşluk, 400 cilt sergi ve kantar, 400 cilt kantar makbuzu sipariş yoluyla satın alınmıştır.²⁷⁶ Mayıs 1942'de muhasebe muamelatı için lüzum gösterilen 6 adet defter Afitap mağazasından sipariş yoluyla satın alınmıştır.²⁷⁷ Temmuz

²⁷⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 489, Karar Tarihi: 05.05.1938, s.11.

²⁷¹ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 321, Karar Tarihi: 28.03.1940, s.181.

²⁷² A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 480, Karar Tarihi: 02.05.1940, s.48.

²⁷³ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1466, Karar Tarihi: 08.08.1941, s.44.

²⁷⁴ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1601, Karar Tarihi: 05.09.1941, s.61.

²⁷⁵ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1776, Karar Tarihi: 07.10.1941, s.83.

²⁷⁶ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 422, Karar Tarihi: 14.04.1942, s.196.

²⁷⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 499, Karar Tarihi: 12.05.1942, s.9.

1942’de Akhisar iş matbaasının gösterdiği ucuzluk nazarı dikkate alınarak gelecek yıl ihtiyacını da karşılamak üzere 5 ve 10 kuruşluk sergi makbuzlarından 500’er cilt ve 2 kuruşluk kantar makbuzlarından 1000 cilt sipariş yoluyla satın alınmıştır.²⁷⁸

Kasım 1943’te mevcudu kalmayan maktu para cezası makbuzundan 50 asıl, 50 kopyalı olmak üzere 50 cilt makbuz sipariş süratiyle satın alınmıştır.²⁷⁹ Mayıs 1943’te muhasebenin ihtiyacı olan 5 adet defter Afitap Matbaasından sipariş suretiyle satın alınmıştır.²⁸⁰

Mayıs 1944’de muhasebenin ihtiyacı olan 5 adet defter İstanbul Afitap Matbaasından sipariş suretiyle satın alınmıştır.²⁸¹ Ağustos 1944’de muhasebenin ihtiyacı olan sergi ve kantar için 1000 cilt makbuz 200 liraya sipariş suretiyle alınmıştır.²⁸²

Mayıs 1945’te sergi makbuzları bitmek üzere olduğundan hükümet kırtasiye deposundan alınacak kâğıtlarla temini vakti uzatacağından İzmir’deki 2 matbaadan istenilen fiyattan Suhulet Matbaasının teklifi % 50 indirimli olması üzerine her bir cildi 25 kuruştan toplam 800 cilt sergi makbuzu pazarlık suretiyle satın alınmıştır.²⁸³ Haziran 1945’te 1945 yılı için belediyenin bütün şubelerinin ihtiyacı olan defter ve evrakı matbuanın kâğıdı belediyeye ait olmak üzere cilt ve basım işi 678 lira 30 kuruş bedel üzerinden açık arttırmaya çıkarılmıştır.²⁸⁴ Yapılan açık arttırmaya Suhulet basımevi sahibi Hazım Tarkan, Kemal Besen, Neşet Davras ve Remzi Yavuzdil katılmıştır. En düşük teklifi (640 lira) Hazım Tarkan tarafından verilmiştir. Daha aşağı teklif veren olmadığından iş Hazım Tarkan’a verilmiştir.²⁸⁵

Elektrik fabrikasına satın alımlar:

Temmuz 1942’de tahakkuk ve tahsilat muamelatında istimal edilmek üzere 110 cilt tahsilat makbuzu İzmir Ticaret Basımevinden sipariş suretiyle satın alınmıştır.²⁸⁶

²⁷⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 782, Karar Tarihi: 03.07.1942, s.54.

²⁷⁹ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1919, Karar Tarihi: 18.11.1943.

²⁸⁰ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 779, Karar Tarihi: 18.05.1943, s.6.

²⁸¹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 42, Karar Tarihi: 09.05.1944.

²⁸² A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 162, Karar Tarihi: 04.08.1944.

²⁸³ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 118, Karar Tarihi: 22.05.1945.

²⁸⁴ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 161, Karar Tarihi: 22.06.1945.

²⁸⁵ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 186, Karar Tarihi: 10.07.1945.

²⁸⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 807, Karar Tarihi: 10.07.1942, s.57.

Haziran 1942'te elektrik fabrikası tarafından ihtiyaç duyulan 150 cilt makbuz, 120 cilt tahakkuk irsaliyesi ve 2 adet emanet defteri İstanbul Afitap Matbaasından sipariş edilmiş ve tutarı olan 494 lira ödenmiştir.²⁸⁷

Nisan 1944'de elektrik fabrikası şefliğinin ihtiyacı üzerine 370 yaprak 1750 sayfalı 2 adet elektrik kontrol defteri 40 liraya satın alınmıştır.²⁸⁸ Ekim 1944'de kopyalı 200 yapraklı 10 cilt tahsilat irsaliyesi 40 liraya pazarlık suretiyle satın alınmıştır.²⁸⁹

Nisan 1945'te 1945 mali yılında aboneler için kullanılacak tahakkuk, tahsil ve kontrol defter ihtiyacı olan her biri 250 yapraklı 6 adet tahakkuk tahsil ve 375 yapraklı 2 adet kontrol defteri İzmir'den pazarlık suretiyle satın alınmıştır.²⁹⁰

Veterinerlik şubesine alımlar:

1938 yılında baytarlığın ihtiyacı olan 1 adet muşamba Benli oğlu Rıza Mağazasından 17 liraya alınmıştır.²⁹¹ Eldeki baytarlık mührü resminin baytarlık kelimesi yerine veterinerlere çevrilmesi gerektiğinden 1 adet resmi veteriner mührü sipariş edilmiştir.²⁹²

1940 yılında 5 kg kreolin beyarson, 5 kg saf lizol, 5 kg Formol, 1 kg saf gliserin, 2 kg koton idrofil, 5 g bromidrat arakolin, 3 kg sülfat ezerin, 5 kg kloridrat plokarpin, 100 g blöde metilen, 100 g fükzin, 500 g tendürdiyot, süblimeli sıhhat sabunu 2 düzine ve 1 düzine kokulu soar sabunu, 10 adet enli sargı, 10 adet dar sargı, birer gramlık yarım kilo sütlüme pastili, 20 kg adi siyah asitfinik, madeni kutu içinde, 1 adet 20 santimlik rekor şırıngası, 1 adet madeni kutu içinde 10 santimlik rekor şırıngası, 1 adet madeni kutu içinde 5 santimlik rekor şırıngası, 1 adet madeni kutu içinde rekor şırıngası (2 santimlik) sipariş suretiyle alınmıştır.²⁹³

Veterinerlikçe alınması lazım gelen 2 kilo çamaşır sabunu, 5 adet antiseptik sabun, 50 gram tendürdiyot, 1 kilo alkol, 2 adet el havlusu, 25 metre tel (kotra penceresi demir

²⁸⁷ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 971, Karar Tarihi: 11.06.1943, s.64.

²⁸⁸ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 32, Karar Tarihi: 28.04.1944.

²⁸⁹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 215, Karar Tarihi: 03.10.1944.

²⁹⁰ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 76, Karar Tarihi: 06.04.1945.

²⁹¹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 55, Karar Tarihi: 17.01.1938, s.103.

²⁹² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 575, Karar Tarihi: 12.05.1938, s.25.

²⁹³ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 727, Karar Tarihi: 16.05.1940, s.97.

parmaklıkları boşluklarını kapatmak için orta kalınlıkta) ve 1 adet kilit (Muzahrafat çukuru kapağı için) Temmuz 1943'te alınmıştır.²⁹⁴

Şubat 1944'te veterinerlikçe ihtiyaç duyulan elektrikle çalışan 1 adet körük 1100 liraya satın alınmıştır.²⁹⁵ Temmuz 1944'de veterinerlik tarafından ihtiyaç duyulan 0,5 kilo gliserin, 1 kilo kolonya ispiertosu, 1 adet pense, 2 adet tahta fırçası 2 kilo galvenisli tel 23 liraya satın alınmıştır.²⁹⁶

Şubat 1945'te veterinerlik için ihtiyaç duyulan ve Şükrü Göldeli'de bulunan Hermes markalı yazı makinası pazarlık suretiyle satın alınmıştır.²⁹⁷

Zabıtaya alımlar:

1938 yılında belediye zabıta memurlarına ait maktu para ceza makbuzu kalamadığından 20 cilt makbuz satın alınmıştır.²⁹⁸ Belediye zabıtası için 25 cilt zabıt varakası, 10 cilt tebliğ ilmühaberi, 100 adet maili inhidam tebliğ ilmühaberinin sipariş edilerek satın alınmıştır.²⁹⁹

Fen şubesi siparişleri:

Eldeki mevcut aletler harap hale geldiğinden 1939 yılında 1 adet ufak T cetveli, 1 adet büyük T cetveli, 1 adet dubl desimetre, 1 adet tripl desimetre, 2 adet mika gönya kaim zaviye orta boy, 2 adet mika gönye sakeyn orta boy, 2 kutu faberkastel H.1. kalem, 1 kutu faberkastel H.2. kalem satın alınmıştır.³⁰⁰

1940 yılında 5 top normal boy, 3 top büyük şehir haritası için (ozalit) ile 3 top aydinger kâğıdı sipariş suretiyle satın alınmıştır.³⁰¹

²⁹⁴ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1128, Karar Tarihi: 06.07.1943, s.116.

²⁹⁵ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar No: 41, Karar Tarihi: 04.02.1944, s.24.

²⁹⁶ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 137, Karar Tarihi: 14.07.1944.

²⁹⁷ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 56, Karar Tarihi: 02.03.1945.

²⁹⁸ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 109, Karar Tarihi: 24.01.1938, s.112.

²⁹⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 770, Karar Tarihi: 13.06.1938, s.66.

³⁰⁰ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 882, Karar Tarihi: 16.06.1939, s.158.

³⁰¹ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 737, Karar Tarihi: 20.05.1940, s.99.

Hastaneye alımlar:

1939 yılında kullanılmaz bir hale gelen ve ihtiyaç görülen 6 adet sandalye, 5 adet palto, 5 adet battaniye, 5 adet karyola, 2 adet yemek masası, 15 adet el havlusu, 3 adet yatak, 2 adet yazı takımı, 12 adet çift terlik pazarlık suretiyle satın alınmıştır.³⁰²

1940 yılında 70 metre tülbent 70 metre Amerikan bezi 5 kilo pamuk, 5 kilo oksijen ve 5 kilo saf alkol pazarlık usulüyle satın alınmıştır.³⁰³ Nisan ayında hastane için lazım olan 22 bakır tencere, 2 süt ve yoğurt bakırı, 6 adet yemek kaşığı, 6 çatal, 12 çay bardağı, 6 adet çorba kâsesi ve 2 adet bıçak pazarlık suretiyle alınmıştır.³⁰⁴ Hastane hekimliği tarafından lüzum gösterilen ve gün gün fiyatlarında artış görülen ve ardı kesileceği anlaşılan ampul kininlerinden 100 liralık kısmı Eczacı Esat'tan acilen satın alınarak ihtiyaç durumunda kullanılmak üzere hastanede depo edilmiştir.³⁰⁵ Aralık ayında alınması gerekli görülen ve bedeli 23 lira 40 kuruştan ibaret olan katgüt (catgut-ingilizce: ameliyat veya yaraları dikmek için kullanılan iplik) İstanbul'daki müessesesinden sipariş suretiyle satın alınmıştır.³⁰⁶

Haziran 1942'de hastanenin ihtiyacı olan 2560 adet evrakı matbua ve 9 adet defter sipariş suretiyle satın alınmıştır.³⁰⁷ Temmuz 1942'de sargı ve perde yapılmak üzere 2 top kaput bezinin alınması için iâşe heyetine yazı yazılarak temin edilmiştir.³⁰⁸ Yine Temmuz ayında sıhhat memurluğunun ihtiyacı olan 750 adet sıhhat raporu sipariş suretiyle satın alınmıştır.³⁰⁹ Eylül 1942'de hastanenin ihtiyacına karşılık 1 kilo kinin kaymakamlık tarafından gönderilmiştir. Kinin dağıtılmasında reçete yazılmayıp defter tutulmasına karar vermiştir.³¹⁰

³⁰² A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 1193, Karar Tarihi: 17.08.1939, s.101.

³⁰³ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 291, Karar Tarihi: 21.03.1940, s.175.

³⁰⁴ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 379, Karar Tarihi: 08.04.1940, s.195.

³⁰⁵ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1248, Karar Tarihi: 09.09.1940, s.191.

³⁰⁶ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1687, Karar Tarihi: 23.12.1940, s.55.

³⁰⁷ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 66, Karar Tarihi: 05.06.1942, s.178.

³⁰⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 809, Karar Tarihi: 10.07.1942, s.57.

³⁰⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 915, Karar Tarihi: 30.07.1942, s.72.

³¹⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1118, Karar Tarihi: 11.09.1942, s.99.

Mayıs 1943'te 2000 adet ölüm vukuat ilmühaberi satın alınmıştır. Bu satın alma işi için 22 lira 50 kuruş harcanmıştır.³¹¹ Temmuz 1943'te hastane hekimliği için lüzum gösterilen 1 adet yazı makinası satın alınmıştır.³¹² Yine Temmuz ayında hastane hekimliğine 60 metre diril (kumaş), 234 metre kaput ve 22 metre patiska (pamuk ipliği ile dokunmuş kaliteli bez) satın alınmıştır.³¹³ Eylül 1943'te yeni yapılan hastane için gerekli olan 8 adet sobaya³¹⁴ ek olarak hastanenin ihtiyacı olan 1 vagon maden kömürü alınmıştır.³¹⁵ Kasım 1943'te hastane için lüzum gösteren 10 adet sandalye sipariş suretiyle satın alınmıştır.³¹⁶

Hastane tabipliği tarafından satın alınması zaruri olan kinin piyasada bulunmadığından artırma ve eksiltme kanununun 46. Maddesinin D Fıkrasına tevfi kan 3 kilo kinin Kızılay satış defosundan satın alınmıştır.³¹⁷ 3 kilo kinine ek olarak Ağustos ayında hastane hekimliğince ihtiyaç duyulan ampul kininler Kızılay Merkezinden sipariş suretiyle satın alınarak temin edilmiştir.³¹⁸

Şubat 1945'te belediye hekimliği tarafından ihtiyaç duyulan 100 kişilik taze tifo aşısı satın alınmıştır.³¹⁹

2.3. Belediye Yatırım Planları

Yatırım planları genelde 5'er yıllık süreçleri kapsayan ve belediyenin 5 yıl içerisinde yapmayı hedeflediği işleri takip etmek ve yapılacak işe gerekli bütçeyi sağlamak için oluşturulmuş planlardır. Akhisar Belediyesi'nin 1938 yılında hazırladığı 5 sene içinde yapılması gereken işler ve harcanacak paranın miktarı aşağıda gösterilmiştir.³²⁰

³¹¹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 814, Karar Tarihi: 25.05.1943, s.16.

³¹² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1176, Karar Tarihi: 16.07.1943, s.131.

³¹³ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1350, Karar Tarihi: 27.07.1943, s.151.

³¹⁴ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1579, Karar Tarihi: 14.09.1943.

³¹⁵ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1580, Karar Tarihi: 14.09.1943.

³¹⁶ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1804, Karar Tarihi: 02.11.1943.

³¹⁷ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 80, Karar Tarihi: 06.06.1944.

³¹⁸ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 195, Karar Tarihi: 12.09.1944.

³¹⁹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 8, Karar Tarihi: 05.01.1945.

³²⁰ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 332, Karar Tarihi: 24.03.1938, s.157-160; A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 04.05.1939, s.128-131.

Tablo 16. 5 Yıl İçerisinde Yapılacak İşler-Yatırım Planı (1938) - (Lira)

İşler		1938	1939	1940	1941	1942
1. Plan ve Harita	Şehrin hâlihazır ve müstakbel harita ve planı yeni tasdik edilmiştir. Bunun yanında mühim yerlerde nival noktaların tesisi ve poligon noktaların betonlanması ve yol ağzların tespiti	500	500	500		
2. Tanzifat Teşkilatı	İhale sureti ile yapılan bu işi belediyenin kendi vesayetleri ile yapabilmesi için sekiz el arabası iki kamyon lazım gelmekle birlikte iki şoför ve on dört işçi gerekmektedir. Kadrosu muhasebe tarafından oluşturulacaktır		2500		2500	1000
3. Su Tesisatı	Su aramak için bir sondaj yapılması	3000	2000	2000		
4. Elektrik İşleri	Elektrik işlerinin bitmesine nazaran bu tesisat için alınan istikraz karşılığı ödendikten sonra şehir şebekesi olmayan kısımlara uzatılması ve hava taarruzuna karşı maskeleme teşkilatı yapılacaktır.	13000	5000		1500	1500
5. Mezbahe	Üçüncü seneye kadar bu günkü mezbahe ile idare edilecek (günde 200 küçükbaş ve 100 büyükbaş kesileceğine nazaran)			8000	10000	2000
6. Kanalizasyon	Şehrin 230 bin lira masrafla yapılması gereken mecra işlerinden beş senede 2 bin metrelik kısmı müstakbel kanalizasyon tiplerine tevafuk edecek tarzda yapılacaktır.	2500	2500	2500	2500	2500
7. Yol-Kaldırım	Gazi meydanı betonlanması		5000	5000	5000	5000
	Hükümet caddesinin asfaltlanması	3500				
	Cumhuriyet meydanına münthehi yolların parkelenmesi	600				
	Yollar küşadı ve istimlakler	1500	1500	1500	1500	1500
	Muhtelif yerlerde kaldırım inşası	1900	2500	2500	2500	2500

8. Hastane ve dispanser	Şehrin sıhhi durumu ve hastane ihtiyacı nazarı dikkate alınarak plânda gösterilen sahanın istimlakinden sonra mevcut binanın tadilin inşası suretiyle hastane yapılması dikkate alınmıştır.				5000	6000
9. Mezarlıklar	Bu günkü mezarlığın duvarları yollarının tahdidi (büyük bir kısmın tesviye ve ağaçlanması)		2000	1000		1000
10. Abide inşası	Birinci senede müsabaka diğer senelerde inşa nazarı dikkate alınmıştır.	500		8000	8000	4000
11. Belediye akar inşası	Üçüncü senede yeni garaj ve beşinci senede diğer akarlar inşası			4000		10000
12. İtfaiye işleri	Şehirde münasip yerlere su şebekesi bulunmayan semtlere 30-40 tonluk su depoları yapılması (beş tane, her sene birer depo) Mevcut 38 yangın musluğunun 100 taneye iblağı (her sene 10-13 tane yapılmak üzere) Hava tehlikesi için şehrin 5 mıntıkaya taksimi ve her mıntıkada birer el tulumbası ve kâfi miktarda yangın malzemesi temini	1000 ³²¹	1000	1000	1000	1000
12. İtfaiye işleri	Mevcut eski arasözün üç yıl sonra kesin bir şekilde kadro dışı kalacağı için üçüncü yılda bir veya bir buçuk tonluk bir arasözün alınması için 5000 lira	1000	1000	6000	1000	1000
13. Köprüler	Şehirde mevcut çeşitli yerlerdeki ahşap olan köprülerin betona çevrilmesi	500	200	100	100	100

³²¹ Her sene için biner lira

14. Park	İstimlâki yapılacak ve şehir haritasına dâhil kısmın parka ifrağı		3000	500	500	500
15. İstimlakat	Belediye adası, parkın şimal kısmının tefriki için teklif edilmiştir.	2347	3000	3000	3000	3000
16. Umumi halalar	Çarşıda henüz herhangi bir hala olmadığından dükkân sahipleri tarafından zemini satın alınmak üzere bir umumi hala inşaatının yapılması	650				
17. Gaz deposu	Mevcut gaz deposunun mevkii yeni plânda meydana katılacağından uygun bir mahalde yapılacak depo binası karşılığı				2500	2500
18. Akarati belediye	Çarşıda mevcut ve mahkemesi halen devamda olan yerde yapılacak akar ile Tahtakale hanının yıktırılarak yerine yapılacak akara karşılık	4000	3000	2000	2000	2000
19. Haller tesisi	Yağ loncasının yeni planda park içinde kalması ve diğer pazar yerinin kapatılması için		2000	1000	500	500
20. Atatürk heykeli inşası	Proje yapıldıktan sonra şehrin vaziyetine uygun bir Atatürk heykeli İnşası içi	200		5000		

5 yıllık imar plânını tespit etmek ve sonucu rapor halinde meclise bildirmek üzere meclis azasından Dr. Cevdet Uğur, Vasfi Süerdem, Enver Bakırcı, Halil Erman, Ahmet Ünal ve Ersat Arel'den oluşan bir imar komisyonu oluşturulmuştur. Komisyon, raporunu 4 maddede sunmuştur. Raporda 5 yıllık programın her sahada görülen şiddetli ihtiyaç

üzerine istikraz suretiyle derhal uygulamaya geçilmesi ve 243000 liralık program tahsisatında yazılı 62000 liralık yollar tahsisatının 100111 lira 40 kuruşa ve 20000 liralık kanalizasyon tahsisatının 26060 liraya çıkarılmak suretiyle 5 yıllık program tahsisatının 286471 lira 40 kuruşa çıkarılması gerektiği belirtilmiştir. Yine raporda bu tahsisata 5 yıllık program da mevcut olduğu halde tahsisat noksanlığı görülen şehir dâhilinde muhtelif istimlakler ile hiç tahsisat konulmamış olan Nümune Fırını ve park gazinosu inşa işleri nazarı dikkate alınarak gerekli olan yeni tahsisat miktarı çıkarılmıştır. Yeni tahsisat miktarı, belediye bina inşası 80000 lira, belediye binası için istimlakler 9300 lira, mezbaha inşası 20900 lira, yollar inşası 100111 lira 40 kuruş, spor sahası 10000 lira, spor sahasının tanzimi 5000 ve mevcut projesine göre bir kısım kanalizasyon 26060 lira, suyollarının ıslahı 5000 lira, şehir haritası poligon noktalarının tespit ve betonlanması 1.000 lira, mezarlıklar 4000, itfaiye 5000 lira Nümune Fırını 3528 lira 60 kuruş, park gazinosu inşası ve imarı 5000 lira, şehir dâhilinde muhtelif istimlakler 5000 lira, akar inşası 14000 lira, tanzifat işleri 7000 liradır. Belirlenen programın masrafları toplamı 300000 lira olarak hesaplanmıştır.³²² Bu tahsisatın gümrük % 10'ları ile kazanç ve bina vergisinden belediye hisseleri karşılık gösterilerek ve 10 senede ödenmek üzere Belediyeler Bankasından bu miktar paranın istikraz yapılmasına belediye meclisinde karar verilmiştir.

Parti kurultayı münasebetiyle Ankara'ya giden Belediye Başkanı Nüzhet Işık tarafından Belediye meclisinde alınan istikraz meselesi için Dâhiliye Vekâletinde ilgili makamlar nezdinde teşebbüslerde bulunulmuş ve belediye tarafından hazırlattırılmış olan bütün muamelat tetkik edilmiştir.³²³ Eksik görülen bazı hususların düzeltilmesi şartıyla istenilen miktarın istikraz olarak verilebileceği belirtilmiştir.

Eksik görülerek tekrar düzenlenmesi istenilen noktalar şunlardır;

- 1) 300.000 liralık istikraz için Akhisar Belediyesi tarafından gösterilen gümrük % 10'ları yeterli görülmediğinden bu karşılığa mezbaha varidatıyla munzam kesirler gelirlerinin ilave edilmesi
- 2) 10 senelik vadenin 15 seneye çıkartılması

³²² A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 20.02.1939, s.60-61.

³²³ Haber (Ahşam Postası), 07 Mart 1939, s.10; Anadolu, 27 Temmuz 1939, s.7.

- 3) Mezbaha varidatı karşılık gösterilmesinden dolayı bu varidata mukabil Akhisar Tütüncüler Bankasından alınan 25.000 liradan geriye kalan 16.000 liranın da alınacak istikraz bedelinden ödenmesi şeklindedir.

Belediye başkanının Ankara dönüşü sonrasında tekrar düzenlenmesi istenilen meseleler belediye meclisinde tekrar görüşülmüş ve 5 yıl içinde yapılacak işler için harcanacak 300000 liranın dağılımı tekrar düzenlenmiştir. Yeni dağılım miktarları şöyledir; 100111 lira 40 kuruş yollar kaldırımlar ve meydanlar inşasına, 26060 lira lağıım inşasına 80000 lira belediye binası inşasına, 18082 lira 50 kuruş mezbaha inşasına, 5000 lira spor sahası teşkili, 5000 lira suyuolları, 5000 lira itfaiye levazımı, 2000 lira park teşkili, 3000 lira park istimlakı, 6000 lira muhtelif istimlak, 10000 lira belediye akar inşası, 2500 lira şehir şebekesi suyunun yeni mezbahaya ulaştırılması, 6946 lira 10 kuruş mezbaha ve hayvan pazarı sahası istimlakı, 16000 lira Akhisar Tütüncüler Bankası istikrazının ödenmesinde kullanılmak üzere toplam 300000 liradır.³²⁴

300000 lira olarak hesaplanan istikraz için geçen süre zarfında meydana gelen dünya buhranı ve harp vaziyetleri % 10 gümrük hisselerinin 6 ayda 7000 lira gibi bir noksanlık durumunda belediye meclisi herhangi bir mali zorluk ve sıkıntıyı göz önüne alarak bu 300000 liralık istikrazın tek seferde yapılması uygun bulunmamıştır. Belediye meclisinin tespit ettiği işlerden bir kısmını ele almayı ve bu işler için gereken 104558 lira 60 kuruşluk kısım için Belediyeler Bankasıyla anlaşma yapılmıştır. 15 sene içinde ödenecek bu paranın aylık taksiti 871 liradır.

104558 lira 60 kuruşluk paranın kullanılacak işler için dağılım miktarları şöyledir; 6946 lira 10 kuruş mezbaha ve hayvan pazarı sahası istimlakine, 18082 lira 50 kuruş mezbaha inşasına, 26060 lira lağıımlar inşasına, 5000 lira suyuolları inşasına, 15000 lira yollar, kaldırımlar, meydanlar inşasına, 16000 lira Tütüncüler Bankası'na olan paranın ödenmesi, 2500 lira şehir şebekesinin mezbahaya bağlanmasına, 5000 lira park teşkil ve istimlakine, 10000 lira spor sahası inşasında kullanılması planlanmıştır. Ancak elektrik tesisatından Sazmaş şirketine olan 15000 lira borcun ödenmesi gerektiğinden borç için başka ödeme kalemi kalmadığından park teşkilinden 5000 lira ile spor sahası için konulan

³²⁴ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 30.06.1939, s.142-147.

15000 liralık işler daha sonra yapılmak üzere 15000 liralık tahsilat Sazmaş şirketinin borcunun ödenmesinde kullanılmıştır.³²⁵

1938 yılında hazırlanan 5 yıl içerisinde yapılacak yatırımları içeren plan, 2. Dünya Savaşı yıllarına denk gelmesi ve belediyenin önceliklerinin değişmesi üzerine uygulanamamıştır. 1945'te belediyeyi denetleyen mülkiye müfettişi tarafından yenisinin yapılması konusunda bir tavsiye verilmiştir. Yeni 5 yıllık bayındırlık programını oluşturmak için Kasım ayında Esat Arel, Haydar Kaytas ve Ali Rıza Benlioğlu'ndan oluşan bayındırlık komisyonu ile Nuri Nalbandoğlu, Ahmet Ünal, Cavit Kıvanç, Yusuf Kenan Görüş'ten oluşan bütçe hesap encümeni komisyonu ile birlikte hazırlanan ve belediye meclisinde kabul edilen 5 yıllık bayındırlık planı aşağıya çıkarılmıştır.³²⁶

Tablo 17. 5 Yıl İçerisinde Yapılacak İşler-Yatırım Planı (1945) - Lira

İşler		1945	1946	1947	1948	1949
1. Plan ve Harita	Şehrin teklif edilen gelişme sahasındaki poligon noktaların tespiti ve betonlanması		2000	2000		
2. Tanzifat Teşkilatı	İhale sureti ile yapılan bu işi belediyenin kendi vesayetleri ile yapabilmesi için		4000	4000	2000	
3. Su Tesisatı		...	...	...	...	...
4. Elektrik İşleri		12500	31500	32500	31500	32500
5. Mezbaaha	Üçüncü seneye kadar bu günkü mezbaha ile idare edilecek (günde 200 küçükbaş ve 100 büyükbaş kesileceğine nazaran)		5000	5000	10000	10000

³²⁵ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 08.02.1940, s.199-200.

³²⁶ A.B.M.Z. (27.10.1943- 1946 21.01.1947, Karar Tarihi: 19.04.1945, s.82-83.

6. Kanalizasyon	Şehrin 230 bin lira masrafla yapılması gereken mecra işlerinden beş senede 2 bin metrelik kısmı müstakbel kanalizasyon tiplerine tevafuk edecek tarzda yapılacaktır.	3000	5000	5000	4500	5000
7. Yol-Kaldırım	Şehirde yapılmakta olan adi kaldırım inşaatının parke taşı olarak yapılması temenni edilmişse de mevcut durumun pahalılığı göz önüne alınarak su deliğinde mevcut ocaktan her seneki tahsisattan % 15 nispetinde bir kısım la paket taşı alınması için	10000	15000	8000	15000	
8. Hastane	Bulaşıcı hastalıklar pansiyonu inşası için			6000		
9. Mezarlıklar	Mevcut Süleyman dede mezarlığının mezarlık komisyonunca tespit edilen Çağlak yolundaki araziye nakli ve Reşat Bey Mahallesi civarı için ayrıca bu mezarlığın uzaklığı göz önüne alınarak bu sahaya yakın bir yer temini ve 5 sene için	2500	1500	2000	2000	
10. İfaiye işleri			4900			

1938 yılında hazırlanan yatırım bütçesi ile 1945 yılında hazırlanan yatırım bütçesi kıyaslandığında hemen hemen aynı hedefler ortaya çıkmaktadır. Benzerlik taşımasındaki en önemli sebep 1938 yılında hazırlanan yatırı planının 2. Dünya Savaşı sebebiyle uygulanamamasından kaynaklanmaktadır. 5 yıl içerisinde yapılacak işler arasında alt ve üst yapı çalışmaları ön plana çıkmaktadır.

2.4 Haciz ve İcralar

1608 sayılı kanunun 10. ve 11. Maddeleri belediyelerin cezalı/borcu olanların paralarını toplamak belediyeler ile zabıtanın vazifesi arasındadır. 10. Madde de “ *cezayı vermeyenlerin hapis hükmü müstesna olmak üzere tahsili emval kanunu mucibince mallarına müracaat edilir.*”³²⁷ şeklindeki ifadesinden dolayı belediyeler borcunu ödemeyenler için haciz işlemi uygulayabildikleri gibi “*borçlarının her 1 lira ve küsuratı için 1 gün hapsedilmek*

³²⁷ RG., 20 Mayıs 1930, S.1948, s.8932.

üzere Cumhuriyet Müdde-i Umumiliklerince (Savcılık)³²⁸ infaz’’³²⁹ olunmalarını sağlayabilmektedir.

Belediyenin haciz ve icra takibi uygulamasında vatandaşların belediyeye olan vergi ve resimlerini ödeyememeleri meselesi dolaylı olarak belediye bütçesini etkilediğinden haciz ve icra takibi meselesinin belediye bütçesi başlığı altında verilmesi uygun bulunmuştur.

3.4.1. Haciz ve İcralar (1938-1945)

Haciz ve icra uygulamalarında verilen kararlar encümen meclisi karar defterlerinden çıkarılmıştır. 1939 yılında Akhisar Belediyesi tarafından haciz takibini uygulamak için giden mahalle mümessillerine huzur hakkı olarak 1,5 lira yevmiye vermiştir.³³⁰

1938-1941 yılları arası Akhisar’da ikametgâh eden toplam 35 kişi için haciz ve icra takibi yapılmıştır. En fazla haciz ve icranın yapıldığı yıl 1940 yılı (14 kişi) olmuştur. 35 kişiden 2’si borçlarını ödeyemedikleri ve ödeyecek herhangi bir mal varlığı olmadığından dolayı cezalarını her 1 lira için 1 gün hapis yatarak cezasını ödemiştir. Haciz ve icraların genel sebebi belediyeye olan vergi ve borçları ödeyememektir. 1942-1943 yılında Akhisar’da ikamet eden 29 kişiye haciz ve icra takibi uygulanmıştır. Haciz ve icraların genel sebebi belediyeye olan vergi borcunun ödememedir. Belediyeye olan borcunu ödememe sebebini asker ailelerine yardım parasını ödememe sebebi izlemektedir.

Haciz ve icra işlemlerinde cezasını ödeyemeyen veya ödeyecek herhangi bir mal varlığı bulunmayan kişiler 1608 sayılı kanunun 10. Maddesi gereği her 1 lira ve küsuru için birer gün hapis edilmek suretiyle infazı için talimatnamenin 8. Maddesi gereği kişilerin evrakları Cumhuriyet Mudde-i Umumiliğine gönderilmiştir. Haciz için mal varlığı olmayanların sayısı özellikle 1943 tarihinde ciddi bir şekilde artmıştır. Örneğin, Aralık 1943’te haciz işlemi için herhangi bir mal varlığı olmayıp hapis yatması için Cumhuriyet Mudde-i Umumiliği’ne 79 kişi gönderilmiştir.³³¹ Gönderilen kişilerin

³²⁸ <https://sozluk.gov.tr/?kelime=umumi%20efk%C3%A2r> (erişim tarihi 26.12.2019)

³²⁹ Kocahanoğlu, a.g.e., s.240.

³³⁰ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 473, Karar Tarihi 10.04.1939, s.95.

³³¹ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 2063, Karar Tarihi: 21.12.1943, s.44.

borçları incelendiğinde bazı kişilerin borcu 1 lira ve kûsuratlıdır. Bu durum halkın ekonomik durumunun kötü olduğunu göstermektedir.

1944-1945 yılları arasında geçen 2 yıllık sürede Akhisar Belediyesi tarafından uygulanan haciz ve icra işlemi sayısı 8837 kişidir. Haciz ve icra işlemlerinin sebebinin başında belediyeye olan vergi borcunu ödememe gelmektedir. Bunu asker ailelerine yardım parasını ödememe sebebi izlemektedir. Asker ailelerine yardım parasını ödemeyenlerin başında tütün tüccarları ve şirketleri gelmektedir. Tütün şirket ve tüccarlarının asker ailelerine yardım parasını ödememeleri ekonomik değil daha çok ödemek istememelerinden kaynaklanmaktadır.

Akhisar Belediyesi'ne borcunu ödemeyip başka şehirlerde oturanlardan borçlarının temini için borçlunun bulunduğu belediyenin haciz/icra memuru ataması sağlanarak borcun ödenmesi sağlanmıştır. 1938-1941 yılları arası Akhisar dışında ikametgâh edip Akhisar Belediyesi'ne olan borcunu ödemediği için haciz ve icra takibi uygulanan kişi sayısı toplam 28 kişidir. En fazla uygulandığı yıl 1939 yılıdır. Haciz ve icra takibi uygulanmasının sebebinin başında belediyeye olan vergi/ceza/borcunu ödememe gelmektedir. Haciz ve icra takibi uygulanan kişilerin çoğunluğunun İzmir ve ilçe belediyelerinden olmasında Akhisar ve İzmir arasındaki ticari ilişkilerden dolayıdır. 1942-1943 yıllarında başka şehirlerde oturanlar ile ilgili uygulanan haciz işlemlerinin genel sebebi asker ailelerine yardım parasını ödememe sebebi oluşturmaktadır. Bu durumun da temel sebebi tütün üretim merkezinden olan Akhisar'da üretilen tütünler için asker ailelerine yardım olarak tütün tüccarlarına konulan ek vergidir.

1938-1945 yılları arası 8 yıllık süreç göz önüne alınarak yapılacak kısa bir değerlendirme şöyle olacaktır; 1938-1941 yılları arası haciz ve icra takibi uygulanan 35 kişiye ek olarak başka şehirlerde oturup Akhisar Belediyesi'nin uyguladığı haciz ve icra işlemleri eklendiğinde toplam sayı 63'tür. 1942-1943 yılları arasında haciz ve icra takibi uygulanan 29 kişiye ek olarak 40 kişinin başka şehirlerde oturduğu fakat haciz ve icra takibi uygulamasına bir de haciz veya icra yapılacak hiçbir mal varlığı olmadığı için 1 lira ve kûsuratı içi 1 gün hapis yatanlarda eklendiğinde toplam sayı 148'dir. 1938-1943 yılları arası 6 yıllık süreçte haciz ve icra takibi yapılan kişi sayısının toplamı 211'dir. 1944-1945 yılları arası 2 yıllık süreçte uygulanan haciz ve icra takipleri geçen 6 yıl ile kıyaslandığında haciz ve icra takibindeki artış oranı % 4089,099'dur. Bu rakam 2. Dünya

Savaşı'nın Akhisar özelindeki ekonomik açıdan ne kadar kötü bir biçimde etkilediğinin en somut örneklerinden biridir. Çünkü halkın borcunu ödeyememesinin temel sebebi tamamen ekonomiktir.

II. BÖLÜM

2. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA AKHİSAR BELEDİYESİNDE ÇALIŞMALAR, İHALELER, BELEDİYE YARDIMLARI ve HİZMETLERİ

1. BELEDİYE HİZMETLERİ

1.1. Nüfus Sayım İşi

1940 yılında yapılacak olan umumi nüfus sayının doğru yapılabilmesi için numarataj işinin Mart 1940 sonuna kadar bitirilmesi yönünde kaymakamlıktan gelen yazı üzerine belediye encümeni tarafından yapılan kontrolde, 1935 yılında numaratajı yapılan sokakların değişmediği ve kapı numaraların zorunlu olmadıkça değiştirilmediği sonucuna varılmıştır. Ancak, geçen 4-5 yılda sokaklarda birçok değişiklikler olması, sokak isimlerinin yazılışı itibariyle müşkül ve imlaya ağır geldiğinden sokak isimlerin numarataj talimatnamesine göre verilmesi kararı alınmıştır. Belediye Kanunu gereğince bu karar belediye meclisine, kaza idare heyeti ve vilayete gönderilmiştir.³³²

Nüfus sayımı dolayısıyla şehrin suyolları numaraya tabi tutulmuş ve zemin üzerinde de bu iş tekâmül ederek diğer hükümet daireleri de buna uymaya başlamışlardır. Mevcut mahalle teşkilatı hudutlarının mahalli kabili tatbik olmaması muayyen ve zemin üzerinde mevcut hudut çizgilerine sahip olmamasından birçok müşkülâtla karşılaşmıştır. Bazen 2 kapılı bir evin bir kapısı bir mahallede diğer bir kapısı ise başka mahallededir. Bazı kısımlarda ise hiç bir mahalle hududu bulunmadığı yahut adaların ve parsellerin hudut ortasından geçmekte olduğu görülmüştür. Bu durum karşısında mahalle hudut tabirinin hududun geçtiği yol arzı ne olursa olsun ekseni dikkate alınarak eksen hattı hudut kabul edilmiştir. Mahalle hudutlarının sonlandırılması, şehir haricine çıkarken istikametinde son bulan nokta şehir hududunda son bulacaktır. Belirlenen mahalle hudut

³³² A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 1538, Karar Tarihi: 28.11.1939, s.74.

kararı ile yeni sokak numaraları ile eski sokak isimlerine nazaran hudut tafsilatı oluşturulmuştur. Oluşturulan yeni hudut tanımı ile Akhisar 10 mahalleye ayrılmış, her mahalleye 1-10 arası numara verilmiş ve sonrasında mahallelerin isimlerinin değiştirilmesi gündeme gelmiştir.³³³

Nisan 1940'ta toplanan belediye meclisine mahallelerin isimleri ile ilgili azalar tarafından 3 teklif sunulmuştur. Bunlardan ilki A. Yücel, M. Uçmak, N. Nalbandoğlu, R. Benli, Halil (?), Ahmet Hamdi Alper ve imzası okunamayan 2 kişi tarafından verilmiştir. 10 mahalle olarak yapılan teşkilatlandırmada her mahalle için isimler Yenice Mahallesi hariç olmak üzere her birerine vaktiyle şehrin kültürüne, sosyal yardım ve müdafaasına hizmet etmiş tarihi kişilerin isimlerinden oluştuğu ve Türk ifadesine aykırı kimseler değildir. Sadece Yenice Mahallesinin Milli şef (İsmet İnönü) namı ile aynı mahallede inşa olunan ilk mektep mevcut olmasına binaen mevcut mahallenin İnönü Mahallesi olarak değiştirilmesi ve geriye kalan 9 mahallenin isminin olduğu gibi kalması teklif edilmiştir.³³⁴

Bu kişilerin teklifi okunduktan sonra belediye reisi bir önceki toplantıda tarihi kıymeti olan kişilerin isimlerinin alınmaması kararını hatırlatması üzerine ikinci teklif meclis azalarından Vasfi Süerdem tarafından verilmiştir. Akhisar'a 1 erkek ve 1 kız mektebinin yanı sıra 1 hastane ve akarı yaptırarak şehre bırakmış olan Ragıp Bey isminin de bir mahalleye verilmesi teklifidir.³³⁵

Vasfi Bey'in teklifi sonrası mecliste ismi tartışılan 2 mahalle vardır ki bunlar Efendi ve Kethüda mahalleleri ismidir. Meclis azalarından Esat Bey “Efendi ve Kethüda kimi/ne anlamı ifade ediyor.” diye sormuştur.³³⁶ Vasfi Bey'in bu sorusuna meclis azalarından Halil Bey;

“Efendi mahallesine izafet edilen isim aslında Abdülgadir Efendidir. Bu zat Akhisar'a geliyor. Tahsil ediyor. Çorak Hüseyin isminde birinin damadı oluyor. Bu isme izafet edilen camii yapıyor. Orada meşhur bir müderris oluyor. Bu medreseden de birçok zatlar yetiştiriyor. Din âlimi olarak. Kethüda mahallesi isminin aslı Hüseyin Kethüda olup bu zat Akhisar'ın kuruluşunda hükümet mümessili olarak bulunmuş. O zaman hükümet

³³³ 1-10 arası numaralandırılan mahallelerin hudutları için bkz. A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 15.02.1940, s.206-207.

³³⁴ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 04.04.1940, s.210.

³³⁵ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 04.04.1940, s.210.

³³⁶ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 04.04.1940, s.211.

köşk mevkiinde bulunuyor. Bu zatı bu memlekete az çok hizmet etmiştir diye söylerler.”
şeklinde cevap vermiştir.³³⁷

Efendi ve Kethüda mahalleleri isim tartışmasından sonra diğer tartışılan mahalle isimleri Şeyhler, Yenice ve Camiikebir mahalleleri olmuştur. Meclis azalarından Esat Bey, Camiikebir isminin her tarafta olduğu belirtmesi üzerine Vasfi Süerdem, bu mahallelerden birine Ragıp Bey isminin verilmesi teklifinde bulunmuştur. Vasfi Beyin bu teklifine Nuri Bey, Ragıp Bey’in bu mahalleler ile alakası olmadığı gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Meclisteki bu karışıklık üzerine Belediye başkanı tarafından tartışmanın tekrar sıra ile yapılması teklif edilmiştir.

Şeyhler için başlanan isim görüşmelerine, Halil Bey tarafından Yenice için İsmet İnönü ismi, Şeyhler isminin telaffuzu değiştirilmeden değiştirilmesi teklifine, Ahmet Bey, şeyhlik kelimesinin yasaklandığı gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Şeyhler’e Vasfi Bey tarafından Ragıp Bey ismi teklif edilmiş bu sefer de Halil Bey tarafından içerisinde “bey” kelimesi olduğu için karşı çıkmıştır.³³⁸

Meclisteki isim tartışmaları sonunda 1’nolu mahalle Reşat Bey, 2’nolu mahalle Kethüda, 3’nolu Ulucami, 4’nolu mahalle Efendi, 5’nolu mahalle Şeyhisa, 6’nolu mahalle Hashoca, 7’nolu mahalle Hacıışhak, 8’nolu mahalle Paşa, 8’nolu mahalle İsmet İnönü, 10’nolu mahalle Ragıp Bey olarak belirlenmiş ve Yüksek Vilayetin onayına sunulmuştur.³³⁹ Numarataj işlemi 30.04.1940 tarihinde 81 lira 10 kuruş masrafla tamamlanmıştır.³⁴⁰

1.2. Hamal Yeri Tayini

1945 yılında şehirde çalışan hamallar öteden beri Arasta Camii’nde beklemekte iken Arasta Camii’nin yıkılıp tekrar yapılmasıyla Arasta Camii altında yapılan yeni dükkânlar bölgesinde oturmaları manzarayı bozduğundan hamallar için yer tayin

³³⁷ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 04.04.1940, s.211.

³³⁸ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 04.04.1940, s.212.

³³⁹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 04.04.1940, s.229.

³⁴⁰ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 472, s.34.

edilmiştir. Hamalların yeni yerleri Yeni Çarşıdaki Ekin Loncasının altı olup eskisi gibi dağılmaları yasaklanmıştır.³⁴¹

1.3. Taksi Yeri Tayini

Mart 1945'te şehrin çeşitli yerlerine dağılan taksi arabalarının Paşa Hamamı civarında yapılacak taksi yeri yapımı bitene kadar Paşa Hanı'na sokulmasının mümkün olup olmadığının araştırılması için zabıtaya görev verilmiştir.³⁴² Zabıta tarafından yapılan inceleme sonrası Paşa Hamamı civarında yapılacak taksi yerinin bitimine kadar taksi arabalarının Kantarcı Hanı ile Poyrazoğlu Hanı ... (?) görüldüğü bildirilmiştir.³⁴³

1.4. Otobüs seferleri

Akhisar-Manisa arasında 1 otobüs ve 7 kaptıkaçtı olmak üzere toplam 8 otomobil sahip ve şoförleri seferlerinin intizam ve sıraya konması ve Manisa-İzmir hattında olduğu gibi saatle hareket usulünün belirlenmesini istemişlerdir. İstek üzerine otobüs ferleri Tayyare Sinemasında her gün Akhisar'dan 07.30, 09.30, 11.30, 14.30 ve 17 olmak üzere 5 sefer düzenlenmiştir.

Akhisar Belediyesi seferleri ve saatleri tasvip ve tatbikini emretmiş ve bu şekilde seferlerin intizamı temin olunmuş ve şoförlerin cezalanmaları bertaraf edilerek halkın ihtiyacını temin etmeye çalışmıştır. Ancak otomobilciler müşterilerini (çakal) delilen bir takım uğursuz adamların elinde bırakarak kendilerinin rencide, rahatsız ve balık istifi vaziyetinde nakledildiğini gören halk, Devlet Demiryollarının Soma- İzmir arasında oluşturulan otorayların temin ettiği bir servise ve garantili bir yolculuğa can atarak otorayı tercih ederek otomobil seferleri hemen hemen durma noktasına gelmiştir. Öyle ki Akhisar'dan Manisa'ya 5 değil 3 seferin bile her gün hareketini temin edecek yolcunun çıkmaması otomobil sahiplerinin sızlanmalarına sebep olmuştur.

Gerek halkın rahatını gerekse bu hatta çalışan otomobil sahiplerinin mağdur olmasını engellemek ve seferlerin düzenini temin etmek için araç ve sefer sayısının

³⁴¹ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 302, Karar Tarihi: 16.03.1945, s.133.

³⁴² A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 301, Karar Tarihi: 16.03.1945, s.132.

³⁴³ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 334, Karar Tarihi: 27.03.1945, s.146.

azaltılması yoluna gidilmiştir. 16, 50 ve 58 numaralı kaptıkaçtıların demode olmuş olduğundan seferden men edilmişlerdir. Kalan 5 araç sabah saat 8, 12 ve 16'da olmak üzere 3 defa hareket etmek üzere sıraya konulmuştur. Ayrıca “çakal” denilen yalakalar taksi mahallinden uzaklaştırılmıştır.³⁴⁴

1.5. Bisiklet ve Araba Plakaları

Dünyada ilk bisiklet 1818 yılında Baron Karl de Drais de Sauerbrun tarafından drezin adı verilen ve Paris'te sergilenen icadı ile olmuştur. 1839 yılında bisikletler için pedal icat edilmiştir. 19. Yüzyıl sonlarına doğru İngilizler tarafından bisiklet pedallı hale getirilmiş ve sonraki süreçlerde diğer aksamalarında geliştirilmesiyle günümüze yakın bir bisiklet ortaya çıkmıştır.³⁴⁵

Osmanlıda ilk bisiklet ile tanışması 19. Yüzyılın sonlarına doğru Thomas İstefanis adındaki bir Amerikalı vasıtasıyla olmuştur. 20. Yüzyılın başlarında İstanbul'da bisiklet kullanımının artması üzerine yarım lira gümrük vergisi karşılığında bisikletlere numara verilmesi ve her numara sahibinin deftere kaydedilmesi kararı alınmıştır. Bu işlerin takibi için Şehremaneti ve Zaptiye Nezareti sorumluluğundadır.³⁴⁶ Cumhuriyet döneminde de bu uygulama devam etmiştir. 1580 sayılı kanunla belediye sınırları içerisinde, beldeler arası veya belde ile köy arasında taşımacılık yapan her türlü aracın azami sınırları, temizliği, derecelendirilmesi ve numaralandırılması işleri için araç sahiplerinin daimî ikametgâhlarının olduğu kaza belediye idaresine verilmiştir.

1939 yılında araba numaralarının 3 yıl miadı olması konusunda Belediye Meclis Azası Uçmak bir teklifte bulunmuştur. Halkın fakir olduğu ve belirlenen tarifenin fazla olduğu ve bu tarifenin daha aşağıya indirilmesi numaraların 3 yıl kullanılması teklifine belediye reisi araba numaralarının her yıl değiştirilmesinde büyük yararı vardır. Bununla memleketin hem vesaitleri belli ettiği hem de hiç bir vesaitin numarasız işleyemediğini belirtmiştir. Yine yapılan teklifinin yıllardan beri devam ettiği bunula memleketin vesaiti tespit ve layıkıyla takip olunamamasında halkın kaçak işleyip, kazanç vermemek için yapılan bu türlü hareketten belediyenin gelirinin kaybolduğu ve bunun önüne geçmek için

³⁴⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 987, Karar Tarihi 21.07.1938, s.113-14.

³⁴⁵ Ülkü Yancı, “Osmanlı'nın Bisikletle Tanışması Ve Osmanlı'da Bisikletin Kullanım Alanları”, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020, Y.10, S.1, s.7.

³⁴⁶ Yancı, *a.g.m.*, s.12.

İzmir İstanbul, Ankara'nın yaptığı gibi her sene numaraların değiştirilmesinin gerekli olduğu cevabını vermiştir. Belediye meclisinde yapılan bu tartışma sonrası verilen teklif oylamaya sunulmuş ve numaraların 1 yıl geçerli olması ve her yıl değiştirilmesi kararı çoğunluk tarafından kabul edilmiştir.³⁴⁷

1939 yılı için gerekli olan 1800 adet araba ve 250 adet bisiklet numaralarının³⁴⁸ yaptırılması için yapılan eksiltme³⁴⁹ bisiklet numaralarının her bir adedinin 4,5 kuruş ve araba numaralarının her bir adedini 7 kuruştan Ahmet Erkan'a yaptırtılmıştır.³⁵⁰

1940 yılı için gerekli olan tenekeli ve tenekesiz vesait numarası ile ilgili yapılan ihale sonucunda tenekesiz araba numarasının 5 kuruş ve bisiklet numarasının 1 kuruş, tenekeli araba numarası 8 kuruş ve tenekeli bisiklet numarasının 2 kuruştan Matbaacı Şevket Özercan'a yaptırtılmıştır.³⁵¹

Askere giden araç sahipleri belediyeye askere gideceklerine dair bilgi vermeleri durumunda tahakkuk ettirilen vergi ve resimler silinerek araç ile ilgili düzenleme yapılmaktadır.³⁵²

1942 mali yılında kullanılmak üzere 1000 araba ve 100 velespit plaka numarası için 14 Nisan 1942'de ihaleye çıkılmıştır.³⁵³ Yeni senenin vesait numaraları için çinkosu belediyeden verilmek ve ihaleci tarafından yapılmak üzere yapılan eksiltme neticesinde, büyükler 20 kuruş ve küçükler 10 kuruştan Boyacı Cevdet Sevil üzerine ihale edilmiştir.³⁵⁴

1943 mali yılında kullanılmak üzere 1000 araba ve 100 adet velespit numarası ihalesi, araba numaraları 25'er kuruştan, velespitler numaraları 15'er kuruştan Aynacı Halil Sencer'e yaptırtılmıştır.³⁵⁵

1944'de bisiklet ve araba plaklarını yenilemek için belirlenen fiyat tarifi plaka yapımındaki aşırı pahalılık dolayısıyla değiştirilmiştir. Önceki senelerde bisiklet plakları için alınan 50 kuruş 1 liraya, araba numaraları için alınan 1 lira 2 liraya çıkartılarak yeni

³⁴⁷ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 13.04.1939, s.103.

³⁴⁸ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 639, Karar Tarihi: 02.05.1939, s.115.

³⁴⁹ İşin en ucuza yapılması için işi en ucuza yapmayı teklif edene yaptırma yöntemi

³⁵⁰ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 740, Karar Tarihi: 18.05.1939, s.135.

³⁵¹ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 558, Karar Tarihi: 06.05.1940, s.65.

³⁵² A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 939, Karar Tarihi: 28.06.1940, s.141.

³⁵³ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 40, Karar Tarihi: 14.04.1942, s.173.

³⁵⁴ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 49, Karar Tarihi: 05.05.1942, s.174.

³⁵⁵ A.B.İ.D. (09.03.1943-11.04.1944), Karar No: 19, Karar Tarihi: 27.04.1943, s.4.

tarife üzerinden resim alınmaya başlanmıştır.³⁵⁶ Bu tarife üzerinden 1944 yılı için 1000 araba ve 100 bisiklet plakası imha edilecek boş benzin ve gaz tenekelerinden kesilerek yönetmeliğe uygun bir şekilde yaptırılmıştır.³⁵⁷

1945 yılı için ihtiyaç duyulan 800 adet araba ve 80 adet bisiklet plakası için 6 Nisan'da ihaleye çıkılmıştır.³⁵⁸ 20 Nisan'da yapılan ihalede araba plakalarının adedi 16 kuruş 75 santim ve bisiklet plakalarının adedini 6 kuruş 75 santim üzerinden teklif veren Ahmet Özlü'ye iş verilmiştir.³⁵⁹ Ahmet Özlü'ye verilen plaka ihalesi daha sonra feshedilmiştir. Nedeni ile ilgili herhangi bir bilgi bulunamamıştır. İhalenin feshi sonrası tekrar ihaleye çıkılmış ve 8 Mayıs'ta yapılan ihale ile plaka yapım işi Kazım Canbulat'a verilmiştir.³⁶⁰ Mayıs ayının son haftası 1945 yılına ait bisiklet ve araba plakaları muhasebeye teslim edilmiştir. Plakaların şartnameye uygun olup olmadığını denetmek için Ahmet Ünal ve Fen Memuru Adnan Yar tetkik komisyonu seçilmiştir.³⁶¹

1.6. Çevre Düzenlemesi

Beledi hizmetlerden biri de çevre düzenlemesidir. Bu bağlamda Akhisar Belediyesi, 1938 yılında ilk iş olarak Yel Değirmeni mevkiinin düzenlenmesine başlamıştır. Mesire yeri olarak kullanılmakta olan Yel Değirmeni mevkiinin daha güzel bir hale gelmesi için 35 lira masrafla³⁶² 50 adetlik çam fidanı dikilmiş,³⁶³ yeni dikilen ağaçları ve öncesinde var olan ağaçların bakımları için mezbahadan gübre taşınmış³⁶⁴ ve bu ağaçların sulanması ve korunması için de bir su sarnıcı 1938 yılında yapılmıştır.³⁶⁵ Yine Kasım ayının ağaç dikme ayı olması sebebiyle Yel Değirmenine, Akhisar etrafındaki çamlıklardan 150 adet çam çıkartılarak dikilmesi³⁶⁶ için gereken çamlar

³⁵⁶ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 477, Karar Tarihi: 07.03.1944, s.3; A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar No: 57, Karar Tarihi: 11.04.1944, s.31.

³⁵⁷ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 620, Karar Tarihi: 31.03.1944, s.54.

³⁵⁸ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 78, Karar Tarihi: 06.04.1945.

³⁵⁹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 87, Karar Tarihi: 20.04.1945.

³⁶⁰ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 106, Karar Tarihi: 08.05.1945.

³⁶¹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 508, Karar Tarihi: 29.05.1945, s.10.

³⁶² A.B.İ.D. (28.05.1936-16.06.1938), Karar No: 76, Karar Tarihi: 17.02.1938, s.151.

³⁶³ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:104, Karar Tarihi 24.01.1938, s.112.

³⁶⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1233, Karar Tarihi 13.09.1938, s.149.

³⁶⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 663, Karar Tarihi 30.05.1938, s.44.

³⁶⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1392, Karar Tarihi 11.10.1938, s.178.

Susıgırlığı'ndan çıkartılarak parka dikilmiştir.³⁶⁷ Ek olarak Yel Değirmeni mesire yerinin yanında bulunan 3700 m² tarla ile içindeki 15 zeytin ağacı 130 liraya belediye tarafından satın alınarak mesire alanına dâhil edilmiştir.³⁶⁸

1939 yılında Yel Değirmeni tepesindeki ağaçların sulanması için mevcut elektrik motoru ile su çıkarmak için su borusu ve gerekli ekipmanlar döşenmiştir.³⁶⁹ Yine 2 yıldır su taşınarak yetiştirilen mevcut 5000'e yakın ağaç fidanının 1939 yılı için sulanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Her yıl 5 ay süren sulama mevsimi için otomobillerin yağ, benzin ve amele masrafı olarak ayda 80 liradan 5ay için 400 lira gibi bir masrafa mal olmaktadır. - otomobillerin harap olması, eskimesi ve aşınma masrafları hariç.- Önemli bir masrafa mal olan bu işin tamamen çözümü için eni elektrik şebekesinin Yel Değirmenine kadar gitmiş olmasından yararlanarak bir tulumba konmak suretiyle temini mümkün olacağı fen memurluğu tarafından bildirilmiştir.

Fen memurluğu tarafından şöyle bir teklif sunulmuştur; tepeye yapılacak 40-45 m³'lük bir depo ile bu depodan ağaçlık içerisine boru tesisatı ile konacak sulama muslukları ile bu işin yapılmasıdır. Yağ ve benzin parası olarak sarf edilecek paranın esaslı bir tesisata harcanması ve itfaiye otomobillerinin harap olmasından kurtarılması ve sulama işine başlanmış bulunması için bu işin hemen yapılması gerektiği yönündeki teklif Encümen Meclisinde kabul edilmiş ve Yel Değirmeni tepesine bir havuz yapılmıştır.³⁷⁰

1940 yılında şehri güzelleştirmek için 350 adet çeşitli ağaç İzmir Mersinli Fidanlığından getirilmesi için park bahçivani İzmir'e gönderilmiştir.³⁷¹ Fidanlar için toplam 49 lira 40 kuruşluk masraf yapılmıştır.³⁷²

1941 yılında park için bazı çiçek ve ağaç ihtiyacını karşılamak için park bahçivani İzmir'e gönderilerek satın alınmıştır.³⁷³

³⁶⁷ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No:107, Karar Tarihi 23.01.1939, s.23.

³⁶⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1416, Karar Tarihi 29.11.1938, s.182.

³⁶⁹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No:237, Karar Tarihi 27.02.1939, s.51.

³⁷⁰ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 973, Karar Tarihi: 29.06.1939, s.174.

³⁷¹ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 119, Karar Tarihi: 12.02.1940, s.126.

³⁷² A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 392, Karar Tarihi: 11.04.1940, s.199.

³⁷³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 430, Karar Tarihi: 27.03.1941, s.118.

1943 yılında park düzenlenmesinde kullanmak üzere 100 adet akasya ağacı ve bir miktar çiçek fidanı Kasaba (Turgutlu) Belediyesinden alınarak Akhisar'a getirilmiştir.³⁷⁴ Bu fidanlar için tüm masraflar dâhil 26 lira 79 kuruş para ödenmiştir.³⁷⁵

Mart ayının çam dikilme mevsimi olduğundan Beyce istasyonu için getirilen çam ağaçlarından 40 budak çam ağacı parkın yeni büyütülen Şehir Gazinosu kısmına diktirmek üzerine tüm masrafları karşılanmak suretiyle park bahçıvanı Beyce Köyüne gönderilmiştir.³⁷⁶ Beyce Köyünden getirilen bu çam fidanları için 47 lira 85 kuruş para ödenmiştir.³⁷⁷

1942 senesinin soğuk geçmesi parkta bulunan palmiye ve buna benzer süsler bozulduğundan bu ağaçların yerine ağaç, çiçek ve tohum satın alınması için Parkçı Mustafa Olçum görevlendirilmiştir.³⁷⁸

Mart 1944'de Kasaba fidanlığından park için çeşitli fidanlar getirilmiş ve bu fidanlar için 117,50 lira ödenmiştir.³⁷⁹ Yine İzmir'den İzmir ve Mersinli fidanlıklarından geçitli fidanlar getirilmiş ve bu fidanlar için 194,50 lira ödenmiştir.³⁸⁰ Ayrıca Devlet Orman Fidanlığı Müdürlüğü tarafından Akhisar Belediyesi'ne tahsis edilen 79 adet çam fidanının İzmir'den getirilmesi için Park bahçıvanı Mustafa Ürkün 50 lira avans ile İzmir'e gönderilmiştir.³⁸¹

³⁷⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 111, Karar Tarihi: 15.01.1943, s.23.

³⁷⁵ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 279, Karar Tarihi: 19.02.1943, s.67.

³⁷⁶ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 379, Karar Tarihi: 09.03.1943, s.92.

³⁷⁷ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 423, Karar Tarihi: 16.03.1943, s.107.

³⁷⁸ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 631, Karar Tarihi: 20.04.1943, s.168

³⁷⁹ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 552, Karar Tarihi: 21.03.1944, s.29.

³⁸⁰ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 553, Karar Tarihi: 21.03.1944, s.29.

³⁸¹ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 557, Karar Tarihi: 24.03.1944, s.31.

Parkın yeşillendirilmesi için 1944 yılında 15 kg çim kilosu 7,50 liradan 112,50 lira, ambalaj ve posta ücreti olarak 22 lira ödenerek satın alınmıştır.³⁸² Alınan 15 kg çime ek olarak Nisan ayında 10 kilo çim tohumu alınmıştır.³⁸³

Şubat 1945'te İzmir Karşıyaka Fidanlığından çevre düzenlenmesinde kullanılmak üzere çam fidanları getirilmiştir.³⁸⁴

1.7. Halk Tarafından Gelen Şikâyetler-Dilekler ve Bulunan Çözümler

1938-1941 yılları arasında belediyeye halk tarafından birçok şikâyet gelmiş ve gerek belediye encümeni gerekse de belediye meclisi halkın zararına olan durumlarda sert tedbirler ve cezalar uygulayarak sosyal belediyecilik anlayışının örneklerini vermiştir. Bu yıllar arasında yaşanan bazı şikâyetler şunlardır:

Çarşıda, Lonca Sokağında 2 numaralı dükkânda Kırmacı Mehmet Şehirlioğlu ahalinin değirmenine getirdiği arpa, bakla, darı gibi hububat kırmalarını kasten noksan olarak teslim ettiği birçok kişi tarafından şikâyet edilmesi üzerine Zahirerci Çangırılıoğlu Mehmet dükkânından bir heyet huzurunda bir çuvalda 79 kilo arpa çekilmiş kırma yapılmak üzere Mehmet Şehirlioğlu'nun değirmenine gönderilmiştir. Kırılmasına müteakip sahibine teslim edilirken belediye zabıtasınca yapılan tartımda 12 kilo eksiklikle 67 kilo olarak teslim alınması üzerine belediye encümeni bu kişiye 50 lira para cezasına çarptırmıştır.³⁸⁵ Ancak 2. Dünya Savaşı'nın etkisiyle un ve kırma işlemi yapanların noksan un verdiği dair şikâyetler 1941 yılında artmıştır. Belediye başkanı tarafından verilen teklifle un ve kırma yapanların müşteriler tarafından teslim edilecek zahirenin teslim alış ve veriş miktarlarını bildiren firmaları altında bir pusula verme zorunluluğu getirilmiştir.³⁸⁶

³⁸² A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 598, Karar Tarihi: 28.03.1944, s.48.

³⁸³ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 792, Karar Tarihi: 25.04.1944, s.80.

³⁸⁴ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 262, Karar Tarihi: 02.03.1945, s.124.

³⁸⁵ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:186, Karar Tarihi 07.02.1938, s.126.

³⁸⁶ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 87, Karar Tarihi: 23.01.1941, s.71-72.

1942 yılında aşçılar için 9 farklı fiyat listesi belirlenmiştir. Fakat bazı aşçılar ve lokantacılar fahiş fiyatlar koydukları yönünde şikâyetler gelmesi üzerine encümen meclisi rayiç fiyatlarının denetimi için zabıta kontrollerini arttırma kararı almıştır.³⁸⁷

1945 yılında umuma açık olan sinema, kahvehane ve lokantalardaki sandalyelere sonradan çakılmış olan çivilerin halkın elbiselerini parçaladığı yönünde yapılan şikâyetler sonrası bu çiviler sökülerek yerine açılacak yatak içine vidalı çivi çakılması zorunlu kılınmıştır. Vidalı çivi çakılmayan sandalyelerin görüldüğü yok edileceği ve ayrıca ceza kesileceği işletmelere duyurulmuştur.³⁸⁸

1.8. Kahveneler-Kahveciler İle İlgili Hizmetler

1944 yılında kahvecilerin kullandığı vebolitlerin (su arıtma cihazı) tamir göremeyecek derecede bozulmaları ve parçalarının piyasada bulunmaması üzerine kahvecilerin temiz ve burmalı küplerde Güplüce suyunu bulundurmaları ve kullanmaları zorunlu kılınmış ve gerekli hazırlıklarını tamamlamaları için 1 ay süre tanınmıştır.³⁸⁹

1945 yılında şehirde mevcut kahveci garsonu ve ocakçı başlarının kahvehanelerin açılıp kapanma saatlerine göre sabah saat 4'ten gece yarsına kadar çalıştırıldıkları ve bu çalışmanın sıhhatlerine dokunduğundan dolayı bu sorunu çözmek üzere Akhisar'a gelen İzmir İktisat Müdürü ile işverenler arasında bir anlaşma yapılmıştır. Anlaşmaya göre;

1. Garson ve Ocakçılar 12 saat çalıştırılacaktır.

2. Ocakçı ve garsonları 2'den fazla olan kahvehanelerde yalnız işçi fazla olduğu saatlerde bütün işçiler bulunacak fakat diğer zamanlarda asgari 4 saat dinlenme hakkı verilecektir.

3. Bu durum işçi ücretlerine hiçbir surette etki yapmayacaktır.

İşverenler ile İzmir İktisat Müdürü arasında yapılan bu anlaşmanın uygulanmaması üzerine encümen meclisi, bu işçilerin yaz ve kış sabahın 4'dünden gece yarsına kadar 20 saat iş görmelerine hiçbir kimsenin sıhhatinin müsait olmayacağı nazarını dikkate alarak

³⁸⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1117, Karar Tarihi: 1.09.1942, s.99.

³⁸⁸ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 460, Karar Tarihi: 18.05.1945, s.188-89.

³⁸⁹ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 415, Karar Tarihi: 22.02.1944, s.182.

iş saatlerini 12 saat ile sınırlandırmıştır. Ayrıca hafta tatili kanunu gereğince bu işçilerin haftada 1 gün tatil yapmaları ve hususun ücretlerinde hiçbir indirimin yapılmaması zorunlu tutulmuştur. Yine işverenler ile İzmir İktisat Müdürü arasında yapılan anlaşmanın 2. Maddesine yer alan husus gereğinde müsait zamanlarda bu işçilere her gün 4 saat dinlenme hakkı verilmesi konusunun geçerli olduğu kahvecilere bildirilmiştir. Encümen meclisinde alınan bu karar belediye tembihatları arasına konmuş ve bu tembihatın aksine harekete edenlerin belediye ceza kanunu ile cezalandırılacağı gibi hafta tatili kanunu gereğince dahi haklarında kısıtlama cezasının verilebileceği ilan edilmiştir.³⁹⁰

2. AKHISAR BELEDİYESİ ÇALIŞMALARI

Belediyelerin görev ve yetkileri detaylı olarak giriş kısmında ele alınmıştı. Meclis defterleri üzerinden Akhisar Belediyesi'nin yaptığı çalışmalar ve uygulamalar alt başlıklarına uygun olarak aşağıya çıkarılmıştır.

2.1. Elektrik Fabrikası

Türk halkının elektrik ile ilk tanışması 1902 yılında Tarsus'ta kurulan ve su ile çalışarak elektrik üreten elektrik santrali olmuştur. Osmanlı devletinde kurulan elektrik santralleri uzun süreli olarak yerli/yabancılar imtiyaz olarak verilmiştir. Başkent İstanbul'da ise ilk ticari amaçlı elektrik santrali ancak 1914 yılında hizmete başlayabilmiştir.³⁹¹

Akhisar'ın elektrikle tanışması 1921 yılında olmuştur. Belediye Meclisi Reisi Hafız Mehmet Efendi ile elektrik fabrikası sahibi Hacı Şerif Ağazade Emin Ali Efendi arasında 8 maddelik bir mukavele imzalanarak elektrik işleri Şerif Ağazade Emin Ali Efendi'ye bırakılmıştır. Yapılan sözleşmenin 7. Maddesinde sözleşmenin imzalandığı tarihten itibaren 2 yıl süre ile yürürlükte kalıp süre bitiminde elektrik tesisatı belediyeye bırakılacağı belirtilmiş ve 2 yıl sonrasında elektrik işlerinin yönetimi belediyeye

³⁹⁰ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 687, Karar Tarihi: 03.08.1945, s.70-71.

³⁹¹ Naziye Özdemir, "İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye'de Elektrik Tarihsel Gelişimi 1850-1938", *Osmanlı Medeniyetleri Araştırması Dergisi*, 2016, C.2, S.3, s.21-23.

bırakılmıştır.³⁹² Yapılan gerekli çalışmalar sonrası 18 Mayıs 1921’de Akhisar’a elektrik verilmiştir.³⁹³

Milli mücadele sona erip cumhuriyet kurulduktan sonra 1923 yılı itibariyle Türkiye’de bulunan elektrik santrallerinin 14’i kişilere, 13’ü ortaklara ve 11’i belediyelere ait olmak üzere toplam 38 santral vardır. Toplam 38 santral, halkın sadece % 6’lık bir kısmının ihtiyacını karşılarken halkın % 94’ü elektriksiz yaşamaktadır.³⁹⁴ Başkent Ankara’ya ilk elektrik santrali 1924 yılında kurulmuştur. Yine cumhuriyetin ilanı sonrasında bazı büyük şehirlerde kurulan elektrik santrallerinin tarihleri şöyledir; Samsun 1923, İzmir, Sivas 1925, Bursa 1926, Balıkesir 1930 yılında elektriğe kavuşmuştur.³⁹⁵ Türkiye’de elektrik üretim santrallerinin kurulması ve yaygınlaşmasına bakıldığında Akhisar’da elektrik üretimi çoğu büyük şehirden daha erken başladığı ve Akhisarlılar tarafından elektriğin daha kısa süre içerisinde benimsendiği görülmektedir.

Haziran 1937’de belediye muhasebesine verilen elektrik sarfiyat hesapları defterinde yer alan 2 lira 10 kuruşluk makbuz pul parasının iktisat vekâletinin emri gereğince pul parasının elektriği dağıtan tarafından ödenmesi gerektiğinden bunun kaldırılması gerektiği konusundaki muhasebenin teklifiyle bu paranın abonelerden alınmamasına karar verilmiştir.³⁹⁶

Akhisar Belediyesi idaresinde bulunan elektrik fabrikasında 1938 yılına kadar elektrik abonelerinden herhangi bir elektrik taahhüdü senedi almamıştır. Ancak 1938 yılında elektrik fabrikasındaki mühendis Hasan Hallet’in İzmir Elektrik şirketi ve Kırkağaç Elektrik İdaresinin uyguladığı abonman senet ve mukavelenamesi incelenerek belediyeye uygun şekilde yeniden tanzim edilerek Akhisar’da da uygulanması yönündeki teklifin encümende kabul edilmesiyle elektrik aboneleri taahhüt senedi ödemeye başlamıştır.³⁹⁷

³⁹² Gökdemir, *a.g.t.*, s.82-83.

³⁹³ Ayaz, *a.g.t.*, s.99.

³⁹⁴ Özdemir, *a.g.m.*, s.25.

³⁹⁵ Özdemir, *a.g.m.*, s.226-27.

³⁹⁶ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:230, Karar Tarihi 24.02.1938, s.135.

³⁹⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 588, Karar Tarihi 12.05.1938, s.28.

1938 yılı elektrik fabrikası kadrosu, 3 makinist, 3 elektrikçi, 2 kontrol memuru, 2 tahsildar, 1 müdür, 1 tahsilat kâtibi, 1 hademe, 1 ateşçi ve gündüzleri çalışan dizel motoru için 1 makinist muavini ile birlikte toplam 15 kişiden oluşmaktadır.³⁹⁸

1938 yılında şehrin elektrik ihtiyacının tamamını karşılamak için Sazmaş şirketinden alınan 135 beygir kuvvetindeki lokomobil makinasının alternatöre bağlanan kayışı vermek yükümlülüğü bulunmadığından bu kayış belediye tarafından lokomobil tesisatında kullanılmak üzere Almanya'dan Eilmann fabrikasından alınmıştır.³⁹⁹ Satın alınan lokomobilin fabrikada yerleştirileceği yer için gerekli düzenlemeler 2008 lira 37 kuruşa yaptırılmıştır.⁴⁰⁰ Şubat ayında elektrik fabrikasından Safa Oteline kadar kablo kanalı açılmış ve 1000 metrelik kablo döşenmiştir.⁴⁰¹ Kablo döşemek için açılan kanal Mayıs ayında bitmiş ve 831 lira 83 kuruş masraf yapılmıştır.⁴⁰² Mart ayında, Almanya'ya sipariş edilmiş olan motor ve parçalarının yola çıkmıştır. Ayrıca elektrik kısmına ait 17 parça malzeme Akhisar'a gelmiştir.⁴⁰³ Mart ayında saate 10 amper şarj edilebilir bir dinamo alınmıştır.⁴⁰⁴

Sazmaş şirketinden alınan lokomobilin birleştirilmesi ve elektrik şebeke işleri 14.04.1938 tarihinde Hikmet Tabak ve Mühendis Karens'e verilmiştir. Ancak proje ile keşifnamenin zemine tatbiki biçimiyle aralarında fark olduğu ve ihale şartları dâhilinde işe başlanıldığı takdirde ileride inşaat sırasında mali ve hukukî zorluklar ile karşılaşılacağı dikkate alınarak ihale feshedilmiştir. Proje ve keşifler tekrar gözden geçirilerek hatalar düzeltilmiş ve proje bedeli yaklaşık 37813 lira 6 kuruş olarak belirlenmiştir.⁴⁰⁵ Haziran ayında elektrik şebeke işi 34785 liraya Sazmaş şirketine ihale edilmiştir.⁴⁰⁶ Ayrıca elektrik fabrikasına kurulacak lokomobil içinde çalışmalara başlanmıştır. Örneğin lokomobil makinası yakacak tertibatı için 10 ton pirinç ile 15 ton

³⁹⁸ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:334, Karar Tarihi 24.03.1938, s.171.

³⁹⁹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 9, Karar Tarihi: 06.01.1938, s.93; A.B.İ.D. (28.05.1936-16.06.1938), Karar Tarihi: 06.01.1938, s.121.

⁴⁰⁰ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 57, Karar Tarihi: 17.01.1938, s.103.

⁴⁰¹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 218, Karar Tarihi: 17.02.1938, s.132.

⁴⁰² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:603, Karar Tarihi 16.05.1938, s.31.

⁴⁰³ Anadolu, 02 Mart 1938, s.9; Haber (Akşam Postası), 14 Mart 1938, s.6.

⁴⁰⁴ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 345, Karar Tarihi: 31.03.1938, s.176.

⁴⁰⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:483, Karar Tarihi 05.05.1938, s.10.

⁴⁰⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:690, Karar Tarihi 02.06.1938, s.50.

toz Soma kömürü satın alınmıştır.⁴⁰⁷ Lokomobil ve alternatörü toz ve soğuktan korumak için birer örtü yaptırılmıştır.⁴⁰⁸

Haziran ayında başlanan elektrik şebeke işi sırasında fabrika çevresinde bulunan fabrikaya ait arsa, civar mahalle çocukları tarafından bir çöplük haline getirilmiştir. Elektrik işlerinde çalışan yabancılara karşı kötü bir intiba bıraktığından bu çöplük görüntüsünün önüne geçmek için 23 liralık bir masraf ile çöplük temizletilmiş ve etrafına tel örgü çekilerek bir koruma kapısı yaptırılmıştır.⁴⁰⁹

Haziran ayında elektrik fabrikasına yeni kurulan lokomobilin kazan besleme ve kondense suları fabrikaya şehir suyu vermekte olan tesisatla kâfi miktarda temin edilmediğinden su tesisatı değiştirilmiş ve gerekli tamiratlar yapılmıştır.⁴¹⁰ Gerekli tesisatın değiştirilmesi ve tamiri için 212 lira 22 kuruş masraf yapılmıştır.⁴¹¹ Su tasfiyesinde analiz yapılacak suyun derecelerini bilmek gerektiğinden 1 adet termometre satın alınmıştır.⁴¹²

Almanya'dan getirilen bu lokomobilin montajına⁴¹³ Alman uzman Hober tarafından başlanmıştır.⁴¹⁴ 15 Haziranda Sazmaş şirketi tarafından elektrik fabrikasındaki lokomobilin montaj işleminin tamamlandığı bildirilmiştir. Projenin kabulü için projenin verilen süre içerisinde bitirildiği kabul edilmiş ancak lokomobilin kömür ocağının henüz gelmediğinden projenin kabulünün reddedildiği ve kömür ocağı getirildikten sonra projenin kabul edileceği Sazmaş şirketine bildirilmiştir.⁴¹⁵ Ağustos ayı içerisinde elektrik üretmeye başlayan⁴¹⁶ lokomobilin kömür ocağı sorunu çözülmüş ve projenin bitiş onayının kabulüyle⁴¹⁷ 25 Ekimde normal bir şekilde elektrik vermeye başlamıştır. Ayrıca lokomobilin ileride oluşabilecek arızalarını gidermek için yedek parça satın alınmaya karar verilmiştir.⁴¹⁸ Alınan yedek parçaların teminin 6 ayı bulacağından ve bu süre içerisinde olası arızadan kaçınmak ve ömrünü uzatmak için önlem alınmıştır. Elektrik

⁴⁰⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:692, Karar Tarihi 02.06.1938, s.50.

⁴⁰⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:802, Karar Tarihi 16.06.1938, s.73.

⁴⁰⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:711, Karar Tarihi 06.06.1938, s.54.

⁴¹⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:830, Karar Tarihi 20.06.1938, s.78.

⁴¹¹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:1207, Karar Tarihi 05.09.1938, s.136.

⁴¹² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:856, Karar Tarihi 23.06.1938, s.83.

⁴¹³ Haber Dergisi, 14 Mayıs 1938, s.6.

⁴¹⁴ Tan, "Akhisar'da Elektrik tesisatı Yenileştiriliyor", 8 Haziran 1938, s.8.

⁴¹⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:941, Karar Tarihi 12.07.1938, s.104.

⁴¹⁶ Tan, 01 Ağustos 1938, s.8.

⁴¹⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:1372, Karar Tarihi 25.10.1938, s.174.

⁴¹⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:1367, Karar Tarihi 25.10.1938, s.172-73.

mühendisinin Zonguldak kömürünün kullanılmasıyla makinanın kısa sürede harap olmayacağı yönündeki tavsiyesi üzerine 1 vagon Zonguldak kömürü satın alınmıştır.⁴¹⁹

1938 yılında yeni lokomobilin eklenmesi, mevcut dizel motor ve alternatörün tam güçle çalışmasıyla elektrik üretimi arttığından yeni elektrik hatları çekilmiştir. Soğuk tulumba önünde bulunan ada direğini üç fazını transformatöre bir tertibat yapılarak bu tesisata bağlamak üzere Efendi, Şeyhisa, Cami Kebir, Paşa mahalleleri ile çarşının bir kısmına elektrik bağlanmak için 450 metrelik 16 m.m² eninde NGA kablo satın alınarak belediye tarafından hat çekilmiştir.⁴²⁰

Elektrik ağını genişletme çalışmasıyla beraber elektrik fabrikası deposunda lambaların azalması üzerine yeni şebeke tesisatı yapılınca kadar ihtiyaç olan 200 adet 25 vatlık ve 50 adet 100 vatlık lambaların iyilerinden satın alınmıştır.⁴²¹

Hâlihazırda eski şebekeyi abonelere bağlayan irtibat tellerinin branşman tesisatının tamamen bozuk olması tehlike yarattığından ve bu durumda abonelere elektrik verilmesi doğru olmadığından ve demir potreli yeni şebekenin⁴²² bir buçuk ay sarfında biteceği dikkate alınarak bu süre zarfında mevcut 840 abonenin fenni bir tarzda yeni şebekeye bağlanması gerekmiştir. Bir elektrikçi fenni bir irtibat teçhizatından günde ancak iki tane yapabilmektedir. Ancak mevcutta bu işi yapacak elde bir elektrikçi mevcut yoktur. Ayrıca eski şebekenin yıkılarak ortadan kaldırılması uzun yıllardan beri elektrik cereyanına alışmış olan Akhisar halkının bir gece bile elektrik cereyanlarını kestirmeğe razı olmayacağı ve hepsinin de acele ederek branşmanlarını yaptırmak isteyeceklerin ve böyle acele yapılacak işlerin de yine eski branşmanların aynı tarzda yapılacağından abonelerin branşmanları kademe kademe değiştirilmiştir. Elektrik hatları kısımlara ayrılmış ve 1 ana hat ortalama 50 ila 80 aboneden oluşturulmuş ve kademe kademe branşman değişiklik işleri tamamlanmıştır.⁴²³ Branşman değişim işini belediye mevcut şartlarda yeni şebekenin hazır olacağı tarihe yetiştiremeyecek olması ve gerekli

⁴¹⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:1368, Karar Tarihi 25.10.1938, s.174.

⁴²⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:1267, Karar Tarihi 19.09.1938, s.154.

⁴²¹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No:1490, Karar Tarihi 19.12.1938, s.197.

⁴²² 1938 yılında yeni bir şehir şebekesi yapılmıştır. Keşif bedeli 37815 lira olan şebeke yapım işi %8 indirimle 34785 liraya Sazmaş şirketine ihale edilmiştir. İhaleye 28 Şubat 1938'de çıkmıştır. (Cumhuriyet, 02 Mart 1938, s.10.) 11 Mayıs 1938'de tekrar ihaleye çıkmıştır. (Kurun, 11 Mayıs 1938, s.11; Ulus, 08 Mayıs 1938, s.10.) Ancak verilen teklif yüksek bulunulması üzerine 1 ay daha uzatılarak 25 Mayıs 1938'de tekrar ihaleye çıkmıştır. (Cumhuriyet, 25 Mayıs 1938, s.9; Anadolu, 15 Haziran 1939, s.9.)

⁴²³ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 167, Karar Tarihi: 13.02.1939, s.34.

taahhüs olmadığından müteahhide yaptırılmak üzere ihaleye çıkılmış⁴²⁴ ve her aboneden bransman değişimi için 3 lira depozito parası alınmıştır.⁴²⁵ Bransmanların ücreti abonmanlarca ödenmiştir.⁴²⁶

1939 yılında şebeke ve sair tesisat işleri tamamlanmış ve elektrik işi normal bir hâle gelmiştir. Bunun için abone adedini artırmak ve artan giderleri gidermek için Fabrika şefliği ile beraber yeni bir tarife oluşturulmuştur.

Elektrik tarifesinin kabul edildiği toplantı da azalardan Uçmak, parti binasında sarf edilecek elektrik için ücret alınmaması yönünde bir teklifte bulunmuştur. Sunulan teklif oy birliği ile kabul edilmiştir.⁴²⁷

Mayıs 1939'da 1460 kilo kuru buhar silindir yağı volf lokomobilleri için, 1600 kilo vakum yağı, 1000 kilo yatak yağı ve 40000 kilo motorin için ihaleye çıkılmış ve en ucuz teklifi veren Ege mıntıkası petrol şirketi Sokoni-Vakum Oil Kumpani şirketin satın alınmıştır.⁴²⁸ Kömür içinde ihaleye çıkılmış ancak ihale için herhangi bir istekli çıkmamıştır.⁴²⁹ Yine Mayıs ayında 1939 yılı için şebekede kullanılacak olan 150 adet 100 vatlık, 100 adet 60 vatlık, 100 adet 40 vatlık, 300 adet 25 vatlık lambaya ek 25 adet 100 amper tablo için 50 adet 30 amperlik tablo için 200 adet 2 amperlik sokak lambaları için ve 50 adet 5,50 direkler için gerekli olan sigortalar ihale yoluyla satın alınmıştır.⁴³⁰

Balhar mevkiinde şebeke tesisatı yapılmasını isteyenlerin dilekçeleri üzerine isteklerini yerine getirmekte için 23 adet direk dikilerek tellerin çekilmesiyle Balhar mevkiinde de elektrik tesisatı 1939 yılında tamamlanmıştır.⁴³¹

17.02.1939 tarihinde elektrik fabrikasında bulunan eski dinamo yanmış ve 1 adet alternatör alınması için ihaleye çıkılmıştır. Bu eksiltmeye istekli çıkmadığından ve çıkan istekliler şartnameye konulan bir ay müddeti yeterli görmediklerinden bu müddetin 7 aya çıkarılarak 21.8.1939 tarihinde ihale edilmek üzere yeni baştan ihaleye çıkılmıştır. 21.8.1939 tarihinde 1860 liraya Mühendis Tarnopol üzerine ihale olunan bu alternatörün

⁴²⁴ Vakıf, 22 Şubat 1939, s.8.

⁴²⁵ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 200, Karar Tarihi: 16.02.1939, s.40.

⁴²⁶ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 2.02.1939, s.64.

⁴²⁷ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 25.04.1939, s.109.

⁴²⁸ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 719, Karar Tarihi: 15.05.1939, s.133.

⁴²⁹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 720, Karar Tarihi: 15.05.1939, s.133.

⁴³⁰ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 739, Karar Tarihi: 18.05.1939, s.135.

⁴³¹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 819, Karar Tarihi: 01.06.1939, s.149.

tayin olunan müddet içinde teslim edilmemiştir. 7. ayın sonunda Mühendis Tarnopoldan gelen mektupta bu sürenin 1 seneye çıkarıldığı bildirilmiştir. 02.10.1940 tarihinde gelen son mektupta Almanya'dan Siemens fabrikalarından alternatör için gerekli olan malzemeler mevcut durumda getirilmesine imkân olmadığından mukavelenin feshini istemiştir. İhale şartnamesinin 30. Maddesinde “*mücbir sebepler*” ahvali harbiye olarak gösterilmesine ve mukavelenamemin 2. Maddesinin son fıkrasında Almanya'da halen devam eden harbin alternatörün Türkiye'ye nakli için imkân olmadığından Tarnopol'un ihalenin feshi dileği kabul edilerek ihale feshedilmiştir.

1939 yılında elektrik tesisatı şehirde geliştiği için elektrik memurlarına vazifeleri haricinde elektrik tesisatı yapmalarına müsaade edilmiştir. Ancak yapacakları elektrik tesisatı için yüksek fiyat aldıkları konusunda belediyeye şikâyetlerin artması üzerine belediye encümeni, elektrik tesisatı yapacak elektrik memurlar için bir tarife düzenlemiştir. Buna göre:

1- Sıva haricinde 11 milimetre bergman boru ile yapılan açık elektrik tesisatlarının prizleri de bu hesaba dahil olmak üzere beher sorti 40 kuruş

2- Sıva haricinde peşel boru ile yapılan açık elektrik tesisatlarının imaliye ücreti bu hesaba prizlerde dâhil olmak üzere 50 kuruş

3- Sıva dahilinde yapılan gizli elektrik tesisatlarının yalnız imaliye ücreti prizler de dahil olmak üzere beher sorti⁴³² 60 kuruş ücret alınmasına karar vermiştir.⁴³³

300 adet 25 vatlık ve 150 tane 40 vatlık ve 60 tane 100 vatlık ve 10 adet 200 vatlık ihtiyaç duyulan elektrik lambası ihale yoluyla 1939 yılın son günlerinde satın alınmıştır.⁴³⁴

1939 yılı sonunda sunulan faaliyet raporuna göre 200'e yakın yeni abone kaydedilmiştir. Yel Değirmeni, Hashoca Mahallesi'nin Kilisli Sokağı, Reşat Bey mahallesinde Yoncalık ve Demiryolundan aşağı kısımlardaki sokaklara yeni hatlar ilaveten tesis edilerek şehirde aydınlatılmadık hiç bir taraf kalmamıştır. Yeni bir gazinoya

⁴³² Elektrik döşeminde lamba ya da priz konacak kollardan her biri, çıkış.

⁴³³ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 1274, Karar Tarihi: 11.09.1939, s.24.

⁴³⁴ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 1669, Karar Tarihi: 28.12.1939, s.100.

kavuşan parkın elektrik hatları tadil ve daha lamba ilavesi ile daha parlak bir hale getirilmiştir. İnşaatı tamamlanmış olan parti ve halkevi binasına elektrik verilmiştir.⁴³⁵

1940 yılına gelindiğinde Akhisar’da elektrik sadece aydınlatma ve sanayide değil tarımda da kullanılmaya başlanmıştır. Akhisar-İstanbul yolu Çınarlı kuyu mevkiindeki 65 dönüm bahçenin sulanması için 2 adet elektrik santrifüj için toplam 9 beygir gücündeki motorların tahrikleri için elektriğin bahçesine kadar uzatılması için Paşa Mahallesinden Alim oğlu sokağında oturan Ali Bey oğlu Mustafa Özkeresteci dilekçe vermiştir. Keresteci’nin dilekçesi encümen meclisinde tetkik edilmiş ve dilekçenin gereğini yapabilmek için 20 direk ve 3000 metre tel sarf edileceği anlaşılmıştır. Çekilecek direklerin üzerindeki malzemeler belediyeye ait olma ve masrafı olan 175 liranın ödenmesini Keresteci’nin kabul etmesiyle işe başlanmış ve bahçesine elektrik hattı döşenmiştir.⁴³⁶

1940 yılında elektrik fabrikası elektrik üretmesi ve şehre elektrik verilmesi için yeni bir tarife uygulanmıştır.

- 1) Elektrikler grupla beraber yakılacak sabah saat 9’a kadar devam edecektir.
- 2) Öyle üzerleri saat yarımından itibaren Ankara radyosunun ajans neşriyatı sonuna kadar devam etmek üzere Fabrika çalışacaktır.
- 3) Sabah, öğle, akşam düdükları bundan sonra lağvedilecek bu düdük alarm zamanında kullanacaktır
- 4) Ayrıca bildirilirim olmadıkça Fabrika bu faaliyette devan edecektir.⁴³⁷

Belediyece idare edilmekte olan elektrik hesabı 1941 yılında belediye hesaplarından ayrılarak ayrı bir bütçe oluşturulmuştur.⁴³⁸

Temmuz ayında fabrikanın ihtiyacı olan 50 ton parça Soma linyit kömürü sipariş usulüyle alınmıştır.⁴³⁹

2. Dünya Savaşı’nın şiddetlendiği 1941 yılı elektrik fabrikasını ciddi şekilde etkilenmiştir. Özellikle akaryakıt vs. malzemelerin bulunmasının zorlaştığı yıllarda elektrik fabrikasının Ağustos ayında ihtiyacı olan makine yağının iyice azaldığı ve

⁴³⁵ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1939, s.165.

⁴³⁶ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 353, Karar Tarihi: 01.04.1940, s.191.

⁴³⁷ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1555, Karar Tarihi: 25.11.1940, s.37.

⁴³⁸ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1873, Karar Tarihi: 22.05.1940, s.176.

⁴³⁹ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1186, Karar Tarihi: 22.08.1940, s.179.

makine yağı bulunamaz ise lokomobilin durdurmasının zorunlu hale geleceği fabrika şefliği tarafından bildirilmiştir. Lokomobilin durdurulması ile elektrik üretilmeyecek olması üzerine yakın çevreden makine yağı tedarik edilmeye çalışılmış ise de bulunmamıştır. Bu durum üzerine 1 memur İstanbul'daki yağ acentelerinden yağ tedarik etmesi için İstanbul'a gönderilmiştir.⁴⁴⁰ Motorin ve yağların çok pahalı olması ve tedarikinde yaşanan zorluklar nedeniyle elektrik fabrikasındaki motorun saat 9'dan yarımaya kadar olan faaliyetleri kesilmiştir.⁴⁴¹ Yine Makinist Rıza Kural motorin bulmak için İzmir ve Manisa'ya gönderilmiştir.⁴⁴²

1941 yılında damgalanmak üzere İzmir Mıntika Ticaret Müdürlüğü'ne gönderilmiş olan elektrik sayaçlarından numuneleri tamamlanıp iade olunan 128 elektrik sayacının her birine 79'zar kuruş masraf yapıldığından bu para abonelerden alınmıştır.⁴⁴³

1942 yılı için hazırlanan elektrik fabrikası bütçesinde tahsildar ücreti konusunda tasarruf edilmesi kararlaştırılmıştır. Tasarruf işleminin uygulanması için elektrik ücretlerinin belediye dairesi tarafından toplanması ve bu işin de sipariş usulüyle yaptırılması şeklinde olmuştur.⁴⁴⁴ Mart 1942'de 350 adet 25 vatlık, 100 adet 40 vatlık elektrik lambası pazarlık suretiyle satın alınmıştır.⁴⁴⁵ Mayıs 1942'de elektrik fabrikasının ihtiyacı olan 100 ton kömür için tahsisat kalmadığından kaldırımlar inşa tahsisatından 1000 lira bu ihtiyacın karşılanması için aktarılmıştır.⁴⁴⁶

Kasım 1942'de halkın elektrik ücretlerini ödemek için fabrikaya kadar çekeceği zahmeti ortadan kaldırmak için elektrik ücretlerinin merkez tahsildarlığı tarafından alınarak bankaya yatırılması konusundaki elektrik fabrikası şefliğinin verdiği önerge encümen meclisinde kabul edilmiştir.⁴⁴⁷ Yine Kasım ayında yağ ve kömür fiyatlarındaki artış Akhisar'da elektrik fiyatlarının kilovat başına 10 kuruş zamlı 30 kuruşa yükseltilmesine neden olmuştur.⁴⁴⁸ Ancak Ocak 1943 tarihinde vilayetten gelen yazıda

⁴⁴⁰ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1548 Karar Tarihi: 27.08.1940, s.54.

⁴⁴¹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1667 Karar Tarihi: 16.09.1940, s.71.

⁴⁴² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1695 Karar Tarihi: 23.09.1940, s.74.

⁴⁴³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1580 Karar Tarihi: 01.09.1940, s.58.

⁴⁴⁴ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 374, Karar Tarihi: 28.03.1942, s.187.

⁴⁴⁵ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 24, Karar Tarihi: 13.03.1942, s.170.

⁴⁴⁶ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 41, Karar Tarihi: 12.05.1942, s.326.

⁴⁴⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1409, Karar Tarihi: 13.11.1942, s.141.

⁴⁴⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1410, Karar Tarihi: 13.11.1942, s.141; A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 25, Karar Tarihi: 25.11.1942, s.333.

elektrik fiyatlarında 5 kuruş zam ile tüm masrafların karşılanabileceği belirtilmiştir. Bu durum üzerine kilovat başına 5 kuruş zamlı elektrik fiyatı azami 25 kuruş olarak belirlenmiştir.⁴⁴⁹

Aralık 1942'de elektrik fabrikasında kullanılan yakıt fiyatlarının %100 zamlanması üzerine elektrik dağıtımı ve kullanımında yeni düzenlemelere gidilerek elektrik tasarrufu yapılmaya çalışılmıştır. Tasarruf için yapılan ilk düzenleme mehtaplı gecelerde sokak lambaları hiç yakılmasıdır. Ek olarak elektrik saat 05.30'da ve öğle ajansını dinlemek için 1 saatlik cereyan verilmesi kararlaştırılmıştır. Bir gün içerisinde şehre verilen elektrik saati toplamı 3 saat 30 dakikadır.⁴⁵⁰ Ocak 1943 tarihinde saat 05.30-08.30 arası umumi hatlara elektrik verilme süresi uzatılmıştır. Fakat bu durum sıkışıklığa sebep olacağından bu durumu çözmek için sokak lambaları birer aşırı şekilde yakılması ve saat 01.00'dan sonra sokak lambalarının kapatılması uygulamasına gidilmiştir. Bu uygulamadan otoraya gidip gelenleri etkilenmemesi için sabah saat 04.00-05.00 arası sokak lambalarına elektrik verilerek bu durum çözülmüştür.⁴⁵¹

Ocak 1943'te Fahrettin Mısırcı tarafından Sokoni-Vakum Oil Kumpani şirketinin Mersin deposundan 16000 kilo mazot tüm masraflar ve % 2'lik kar ile toplam 4019 lira 93 kuruş bedelle elektrik fabrikası için temin edilmiştir.⁴⁵² Ayrıca elektrik fabrikası için 15 ton kömür Soma'dan getirilmiştir.⁴⁵³ Şubat 1943'te 45 ton kömür elektrik fabrikası için alınmıştır. Nakli ve tutarı için toplam 792 lira sarf edilmiştir.⁴⁵⁴ Mart 1943'te elektrik fabrikası için ihtiyaç olunan yakıtın ulaştırılmasında yaşanan zorluklar ileride bir gün fabrikanın faaliyetlerini engelleyebileceği durumunun ortaya çıkması üzerine Manisa'dan 50 ton zeytin odunu alınmıştır.⁴⁵⁵ Bu alımlara ek ileride yaşanabilecek kömür sıkıntısını önlemek için Nisan ayında 45 ton rekompaze kömür (paçal) alımı kararlaştırılmıştır.

⁴⁴⁹ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 61, Karar Tarihi: 08.01.1943, s.10.

⁴⁵⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1592, Karar Tarihi: 08.12.1942, s.171.

⁴⁵¹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 144, Karar Tarihi: 22.01.1943, s.32.

⁴⁵² A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 66, Karar Tarihi: 08.01.1943, s.11.

⁴⁵³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 100, Karar Tarihi: 15.01.1943, s.20.

⁴⁵⁴ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 338, Karar Tarihi: 02.03.1943, s.80.

⁴⁵⁵ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 400, Karar Tarihi: 12.03.1943, s.100.

Fakat 1942 bütçesinde bu iş için para kalmadığından 1943 yılı bütçesinden 792 lira avans olarak verilmiştir.⁴⁵⁶ Yine Temmuz ayında elektrik fabrikasının ihtiyacını karşılamak için 5898 kilo motorin 1672 lira 8 kuruş ödenerek satın alınmıştır.⁴⁵⁷

22.1.1943 tarih ve 144'nolu karar ile sokak aydınlatmaları mehtapsız gecelerde saat 1'de de kapatılma kararı alınmışken Temmuz ayında tütün kırma mevsimi başlamış olduğundan tarlalarına giden üretici halka kolaylık olması için sokak aydınlatmaları saat 2'ye kadar uzatılmıştır. Ayrıca otoray için yakılmakta olan saat 04.30- 05.30 arasındaki bir saatlik sokak aydınlatması 04.30-05.00 arası yapılarak yarım saatlik tasarruf yapılmıştır.⁴⁵⁸

1943 yılında halkın ekmeklik ihtiyacı için Akhisar Belediyesi her gün 6533 kilo buğday öğütmek ve beher kilosuna 2 kuruştan 130 lira küsur kuruş ödemek zorunda bulunduğu halde şehirde az olan değirmen yüzünden bu buğdayları öğütmek konusunda zorluk çekmektedir. Bu durum aynı zamanda halkı da sıkıntıya düşürmektedir. Bu durumu önlemek ve müsait vakitlerde halk buğdaylarını da öğütmek için elektrik fabrikasının müsait bulunan bahçesinde, elektrikle çalışan bir veya iki taşlı bir değirmen selektör ve kırma makinesi konulması kararlaştırılmıştır.⁴⁵⁹ Ayrıca 2 aylık öğütme bedeline mukabil bir un fabrikası meydana getirilerek bir hayır temini olmak üzere gerekli çalışmalara Temmuz ayında başlanmıştır.⁴⁶⁰

Ağustos 1943'te elektrik fabrikasının 1935-941 senelerinden buhran, muamele ve ceza olarak 2848 lira 60 kuruş istenmiştir. Mâliyece istenilen bu paralardan cezasız olarak 511 lira 60 kuruş buhran vergisi gerek maliye dairesince ve gerekse belediye muhasibi ile yapılan tetkikattan anlaşılmıştır. Geriye kalan buhran cezası ile muamele vergisi ve bir kat zammı olan 2337 lira için devlet şurasına dava açıldığı ve netice sonuçlanıncaya kadar

⁴⁵⁶ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 643, Karar Tarihi: 27.04.1943, s.171.

⁴⁵⁷ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1097, Karar Tarihi: 02.07.1943, s.106.

⁴⁵⁸ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1114, Karar Tarihi: 06.07.1943, s.111.

⁴⁵⁹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1112, Karar Tarihi: 06.07.1943, s.114-115.

⁴⁶⁰ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1197, Karar Tarihi: 20.07.1943, s.137.

bu paranın ödenmemesi zımnında maliye dairesine müzekkere yazılmasına ve 511 lira 60 kuruş 1943 yılı bütçesinin vergi ve resimler tahsisatından ödenmiştir.⁴⁶¹

Eylül 1943'te fabrika lokomobili 90 kilovat güç ve dizel makinası da 85-90 amper ile çalıştığından mevcut 1225 aboneye, 200 kadar da abone olan komşu saatlerinden istifade etmek suretiyle cereyan aldıkları tespit edilmiştir. Bu durum makinaların vaktinden önce bozulmasına sebebiyet vereceğinin anlaşılması üzerine başkaca abonelere elektrik verilmesi yasaklanmıştır.⁴⁶²

Aralık 1943'te elektrik fabrikasında motorin kalmamıştır. Fabrika için gerekli olan motorin önce Kırkağaç Belediyesinden alınmak istenmiş ise de burada da fazlalığı olmadığından temin edilememiştir. Bu durum üzerine yapılan araştırma sonucunda Bekir Köyünden Fabrikacı Halil Aktürk'ten ödünç olarak 1 ton motorin alınarak Akhisar'a getirilmiş ve fabrikanın 15 günlük olağan ihtiyacı karşılanmıştır.⁴⁶³

1942 yılında fabrikanın ortalama aylık kömür ihtiyacı 100 tondan yıllık 1200 tondur. 1942 yılında elektrik fabrikasının kömür ihtiyacı karşılanabilirken 1943 yılında kömür ihtiyacı yeterli miktarda karşılanamadığından odun/paçal kömür alınarak ve elektrik verme saatlerinde kısıtlama yapılarak sorunun üstesinden gelinmeye çalışılmıştır.

Ocak 1944'de fabrika için Fatih Mısırcıdan alınan 100 teneke motorin için 494 lira 50 kuruş ödenmiştir.⁴⁶⁴ Mart ayında Fahrettin Mısırcı 16910 kilo motorin getirmiştir. Gelen bu motorinler elektrik fabrikası ve ziraat işlerinde kullanılması gereklidir. Ancak daha önce gelen motorinlerden ziraat işlerinde uğraşanlara motorin verilmiş ve havaların yağmurlu gitmesinden dolayı ziraat işi ile uğraşanlar bu motorini kullanamadığından gelen motorinden ziraat işi ile uğraşanlar için motorin ayrılmamış ve 15910 kilo motorin kilosu 29 kuruştan elektrik fabrikası için satın alınmıştır.⁴⁶⁵

⁴⁶¹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1481, Karar Tarihi: 17.08.1943, s.190

⁴⁶² A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1658, Karar Tarihi: 28.09.1943.

⁴⁶³ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 1983, Karar Tarihi: 03.12.1943, s.18.

⁴⁶⁴ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 146, Karar Tarihi: 18.01.1944, s.98.

⁴⁶⁵ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 600, Karar Tarihi: 28.03.1944, s.48.

2 Mayıs-15 Mayıs 1944 tarihleri arasında elektrik fabrikasındaki elektrik üretim araçlarında yapılacak temizlikten dolayı şehre elektrik verilememiştir. Elektrik verilemediğinden dolayı bütün halka belediye tarafından gaz verilmiştir.⁴⁶⁶

Haziran 1944'de elektrik fabrikası için 250 teneke motorin 1350 lira ödenerek satın alınmıştır.⁴⁶⁷ Yine Haziran ayında elektrik fabrikası için ihtiyaç duyulan 60 ton kömür 1056 liraya satın alınmıştır.⁴⁶⁸

Temmuz 1944'de motopompla işler ve mayiat yangınlarında kullanılır 1750 lira bedel ile tahmin edilen köpük saçan makine için ihale kanununun 41. Maddesin C Fıkrasına göre açık eksiltmeye konulmuştur.⁴⁶⁹

Ağustos 1944'de elektrik fabrikasının ihtiyacı olan 90 ton kömür 1584 liraya satın alınmıştır.⁴⁷⁰ Yine Ağustos ayında fabrikanın ihtiyacı olan 4970 kilo motorin 1441 lira 30 kuruşa Fahrettin Mısırcı'dan ihale suretiyle satın alınmıştır.⁴⁷¹ Ayrıca Ağustos ayında elektrik ücretleri ile ilgili yapılan düzenleme ile ilgi Yüksek Nafia Vekâleti tarafından gönderilen bir yazı gelmiştir. Elektrik kilovat saatinin 26 kuruş üzerinden ücretlendirilmesi konusundaki yazısı belediye meclisi havale edilmiştir.⁴⁷²

Eylül 1944'de elektrik saatleri muayeneleri yapılmak üzere İzmir'e gönderilmiş ve burada muayeneleri yapılan saatler tekrar Akhisar'a getirilmiştir. Muayene masrafi olarak abone başına 370-371 kuruş ücret tahsis olunmuştur.⁴⁷³

Ekim 1944'de fabrikanın ihtiyacı olan 50 kömür 880 liraya satın alınmıştır.⁴⁷⁴ Kasım ayında fabrikanın ihtiyacı olan 3018 kilo motorin Fahrettin Mısırcı'dan 890 lira 30 kuruşa satın alınmıştır.⁴⁷⁵

⁴⁶⁶ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 719, Karar Tarihi: 18.04.1944, s.74.

⁴⁶⁷ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1048, Karar Tarihi: 23.06.1944, s.109.

⁴⁶⁸ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 124, Karar Tarihi: 27.06.1944.

⁴⁶⁹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 131, Karar Tarihi: 12.07.1944.

⁴⁷⁰ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 161, Karar Tarihi: 01.08.1944.

⁴⁷¹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 165, Karar Tarihi: 04.08.1944.

⁴⁷² A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1228, Karar Tarihi: 22.08.1944, s.155.

⁴⁷³ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1333, Karar Tarihi: 29.09.1944, s.186.

⁴⁷⁴ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 236, Karar Tarihi: 07.11.1944.

⁴⁷⁵ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 247, Karar Tarihi: 14.11.1944.

Ocak 1945'te fabrikanın ihtiyacı olan 3707 kilo makine yağı için 373 lira 70 kuruş ödenerek satın alınmıştır.⁴⁷⁶ Yine ocak ayında fabrikanın ihtiyacı olan kömür ihtiyacını karşılamak için 792 lira ödenmiştir.⁴⁷⁷ 45 ton kömüre ek olarak 1280 kilo motorin Fahrettin Mısırcı'dan 377 lira 66 kuruşa satın alınmıştır.⁴⁷⁸ Mart 1945'te elektrik fabrikası için ihtiyaç duyulan 185 kilo makine yağı Benzinci Recep Türe'den 186 lira 85 kuruşa satın alınmıştır.⁴⁷⁹ Mart ayında fabrikanın ihtiyacı için tenekesi 454 kuruş üzerinden 600 teneke motorin alınmıştır.⁴⁸⁰ Yine Recep Türe'den Temmuz ayında 384 kilo makine yağı ile 1303 kilo motorin 724 lira 8 kuruşluk ücreti ödenerek satın alınmıştır.⁴⁸¹

Temmuz 1945'te Recep Türe'den alınan motorin sonrası Fahrettin Mısırcı'dan da 350 teneke motorin 1498 lira 20 kuruşa satın alınmıştır.⁴⁸² Yine Temmuz ayında İzmir'e muayene için gönderilen elektrik sayaçlarının muayeneleri yapılmış olan saatler için abone başına muayene masrafı olarak 320 kuruş ücret tahsis olunmuştur.⁴⁸³

Ağustos 1945 için fabrikanın ihtiyacı olan 30 ton parça ve 30 ton ceviz kömür Tavşanlıdan sipariş edilmiş ve toplam 60 ton kömür için 1080 lira ödenmiştir.⁴⁸⁴ Yine Ağustos ayında Fahrettin Mısırcı'dan 225 teneke motorin alınmış ve motorin için 992 lira 77 kuruş ödenirken⁴⁸⁵ Benzinci Recep Türe'den de 550 kilo makine yağı için 571 lira 65 kuruş ödenerek makine yağı satın alınmıştır.⁴⁸⁶ Ayrıca Ağustos ayında İzmir'den 50 adet 25 vatlık, 50 adet 15 vatlık olmak üzere 100 adet ampul sipariş edilerek getirilmiştir. 25

⁴⁷⁶ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 9, Karar Tarihi: 05.01.1945.

⁴⁷⁷ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 12, Karar Tarihi: 05.01.1945.

⁴⁷⁸ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 17, Karar Tarihi: 16.01.1945

⁴⁷⁹ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 335, Karar Tarihi: 27.03.1945, s.146.

⁴⁸⁰ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 413, Karar Tarihi: 27.04.1945, s.175.

⁴⁸¹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 628, Karar Tarihi: 13.07.1945, s.50.

⁴⁸² A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 639, Karar Tarihi: 17.07.1945, s.53.

⁴⁸³ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 643, Karar Tarihi: 17.07.1945, s.54.

⁴⁸⁴ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 707, Karar Tarihi: 10.08.1945, s.77.

⁴⁸⁵ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 714, Karar Tarihi: 14.08.1945, s.79.

⁴⁸⁶ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 715, Karar Tarihi: 14.08.1945, s.79.

vatlık olan ampullerin tanesi 70, 15 vatlık olanların tanesi 50 kuruştan satılan ampuller için toplam 62 lira 50 kuruş ödenmiştir.⁴⁸⁷

Eylül 1945 için fabrikanın ihtiyacı olan 30 ton parça ve 30 ton ceviz kömür ihtiyacı sipariş sureti ile satın alınmıştır.⁴⁸⁸ Ayrıca eylül ayında İstanbul İthalat ve İhracatçılar Birliği tarafından gönderilen yazıda 500 adet ampulün Akhisar için ayrıldığını bildiren yazı göndermesi üzerine fabrika şefi Mahir Aktan'ın İstanbul'a giderek bu ampulleri getirmesi için 551 lira 67 kuruş avans verilerek İstanbul'a gönderilmiştir.⁴⁸⁹ İstanbul'dan getirilen 500 adet ampulün 300 adedi sokak aydınlatması için kullanılmıştır. Geriye kalan 200 adet ampul ihtiyaç sahibi bulunan abonelere 60 vatlık ampul için 165, 40 vatlık ampul için 133 ve 25 vatlık ampulün 120 kuruş bedel ve makbuz kesilerek dağıtılmıştır. Ampul sayısının azlığından dolayı ilk müracaat edecek abonelere verilecek ampul 1 adet ile sınırlandırılmıştır.⁴⁹⁰ Getirilen 500 ampule ek 100 adet ampul daha getirilerek daha önceki ampul fiyatları üzerinden halka satılmıştır.⁴⁹¹

Ekim 1945'te fabrikanın ihtiyacı olan 45 ton kömür sipariş suretiyle 900 liraya satın alınmıştır.⁴⁹² Yine fabrika için Fahrettin Mısırcı'dan 226 teneke motorin için 997 lira 18 kuruş ödenerek satın alınmıştır.⁴⁹³

Kasım ayı fabrikanın ihtiyacı olan 30 ton parça 15 ton ceviz kömür için 840 liraya satın alınmıştır.⁴⁹⁴ Kasım ayının son haftası Aralık ayı için ihtiyaç duyulan 30 ton parça

⁴⁸⁷ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 720, Karar Tarihi: 17.08.1945, s.80-81.

⁴⁸⁸ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 757, Karar Tarihi: 04.09.1945, s.93.

⁴⁸⁹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 758, Karar Tarihi: 04.09.1945, s.93.

⁴⁹⁰ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 779, Karar Tarihi: 18.09.1945, s.99.

⁴⁹¹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 801, Karar Tarihi: 28.09.1945, s.108.

⁴⁹² A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 816, Karar Tarihi: 06.10.1945, s.111-12.

⁴⁹³ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 824, Karar Tarihi: 09.10.1945, s.114.

⁴⁹⁴ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 883, Karar Tarihi: 06.11.1945, s.137.

kömür 600 lira ödenerek satın alınmıştır.⁴⁹⁵ Yine Aralık ayında fabrikanın ihtiyacı için 30 ton parça kömür ve 15 ton ceviz kömür 840 liraya sipariş suretiyle satın alınmıştır.⁴⁹⁶

1938-1942 yıllarında fabrikanın ortalama aylık kömür ihtiyacı 100 tondan yıllık 1200 tondur. 1942 yılında elektrik fabrikasının kömür ihtiyacı karşılanabilirken 1943 yılından itibaren 2. Dünya Savaşı'nın etkilerinden dolayı fabrikanın kömür ihtiyacı yeterli miktarda karşılanamadığından elektrik üretimi azaltılmış ve aylık kömür tüketimi 50 tona kadar düşmüştür. Aylık 50 tonluk kömürün karşılanamadığı zamanlarda odun/paçal kömür alınarak ve elektrik verme saatlerinde kısıtlama yapılarak sorunun üstesinden gelinmeye çalışılmıştır. Ayrıca 2. Dünya Savaşı'nın etkileri sonucunda Akhisar'da elektrik ile ilgili çalışmalar 1939 yılından sonra durma noktasına gelmiştir.

2.2. İtfaiye Hizmeti ve Yangınlar

Akhisar'da itfaiye teşkilatının geliştirilmesi cumhuriyet döneminde 1924 yılından sonra olmuştur. 1924 yılında belediye itfaiye teşkilatı olası bir yangın durumunda müdahalede yetersiz kalacak kadar kötü durumdadır. Ancak 1925 yılı ile birlikte itfaiye teşkilatı geliştirilmeye başlanmıştır. İlk kez 1925 yılında 5300 liraya bir itfaiye aracı alınmıştır.⁴⁹⁷

1938 yılında belediye tarafından oluşturulan 5 yıl için yapılacak işler içerisinde yangın musluklarının sayısını 100'e çıkarma hedefinin 1939 yılındaki ilk uygulaması 12 adet yangın musluğu inşa etmek olmuştur. Toplam 38 adet yangın musluğuna 12 tane daha eklenerek sayı 50'ye çıkarılmıştır.⁴⁹⁸ Eski yangın musluklarının yeni yapılanlarla birlikte tek tip olması için bazı değişiklikler yapılmış ve değişiklikler için ihtiyaç olan malzemelerle birlikte toplam 50 yangın musluğu için 303 liralık masrafla malzeme alımı yapılmıştır.⁴⁹⁹ Alınan bu malzemelerin şehrin su şebekesine eklemek için toplam 240 liralık işçilik masrafı yapılarak iş tamamlanmıştır.⁵⁰⁰

⁴⁹⁵ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 945, Karar Tarihi: 30.11.1945, s.157.

⁴⁹⁶ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 962, Karar Tarihi: 07.12.1945, s.162.

⁴⁹⁷ Ayaz, a.g.t., s.114; Anadolu, 26 Temmuz 1925, s.2.

⁴⁹⁸ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 118, Karar Tarihi: 25.01.1939, s.25; A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1939, s.159.

⁴⁹⁹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 155, Karar Tarihi: 09.02.1939, s.31.

⁵⁰⁰ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 469, Karar Tarihi: 10.04.1939, s.94.

Mart 1938’de itfaiye arazözünün üzerinde hortum makarası ve merdivenleri koymaya yarayan şasi kırılmış ve bir yangın durumunda gerekli ekipmanların araç üzerinde hazır bulunması gerektiğinden kırılan şasi sağlam bir şekilde 25 liraya tamir ettirilmiştir.⁵⁰¹ Yine Şevrole marka itfaiye aracı için lazım olan 2 lastik 75 lira 30 kuruşa Hüseyin Kıbrıslıoğlu’ndan satın alınmıştır.⁵⁰²

Haziran 1938’de park civarını sulamak için hareket eden İtfaiye arozözünün Tayyare Sineması önünde ve sefer esnasında sağ ön tekerlek poryasının sarsıntı yapmağa başladığı görülmüş ve arazöz durdurularak yapılan kontrolde poryanın çatladığı anlaşılmıştır. Arazöz’ün tamiri için gerekli olan yeni parça gelene kadar çalışabilmesi için imkân dâhilinde tamir edilmiştir.⁵⁰³

Eylül 1938’de itfaiye grubunun çizmeleri kalmamıştır. Kış mevsimi için ihtiyaç duyulan 5 adet çizme ve 5 adet muşamba alınmıştır.⁵⁰⁴

1939 yılında İtfaiye otomobillerinin bakımı, temizliği ve tamiri işlerinde itfaiye erlerinin elbiselerinin kirlenip yağlanmaması için tulum ve iş elbisesine ihtiyaç duyulmuştur. Tanesi 2’şer liradan toplam 6 liraya tulumlar yaptırılmıştır.⁵⁰⁵

Ocak 1940’da İtfaiyenin vazifeleri hakkında kısa bir karar listesi belediye encümen meclisinde kabul edilmiştir. İtfaiyenin vazifeleri şöyle sıralanmıştır;

1. Yangın yerinde muhtelif kişilerin vazifelere müdahale etmemesini teminen Kaymakamlık aracılığıyla Emniyet Amirliği’ne yazı yazılmasına (Yangın alanına başka kişilerin girmesini engelleme)
2. Arozözün hareketi esnasında sürat ve manevrasına mahal gelmemesini teminen itfaiye şefinin gerekli gördüğünden fazla kimsenin arozöze binmemesine ve yangına gitmesi lazım belediye memur ve hademelerinin süratle yangın yerinde bulunması
3. Muhtelif düdüklemlerle halkın itfaiye vazifelerini işgal ettiğinden ayrı sesli maç hakem düdüğünden 4 adet satın alınmıştır.⁵⁰⁶

⁵⁰¹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 276, Karar Tarihi: 10.03.1938, s.145.

⁵⁰² A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 404, Karar Tarihi: 14.04.1938, s.188.

⁵⁰³ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 852, Karar Tarihi: 23.06.1938, s.82.

⁵⁰⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1279, Karar Tarihi: 26.09.1938, s.156.

⁵⁰⁵ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 1006, Karar Tarihi: 07.07.1939, s.180.

⁵⁰⁶ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 25, Karar Tarihi: 05.01.1940, s.104.

Nisan 1940'da itfaiyenin ortalama aylık sarfiyatının 1 yıllık ihtiyaç karşılığı tek seferde ödenerek alınması kararlaştırılmıştır. Fakat Haziran ayına gelindiğinde 25 teneke benzin ihtiyat olarak bulunması üzerine bir yıllık sarfiyata tekabül eden ortalama ayda beşer teneke 60 teneke benzin, otopomp, motopomp ve arözöz için de 34 kilo vakum yağı satın alınarak bir yıllık sarfiyat karşılanmıştır.⁵⁰⁷

Mayıs 1940'da itfaiye otomobillerinin eskiyen ve işe yaramaz hale gelen hortumlarının değiştirilmesi ve yeni motopompa mahsus yüksek tazyikli 300 metre yangın hortumuna ihtiyaç duyulmuştur. 1940 bütçesine tahsisatı konmuş olan bu hortumların tutarı beher metresi 250 kuruştan 750 lira olarak tahmin edilmiştir.⁵⁰⁸ Bu fiyat üzerinden ihaleye çıkılmıştır.⁵⁰⁹ İki teklif vaki olmuştur. Bunun birisi Ahmet Ethem Buladanlıoğlu diğeri İstanbul'da P. A. Poliyanidis'dir. Ancak başvuruların itfaiyenin mühim bir ihtiyacı olan hortumlar için hazırlanmış olan şartnameye uygun olmadığı gibi hortumun harptan evvel metresi 125 kuruş olduğu halde %100 zam ile 250 kuruş tahmin edilen bedelle elde etmenin imkânı olmadığından bu hortumların sipariş yoluyla alınmasına karar verilmiştir.⁵¹⁰ 3000 metre hortum İstanbul'dan metresi 240 kuruştan alınmıştır.⁵¹¹

Haziran 1940'da itfaiye için ayrılmış olan 3000 liralık bütçe çerçevesinde kalan parayla 2 adet yeni el tulumbası alımı ile mevcut olan 2 el tulumbasının tamiri gerçekleştirilmiştir.⁵¹²

1940 bütçesinde şasi halinde yeni bir kamyon alınarak eski arozözün tulumba ve deposu bu şasi üzerine yerleştirilmek suretiyle yeni bir arözöz yapılmak üzere 2000 liralık bir tahsisat konulmasına rağmen piyasadan yeni bir kamyon alınması mümkün olmayacağının anlaşılması üzerine yeni bir çözüm bulunmuştur. Elde bulunan cenaze kamyonunun şasisi alınarak arozöze, eski arozöz cenaze kamyonu haline çevrilmiştir. İş, ilk yeni otopompu yapmış olan Hüseyin ustaya işçilik masrafı 75 lira ücretle yaptırılmıştır. Bu iş için tüm masraflar dâhil toplam 817 lira 50 kuruşluk bir masraf yapılmıştır.⁵¹³

⁵⁰⁷ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 886, Karar Tarihi: 13.06.1940, s.129.

⁵⁰⁸ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 482, Karar Tarihi: 30.04.1940, s.43.

⁵⁰⁹ Cumhuriyet, 12 Mayıs 1940, s.8.

⁵¹⁰ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 757, Karar Tarihi: 20.05.1940, s.105.

⁵¹¹ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 856, Karar Tarihi: 06.06.1940, s.124.

⁵¹² A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 897-898, Karar Tarihi: 17.06.1940, s.133.

⁵¹³ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No:901, Karar Tarihi: 17.06.1940, s.134.

Nisan 1941’de pasif korunma sıhhiye işlerinde kullanılmak üzere 10 adet hasta ve yaralı taşımağa mahsus sedye ile 1 adet sıhhi imdat çantası İstanbul’a sipariş edilmiştir.⁵¹⁴ Yine pasif korunma tedbirleri çerçevesinde belediye itfaiyesine yardımcı olması için 170 kişi 10 mahalle birliğine bölünmüştür. Bu kişiler için lazım gelen malzemelerin fiyatı, itfaiye için ayrılan paradan karşılamaya yetmeyeceği anlaşıldığından kaldırımalar tamiri masrafı için ayrılan paradan 300 lira alınarak temin edilmiştir.⁵¹⁵

Temmuz 1941’de itfaiye arozözünün boyanması gerektiği İtfaiye Şefliği tarafından encümen meclisine bildirilmiştir. İtfaiye arozözü 55 liraya boyanmıştır.⁵¹⁶

Haziran 1942’de itfaiye işleri için 38 teneke benzin satın alınmıştır.⁵¹⁷ Ağustos ayında itfaiye otomobillerinin akümülatörlerini doldurmak üzere 35 lira kıymetinde Filips markalı bir şarj aleti sipariş suretiyle satın alınmıştır.⁵¹⁸

1943 yılında itfaiye arozöz aracı için gerekli olan iki iç ve iki dış 30x5 çift lastiğin alınması için zabıta memuru Halil İbrahim Şentürk 350 lira avans ile Manisa’ya gönderilmiştir.⁵¹⁹ Yine itfaiye aracı için lazım olan benzin stoklarının 1943 yılı için yeterli miktarda olmasına rağmen ileride benzin bulunamama durumuna karşı ek 32 teneke benzin 205 lira 44 kuruş ödenerek alınmıştır.⁵²⁰

Temmuz 1943’te 19372den beri kullanılmakta olan ikinci arozöz için tamir yapılması gerekmiştir. Bu tamirat işlemi 150 liraya tamamlanmıştır.⁵²¹

Manisa’ya lastik almak için gönderilen Şentürk, vilayete gelen lastiklerin diğer mahallelere tahsis edildiğinden alamamıştır. Temmuz ayında gelen lastiklerin teslim edileceğinin vilayet tarafından bildirilmesi ile lastikleri teslim almak üzere Şahin Akkın, lastiklerin tutarı olan 500 lira ile Manisa’ya, bozulan arozörün silindir kapağını tamir için

⁵¹⁴ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 504, Karar Tarihi: 01.04.1941, s.129.

⁵¹⁵ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 682, Karar Tarihi: 24.04.1941, s.152.

⁵¹⁶ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1305, Karar Tarihi: 15.07.1941, s.25.

⁵¹⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 636, Karar Tarihi: 05.06.1942, s.33.

⁵¹⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1059, Karar Tarihi: 28.08.1942, s.92.

⁵¹⁹ A.B.E.K.D. (05.05.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 21, Karar Tarihi: 05.01.1943, s.7.

⁵²⁰ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 498, Karar Tarihi: 30.03.1943, s.128.

⁵²¹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1094, Karar Tarihi: 02.07.1943, s.108.

de İzmir'e gönderilmiştir.⁵²² Lastikler, Manisa'dan 492 lira 82 kuruşa satın alınarak Akkın tarafından Akhisar'a getirilmiştir. İzmir'e tamir için gönderilen arazöz silindir kapağı 31 lira 54 kuruşa tamir ettirilmiştir.⁵²³

Mart 1944'de itfaiye otomobilinin belediye sınırları dışında kaza, nahiye ve köylere gitmesi yönünde itfaiye şefliği tarafından yapılan teklif encümen meclisi tarafından mahzurlu görülerek bu teklif reddedilmiştir.⁵²⁴ Haziran 1944'de itfaiye otomobilleri için 1 senelik ihtiyaç karşılığı olan 30 teneke benzin için tenekesi 825 kuruştan 248,5 lira ödenerek satın alınmıştır.⁵²⁵ Yine Haziran ayında itfaiye otomobillerinin ihtiyacı olan 30 kilo vakum, 30 kilo vallalin (?) 15 kilo gres yağı belirlenen fiyat üzerinden satın alınmıştır.⁵²⁶ Eylül 1944'de itfaiye erleri için ihtiyaç duyulan 6 çift fotinin 120 liraya pazarlık suretiyle yaptırılmıştır.⁵²⁷

1945 yılında küçük yangın otomobilinin yanan silindir kapak contası ve supapları tamir için İzmir'e kaynak için gönderilen imdadı sıhhi otomobili ile birlikte gönderilmiştir. Tamir için 50 lira masraf yapılmıştır.⁵²⁸ Ayrıca küçük yangın söndürme otomobilinin krank mili eğilmiş olduğundan yenisine ihtiyaç duyulmuştur. Yenisinin de Akhisar'da yaptırılmaması üzerine İtfaiye şoförü Şahin Akkum (?) 75 lira avans ile İzmir'e gönderilmiştir.⁵²⁹

Cumhuriyetin kuruluşu sonrasında itfaiye teşkilatı ile ilgili çalışmalar hız kazanmıştır. 1925 yılı sonrasında gelişen Akhisar Belediyesi İtfaiyesi 1938 yılına gelindiğinde Manisa ilindeki en modern ve en geniş alet edevat bakımından önde gelen itfaiye teşkilatındandır. 1938 yılında Belediyeler İstatistiğinde yer alan Manisa Vilayeti itfaiye ile ilgili verilen bilgilerden hareketle, Manisa'nın tüm belediyeleri dâhil toplam 4 adet arazöz vardır. Bu 4 arazözden 2 tanesi Akhisar Belediyesi İtfaiye teşkilatında yer almaktadır. Ayrıca 5 adet motopomptan en az 2 adedinin Akhisar İtfaiyesi teşkilatında

⁵²² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1130, Karar Tarihi: 06.07.1943, s.118.

⁵²³ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1526, Karar Tarihi: 27.08.1943.

⁵²⁴ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 625, Karar Tarihi: 31.03.1944, s.56.

⁵²⁵ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 107, Karar Tarihi: 16.06.1944.

⁵²⁶ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 108, Karar Tarihi: 16.06.1944.

⁵²⁷ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 213, Karar Tarihi: 29.09.1944.

⁵²⁸ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 786, Karar Tarihi: 21.09.1945, s.103.

⁵²⁹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 798, Karar Tarihi: 28.09.1945, s.107.

olduğu tespit edilmiştir. 2. Dünya Savaşı ile birlikte gelişen olası bir hava taarruzuna karşı itfaiye teşkilatı güçlendirilmiştir. Yeni bir itfaiye arazözü alınmak istenmiş ise de piyasada yeni bir kamyon bulunamaması üzerine itfaiye aracı ile cenaze aracı değiştirilerek cenaze aracına itfaiye aracının tulumbası eklenmiştir. Yine olası bir saldırı durumunda kurtarma görevleri için mahallelerden gönüllü birlikler oluşturulmuş ve kişilere eğitimlerinin yanı sıra ihtiyaç duyacakları malzemeler verilmiştir. Özet olarak 2. Dünya Savaşı yıllarında Akhisar Belediyesi itfaiye teşkilatı Manisa'daki itfaiyelerden daha iyi bir konumdadır.

Encümen meclisinde kesilen cezalardan Akhisar'da çıkan yangınların bazıları hakkında bilgi sahibi olabiliyoruz. 1938-1945 yılları Akhisar'da çıkan yangınlar şunlardır:

27.07.1938'de Koca Mehmed Karamalı ve ortağı Ahmet Hamdi Hoş Dramalı Safa Otelinde meyve ve sebze alım satımı yaptıkları 10 numaralı odada boş çuval ve küfeler arasına sigara izmariti bırakmaları sonucu yangın çıkmıştır. Belediye encümenince 5 lira para cezası verilmiştir.⁵³⁰

08.08.1938'de Fahrettin Paşa sokağında oturan İbrahim oğlu Mustafa Tunalı Er, kastıra (yufka pişirmeye yarayan saç) ile ekmek pişirmeye çalışırken dikkatsizliği yüzünden yangın çıkmasına sebebiyet vermiş ve itfaiye arozözünün çalışmasına ve su sıkmasına sebep olduğu için 5 lira para cezası verilmiştir.⁵³¹ Şeyhler Mahallesi'nde Taş Çeşme Sokağında 6/8 Tütüncü Ali Temizsüt, evinde, hayvan damı içerisinde biriken gübre ve kuru otların üzerine attığı sıcak küllerden yangın çıkmasına sebebiyet verdiği için 5 lira hafif para cezası verilmiştir.⁵³² Yine 13 Ağustos gecesi Akhisar'da yangın çıkmış ve 4 tane dükkân yanmıştır. Zarar 15000 lira kadardır.⁵³³

26.01.1939 gecesi Dilküşa Sokağında Dıramalı Raşit Karısı Zeliha'nın evinde kiracının sigarasından yangın çıkmıştır. Yangında bir kasıt olmadığından ceza verilmemiştir.⁵³⁴

⁵³⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 995, Karar Tarihi 28.07.1938, s.115.

⁵³¹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1058, Karar Tarihi 08.08.1938, s.126.

⁵³² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1068, Karar Tarihi 08.08.1938, s.127.

⁵³³ Ulus, 13 Ağustos 1938, s.3.

⁵³⁴ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 143, Karar Tarihi: 09.02.1939, s.29.

1938-1939 yılları arası 1 yıl içinde 4'ü mahallelerde, 1'i çarşıda, 2'i şehir civarındaki tütün fidanlıklarında, 1'i muhasebeihususîye binasında ve 1'i mermere nahiye merkezinde olmak üzere 9 yangın kaydedilmiş ve bunlar etrafa sirayetine meydan verilmeden itfaiye tarafından söndürülmüştür.⁵³⁵

07.03.1940'da Sefa Otel kiracısı Sait Çalım dikkatsizliği yüzünden otelin bir koridorunda dikkatsizliği yüzünden yangın çıkmasına sebep olduğu için 10 lira para cezası verilmiştir.⁵³⁶ 28.08.1940'da Tütüncü Alırıza Aksel'in Balhardaki çardağında 6 yaşındaki Ulvi adındaki çocuğu tarafından kibritle kapancalar ateşlenerek yangın çıkmasına sebep olduğu için 5 lira para cezası verilmiştir.⁵³⁷ 23.09.1940'da Hacıışhak mahallesinde Gülruh Sokağında 35 numaralı evde Ali Erkut evinde kastıra kızdırırken yangın çıkmasına sebebiyet vermiş ve halkın sağlığı aleyhine hareketi sebebiyle 3 lira hafif para cezası verilmiştir.⁵³⁸

1942-1943 yılları arasında Akhisar'da çıkan 5 yangın tespit edilmiştir. Bu yangınlardan 3'ü için kasıtlı olmadığı kararı verilirken 2'si için ise dikkatsizlik yüzünden yangına sebebiyet verenlere 2 ile 5 lira arası ceza verilmiştir.

Haziran 1945'te 2. Nakliye Caddesinde Nuri Nalbandoğlun'a ait palamut deposunda palamutların yanmakta olduğu ve yapılan incelemede çalışan amelelerin sönmüş sandıkları sigaradan kaynaklandığı belirlenmiştir. Yangında 3-5 çuval ile 1 çuval kadar palamut yanmıştır.⁵³⁹ Eylül 1945'te Hashoca Mah. 102 sokakta Şaban'a ait evin bodrum katından yangın çıkarak kısmen yanmış olarak söndürülmüş fakat yangının neyden kaynaklandığı tespit edilememiştir.⁵⁴⁰ Kasım 1945'te belediyeye ait olan 35 numaralı dükkânda kiracı olan Tahsin Şendere ile ortağı Hüseyin Karadut'un dükkânında körüğün içine kaçan kıvılcımlar yüzünden yangın çıkmıştır. Yeni Demirciler Çarşısında yangın çıktığı haberi verilmesi üzerine itfaiye ekipleri 19.45'te yangın mahalline ulamış ve yangını söndürmüştür.⁵⁴¹ Yine Kasım ayında Ortaokul laboratuvarında yangın çıkmış

⁵³⁵ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1939, s.159.

⁵³⁶ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 239, Karar Tarihi: 07.03.1940, s.166.

⁵³⁷ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 124, Karar Tarihi: 29.08.1940, s.183.

⁵³⁸ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1302, Karar Tarihi: 23.09.1940, s.200.

⁵³⁹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 594, Karar Tarihi:26.06.1945, s.36.

⁵⁴⁰ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 764, Karar Tarihi: 11.09.1945, s.94.

⁵⁴¹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 881, Karar Tarihi: 06.11.1945, s.137.

ve yangın itfaiyenin zamanında müdahalesi ile söndürülmüştür. İtfaiye teşkilatı memurları ve aynı teşkilatta çalışan imdadı sıhhiye otomobil şoförü, yangını söndürmede gösterdikleri başarılarından dolayı ikramiye ile ödüllendirilmişlerdir.⁵⁴²

2.3. Halk Sağlığını Korumaya Yönelik Çalışmalar

Halk sağlığını korumaya yönelik çalışmaların başında temizlik ve salgın hastalıklar ile mücadele gelmektedir. Akhisar'da kurulan ilk hastane ve sonrasında yapılan hastane belediye yönetiminde olup sağlık hizmetleri, harcamalar ve bu konulardaki cezalar şu şekilde gerçekleşmiştir.

2.3.1. Hastane

Akhisar'da Cumhuriyet öncesi ilk Türk hastanesi 1893 yılında Selimzade Ahmet Ragıp Bey ve belediye işbirliği ile Paşa Mahallesindeki Paşa Camii yanına inşa ettirilmiştir. İnşa ettirilen hastanenin adı “*Belediye ve Gureba-i Müslimin Hastanesi*” dir. Ragıp Bey tarafından yaptırılan hastane öncesi Rumların işlettiği ispetalya (Spetalya) adında bir hastane şehre hizmet vermiştir.⁵⁴³ Hastanenin işletilmesi işi belediye başkanları idaresinde bırakılan bu idare şekli 1925/1926 yıllarına kadar böyle devam ederken belediye meclisi tarafından alınan bir karar ile hastaneye vakıf olan mallar, belediye malları ve yönetimleri de belediye yönetimine alınmıştır. Bu tarihten itibaren de eskiden olduğu gibi hastane yönetimi belediye yönetiminde devam etmiştir.

Paşa Camii yanına inşa edilen ve cumhuriyetin ilk yıllarında sıtma vs. hastalıklar ile mücadelede önemli rol oynayan bu hastane 2. Dünya Savaşı yıllarına kadar kullanılmıştır. (yeni hastane için bkz. belediye projeleri) Bu hastane 10 yataklı bir hastanedir.⁵⁴⁴

⁵⁴² A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 922, Karar Tarihi: 20.11.1945, s.150.

⁵⁴³ Ayaz, a.g.t., s.158. <https://akhisardh.saglik.gov.tr/TR,129670/tarihce.html> (erişim tarihi: 26.12.2020)

⁵⁴⁴ Son Posta, 28 Ağustos 1938, s.5.

1939 yılında hastaneye diğer yıllardan fazla miktarda hasta gelerek fazla sarfiyat gerekli olduğundan 30 lira tenvir ve teshin tahsisatından ve 40 lira tamirat tahsisatından alınarak 20 lirası işe ve 50 lirası da eczayı tıbbiye aktarılmıştır.⁵⁴⁵

1939 yılı sonu itibariyle 1938-93 yılları arası 1 yıl boyunca hastanede 1836 kişi muayene edilmiş ve fakir ilaçları belediye tarafından karşılanmıştır. Muayene edilen 1836 kişiden 293 hasta hastaneye yatırılmış, bunlardan 266'sı taburca, 7 tanesi memleket hastanesine sevk edilirken, 20'si vefat etmiştir. 1343 çiçek aşısı, 347 kızıl ve 141 tifo aşısına ek 672 öğrenciye sıhhat muayenesi yapılarak sıhhat raporu ve aşı sertifikası verilmiştir.

Belediye ebeleri tarafından 417 doğum yapılmış ve 623 ölüm vakası için defin ruhsatiyesi verilmiş bu vakalar nüfus ve maliye dairelerine yazılmıştır. Bu ölümlerin 11'i akciğer veremi, 11'i diğer veremlerden, 3'ü kuşpalazından, 4'ü sarı sahadan, 1'i şarbondandır. Bu hastalıkların çıktığı evlerde dezenfeksiyon yapılmış ve eşyaları da etüv yaptırılmıştır. Yine bulaşıcı hastalığa yakalanıp sonrasında iyileşen 43 ev dezenfeksiyon yapılmış ve eşyaları etüv yapılmıştır.⁵⁴⁶

1940 yılında sıtma ile mücadelede kullanılan kinin ilacının fiyatının giderek yükselmesi üzerine hastane hekimliği tarafından 100 liralık kinin alınması teklifi encümen tarafından kabul görmüş ve belirlenen miktardaki kinin Eczacı Esat'tan alınmıştır.⁵⁴⁷

2. Dünya Savaşı'yla beraber bulunması zorlaşan maddelerden biri de kâğıttır. Uluslararası deniz yollarının kapanması ve Avrupa'nın önde gelen kâğıt üreticileri olan Finlandiya ve bazı İskandinav ülkelerinin Baltık ve Kuzey Buz Deniz kıyılarının güvenli olmaması nedeniyle Avrupa pazarlarına yönelmesi kâğıt fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur. Dünyadaki bu gelişmeler Türkiye'yi de kâğıt bulma konusunda sıkıntılar yaşamasına sebep olmuştur.⁵⁴⁸ Türkiye'de yurt dışından ithal edilen kâğıtlarda yaşanan

⁵⁴⁵ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 752, Karar Tarihi: 25.05.1939, s.138; Bütçe başlığı altında belediyenin giderlerinden bahsedilmiştir. Belediyelerin görevleri içinde bulunan hastane ve itfaiye hizmetleri için yapılan harcamalarda adı geçen başlıkların içinde detaylı olarak verilmiştir.

⁵⁴⁶ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1939, s.155-156..

⁵⁴⁷ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1248, Karar Tarihi: 09.09.1940, s.191.

⁵⁴⁸ Nadir Yurtoğlu, "Cumhuriyet Döneminin Öncü Bir Sanayi Kuruluşu: İzmit Selüloz Ve Kâğıt Fabrikaları Müessesesi (1936-1960)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 2017, S.60, s.347.

sıkıntılara karşı ilk olarak gazete sayfaları azaltılmıştır.⁵⁴⁹ Yaşanan kâğıt sıkıntısı sadece gazete yayınlarını değil diğer ihtiyaç duyulan kâğıtlarında bulunmasını zorlaştırmıştır. Örneğin 1941 yılında yaşanan kâğıt sıkıntısı sonrası Hastane Tabipliği tarafından istenilen kırtasiye ve matbu evrakın temini konusunda encümen meclisinde Hükûmet Hekiminin de bulunduğu bir toplantıda istenilen evraklar ile ilgi görüşmeler yapılmıştır. Kâğıt temin konusunda yaşanan sıkıntılardan dolayı talep edilen malzemelerin karşılanması için şöyle bir yol izlenmiştir;

1. Talep edilen 800 adet reçete kâğıdın lüzum görüldükçe muhasebeden kâğıdı alınmak ve hastanede mevcut lastik klişe ile basılmak suretiyle idare edilerek tasarruf edilmesine
2. Antenli kâğıt ve zarf belediyede mevcut olduğundan talep edildikçe oradan karşılanmasına
3. Hasta girişi-hasta çıkış ve ölüm fişi ve dosya zarfı gibi matbu evrak büyük hastanelerde kullanılmakta olduğundan belediyenin dar bütçesi altında idare edilmekte olan 10 yataklı ve 1 tabipli hastanede bunun gerekli olmadığına
4. Diğer sarı hastalık ihbar varakası, ölüm kâğıdı, doğum kâğıdı gibi evrakın da hükümet ve belediye tabipliğinde mevcudu bulunduğundan yeterli miktarın bunlardan teminine
5. Ayniyat teslim makbuzu muhasebece sipariş edilerek temin edilerek tasarruf yapılmasına karar verilmiştir.⁵⁵⁰

Kâğıttan tasarruf yapmak sadece resmi kurumlarla sınırlı kalmamış toplum tarafından kullanılan müstamel kâğıttan yapılan torba veya kese kâğıtları gibi çimento, kil, çamurla yapıştırılmış kese kâğıdı veya torbaların da alım ve satımlarda kullanılması yasaklanarak belediye zabıta talimatnamesine konmuş ve aksine hareket edenlere para cezası uygulanmıştır.⁵⁵¹

1941 yılında hastanede yapılan polikliniklerde reçetelerin Akhisar Belediye Hastanesi Poliklinik başlığı mevcut olduğu halde bir de (Operatör Doktor Tarık Maktav birinci sınıf doğum ve kadın hastalıkları mutahassısı diploma numaralı) şahsa ait hususi

⁵⁴⁹ Selami Özsoy, “Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Yerel Basın: Bolu Örneği”, *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2019, S.2, s.95.

⁵⁵⁰ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1440, Karar Tarihi: 01.08.1941, s.40.

⁵⁵¹ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1675, Karar Tarihi: 16.09.1941, s.72.

klişe numarası basıldığı hâlbuki bu hal muamelenin resmiyeti ihlal ettiği gerekçesiyle kullanılmasının doğrul olmayacağı hastane hekimliğine bildirilmiştir.⁵⁵²

1942 yılında hastane hekimliğinin, hastanede şeker kullanımının azaltılması yönündeki talimatnamesi gereği belediye encümeni, hastanede şeker kullanım miktarını şöyle düzenlemiştir; 1 kilo süte 50 g, 1 muhallebi için 30 g ve 1 hoşaf için 25 g şeker kullanılması tasdik edilmiştir.⁵⁵³

Ocak 1943'te fakir kişilerin hastaneye olan müracaatlarının artması ve gıda fiyatlarının pahalılığından dolayı hastane için ayrılan iâşe bütçesi yetmeyeceği anlaşılması üzerine alet edevat ve elbise alımları için ayrılan bütçeden toplam 250 lira iâşe alımları için aktarılmıştır.⁵⁵⁴ Aktarılan bu paraya ek hastane bütçesinde fiyatların fazla yükselmesinden dolayı ilerde bütçe açığına meydan vermemek için;

- 1) Hali vakti müsait olup ta hastanede ücretli ilaç bedeli hariç olmak üzere yatmak isteyenlerden alınan 75 kuruşun 150 kuruşa çıkarılması
- 2) Tebhirat resmi olarak alınmakta olan yatak, yorgan, şilte, battaniye vesairenden beher parça başına alınan 5 kuruşun 10 kuruşa çıkarılması, elbiselerden alınan beher parça başına alınan 2 kuruşun 5 kuruşa çıkarılması, çamaşırlardan beher parça başına alınan 1 kuruşun 3 kuruşa çıkarılması gibi önlemler alınmıştır.⁵⁵⁵

Şubat 1943'te tahsisatları kalmamış olan hastane iâşe tahsisatı için hastane inşa ve tesis masrafiyesinden 1000 lira, aynı maddeden tenvir ve teshin tahsisatına 150 lira, hastane müteferrikasına aynı tahsisattan 50 lira, fukara teçhiz ve tekfini tahsisatına aynı maddeden yani hastane inşa ve tesisi tahsisatından 300 lira ile toplam 1500 liralık bir tahsisat hastaneye aktarılmıştır.⁵⁵⁶

Hastanede 1943 yılı içerisinde toplam 7344 kişi muayene edilmiş, bunlardan 4451 sıtma hastalığı tespit edilmiştir. Köylerde 27409 kişi muayene edilmiş, bunlardan

⁵⁵² A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1641, Karar Tarihi: 12.09.1941, s.67.

⁵⁵³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 877, Karar Tarihi: 21.07.1942, s.65.

⁵⁵⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 05, Karar Tarihi: 05.01.1943, s.191.

⁵⁵⁵ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 26, Karar Tarihi: 17.04.1942, s.310.

⁵⁵⁶ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 9, Karar Tarihi: 04.02.1943, s.339.

5043'ünün dalak⁵⁵⁷ olduğu tespit edilmiştir. Şehirde 23 ve bütün sıtmal köylere de 29 kilo kinin dağıtılmıştır.⁵⁵⁸

Mart 1943'te Akhisar hastanesi namına Akhisar Ziraat Bankasına gelen 50 kilo şekerin kilosu tüm masraflar dâhil 150 kuruştan alınmış ve ücreti hastane tahsilatından ödenmiştir.⁵⁵⁹

6 Kasım 1943'te yeni hastaneye taşınma işlemi tamamen bitirilmiş ve hasta kabul hizmeti yeni hastanede başlamıştır.⁵⁶⁰ Kapanan eski hastane, hastane binası ile garaj kısmında bulunan gasil hane ile depo olarak kullanılan kısım yıkılıp birleştirilerek ev haline getirilmiştir. Bu iş için 840 lira 40 kuruşluk bir masraf yapılmıştır.⁵⁶¹ Hastane binası, poliklinik binası, garaj ile bileştirilerek yeni bir ev olan kısım ile birlikte erkekler pavyonun kapatılarak ev haline getirilmesiyle 4 adet yeni akar meydana getirilmiştir. Şimşir Sokak 1'nolu ev 30, Şimşir Sokak 8'nolu ev 20 ve Şimşir Sokak 8/1'nolu ev 10, Şimşir Sokak 8/2'nolu ev 25 liradan kiralanmak üzere ihaleye çıkarılmak istenmiş ise de Hastane Tabibi Ruhi Bozkır, 1'nolu eve mevcut değeri üzerinden, 8/2'nolu ev için Veteriner Nazif Ayhan, 8/1'nolu ev için elektrik fabrikası şebeke memuru Cemal Üstün'ün talip olmaları üzerine evler mevcut değerleri üzerinden kiralanmıştır. Boş kalan 8 numaralı ev için ilana çıkılmıştır.⁵⁶² 8 numaralı ev, Aralık 1943'te 20 lira üzerinden 5 aylık kirasını peşin ödeyen Fikret Deliorman'a kiralanmıştır.⁵⁶³

1942-1943 yılları arasında hastane faaliyet raporu şöyledir;

1) Belediye ebeleri tarafından 376 doğum yaptırılmıştır.

⁵⁵⁷ Sıtma hastalığının tespitinde kullanılan dalak ve kan muayene yöntemidir. Sıtma ile mücadelede Cumhuriyet kurulduktan sonra arttırılmış ancak halkın cahilliği ve sıtmada kullanılan aşılarda yetersizliği gibi durumlar sonucunda Akhisar ve köylerinde de olduğu gibi dalak kesme-sıtma bağlatma gibi batıl inançların çıkmasına neden olmuştur. (Abdulaziz Kardaş, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bitlis'te Sağlık Hareketleri", *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, 2019, C.6, S.1, s.152.

⁵⁵⁸ İzdem, a.g.e., s.72.

⁵⁵⁹ A.B.E.K.D. (05.05.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 406, Karar Tarihi: 16.03.1943, s.102.

⁵⁶⁰ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1834, Karar Tarihi: 06.11.1943.

⁵⁶¹ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1877, Karar Tarihi: 09.11.1943.

⁵⁶² A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 1984, Karar Tarihi: 03.12.1943, s.19.

⁵⁶³ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 2104, Karar Tarihi: 28.12.1943, s.56.

- 2) Sıhhi muayene tabi 1186 esnafın her 3 ayda bir sıhhi muayeneleri yapılmış ve ellerinde sağlık cüzdanları vize edilmiştir.
- 3) 3617 kişiye çiçek aşısı yapılmış ve okullara kaydedilecek 638 çocuğun muayeneleri yapılarak sağlık raporu verilmiştir.
- 4) 213 kişi hastaneye yatırılarak tedavi edilirken, 2338 kişi muayeneleri yapılmış, 350 kişinin poliklinikte pansumanları yapılmıştır.⁵⁶⁴

Yenilecek ve içilecek satan/veren esnafların 3 ayda bir sıhhat muayenesi yaptırmaları ve sıhhat cüzdanı almaları mecbur olduğundan hastanede yapılan bu muayeneler için Kasım 1943'ten itibaren esnafların hastane de yaptırdıkları her muayene için 10'ar kuruş alınmaya başlanmıştır.⁵⁶⁵

1944 yılında yeni açılan hastanede hasta nakil işleminde kullanılmak üzere bir otomobil alınmıştır. Alınan otomobil için 2 adet yeni lastik alınmış fakat lastikler jantlara uymadığından yeni jant alarak mevcut durum çözümlenmek istenmiş ise de piyasada ihtiyaç duyulan 16 numara jant bulunamamıştır. Bulunamayan bu jantlar için elinde mevcut olan 42 taksi numaralı otomobil sahibi Hüseyin Salar'a 123,50 lira ödenerek jantlar temin edilmiştir.⁵⁶⁶

Nisan 1944'te hasta nakil ve cenaze nakil otomobilleri için bir ücret tarifesi oluşturulmuştur. Oluşturulan tarife şöyledir;

Hasta Nakli Otomobil tarife Ücreti

- 1- Şehir dâhili Muhit yolu hudut sayılarak 3 lira
- 2- Şehir harici Muhit yoluna kadar 3 lira
- 3- Şehir sınırından itibaren kilometre başına 30 kuruş

Cenaze Otomobil Ücreti

- 1- Şehir dâhili 5 lira
- 2- Şehir harici muhit yolundan en çok 5 kilometre mesafe için 7,5 lira

⁵⁶⁴ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), "Yıllık Riyaset Raporu", s.386.

⁵⁶⁵ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 12.11.1943, s.12.

⁵⁶⁶ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 328, Karar Tarihi: 15.02.1944, s.151.

3- Bunun haricinde kalan yerler için şehir hududuna kadar 5 lira

4- Şehir sınırından itibaren kilometre başına 30 kuruştur.⁵⁶⁷

Gerekli parça değişimleri yapılan hasta nakil otomobiline Ahmet Cengiz şoför olarak atanmıştır.⁵⁶⁸ Ancak Eylül ayında sıhhi imdat oto (hasta nakil otomobili) şoförlüğüne atanmış olan Ahmet Cengiz'in hastalığından dolayı otomobil şoförlüğünü yapmayacağı anlaşılmış ve kendisine 1 ikramiye verilerek görevi sona erdirilmiştir.⁵⁶⁹ Ahmet Cengiz'den boşalan imdadı sıhhi otosu şoförlüğüne Ahmet Erbay atanmıştır.⁵⁷⁰ Erbay, şoförlüğe atandıktan sonra imdadı sıhhi otomobilinin lastiklerinin değiştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. İhtiyaç duyulan lastikler Yüksek Vilayet Makamından tahsis edilerek lastikler değiştirilmiştir. Lastikler için toplam 151 lira 53 kuruşluk masraf yapılmıştır.⁵⁷¹

1945 senesi için gider bütçesinde hastanenin iâşe masrafları için belirlenen paranın mevcut durumun pahalılığından dolayı yetmeyeceği gerekçesiyle eczayı tıbbiye faslından 100 lira hastane iâşesine aktarılmıştır.⁵⁷² Hastane iâşesine aktarılan bu paranın üzerinden 10 gün sonunda hastane hekimliği tarafından sunulan raporda tedavi edilecek hasta sayısının artmasından dolayı mevcut iâşe parasının yetmeyeceği bildirilmiştir. Bu durum üzerine eczayı tıbbiye faslından 120 lira daha iâşe masrafları için aktarılmıştır.⁵⁷³

Mayıs 1945'te imdadı sıhhiye otomobili içine girebilecek şekilde yaptırılmasına ihtiyaç duyulan sedye, Mobilyacı Tahsin Akkuş'a 50 liraya pazarlık suretiyle yaptırılmıştır.⁵⁷⁴

Haziran 1945'te imdadı sıhhi otomobilinin 1945 yılı içerisinde harcayacağı benzin ve yağın her serviste yapılacak sarfiyat miktarınca perakende olarak satın alınmasına

⁵⁶⁷ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar No: 65, Karar Tarihi: 11.04.1944, s. 25.

⁵⁶⁸ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 950, Karar Tarihi: 02.06.1944, s.96.

⁵⁶⁹ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1314, Karar Tarihi: 26.09.1944, s.180.

⁵⁷⁰ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1369, Karar Tarihi: 06.10.1944, s.194.

⁵⁷¹ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1502, Karar Tarihi: 14.11.1944, s.24.

⁵⁷² A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 452, Karar Tarihi: 15.05.1945, s.185.

⁵⁷³ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 480, Karar Tarihi: 25.05.1945, s.3.

⁵⁷⁴ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 1119, Karar Tarihi: 22.05.1945.

karar verilmiştir. Böylelikle ekstra benzin ve yağ depolamanın getirdiği risklerin önüne geçilmek istenmiştir.⁵⁷⁵

Temmuz 1945'te imdadı sıhhiye otomobilinin kaynak yapılmak sureti ile tamire muhtaç olan 5 adet lastik için 120 lira harcanmıştır. Bu iş için kaynak işinden anlayan şoför Ahmet Erbay, gerekli tamirin yapılması için imdadı sıhhiye otomobilini İzmir'e götürmüş ve gerekli tamirleri yaptırmıştır.⁵⁷⁶ İzmir'e giden imdadı sıhhi otomobili şoförü Ahmet Erbay, kaynak işi için 60 lira harcamıştır.⁵⁷⁷

Kasım 1945'te 7-8 aydır hasta halde bulunan Hastane Hekimi Ali Ruhi Bozkır'ın yerine ücretsiz bir şekilde bu görevi Belediye Hekimi Ahmet Behçet Mergen vekâleten yürütmüştür. Mergen'in de işlerinin yoğunluğu ve Bozkır'ın ağır hastalığı göz önüne alınarak Ankara'ya gidecek olan Belediye Başkanı Nüzhet Işık'ın Sağlık bakanlığı tarafından yeni bir memleket hekimi atanmasını talep etmesi belediye meclisi tarafından kabul edilmiştir.⁵⁷⁸ Yüksek Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından 05.04.1946 tarihinde göreve başlayan Ziya Akçoz (?) hastane tabibi olarak atanmıştır.⁵⁷⁹

Aralık 1945'te hastanede tedavi edilen hasta sayısının diğer yıllara göre fazla olması, gıda maddelerinin fiyatının yüksek olmasından dolayı hastane iâşe ödeneğinin yılsonuna kadar yetmeyeceğinin anlaşılması üzerine bütçenin melbusat faslından 175 lira, evrakı matbua faslından 125 lira ki toplam 300 lira hastane iâşe faslına aktarılmıştır.⁵⁸⁰

1946 yılında belediye meclisi, o günün şartlarında belediye bütçesinin 200000 lirayı geçmeyeceği ve hastanenin idaresinin bütçeye yük getirmesi üzerine bir rapor hazırlanması yönünde karar almıştır. Yapılan araştırma sonrasında sunulan rapor doğrultusunda mevcut yönetmelik ve kanunlara göre hastanenin yatak sayısının 25'in altında olduğundan dolayı mevcut hastanenin dispanser olması gerektiği ortaya konulmuştur. Ayrıca raporda buraya hastane denmesinde 1925/1926 yıllarındaki hastaneye ait malların belediye malları sayılmasıyla belediyenin yönetimi altına giren

⁵⁷⁵ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 542, Karar Tarihi: 05.06.1945, s.20.

⁵⁷⁶ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 649, Karar Tarihi: 20.07.1945, s.57.

⁵⁷⁷ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 754, Karar Tarihi: 31.08.1945, s.91.

⁵⁷⁸ A.B.M.Z. (27.10.1946-21.01.1947), Karar Tarihi: 02.11.1945, s.91.

⁵⁷⁹ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar Tarihi: 01.08.1946, s.158.

⁵⁸⁰ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 984, Karar Tarihi: 14.12.1945, s.168.

hastanenin, o tarihlerde hastane/dispanser gibi kavramların hiç kimse tarafından bilinmediği gibi buna o zaman verilen hastane ismi de binası gibi vakıf edenin bir şartı ve bir hatırası olarak 1946 yılına kadar hastane olarak devam ettiği vurgulanmıştır.

Mecliste okunan rapor sonrasında belediye bütçesinin mevcut kanunda belirten miktara ulaşamayacağından ve belediyenin daha öncelikli işlerinin karşılanması açısından büyük masrafı olduğundan sağlık bakanlığının emir ve arzularının yerine getirmenin maddeten mümkün olmadığı, hastane adının mevcut müessesenin gerçek kimliği olan 10 yataklı dispanser adına çevrilmesi ile buna ait hekimlik işlerinin belediye tabibi tarafından yürütülmesi için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bildirilmesi konusunda mecliste oy birliği ile karar alınmıştır.⁵⁸¹

2.3.2. Hijyen

1580 sayılı Belediye Kanununda belediye görevleri arasında “*yenilecek, içilecek ve umumun sıhhatine müteallik kullanılacak şeyleriyle yerlerinin, mahsus kanun, nizamname veya talimatnamesine tevfikana murakabesi*” yer almıştır. Bu görevini yaparken belediyeye “*1593 sayılı umumi hıfzıssıhha kanunu*” yasal dayanak olmuştur. Bu kanun 6 Mayıs 1930 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun halk sağlığının korunması ve hijyenin sağlanmasında sıkı tedbirler getirmektedir. Kanun halkın kalacağı yerlerden eğleneceği yerlere kadar olan konular hakkında gerekli sağlık kurallarının nasıl olması gerektiği hakkındaki bütün konuları kapsamaktadır. Bu kanunda belirlenen hususlar belediye zabıta talimatnamesinde de yer alması zorunlu kılınmıştır.⁵⁸² Bu bağlamda Akhisar Belediyesi zabıta talimatnamesinde yer alan hususlar çerçevesinde belediye zabıtası denetimlerini yaparken karşılaştığı olumsuz durumlar hakkında zabıta varakası tutmuştur. Encümen meclisinde bu zabıta varakasına uygun olan ceza miktarları üzerinden Akhisar’da hijyen konusunda geniş bilgi sahibi olabiliyoruz. Örneğin, İstasyonda Devlet Demir Yollarına ait ve İbiş oğlu Mehmet Alinin kiracı bulunduğu büfenin yemek pişirilen mahallin pis, kirli olduğu ve çıraklarının üzerinde bulunan gömleklerin de kirli ve müşteriye verilmek üzere hazırlanmış olan maydanozlu kıyılmış soğanların içinde müşteri artığı ekmek parçaları görülmüştür. Kahvenin geneli itibarıyla pisliği nazarı dikkate alınarak temizlik yaptırılmak üzere ve Umumi hıfzıssıhha

⁵⁸¹ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar Tarihi: 01.08.1946, s.159.

⁵⁸² RG., 06 Mayıs 1930, S.1489, s.8908.

kanununun 261. maddesi mucibince içtimain meni için üç gün kapatma cezası verilmiştir.⁵⁸³

Hijyen konusunda Akhisar Belediyesi yönetimi halkın sağlığı konusunda hassas davranmıştır. Sadece halkın yiyip içtiği yerleri değil aynı zamanda toplu taşıma vs. araçlarında temizliği konusunda uygulamalar yapmıştır. Örneğin 25.04.1938 tarihli belediye encümeni toplantısında araba ve otomobillerin fenni temizliği, umumi yerlerin temizliği ve dezenfektan işlemleri için Ocak ve Şubat aylarında olmak üzere senede iki defa temizlik ve dezenfekte yapılması konusunda alınan karar belediye meclisine gönderilmiştir.⁵⁸⁴

1939 yılında encümen meclisinin açıkta çomaklı veya çomaksız seyyarların şeker satmasını yasaklaması da halkın sağlığını korumak için gösterilen önemli bir hijyen adımıdır.⁵⁸⁵

1940 yılında kaymakamlık ve hükümet hekimliği tarafından hijyen konusunda alınana kararlar belediye tarafından sıkı takibi yapılmıştır. Alınan karara bakıldığında esnafın hijyen konusundaki davranışları hakkında bilgi bulmak mümkündür. Özellikle pişmeden yıkanmadan doğrudan doğruya yenecek maddeleri el ile tutarak terazi ve ambalaj kâğıdına koyması ve bazı esnafın ellerini tükürükle ıslatması ve bu gibi maddeleri kullanılmış kâğıtlara konulması ve temiz ve ambalaj kâğıtlarının da öteye beriye bırakılmaları hususu dikkate alınarak bu tarihten itibaren bu gibi eylemler yasaklanmıştır.⁵⁸⁶ Yine 1940 yılında balıkçıların sebzeciler arasında balıkçılık yapmaları sağlık açısından riskli olduğundan balıkçılık yapmak isteyenlerin halde dükkân kiralayarak bu işe devam etmeleri aksi takdirde ceza verileceği konusunda balıkçılara bildirilmiştir.⁵⁸⁷

Mayıs 1941'de leblebi, üzüm, şeker gibi yıkanmadan yenecek maddeleri açıkta satan yemişçiler pazarında bedelleri sahipleri tarafından ödenmek üzere fen memurluğunca ucuz ve seyyar birer baraka yaptırılarak bunların içine alınması ve bunlar içinde kapalı camekânlar tesis ederek yiyecek maddelerinin muhafazası

⁵⁸³ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:46, Karar Tarihi: 13.01.1938, s.101.

⁵⁸⁴ A.B.E.K.D. (21.04. 1938-22.12.1938), Karar No:461, s.5.

⁵⁸⁵ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 1359, Karar Tarihi: 09.10.1939, s.41.

⁵⁸⁶ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 269, Karar Tarihi: 14.03.1940, s.172.

⁵⁸⁷ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 550, Karar Tarihi: 03.05.1940, s.64.

kararlaştırılmıştır.⁵⁸⁸ Ancak pazar yerindeki sergicilerin fen dairesinin istediği şekilde baraka yapamayacakları belediyenin sergi vergilerinin azalacağı verilen muhasebe müzekkeresinden anlaşılmakla sergiciler tarafından pazar yerinde baraka yapacaklar müstesna olmak üzere Çarşamba günleri yağcılara, peynircilere tahsis olunan yerlerin Çarşamba dışındaki günlerde diğer sergicilerin sergi açmaları şeklinde düzenlenmiştir.⁵⁸⁹

Ağustos 1941’de Hükümet Caddesinde Gazozcu Ahmet Şevki ve ortağı Cemil’e ait gazoz imalathanesinin teftişinde gazoz imalathanesinde hayvan bağlı olduğu, imalat yerinin yıkama ve temizleme yerinden ayrılmadığı, şişeleri yıkama teknesi ve musluğunun çok pis ve nizamının uygun olmamasından dolayı sıhhi noksanlar giderilene kadar gazoz imalathanesi kapatılmıştır.⁵⁹⁰

1942 ve 1943 yıllarında da Akhisar Belediyesi, hijyen konusunda daha önceki yıllarda uyguladığı sıkı politikaları takip etmiştir. Belediye tarafından alınan kararlara uymayanlara gerekli cezalar verilmiş ve suçlunun yaptığı itirazlar gerekli görülmemiştir.

1942 yılının hijyen konusunda kesilen ilk ceza otelci ve hancılara yönelik olmuştur. Yapılan denetimlerde yatak ve halaların pis olduğu saptanmış ve işletme sahiplerine 100’er kuruş ceza kesilmiştir.⁵⁹¹ Mayıs 1942’de gazoz imal ettiği mahallin pis, imalathanesinin zemin kısmı bozuk ve imalathaneden dışarı çıkan pis suları dükkânının her iki cephesinden sokağa akıtıp ve lağım içine almayan Gazozcu Demir Ali’ye 24.6.940 tarihinde kullanmış pis suları gazoz şişelerinde kullanmasından dolayı 25 lira para cezası vermiştir. Akıllanmamış olan Gazozcu Demir Ali, dahası imalathanesindeki imal ettiği gazoz sandıklarındaki şişelerinin ağızlarına koyduğu kapakların hepsinin de kullanılmış olduğunun tespiti üzerine, Gazozcu Demir Ali, piyasada yeni kapak bulunmadığından mecburen sokaktan toplanan kapakları kullanmak zorunda kaldığını bildirmiştir.

Belediye encümeni tarafından talep edilen doktor raporunda; Demir Alinin imalathanesinin genişletilmesi ve gazoz şişelerinin yıkanmasına ait teşkilatı içermediğinden bu teşkilatı ve imalathaneyi betonlamadan kullanmaması tembih edildiği

⁵⁸⁸ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 831, Karar Tarihi: 15.05.1941, s.171.

⁵⁸⁹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 945, Karar Tarihi: 30.05.1941, s.185.

⁵⁹⁰ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1569, Karar Tarihi: 29.08.1941, s.57.

⁵⁹¹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 466, Karar Tarihi: 21.04.1942, s.4.

halde yapılan tembihleri yerine getirmediğinden hastalık zararları görülen imalathanenin kapatılması tavsiye edilmiştir. Encümen meclisi, doktor raporunu dikkate alarak Gazozcu Demir Alinin imalathanesinin öteden beri sağlığa uygun olmayan üretim yerlerinden biri olduğu, sokaklardan toplattığı gazoz kapaklarını tekrar kullandığı ve bu durumun sebebi olarak yaptığı itirazı gereksiz bulunarak umumi hıfzıssıhha kanununun 191. ve 268. Maddeleri gereğince imalathane kapatılmıştır.⁵⁹²

Ekim 1942’de lokantasında yemek pişirmiş olduğu tencereleri kalaysız ve kızıl bir halde büfesinin etrafına camekân yaptırmamaktan ve hatta yemeklerinin içinde ölü sinek bulundurmaktan suçlu lokantacı Osman Niş ve yemek büfesinde yemeklerini açıkta bulundurmaktan ve içlerine sinek düşürmekten suçlu lokantacı İbrahim Özdamar’a 5’er lira hafif para cezası verilmiştir.⁵⁹³ Kasım 1942’de dükkânında helva imal ettiği mahalde hayvanla çer çöp içinde olan ve tahin değirmenin de mevcut bulunan ve değirmen döndükçe helvaları pislettiğinden önce bunun kaldırılması veya ayırması kararı olunduğu halde kaldırmamak ve verilen belediye kararına uymayan Helvacı Süleyman Özbalat hakkında zabıt varakası tutulmuştur. Encümen meclisinde görüşülen zabıt varakası sonrası umumi hıfzıssıhha kanunun 191. Maddesine göre dükkânın derhal kapattırılmasına ve hayvan için bölme yaptırıp belediye zabıtasına göstereceği zamana kapatılmasına karar verilmiştir.⁵⁹⁴

2.3.3. Aşı İşi

Her cinsiyette ve her yaşta görülebilen yüksek ateş-ağrı-irinli kabarcıklar dökerek bulaşıcı bir hastalık olan çiçek hastalığı ile mücadele Osmanlı Devleti döneminde başlamış cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte devam etmiştir.⁵⁹⁵ 1938 yılında 0-30 yaş arası halkın tamamının çiçek aşısının yapılması mecburi olması üzerine Akhisar Belediyesi 10000 adet aşı kartı alımı yapmıştır.⁵⁹⁶

⁵⁹² A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 655, Karar Tarihi: 09.05.1942, s.36.

⁵⁹³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1283, Karar Tarihi: 20.10.1942, s.99.

⁵⁹⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1462, Karar Tarihi: 20.11.1942, s.149.

⁵⁹⁵ Bkz. Burcu Mercan, “XIX. Yüzyılda Osmanlı’da Çiçek Salgınları ve Çiçek Hastalığı İle Mücadele”, *Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Kırklareli, 2017, s.3.

⁵⁹⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1409, Karar Tarihi 15.11.1938, s.181.

2.3.4. Sivrisinek ve Sıtma İle Mücadele

Sıtma hastalığına plasmodium türü parazitler sebep olmaktadır.⁵⁹⁷ Sıtma taşıyan sivrisineklerin sağlıklı bir kişiyi sokmasıyla başlayıp 9-17 gün arası ortaya çıkmaktadır. Sivrisineklerin taşıyıcılığını yaptığı bu hastalık yağış-nem, birikinti sular sıtma parazitlerin üremisini hızlandırmaktadır.⁵⁹⁸ Anadolu coğrafyasında sıtma ile mücadele Osmanlı döneminde 20. Yüzyılın sonlarında başlamış olsa da ekonomik ve sosyokültürel sorunlar 1. Dünya savaşı gibi sebeplerden dolayı etkin bir mücadele yapılamamıştır.⁵⁹⁹ Cumhuriyet kurulduktan sonra sıtma ile etkin mücadele edebilmek amacıyla birçok çalışma yapılmıştır. 1926 yılında “sıtma ile mücadele kanunu” çıkarılmıştır. Bu bağlamda Akhisar’da da sivrisineğin sebep olduğu sıtma hastalığı ile mücadele etmek için belediye tarafından talimatnameler hazırlayarak ve bunların uygulanıp uygulanmadığını denetleyerek ve de başka çözümlerle sıtmanın önüne geçmeye çalışmıştır. Bu konuda incelediğimiz dönem içerisinde ilk tedbir 1938 yılında halkın uygulamakla zorunlu olduğu sivrisinekle mücadele talimatnamesidir. Buna göre halkın yapmakla yükümlü olduğu şeyler şunlardır;

- 1) Evler dâhilindeki yalak ve havuzlarının suları haftada bir defa boşaltılıp 48 saat kuru tutulmalı, bu mümkün olmadığı durumda beher metre mikâbına 20 g (bir kahve fincanı) mazot dökülecek yahut havuzlarda balık bulundurulacaktır.
- 2) Evlerin sarnıçları tamamen örtülmeli veya sivrisinek girmesini engelleyecek şekilde ince bir tel örgü kullanılmalıdır.
- 3) Evlerin su mecraları ile bulaşık ve hala su çukurlarının üstleri kapatılmalıdır. Kapatılması mümkün değilse mutlaka mazot dökülecektir.
- 4) Evlerdeki fiçı, teneke, testi, küp gibi kapların ağızları kapakla kapatmakla beraber bu kaplarda uzun müddet suyun bırakılmaması ve haftada bir defa boşaltılarak 48 saat kuru bırakılmalıdır. Belediye, talimatnameye uyulması

⁵⁹⁷ Söhrab Mustafayev, “Cumhuriyet Döneminde Sıtma İle Mücadele ve Yasal Düzenlemeler (1923-1946)”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2019, C.6, S.2, s.1115.

⁵⁹⁸ Fatih Tuğluoğlu, “Türkiye’de Sıtma Mücadelesi (1924-1950)”, *Türkiye Parazitoloji Dergisi*, 2008, C.32, S.4, s.352.

⁵⁹⁹ Mustafayev, *a.g.m.*, s.1115.

için uymayanlara ceza uygulanması konusunda da karar alarak bu durumla mücadele etmeye çalışmıştır.⁶⁰⁰

Sivrisinek ve sıtma ile mücadelede başarılı olabilmek için sineklerle mücadele hakkında film getirilip gösterilmesi konusunda belediye encümeninde 09.06.1938 tarihinde bir tartışma olmuştur. Hükümet hekimliği tarafından gönderilen müzakerede; *“sivri sinekle mücadelede muvaffak olabilmek için Sıhhat vekâletinin bunlara dair filmlerini halka demonstrasyon edilecek olursa başarılı sonuç alınabileceğinden dolayı bu filmler vekaletten istemek ve getirmek mümkün ise de bu filmler hususi şekilde yapıldığından hususi cihazla gösterilesi gerekmektedir. Halka bu filmi göstermenin maliyeti 110 liradır.”* Belediye encümeni bu filmin Tayyare sineması projeksiyonu ile gösterilmesi imkânı olup olmadığının bildirilmekle beraber bu filmin ne şekil ve surette verilebileceğinin Sıhhat Vekâletine sorularak malumat alındıktan sonra filmin getirilmesine kara vermiştir.⁶⁰¹

Halkı sivrisinekle mücadelede bilgilendirmenin yanı sıra Akhisar’daki tuğla ocaklarından şehre 3000 metreden daha yakın olanların çalışmasına belediye tarafından izin verilmemiştir. Çünkü bu tuğla ocaklarının kovalık mevkiinden aldıkları toprağın altından su çıktığı için bu alan hemen bataklığa dönüştüğünden dolayı göl ve sıtma sineklerinin sayısını arttırmaktadır. Bu karara rağmen bazı tuğla ocaklarının çalışmaya devam etmesine Kiremitçi Kulalı Kerim oğlu Sait Karabaş (tuğla ocağı kapatılmıştır) tarafından Tuğlacı Osman Dağlıoğlu’na neden ruhsat verildiğine dair belediyeden bilgi istemiştir. Belediye tarafından yapılan araştırma sonunda fen memurluğunun o bölgede ölçüm yapmadığı için usulsüz bir şekilde ruhsat verildiği ortaya çıkmıştır. Belediye encümeni Dağlıoğlu’nun ruhsatını iptal etmekle beraber belediye sınırları içerisinde bardak, testi ve tuğla için hiçbir kazıntının yaptırılmamasına ve şehre 3000 metreden yakın ocakların çalıştırılmasına kat’i derece izin vermeme kararı almıştır. Ayrıca, zabıta ile bu bölgeleri kontrol altında tutma çalışmalarında zabıta sayısının yeterli olmayacağı kaymakamlıkla da paylaşılarak bu durumun engellenmesi konusunda yardım istenmiştir.⁶⁰² Alınan karar gereğince gerekli tebligatlar yapılmasına rağmen Kovalıkta ve şehre yakın mesafede bulunan tuğla ocaklarını işlettikleri anlaşılan kireççi ve tuğlacı Osman Dağlıoğlu ve eski polis Ahmet Hamdi Oturan hakkında 2 adet zabıt varakası

⁶⁰⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 621, Karar Tarihi 19.05.1938, s.34.

⁶⁰¹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 733, Karar Tarihi: 09.06.1938, s.59.

⁶⁰² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 788, Karar Tarihi: 13.06.1938, s.70.

tutulmuştur. Gelişen durum üzerine zabıtaya bu ocakların açılıp açılmadığının araştırılması görevi verilmiştir.⁶⁰³

Akhisar'ın batısında bulunan Kovalık namıyla bilinen bataklık alan sıtma hastalığı için en tehlikeli alandır. Eylül ayında Yeni Asır Gazetesinde çıkan haberde Manisa Valisi Lütfi Kırdan'ın sıtma ile ilgili yakından ilgilendiği belirtilmiştir. Bu bağlamda Akhisar'da bulunan Kovalık bataklığının etüdü yapılmıştır. 3150 metrelik bir kanal açılarak sıtmaya neden olan bataklık suları Medar Çayına akıtılacaktır. Bu kanal için 8700 lira masraf yapılması planlanmıştır.⁶⁰⁴ Yine Eylül ayında Akşam gazetesinde çıkan Kovalık bataklık alanının kurutulması çalışması için Kovalı bataklığı ile Rahmiye bataklığını kurutulması için etütlerin yapıldığı ve projelerin belirtildiği haberde bu iki bataklık 7800 ve 28000 liraya kurutulacağı belirtilmiştir.⁶⁰⁵ 28000 dekar genişliğinde olan Rahmiye çiftliği içerisinde yer alan 5800 dekarlık göl halinde olan bataklığın kurutulması için Sıhhat Vekâleti Su Baş Fen Memuru Satıg tarafından tetkiklere başlamıştır.⁶⁰⁶

Kovalık mevkii bataklığının kurutulması için Sıhhat ve İçtimai Muavenet vekâletinin Baş Fen Memuru Salih tarafından tanzim edilen proje⁶⁰⁷ 20 Ekim'de ihaleye çıkmıştır. Akhisar Kaymakamlığı tarafından çıkılan ihalede Kovalık mevkiinde 20893 m³ toprak hafri 40 kuruştan 8357,20 liradır.⁶⁰⁸

Belirtilen alanın kurutulması için sıtma ile mücadele doktoru tarafından belediye başkanı, kaymakam ve belediye hekiminin olduğu bir toplantı düzenlenmiştir. Bu alanın kurutulması 8357 liraya mal olacağı hesaplanmıştır. Sıtma ile mücadele kanunun tarifini yaptığı 15 ile 65 yaş arası Akhisar'daki erkek nüfus sayısı 4742 kişidir. Sıtma ile mücadele kanununun talimatnamesinin 16.Maddesine uyulduğu takdirde bu alanın 3 gün içinde kurutulmasının mümkün olduğu belirlenmiştir. Projenin keşif nizamnamesine göre her bir metre küp toprağın kaldırılması 40 kuruş maliyetle 8357 lira olan paranın tahsili belediye tahsildarları tarafından toplamının mümkün olmayacağından encümen meclisi tarafından bu işe uygun kişilere % 10'a kadar masraf tahsiliye ücreti verilecektir. Bu % 10'luk masraf, makbuz vs. giderler için 100 lira olmak üzere her mükellefe günlük 65

⁶⁰³ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 845, Karar Tarihi: 20.06.1938, s.80.

⁶⁰⁴ Yeni Asır, "İzmir Şehri de Sıtma Mücadele Mıntıkasına Alınacaktır", 2 Eylül 1938, s.2.

⁶⁰⁵ Akşam, 05 Eylül 1938, s.7.

⁶⁰⁶ Son Posta, 05 Ağustos 1938, s.5.

⁶⁰⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No:1461, Karar Tarihi: 08.12.1938, s.190.

⁶⁰⁸ Cumhuriyet, 20 Ekim 1938, s.9; Anadolu, 20 Ekim 1938, s.7.

kuruş yevmiye ile 3 gün için toplam 195 kuruş para hesabı çıkarılmıştır. Toplamda bu alanın kurutulması için 9246,9 liralık bir bütçe tanzimi gerekmiştir. Bu projede halkın 3 gün bedenen çalışmaları düşünülmüş olsa da Akhisar halkının bedenen çalışmaya yanaşmadıkları daha önceki çalışmalardan anlaşıldığından bu projenin parayla yaptırılmasına ancak 3 günlük yevmiye ücretini ödeyemeyenlerin olma ihtimaline karşılık % 12'lik bir kısmının bedenen çalışmayı gerçekleştireceği hesap edilmiştir. Bunların toplam sayısı (4742 kişinin % 12'si) 569 kişi ve her biri 4,75 m³ toprak kazmakla yükümlü tutulmuşlardır. Bu projedeki paranın toplanıp ihaleye çıkılarak müteahhide verilmesi için mahallelere tahsildar olarak mahalle mümessilleri atanmıştır.⁶⁰⁹

1938 yılında yapılması planlanan 3150 metrelik kanal tamamlanarak Reşat Bey Mahallesi'nin yanında bulunan Kovalık'ta biriken sular Gürdük çayına akıtılmıştır. Böylelikle şehrin sıtma kaynağı olan bataklık alan kurutulmuştur.⁶¹⁰

Akhisar Sıtma Mücadele Teşkilâtı Doktor İhsan Rıza Bekel'in başkanlığında 1938 yılında 4800 metre uzunluğunda 6 metre genişliğinde ve 2-2,50 metrede derinliğinde kanallar açılmıştır. Bu kanalların 3000 metresi Şehir Kovalığında açılmış ve böylelikle 1000 dönüm bataklık kurutulmuştur. Teşkilât, yine 1938 yılında 45950 metre ark temizlenmiş, 80350 m² yer kurutulmuştur. Akhisar Sıtma Mücadele Teşkilâtı Mart 1939'dan Ağustos ayına kadar 11650 metre ark temizliği yapmakla birlikte 5 dekar arazinin de kurutulmasını sağlamıştır. Akhisar Sıtma Mücadele Teşkilatı 38811 kişiyi muayene etmiş bunlardan 7385 kişiyi tedavi ederek sıtmadan kurtarmıştır. Tedavi edilen kişiler için 140 kilo kinin, müekinin ve ampul kinin harcanmıştır.⁶¹¹

13 Mayıs 1921 tarih ve 839 numaralı Sıtma Kanunun 15 ve 16. Maddeleri mucibince memleket içindeki durgun suların akıtılması için yapılmış olan kanalın bedeli için mükellefler üzerine ol baptaki kararı mucibince tarh edilip henüz halktan tahsil edilememiştir. İlişik defterlerinde yazılı; Kethüda mahallesi 1206 lira, Paşa Mahallesi 405 lira, Şeyhler Mahallesi 3636 lira, Cami Kebir Mahallesi 564 lira, Yenice Mahallesi 909 lira, Hashoca Mahallesi 955 lira Reşat Bey Mahallesi 604 lira, Hacıishak Mahallesi 354

⁶⁰⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No:1461, Karar Tarihi: 08.12.1938, s.190-91.

⁶¹⁰ İzdem, a.g.e., s.89; Mehmet Karakuyu, *Tarihi Coğrafyasıyla Akhisar*, Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları, 2012, s.60.

⁶¹¹ Anadolu, 01 Ağustos 1939, s.7.

lira, Şeyhisa Mahallesi 493 lira, Efendi mahallesi 557 liradır. Yükümlülere paranın ödenmesi için yapılan ilana rağmen tediye etmedikleri anlaşıldığı için bu paranın mükelleflerden tahsili için ilgili mahallelerinin mahalle mümessilleri icraya yetkili kılınmıştır.⁶¹²

1941 yılında hükümet hekimliği tarafından sivrisinek ve karasineklerin üremesine mani olmak için tebliğ edilen hıfzıssıhha komisyonunun kararı halka ilan edilmiş ve zabıta memurları da mıntıkalarında bulunan yerleri takip etmeye başlamıştır. Halkın pis sularını ve çeşme sularını dışarı akıtanlar hakkında takibata geçilmiş ise de çoğu yerlerde halka açık olan sokak çeşmeleri ile evlerden çıkan su ve kirli suların pisliğin çoğalmasına neden olması üzerine bu durumu engellemek için bazı kararlar alınmıştır. Bu kararlar şöyledir;

- 1) İmkân dâhilinde olan çeşmelerin kapatılması
- 2) Demirciler içindeki havuz bu noktada çok pislik yapmakta olup ve sürekli akan suları etrafında toplanarak irkilmektedir. Muvafık görülürse bu havuzuz kaldırılması ve Demircilerin su ihtiyacını temin için Arslan Sokağında bir çeşme yapılması
- 3) Şehrin doğusunda Şeyhisa bahçesi civarında yağmurdan ve kara suluktan göl halinde toplaşmış olan sulara mazot atılması şeklindedir.⁶¹³

Şubat 1941'de Köy Fidanlığı esaslı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu fidanlıktan, Kovalık mevkiindeki bataklığı kurutmak için fazla miktarda emici ağaçlar dikilmiştir.⁶¹⁴ Mart ayında Kaymakamlık Sıtma Mücadele komisyonu, Kaymakam Hikmet Akman başkanlığında toplanmıştır. Sıtma hastalığının bir salgın haline dönüşmesini engellemek için tuğla-kiremit ocaklarının halkın sağlığı için kaldırılması yönünde Vilayete yazı yazılmıştır.⁶¹⁵ Cevap gelir gelmez gerekli işlemlerin başlatılması gibi konuları görüşen komisyon tarafından ayrıca belediyeye yapılması gerekenler ile ilgili bir karar listesi gönderilmiştir. Buna göre;

- 1) Sıtma Mücadelesinin Akhisar içinde de güçlendirmek için belediye tarafından 100 teneke mazot satın alınarak şehir kıyılarında son yağmurlar sebebiyle

⁶¹² A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1301, Karar Tarihi: 19.09.1940, s.200.

⁶¹³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: Karar Tarihi: 13.02.1941, s.86.

⁶¹⁴ Tan, 10 Şubat 1941, s.2.

⁶¹⁵ Son Posta, 30 Mart 1941, s.6;.

meydana gelen su birikintileri ve bataklıklarda kullanılması ve mazotların şimdiden temin edilmesi

- 2) Akhisar içindeki her evde birer septik çukuru açtırılması ve üzerlerinin kapalı bulundurulması ve bu işin belediye zabıtasınca takibinin yapılması
- 3) Şehir içinde su birikintisi yapan, ıslahı mümkün olmayan ve hastalık yapan akar çeşmelerin sakıncalarını giderilmesi
- 4) Mezbahe ve Çınarlıkapı civarındaki bataklık, su birikintisi ve hastalığa sebep olan pisliklerin mazot ve sıtma mücadelesi tarafından temin edilecek Paris yeşili ile sürekli olarak kurtçuk temizliğinin yaptırılması
- 5) Karasonya Değirmeni suyunun şehir civarında oluşturduğu bataklık ve kullanma sularına karışması sebebiyle şehrin sıhhat umumiyesini ihlal ettiği anlaşıldığından bunun engellenmesi
- 6) Sıtmayı önlemek için vaktiyle açtırılan kovalık kanalının bozulmuş ve tamire muhtaç aksamı varsa ıslah ettirilmesi istenmiştir.

Encümen meclisinde okunan bu kararlardan sonra mevcut tahsilatın mazot almaya yetmeyeceğinden 100 lirası aceze tahsisatından ve 70 lirası ikiz ve üçüz çocuklar tahsisatından alınarak bu kararlar uygulanmıştır.⁶¹⁶

Haziran 1941'de su ve sıhhat memurları tarafından şehir suyu ve meydana getirdiği sıtma ile ilgili bir rapor sunulmuştur. Raporda yalnız şehir içme su kanalı üzerinden arkın geçmesi suretiyle şehrin sıhhi durumunu ihlal ettiği noktasından ele alınması yeterli olmadığı ve ark suyunun değirmenden evvelki sahada tarla sulamak suretiyle alınan sular arazinin boş yer ve hendeklerinde birikmesi yüzünden oluşan bataklıklar oluşturduğu belirtilmiştir. Bu durum şehrin kuzey kısmını kaplayan Firenkli arazisinde sıtma meydana getirdiği vurgulanmıştır. Hatta Firenkli mevkideki tayyare sahası kıtası erlerinin de % 50'sinin sıtmaya tutulduğu hükümet doktorluğunca da beyan edilmekte olduğundan şehir halkının sıhhatini korumak için sıtma mücadele komisyonunca ark suyunun kaynağının kesilmesi gerektiği bildirilmiştir. Bu kararın tatbiki için 09.05.1941 tarih ve 578'nolu hükümet hekimliği sayılı kaymakamlık makamı buyruğunca muamele yapılarak ark suyu kaynağından kesildiği halde tekrar akıtıldığı

⁶¹⁶ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 350, Karar Tarihi: 17.03.1941, s.106.

hakkında mahallinde tutulan zabıt varakası kaymakamlık makamına arz edildiği halde bu işin sonuçlandırılmadığı için durum tekrardan kaymakamlığa bildirilmiştir.⁶¹⁷

1945 yılında 100 teneke mazot satın alınarak lağım ağızlıklarına ve lağıma bağlı olmayan ev çukurlarına sıtma mücadelesi tarafından bir muavemetçi verilmek suretiyle mazotların dökülmesi işlemi belediye tarafından yapılmıştır. Bu iş için 700 lira masraf yapılmıştır.⁶¹⁸

2.3.5. Bitle Mücadele

Halk arasında lekeli humma adıyla bilinen tifüs hastalığına “Rickettsia Prowazekii” adlı bakteri neden olmaktadır. İnsandan insana bulaşan bu hastalığın yayılması bit ile olmaktadır.⁶¹⁹ Milli mücadele sonrası tifüsün yayılma hızı önemli ölçüde düşürülmüşse de 2. Dünya Savaşı’na kadar ara ara görülmüştür. 2. Dünya Savaşı’nda seferberliğin ilanı ile asker sayısının artması tifüsün salgın haline gelmesinde önemli rol oynamıştır. Bu dönemde tifüsten en fazla etkilenen şehirlerin başında İstanbul gelmektedir. 1943’ten itibaren tifüs İstanbul’da salgın haline gelmiştir.⁶²⁰

Tifüs salgın haline gelmeden önce Akhisar’da bitle mücadele için erken tarihte önlemler alınmıştır. 1939 yılında Kaza Umumi Hıfzıssıhha Meclisi 06.10.1939 tarihindeki toplantısında her ay hanlarda, hamamlarda ve hapishanede bit mücadelesi için belediye hastanesindeki etüvün işletilmesine ve bitlerle yayılan hastalıkların oluşmasını engellemek için derhal temizlik yaptırılmasına ve bu hususun uygulanması ve takibi için de belediye sağlık memuruna emir verilmiştir. Ancak etüv makinesi sabit olup bu mahallere nakli mümkün olmadığından hanların, hamamların ve hapishanenin eşyalarının her ay hastanede etüv yaptırılmasını mecburi tutulmuştur.⁶²¹

1940 yılında bitler vasıtasıyla yayılan-ki en önemlisi tifüs hastalığı- hastalıkların önüne geçmek için etüvden geçirilecek yerlerin kapsama alanı arttığı gibi etüv ücretleri ile ilgili de bir tarife oluşturulmuştur. Belediye meclisi tarafından oluşturulan tarifede

⁶¹⁷ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1107, Karar Tarihi: 20.06.1941, s.5.

⁶¹⁸ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar Tarihi: 19.04.1945, s.85.

⁶¹⁹ Sevilay Özer, “I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nde Tifüs (Lekeli Humma) Salgını”, *Belleten*, Nisan 2016, C.LXXX, S.287, s.219.

⁶²⁰ Sevilay Özer, “II. Dünya Savaşı Yıllarında İstanbul’da Tifüs”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2015, C.15, S.30, s.173-74.

⁶²¹ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 1461, Karar Tarihi: 06.11.1939, s.55.

oransızlık olduğu gerekçesiyle encümen meclisi tarafından oluşturulan etöv tarifesi şöyledir:

Hanlar:

Haşim Hanı 15

Poyrazoğlu Hanı 15

Kantarcıoğlu Hanı 15

Dombaycı Hanı 7,5

Tahtakale Hanı 7,5

Paşa Hanı 7,5

Şerifzade Hanı 7,5

Safa Oteli 7,5

Palas Oteli 12,5

Turan Oteli 12,5

Ankara Oteli 7,5

Şark Oteli 7,5

Şöhret Oteli 12,5

Tireli Oteli 7,5 kuruş,

Vasıtai nakliye: gezinti otomobilleri ile binek arabalar 50, otobüs ve kaptı kaçı ile insan taşıyan kamyonlar 100 kuruş,

Hamamlar: 10 lira,

Berberler: hafta tatili sınıfı tayinlerine göre- belirlenmiştir. Birinci ve ikinci derece olanlar 2 lira, üçüncü ve dördüncü derece olanlar 1 lira,

Kahvehane, kıraathane ve gazinolar: 10 metre (dâhil) olan yerler için 1 lira, 20 metreye kadar 2 lira, bu miktardan fazlası içi 4 liradır.⁶²²

⁶²² A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 345, Karar Tarihi: 01.04.1940, s.186-187.

Belirlenen bu tarife ve dezenfektan işine bazı kişiler uymamıştır. Örneğin, Şerifzade Hanı kiracısı İlyas Genç, hanına dezenfekte yaptırmayacağını söylemiştir. Bu hareketinden dolayı 3764 numaralı kanunun 1. Maddesi gereğince 2 lira hafif para cezası kesilmiştir. Ayrıca kendisine hanını dezenfekte etmesi için 1 hafta süre verildiği ve verilen süre sonuna kadar dezenfekte yaptırmadığı takdirde hanının kapatılacağı kendisine bildirilmiştir.⁶²³

Belirlenen dezenfeksiyon tarifesinde haksızlık olduğu ve bazı yerlerden fazla para alındığı konusunda gelen şikâyetler sonucunda dezenfeksiyon tarifi yeniden belirlenmiştir. Belirlenen yeni tarife şöyledir;

- A. Binek araba ve otomobillerden 50 kuruş
- B. İnsan taşıyan kamyon ve otobüslerden 100 kuruş
- C. Her 6 ayda bir defa dezenfekte yapılmak üzere binalı yerlerden, hamamlardan 1000 kuruş (10 lira)
- D. Gazino, kıraathane ve kahvehanelerden 10 metre murabbai kadar genişliği olanlardan 1 lira, 20 metre murabbai kadar genişliği olan yerlerden 2 lira ve 20 metreden fazla olan yerlerden 4 lira
- E. Berberler için evvelce hafta tatiline tabi iken tayin edilen sınıfları nazarı dikkate alınarak 1 ve 2. sınıf berberlerden 2 lira ve 3. ve 4. sınıf berberlerden de 1 lira
- F. Hanlar; Poyrazoğlu, Kantarcıoğlu, Pamuk Hanlarından 15'şer lira, Turan ve Şöhret Otellerinden 12,5'şer lira, Haşimoğlu, Dombaycıoğlu, Tahtakale, Paşa, Şerifzade Hanları 7,5'şer lira, Palas Otel, Safa Otel, Ankara Oteli, Şark Oteli, Tireli Oteli 7,5'şer lira
- G. Diğer yiyecek ve içecek satan dükkanların dezenfekte yapılması şeklinde bir tarife oluşturulmuştur.⁶²⁴

4 Nisan tarihinde oluşturulan dezenfeksiyon tarifesinde sinemaların dezenfeksiyonu ile ilgili bir madde yer almamıştır. 25 Nisanda toplanan belediye meclisine Halit Akgün tarafından sinema ve tiyatrolar için dezenfeksiyon tarifi yapılması yönünde bir dilekçe yazılmıştır. Yapılan görüşme sonra sinema ve tiyatroların

⁶²³ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 421, Karar Tarihi: 19.04.1940, s.10.

⁶²⁴ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 04.04.1940, s.227.

6 ayda bir yapılacak dezenfeksiyon işlemi için 7,5 lira alınmasına yönelik bir tarife yapılmıştır.⁶²⁵

Mart 1943'te lekeli humma ve benzeri salgın hastalıkları temizlemek için Akhisar'da bulunan mevcut han, sinema, hamam ve otel, ceza evi, yatak ve yorgan ve diğer bit tutacak eşyaların etüv yapılması ve eşyalardan resim alınması belediye encümenince kabul edilmiştir. Ancak bir defaya mahsus olmak üzere resim alınmamıştır.⁶²⁶ Bu yerlerin etüvden önce temizlenmesi için 10 günlük bir süre tanınmış ve nasıl temizleneceği ile ilgili bir talimatname yayınlanmıştır. Talimatnameye göre han, otel, hamam ve umumi yerlere ilişkin yerlerin temizlik ve badanasının yaptırılması ve ahşap kısımlarının sodalı sıcak su ile yıkanması istenmiştir.⁶²⁷ Yapılacak ücretsiz ilk etüv sonrası parça başı fiyatlandırma yapılmıştır. Parça başı fiyatlar şöyledir; yatak, yorgan, tente ve battaniye, yastık gibi eşyanın her bir parçası 30 kuruş, elbiselerin her bir parçası 5 kuruş, çamaşırların her bir parçası 5 kuruştur.⁶²⁸

1942-1943 yılları arsında bit mücadelesinde 841 kişi hamamda yıkattırılmış ve 22040 parça eşya etüvden geçirilmiştir. Ayrıca şehirde mevcut han, hamam, otel, aşçı ve berber dükkânlarıyla diğer bilumum yiyecek ve içecek satılan dükkânlar ve seyyar satıcılar her hafta zabıta ve sağlık memuru ve hekimlik tarafından sıhhi kontrolü yapılarak sağlık durumuna aykırı harekette bulunanlardan zabıt varakaları tutularak cezalandırılmaları için encümen meclisine verilmişlerdir.⁶²⁹

Mart 1944'de bitli görülen kimselerin bitli eşyasını temizlemek için az miktarda olan eşya için her gün etüv makinasını çalıştırmak hem zor hem de büyük masrafa neden olduğundan bu gibi eşya, elbise ve diğer bitli eşyanın günü gününe temizlenmesi için emrazı sâriye (bulaşıcı hastalıklar) mücadele tahsisatından bir adet buğu sandığı alınmıştır.⁶³⁰ Mayıs 1944'de Sıhhat memurluğunca ihtiyaç duyulan 60 kişilik tifüs aşısı pazarlık suretiyle satın alınmıştır.⁶³¹

⁶²⁵ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 25.04.1940, s.244.

⁶²⁶ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 384, Karar Tarihi: 09.03.1943, s.94.

⁶²⁷ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 385, Karar Tarihi: 09.03.1943, s.94

⁶²⁸ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 399, Karar Tarihi: 12.03.1943, s.99.

⁶²⁹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), "Yıllık Riyaset Raporu", s.386.

⁶³⁰ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 502, Karar Tarihi: 14.03.1944, s.11.

⁶³¹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 57, Karar Tarihi: 16.05.1944.

2.3.6. Fuhuş İle Mücadele

1941 yılında fuhuşla ve fuhuş yüzünden bulaşan zührevi hastalıklarla mücadele nizamnamesi -mali hükümleri kısmının 119-120. Maddeleri- gereğince hükümet hekimliği tarafından tayin edilen bu ücretler belediye tahsildarları tarafından her ay sonunda umumi evleri işletenlerden belediye vergi ve resimleri hakkındaki usule tevfikan makbuz mukabili tahsil edilmektedir. Fuhuş sebebiyle bulaşan hastalıklarla mücadele dışında başka bir amaç için bu paraların kullanılması yasak olduğundan belediye tarafından yapılan tahsilat komisyon emrine verilmiştir.⁶³²

2.4. İmar Faaliyetleri

2.4.1. Kaldırım ve Yollar

Cumhuriyet sonrası Akhisar'da kaldırımlar konusunda özellikle 1930'lu yıllarda ciddi bir artış olmuştur. Kaldırımlar ile ilgili yeni kaldırımlar yapılırken aynı zamanda mevcut kaldırımlardan bozulanlar da tamir ettirilmiştir.

1938-1945 yılları arasında mevcut yol-kaldırım ve sokakların tamirâtı ve onarılması ve halkın mağdur olmaması için Nüzhet Işık döneminde birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan yol tamir ve onarımları şöyledir;

12.16.1937'de başlanan mezbaha ve şehrin umumi mezarlığına giden yolun çakıl dökme işi kış dönemine denk gelmesi ve tamamlanmadığı için yollar çamur olduğu gerekçesi ile belirlenen fiyata ek bir ödenek ayrılmış ve 1938 yılında bu tamirat tamamlanmıştır.⁶³³ Efendi Mahallesinin Musacalı sokağındaki ve civarındaki yollar tamir edilmiş ancak yolun yükselmesiyle çukurda kalan iki kısa yol belediyenin elinde mevcut olan taşlarla döşemesi yapılmıştır.⁶³⁴ Yağcı Sokağı ve Tahtakale sokaklarının döşemeleri eskidiğinden gerekli tamiratlar yapılarak yenilenmiştir.⁶³⁵

1939 yılında kaldırımlar konusuna ağırlık verilmiştir. Nisan ayında Şimşir Sokağının⁶³⁶ ve Tahtakale arkasındaki kaldırım tamiri tamamlanmıştır.⁶³⁷ Yaya Köy yolu

⁶³² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 888, Karar Tarihi: 22.05.1941, s.178.

⁶³³ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:24, Karar Tarihi: 10.01.1938 s.96.

⁶³⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1388, Karar Tarihi: 04.11.1938, s.177.

⁶³⁵ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 305, Karar Tarihi: 17.03.1938, s.151.

⁶³⁶ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 713, Karar Tarihi: 15.05.1939, s.23.

⁶³⁷ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 714, Karar Tarihi: 15.05.1939, s.23.

üzerindeki köprüler ile Arslan Sokağındaki köprülerin onarımı tamamlanmıştır.⁶³⁸ Ayrıca, 1939 yılında Akhisar'da ilk kez beton yol Hükümet caddesine yapılmıştır. Bu yolun bozulmasının önüne geçmek için tekerlekli fayton, otomobil ve kamyonların geçmesi yasaklanmıştır. Ancak faytonlara koşulu hayvanların nallarına kauçuk takılarak geçmeleri serbesttir.⁶³⁹

1940 yılında Çağlak yolu üzerindeki bozuk yerlerin onarımı yapılmıştır.⁶⁴⁰ Yine sebzeciler ve kasaplar hali civarındaki kaldırımların tamiri yapılmıştır.⁶⁴¹

1938-1941 yılları arasında 1938 yılında belirlenen yatırım planlarına uygun olarak yeni birçok kaldırım, sokak vs. çalışmaları yapılmıştır. Yapılan plana göre yıldan yıla muhtelif kaldırımlar için daha fazla bütçe ayrılrsa da bu plan 2. Dünya Savaşı yüzünden gerçekleştirilememiştir. Yapılan çalışmalar şöyledir;

1938 yılında İsmet İnönü Okuluna giden yoldaki mecranın yol yapılması için kilise binasından taş alınarak yaptırılmıştır.⁶⁴² Eski hükümet caddesi ve yağcı sokağın ait yol döşeme işlemleri 1938 yılında tamamlanmıştır.⁶⁴³

Yol ve kaldırım çalışmalarının bir kısmı belediye tarafından yaptırılırken bir kısmı da ihale yoluyla yaptırılmıştır. İhale yöntemi ile yaptırılan yol ve kaldırım çalışmaları tabloda gösterilmiştir.

Tablo 18. 1938-1941 Kaldırım ihaleleri

Tarih	Mevkii	Yol/Kaldırım/Tamir	İhale Edilen Kişi
06.01.1938	İsmet İnönü Okulu önü	Kaldırım	Halil Yavuz
03.03.1938	Gazi Okulu Önü	Kaldırım	Halil Yavuz
08.08.1938	Hal Sokağı	Kaldırım-tamir	Halil Yavuz
23.03.1939	Tahtakale arkasındaki kaldırım	Kaldırım-tamir	Halil Yavuz
16.06.1939	Reşat Bey mahallesinde Nazif Paşa Caddesi	Kaldırım	Halil Yavuz
10.07.1939	Adem usta sokağı ile Hacı Mahmut Sokağı üzerine	Kaldırım	Halil Yavuz
21.07.1939	Köprü Sokağı	Kaldırım	Halil Yavuz

⁶³⁸ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 1533, Karar Tarihi: 28.11.1939, s.72.

⁶³⁹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 64, Karar Tarihi: 12.01.1939, s.4.

⁶⁴⁰ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 320, Karar Tarihi: 28.03.1940, s.181.

⁶⁴¹ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 708, Karar Tarihi: 13.05.1940, s.94.

⁶⁴² A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 16, Karar Tarihi: 06.01.1938, s.94.

⁶⁴³ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 590, Karar Tarihi: 12.05.1938, s.28.

03.08.1939	Hacı Mahmut Sokağı	Kaldırım	Halil Yavuz
07.08.1939	Şehir muhit yolu ile Karasonya yolu arası	Yol	Kaldırımcı Rıza
21.08.1939	Köprü Sokağı	Kaldırım	Halil Yavuz
11.09.1939	Reşat Bey Mahallesi Behçetade Sokağı	Kaldırım	Halil Yavuz
31.10.1939	Parti binası yanı	Kaldırım	Halil Yavuz
04.12.1939	Parti binası yanı	Kaldırım ve kordon taşı döşeme	Halil Yavuz
14.03.1940	Kasap hali ve sebzeciler civarı	Kaldırım-tamir	Halil Yavuz
20.05.1940	Uzun Çarşı	Kaldırım-tamir	Halil Yavuz
20.05.1940	Işıklar Caddesi	Kaldırım-tamir	Halil Yavuz
27.05.1940	Şehrin çeşitli noktaları	Kaldırım	Halil Yavuz
03.06.1940	Hükümet Caddesi	Yol (beton)	Ali İnan
26.08.1941	Alaca mescit ve Vefa Sokağı	Kaldırım	Halil Yavuz
07.11.1941	Yeni Hamam önü	Kaldırım	Halil Yavuz

Yeni yapılan kaldırımlar ihale yoluyla yapıldığı gibi bazen de emaneten yaptırılmıştır. 1938 yılında kaldırımsız halde bulunan Saitler Sokağı kaldırımı emaneten yaptırılmış ve bu işin takibi için Asım Öztürk tayin edilmiştir.⁶⁴⁴

Şubat 1942’de Yağcı ve hayati Bey sokaklarının kaldırım tamiri için ihaleye çıkılmış ve ihale 200 liraya Kaldırımcı Halil Yavuz’a verilmiştir.⁶⁴⁵ Nisan ayında kaldırım tamir işi tamamlanmıştır.⁶⁴⁶ Mayıs 1942’de Paşa Caddesi birinci kısım döşeme inşası işlemi⁶⁴⁷ ve Halil Yavuz’a ihale edilen Nazif Paşa Caddesi birinci kısım kaldırım döşeme işi 560 liraya⁶⁴⁸ ikinci kısmı ise tamamlanmıştır.⁶⁴⁹ Yine Mayıs ayında Park Gazinosunun önündeki 1 numaralı nakliye caddesinin kaldırım tamiri için çıkılan ihale 440 liraya Kaldırımcı Halil Yavuz’a ihale edilmiştir.⁶⁵⁰ Mayıs 1943’te Kaldırımcı Halil

⁶⁴⁴ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:64 Karar Tarihi: 17.01.1938 s.104.

⁶⁴⁵ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 16, Karar Tarihi: 27.02.1942, s.169.

⁶⁴⁶ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 44, Karar Tarihi: 14.04.1942, s.173.

⁶⁴⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 542, Karar Tarihi: 22.05.1942, s.18.

⁶⁴⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 542, Karar Tarihi: 22.05.1942, s.18.

⁶⁴⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 562, Karar Tarihi: 22.05.1942, s.21.

⁶⁵⁰ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 62, Karar Tarihi: 29.05.1942, s.177.

Yavuz'a ihale edilmiş olan Şeyhisa Mahallesi 87 sokak birinci kısım kaldırım inşaatı tamamlanmıştır. Kaldırım inşaatı için 475 lira Halil Yavuz'a ödenmiştir.⁶⁵¹ 87. Sokağın ikinci kısmını oluşturan kaldırım inşaatı Haziran 1943'te Kaldırımcı Halil Yavuz tarafından 485 liraya tamamlanmıştır.⁶⁵² Ekim 1942'de Nakliye Caddesinde yapılacak kaldırım için ihaleye çıkılmış ve ihaleye sadece Kaldırımcı Halil Yavuz katılmıştır. Onun da teminat parasını verecek durumu olmadığından teklifi reddedilmiş ve pazarlık suretiyle işin yaptırılmasına karar verilmiştir. Kaldırımcı Halil ile yapılan pazarlık sonrası kaldırımın m²'si 1 liradan yapılması konusunda anlaşılmıştır.⁶⁵³

Kantarcı ve Sarı Ahmet Paşa Caddeleri kaldırım tamiratında Eylül 1943'e kadar toplam 1200 m² kaldırım tamiri tamamlanmıştır. Tamamlanan kısım için Kaldırımcı Halil Yavuz'a 1740 lira ödenmiştir.⁶⁵⁴ Geriye kalan kısımlar Ekim ayında tamamlanmış ve Kaldırımcı Halil Yavuz'a 652 lira 50 kuruş ödenmiştir.⁶⁵⁵

Aralık 1943'te 2. Nakliye caddesinin 650 metrelik kısmındaki kaldırımların fena halde bozulduğundan gerekli tamirin yapılması için 975 liralık birinci keşif üzerinden ihaleye çıkılmıştır.⁶⁵⁶ İhale m²'si 145 kuruştan Kaldırımcı Halil Yavuz'a verilmiştir.⁶⁵⁷

Şubat 1944'de yeni hastane binasında giden 26'nolu yolun kaldırım döşeme ve bazı kısımlarına döşenmiş olan kaldırım taşlarının kullanılamayacak kadar bozulduğundan müteahhit tarafından yeni kaldırım taşı getirmek suretiyle değiştirilme işi için ihaleye çıkılmıştır. Yapılan ihale sonrasında kaldırım işi 1346 liraya Kaldırımcı Halil Yavuz'a verilmiştir.⁶⁵⁸ Nisan 1944'de 144'nolu Yıldız Caddesinin döşeme inşasının 1443 lira 22 kuruşa tamamlanmıştır.⁶⁵⁹ Haziran 1944'de 44 numaralı muhit yolunun 8184 lira üzerinden fenni şartname ve eksiltme şartnameleri dâhilinde kapalı zarf usulüyle 2 kişi tarafından teklif verilmiştir. İlk teklif Ziya Balkan tarafından verilmiştir. Balkan'ın zarfı açıldığında içinden depozito yerine para çıktığından ve bu arttırma eksiltme

⁶⁵¹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 840, Karar Tarihi: 28.05.1943, s.27.

⁶⁵² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 984, Karar Tarihi: 15.06.1943, s.68.

⁶⁵³ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 135, Karar Tarihi: 27.10.1942, s.190.

⁶⁵⁴ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1684, Karar Tarihi: 08.10.1943

⁶⁵⁵ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1759, Karar Tarihi: 19.10.1943.

⁶⁵⁶ A.B.İ.D. (09.03.1943-11.04.1944), Karar No: 79, Karar Tarihi: 03.12.1943, s.28.

⁶⁵⁷ A.B.İ.D. (09.03.1943-11.04.1944), Karar No: 87, Karar Tarihi: 21.12.1943, s.31.

⁶⁵⁸ A.B.İ.D. (09.03.1943-11.04.1944), Karar No: 14, Karar Tarihi: 22.02.1944, s.38.

⁶⁵⁹ A.B.İ.D. (09.05.1944-28.12.1945), Karar No: 36, Karar Tarihi: 28.04.1944.

kanununa muhalif olduğu görölerek teklif zarfı açılmadan iade edilmiştir. Bir diğerk teklif Halil Yavuz tarafından yapılmıştır. Yavuz'un zarfının içinde ticaret odası vesikası, ehliyet ve 190203 numaralı 09.06.1944 tarihli 612 liralık teminat makbuzu görölmüştür. Yavuz'un teklifi açılmış ve % 1,50 tenzil ile iş Halil Yavuz'a ihale edilmiştir.⁶⁶⁰

Ağustos 1944'de 67 numaralı sokakta yapılacak ve keşif bedeli 2040 lira olan kaldırım tamiri için yapılan ihaleye Kaldırmacı Halil Yavuz'dan başka istekli çıkmadığından kaldırım tamir işi m²'si 165 kuruştan Halil Yavuz'a verilmiştir.⁶⁶¹ Ekim 1944'de 37 numaralı sokakta yapılacak keşif bedeli 420 lira olan kaldırım tamir işi için yapılan pazarlık sonrası kaldırım tamir işi Kaldırmacı İbrahim Kaynap'a verilmiştir.⁶⁶² Kasım 1944'de partinin muhtelif dilekleri ve riyaset tarafından yapılan kontrol sonrasında tamire muhtaç durumda olan 45, 39, 23 ve 51. sokaklarda mevcut ve çeşitli yerlerdeki kaldırım döşemesinin tamiri için Halil Yavuz'la yapılan pazarlık sonrası 1817 liralık keşif bedelinden % 1 tenzil ile iş Kaldırmacı Halil Yavuz'a verilmiştir.⁶⁶³

Mayıs 1945'te keşif bedeli 14880 lira olan muhit yolu üzerinde yapılacak kaldırım inşaatı işi için kapalı zarf usulü ile ihaleye çıkılmıştır.⁶⁶⁴ 8 Haziranda yapılan ihaleye sadece bir kişi tarafından kapalı zarf ile teklif verilmiştir. Zarfın sahibi olan Kaldırmacı Halil Yavuz, keşif bedeli 14880 lira olan işi % 11,75 lira indirimle yapmayı teklif etmiştir. Verilen teklif encümence uygun bulunarak muhit yolu kaldırım döşeme işi Halil Yavuz'a verilmiştir.⁶⁶⁵ Eylül 1945'te kaldırım tamir işleri ihale suretiyle yapılırken bu ihalelerin yüksek fiyat tutması üzerine belediye, kaldırım tamir işlerinin yapılma şeklinde değişikliğe gitmiştir. İlk örneği Hükümet karşısında yer alan 26'numaralı sokağın döşemelerinin tamiri sırasında olmuştur. Harap halde olan bu sokağın kaldırımları keşif bedeli olan 247 liraya kum ve taşı belediyeye ait olmak üzere yevmiyeli usta tutularak tamir işlemleri tamamlanmıştır.⁶⁶⁶

⁶⁶⁰ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 88, Karar Tarihi: 09.06.1944.

⁶⁶¹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 158, Karar Tarihi: 01.08.1944.

⁶⁶² A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 227, Karar Tarihi: 24.10.1944.

⁶⁶³ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 239, Karar Tarihi: 14.11.1944.

⁶⁶⁴ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 120, Karar Tarihi: 25.05.1945.

⁶⁶⁵ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 141, Karar Tarihi: 08.06.1945.

⁶⁶⁶ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 230, Karar Tarihi: 25.09.1945

2.4.2. Köprüler

Mezbaha yolu üzerindeki ahşap köprü önemli bir geçit olmasına karşın eskidiğinden dolayı 1938 yılında bu köprüye 150 liralık masraf yapılmış ve tahta olan köprü beton yapılarak değiştirilmiştir.⁶⁶⁷

1939 yılında Yaya Köy ve Arslan Sokaklarındaki tahta köprüler tamir edilmiştir. Mermere Şosesinde tamir ettirildiği halde sürekli tamire ihtiyaç duyan tahta köprünün yerine beton köprü yapılmıştır.⁶⁶⁸

2.4.3. Sel Baskını ve Setler

Gürdük ve Kumçayı Akhisar'ın önemli akarsularındandır. Bu akarsular zaman zaman sel baskınına sebebiyet vermesine rağmen asıl sel tehlikesi oluşturan sel yatakları ise şunlardır; Musanda (Mesanda), Çağlak ve Palamut dereleridir. Musanda deresi, yağmurların uzun süreli olması sonrasında taşmaktadır. Bu suların bir kısmı Kovalık mevkiindeki bataklıkları oluştururken yağmurun daha uzun süreli olması/suların fazla olması durumunda Akhisar'ın Reşat Bey Mahallesinin tamamının sular altında kalmasına sebep olmaktadır. Sürekli şehre doğru akması ve fazla yağışlı zamanlarda deli gibi aktığından halk tarafından “deli çay” olarak isimlendirilen Çağlak deresi de sel taşkınına sebep olan bir başka deredir.⁶⁶⁹

1938 yılında şehri İstanbul yolu tarafından su basması üzerine gerekli görülen yerlerin tahkimi için 21 lira masraf yapılmıştır.⁶⁷⁰

31 Aralık 1939 akşamı yağın yağmur sonrasında meydana gelen sel baskınında Akhisar'ın kenar mahallelerinde bulunan evlerden 18 tanesi yıkılmıştır.⁶⁷¹ Sel sonrasında sel baskını engellemek için 1000 adet ardıç kazığı tedarik edilerek su setleri tahkim ve tamir edilmiştir.⁶⁷² Masanda deresinde su taşkınlığını önlemek için gerekli tamiratlar yapılmıştır.⁶⁷³ Yine Boyalı Çeşme mevkiinde Masanda ve Karasonya derelerinin

⁶⁶⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No:730, Karar Tarihi: 09.06.1938, s.58.

⁶⁶⁸ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 1645, Karar Tarihi: 25.12.1939, s.96.

⁶⁶⁹ İzdel, a.g.e., s.37-40.

⁶⁷⁰ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 194, Karar Tarihi: 10.02.1938, s.128.

⁶⁷¹ Akşam, 01 Ocak 1940, s.1; Son Posta, 01 Ocak 1940, s.3; Anadolu, 05 Şubat 1941, s.2; Halkın Sesi, 07 Şubat 1941, s.2; Ulus, 07 Şubat 1941, s.1.

⁶⁷² A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 45, Karar Tarihi: 15.01.1940, s.108.

⁶⁷³ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 204, Karar Tarihi: 26.02.1940, s.158.

birleştikleri noktada 6 adet zeytin ağacının sellerin getirdiği ağaç, dal, kütük vesaireleri tutarak çayın taşmasına ve bu taşan suların Akhisar'a gelmesine sebebiyet verdiğinden ağaçlar 5'er liradan 30 lira bedeli ödenerek ağaçlar köklenmiş ve çay yatağı düzenlenmiştir.⁶⁷⁴

1941 yılında şehrin kuzeyinden geçen Masanda Çayının her sene yaptığı taşkın tehlikesini önlemek için çayın yatağındaki yapılacak işler için 250 lira para ayrılmış ve bu işin takibi için Muhterem Temel mutemet tayin edilmiştir.⁶⁷⁵

Mart 1942'de Masanda Çayında şehri tehdit eden suyun tehlikesini engellemek için 238 lira 16 kuruşluk bir masraf yapılarak önlem alınmıştır.⁶⁷⁶

Şubat 1944'te Masanda Çayının şehri tehdit eden yatağında yapılan inceleme sonrasında suyu kuzey kısma aktarmak için su yatağında 2 noktaya 50 metre uzunluğunda mahmuz ve sonradan açılan 2 set kısım içerisinde biriken kum ve çakıl çıkarılarak su baskınlarına karşı bir set oluşturulmuştur.⁶⁷⁷ Oluşturulan bu set için 250 lira harcanmıştır.⁶⁷⁸

31 Ocak 1945'te İzmir mntıkasında başlayan⁶⁷⁹ sürekli yağmurlar Akhisar'da Şubat ayında sel baskınına sebep olmuştur. Oluşan sel baskınında 3 mahalle kısmen Reşat Bey Mahallesi ise tamamen sular altında kalmıştır. Mahallelerin boşaltılması sonucu can kaybı meydana gelmemiş ancak sel baskınında 50 ev yıkılmış, tütün ve eşya zayıatları hayli fazla olmuştur.⁶⁸⁰ Ancak 2 Şubata gelindiğinde selden yıkılan ev sayısı 57'ye yükselmiş ve 60 ev boşaltılmıştır.⁶⁸¹ Evleri yıkılan veya boşaltılan kişilere Kızılay yardım etmiştir.⁶⁸² Kızılay tarafından yardım edilen kişiler için genel merkezden 5000 lira gönderilmiştir.⁶⁸³ Yine selden dolayı zarar gören öğrenciler için 196 ayakkabı ve 200 adet önlük dağıtılmıştır.⁶⁸⁴

⁶⁷⁴ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 203, Karar Tarihi: 26.02.1940, s.158.

⁶⁷⁵ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1906, Karar Tarihi: 14.11.1941, s.102.

⁶⁷⁶ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 376, Karar Tarihi: 28.03.1942, s.187.

⁶⁷⁷ A.B.İ.D. (09.03.1943-11.04.1944), Karar No: 10, Karar Tarihi: 15.02.1944, s.36.

⁶⁷⁸ A.B.İ.D. (09.03.1943-11.04.1944), Karar No: 13, Karar Tarihi: 18.02.1944, s.37.

⁶⁷⁹ Cumhuriyet, 02 Şubat 1945, s.1.

⁶⁸⁰ Akşam, 01 Şubat 1945, s.2.

⁶⁸¹ Son Posta, 02 Şubat 1945, s.1.

⁶⁸² Cumhuriyet, 01 Şubat 1942, s.1.

⁶⁸³ Cumhuriyet, 04 Şubat 1945, s.3; Akşam, 04 Şubat 1945, s.2.

⁶⁸⁴ Vakit, 14 Şubat 1945, s.2.

Akhisar Belediyesi tarafından taşkınını verdiği zarar ve tahribatı önlemek için “*Taşkın Sulara Ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu*”⁶⁸⁵ amme hizmeti gören memurlar hariç 15 yaşından 60 yaşına kadar olan erkek mükellefler üç gün, arabası olanlar arabaları ile birlikte birer buçuk gün çalıştırılmıştır. Bu işleri düzenlemek için encümen meclisi azalarından bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyon Belediye Reisi Nüzhet Işık, Ahmet Ünal, Rıza Benlioğlu, Haydar Kaytaş (?) ve Muhterem Temel tarafından oluşmuştur.⁶⁸⁶

2.4.4. Su Tesisatı- Su Yolları Tamirâtı ve Yapımı

Akhisar’ın içme kullanma suyu 11 kilometre uzaklıkta bulunan Su deliğinden gelmektedir. Su deliğinden gelen bu su 1926 yılına kadar açıktan gelmiştir. Bu durum halkın tifo, dizanteri gibi hastalıklara yakalanmasına sebep olmuştur.⁶⁸⁷ 1926 yılından sonra içme suyu yönetimi belediyeye devredilmesi ve hastalıklara sebebiyet vermesi üzerine şehre gelen su hattına demir borular döşenerek içme-kullanma suyu şehre getirilmiştir.⁶⁸⁸

1580 sayılı Belediye Kanununda belediyenin görevlerinin sıralandığı 15. Maddenin 25. Fıkrasında “28 Nisan 1926 tarihli ve 831 numaralı sular kanunu” gereği şehre su getirme, suları sağlığa uygun ve temiz tutma görevi belediyelere verilmiştir. Çünkü su halkın karşılanması gereken önemli ihtiyaçlarından biridir. Suyun kaynağından temiz ve düzenli bir şekilde halka ulaştırmak için Akhisar Belediyesi üzerin düşen görevi layıkıyla yerine getirmiştir. Suyun taşınması için yeni demir su boruların döşenmesinin yanında mevcut su borularının değişim ve tamiri de yapılmıştır.

1938 yılında şehrin ana suyollarının tamirâtı için 135 lira 65 kuruş masraf yapılarak bakımı yapılmıştır.⁶⁸⁹ Ayrıca belediye halinde bulunan 8 çeşme tesisatı tamamlanarak 104 lira 10 kuruşluk masrafı ödenmiştir.⁶⁹⁰ Temmuz ayı içerisinde Tabakhane ve Cebeci sokaklarındaki su boruları⁶⁹¹ ile Hacıışhak Mahallesi Koca Çeşme

⁶⁸⁵ Resmi Gazete, 21 Kânunusani 1943, S.5310, s.4318.

⁶⁸⁶ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 176, Karar Tarihi: 08.02.1945, s.106.

⁶⁸⁷ Ayaz, a.g.t., s.106.

⁶⁸⁸ İzdem, a.g.e., s.90-91.

⁶⁸⁹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 13, Karar Tarihi: 06.01.1938, s.94.

⁶⁹⁰ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 14, Karar Tarihi: 06.01.1938, s.94.

⁶⁹¹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No: 1182, Karar Tarihi 01.09.1938, s.143.

Sokağındaki su şebekesinin 10 yıl önce döşenen demir borusu patlaması üzerine yeni boruyla değiştirilmiştir.⁶⁹²

1939 yılı Şubat ayında tren yolunun altından geçmekte olan Reşat Bey Mahallesi umumi su borusunun ömrünü doldurmasından dolayı yeni borular ile değiştirilmiştir.⁶⁹³

1938 yılında hazırlanan belediyenin 5 yıl için yapacağı işler içerisinde 1938 yılında su sondajı için 3000 lira ayrılmış ancak çıkılan ihalede istekli çıkmamasından dolayı sondaj işi 1939 yılına sarkmıştır. 10 Nisan 1939’ yapılacak sondaj ihalesi için 31 Mart 1939’da tekrar gazeteler aracılığıyla 7500 liralık sondaj işi için tekrar bir duyuru yayınlanmıştır.⁶⁹⁴ 1939 yılında yapılan ihaleye bir kişi istekli çıkmıştır. Bu kişi İstanbul’da Kasım Paşada Yeni Caddede 15’no da Sondajcı Şükrü Kenan Temel’dir. Temel tarafından verilen fiyat encümen meclisi tarafından kabul edilmiş ve iş Temel’e ihale edilmiştir.⁶⁹⁵ Su sondajı için ayrılan 3000 liralık para yeterli gelmediğinden şehir harita tanzimi tahsisatından 500, umumi halâ inşasından 650, kaldırım tamiri tahsisatından 500 lira ve yolların genişletilmesi tahsisatından 500 lira alınarak toplam 5150 lira su sondajı tahsilatına aktarılarak Temel’e ödenmesiyle Küplüce’deki su sondaj işi tamamlanmıştır.⁶⁹⁶ Su sondajı için toplam 10685 lira 4 kuruş masraf yapılmıştır.⁶⁹⁷

Küplüce’de yapılan sondaj 162 metre derinliğe kadar devam ettirilmiş ve artezyen olan + 0,30’dan saniyede kendi halinde yarım litre su elde edilmiştir Şehir ihtiyacını karşılamak için motor tatbik edildiğinde yapılan denemelerde saatte 1 ton su elde edilmektedir ki bu da şehir içme suyu ihtiyacına tekabül etmektedir.⁶⁹⁸

1941 yılında şehrin ana suyollarının Karasonya Değirmeni civarında aniden çökmüş ve şehir suyunun 2 gün müddetle kesilmesine sebep olan arıza 100 liralık masraf ile tamir edilmiştir.⁶⁹⁹ Şehrin suyolları tamiri yapılmış⁷⁰⁰ ve Alaca mescit üzerindeki su

⁶⁹² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938, Karar No: 1192, Karar Tarihi 01.09.1938, s.144.

⁶⁹³ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 188, Karar Tarihi 16.02.1939, s.38.

⁶⁹⁴ Vakıf, 31 Mart 1939, s.8; Vakıf, 09 Nisan 1939, s.8.

⁶⁹⁵ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 592, Karar Tarihi 27.04.1939, s.110-11.

⁶⁹⁶ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 1271, Karar Tarihi: 11.09.1939, s.23.

⁶⁹⁷ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 16.11.1939, s.174; bkz. Küplücedeki sondaj çalışması sonrasında çıkan su, Ekler, Fotoğraf: 16.

⁶⁹⁸ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1939, s.164.

⁶⁹⁹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 114, Karar Tarihi: 30.01.1941, s.75.

⁷⁰⁰ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 289, Karar Tarihi: 06.03.1941, s.98.

geçidi inşası tamamlanmıştır.⁷⁰¹ Ayrıca Dombaycı savağı yanındaki ana su yolu tamir edilmiştir.⁷⁰²

1945 yılında İnönü okulundan mezbahaya kadar devam eden açık mezrası 5730 lira masrafla demir borular döşenmiştir.⁷⁰³

2.4.5. Lağım İnşaatı

Osmanlı dönemi ve cumhuriyet sonrası Akhisar’da düzenli bir kanalizasyon sistemi yoktur. Akhisar’da kanalizasyon işleri 1927 yılından itibaren özellikle İsmail Bahri Bey’in başkanlığı döneminde başlamıştır.⁷⁰⁴

1938 yılında şehre temi su getirmek için 176000 liraya ihale edilmesi konusunda istikraz için mazbata istenmesi üzerine belediye meclisi şehrin daha ziyade kanalizasyona muhtaç bulunduğunu ileri sürülerek su tesisatı yerine kanalizasyon projesinin yaptırılması için müracaatta bulunmuştur. Ancak, Dâhiliye Vekâletinden gelen cevapta Belediyeler İmar Heyeti programında su, harita ve imar planı işlerini ön plana almış olduğundan Akhisar Belediyesi’nin su tesisatı işi tamamlandıktan sonra kanalizasyon tesisatına el atabileceğinin bildirilmesi üzerine öncelik su işlerine verilmiştir.⁷⁰⁵

1939 belediye bütçe giderlerinde lağımaların inşası için 1938 yılına göre daha fazla kaynak ayırmıştır. Ayrılan kaynağın fazla olması sebebiyle şehrin birçok yerine yeni lağımalar yapıldığı gibi var olan lağımaların tamirleri de yapılmıştır. 1939 yılında yapılan bazı lağım işleri şöyledir:

Hükümet caddesine beton yol yapıldığı için hükümet caddesine çıkan yolların bazılarında seviyesinde yaşanan değişiklikler lağım sistemini de etkilediği için 200 metrelik kısım tamir edilmiştir.⁷⁰⁶

⁷⁰¹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 834, Karar Tarihi: 15.05.1941, s.172.

⁷⁰² A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1139, Karar Tarihi: 25.06.1941, s.4.

⁷⁰³ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar Tarihi: 19.04.1945, s.85.

⁷⁰⁴ Ayaz, a.g.t., s.108.

⁷⁰⁵ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1938, s.21.

⁷⁰⁶ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No:436, Karar Tarihi:03.04.1939, s.90.

Parti binasının yanına yapılacak lağım inşaatı için ilana çıkılmasına rağmen istekli biri çıkmadığından dolayı belediye tarafından künkler alınmıştır.⁷⁰⁷ Bu künklerin döşenme işi pazarlık suretiyle Usta Ali İnan'a yaptırılmıştır.⁷⁰⁸

Hacı Murat Sokağının lağım inşaatı Ağustos ayının başlarında Ali İnal üzerine ihale edilerek yaptırılmıştır.⁷⁰⁹

1940 yılında Marmara Caddesini takiben Park Sokağına 400 metre, Kütüphane Sokağı, Tahtakale Sokağı (Ulucami Camii yanından Tahtakale Caddesini takiben Paşa Camii önüne), Gülruh Sokağı, Reşat Bey Mahallesi (Fuat B 1. ve 2., demir yolu, köprü ve Behçetzaade Sokakları) ve İsmet İnönü Okulu önündeki lağıma beton kapak işi için keşif yapılmıştır.⁷¹⁰ 13990 lira keşif bedeliyle ihaleye⁷¹¹ çıkılan lağım işi için toplam 9 kişi tarafından kapalı zarf ile teklif verilmiştir. 1 kişinin ihale bittikten sonra teklif zarfını sunduğundan geçersiz sayılmıştır. Kalan 8 zarftan % 35 tenzil (belli bir fiyattan aşağı düşme, indirme) ile en düşük teklifi veren Müteahhit Saadettin Dinmez üzerine ihale edilmiştir.⁷¹² Yine şehrin çeşitli yerlerinde yapılacak olan kanalizasyon için Haziran ayında yapılan ihaleyi de Mühendis Saadettin kazanmıştır.⁷¹³

Yeni yapılan kanalizasyon hattına evlerin nasıl ve ne şekilde bağlanacağı konusunda bir talimatname yayınlanmıştır. Talimatnameye göre;

- 1) Evlerden, dükkânlardan vesaire yerlerden genel mecraya azami 10 santim çapında beton künk ile bağlantı yapılacaktır.
- 2) Bundan geniş olarak bağlayanların künkleri sökülüp tekrarında belediye encümenince 10 liradan aşağıya olmamak üzere ceza alınır.
- 3) Mal sahipleri künk döşetme işini düzgün yapabilecek her hangi bir ustaya bu işi yaptırabilir, yalnız bozulan döşemenin çökmeyecek tarzda inşasını ev sahipleri Belediye veznesine 5 lira yatırmak suretiyle kefil ederler. Lağım inşası ve döşeme işi bitiminde fen memurluğunca iyi bir tarzda yapıldığı görüldükten sonra bu depozito iade edilir.

⁷⁰⁷ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 458, Karar Tarihi: 03.04.1939, s.92.

⁷⁰⁸ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 1298, Karar Tarihi: 18.09.1939, s.28.

⁷⁰⁹ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 1146, Karar Tarihi: 03.08.1939, s.4.

⁷¹⁰ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 196, Karar Tarihi: 26.02.1940, s.152.

⁷¹¹ Cumhuriyet, 27 Şubat 1940, s.8.

⁷¹² A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 225, Karar Tarihi: 04.03.1940, s.164..

⁷¹³ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 857, Karar Tarihi: 06.06.1940, s.124-125.

- 4) Yalnız hafriyatı müteakip kanalizasyon müteahhidine veya adamlarına veyahut Belediye Fen Dairesine mal sahipleri müracaatla son bağlanacak künkü müteahhide yaptıрмаğa mecburdur. Eğer evden bağlanması müteahhit tarafından yapılmamışsa hafriyatı yapıldıktan sonra 10 santimlik bir küngün bedeli dahil ana mecranın delinerek bağlanması bedeli 150 kuruştur.
- 5) 10 santimlik beton künkle kanalizasyon inşası döşeme yapılması ve kapatması müteahhit tarafından yapılırsa son bağlama künkü dahil metre tulü 100 kuruştur.
- 6) Hariçten bu işi yapabilecek ustalar içinde aynı fiyat kabul edilmiştir.
- 7) Evlerden bu mecralar içine tıkayıcı her hangi bir şeyin atıldığı yapılan araştırmada bulunursa birinci defa için 10 lira tekerrüründe 20 lira ceza alınır ve künkün temizlenme döşeme inşası gibi zaruri masraflarda ayrıca ev sahibinden ödenir.
- 8) Sokaktan yapılacak bir baca içinde tetkik her zaman kolay olacak tarzda sifonlu kanalizasyon inşasını taahhüt eden ev veya mülk sahipleri 25 santim kutruna kadar beton künkle bağlama mecrası inşa edebilirler. Bunun şekli hakkında belediye fen dairesinden izahat alınacaktır.⁷¹⁴

Haziran 1942’de muhit yolunun kuzey ve doğu kısmında ihtiyaç duyulan 200 metrelik lağım inşasının toprak kazma işinin bedeli keşfi 200 lira üzerinden emaneten yaptırılmıştır.⁷¹⁵

Sağlık durumları berbat bir halde bulunan Pamuk ve Şerifzade hanlarının ve aynı sokakta bulunan çeşmelerin kanalizasyon sistemine bağlanması gerekmiştir. Ancak daha önce döşenmiş olan elektrik tesisatı yüksek gerilim cereyan kablusunun da zarar görme ihtimali üzerine 91’nolu sokağa 60 metrelik bir kısmında umumi kanalizasyon inşa işi 1942 yılında tamamlanmıştır.⁷¹⁶

Ocak 1943’te Şeyhler Mahallesinde Hacı Mahmut sokağında bulunan umumi lağımın dolduğu ve yağmur suyunu almadığı zabıta tarafından bildirilmesi üzerine, lağım hattının muhtelif yerlerine muhtelif bacalar eklenmek suretiyle sorun çözülmüştür. Bu iş

⁷¹⁴ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 1125, Karar Tarihi: 05.06.1940, s.169.

⁷¹⁵ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 80, Karar Tarihi: 12.06.1942, s.179.

⁷¹⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 925, Karar Tarihi: 30.07.1942, s.73.

için 250 lira para sarf edilmiştir.⁷¹⁷ Tıkanan lağım 39 lira 40 kuruşa lağım temizletilmiştir.⁷¹⁸

Haziran 1943'te 2. Nakliye Caddesi ve Park Sokağını takiben 100 metrelik kanalizasyon tıkanmıştır. Tıkanan kanalizasyon 275 liraya açtırılmıştır.⁷¹⁹

Mayıs 1945'te keşif bedeli 5130 lira olan 144'nolu İnönü Caddesi üzerinde yaptırılacak kanalizasyon işi için ihaleye çıkılmıştır.⁷²⁰ 8 Haziranda yapılan ihaleye Kamil Kıbrıslıoğlu, Ahmet Ödemiş ve Ali İnan katılmıştır. Kanalizasyon yapım işi % 10,5'lik indirimle en uygun teklifi yapan Ali İnan'a verilmiştir.⁷²¹

2.4.6. Hâlâ İnşaat ve Temizlikleri

1930 yılında ilan edilen Belediye Kanunu'nda belediyenin görevleri arasında paralı veya parasız halka açık yerlerde hala inşaatı yapması da yer almaktadır. Bu bağlamda Akhisar Belediyesi de 1938 yılında İsmet İnönü Okulu,⁷²² çarşı civarına⁷²³ lonca altında, eskicilerin yanında ve pazar yerinde birer umumi hala yaptırılmıştır.⁷²⁴ Lonca altında yapılan hala inşaatı 890 liraya Yapıcı Zeynel'e ihale edilerek yaptırılmıştır.⁷²⁵

Umumi Hıfzıssıhha kanunun 245. Maddesi mucibince mümkün olan kanalizasyon yapıncaya kadar halaların temizliğini daha düzgün yapmak, derme çatma tahliyecilerden kurtulmak için daha düzgün, fennî ve sıhhi bir surette nakil ve imhasını sağlamak üzere bir şartname hazırlanmış ve Şubat ayında ihaleye çıkılmıştır. Şartnameye göre toplanacak hala arıntıların toplanma yeri ve imhası şöyledir; Kovalıkta toplanacak olan memleket arıntıları açılacak büyük çukurların içine doldurulacaktır. Çukur açılır açılmaz her çukura 500 kilo sönmemiş kireç döküldükten sonra getirilen arıntılar çukurların ağızlıklarından

⁷¹⁷ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 166, Karar Tarihi: 26.01.1943, s.37.

⁷¹⁸ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 272, Karar Tarihi: 19.02.1943, s.65.

⁷¹⁹ A.B.İ.D. (09.03.1943-11.04.1944), Karar No: 30, Karar Tarihi: 04.06.1943, s.10.

⁷²⁰ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 121, Karar Tarihi: 25.05.1945.

⁷²¹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 142, Karar Tarihi: 08.06.1945.

⁷²² A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 155, Karar Tarihi: 03.02.1938, s.120.

⁷²³ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1002, Karar Tarihi: 28.07.1938, s.116.

⁷²⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1110, Karar Tarihi: 15.08.1938, s.133.

⁷²⁵ A.B.İ.D. (16.06.1938-27.04.1939), Defter No: 30, Karar No: 315, Karar Tarihi: 15.08.1938, s.42.

boşaltılacaktır.⁷²⁶ Yapılan ihale ile halaların arıntılarının temizlemesi işi Süleyman Ceylan'a beher gaz tenekesi için halktan 4'er kuruş alma karşılığında verilmiştir.⁷²⁷

1939 yılı Eylül ayında Süleyman Ceylan askere gideceğinden görevinin sonlandırılmasını istemiştir. Encümen meclisinde ihalesi feshedilmiştir.⁷²⁸ Şubat 1940 yılında yapılan hâlâların arıntılarının temizleme işi ihalesini her bir gaz tenekesi için 10'ar kuruş alma karşılığında Mehmet Girgin'e verilmiştir.⁷²⁹

1943 yılında hala taşıma işlemini yapmakta olan Mehmet Girgin'in umumi işini yapmadığı ve bozuk arabası ile hala taşıma işini idare ederek kuzuratu (dışkı) sokaklara dökerek kirlettiği birçok şikâyetten anlaşılması ve ayağı sakatlandığı için bu işi yapamayacağı yönünde verdiği dilekçe dikkate alınarak hâlâ taşıma sözleşmesi feshedilmiştir.

Mehmet Girgin'in sözleşmesinin feshinden sonra hala taşım işini yapmaya 2 kişi istekli çıkmıştır. Ömer Pırlar, 100 liralık teminat parasını yatırmaya muktedir olmadığından müracaatı reddedilmiştir. Bir müracaat eden kişi olan Şakir Kılınç'ın 100 liralık teminat parasını yatırmayı kabul etmesi sonrası hâlâ taşıma işi Şakir Kılınç'a verilmiştir.⁷³⁰

Ağustos 1944'de Yeni Camii civarında hela bulunmaması dolayı yapılacak hela için keşif bedeli 185 lira olan işin pazarlık ile yapılmasına karar verilmiştir.⁷³¹ Pazarlık ile yapılmasına karar verilen cami civarındaki hâlâ işi 175 liraya Mehmet Kesme'ye verilmiştir.⁷³²

1945'te sinema yanında bulunan umumi hâlâ cadde üzerinden kaldırılarak daha içeriye nakledilmiştir. Bu iş için 1500 lira harcanmıştır.⁷³³

⁷²⁶ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 153, Karar Tarihi: 31.07.1938, s.119-20.

⁷²⁷ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 255, Karar Tarihi: 07.03.1938, s.143.

⁷²⁸ B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 1256, Karar Tarihi: 05.09.1939, s.21.

⁷²⁹ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 174, Karar Tarihi: 19.02.1940, s.140.

⁷³⁰ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1557, Karar Tarihi: 03.09.1943.

⁷³¹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 173, Karar Tarihi: 11.08.1944.

⁷³² A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 177, Karar Tarihi: 15.08.1944.

⁷³³ A.B.M.Z. (27.10.1946- 21.01.1947), Karar Tarihi: 19.04.1945, s.85.

2.4.7. Şehrin Temizliği

Şehrin umumi temizliği ihale yöntemiyle yaptırılmaktadır. 1938 yılı şehrin temizliği için Mayıs ayında çıkılan temizlik ihalesinde istekli çıkmadığından ihale süresi 1 ay uzatılmıştır. Haziran ayında yapılan ihaleye 1 kişi katılmıştır. 1938 yılı gider bütçesinde umumi temizlik için 6000 lira ayrılmasına rağmen ihaleye katılan Mehmet Girgin tarafından 7000 liraya yapabileceği teklif edilmiştir.⁷³⁴ Başka isteklinin olmaması, işçi yevmiyelerinin yüksekliği dikkate alınarak ve de amelelerine iş elbisesi yaptırmak, arabaları yeniden tamir ettirerek ve mükemmel boyattırmak şartıyla 1938 yılı temizlik ihalesi Girgin'e verilmiştir.⁷³⁵

1939 yılı şehrin umumi temizlik masrafı için bütçeden 8000 lira ayrılmıştır. Mayıs 1939'da şehrin temizlik işi 8000 liradan ihaleye çıkarılmıştır.⁷³⁶ 15.05.1939 tarihinde şehrin temizlik ihalesine 9500 liraya Mehmet Girgin talip olduğunu bildiren bir zarf göndermiştir. Ancak teklif edilen fiyatın yüksek olması sebebiyle teklif encümen meclisinde kabul edilmemiştir.⁷³⁷ Sonrasında tekrardan yapılan ilana⁷³⁸ rağmen istekli çıkan tek kişi Mehmet Girgin'dir. Geçen yıla göre daha fazla amale, araba ve hayvana gerek duyulacağı dikkate alınarak yapılan pazarlık sonrası 8500 liraya Mehmet Girgin'e temizlik ihalesi verilmiştir.⁷³⁹ Temizlik ihalesini alan Mehmet Girgin'nin temizlik yaparken bir araba çalıştırmadığı için arabanın çalışmadığı günlerin yevmiyesinden kesme cezası verilmiştir. Yine halk tarafından evlerden verilen süprüntüleri almadığına dair gelen şikâyetler üzerine tekrarının yaşanmaması için ihtar verilmiştir.⁷⁴⁰

1940 yılı şehrin umumi temizliği için 12 çöp arabası, 1 ağaçları sulama aracı ve 1 sokak sulama aracıya beraber toplam 14 araçtan oluşacak temizlik işleri için 9000 liraya ihaleye çıkmıştır. Ancak gerek belediye gerekse de gazetelerden yayınlanan ihale ilanına rağmen kimse başvurmamıştır. Şehrin temizliğini sağlamak için eski temizlik

⁷³⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 760, Karar Tarihi: 09.06.1938, s.63.

⁷³⁵ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1938, s.30.

⁷³⁶ Vakit, 03 Mayıs 1939, s.8.

⁷³⁷ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 717, Karar Tarihi: 15.05.1939, s.132.

⁷³⁸ Vakit, 27 Mayıs 1939, s.8.

⁷³⁹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 790, Karar Tarihi: 29.05.1939, s.146; A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 16.11.1939, s.173.

⁷⁴⁰ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 1603, Karar Tarihi: 14.12.1939, s.86.

müteahhidi Mehmet Girgin ile şehrin temizlik işi için yapılan pazarlık sonucu 8700 liraya şehrin temizlik işi ihale edilmiştir.⁷⁴¹

1941 yılı şehrin umumi temizliği için ihale ile ilana çıkmıştır.⁷⁴² İlan sonrası Haziran 1941'den Mayıs 1942 sonuna kadar şehrin umumi temizliğini yapmak için 2 kişi teklif mektubu sunmuştur. Mektuplardan ilki Halil oğlu Ali Küçük'e ait olup 9400 lira teklifine karşılık diğer mektup Mehmet Girgin'e ait olmakla beraber 12000 lira teklif etmiştir. Encümen meclisi, Girgin'in teklifini aşırı pahalı bularak 1941 yılı şehrin umumi temizlik ihalesini 9400 liraya Ali Küçük'e vermiştir.⁷⁴³

1942 yılı şehrin umumi temizlik işleri için 11000 lira bedelle ihaleye çıkarılmıştır.⁷⁴⁴ Çıkmış temizlik ihalesine 1 adet kapalı zarf ile başvuru olmuştur. Zarf açıldığında teklif veren kişi Akhisar'ın Şeyhler Mahallesi'nde 28'nolu sokakta 26 numaralı evde oturan Necip oğlu Mehmet Girgin'dir. Girgin, 1942 yılı temizlik şartnamesine uygun bir biçimde temizlik işlerini 11000 liraya yapmayı teklif etmiştir. Encümen meclisi tarafından yapılan incelemede, verilen rakam her ne kadar geçmiş yıllara oranla yüksek olsa da mevcut ahvalde uygun bulunarak 1942 mali yılı temizlik işleri Mehmet Girgin'e ihale edilmiştir.⁷⁴⁵

1943 yılında şehrin temizlik ihalesini alan Mehmet Girgin, hayvanlarının tamamına yakının ölmesi ve temizlik işlerine devam edemeyeceğinden belediye ile arasında yapılan sözleşmenin feshini istemiştir. Belediye meclisinde yapılan görüşmede temizlik müteahhidi Girgin'in mağduriyeti göz önüne alınarak sözleşmesi feshedilmiş ve temizlik işlerinin sene sonuna kadar belediye tarafından yönetilmesi kararlaştırılmıştır.⁷⁴⁶ 1943-1944 yeni yıl içinde temizlik işlerine bir talip çıkmadığından şehrin umumi temizliği belediye tarafından ve zabıta nezareti altında emaneten idare edilmiştir.⁷⁴⁷

1942 yılı mali için bütçesine 12500 lira olarak konulan şehrin temizlik işi 1943 yılında belediyenin belli başlı en büyük bir meselesi halini almıştır. Fiyatların yüksekliği, amele yevmiyelerinin artması, hayvan yem fiyatlarının da yükselmesi mevcut rayıçten

⁷⁴¹ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 869, Karar Tarihi: 10.06.1940, s.127.

⁷⁴² Vakıf, 30 Mayıs 1941, s.6; Vakıf, 20 Haziran 1941, s.6; Yeni Asır, 24 Haziran 1941, s.3; Anadolu, 31 Mayıs 1941, s.3.

⁷⁴³ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 56, Karar Tarihi: 28.06.1941, s.157.

⁷⁴⁴ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 45, Karar Tarihi: 21.04.1942, s.174.

⁷⁴⁵ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 57, Karar Tarihi: 15.05.1942, s.176.

⁷⁴⁶ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 30, Karar Tarihi: 26.04.1943, s.348.

⁷⁴⁷ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), "Yıllık Riyaset Raporu", s.390.

şehrin temizlenebilmesi için geçen yıl konulmuş olan tahsisatın yeni yılda ancak 4 aylık bir ihtiyacı karşılayacağı göz önünde bulundurularak 1943 mali yılında şehrin temizlik işi için 335677 liralık bir bütçe ayrılmıştır.⁷⁴⁸

Temmuz 1943'te temizlik işlerini daha iyi takip etmek için zabıta memuru Cevdet'in yerine Ali İnce tayin edilmiştir.⁷⁴⁹ Ağustos ayına kadar temizlik işleri için herhangi bir talip çıkmaması üzerine şehrin umumi temizliği, talip çıkana kadar eskiden olduğu belediye tarafından emaneten yaptırılmaya devam edilmiştir.⁷⁵⁰ Şehrin temizlik ihalesine kimsenin talip çıkmamasının temel nedeni ihale şartnamesinde yer alan amele ve araba sayısındaki rakamların fazla olmasından kaynaklanmaktadır. İhaleye talip bazı kişilerin bu sayıdan dolayı teklif veremediklerini belirtmeleri üzerine ihale şartnamesindeki amele ve araba sayıları tekrar düzenlenmiş ancak talip olan kimse çıkmamıştır. 1943 yılında emaneten belediye tarafından yürütülen şehrin temizlik işleri gideri için bazı ayların giderlerine ulaşılmıştır. Ulaşılabilen ayların temizlik giderleri şöyledir; Haziran ayı için 1926 lira 35 kuruş, Temmuz ayı için 2243 lira 90 kuruş ve Kasım ayı için 2406 lira 60 kuruş harcanmıştır. Temizlik işlerini takip eden belediye görevlisi tarafından o ayın harcama miktarı encümen meclisinde onaylanmıştır. Harcama bilgisine ulaşılamamasının temel nedeni, yapılan harcama görevli kişiye verilen avanstan temin edildi/ödendi/harcamanın onayına karar verildi gibi ifadelerden kaynaklanmaktadır.

1944 yılı şehrin umumi temizliği, kapalı zarf usulüyle yapılmak üzere Mayıs 1944'de ihaleye çıkarılmıştır.⁷⁵¹ 1 sene müddetli şehrin temizliği için çıkılan ihalenin bedeli 35000 liradır.⁷⁵² Ancak temizlik işi için istekli çıkmadığından şehrin genel temizliği belediye tarafından yaptırılmaya devam edilmiştir.

1945 yılı şehrin 7 aylık şehrin genel temizlik işi 15 Haziran 1945'te ihaleye çıkarılmıştır.⁷⁵³ Fakat ihale süresi sonunda yayımlanan ihaleye istekli çıkmaması üzerine

⁷⁴⁸ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 35, Karar Tarihi: 26.04.1943, s.357-358.

⁷⁴⁹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1173, Karar Tarihi: 16.07.1943, s.131.

⁷⁵⁰ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1390, Karar Tarihi: 05.08.1943, s.162.

⁷⁵¹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 55, Karar Tarihi: 16.05.1944; Cumhuriyet, 22 Mayıs 1944, s.4.

⁷⁵² Cumhuriyet, 22 Mayıs 1944, s.4.

⁷⁵³ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 147, Karar Tarihi: 15.06.1945.

işin pazarlık suretiyle yapılması için tekrardan ihaleye çıkılmıştır.⁷⁵⁴ Fakat ihaleye istekli çıkmaması üzerine şehrin genel temizliğinin öncesinde olduğu gibi belediye tarafından emaneten yaptırılmaya devam edilmesine karar verilmiştir.⁷⁵⁵ Eylül 1945'te şehrin genel temizliği ile ilgili ihale, ihaleden kaldırılmıştır.⁷⁵⁶ Belediye tarafından yaptırılan şehrin temizliği için 1945 yılında toplam 29856 lira 49 kuruşluk bir masraf yapılmıştır.

Şehrin 1946 yılı temizliği için Kasım ayında 32500 liraya ihaleye çıkılmıştır. İhalenin 11.12.1945 Salı günü saat 15.00'te yapılmasına karar verilmiştir.⁷⁵⁷ Ancak daha sonra ihalenin 25.12.1945 tarihine kadar uzatılmasına karar verilmiştir.⁷⁵⁸ 25 Aralıkta yapılmasına karar verilen temizlik ihalesine teklif veren olmadığı için ihale tarihi 25 Ocak 1946 tarihine kadar tekrardan uzatılmıştır.⁷⁵⁹

2.5. Belediye Projeleri

2.5.1. Spor Sahası

Belediye meclis azalarından Meliha Dölen, Sabire Gülüm ve Rabia Akgün tarafından kat'i sebeple ihtiyaç duyulan bir spor sahası yapılması önerisi belediye meclisinde kabul edilmiş⁷⁶⁰ ve bazı arsa ve Nakliye caddesindeki yol fazlalıklarının satışından elde edilen 13500 liranın spor sahasının istimlakında kullanılmasına karar verilmiştir.⁷⁶¹

1940 yılında spor sahası için birçok yer istimlak edilmiştir. Bunlardan ilki Hayrullah oğlu Halil Sölenci'ye ait olan binadır. Binaya 600 lira değer biçilmiş ve bu fiyat üzerinden teklif yapılmıştır. Sölenci, enkazın kendisine verilmesi şartıyla teklifi kabul edeceğini bildirmiştir. Fen memurluğu tarafından enkazının verilmesinin bir sorun yaratmayacağı konusunda verilen rapor doğrultusunda Sölence'nin teklifi kabul edilmesiyle ev spor sahasına istimlak edilmiştir.⁷⁶²

⁷⁵⁴ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 179, Karar Tarihi: 06.07.1945.

⁷⁵⁵ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 208, Karar Tarihi: 07.08.1945.

⁷⁵⁶ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 234, Karar Tarihi: 02.10.1945

⁷⁵⁷ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 240, Karar Tarihi: 22.11.1945.

⁷⁵⁸ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 244, Karar Tarihi: 27.11.1945.

⁷⁵⁹ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 2250, Karar Tarihi: 25.12.1945.

⁷⁶⁰ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 01.11.1938, s.9.

⁷⁶¹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 145, Karar Tarihi 29.11.1938, s.184.

⁷⁶² A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 360, Karar Tarihi: 05.04.1940, s.192.

1940 yılında spor sahası itti haz ve tesis olunmak üzere istimlakine karar verilmiş olan yerlerin takdiri kıymetini belirlemek için meclis azasından Ahmet Ünal, Yahya Hayati Ergun, Haydar Kaytaş ve İsa Şahpaz oğlu'ndan oluşan bir komisyon oluşturulmuştur.⁷⁶³ Komisyon Ağustos 1940 yılında Şefika ve Süleyman'a ait yerleri mahallen tetkik yapmış, Süleyman ve Şefika'ya ait olup bir kısmı spor sahası ve bir kısmı yola alınan tarlanın beher 1000 m²' sine 200 liradan, 6160 m²' sine yalnız 1232 lira kıymet belirlemiştir. Belirlenen fiyat encümen meclisince de uygun görülmüş ve bu fiyat üzerinden tarlaların istimlakine karar verilmiştir.⁷⁶⁴

2.5.2. Yeni Belediye Binası Projesi

Akhisar'ın ilk belediye binası bu günkü İş Bankasının bulunduğu yerdedir. 1938 yılında yeni yapılacak belediye binası için 24 Aralıkta belediye binası için bir yarışma düzenlenmiştir.⁷⁶⁵ Düzenlenen yarışma 15 Şubattan itibaren 1 ay daha uzatılmıştır.⁷⁶⁶

Yeni yapılacak belediye binası proje yarışmasına 6 proje başvuru yapmıştır. Başvuran projelerin rumuzları, Amca Bey, H.P., Ş. Y., III.B., H. 175, E. 565'dir. Yeni belediye *(bu gün eski belediye binası olarak bilinen bina)* binasının projesini çizen kişi III. B. rumuzuyla yarışmayı kazanan Elektrik Fenni İnşaat Şirketi mühendislerinden Namık Barbarosoğlu'dur.⁷⁶⁷ Encümen meclisi karar defterinde kazanan kişinin Barbarosoğlu olduğu ve ikinci kazanan kişinin Amca Bey rumuzlu proje olduğu belirtilmiştir. Ancak 22 Martta çıkan Anadolu⁷⁶⁸ ve Yeni Asır⁷⁶⁹ gazetelerinde belediye binası projesinin İzmir Emlâk Bankası mimarı Melih Pekel'in kazandığı haberleri yapılmıştır. Encümen meclisi karar defterlerindeki kararlar üzerinden incelemeye devam edildiğinde Barbarosoğlu ve Amca Bey rumuzlu projelerinin belediye tarafında satın alındığı ve Barbarosoğlu'na belediyenin proje resimlerini çizmesi için 250 lira ücret ödenmesi göz önüne alındığında Barbarosoğlu'nun projeyi kazanmış olması kuvvetle

⁷⁶³ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1047, Karar Tarihi: 22.07.1940, s.158.

⁷⁶⁴ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1152, Karar Tarihi: 15.08.1940, s.174.

⁷⁶⁵ Cumhuriyet, 24 Aralık 1937, s.6; Ulus, 08 Ocak 1938, s.11; Kurun, 25 Şubat 1938, s.8; Kurun, 12 Mart 1938, s.8.

⁷⁶⁶ Cumhuriyet, 12 Mart 1938, s.10; Anadolu, 02 Mart 1938, s.11.

⁷⁶⁷ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 298, Karar Tarihi: 17.03.1938, s.149.

⁷⁶⁸ Anadolu, 22 Mart 1938, s.6.

⁷⁶⁹ Yeni Asır, 22 Mart 1938, s.2.

muhtemeldir.⁷⁷⁰ Resimleri çizilen bu projenin belediye binasının nasıl olacağının görülmesi ve tetkiki için de maketi yaptırılmıştır.⁷⁷¹

Projenin kazananı belli olduktan sonra yeni yapılacak belediye binasına denk gelen arsaların istimlakine başlanmıştır. İlk olarak Tütüncüler Bankası Müdürü Halil Erman'a ait olan 53,58 ve 59 numaralı arsalar toplam 1425 liraya satın alınmıştır.⁷⁷²

Belediye binasının yeni şehir planına göre tesisi ve teşekkülü için gereken istimlâkle beraber 80 bin lira hesaplanmıştır. Bina kısmı 78000 kûsur, istimlâk kısmı 9000 liradır. Bu şekilde 87000 liraya ihtiyaç olsa da bina ve istimlâkte 7 bin lira tasarruf imkânı olduğu hesaplanarak belediye binası için toplam 80000 liralık bütçe hesaplanmıştır.⁷⁷³

1942 yılında kısmen yeni belediye binası yapılmak ve kısmen de cumhuriyet meydanlığına katılmak üzere istimlakine karar verilmiş olan Kadızade Mustafa ve varislerine ait yerlere 4720 lira değer biçilmiştir. Verilen değeri yeterli bulmayan karşı taraf konuyu mahkemeye taşımıştır. Mahkemece tayin edilen ehli vukuf tarafından verilen rapora nazaran 896 lira fazlasıyla kıymet takdir edildiği ve mahkemenin de kabul ettiği 5616 lira 10 kuruşluk değer üzerinden istimlak edilmiştir.⁷⁷⁴

Yeni yapılacak belediye binası için istimlak edilen ve temyizce onaylanan karar gereğince Mustafa Kahyaoğlu ve evlatları ile Lütfi Bayraktar'a 4776 lira 73 kuruş ödenmiştir.⁷⁷⁵

2.5.3. Buz Fabrikası Kurulma Projesi

Bir buz fabrikasının kurulma fikri belediye meclisinin 3 bayan azası olan Meliha Dölen, Sabira Gülüm ve Rabia Akgün tarafından önerilmiştir.⁷⁷⁶ Buz makinası için tahmini bedeli 5000 lira olmak üzere 05 Nisan 1939'da ihaleye çıkılmış⁷⁷⁷ ve encümen

⁷⁷⁰ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 388, Karar Tarihi: 11.04.1938, s.184.

⁷⁷¹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 699, Karar Tarihi: 11.05.1939, s.130.

⁷⁷² A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1938, s.22.

⁷⁷³ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 20.02.1939, s.48.

⁷⁷⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No:1019, Karar Tarihi: 14.08.1942, s.86.

⁷⁷⁵ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 968, Karar Tarihi: 07.12.1945, s.164.

⁷⁷⁶ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 01.11.1938, s.9.

⁷⁷⁷ Vakit, 16 Mart 1939; Vakit, 05 Nisan 1939, s.7.

meclisi tarafından buz makinası tesisatı hakkında gelen teklifleri değerlendirmiştir.⁷⁷⁸ 27.04.1939'da buz makinası için 2 firma teklif mektubu göndermiş, bunlardan Burla Biraderlerinden gönderilen zarftan teminat mektubu çıkmadığı için kabul edilmemiştir. Diğer teklif İstanbul/Beyoğlu/İstiklal Caddesi No:302'de kelvinetör otomatik soğutma manikaları kompanyasına aittir. Ancak bu firmanın sunduğu şartlar belediye encümenince ilan teklifine uygun olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.⁷⁷⁹ Aynı markanın İzmir'deki satıcısı olan A. Sabri Şenman, 24 saat zarfında 1800 kilo buz üreten buz makinasını 45 gün içerisinde Akhisar'a getirme ve getirdikten 15 gün sonra makinayı işler vaziyette teslim edeceğine dair 4350 liralık masrafla talip olmuştur. Encümen meclisi 3 sene içerisinde makinada görülecek montaj ve malzeme hatalarında tüm ücretin müteahhide ait olması ve 2. veya 3. yılda oluşacak arıza için montör (takyap ustası) gerekli olursa İzmir veya İstanbul'dan gelecek olan montörün sadece yol masrafını karşılamak şartıyla buz makinası ihalesi İzmir'deki Şenman'a verilmiştir.⁷⁸⁰ 15 Haziran 1939 tarihinde Akhisar'a getirilen buz makinasının montajına başlanmıştır.⁷⁸¹

18 Haziran 1939 yılında tamamlanarak buz üretimine başlayan buz tesisatında yılsonuna kadar 6957 kalıp buz imal edilmiştir. Şehrin buz ihtiyacı karşılandığı gibi Manisa ve Kırkağaç'a dahi buz gönderilmiştir. 1400 lira kadar varidatı tutmuştur.⁷⁸²

Buz fabrikasını bir memur tayin edip işletmekten ziyade, buz fabrikası bayisini işletmesini Ağustos ayına kadar 800 kilo buz çıkarıp kilosunu 1,5 kuruş, 13 kilo gelen kalıbını 20 kuruştan satmak isteyen Boncuklu oğlu Ali'ye verilmiştir.⁷⁸³ Ancak Boncuk oğlu Ali'nin buz deposunda buz bulundurmaması özellikle hasta sahiplerinin buz ihtiyacını karşılayamadıkları yönünde gelen şikâyetler neticesinde Boncuk oğlu Ali'nin kira sözleşmesi fesh edilmiştir.⁷⁸⁴ Boncuk oğlu Alini ihalesinin feshedilmesinden sonra buz bayiliği İbrahim Cevdet Büyüksaraç üzerine ihale edilmiştir.⁷⁸⁵ Ancak 1940 yılında

⁷⁷⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1425, Karar Tarihi 29.11.1938, s.184.

⁷⁷⁹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 413, Karar Tarihi 27.03.1939, s.83

⁷⁸⁰ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 530, Karar Tarihi: 18.04.1939, s.103-104.

⁷⁸¹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 877, Karar Tarihi: 15.06.1939, s.158.

⁷⁸² A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1939, s.165.

⁷⁸³ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 920, Karar Tarihi: 19.06.1939, s.165-166.

⁷⁸⁴ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 1641, Karar Tarihi: 21.12.1939, s.95.

⁷⁸⁵ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 319, Karar Tarihi: 28.03.1940, s.181.

buz satışı konusunda yolsuzluk yapıldığına dair şikâyetler gelmesi üzerine belediye encümeni bir belediye memurunu olayı araştırması için görevlendirmiştir.⁷⁸⁶

1941 yılında önceki senelerde buz satışının bayiye verilmesiyle bayilerin köylere daha fazla fiyatla satmasından dolayı şehir halkının buzsuz kalmasını sebep olduğu ve azalan buz esnafa gizli olarak yüksek fiyatla satmasıyla sonuçlanması üzerine fabrikadan perakende olarak müracaat edecek esnafa verilmek suretiyle ihtikârın önüne geçilmesi hedeflenmiştir.⁷⁸⁷ Ancak 1941 yılında yağ vesairenin pahalılığından dolayı buzun kalıbı 30 kuruşa⁷⁸⁸ daha sonrada kalıbı 40 kuruşa çıkarılırken kilosunun satış fiyatı 5 kuruştur.⁷⁸⁹ Buz fiyatındaki yükseliş bazı buz bayileri tarafından karaborsacılık faaliyeti olarak kullanılmıştır. Örneğin buz bayii işleten Ali Boncuklu kendisine verilen buzları saklayarak 50/60 kuruşa kahvecilere sattığı tespit edilmesi üzerine bayiliği iptal edilmiş ve sıradan bir müşteri gibi kendisine buz verilmiştir.⁷⁹⁰

1942 yılında elektrik fabrikasında üretilen buzlardan her bir kalıbı 12 kilo olan buz kalıplarına alkollü içkiler bayii işleten Abbas talip olmuştur. Buzun kilosunu 7,5 kuruştan yüksek fiyata satmamak şartıyla buz bayii işletme ihalesi Abbas'a verilmiştir. Elektrik fabrikasının yalnız geceleri çalışarak buz üretiminin 30 kalıba inmesinden dolayı ancak halkın ihtiyacını karşılayacağı dikkate alınarak 1 veya 1,5 kiloluk parçalar halinde satılmak, şehir dışına sevkiyat yapılmamak, yapıldığı takdirde Abbas'tan alınacak 100 lira depozitosuna el konulması kararlaştırılmış ve Abbas'a bildirilmiştir.⁷⁹¹

1943 yılı içinde buz bayiliği için ilana çıkılmasına rağmen isteklinin çıkmaması üzerine beher kalıbı 100 kuruşa idareten satışı ve halkın buz ihtiyacı temin edildiğinden başkaca bayi aranmasına gerekli görülmemiş ve bayi aranması ilanı arttırmadan kaldırılmıştır.⁷⁹²

1942 yılında elektrik fabrikası buz hasılatı olarak 2590 lira 50 kuruş tahakkuk etmiş ve tamamı tahsil edilmiştir. Bu miktar 1943 ilk 4 ayında toplam 5133 lira tahakkuk etmiş ve tahsil edilmiştir.

⁷⁸⁶ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 914, Karar Tarihi: 20.06.1940, s.136.

⁷⁸⁷ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 807, Karar Tarihi: 15.05.1941, s.168.

⁷⁸⁸ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 644, Karar Tarihi: 21.04.1941, s.147.

⁷⁸⁹ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1407, Karar Tarihi: 29.07.1941, s.36.

⁷⁹⁰ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1418, Karar Tarihi: 01.08.1941, s.37.

⁷⁹¹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 17, Karar Tarihi: 17.11.1942, s.331.

⁷⁹² A.B.İ.D. (09.03.1943-11.04.1944), Karar No: 43, Karar Tarihi: 29.06.1943, s.14.

Haziran 1944’de elektrik fabrikasında günlük üretilmekte olan 60 kalıp buz memleketin ihtiyacına cevap verememesi üzerine birçok şikâyet olduğu ve memleketin buz ihtiyacını karşılamak için makinanın gece gündüz çalıştırılarak 120 kalıp buz üretilmesi ve bu buzların bir satıcı tarafından satılması yönünde fabrika şefliği tarafından bir teklif sunulmuştur. İhale komisyonunda yapılan görüşmede buz ihtiyacı devam ettiği yaz mevsiminde fabrikanın gece gündüz çalıştırılarak günlük 120 kalıp buz ürettirilmesine, sıcakların ani basması ve buz satışının ancak 1-2 ay ile sınırlı olacağından 16 Haziranda ihale yapılmasına karar verilmiştir.⁷⁹³ 16 Haziranda yapılan ihaleyi ve 15 Eylül 1944 tarihine kadar kilosunu 12 kuruştan satmak üzere Abbas Aksayar’a verilmiştir.⁷⁹⁴

25 Mayıs 1945’te ihalesine çıkılmış olan 1945 yılı buz satış bayii için Abbas Aksayar, Hakkı Gezer ve Hüseyin Karakuş talip olmuştur. İçlerinden en uygun teklifi Hüseyin Karakuş vermiştir. Her gün 60 kalıp mecburi olarak buz almak ve buzun kalıbını halka 120 kuruştan ve perakende kilosunu 10,5 kuruştan satmak şartıyla 15 Eylül 1945 tarihine kadar buz satışına devam etmek şartıyla 1945 yılı buz bayii işi Hüseyin Karakuş’a verilmiştir.⁷⁹⁵

2.5.4. Yel Değirmeni ve Park Gazinosu Projesi

Akhisar halkının seyranlılığı olan Yel Değirmeni’ne yapılan gazinonun ilk proje keşfi 24.03.1938 tarihinde belediye encümen meclisinde karar alınmıştır. Nisan 1938’de Yel Değirmeni’nde yapılan gazino inşaatı tamamlanmıştır.⁷⁹⁶

1939 yılında şehir parkında daha önce yaptırılan Park Gazinosu yıktırılarak yeniden inşa edilmesi kararlaştırılmıştır. Yeni yapılan Cumhuriyet Meydanı (*bu gün eski belediyenin karşısındaki otopark*) Park Gazinosunun yakınında olduğu için halkın yaz aylarında tenezzüh yeri olan bu yer daha da değerli olacağından yeni bir gazino yaptırılarak halkın ihtiyacını karşılamanın yanında belediyeye de bir akar yapmak amaçlanmıştır.⁷⁹⁷

⁷⁹³ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 87, Karar Tarihi: 09.06.1944.

⁷⁹⁴ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 105, Karar Tarihi: 16.06.1944.

⁷⁹⁵ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 132, Karar Tarihi: 01.06.1945.

⁷⁹⁶ Anadolu, 05 Nisan 1938, s.4.

⁷⁹⁷ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 744, Karar Tarihi: 18.05.1939, s.1366.

2.5.6. Yeni Hastane Yapımı Projesi

Belediyelerin hastane yapma mecburiyeti 1580 sayılı belediye kanunda belediyenin görevlerinin sıralandığı 2. Faslın 16. Maddesinin 53. Fıkrasın A Bendinde yer alan “*Plan ve tesisatı ve mahalleri Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâletince tasdik edilmek şartile beldenin ihtiyacile mütenasip ücretli, ücretsiz belediye hastanesi yapmak ve işletmek*” şeklindeki maddeden kaynaklanmaktadır. Ancak her belediyenin hastane yapma mecburiyeti yoktur. Belediyelerin hastane yapma mecburiyetleri belediyelerin bütçelerine göre belirlenmiştir. Buna göre 1580 sayılı kanunun, belediye vazifelerinin varidata göre tevzii faslının 16. Maddesinin 3. Fıkrasında bütçe toplamaları 200000 liradan fazla olan belediyeler için hastane yapmak mecburi tutulmuştur.⁷⁹⁸

1940 yılında şehir planında köşk mevkiinde yapılacak hastane için bir tahsisat mevcut olmadığından 300000 liralık istikrazın bakiyesinden bu kısım için belediyeler bankasından istikraz yapılarak hemen istimlakine geçilmesi konusunda encümen meclisinde alınan karar Mart ayındadır. Nisan ayında belediye meclisinde yeni hastane binası ile ilgili tartışma sırasında Tevfik Bey tarafından hastanenin şehrin havadar ve kıyısı olan Yel Değirmenine yapılması teklif edilmiştir. Yel Değirmeni teklifi daha önce hazırlanan şehir planında hastanenin köşk binasının gösterilmesi, satın alınarak hastaneye çevrilecek köşk binasının sadece tamirat işleri olacağından reddedilmiştir.⁷⁹⁹

Yeni hastane binası yapımı için sadece belediye değil vatandaşlardan da yardımda bulunanlar olmuştur. Örneğin Keresteci İbrahim Gürsel 1000 lira yardım bağışında bulunmuştur.⁸⁰⁰ Belediye meclisi, Gürsel’in bu bağışı için teşekkür yazısı yayınlamıştır.⁸⁰¹

300000 liralık istikraz kısım bakiyesinden istikraz ile hastane ve tesisatı yapmak üzere 20000 liralık istikraz alımı kararlaştırılmış ve Belediyeler Bankasına arz edilmiştir. Belediyeler Bankası’ndan alınan cevapta bankanın mali durumu nedeniyle şimdilik isteğin gerçekleştirilemeyeceği bildirilmiştir.⁸⁰²

⁷⁹⁸ RG., 14 Nisan 1930, S. 1471, s.8824-8825.

⁷⁹⁹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 25.04.1940

⁸⁰⁰ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 427, Karar Tarihi: 19.04.1940, s.15; A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 25.04.1940.

⁸⁰¹ Akşam, 27 Nisan 1940, s.2; Cumhuriyet, 27 Nisan 1940, s.3.

⁸⁰² A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 829, Karar Tarihi: 03.06.1940, s.120.

1940 yılında belediyeyi çeşitli tarihlerde teftiş eden mülkiye müfettişlerinden Tevfik Sırrı, Nasip Koylan ve Mülkiye Baş Müfettişi Nedim Nazmi Gürmen yaptıkları teftiş sonrası bir rapor sunmuştur. Raporda mevcut mevzuatın hastanelerin asgari 25 yataklı olarak kabul ettiği ve belediyenin 10 yataklı hastanesi için her yıl 7000 lira sarf etmesinden dolayı diğer belediye işlerinin aksadığını ileri sürerek hastanenin bu şekli ile ya dispanser haline çevrilmesine ya da İl Özel İdaresine devri lazım geldiği belirtilmiştir. Hazırlanan rapor doğrultusunda belediye bütçesinin darlığı sebebiyle hastanenin 25 yatağa ve kadrosunun bu nispete çıkarılması imkânı olmadığından hastane ismi yerine yataklı dispansere çevrilmiştir.⁸⁰³ Fakat bütçesi 200000 liradan fazla olan belediyelerin ancak hastane yapabilmeleri icap etmesine rağmen Nafia Vekâletince onaylanmış olan imar haritasında Köşk namı ile gösterilen mahal hastane olarak gösterilmiş olduğundan bunun istimlâki ve hastane tesisi için 1941 yılı bütçesinden 5000 liralık bir tahsilat ayrılmıştır.⁸⁰⁴ Belediyenin bütçesinin 200000 lirayı geçmesine ancak memur zamları ait hükümet yardımı, asker ailelerine yardım, muvakkat sarfiyat hesapları, eşhas zimemi, emanet istikraz hesapları gibi paralar dahil edildiğinde ulaşılmaktadır. Dolayısıyla emanet olan bu parlar çıkarıldığında belediyenin net geliri 150000 lira civarındadır. Bu durumda belediyenin herhangi bir hastane yapma/işletme zorunluluğu olmadığı ortaya çıkmaktadır. Ancak Akhisar halkının fedakârlıkları, belediye başkanı ve ilçe kaymakamının yoğun gayretleri sonrasında belediye tarafından yeni bir hastane yapma isteği ve Ragıp Bey tarafından yapılan hastanesinin geliştirilmesi ve ileride yeni yapılan hastanenin halka büyük faydalar sağlayacağı düşüncesi ile yeni bir hastane inşa etme çalışmalarına başlamıştır.

Hastane yapılmak üzere istimlakine karar verilmiş köşk olan binanın 3710'nolu kanun mucibince halkın menfaatlerine uygunluğu kaymakamlık tarafından onaylanması üzerine istimlak bedelini belirlemek üzere Belediye Meclis azasından Cavit Kıvanç ve yapı kalfası Ali İnan ve ehli vukuf olarak Yahya Hayati Ergun görevlendirilmiştir.⁸⁰⁵ Heyet tarafından yapılan tahmin bedelinde köşkün 12300 metre karelik bir alan olduğu

⁸⁰³ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 14.11.1940, s.260.

⁸⁰⁴ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 25.04.1941, s.271.

⁸⁰⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1361, Karar Tarihi: 03.11.1942, s.131.

ve metresi ikişer liradan 24600 lira ve binalara da toptan 15400 lira değer biçmiştir. Toplam fiyat 40000 liradır. Belirlenen bu fiyat mülk sahiplerine bildirilmiştir.⁸⁰⁶

Dispanser olarak bilinen mevcut hastanenin artık kullanılamayacak durumda olması sonrası köşk olarak bilinen yerin sahiplerinden alınarak hastaneye çevrilmesinde alaka ve yardımlarını esirgemeyen Kaymakam Naci Rollas, parti idare heyeti, memlekette ilk hastaneyi tesis etmiş olan merhum Ragıp Bey ailesinin teyidi namına yeni hastane binasının girişine fotoğrafının asılmıştır. Ayrıca hastaneye çeşitli yardımlarda bulunmuş olan kişilerin isimlerini içeren bir mermer sütunun binanın uygun bir yerine konmuştur.⁸⁰⁷

Haziran 1943'te Cumhuriyet Halk Partisi vasıtasıyla hastane için satın alınmasına karar verilen köşk için halk tarafından 20000 lira teberru edilmiştir. Bu para belediye gelirler bütçesine teberruat olarak, belediye masraf bütçesine hastane inşası tahsisatına masraf olarak kaydedilmiştir.⁸⁰⁸

Hastane yapılmak için köşk, mülk sahiplerine yapılan teklifin kabul edilmesiyle köşkte tamirat işlemleri başlamıştır. Ekim 1943 tarihinde tadilat ve tamirat işlerinde sona yaklaşılan köşk binasının umumi badana ve boya işleri için lazım olan 633,85 liralık iş pazarlık usulüyle yaptırılmıştır.⁸⁰⁹ Noksan camlarının tamamlanması, takılması ve macunlanması işi 130 liraya Marangoz Ali Söğütçüklü'ye yaptırılmıştır.⁸¹⁰ Tamir sırasında bina çatısının da umumi tamir ve aktarılmasına ve sobalar için baca ilavesine lüzum olduğundan bu iş için 487 lira 30 kuruşluk⁸¹¹ harcamaya ek olarak dış pencerelerinin demir kapaklarının tamiri ve noksanlarının temini için 132 lira ayrıca masraf yapılmıştır.⁸¹² Yine Ekim ayında yeni istimlak olunan hastane binasının hastane haline konulması için belediye tarafından yapılan ilaveler nedeniyle hastane namına teberruat vaki olduğundan bu teberruatın arttırılmasını teşvik için Paşa Camiinde bir

⁸⁰⁶ A.B.E.K.D. (05.05.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 447, Karar Tarihi: 19.03.1943, s.113.

⁸⁰⁷ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 21, Karar Tarihi: 12.04.1943, s.342-343.

⁸⁰⁸ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 998, Karar Tarihi: 15.06.1943, s.72.

⁸⁰⁹ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1673, Karar Tarihi: 05.10.1943

⁸¹⁰ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1685, Karar Tarihi: 08.10.1943

⁸¹¹ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1686, Karar Tarihi: 08.10.1943.

⁸¹² A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1687, Karar Tarihi: 08.10.1943.

mevlit okutturulmuştur.⁸¹³ Okutturulan bu mevlit için 71 lira 6 kuruş masraf yapılmıştır.⁸¹⁴

Ekim 1943'te hizmete açılan köşk hastane binasının bulunduğu konum nedeniyle su çıkarmak için Kasım ayında su motoru takılmış ve çatısında su depolamak için depolar yaptırılmıştır.⁸¹⁵ Ayrıca yeni hastane binasında lazım olan fakat bulunmayan çamaşırhane, cenaze otomobili, etüv garajı ve bütün sıhhi işlerin yeni hastane binasında toplanması gerektiğinden eski hastanedeki etüv, otomobil garajı ve çamaşırhane yıkılarak bunlardan çıkan malzeme ile yeni binada lazım olan tesisler yaptırılmıştır.⁸¹⁶ Ek olarak belediye ile yeni hastane binası arasında sürekli irtibatı sağlamak maksadıyla belediye santraline bağlanmak üzere bir telefon hattı çekilmiştir.⁸¹⁷

Kasım 1943'te hastane olarak açılan ve köşk olarak bilenen binanın hastane ismine Akhisar'a birçok sosyal yardım bağışında bulunan ve eski hastanenin kurucusu olan Selimzade Ragıp Bey ailesine halkın ve belediyenin şükran nişanesi olarak *Akhisar Belediyesi Ragıp Bey Hastanesi* ismi verilmiştir.⁸¹⁸

2.5.7. Yeni Mezbaha Yapım Projesi

1580 sayılı Belediye Kanununa göre kanuna uygun mezbaha ve bağırsak hane gibi vs. yerleri yapmak ve işletmek belediyenin görevleri arasındadır. Ayrıca halk sağlığının korunması bakımından da elzem olan bu yerler gerekli zamanlarda gerekli tamiratlar yapılmıştır. 06.01.1938 tarihinde toplanan encümen meclisinde mezbahanın tamiratının tamamlandığına dair mühendislik tarafından tutulan rapor sonucunda 103 lira 20 kuruşluk masraf ödenmiştir.⁸¹⁹ Mezbaha tamiri tamamlandıktan sonra çerçöp ile dolan mezbaha çukuru işe yaramaz bir hale geldiği için yeni bir muzahrafat (çer, çöp, süprüntü) çukuru yapılmıştır.⁸²⁰

⁸¹³ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1674, Karar Tarihi: 05.10.1943.

⁸¹⁴ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1709, Karar Tarihi: 12.10.1943.

⁸¹⁵ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1854, Karar Tarihi: 09.11.1943.

⁸¹⁶ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 1960, Karar Tarihi: 26.11.1943, s.11.

⁸¹⁷ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 1961, Karar Tarih: 26.11.1943, s.12.

⁸¹⁸ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 05.11.1943, s.10.

⁸¹⁹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:15, s.94

⁸²⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1289, Karar Tarihi 29.09.1938, s.158.

Mevcut Akhisar mezbahası bir kesim yeri halinde olduğu için kanunen mecburi bir mezbahaya ihtiyaç duyulması, halka taze, sağlıklı et temin etmek ve diğer bozulabilir gıda maddelerini muhafazasını temin etmek için 1938 yılı imar planına yeni bir mezbaha yapılması eklenmiştir.⁸²¹

1938 yılında belediyenin 5 yıl içinde yapılacak işler içerisinde yer alan yeni mezbaha binasının mermere şosası üzerinde ve şehre takriben 1 kilometre uzaklıkta Hacı Abdullah ile Fatma Dağlı'nın tarlalarının olduğu bölgede yapılması kararlaştırılmıştır. Fatma Dağlı'nın tarlasında bulunan harap haldeki damın istimlak edilmesi ve Hacı Abdullah'ın tarlası mezbaha önüne yapılacak hayvan pazarı için belediyeye ait toprakları da kapsadığından seçilmiştir.⁸²² Fatma Dağlı'nın 2145 m² yer ve damın istimlak değerini belirlemek için Haydar Kaytaç, İsa Şahbazoğlu ve İbrahim Solmaz tayin edilmiştir.⁸²³

Mezbaha yapı için Belediyeler Bankasından istikraz edilmiş olan 104588 lira 60 kuruş fen memurunun askere alınması ve Avrupa'da ki harp dolayısıyla yıllar içerisinde ifası mümkün olmayacağı düşüncesiyle mezbahanın bir kısmının gelecek senelerde yapılması ve Belediyeler Bankası ile yapılan ikrazın iptaline karar verilmiştir.⁸²⁴

2.6. Halkın Güvenliğini Sağlamaya Yönelik Çalışmalar

2.6.1 Kır Bekçileri

Akhisar'da bekçilik kurumunun kökeni Yunanlıların Akhisar'ı işgaline kadar gitmektedir. İşgal yıllarında hem güvenliği sağlamak hem de mahallelerdeki kandilleri yakmak üzere maaşları halk tarafından ödenmek koşuluyla her mahalleye birer bekçi konulmuştur.⁸²⁵

Kır bekçileri 1580 sayılı kanunun 15. Maddesinin 21. Fıkrası gereğince Haziran 1938 tarihinden itibaren belediyeye devredilmiştir.⁸²⁶

1939 yılında kır bekçilerine cezalardan verilmekte olan % 20 mükâfatın bekçileri suistimale sevk edeceğinden bu mükâfatın kaldırılması konusunda alınan karar belediye

⁸²¹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 20.02.1939, s.49.

⁸²² A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 719, Karar Tarihi: 13.05.1940, s.96.

⁸²³ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 736, Karar Tarihi: 20.05.1940, s.99.

⁸²⁴ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 903, Karar Tarihi: 17.06.1940, s.134.

⁸²⁵ Gökdemir, a.g.t., s.86; Ayaz, a.g.t., s.223.

⁸²⁶ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 273, Karar Tarihi: 10.03.1938, s.144.

meclisine gönderilmiştir.⁸²⁷ Ağustos ayında kır bekçileri tahakkukat defteri incelendiğinde bazı hesap ve rakam hataların kural dışı olduğu belirlenmiştir. Belediye meclisinin 15.4.938 tarihli kararı gereğince aşılı bağlardan 20, aşısız bağlardan 5, tarlalardan 6, sebze bahçeleri ile yoncalıklardan 40 ve zeytinliklerden 1 kuruş üzerinden para alınması kararlaştırılmıştır. Ancak bazı zeytinliklerdeki ağaç adedi tespit edilememiş olduğundan 10 ârda (yeri belirlerken dikilen direk) 15 zeytin ağacı mevcut addedilerek hesap edildiğinin anlaşılması üzerine muhasebeye sebebinin ne olduğu sorulmuştur. Alınan cevapta tohum ekilmemiş tarlalar ile tütün fidanlıkları deftere geçirilmiş ancak bekçi ücreti olarak bir tahakkuk yapılmadığıdır. Bütçedeki açığı kapatmak için zeytin ağaçlarına 1 kuruş daha zam yapılmıştır.⁸²⁸

Bekçilik teşkilatı Belediye Kanunun 15. Maddesinin 27. Fıkrası gereğince genel hukuk ve borçlar ile belediyeye devrolunduğu kaymakamlık tarafından bildirilmiştir. 1939 yılında tanzim olunan bütçesi gereğince idaresine karar verilmiş ve bekçilik teşkilatı yeniden düzenlenmiştir. Yeni teşkilatlanma şöyledir;

- a) Akhisar Belediye hududu 15.000 hektar olup bu miktar arazinin 12 bekçi ile idaresi mümkün görülmeyle bekçi adedinin 16'ya çıkarılması, bekçilerin piyade ve yalnız bekçi başının süvari olarak istihdam edilmesi encümen meclisi tarafından teklif edilmesine rağmen belediye meclisinde bekçi sayısı 12 olarak onaylanmıştır.⁸²⁹
- b) Bütçede mevzu iki tahsildardan birinin kâtip ve muhasebeden sorumlu yapılarak maaşı 2. Fasıldan tasarruf edilerek münakale suretiyle ödenmesi;
- c) Tahsilat vuku buldukça maaşlar ödenmesi;
- d) Boş bulunan bekçiliklere uygun görülen Hacıışhak Mahallesinde Dıramalı Şakir oğlu Hüseyin Gürgün, Şihlar Mahallesinde Hacı Mahmut Sokağında 22 numarada Mustafa oğlu Hüseyin Efecan, Yenice Mahallesinde Arslan Sokağında 44 numarada oturan İsmail oğlu Ali Dikbacak, ve 55 numarada oturan Ahmet Güleç, Hashoca Mahallesinde Işıklar Sokağında 114 numarada oturan Hasan oğlu İbrahim Katırcı, Camiikebir Mahallesinde Allah verdi Sokağında 96 numarada

⁸²⁷ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 551, Karar Tarihi: 20.04.1939, s.105.

⁸²⁸ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 1160, Karar Tarihi: 07.08.1939, s.7.

⁸²⁹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 04.05.1939, s.134.

oturan Musa oğlu Kemal Başçıçek ve aynı mahallede İsmail Bahri Sokağında 25 numarada oturan Ömer oğlu Mustafa Boğa'nın tayinleri;

- e) Paşa mahallesinde Alizade Sokağında 31 numarada oturan Hüseyin oğlu Enver Ocakoğlu'nun bekçi tahsildarlığına ve Reşat Bey Mahallesinde 54 numarada oturan Ali oğlu Ahmet Yılmaz'ın hesap ve yazı memurluğuna tayinleri;
- f) Bu teşkilatın hazırlanan ova bekçi talimatnamesine göre işlemesine ve bekçilere silah için hükümetten ruhsat talep edilmesi şeklinde teşkilatlandırılmıştır.⁸³⁰

Kaymakamlığın isteği doğrultusunda belediye ova zabıta memurluğu (kır bekçileri) tekrar teşkilatlandırıldıktan sonra vazifeleri konusunda bir düzenleme yapılmıştır. Belediye ova zabıta memurlarının görevleri; belediye hududu dâhilinde orman, tarla, harman, bağ, bahçe, koru, çayır ve meraları hasardan korumaktan ibaret olup kır bekçileri kanununun 1. Maddesindeki şehir haricinde güvenlik ve koruma işi Jandarmaya bırakılmış ve ova zabıta memurlarının müdahalesi yasaklanmıştır. Yaya olan ova zabıta memurları bu kanundan aykırı yapacakları her hangi bir hareketten şahsen mesul olacaklardır.⁸³¹

Memurların görev ve sayıları ile ilgili düzenlemeleri yapıldıktan sonra bekçilerin tayini ile ilgili düzenleme yapılmıştır. Yapılan düzenleme şöyledir;

- 1) “Memurlar 25 yaşından küçük 50 yaşından büyük olmayacaktır. Bunlardan şefin orta veya o derecede, tahsildarın ilk tahsilini görmüş olması ve çavuş ile zabıta memurlarının halk mekteplerinden şahadetnameli okuryazar olması lazımdır. Okumak yazmak bilmeyenler öğrenmek mecburiyetindedirler. Bunlar arasında ovayı iyi tanıyanlar tercih edilip belediye encümenince tayin olunur.
- 2) Çavuş ve zabıta memurlarına haftada bir gün izin verilir. Bu izin dolayısıyla boş bırakılmayacak ve çavuşun izinli olduğu gün vazife şef tarafından yapılacaktır.
- 3) Akhisar ovası 8 mıntıkaya ayrılmıştır. Mıntıkların ehemmiyetine göre memurlar arasında değişiklik yapmak belediye encümeni tarafından tespit edilir.”⁸³²

⁸³⁰ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 860, Karar Tarihi: 06.06.1940, s.125-126.

⁸³¹ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 887, Karar Tarihi: 13.06.1940, s.130.

⁸³² A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 04.05.1939, s.134.

Kır bekçileri teşkilat yapılanması ve görevleri tanımından sonra Haziran 1940'ta maaş ve kadroları tespit edilmiştir. Tespit edilen maaş ve kadrolar şöyledir;

- 1) *Bekçi başı*: maaşı bu vazife sahibi seyyar olup yem bedeli de dâhil olduğu halde maaşı 40 liradır ve bekçilerin vazifelerinin teminden sorumludur.
- 2) *Muhasebeci ve kâtiplik*: bu vazifenin maaşı 30 lira olup bekçi varidatının tahakkuk ve tahsilatına vesaire masraflarının tediyesini ifa ve temin etmek ve tahsilatın günü gününe denetleme ve teminiyle sorumludur.
- 3) *Tahsildarlar maaşı*: 25 'şer liradır. Kendilerine tahsilat için verilen tahakkuku tamimiyle tahsil ve tespit etmek ve bekçi muhasebesine tahakkuk yapılmak üzere rapor vermekle sorumludur.
- 4) *Bekçi maaşları*: 20'şer liradır ve piyadedirler. Bunlar mükellef olduğu vazifeyi yapmakla beraber mıntıklarındaki tahakkuk defterinin, bir suretini muhasebeden alarak tahakkuka geçmemiş gizli arazi olup olmadığını tetkik edeceklerdir. Örneğin hiç yazılmamış ve bağ iken tarla, tarla iken bağ olmuş yerleri ve aşılana delice bağları ve zeytinlikleri tespit ile bekçi muhasebesine bildirmekle sorumludurlar.
- 5) Bu memurlar vazifelerinde gösterecekleri yararlıklar dairesinde ve ayrıca tanzim olunacak talimatname ile kendilerine maaş zammı yapılacaktır.⁸³³

2.6.2. Radyo Kurulması

Her türlü radyo haberlerini vaktinde dinlemek ve halka dinlettirmek için bir radyo ile şehrin muhtelif yerlerine hoparlör koyulması Meliha Dölen, Sabira Gülüm ve Rabia Akgün tarafından belediye meclisine sunulmuş ve kabul edilmiştir.⁸³⁴ 1939 yılında 7 yere amplifikatör hoparlör tesisatının yapılması için 2650 lira keşif bedeliyle ihaleye çıkmıştır.⁸³⁵ İhaleye çıkıldıktan sonra Cumhuriyet Halk Partisi başkanlığından alınan yazıda amplifikatör tesisatının halkevi tarafından yaptırılacağı bildirilmesi üzerine ihale iptal edilmiştir.⁸³⁶

⁸³³ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 951, Karar Tarihi: 03.07.1940, s.143.

⁸³⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1425, Karar Tarihi: 29.11.1938, s.184.

⁸³⁵ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 562, Karar Tarihi: 20.04.1939, s.107;Vakit, 28 Nisan 1939, s.5; Vakit, 03 Mayıs 1939, s.8.

⁸³⁶ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 691, Karar Tarihi 11.05.1939, s.129.

2.6.3. Köpeklerin İtlafları

Şehirde başıboş dolaşan köpekleri itlaf etmek için zehir atılmaktadır. Ancak bazı köpeklerin zehri yedikten sonra ölmemeleri ve sonrasında memurlar tarafından atılan zehirleri köpekler yemediği gibi memurlardan kaçtığı için belediye zabıta amiri, encümen meclisine, köpeklerin kökünün tamamen kesilmesi için tüfekle öldürülmesi ve yakalayıp getirenlere bir miktar para verilmesi teklifini sunmuştur. Tüfekle öldürme işinin daha sonra düşülmek üzere büyük köpeklerin 20 kuruşa, küçük köpeklerin ise 10 kuruşa toplattırılarak imhasına karar verilmiştir.⁸³⁷ Toplatılan köpekler için verilecek paranın takibi için mezbaha memuru tayin edilmiştir.⁸³⁸

1938-1939 yılları arasında sokaklarda başıboş gezen toplam 950 köpeğe zehir atılmış, 603 köpek bu atılan zehirden ölmüştür. Ölen köpekler çöp arabaları ile toplanmıştır.⁸³⁹

Köpeklerin itlafları konusunda görevini layıkıyla yapmayan belediye memurlarına ceza verildiği gibi köpeklerin itlafları konusunda vatandaşlardan da zorluk çıkaranlar veya izin vermeyenlere de ceza verilmiştir. Örneğin, Berber Rıza köpeğini ağızlıksız ve tasmaşız dolaştırdığı gerekçesiyle belediye memurlarının köpeğe zehir atmalarına karşı geldiği için encümen tarafından kendisine 2 lira hafif para cezası kesilmiştir.⁸⁴⁰

Akhisar Belediyesi tarafından yapılan yukarıdaki uygulamalar günümüz için aşırı gaddarca bulunacaktır. Ancak köpeklerin itlafları konusunda tarihimize bakarsak gerek cumhuriyet öncesi gerekse de cumhuriyet sonrası binlerce köpek itlaf edilmiştir. Örneğin 1910 yılında İstanbul'daki başıboş köpeklerden kurtulmak için 80.000 köpek Hayırsız Ada'ya götürülmüş ve köpekler burada ölmüşlerdir.⁸⁴¹ 1933-35 yılları arasında İzmir genelinde 24.574 köpek itlaf edilmiştir.⁸⁴² Yine 1938 yılında Ocak ayından Temmuz sonuna kadar İstanbul'da 11.220 köpek itlaf edilmiştir.⁸⁴³ Köpek itlaflarının başlıca

⁸³⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1072, Karar Tarihi: 08.08.1938, s.129.

⁸³⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1154, Karar Tarihi: 22.08.1938, s.138.

⁸³⁹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1939, s.158.

⁸⁴⁰ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 209, Karar Tarihi: 29.02.1940, s.159.

⁸⁴¹ Murat Bardakçı, *Tarihimizin iki büyük köpek soykırımı*, Hürriyet Gazetesi, 26 Nisan 1998.

⁸⁴² Süleyman Tekir, *“Türkiye Cumhuriyeti’nde Kuduz İle Mücadele Çalışmaları (1923-1950)”*: ed. Çağrı Büke vd., *Tarihsel Süreçte Anadolu’da Kuduz*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2018, s.312.

⁸⁴³ Akşam Gazetesi, *“kedi ve köpek itlafları”*, 30 Ağustos 1938, s.3.

sebebi kuduzla mücadele gelmektedir. Sonrasında ise başıboş sokak hayvanlarının halka verdiği zarardır.

Kuzey Avusturalya, Doğu Hindistan ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yetişen, Striknos tohumunun içerisinden çıkarılan çok zehirli olan strikinin 15. yüzyılda hayvanları zehirleyerek öldürme amacıyla Avrupa'da kullanılmıştır.⁸⁴⁴ 1942-1943 yılları arasında Akhisar'da başıboş dolaşan 506 köpeğe strikinin verdirilmiştir.⁸⁴⁵ 506 köpekten 280 tanesi ölmüş ve ölü köpekler toplattırılarak çöplükte gömdürttürülmüştür.⁸⁴⁶

1944 yılında artan köpek sayısının önüne geçmek için köpeklerin zehirlenmesi encümen meclisinde kabul edilmiştir.⁸⁴⁷ 1945 yılında şehir içinde başıboş dolaşan köpeklerin öldürülmesi için Manisa Eczanesinden 100 gram tirkinin (?) alımı için Vilayet Mebus Azası Yahya Ergun'a 20 lira avans verilmiştir.⁸⁴⁸

2.6.4. Pasif Korunma Sisteminin Kurulması

Uçakların gelişmesiyle hava gücünün öneminin artması 2. Dünya Savaşı öncesi aktif ve pasif savunma kavramlarını literatüre sokmuştur. Hava taarruzlarına karşı geliştirilen bu savunma sistemlerinden aktif savunma düşman uçaklarının ülkeye sokulmamasını tanımlarken pasif savunma hava taarruzlarından korunmak için halkın yapacağı korunma önlemleridir.⁸⁴⁹ Halkın yapacağı korunma önlemlerinin başında şehrin maskelenmesi, ışık söndürülmesi ve sislenmesi gibi tedbirler yer almaktadır.⁸⁵⁰

Cumhuriyet kurulduktan sonra gerek sivil gerekse de aktif savunmayı oluşturan askeri hava gücünü oluşturmak için birçok çalışma yapılmıştır. Askeri hava gücünün güçlendirilmesi maksadıyla Türk ordusuna uçak kazandırma kampanyaları düzenlenmiş ve birçok il ve ilçeden Türk halkı topladığı para ile aldıkları uçakları Türk ordusuna

⁸⁴⁴ Şahin Akman, "Striknin'in Farmakodinamik Ve Toksikolojik Etki (Tesis)leri Üzerinde Araştırma" *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 1956, C.3, S.3.4, s.159.

⁸⁴⁵ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), "Yıllık Riyaset Raporu", s.386.

⁸⁴⁶ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), "Yıllık Riyaset Raporu", s.389.

⁸⁴⁷ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 737, Karar Tarihi: 21.04.1944, s.76.

⁸⁴⁸ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 118, Karar Tarihi: 23.01.1945, s.96.

⁸⁴⁹ Bülent Bakar, *Hava Taarruzlarına Karşı Türkiye'de Pasif Korunma (1935-1945)*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2019, s.21.

⁸⁵⁰ İzzet Kemal Erksal, *Hava Taarruzlarına Karşı Pasif korunma Esasları*, İkbal Kitabevi, İstanbul, 1940, s.40.

vermişlerdir. Pasif savunmayı oluşturan sivil halkın bilinçlendirilmesi için konferanslar düzenlenirken birçok yeni cemiyetler de kurulmuştur. Örneğin 1933 yılında Hava Hücumlarından Korunma Cemiyeti kurulmuş ve bu cemiyetin amacı zehirli gazlara karşı korunmada halkı bilinçlendirmektir. Çünkü olası bir hava taarruzunda düşman uçakları önce yangın bombaları atar ve sonrasında panik olarak dışarıya çıkan halka tahribat veya gaz bombaları ile saldırmaktadır.

Türkiye Cumhuriyetinde pasif korunmanın belli bir program ve nizamname ile başlaması Tayyare Cemiyeti'nin 1935 yılı kongresinde İsmet İnönü'nün yaptığı konuşmada aktif ve pasif savunmaya dikkat çektiği konuşması ile başlamıştır.⁸⁵¹ Tayyare Cemiyeti'nin kongresi sonrasında tüm ülkede Türk ordusunun uçak ihtiyacını karşılamak için daha aktif çalışmalara başlanmış ve ilk adım olarak hava tehlikesini bilen üyeler kampanyası ile sivil halkın dikkati çekilmiştir.

1936 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından “*Savaş Zamanında Işıkların Söndürülmesi ve Karartılması Talimatnamesi*” yayınlanmıştır.⁸⁵² 1937 yılında hava taarruzuna karşı korunma işlerinin tek bir merkezden yürütülmesi için Genelkurmay Başkanlığına bağlı “*Hava Müdafaa Genel Komutanlığı Teşkili ve Vazifesi Hakkında Kanun*” çıkarılmıştır.⁸⁵³ 8 maddeden oluşan bu kanunla hava savunmasıyla ilgili bütün kurumların eğitimi, tatbikatı Hava Müdafaa Genel Komutanlığı'na bırakılmıştır.

1938 yılında “*Hava Taarruzlarına Karşı Korunma Kanunu*” çıkarılmıştır. 22 maddelik bu kanunla hava taarruzlarından halkın korunması ve hava taarruzunun yıkıcılığını azaltmak için alınması gereken tedbir ve kurum teşkillerinin oluşturulması mecburi hale getirilmiştir. Özellikle pasif korunmayı oluşturan sivil halkı korumak amacıyla 15-60 yaş arası tüm vatandaşların havaya karşı korunma bilgisini edinmek ve gerekli tedbirleri almakla yükümlü kılınmışlardır.⁸⁵⁴

15 Şubat 1939'da “*Hava Taarruzlarına Karşı Işıkların Söndürülmesi ve Karartılması Nizamnamesi*” yürürlüğe girmiştir. 45 maddelik nizamnamenin 1. Maddesinde belirtilen “*düşman uçaklarının geceleyin etraflarını tanımalarını doğru*

⁸⁵¹ İsmet İnönü'nün yaptığı konuşma için bkz. Cumhuriyet, 25 Mayıs 1935, s.11.

⁸⁵² Bakar, *a.g.e.*, s.67; Sabit Çetin, “İkinci Dünya Savaşı'nda İstanbul ve Trakya'da Alınan Tedbirler: Pasif Korunma ve Tahliye”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2008, s.13.

⁸⁵³ RG., 23 Haziran 1937, S.3638, s.8360.

⁸⁵⁴ “Havadan Gelecek Tehlikeye Karşı”, Tan, 27 Haziran 1938, s.2.

istikameti bulmalarını engellemek için nizamname hükümleri gereği ışıklar söndürülür ve karatılır”⁸⁵⁵ ibaresince karartma işlemlerinin yapılması Genelkurmay Başkanlığınca emredilmiş ve ikinci bir emre kadar bu işlemin devam edeceği belirtilmiştir.⁸⁵⁶

Bu bağlamda Akhisar Belediyesi, 1938 yılında bütçeye konmuş olan 300 lira milli seferberlik tahsisatı ile havaya karşı korunma işleri için gerekli olan ekipmanları satın almıştır. Elde mevcut oksijen cihazı için lazım olan 2 adet 50 lira değerinde yedek oksijen bombası, 15 lira değerinde 3 adet kalevi kartuş, 3 adet 215 lira değerinde tam takım gaz elbisesi, 1 adet 3 lira değerinde yarım kiloluk yangın bombası ve 2 adet 2 lira değerinde gaz (?) Kızılay merkezinden sipariş edilmesi itfaiye şefliği tarafından teklif edilmiştir. Tam takım elbisenin muhafaza edilmeyerek bozulacağı dikkate alınarak elbise yerine maske alınması encümen meclisinde uygun görülmüş ve gerekli malzemeler Kızılay merkezinden sipariş edilerek temin edilmiştir.⁸⁵⁷

Hava taarruzuna karşı pasif korunmasını haber vermek için bir alarm işareti tesisi oluşturulmuştur. Alarm işareti için bir canavar düdüğü satın alınması, belediye zabıta memurlarına birer maske alınması ve mahalleler için birer küçük itfaiye teşkilatı için el tulumları düşünülerek 1940 yılı bütçesine 800 liralık bir tahsisat konmuştur.⁸⁵⁸ Pasif korunma için sipariş yoluyla alınmasına karar verilen siren düdüğü için Siemens’ten montaj ve düdük fiyatı dâhil 900 liralık teklif encümen meclisinde kabul edilmesiyle düdük sipariş edilmiştir.⁸⁵⁹

Şehir aydınlatılmasının maskelenmesi ve hava taarruzundan korunması için ihtiyaç duyulan maskeli ampul ’un elektrik fabrikasında olmadığından İstanbul Burla Biraderler Müessesesinden 1 adet ampul numune getirtilmiş ve numune ampulün denemesi yapılmıştır. Denemede başarılı olan bu ampulden 100 adet 25 vatlık Tungstram markalı mavi renkli olanından ücreti pasif korunma tahsisatından karşılanarak alım işlemi tamamlanmıştır.⁸⁶⁰

⁸⁵⁵ Bakar, *a.g.e.*, s.69.

⁸⁵⁶ Umut Karabulut, “Davetsiz Misafiri Beklerken İkinci Dünya Savaşı Türkiye’sinde Pasif Güvenlik Önlemleri (1939-1940)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2014, C.14, S.28, s.201.

⁸⁵⁷ A.B.İ.D. (16.06.1938-27.04.1939), Defter No: 30, Karar No: 262, Karar Tarihi: 07.07.1938, s.24.

⁸⁵⁸ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 809, Karar Tarihi: 29.05.1940, s.116-117.

⁸⁵⁹ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 947, Karar Tarihi: 03.07.1940, s.142.

⁸⁶⁰ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 335, Karar Tarihi: 13.03.1941, s.104.

1941 yılında ihtiyaç duyulan kartonlar sipariş yoluyla temin edilmiştir.⁸⁶¹ Ayrıca fen memurluğu dairesinin yanındaki arsaya pasif korunma nizamnamesi gereği bir sığınak yaptırılmıştır.⁸⁶² Bu sığınanın yaptırılması 1939 yılında kaymakamlık tarafından bildirilmiştir. Kaymakamlığın 21.9.1939 tarih ve 1035'nolu hükümet hekimliği gizli buyruğu ile bir seferberlik vukuunda kazada teşekkül edecek komisyon emrine 500 lira bir tahsisatın tahsisine ve aynı zamanda da her evde tatbik ettirilmek üzere numunelik bir sığınanın yaptırılması için fasıllar arasında bir münakale teklif olunmuştur. Ancak şehirde bulunan fakirleri geçindirecek derecede bir yardım tahsisatı kabul edilmişken bu paranın gerek bu tahsisattan gerek diğer tahsisattan ayrılması, hem fukara aceze yardımını ihlâl ve hem de memleketin imar işlerini sekteye uğratacağından tahsisat ayrılmasına gerek görülmemiştir. Gerekli olması durumunda meclisin olağanüstü toplanarak işin bitirilmesine karar verilmiştir.

Aralık 1942'de pasif korunma kanunu gereği ihtiyaç duyulan pasif korunma malzemesi olan gaz maskeleri Ankara Kızılay Fabrikasına 157 lira 85 kuruş ücret ödenerek sipariş yoluyla temin edilmiştir.⁸⁶³ Aralık 1942'de pasif korunmada oluşturulan mahalle yardımcı itfaiye birlikleri için 12 adet paltalı kemer, 10 adet merdiven, 20 adet sönmez fener, 40 adet su kovası, 12 adet miğfer, 20 adet testere, 20 adet urgan sipariş suretiyle satın alınmıştır.⁸⁶⁴ Yine Aralık ayında itfaiye şefliğinin isteği doğrultusunda pasif korunma ile ilgili 24 adet farklı plan Cevdet Sevil'e hazırlattırılmıştır.⁸⁶⁵

Nisan 1944'te İtfaiye Şefliği ve Emniyet Amirliği yazısıyla Akhisar'da pasif korunma planına dâhil 1'i elektrikli, 5'i el ile çalışan 6 sirenden ancak 3 tanesinin satın alınması uygun görülmüştür. Ancak elektrik cereyanlı sirenin şehir cereyanı olmadığı zamanlar iyi çalışması mümkün olmadığı göz önünde tutularak müstakil motorla siren aranmış ise de bağlı muhtelif müesseselerden alınan cevaplarda bu sistem siren bulunmadığı anlaşılmıştır.

Vilâyet makamınca alınması uygun görülen 3 siren yerine bütçedeki mevcut tahsisatın imkânı nispetinde 1 adet siren satın alınması mümkün olabileceğinin

⁸⁶¹ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1283, Karar Tarihi: 11.07.1941, s.21.

⁸⁶² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 900, Karar Tarihi: 26.05.1941, s.179.

⁸⁶³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1558, Karar Tarihi: 01.12.1942, s.165.

⁸⁶⁴ A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942), Karar No: 146, Karar Tarihi: 04.12.1942, s.192.

⁸⁶⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1700, Karar Tarihi: 25.12.1942, s.186.

anlaşılması üzerine 2 adet kapalı zarf ile teklif sunulmuştur. İlki İstanbul'da Galata Perşembe Pazarı No:50'de A. Samarkaş müessesesi elle işler sirenler hakkında fiyat vermiş ise de niteliklerini bildirmemiştir. İkinci teklif sahibi İstanbul Galata Eski Gümrük Caddesinde Maderhan No:15- 16'da Salih Yamaç tarafından yapılmıştır. Yamaç tarafından verilen mektupta 1,5 kilometre mesafeye ses veren sirenler 150 lira ve 2,5 kilometre mesafeye ses veren sirenlerin 225 lira olduğunu bildirilmiştir. 225 liralık 1 adet siren pazarlık suretiyle satın alınmıştır.⁸⁶⁶

1944 yılında pasif korunma mahalle teşekkülü için ihtiyaç duyulan 12 adet lambalık itfaiye şefliği tarafından adedi 4 lira 87 kuruştan pazarlık usulüyle alınmıştır.⁸⁶⁷

2.7. İhaleler

2.7.1. Belediye Ait Taşınmazların İhaleleri (1938-1945)

Belediyeye ait taşınmaz mal varlıkları ve dükkânların ihale yoluyla kiralanması yönteminde Akhisar Belediyesi ihaleye çıkılmadan önce bir heyet kurmaktadır. Bu heyetin görevi dükkânların ihale fiyatlarını belirlemektir. 1938 yılı belediyeye ait dükkânların kira bedellerinin belirlenmesi için oluşturulan heyet Ali Fikri Ergün, Mustafa Uçmak ve Adnan Yar'dan oluşmaktadır.⁸⁶⁸ Bu heyet dükkânların kira bedellerini belirleme işlemi yaparken muhasebe tarafından belediye encümenine sunduğu raporda belediyenin dükkânlarında kiracı olarak bulunan bazı kiracıların kiralalarını yılsonun kadar ödeyemediği için ödemelerinin bir kısmı icra ile yapılmıştır. İcra işi ile uğraşmak zahmetli olduğu için encümen meclisi, dükkânların kira bedellerini belirleyen heyetin çıkardığı fiyat listesi üzerinden belediye dükkânlarına talip olmak isteyenler arasında icra yoluyla dükkân kirası ödeyen kişiler olduğu takdirde bu kişilerden altı aylık kiranın peşin alınmasına karar verilmiştir.⁸⁶⁹ Bu durum 2. Dünya Savaşı'na giden süreçte ekonominin Akhisar'da da kötüye gittiğini göstermektedir.

1939 yılında 13, 1940 yılında 11, 1941 yılında 36 dükkân boş kalmıştır. 1941 yılında dükkân kiralari için sürekli ihaleye çıkılmasına rağmen kiralamak isteyen kişi

⁸⁶⁶ A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945), Karar No: 33, Karar Tarihi: 28.04.1944.

⁸⁶⁷ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1205, Karar Tarihi: 08.08.1944, s.149.

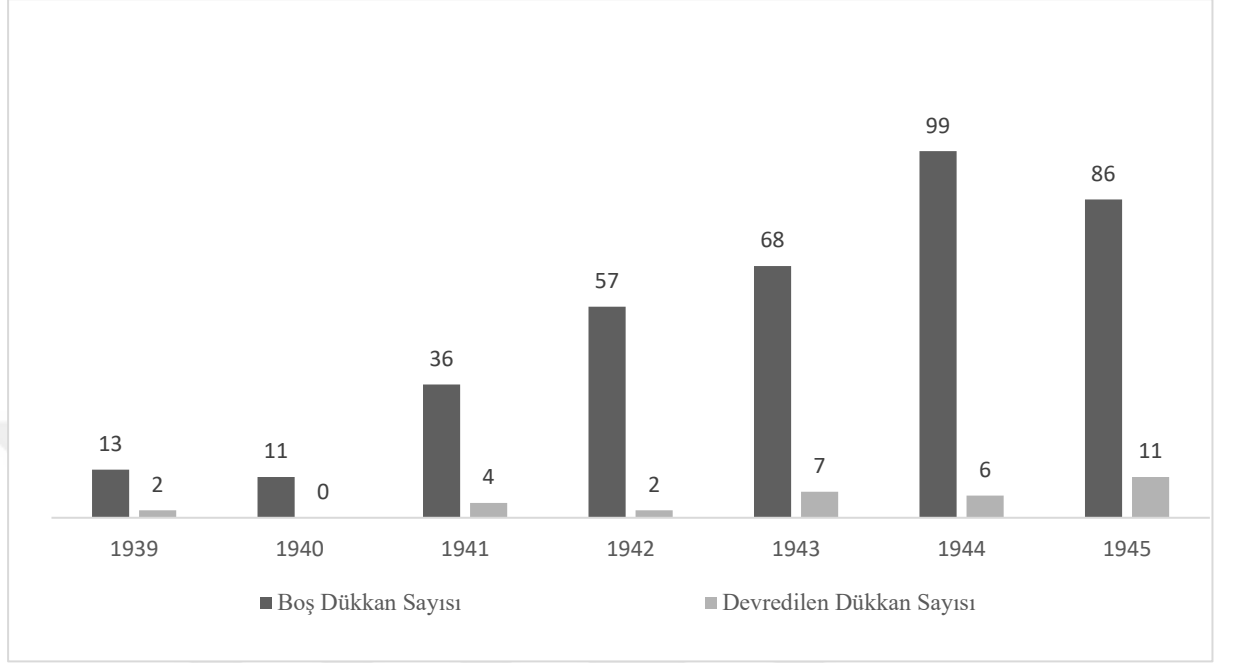
⁸⁶⁸ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:395, Karar Tarihi 11.04.1938, s.186.

⁸⁶⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No:500, Karar Tarihi 05.05.1938, s.13.

talebi olmamıştır. Talep olsa dahi verilen fiyat encümen meclisince yeterli bulunmamış tekrar ilana çıkılmıştır. Tekrar çıkan ilana talep olması halinde verilen fiyat belirlenen fiyattan düşük ola dahi kiraya verilmiştir. İhale defterleri incelendiğinde özellikle 1941 yılında 50 lira altındaki dükkânlar için birden çok kişi aynı dükkân için başvuru yapmıştır. Bu durumda en yüksek ve aynı fiyatı veren kişiler arasından kura çekilerek belirlenmiştir.

1942 yılında belediye dükkânları ihaleye çıkarılmıştır. İhaleye çıkarılan dükkânlardan 64'ü kiralanamamıştır. 1942 yılı dükkânlarının kiralamamasının en önemli sebebi ekonomiktir. Çünkü dükkânlara talip olanlar belediye encümeni tarafından dükkân için belirlenen kira fiyatlarından aşağı bir fiyat teklif etmişlerdir. Belirlenen fiyat altındaki teklifler encümen meclisi tarafından reddedilmiş ve dükkânlar tekrar ihaleye çıkarılmıştır. 1942 yılında dükkânlar, belirlenen ihale tarihinde boş kaldığında tekrardan sürekli ihaleye çıkarılmıştır. Ancak 1943 yılı boş dükkânlar ile ilgili net bir yorumda bulunmak zordur. Çünkü encümen meclisi defterinde ihaleye çıkarıldığına dair bilgi varken kimlere ihale edildikleri konusunda gerek ihale defterlerinde gerekse de encümen meclisi karar defterlerinde herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır. Ulaşamamasında bazı defterlerin bazı sayfalarının eksik olması etkili olmuş olabilir. Ancak 1943 yılı gerek encümen meclisi karar defterleri ve ihale defterinde dükkân devri konusunda bilgiler bulmak mümkündür. Dükkân devir işlemlerinde hareketle ekonomik olarak esnaf sınıfının ciddi anlamda etkilendiği söylenebilir.

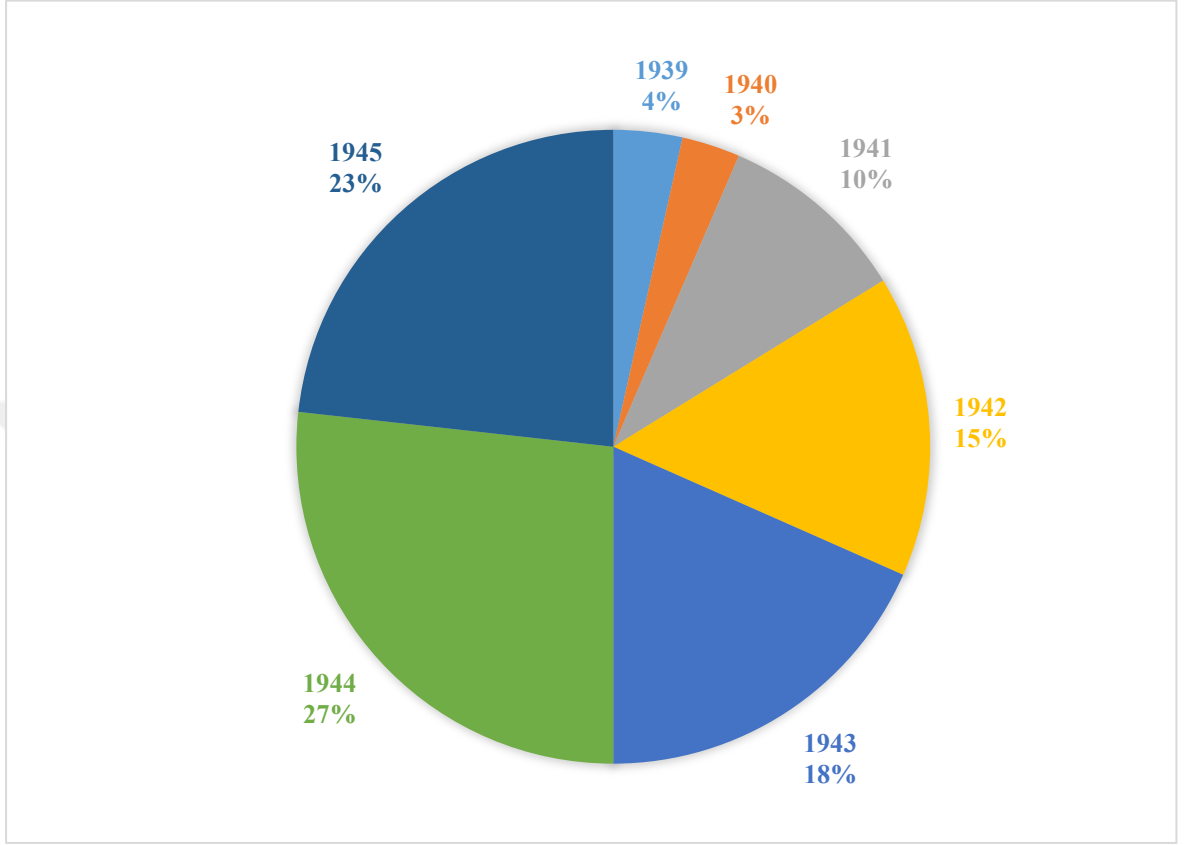
Grafik 2. Belediye Ait Dükkan ve Taşınmazların Yıllara Göre Boş/Devredilen Grafiği (1938-1945)

Belediyeye ait dükkan ve taşınmazların gösterildiği grafikten de anlaşılacağı üzere boş dükkanlardaki artış 1941 yılından itibaren başlamış ve 1944 yılında en yüksek sayıya ulaşmıştır. Bu artış, halkın ekonomik durumunun kötü olduğunu gösterdiği gibi belediyenin de sahip olduğu dükkan ve taşınmazların kiraya verilmek suretiyle elde ettiği gelirlerde ciddi düşüşe sebep olmuştur. Kiralanıp devredilen dükkan sayısı en fazla 1945 yılında olmuştur. 2. Dünya Savaşı'nın son yılı olan bu yılda devredilen dükkan sayısının artması ekonomik olarak savaşın etkilerinin en önemli göstergelerinden biridir.

Grafikten hareketle boş dükkânların yıllara göre yüzdelik dağılımı şöyledir;

Grafik 3: Boş Dükkânların Yıllara Göre Yüzdelik Dağılım Grafiği (1939-1945)

Grafikten de anlaşılacağı üzere, belediye taşınmazlar mal varlıklarının boş kalıp kiralanmadığı en yüksek oranlı yıl 1944 yılıdır. Bu durumun temel sebebi halkın ekonomisinin kötü olmasından dolayı dükkân kiralamayı talep etmemesinden kaynaklanmaktadır.

3. AKHİSAR BELEDİYESİ TARAFINDAN YAPILAN YARDIMLAR

1850 sayılı kanun üzerinden belediyenin görevleri hakkında maddeyi ve belediye encümen karar defterleri ile belediye meclis karar defterlerini inceledikten sonra belediye tarafından yapılan yardımları 10 başlık altında incelemek mümkündür.

3.1. Yoksul Aylığı Yardımı

1930 yılında yürürlüğe giren Belediye Kanunun 13. Maddesi “ *Her Türk, nüfus kütüğüne yerli olarak yazıldığı beldenin hemşerisidir. Hemşerilerin belediye işlerinde reye, intihaba, belediye idaresine iştirake ve belde idaresinin devamlı yardımlarından yararlanma hakkı vardır.*” ve yine Belediye Kanunun 15. Maddesinin 34. Fıkrasında fakir ve kimsesizlere yardım etme belediye görevleri arasından sayılmıştır. Akhisar Belediyesi yönetimi de bu konuda gerek mahalle mümessilleri kurarak, gerek yazılan dilekçelerle yardım talebinde bulunanlara yardım etmiştir. Bu yardım bazen dönemlik bazen de uzun süreli olabilmektedir. Aşağıda ve sonraki bölümlerde mahalle ve yıl yıl olarak yardım alanların çıkarıldığı tablolara geçici süre için yardım alanlar dâhil edilmemiştir

Tablo 19. Yıllara ve Mahallelere Göre Yoksul Maaşı Tablosu (1938-1941)⁸⁷⁰

Mahalle	Sene	Kişi sayısı	Toplam yıllık yardım (lira)	Sene	Kişi sayısı	Toplam yıllık yardım (lira)	Sene	Kişi sayısı	Toplam yıllık yardım (lira)	Sene	Kişi sayısı	Toplam yıllık yardım (lira)
Camii Atık	1938	1	48	1939			1940			1941		
Kethüda	1938	3	61	1939	5	77	1940	2	24	1941	6	171
Hashoca	1938	2	29	1939	2	29	1940	2	41	1941	7	123
Hacıışhak	1938	2	24	1939	3	104	1940	2	11	1941		
Yenice	1938	1	12	1939			1940			1941	2	21
Efendi	1938	2	52	1939	2	42	1940	3	10	1941	7	195
Ulu Cami	1938	2	15	1939	1	27	1940	1	5	1941	6	190
Reşat Bey	1938	2	36	1939	3	56	1940	3	33	1941	1	20
Şeyhisa				1939	6	135	1940	3	41	1941	4	81
Şeyhler/Şehler				1939	3	59				1941	7	158
Paşa				1939	1	28				1941	1	12
Mahallesi yazılmayanlar	1938	7	135	1939	2	7	1940	4	105	1941	3	28
Toplam		22	412		27	537		19	265		38	999

⁸⁷⁰ 1 defaya mahsus verilen yoksul maaşları tabloya dâhil edilmemiştir; tablodaki rakamlar Akhisar Belediyesi Encümen Meclisi Karar Defterlerinden çıkarılmıştır.

Tabloya bakıldığında belediye bütçesinden yoksul ve acezelere yardım kalemi olarak ayrılan bütçeden yararlanan gerek yardım alan kişi sayısı gerekse de toplam yıllık paranın en yüksek olduğu yıl 1941 yılı olmuştur. 4 yılda 106 kişiye toplam 2213 liralık yardım yapılmıştır. 4 yıl içerisinde en yüksek yoksul yardım parası 1941 yılında Efendi Mahallesine verilmiştir. Yoksul yardımı alan en fakir mahalle -4 yıl için- 333 lira ile Kethüda Mahallesi gözükmekte ise de kesin değildir. Çünkü 1938 öncesi hangi yılda kaç kişinin yardım aldığını belirlemek güçtür. Bu durumun 2 önemli sebebi vardır. İlki, Belediye Encümen Meclisi Karar Defterlerinin bazılarının bazı sayfalarının eksik olmasıdır. Bir diğeri ise Belediye Encümen Meclisi Karar Defterlerinin bir kısmının belediye arşivinde bulunmamasıdır. Eksik olan defterler bir çalışma için ödünç alınmış fakat sonrasında geri teslim edilmemiştir.

1942-43 yıllarında belediyeden yoksul yardımı alan kişilerin mahalle, yıllık sayıları ve yıllık bazda yapılan yardımların toplamaları aşağıda tabloda gösterilmiştir. Tablodaki en göze çarpan değişiklik mahalle isimlerinden bazılarının değişmesi olmuştur.

Tablo 20. Yıllara ve Mahallelere Göre Yoksul Maaşı Tablosu (1942-1943)⁸⁷¹

Mahalle	Sene	Kişi sayısı	Toplam yıllık yardım (lira)	Sene	Kişi sayısı	Toplam yıllık yardım (lira)
Camii Atik/Kebir	1942	8	119	1943	6	182
Kethüda	1942	7	116	1943	11	232
Hashoca	1942	6	95	1943	16	356
Hacıishak	1942	3	28	1943	10	355
Yenice	1942	3	35	1943	2	44
Efendi	1942	7	77	1943	9	234
Reşat Bey	1942	7	151	1943	16	280
Şeyhisa	1942	5	51	1943	14	327
Şeyhler/ Şehler	1942	3	59	1943	3	76
Paşa	1942	2	24	1943	6	213
Mahallesi yazılmayanlar	1942	4	210	1943	3	72

⁸⁷¹ Tablodaki rakamlar Akhisar Belediyesi Encümen Meclisi Karar Defterlerinden çıkarılmıştır.

Toplam		55	965		96	2371
--------	--	----	-----	--	----	------

1942-1943 yıllarında 151 kişiye toplam 3336 lira yoksul yardımı yapılmıştır. En fazla yardım başvurusu 1943 yılında yapılmıştır. Yoksul yardımı için en fazla yardım alanlar 16'şar kişi ile Hashoca ile Reşat Bey mahalleleri olmuştur. 19343 yılında yoksul yardımı alan kişilerin maaşlarında ciddi bir artış olmuştur. Yıllık toplam bazda en fazla yardım 356 lira ile Hashoca Mahallesi'ne yapılmıştır.

1943 yılında yoksul ailelerine yapılan yardım ile ilgili yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenlemeye göre yoksullar için her ayın 25'ine kadar çıkacak maaş kararları, karar verilen ay içinde tam olarak verilmesi bu tarihten yani 26. gününden sonra çıkacak yoksul aylıklarına ait kararlar gelecek ay sonunda verilmesi encümen meclisince kararlaştırılmıştır.⁸⁷²

1944-1945 yıllarında belediyeden yoksul yardımı alan kişilerin mahalle, yıllık sayıları ve yıllık bazda yapılan yardımların toplamaları encümen meclisi defterlerinden hareketle aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır.

Tablo 21. Yıllara ve Mahallelere Göre Yoksul Maaşı Tablosu (1944-1945)⁸⁷³

Mahalle	Sene	Kişi sayısı	Toplam yıllık yardım (lira)	Sene	Kişi sayısı	Toplam yıllık yardım (lira)
Camii Atık/Kebir	1944	3	32	1945		
Kethüda	1944	6	186	1945	6	154
Hashoca	1944	8	257	1945	4	94
Hacıışhak	1944	4	108	1945	4	125
Yenice	1944	1	60	1945		
Efendi	1944	4	108	1945	1	45
Reşat Bey	1944	7	168	1945	2	52
Şeyhisa	1944	4	192	1945	6	111
Şeyhler/ Şehler	1944	3	93	1945		

⁸⁷² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1096, Karar Tarihi: 02.07.1943, s.106.

⁸⁷³ Tablodaki rakamlar Akhisar Belediyesi Encümen Meclisi Karar Defterlerinden çıkarılmıştır.

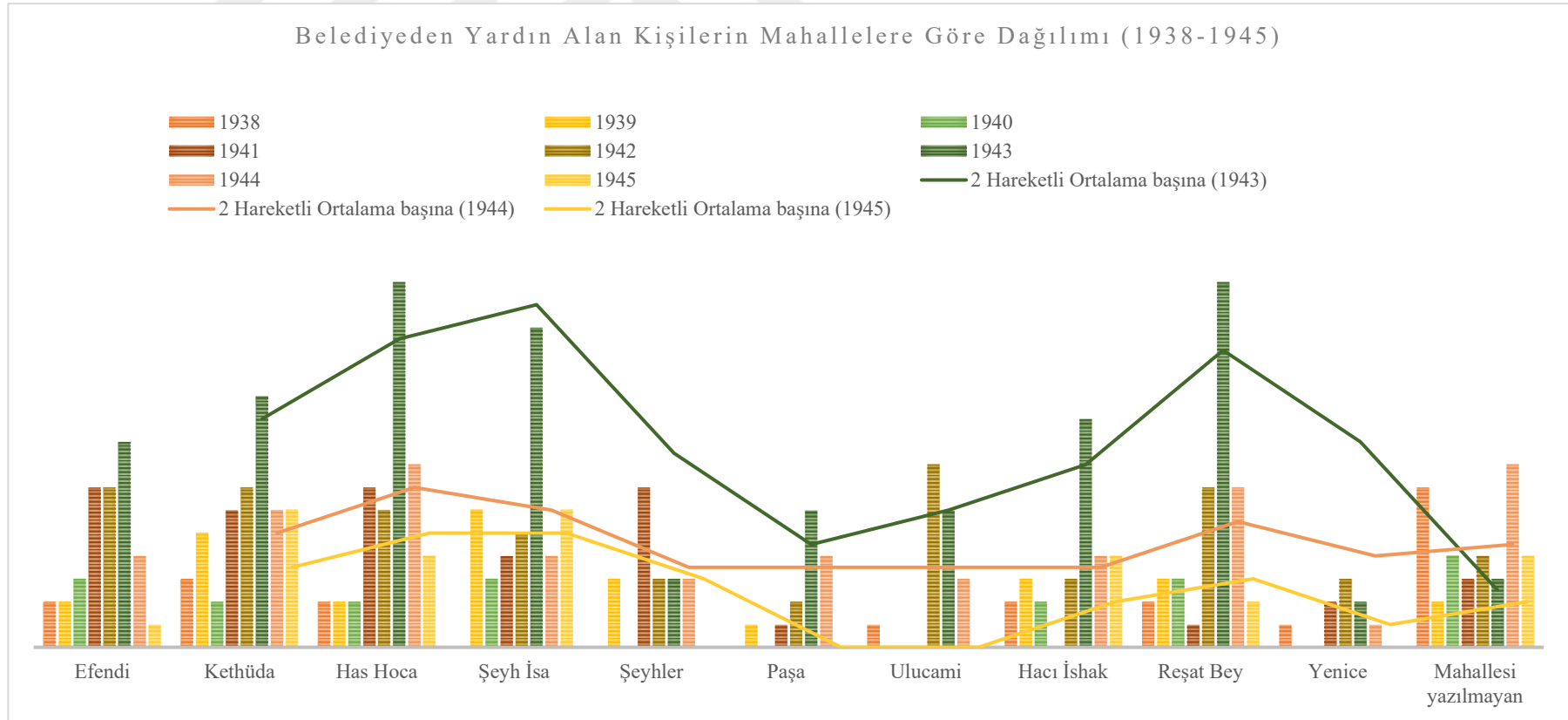
Paşa	1944	4	143	1945		
Mahallesi yazılmayanlar	1944	8	178	1945	4	126
Toplam		52	1525		27	707

1944 yılının Ocak ayında yoksul yardımı almak için başvuran 5 kişinin evraklı incelendikten sonra yardıma ihtiyaç oldukları anlaşılmıştır. Fakat belediyede yoksul yardım tahsilatı kalmadığından bu kişilere yardım yapılması için gerekli evraklar Sosyal Yardım Şubesine gönderilmiştir.⁸⁷⁴

1938-1945 yılları arası belediyeden yardım alan kişilerin mahallelere göre ve her yıl belediyeden yoksul yardımı alan kişilerin toplam sayılarının yıllara göre yüzde olarak dağılım grafikleri şöyledir;

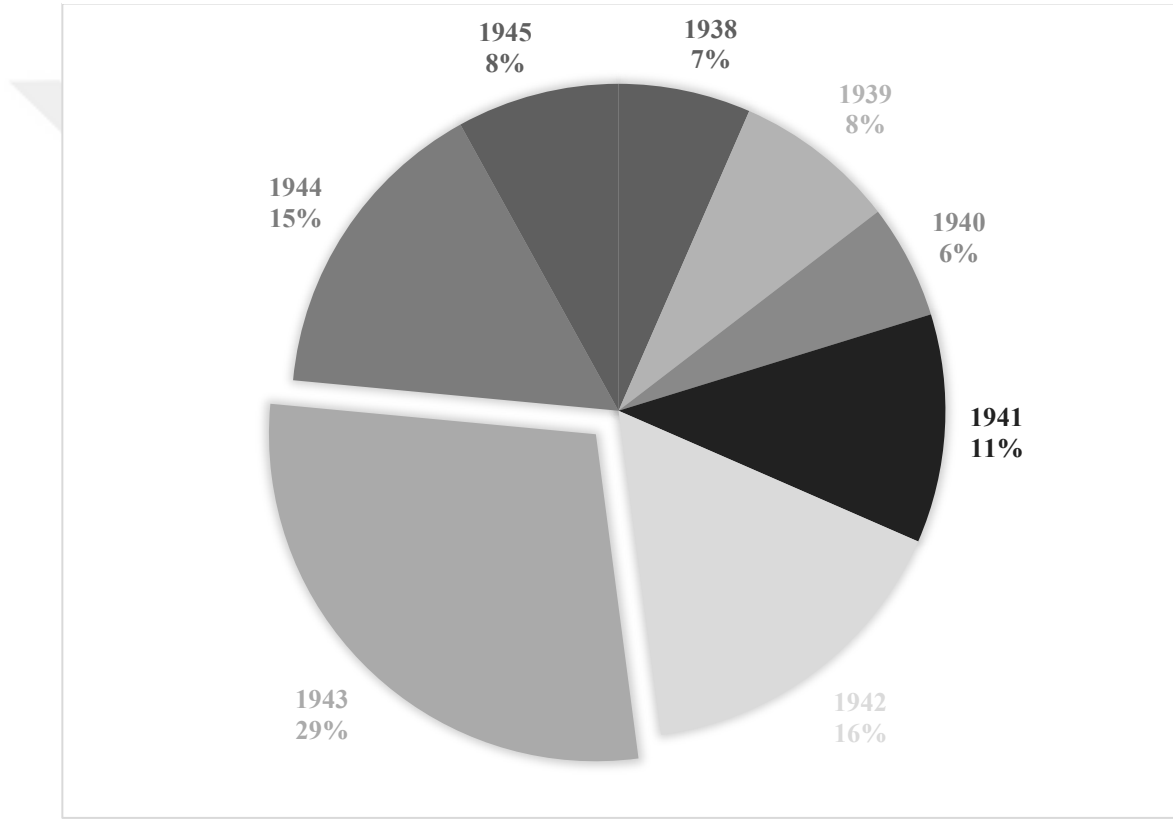
⁸⁷⁴ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 38, Karar Tarihi: 07.01.1944, s.68.

Grafik 4. Belediyeden Yoksulluk Yardımı Alan Kişilerin Mahallere Göre Dağılım Grafiği (1938-1945)

Grafik dikkate alındığında 1938-1945 yılları arası yoksul maaşı yardımı için en az başvuru yapıp yardım alan kişi sayının olduğu mahalleler Paşa ve Yenice'dir. Bu mahalleler daha merkezde ve ticaret ile uğraştıklarından nispeten diğer mahallelere kıyasla ekonomik olarak kişiler daha zengindir. Yoksul maaşı yardımının en fazla yapıldığı mahalleler Reşat Bey, Hashoca, Kethüda mahalleridir. Şunu da ifade etmek gerekir ki mahallesi yazılmayanların mahalleleri tespit edilmesi sonrasında bu sıralama değişebilir.

Grafik 5: Her Yıl Belediyeden Yoksul Yardımı Alan Kişilerin Toplam Sayılarının Yıllara Göre Yüzde Olarak Dağılım Grafiği

Belediyeden yoksul yardımı için başvuru yapıp her yıl için yeni kayıtlara verilen yoksul maaşları başvurusu kabul olanlar dikkate alındığında en fazla yoksul yardımı yapılan yıl 1943 yılı olmuştur. Bu durumun temel sebebi tüketim ve diğer ürünlerin fiyatlarının artması sonrası yaşanan fakirliktir. Ancak 1943 yılı sonrası yoksulluk maaşı yardımı için başvuranların sayısı yıldan yıla azalmıştır. Yoksul yardımına başvuru alan azalmasındaki diğer bir etkende tarımda çalışan ve askere giden erkek nüfusun terhis olmasıyla evlerine dönerek kendi ailelerine bakmalarıdır.

3.2. İkiz Çocuk Yardımı

“*Fakir ailelerinin ikiz çocuklarına*” yardım etmek 1580 sayılı Belediye Kanununda belediyenin görevlerinden biri olarak yer almıştır. Bu bağlamda Akhisar Belediyesi’nin ikiz çocuk doğuran ailelerine yaptığı yardımlardan bazıları şunlardır;

Ocak 1938’de Sakar kaya köyünden Hasan kızı Emine’nin biri kız biri erkek ikiz çocuk doğururken ölmüştür. Sağ kalan çocuklardan kız Efendi Mahallesiindeki Arap İsmail’in karısı Nefise’ye sağ kaldığı müddetçe ayda 3 lira süt parası yardımı yapılmıştır.⁸⁷⁵ Ancak bu çocuğa bedelsiz ve daha iyi bakacağını vadeden başka bir ailenin çıkması üzerine kız çocuğu Nefise’den alınarak aileye verilmiş ve 3 liralık süt parası yardımı kesilmiştir.⁸⁷⁶ Şubat ayında Reşat Bey Mahallesiinde oturan Nehide Kadın, biri oğlan biri kız olmak üzere iki çocuk doğurmuş, ailenin durumunun aciz olduğu mahalle mümessilleri tarafından bildirilmesi üzerine bir defaya mahsus 10 lira yardım yapılmıştır.⁸⁷⁷ Mayıs ayında ise Hashoca Mahallesiinde oturan Mehmet Midilli’nin üçüz çocuğu varken yakın zamanda ikiz çocukları olması ailenin geçimi zorlaştırdığı yönündeki mahalle mümessilliği tarafından verilen dilekçe sonucunda sadece tev’em (ikiz doğan) çocuklar için 10 lira yardım yapılmıştır.⁸⁷⁸

1939 yılının ilk ikiz çocuk yardımı Hacıışhak Mahallesiinin 1. Ezirganlı Sokağında 12 numaralı evde oturan Dıramalı Ölü Selim kızı, İsmail karısı Saliha Çatal’a Nihat ve Muammer adlarında ikiz çocuk dünyaya getirdiğinden 1 defaya mahsus 15 lira yardım yapılmıştır.⁸⁷⁹ Yine 1939 yılı içerisinde Reşat Bey Mahallesiinden İbrahim, Yenice Mahallesiinden Haydar ve Yenice Mahallesiinden Beyve (?)nin ikiz çocukları olduğu için birer defaya mahsus 10’ar lira yardım yapılırken

1940 yılında sadece 1 kişiye- Kethüda Mahallesiinden Ayşe Karaman’a ikiz çocuk dünyaya getirdiği için 1 defaya mahsus 15 lira yardım yapılmıştır. 1941 yılı için herhangi bir ikiz çocuk yardımı yapılmamıştır.

1942 yılın ilk ikiz çocuk yardımı Temmuz ayında Reşat Bey Mahallesiinde 90/13’nolu evde oturan Kesir Çapacı’nın ikiz çocuk dünyaya getirdiği ve fukara haline

⁸⁷⁵ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:80, Karar Tarihi 20.01.1938 s.107.

⁸⁷⁶ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:242, Karar Tarihi 28.02.1938 s.137.

⁸⁷⁷ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:177, Karar Tarihi 07.02.1938 s.125.

⁸⁷⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 490, Karar Tarihi, 05.05.1938, s.11.

⁸⁷⁹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 76, Karar Tarihi: 16.01.1939, s.19.

binaen yardım yapılması yönünde mahalle mümessilinin verdiği dilekçe dikkate alınarak Nesir Çapacı'nın ailesine 10 yardım yapılmıştır.⁸⁸⁰

3.3. Aceze Yardımları

Akhisar Belediyesi tarafından zor/aciz durumda olan kişilere yönelik de yardımlar yapılmıştır. Bu yardımları alan kişiler için 6 ayda bir aceze yoklama kâğıtları düzenlenmiştir. 1938 yılında bu yardımdan yararlanan kişilerin toplam sayısı 61 kişidir.⁸⁸¹ Bu kişilerin gerçekten yardıma ihtiyaçları olup olmadığı belediye tarafından sıkı bir biçimde takipleri yapılarak yardımın doğru kişiye yapılması sağlanmaya çalışılmıştır. Örneğin 1938 yılı içinde aceze yardımı alan 46 sıra numaralı Hacıishak Mahallesindeki Serezli Mustafa eşi Sıdika'nın damadıyla birlikte kaldığı tespit edilmiş ve aldığı 2 liralık yardım maaşı kesilmiştir.⁸⁸² Yine belediyeden aceze maaş almakta iken vefat haberi şayi (söylenti) olan Abdullah kızı Ayşe'nin maaşı kesilmiş ancak Ayşe'nin ölmediğinin anlaşılması üzerine Temmuz 1938 yılından itibaren aceze maaşını almaya devam etmiştir.⁸⁸³

Her 6 ayda bir yapılan aceze yoklamalarının yapıldığı 1939'un Şubat ayında, aceze yardımı alan 61 kişiden 2'sinin yoklamaya gelmediği için bu kişilerin maaşları kesilmiş⁸⁸⁴ Paşa Mahallesinden ölü Hasan karısı Meryem'in çok fakir ve yardıma ihtiyacı olduğundan 3 lira maaş bağlanmasıyla aceze maaşı alanların sayısı 60 kişidir.⁸⁸⁵ 1939'un Haziran ayında yapılan yoklamada 7 kişinin maaşlarının bazı sebeplerden dolayı kesilmesiyle aceze yardımı alanların sayısı 53'e düşmüştür.⁸⁸⁶

1939 yılında belediye bütçesinden aceze maaşları için ayrılan tahsilatın yılsonuna kadar yetmeyeceği anlaşıldığından belediye zabıta amirliği tarafından encümen meclisine bir teklif sunulmuştur. Aceze maaşlarının miktarı herkesin farklı olduğundan 2 veya 3 lira üstü maaş alanların maaşlarının 2 veya 3 liraya düşürülmesi, evi olup aceze maaşı alanların öldükten sonra evlerini belediyeye bırakma koşuluyla verilmesi ve aceze maaşı

⁸⁸⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 957, Karar Tarihi: 04.08.1942, s.77.

⁸⁸¹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 62, Karar Tarihi: 17.01.1938 s.104.

⁸⁸² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 450, Karar Tarihi: 25.04.1938 s.2.

⁸⁸³ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1040, Karar Tarihi: 03.08.1938 s.123.

⁸⁸⁴ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 127, Karar Tarihi: 26.01.1939, s.27.

⁸⁸⁵ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 215, Karar Tarihi: 24.02.1939, s.47.

⁸⁸⁶ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 825, Karar Tarihi: 01.06.1939, s.150.

alım için başvuruların belediye hekimliği tarafından sağlık kontrolünden geçirilerek çalışabilir olanlara maaş verilmemesini teklif etmiştir. Encümen meclisi maaşların 2 veya 3 liraya düşürülmesini kabul etmemiş ancak başvuruların hekimlik tarafından sağlık kontrolünden geçirilmesini onaylayarak başvuru yoğunluğunu azaltarak gerçek anlamda ihtiyacı olanlara ulaşmayı hedeflemiştir.⁸⁸⁷

1940 yılında Ocak ayında yapılan aceze yoklamasında 4 kişinin çalışabilecek durumda olduğu için maaşları kesilmiştir. 4 kişinin ise çalışabilir olmalarına rağmen küçük yaşta ve mektebe giden çocukları olduğu için aceze maaşlarını almalarına izin verilmiştir.⁸⁸⁸ Toplam olarak 1940 yılı Ocak ayı aceze maaşı alanların sayısı 58⁸⁸⁹ iken Haziran ayında yapılan aceze yoklamasında aceze yardımı alanların sayısı 61 kişiye yükselmiştir.⁸⁹⁰

1941 yılında Ocak ayında yapılan aceze yoklamalarında 5 kişinin çeşitli sebeplerden dolayı aldıkları yardım kesilmesiyle aceze yardımı alanların toplam sayısı 57'ye düşmüştür.⁸⁹¹

Belediye, aceze yardımlarında sadece para yardımının dışında durumu kötü olup belediyeye olan borcunu ödeyemeyen yoksul kişilerin borçlarını silme yoluyla da aceze yardımı yapmıştır. Örneğin Kethüda Mahallesi Eski Hastane Sokağında 55 numaralı evde oturan Selim Karısı Zeliha Gönültaş'ın birikmiş vergi borçlarını ödeyemeyecek derece yoksul olduğu yapılan tahkikatta anlaşıldığından vergi borcu silinmiştir.⁸⁹²

Mart 1942'de yapılan aceze yoklamasında belediyeden maaş almakta olan İzzet Fincan, Arif Kıryer'in ölmeleri ve Ayşe Sarıgil'in Sünnetçiler Köyüne kocaya gittiğinden, hasta olmasından dolayı ayda 3 lira aceze maaşı verilen Mehmet Kara'nın iyileşmesinden dolayı maaşları kesilmiştir. Arif kızı Şakire'nin kızı bir ay evvel vefat ederek 2 çocuğu ninelerine kalmış ve nineleri olan Şakire'nin hal ve vakti müsait olmadığından öksüz çocuklar için ayda 3 lira tahsis edilerek Şakire vasi tayin edilmiştir. Geriye kalan aceze maaşı alanlar maaşlarını aynen almaya devam etmişlerdir.⁸⁹³

⁸⁸⁷ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 1668, Karar Tarihi: 28.12.1939, s.100.

⁸⁸⁸ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 34, Karar Tarihi: 25.01.1940, s.106.

⁸⁸⁹ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 69, Karar Tarihi: 25.01.1940, s.112.

⁸⁹⁰ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 828, Karar Tarihi: 03.06.1940, s.120.

⁸⁹¹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 96, Karar Tarihi: 27.01.1941, s.73.

⁸⁹² A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 1662, Karar Tarihi: 25.12.1939, s.100.

⁸⁹³ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 338, Karar Tarihi: 24.03.1942, s.182.

6 ayda bir yapılan aceze yoklamalarında Haziran 1942 itibariyle 1 kişinin kocasının askerden gelmiş olması ve 10 kişi paralarını almaya gelmedikleri için maaşlarının kesilmiştir.

Ocak 1943 tarihinde Akhisar'ın muhtelif mahallelerinden 10 kişinin yoksul bir durumda bulundukları saptanmış ve yardım edilmesi düşünülmüş ise de mevcut tahsisatın yardım edilmekte olan fakir kimselere yetmeyeceğinin anlaşılması üzerine bu kişilere gerekli yardımların yapılması için evrakları Sosyal Yardım Cemiyeti başkanlığına gönderilmiştir.⁸⁹⁴ Ayrıca Ocak 1943 tarihinde yapılan aceze yoklamalarında toplam 109 kişiden 11'inin maaşları bazılarının şartlarının iyileşmesi, bazılarının ikametgâh değişikliği gibi vs. sebeplerle aceze maaşları kesilmiştir.⁸⁹⁵ Geriye kalan 98 kişinin aceze maaşları önceden olduğu gibi devam etmiştir.⁸⁹⁶

1944 yılı Haziran ayında aceze maaşı alan kişilerin tespiti için Mehmet Ali (?) tayin edilmiştir.⁸⁹⁷ Ağustos 1944'te yapılan aceze yoklamasında aceze yardımı alan 173 kişiden 1 kişinin 1 evi, 5 dönüm tarlası, 5 dönüm buğday ve 15 adet zeytin ağacına sahip olduğundan yoksulluk maaşı kesilmiştir.⁸⁹⁸ Geriye kalan 172 kişiden 3'ü Haziran-Temmuz aylıklarını almadıkları gibi yoksulluk yoklamalarını yaptırmadıklarından dolayı maaşlarının kesilmesiyle yoksulluk maaşı yardımı alan toplam kişi sayısı 169'dur.⁸⁹⁹

Aralık 1944 tarihinde yapılan yoksulluk yoklamalarında 16 kişinin genç ve dinç oldukları ve aldıkları para ile kendilerine refah sağladıkları gerekçesiyle yoksulluk maaşları kesilmiştir.⁹⁰⁰

⁸⁹⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 95, Karar Tarihi: 12.01.1943, s.18.

⁸⁹⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 153, Karar Tarihi: 22.01.1943, s.33-34.

⁸⁹⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 172, Karar Tarihi: 26.01.1943, s.39.

⁸⁹⁷ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1012, Karar Tarihi: 13.04.1944, s.104.

⁸⁹⁸ B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1234, Karar Tarihi: 25.08.1944, s.157-58.

⁸⁹⁹ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1242, Karar Tarihi: 25.08.1944, s.160.

⁹⁰⁰ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1630, Karar Tarihi: 01.12.1944, s.46.

3.4. Partiye Yardım

Akhisar Belediyesi tarafından partiye yapılan yardımlar direkt yapılan yardımlar değildir. Yapılan yardımlar, parti tarafından halkın yararına yapılan işlerde kullanılmasına yöneliktir. Örneğin, Akhisar Belediyesi tarafından yapılacak parti binası için yardımda bulunulmuştur. Yapılan bina sadece parti binası değil aynı zamanda halkevi görevi gören kısımları ile bina bitişiktir. Yani kısaca yapılan yardımlar dolaylı bağış şeklinde olduğunu söylemek mümkündür. Partiye yapılan yardımlar bütçe gider kalemlerinde direkt partiye yardım şeklinde değil partiye ve diğer hayır cemiyetlerine yardım şeklinde geçmektedir.

Akhisar'da yeni yapılacak parti binası ve halkevi inşaatı için belediye bütçesinden 1937 yılında 3.000 lira yardım yapılmıştır. Ancak çiftçiler ve diğer kişiler tarafından yapılan para yardımının yetmeyeceği parti başkanlığı tarafından bildirilmesi üzerine belediye encümeni 1938 yılı bütçesinden 3.000 lira daha parti binası ve halkevinin yapılması için bütçe ayırmıştır.⁹⁰¹ 1938 yılı bütçesinden ayrılan 3.000 yardımın 2.000 lirası 09.06.1938 tarihinde C.H.P. başkanlığının talebi üzerine partiye verilmiştir.⁹⁰²

1939 bütçesinde spor, halkevi, parti ve hayır cemiyetlerine yardım için ayrılan 6000 lira ayrılmıştır. Ancak 1939 yılı için parti ve halkevi binası yapımı için belediye tarafından 6655 lira yardım yapılmıştır. Parti ve halkevi bina yapımı için ihtiyaç duyulan para yardımı 3405 lira Şubat ayında⁹⁰³ ve 1500 lira Haziran ayında⁹⁰⁴, 1500 lira Temmuz ayında partiye verilmiştir.⁹⁰⁵ Kasım ve Aralık ayında partinin talebi üzerine 200⁹⁰⁶ ve 50⁹⁰⁷ lira bir yardım daha 1939 yılı içerisinde yapılmıştır.

Ocak 1940'da parti tarafından ihtiyaç duyulan 500 liranın imkân bulundukça verilmesi Encümen Meclisinde karar alınmıştır.⁹⁰⁸ Yine Mayıs ayında 1940 yılı için parti yardımı için tahsis edilen paradan geriye kalan 2400 lira 1940 yılı sonuna kadar verilmesi encümen meclisinde karar alınmıştır.⁹⁰⁹

⁹⁰¹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 164, Karar Tarihi: 03.02.1938 s.122.

⁹⁰² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 731, Karar Tarihi: 09.06.1938 s.58.

⁹⁰³ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 269, Karar Tarihi: 06.03.1939, s.59.

⁹⁰⁴ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 855, Karar Tarihi: 08.06.1939, s.154.

⁹⁰⁵ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 1054, Karar Tarihi: 13.07.1939, s.188.

⁹⁰⁶ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 1529, Karar Tarihi: 28.11.1939, s.72.

⁹⁰⁷ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 1597, Karar Tarihi: 14.12.1939, s.85.

⁹⁰⁸ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 60, Karar Tarihi: 25.01.1940, s.111.

⁹⁰⁹ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 703, Karar Tarihi: 13.05.1940, s.94.

1941 yılında partiye 3 kez olmak üzere toplam 1300 lira yardım yapılmıştır. İlk para yardımını Haziran ayında partinin talebi üzerine 100 lira yardım yapılmıştır.⁹¹⁰ Diğerleri ise Ağustos ayında 600⁹¹¹ ve Kasım ayında 600 lira olarak yapılmıştır.⁹¹²

1942 yılında partiye ilk yardım 600 lira ile Ocak ayında yapılmıştır.⁹¹³ Nisan 1942’de C.H.P. tarafından istenilen 1500 liralık yardım yılbaşına kadar ödenmiştir.⁹¹⁴

1943 yılı için bütçeden ayrılan partiye yardım miktarı C.H.P. idare heyeti tarafından ayrılan paranın tahsisatı konusunda yazı göndermesi üzerine, encümen meclisi bu paranın peyderpey ödenmesine karar vermiştir.⁹¹⁵ Fakat ödenen miktar ile ilgili herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

3.5. Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar

Barış dönemlerinde belediyelerin askerlik konusundaki görevleri pek göz önünde bulundurulmamasına rağmen belediyelerin askerlik ile ilgili görevlerinin ciddi anlamda düzenlenmesi –Türkiye Cumhuriyeti Devleti açısından- 2. Dünya Savaşı yıllarında olmuştur.

Milli mücadele ve cumhuriyetin kuruluşu sonrası asker ailelerine yardım konusundaki gelişmelerin kısaca tarihine bakılırsa asker ailelerine yardım meselesi kurtuluş savaşı döneminde dile getirilmiş ve bir düzenleme oluşturulmaya çalışılmıştır. Asker ailelerine yardım konusu cumhuriyet öncesinde 1868 tarihinde çıkarılan *Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi* ve sonrasında çıkarılan 1877 tarihli “*Dersaadet Belediye Kanunu ve Vilayet Belediye Kanununa*” kadar götürülebilir. Çıkarılan bu kanunlarda direkt asker ailelerine yardım konusu içermemekte ise de fakir ve çalışamayan kişilerin ihtiyaçlarının karşılanması belediyenin görevleri arasında yer almıştır.⁹¹⁶ Bu konu daha

⁹¹⁰ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1001, Karar Tarihi: 09.06.1941, s.190.

⁹¹¹ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1413, Karar Tarihi: 01.08.1941, s.37.

⁹¹² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1904 Karar Tarihi: 14.11.1940, s.102.

⁹¹³ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 3, Karar Tarihi: 06.01.1942, s.131.

⁹¹⁴ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 392, Karar Tarihi: 03.04.1942, s.190.

⁹¹⁵ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1413, Karar Tarihi: 10.08.1943, s.169.

⁹¹⁶ Ali İhsan Öztürk, “Cumhuriyet Döneminde Belediyelerin Asker Aile Yardımları”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 2012, C.11, S. 21, s.32.

fazla detaylandırılabilir ancak Osmanlı dönemi asker ailelerine yardım konusundaki gelişmeler araştırmanın kapsamı dışında kalmaktadır.⁹¹⁷

Asker ailelerine yardım özellikle askerde/seferde bulunan askerlerin moral ve motivasyonu üzerinde etkilidir. Durumu kötü olan/ailelerinin geçimlerini sağlayan kişilerin askerde bulundukları süre içerisinde muhtaç durumda olan ailelerini düşünmeleri askerlerin moralinin bozulmasına yol açtığından milli mücadele döneminde asker ailelerine yardım konusunda bazı adımlar atılmıştır. 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nu hazırlık döneminde 9 Eylül 1920 tarihinde TBMM'ye asker ailelerin yardım maaşının kesilerek ihtiyacı olan asker ailelerine iâşe yardımı yapılması öngörülmüştür. Tasarıda iâşe yardımının yapılmasında mahalli idareler ön plandadır. Örneğin köylerde ihtiyacı olan asker ailelerine hububat yardımı yapılması kararlaştırılmış ve hububat yardımı üretilen ürün derecesine göre miktarı belirlenip halktan, muhtar tarafından toplanıp dağıtılacaktır. Yine yardıma muhtaç olan asker ailelerinden kendi tarlasını ekip-biçecek durumda olmayanların tarlaları “imece” sistemi ile ekim-biçim işleri yapılacaktır. Ayrıca şehir ve kasabalarda yardıma muhtaç olan asker ailelerine belediye tarafında günlük 1 kilo ekmek verilecektir.⁹¹⁸ Böylelikle hem üretimin devamlılığı sağlanmış olacak hem de muhtaç olan kişilerin ihtiyaçları halk tarafından karşılanarak merkezi devlet bütçesinden ek bir para çıkmadığı gibi mahalli idare yönetimi de güçlendirilmiş olacaktır. Ek olarak kanunun tasarısının hazırlandığı dönem içerisinde nüfusun büyük çoğunluğunun kırsal kesimli olması muhtaç asker ailelerine yardımın doğru şekilde yapılmasında köy yönetimini ön plana çıkarmıştır. Özellikle maaş yardımının kesilerek yardımların imece sistemi ile yapılması -köylülerin genelinen tarımla uğraşıyor olması dikkate alındığında- muhtaç asker ailelerinin askere giden kişiden dolayı kaybı olan tarımsal iş gücünün telafi edilmesi gibi etkenler de bu tasarının hazırlanmasında etkili olmuştur.

Ne yazık ki meclise sunulan bu kanun tasarısı milli mücadele döneminde yasalaşamamıştır. Muhtaç asker ailelerine yardım konusundaki ilk kanunun hayata geçmesi cumhuriyetin kuruluşundan sonra 1924 yılındaki “Köy Kanunu” ile olmuştur. 07.04.1924 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe 442 sayılı Köy Kanunu'nda

⁹¹⁷ Osmanlı dönemi asker ailelerine yardım konusu için bkz. Nicole A.N.M Van Os “Asker Ailelerine Yardım: Osmanlı Devleti ve Muinsiz Aile Maaşı”, *Devletin Silahlanması: Ortadoğu ve Orta Asya'da Zorunlu Askerlik, 1775-1925*, Der. Erik Jan Zürcher, çev. Mehmet Tanju Akad İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003, s. 105; Öztürk, *a.g.m.*, s.33.

⁹¹⁸ D. A.B.C.A, 09.09.1920, Başbakanlık-Kararlar Daire Başkanlığı, K.1, GN. 11, SN. 8.

köy işlerinin belirlendiği 2. Fasılın 12. Maddesi ile köy işleri mecburi köy işleri ve köylünün isteğine bağlı olan işler olarak ayrılmıştır. Köylünün mecburi işleri 13. Maddenin 19. Fıkrasında “köy halkından askerde bulunanlardan ve bakacağı olmayan öksüz kişilerin tarla, bağ, bahçe işlerini imece sistemi ile sürüp ekmek, harmanlarını kaldırmak” olarak tanımlanmıştır.⁹¹⁹ 1924 yılında ilan edilen Köy Kanunu’nun asker aileleri için köylülere yüklediği sorumluluk 1920 yılında sunulan tasarı ile benzerlik taşımaktadır.

1924’ten sonra ilk düzenleme 1927 yılında çıkarılan 1111 numaralı *Askerlik Mükellefiyeti Kanunu*⁹²⁰ ile olmuştur. Asker ailelerine yardım konusu için ayrı bir kanun çıkarılmamış, “Askerde bulunanlardan aileleri fakir ve muhtaç olanlara yapılacak yardım” başlığı altında 71-73. Maddeler⁹²¹ ile yapılacak yardım şöyle tanımlanmıştır;

“45 günden fazla askere alınanların ihtiyaçlarını kendileri tarafından karşılarken askere gittiklerinde yardım edecek kimseleri ile servet ve geliri olmayanlar bu yardımdan yararlanma hakkı tanınmıştır. Kişilerin ihtiyaçları köylerde, köy ihtiyar heyeti tarafından tespit edilirken yardımların yerine getirilip getirilmediğini denetleme görevi Bakanlar Kurulu üyeleriyle birlikte belediyelere verilmiştir. Ayrıca şehirlerde muhtaç asker ailelerine yapılacak yardım İl Özel İdaresi ile belediyeler tarafından bütçelerine koyacakları ödenekten karşılayacaklardır.”⁹²² Bu kanunla şehirlerde muhtaç asker ailelerine yapılacak yardım belediyelere bırakılmasına rağmen 1580 sayılı cumhuriyetin ilk Belediye Kanunu’nda muhtaç asker ailelerine yapılacak yardım ile ilgili herhangi bir madde yer almamıştır.

1111 sayılı kanun gereğinde Akhisar Belediyesi tarafından asker ailelerinin ihtiyacını karşılamak için mahalle sakinlerinin gelirleri nispetinde toplanacak para için defter oluşturulmuştur. 1939 yılında ilk kez hazırlanan defterde mahallere göre toplanacak asker ailelerine yardım şöyledir; Kethüda Mahallesi 2570 kuruş, Reşat Bey Mahallesi 5460 kuruş, Efendi Mahallesi 1745 kuruş, Şeyhler Mahallesi 2745 kuruş, Paşa Mahallesi 400 kuruş, Şeyhisa Mahallesi 400 kuruş, Yenice Mahallesi 2060 kuruş,

⁹¹⁹ RG., 07.Nisan 1924, S.68, s.238-240.

⁹²⁰ Kanunun adı 1935 yılında 2850 sayılı Kanunun 1. maddesi ile Askerlik Kanunu olarak değiştirilmiştir

⁹²¹ RG., 17.Temmuz 1927, S.631-635, C.8, s.848.

⁹²² Öztürk, a.g.m., 36-37.

Hashoca Mahallesi 1975 kuruştur. Oluşturulan bu defterdeki paraların toplanması işine hemen başlatılmasına encümen meclisi tarafından karar verilmiştir.⁹²³

1111 sayılı kanun gereğince mahalleli halk tarafından yardım yapılmakta ise de mahalle halkından alınmakta olan para miktarlarının azlık/çokluğu şikâyet ve sızıntılara sebep olmuştur. Bu ailelere daha iyi bakma ve bu işi daha düzenli bir hale sokmak için İstanbul Belediyesinin yapmış ve tatbik etmekte olduğu mahalle bekçi aylıkları kadar mükelleflerine asker ailelerine 1111 sayılı kanunun 71. Maddesi gereğince yardım parası vergilendirilmesi yapılmıştır.⁹²⁴ Asker aileleri için toplattırılacak paranın takibi için % 10 aidatla⁹²⁵ Rüştü Kilis tayin edilmiştir.⁹²⁶

1940 yılında muhtaç asker ailelerine yardım için yapılan müracaatların çoğunluğunun işe ve güce muktedir veya taşınır/taşınmaz mal varlığı bulunduğu halde her nasılsa bir şekilde elde ettikleri yoksul kâğıtları ile maaş talebinde bulunanların sayısı artmıştır. Her yoksul evrakı getirene maaş verilmesi icap ettiği takdirde gösterilen bütçenin yeterli gelmeyeceği anlaşılmaması üzerine asker ailelerine verilecek yardımlar konusunda incelemeler sıkılaştırılmıştır. Başvuranların evrakları mahalle mümessilleri ve zabıta amirliğince geniş araştırmalar yapılarak gerçek anlamdaki yoksulların ortaya çıkarılması ve bunlara buna binaen maaş verilmesi yoluna gidilmiştir.⁹²⁷

1940 yılında özellikle 2. Dünya Savaşı'nın etkisinin ülkemiz üzerindeki etkisinin giderek arttığı bir ortamda askere alınan kişi sayısı ve askerlik süresinin uzaması muhtaç asker ailelerin sayısının artmasına neden olmuştur. Ülkemizin olası bir savaş için hazırlanmaya süreç içerisinde ilan edilen seferberlik ile muhtaç asker ailelerine yardım konusunda 1924 Köy Kanunu ile birlikte başlayan -hatta milli mücadele dönemini de eklemek gerek.- özgün bir kanunun yapılması düşüncesi için beklenen fırsat sağlanmıştır. Ancak 1940 yılında bir kanun çıkarılmamış ise de konunun aciliyeti sebebiyle bu sorun bir yönetmelik ile çözülmüştür. 05.09.1940 yılında Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren *“Hazarda ve seferde askere gidenlerin ailelerine 1111 sayılı Askerlik Kanununun 71, 72, 73. Maddeleri ile 442 sayılı Köy Kanununun 13. Maddesinin 19. Fıkrasına göre yapılacak yardım hakkında yönetmelik”* başlığını taşıyan yönetmelik 442

⁹²³ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 1640, Karar Tarihi: 21.12.1939, s.95.

⁹²⁴ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 695, Karar Tarihi: 09.05.1940, s.92.

⁹²⁵ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 716, Karar Tarihi: 13.05.1940, s.96.

⁹²⁶ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1614, Karar Tarihi: 05.12.1940, s.44.

⁹²⁷ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 943, Karar Tarihi: 27.06.1940, s.141.

sayılı Köy Kanunu ve 1111 sayılı Askerlik Kanunundan daha detaylıdır.⁹²⁸ Toplam 39 maddeden oluşan bu yönetmelikte kimlerin muhtaç asker ailesinden sayılacağı, yardım süresi, şehir ve belediyeler vasıtasıyla yapılacak yardıma muhtaç olanların tespitin nasıl yapılacağı, köylerde muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yapılacak yardımlar ve yardımı alacak kişilerin tespiti gibi birçok konuyu kapsamaktadır.

19.09.1940 tarihinde toplanan Akhisar Belediyesi Encümen Meclisi, yönetmelikte yer alan yardıma muhtaç olanların tespiti başlığı altında yer alan maddeleri Encümen Karar Defterine kayıt etmiştir. Yönetmeliğe göre yardım alacak kişilerin tespitinde izlenen yol şöyledir;⁹²⁹

“Kasaba veya şehirlerde yardım talebi askere gidenlerin aileleri tarafından belediye reisi veya belediye şubesi amirine söz ile yapıldıktan sonra (Madde 10), belediye veya belediye şubeleri yardım talebinde bulunanların;

- 1) Her birisinin ad ve soyadlarını, yaşlarını ve askere gidene yakınlık derecesini
- 2) Oturdıkları mahalle sokak, isim ve numarasını
- 3) Askere gidenin ad, soyadı, yaşı, sanatı, hangi askerlik şubesince celp ve sevk edildiği
- 4) Gerek kendilerinin gerek askere gidenin gayrimenkul mallarının cinsini, miktarını, değerini, senelik bedelini ve gelirleri olup olmadığını
- 5) Başka, gelirleri olup olmadığını
- 6) Ne gibi yardım talebinde bulunduklarını

Bu husustaki matbu beyannamelere yazdırıldıktan sonra talep sahipleri ile bu beyannameleri yazan memur tarafından imzalanacaktır. (Madde:11)

Belediye veya belediye şubeleri 2 nüsha olarak düzenlenen bu beyannamelerden birisini dip koçanında bırakılırken diğer nüshası üzerinde lüzum ve belgelemeye ihtiyaç gördüğü takdirde askerde bulunanın hangi tarihte askere sevk olunduğunu gerek askerde bulunan gerekse de yardım talep edenlerin ne gibi servet ve gelirleri bulunduğunu, yardım talep edenlerin çalışma kabiliyeti olup olmadığının ve verilecek ne gibi işleri yapabileceklerinin soruşturulması ve belgelendirilmesidir.⁹³⁰ (Madde:12)”

⁹²⁸ RG., 05Eylül 1940, s. 113-119.

⁹²⁹ RG., 05 Eylül 1940, s. 114.

⁹³⁰ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1277, Karar Tarihi: 16.09.1940, s.196.

Muhtaç asker ailelerinin yardıma başvurmaları köy ve şehirlerde bulunanlar için ayrı ayrı düzenlenmesine rağmen başvuru şartları aynıdır. Ne çeşit yardımın verileceği konusu köylerde muhtar ve ihtiyar heyetinde iken şehirlerde belediye encümenine verilmiştir. Yönetmelikte yetkiler daha çok yerel yöneticilere bırakılırken yönetmelikte yapılacak yardımlardan bazıları şöyle sıralanmıştır; erzak yardımı, kira yardımı, kömür ve odun yardımı, gerekli durumlarda ücretsiz hamama gitmelerinin sağlanması, vs. yardımlardır. Buna ek olarak 1924 Köy Kanunu ve 1927 Askerlik Kanununda yer alan imece sistemi ile tarla/bağ/bahçelerini sürüp ekemeyen veya harmanlarını kaldıramayacaklar yardım talep etmeleri durumunda, yardım işlerini belediyesi olan şehir ve kasabalarda belediye organize etmekle görevlendirilmiştir. Bu yardımların haricinde talep edenin ihtiyacına yönelik yardımlar belediye encümeni tarafından karşılanmıştır. Örneğin yönetmelikte yazmamasına rağmen Akhisar Belediyesi muhtaç asker ailelerinden mektepte çocuğu olanlara ayrı bir özen göstermiş ve mektepte okuyan asker aileleri çocukları için de asker aileleri maaşına ek bir miktar ekleyerek eğitim hayatlarına devam etmelerinin sağlamaya çalışmıştır.

Akhisar Belediyesi yönetmelik çıktıktan sonra askeri ailelerine yapılan yardım için bilumum devlet memurlardan maaşlarından asker ailelerine yardım parası kesintisine gitmiştir. Toplam ücreti 50 liraya kadar olanlardan 20 kuruş, 50 liradan 75 liraya kadar olanlardan 25 kuruş, 76 liradan 100 liraya kadar olanlardan 40 kuruş, 100 liradan 150 liraya kadar olanlardan 50 kuruş ve maaşı 150 liradan yukarı olanlardan 100 kuruş yardım parası her ay alınmaya başlanmıştır. Bu işleri takip etmek için belediyede şube müdürleri yetkili kılınmıştır.⁹³¹

Akhisar Belediyesi asker yardımları konusunda para verenlere bazı kolaylıklar sağlamıştır. Örneğin asker ailelerine yardım için taahhüt ettirilen yardım parası veren kişiler üzerinden 1940 yılında Ekim ayından itibaren bekçiler için verdikleri bekçi aylıkları paraları kaldırılmıştır.⁹³² Ancak asker ailelerine yardım için yapılan tarhiyatı ödemeyen kişilerin borçları tahsili emval kanununun 9 ve 10. Maddeleri gereğince birinci derecede haczi kabul mallarının haciz ve satış yoluyla paranın tahsili yapılmıştır.⁹³³

⁹³¹ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1307, Karar Tarihi: 23.09.1940, s.202.

⁹³² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1408, Karar Tarihi: 15.10.1940, s.14.

⁹³³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1575, Karar Tarihi: 28.11.1940, s.39.

1940 yılında çıkarılan yönetmelikte yardım talebinde bulunan kişilere yapılacak yardımın türü ve ne zaman başlayacağı belediye encümenine bırakılmıştır. 1941 yılında Akhisar Belediyesi Encümen Meclisi yardım almaya hak kazananların yardımlarını ne zaman almaları konusunda bir düzenleme yapmıştır. Gerek fukara/aceze maaşı gerek askeri yoksul ailelerine verilecek maaşı için alınmış olan kararlarda açıkça belirtilmeyen durumlarda ayın 14. akşamına kadar çıkacak aceze ve askeri ailelerine ait maaş kararları bulunduğu aydan itibaren maaş verilmesi ayın 14'ünden sonra çıkacak kararların da gelecek aydan itibaren maaş verilmesi usulü belirlenmiştir.⁹³⁴ Ancak ayın 15'inden gelecek ayın sonuna kadar 45 gün gibi büyük bir zamanın fukara için uzun süren üzüntülü bir yoksulluk devresi olacağından sözü geçen karar iptal edilmiştir. Fukara ve muhtaç asker ailelerine yapılan yardıma mevcut ay içerisinde başvurup başvuruları onaylananlar paralarını ay sonunda ödenmesi kararlaştırılmıştır.⁹³⁵

Nisan 1941'de asker ailelerine yapılacak yardım miktarı 276 haneye ulaşmıştır. Mevcut tahakkuk yeterli gelmemesine binaen asker ailelerine yardım için bir tahakkuk defteri oluşturulmuştur. İlişik defterde adı ve sanı yazılı kimseler üzerine tekrar 425 lira 15 kuruşluk vergi belirlenmek suretiyle ödettirilmesine karar verilmiştir.⁹³⁶ Ancak Temmuz ayına gelindiğinde askeri ailelerinin çoğalması ve yapılan vergilendirmenin yeterli gelmemesi üzerine 1 lira dâhil olmak ve 1 liradan aşağı olanları kapsamamak üzere asker ailelerine yardıma iştirak edecek olan mükelleflere % 25 zam yapılmıştır.⁹³⁷

Ekim ayında halen muhtaç askeri ailelerinden birer nüfuslu aile sayısı 84, ikişer nüfuslu aile sayısı 107, üçer nüfuslu aile sayısı 89, dörder nüfuslu aile sayısı 39, beşer nüfuslu aile sayısı 27, altışar nüfuslu aile sayısı 5, yedişer nüfuslu aile sayısı 2 hane olup bunların toplam hane sayısı 353 nüfus sayısı 900'ü bulmuştur. Maaş verilen ailelerin artması ve yardımların doğru bir şekilde yapılabilmesi için bu ailelerin mali vaziyetleri ve çalışma kabiliyetlerini daha detaylı incelenmek üzere her mahalle için bir komisyon kurulmuştur. Komisyon, mahalle mümessili, parti ocak azası ile belediye azasından oluşmaktadır. Reşat Bey Mahallesi belediye meclis azasından Esat Arel, Yenice Mahallesi belediye meclis azasından Mehmet Şahpazoğlu, Hacıışhak Mahallesi

⁹³⁴ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 546, Karar Tarihi: 10.04.1941, s.134.

⁹³⁵ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 781, Karar Tarihi: 12.05.1941, s.164.

⁹³⁶ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 628, Karar Tarihi: 17.04.1941, s.145.

⁹³⁷ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1264, Karar Tarihi: 08.07.1941, s.18.

belediye meclis azasından Cavit Kıvanç, Hashoca Mahallesi belediye meclis azasından Halil Abut, Paşa Mahallesi belediye meclis azası Gazozcu Ahmet Şevki Yücel, Kethüda Mahallesi belediye meclis azasından Mehmet Pehlivanoglu, Şeyhisa Mahallesi belediye meclis azasından Ahmet Ünal. Camikebir Mahallesi Vasfi Süerdem, Şeyhler Mahallesi belediye meclis azasından Mustafa Uçmak, Efendi mahallesi Ali Fikri oluşturulan komisyona seçilmiştir.⁹³⁸

1940 yılında çıkarılan yönetmeliğin 16. Maddesinde asker ailelerine yardım için mükelleflere vergilendirilme konusunda herhangi bir miktar belirtilmemiştir. Vergilendirme miktarı belediye sınırları içerisinde belediyenin belirlemesine bırakılmıştır. Yönetmelikten hareketle 1941 yılında Akhisar Belediyesi Encümeninin mükelleflerden alınacak para ile ilgili oluşturduğu tarife şöyledir;

- 1) Durumun aciliyeti sebebiyle fevkalade kazanç temin edenler
- 2) Manifatura, tuhafiye, inşaat malzemeleri satıcıları gibi memleket haricinden gelen malları satan satıcılar
- 3) Senenin muayyen mevsimlerinde toptancılık yapan tüccarlar
- 4) Diğer tüccar ve esnaflar
- 5) Emlak, akar ve çiftlik sahipleri
- 6) Tütüncüler
- 7) Bağcılar ve büyük çiftçiler
- 8) Diğer esnaflar ve halk, avukatlar, doktor bankalar ve fabrikalar
- 9) Zenginler şekilde bir gruplandırılma yapılmıştır.

Bunlardan 1. sınıf için 10 liradan 30 liraya kadar, 2. sınıf için 5 liradan 20 liraya kadar, 3. sınıf için 3 liradan 15 liraya kadar, 4. sınıf için 2 liradan 10 liraya kadar, 5. Sınıf için 1 liradan 5 liraya kadar, 6. sınıf için 50 kuruştan 2,5 liraya kadar, 7. sınıf için 20 kuruştan 1 liraya kadar ve zenginler için de 20 liradan 50 liraya kadar vergilendirilme yapılabilmemesine karar verilmiştir.⁹³⁹

23 Haziran 1941 tarihinde Manisa Mebusu Manisa Mebusu Refik Şevket İnce asker ailelerine yardım konusunda bir sözlü soru önergesi sunmuştur. Önerge 21 Haziranda Cumhuriyet Gazetesinde çıkan bir haber ile ilgilidir. “*Asker ailelerine yardım*

⁹³⁸ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 20.10.1941, s.297.

⁹³⁹ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1266, Karar Tarihi: 08.07.1941, s.19.

için toplanacak para” başlıklı haberde İstanbul Belediye Encümeninin, “vapur ve tren ile seyahat edeceklerden, otomobillerden, duhuliyeye ile girilen sinema, tiyatro ve konser biletleri üzerine ilave belli bir miktar paranın asker ailelerine yardım için alınacağı belirtilmiştir.⁹⁴⁰ Mustafa Şevki, İstanbul Belediyesinin bu davranışının gerek 1111 sayılı Askerlik Kanunun 71. Maddesine ve Dâhiliye Vekâletince yayınlanan 1940 yılı yönetmeliğine aykırı olduğunu belirterek Dâhiliye Vekâletinin buna karşı ne gibi tedbir aldığını sormuştur.⁹⁴¹

İstanbul Belediyesinin uygulaması ile 1940 yılındaki yönetmeliğin 1924 Anayasa’sının 85. Maddesi olan vatandaşa mali külfet getiren her türlü uygulamanın kanun ile olabileceği durumu göz önüne alındığında İstanbul Belediyesinin uygulaması ve yönetmeliğin bir kanuna dayandırılması ihtiyacı doğmuştur. Bunun için 1941 yılında bir kanun hazırlanmıştır. 1940 yılındaki yönetmeliğin başarılı olduğu ancak seferberlik dolayısıyla muhtaç asker ailelerine yardımı almak için başvuruların artmıştır. Özellikle bazı bölgelerde daha fazla sınıfın silahaltına alınması ve askere alınanların çoğunluğunun günlük kazanç ile geçinmeleri bu sayının daha da artmasına sebebiyet verdiği vs. sebepler bu kanunun hazırlanmasında etkili olmuştur.⁹⁴²

15.08.1941’de Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 4109 sayılı *Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun* ile 1111 sayılı *Askerlik Kanunun* 71. Maddesinde belediye gelirlerindeki yetersizliği gidermek için gelir kalemleri belirlenmiştir. 1940 yılındaki yönetmeliğe benzer olarak yardım talep edenlerin ihtiyaçları köylerde muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından şehir ve kasabalarda belediye encümenleri tarafından yardım miktarı belirlenmektedir. Bu yardımlar karşılığında şehirlerde belediye encümeninin gelir kalemleri şöyledir;

“a. Belediye vergi ve resimleri kanununun 1, 2, 18 ve 41. maddelerinde yazılı hisse, keşif ve inşa masrafları hariç alınmakta olan resimlere % 50’ye kadar zam

⁹⁴⁰ Cumhuriyet Gazetesi, Asker aileleri için toplanacak para, 21 Haziran 1941, s.1.

⁹⁴¹ D.A.B.C.A, 23.06.1941, Başbakanlık- Muamelat Genel Müdürlüğü, K.8 GN. 50 SN.6.

⁹⁴² T.B.M.M.K., *Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun*, C.20, Birleşim, 75, TBMM. 270’nolu komisyon raporu, s.1.

b. Sanayi kurumlarında ve tramvaylarda kullanılan elektrik ve havagazı hariç olmak üzere belediye hududu içinde kullanılan elektriklerin beher kilovatına 1 kuruş ve havagazının beher m³ 20 para (0,5 kuruş)⁹⁴³

c. Banliyö trenleri, Haliç vapurları ve şehir ve kasaba dâhilinde işleyen otobüsler hariç diğer nakil araçlarının 1. Mevki bilet fiyatlarına 1 kuruş zam

ç. Tiyatro, sinema ve konser biletlerine % 10'a kadar zam

d. Askerliğini erteleyenlerden ertelenen her yıl alınacak 5 lira (1111 sayılı kanunun 63, 64. Maddeleri ile 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanunun 25. Maddesinde yazılı sebeplerden dolayı erteleyenler)

e. Eğer yukarıda yazılı kalemler yeterli gelmez ise eksik kalan kısım belediye encümeni tarafından kasaba veya şehirde yaşayanlar ile hükmî şahsiyeti haiz ticarî şirketlere dağıtılır. Ancak mükelleflere bölüştürülecek para, mükelleflerin o seneye ait kazanç ve bina vergileri ile bunlar üzerinden alınan buhran, fevkalâde zam ve müdafaa vergileri toplamının % 25'inden fazla olamaz.”⁹⁴⁴

4109 sayılı kanun sonrasında Akhisar Belediyesi Encümen Meclisi muhtaç askeri ailelerine yapılacak yardım için muhtaç olanlardan kime ne kadar para verileceği ile ilgili bir beyanname hazırlamıştır. Buna göre;

- 1) Şehirde bir senenin belli mevsimlerinde genç veya dinç her kadın ile erkek çocuk veya kız çocuklarının tütün, üzüm, zeytin ve sair buna benzer işlerde kendi güçlerine göre bir iş yapabildiği nazarı dikkate alınarak senenin 6-8 ayında her ailenin çalıştığı günlerin nafakasını temin edebilecek bir halde olduğu kabul edilmiştir. Bu hesaba göre çalışacak her fert ile bir evde başlı başına bir aile olup nafakasını tamamen askere giden tarafından temin olunan malûl, müzmin hasta veya işleyemeyecek derecede doktor raporu ile tespit olunan ihtiyarlara ait olmak üzere iki sınıf muhtaç kayıt olunmuştur. Oluşturulan ilk grup senenin muhtelif zamanlarında çalışanlardır ki bu grup şöyle sınıflandırılmıştır;

- a. 1 nüfuslu aileye 3 lira,

⁹⁴³ Öztürk, *a.g.m.*, s.43.

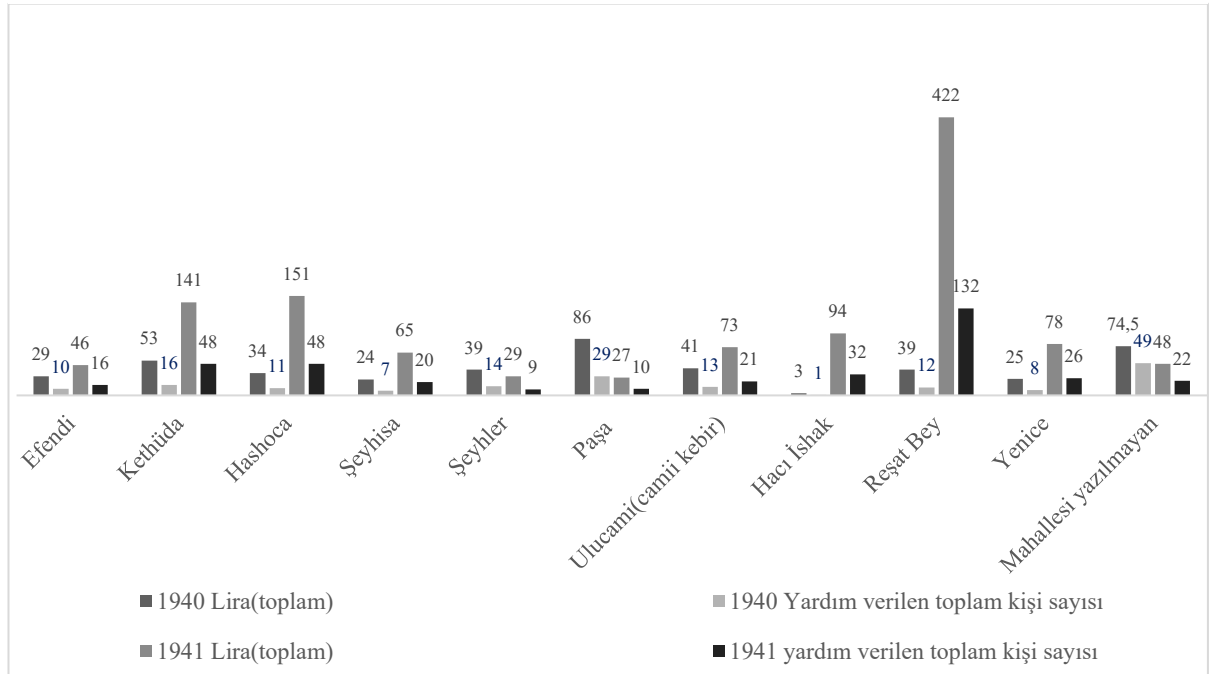
⁹⁴⁴ RG., 15.08.1941, Sayı: 4887.

- b. 2 nüfuslu aileye 5 lira
- c. 3 nüfuslu aileye 7 lira,
- ç. 4 nüfuslu aileye 9 lira,
- d.5-6 nüfuslu aileye 10 lira,
- e. 6 nüfustan fazla aileye beher nüfus için 1 lira,
- f. Kirada bulunan aileye 2 lira kira bedeli verilir.

2. 2. grup ise tamamen alil olan ve nafakası askere gidene ait olan münferit başlı başına idare olunan ana veya eşe yahut çocuğa ayda 7 lira maaş verilmesi şeklinde düzenlenmiştir.⁹⁴⁵

Asker ailelerine yapılan yardımın kesilmesinde birçok faktör etkilidir. Maaş alan kişinin kocası/oğlunun askerden gelmesi, çalışıyor olması, nikâhsız olması, bağı-tütünü olması, ana-babası tarafından yardım görmesi gibi sebeplerle maaşlar kesilmiştir.

Grafik 6. Asker Ailelerine Verilen Yardım Miktarının Dağılımı (1940-1941)

⁹⁴⁵ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1751, Karar Tarihi: 26.09.1941, s.82.

Grafikteki veriler Akhisar Belediye Encümen Meclisi Defterlerinden hareketle oluşturulmuştur. Muhtaç asker aileleri için ayrı bir defter tutulmuş ve burada sıra numarası verilmiş ise de bu defter/defterlere ulaşılammıştır. Ayrıca daha objektif yorumda bulunabilmek için yardım için başvurup yardım almaları onaylanan kişilerin toplamı ve bu kişilere 1 aylık olarak verilen maaşların toplamı grafiğe yansıtılmıştır. Çünkü verilen yardım sürelerinin aylık, 1 veya daha fazla yıla kadar uzaması veya bazı yardımların belirli süre için yapılması yıllık bazda daha objektif yorum yapmayı zorlaştırdığından 1 aylık maaşlarının toplamı verilmiştir. (Belirli bir süre için verilen/tek sefere mahsus verilen maaşlar grafiğe dâhil edilmemiştir.)

Grafik ile ilgili bilgileri verdikten sonra grafiğe bakıldığında en fazla yardım talebinde bulunup yardım alan mahalle Reşat Bey Mahallesidir. 1940-41 yıllarında toplamda 144 kişiye asker maaşı bağlanmış ve bu maaşların aylık toplamı 461 liradır. En fazla yardım alan kişi sayısı 1940-41 yıllarında Efendi Mahallesi iken en az aylık maaş alan mahalle Şeyhler/Şıhlar'dır. 1940'tan Nisan 1941'e kadar asker yardımı alan hane sayısı 276 hane iken 1941 yılı sonunda bu sayı 554 haneye ulaşmıştır.

1942 yılında belediye, asker ailelerine yapılan yardımlar için yeni bir yapılanmaya gitmiştir. Maaş verilecek aileler 3 sınıfa ayrılmıştır. Buna göre;

- 1) Evleri ve geçinecek derecede emval ve emlaki olanlar
- 2) Yalnız evleri bulunanlar
- 3) Hiçbir şeye malik olmamakla beraber kirada bulunanlar.

Mevcut nüfus içinde 15 yaşını geçmiş ve mektebe gitmeyen erkek çocuklar çalışabilir olarak kabul edilmiştir. Üç sınıfa ayrılan yeni yapılanmada asker ailelerinin nüfus ve malvarlıklarına göre alacakları asker yardım maaşları aşağıda tabloda gösterilmiştir.⁹⁴⁶

Ailenin nüfus sayısı	Yalnız evi olanlar (lira)	Malı-mülkü ve evi olanlar (lira)	Hiçbir şeyi olmayanlar (lira)
Yalnız ana ve baba	4	3	5
2 nüfuslu	5	4	6
3 nüfuslu	6	5	7
4 nüfuslu	7	6	8
5 nüfuslu	7	6	9

⁹⁴⁶ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 72, Karar Tarihi: 10.01.1942, s.141.

6 nüfuslu	8	7	10
7 nüfuslu	9	8	11
8 nüfuslu	10	9	12
Daha fazla nüfusa sahip olanların evrakları (okunamadı) dairesinde tahsis olunacaktır.			

22.4.1942 tarihli kaymakamlık tarafından gönderilen yazıda muhtaç asker ailelerine yapılan yardım asgari 6 liradan başlaması lazım gelirken bu miktarın altında yapıldığı görülmüş ve Dâhiliye Vekâletinin ol baptaki emrine uygun miktarı ne ise o miktarda yardım yapılması istenmiştir. Bu durumda belediyenin varidatlarının kâfi gelmeyeceği gerekçesiyle encümen meclisi, “*muhtaç asker ailelerine yardım kanununun 3 üncü maddesinin 3 üncü fıkrası mucibince ihtiyaçlarının temini kendilerine tedarik edemeyen ancak bir kısım temin edeceklere yapılacak yardım ailelerine ait mâişet hadları ile kendi, gelirleri aralındaki farkın ikmaline inhisar eder.*” denilmekte olduğundan ve asker ailelerimizin % 99’unun amelelikle uğraşmasından dolayı verilen maaşların ancak farkın verilebildiği kaymakamlığa bildirilmiştir.⁹⁴⁷

Haziran 1942’de muhtaç asker ailelerine yardım parası olarak tahakkuk ettirilen miktar, ihtiyacı karşılamadığı ve bu para ile asker ailelerinin refahına imkân olmadığından 4109’nolu kanunun 7. Maddesinin verdiği salâhiyete dayanarak kazanç vergisi kanunu gereğince beyannameye tabi şehir hududu içindeki kazanç vergisi mükelleflerinin 1942 mali yılı buhran ve yüksek zam ve milli müdafaa vergisi dâhil olmak üzere namlarına yapılan senelik tahakkuktan % 5 nispetinde yardım parasının üleştirilmesi ve vergilerinin hesaplanarak Haziran 1942’den itibaren başlanmasına karar verilmiştir.⁹⁴⁸ Böylelikle asker ailelerine yardım için gerekli olan para için gelir sağlanmaya çalışılmıştır.

4109 numaralı kanunun 7. Maddesine göre asker ailelerine yardım için 1942 yılında tütün tüccarlarından kilo başına 25 santim yardım parası namıyla bir tarhiyat yapılmıştır. Bu para 1943 yılında tütün tüccarlarının satın alacakları tütünün zürra

⁹⁴⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 464, Karar Tarihi: 21.04.1942, s.3-4.

⁹⁴⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 696, Karar Tarihi: 16.06.1942, s.41.

tahmil edilmemek üzere kilo başına 25 santimden 50 santime çıkarılarak asker ailelerine yardım için bir tarhiyat konulmuştur.⁹⁴⁹

Akhisar Belediyesi asker ailelerine sadece para yardımı değil aynı zamanda buğday yardımında da bulunmuştur. Örneğin Haziran 1943 tarihinde asker ailelerinin buğday ihtiyaçlarının karşılanması için 1254 lira 78 kuruş para ödenerek buğday satın alınmış ve asker ailelerine dağıtılmıştır.⁹⁵⁰

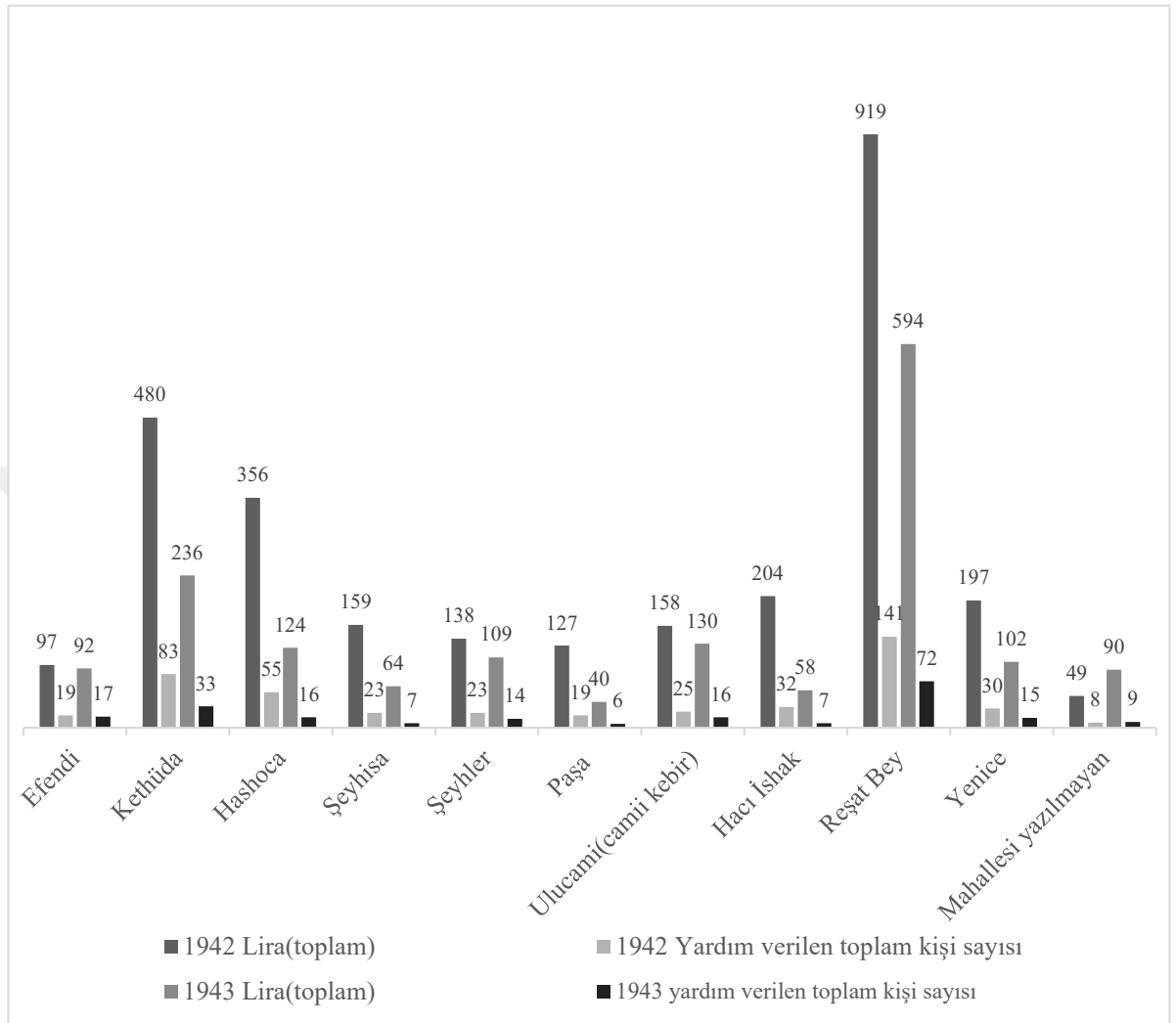
Ekim 1943'te asker maaşı ve yoksul asker ailelerine yardım parası konusunda yaşanan bazı suiistimaller çerçevesinde bu paranın verilmesi konusunda yeni düzenlemeye gidilmiştir. Yeni düzenlemenin gerekçesi asker aylıkları/yoksul asker ailelerine yardım parası alan bazı hal ve vakti yerinde, tütüncülükle uğraşan asker aileleri aylıklarının 5-6 ay biriktirerek hepsini birden almak istemeleridir. Encümen meclisince bu durumun yardım alanların yoksulluklarından evvel refah hallerine delalet edeceği nazarı dikkate alınarak bir ayın aylığı gelecek ayın 25'ine kadar alınmazsa aylıkların ödenmeyerek irat kaydedilmesi uygun bulunmuştur. İrat şeklinde kaydedilen bu para üç ay içerisinde alınmazsa asker ailesinin tam refah hale ulaşmış olacağı varsayılarak aylıklarının tamamen kesilmesi kararlaştırılmıştır.⁹⁵¹

⁹⁴⁹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar No: 5, Karar Tarihi: 04.02.1943, s.338.

⁹⁵⁰ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 907, Karar Tarihi: 04.06.1943, s.45.

⁹⁵¹ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1720, Karar Tarihi: 12.10.1943.

Grafik 7. Asker Ailelerine Verilen Yardım Miktarının Dağılımı (1942-1943)

1942-43 yılları arasında muhtaç asker ailelerine yardım için toplam 770 haneye maaş verilmiştir. Maaş başvuruları 1943 yılında 1942 yılına kıyasla hemen hemen neredeyse yarı yarıya azalmıştır. Yardıma muhtaç aile sayısının en fazla olduğu mahalle Reşat Bey mahallesidir. Reşat Bey'i Kethüda ve Hashoca mahalleleri takip etmektedir.

1942-1943 yılları arası muhtaç asker ailelerine yapılan yardımlar encümen meclisi karar defterlerinden çıkarılmış ve toplam sayı olarak 770 hane olarak hesaplanmıştır. Grafiğin doğruluğu belediye meclisinde sunulan değerlendirme raporundan da kontrol edilebilmektedir. Ekim 1943 sonu itibarıyla 614 büyük ve 121 küçük olmak üzere 735

asker ailesine maaş verildiği belirtilmiştir. Kasım ve Aralık aylarında 735 asker ailesine, 35 asker ailesi daha eklenerek 770 haneye ulaşılmıştır.⁹⁵²

Temmuz 1944’de muhtaç asker ailelerinden muhtaç olanlara yapılan yardımlar ile ilgili 4109 sayılı kanunun 4. Maddesinin A fıkrası gereğince asker ailelerine yapılan asker maaşı yardımı kuralları yeniden belirlenmiştir. Yapılacak yardım miktarları yeni düzenleme ile şöyledir; birinci nüfus için 6 lira, birden fazla nüfus için ilk nüfus 6 lira ve diğer nüfusların her biri için 2’şer lira maaş tahsil edilmeye başlanmıştır.⁹⁵³

Eylül 1944’de muhtaç asker ailelerine yapılan yardımın dağıtılması konusunda Akhisar Belediyesi’nde yeni bir organizasyon yapılmıştır. Yapılan bu yeni organizasyonun nedeni muhtaç asker ailelerine yapılan yardım maaşların dağıtılması konusunda yaşanan bazı sıkıntılardır. Örneğin Efendi Mahallesinde 46/66’nolu evde oturan asker anası Zeynep Öztürk yapılan tahkikat ve duruma göre 1943 senesinin Şubat ve Mart ayları için 10’ar lira para yardımı yapılması kararı çıkmıştır. O dönem maaş memuru olan Şaban Yurdakul tarafından Şubat ve Mart aylarına mahsus verilecektir diye not düşülmesine rağmen yardım parası Temmuz 1944 sonuna kadar (16 ay) devam ettirildiği ortaya çıkmıştır.⁹⁵⁴

Yeni organizasyon planına göre muhtaç asker ailelerinin maaşlarının ödenmesi, yardım alanların maaşlarını alıp almadığı, yardım görenlerden ölüp olanın olup olmadığı ve yeni yoklama ve araştırmanın yapılması için eski sistemde bir kişinin üstünde olan bu görev için her ay bir mutemet tayin edilmeye başlanmıştır. 1944 yılı sonuna kadar her ay için belirlenen mutemetler şunlardır; Ağustos ayı maaşları için Nüzhet Işık, Eylül ayı için Hakkı Kaya, Birinci Teşrin (Ekim) ayı için Hüsnü Özer’dir.⁹⁵⁵ Kasım ayından itibaren asker ailelerine yapılacak yardımların takibini yapacak mutemetler, Nusret Cebe, Hakkı Kaya ve Mustafa Aktaş’tır. Bu kişiler sabit olup birer ay aralıklarla ve sırayla görevlerini

⁹⁵² A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), “Yıllık Riyaset Raporu”, s.390.

⁹⁵³ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1165, Karar Tarihi: 25.07.1944, s.138.

⁹⁵⁴ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1267, Karar Tarihi: 05.09.1944, s.167.

⁹⁵⁵ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1261, Karar Tarihi: 05.09.1944, s.166.

sürdürmüşlerdir.⁹⁵⁶ Temmuz 1945'te Mustafa Aktaş'ın fiyat murakaba kadrosuna atanması üzerine Aktaş'ın yerine Nihat Gülüm atanmıştır.⁹⁵⁷

Akhisar Belediyesi muhtaç asker ailelerine sadece para yardımıyla değil aynı zamanda ihtiyaç duyan ailelerin kiralarnı da karşılamıştır. Örneğin Ekim 1944 tarihinde 12 lira asker aylığı alan Sıdika Akıncı (?) aylığının yükseltilmesi konusunda istekte bulunması üzerine bir tahkikat başlatılmıştır. Yapılan tahkikat sonrası maaşı 14 liraya çıkarıldığı gibi ek olarak aylık 3 liraya kirada oturdukları tespit edildiğinden dolayı 3 lira da kira yardımı yapılması ve bu paranın asker aylığı ile birlikte ödenmesi encümen meclisinde kabul edilmiştir.⁹⁵⁸ Yine benzer bir yardım Ekim ayında Emine Ça (?) içinde 4 lira kira yardımı yapılmıştır.⁹⁵⁹

Kira yardımlarına ek olarak Akhisar Belediyesi, asker ailesi olup yeni çocuk doğuran asker analarına, asker maaşlarının yanında çocuk içinde yardımda bulunmuştur. Örneğin 1945 yılında 10 lira asker aylığı alan Ayşe Göçmen'e 1 çocuk daha dünyaya getirdiği için kendisine yardım olmak üzere asker maaşı haricinde 10 lira yardım yapılmıştır.⁹⁶⁰

1945 yılında asker ailelerine yardım toplama konusunda değişiklikler olmuştur. Asker ailelerine yardım kanununa göre belediye vergi ve resimlerinden bazılarında % 50'ye varan zam suretiyle halktan tahsil edilmekte olan para yardımı, mevcut durumu fazlası ile karşılanmakta olup fazlalık vermiştir. Bu durum üzerine halka yük teşkil eden bu zamlardan beyannamedeki mükelleflerden alınmakta olan % 50 zam ile hayvan alım satımı, inşaat, kontrat, tellaliye, sinema ve tiyatrolardan alınan gayri lübiyat resimlerinden alınmakta olan % 50 asker ailelerine yardım parası kaldırılmıştır.⁹⁶¹

⁹⁵⁶ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1492, Karar Tarihi: 14.11.1944, s.22.

⁹⁵⁷ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 673, Karar Tarihi: 31.07.1945, s.65.

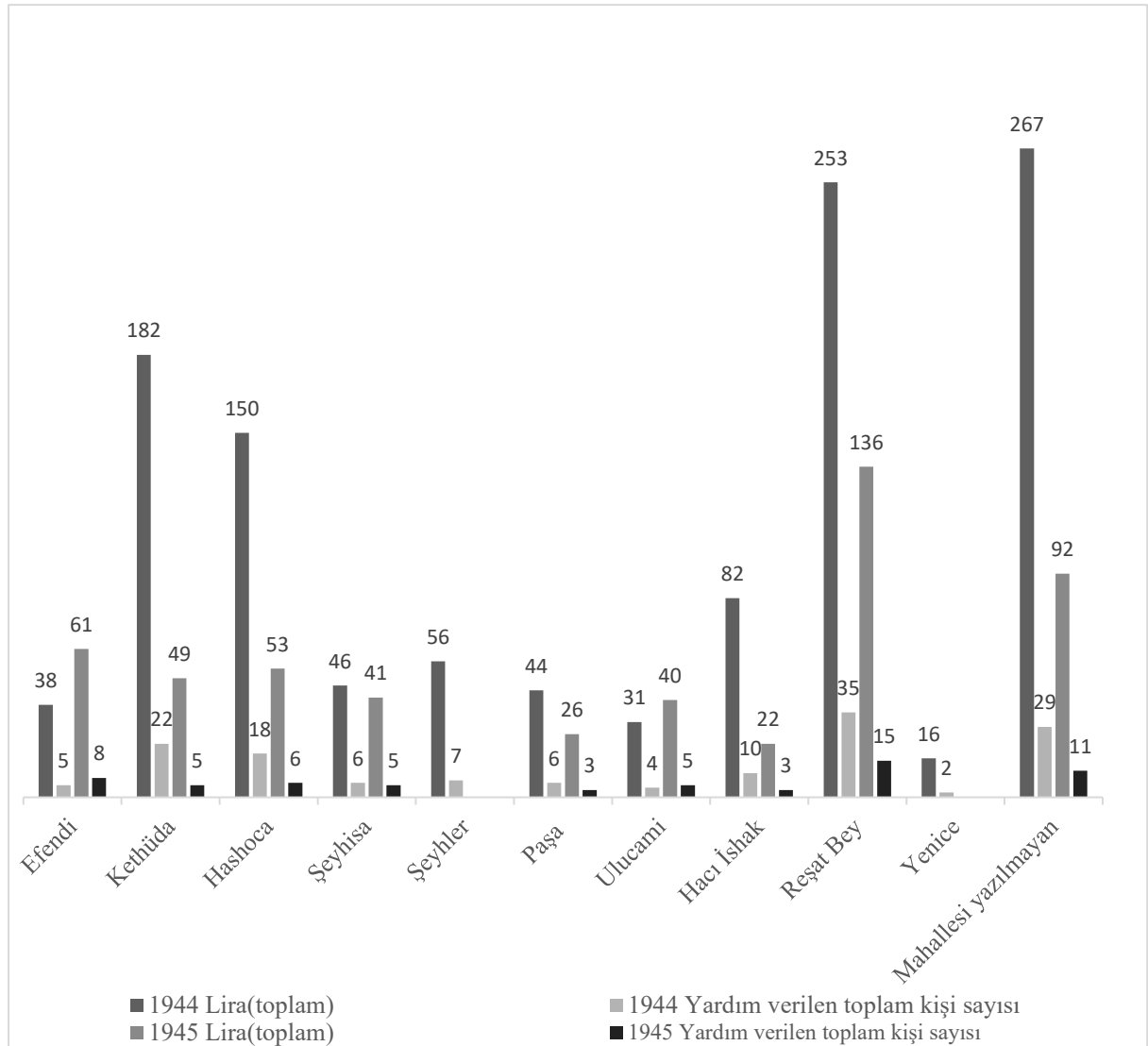
⁹⁵⁸ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1426, Karar Tarihi: 26.10.1944, s.11.

⁹⁵⁹ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1432, Karar Tarihi: 28.10.1944, s.12.

⁹⁶⁰ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 399, Karar Tarihi: 20.04.1945, s.170.

⁹⁶¹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 870, Karar Tarihi: 01.11.1945, s.133.

Grafik 8: Asker Ailelerine Verilen Yardım Miktarının Dağılımı (1944-1945)

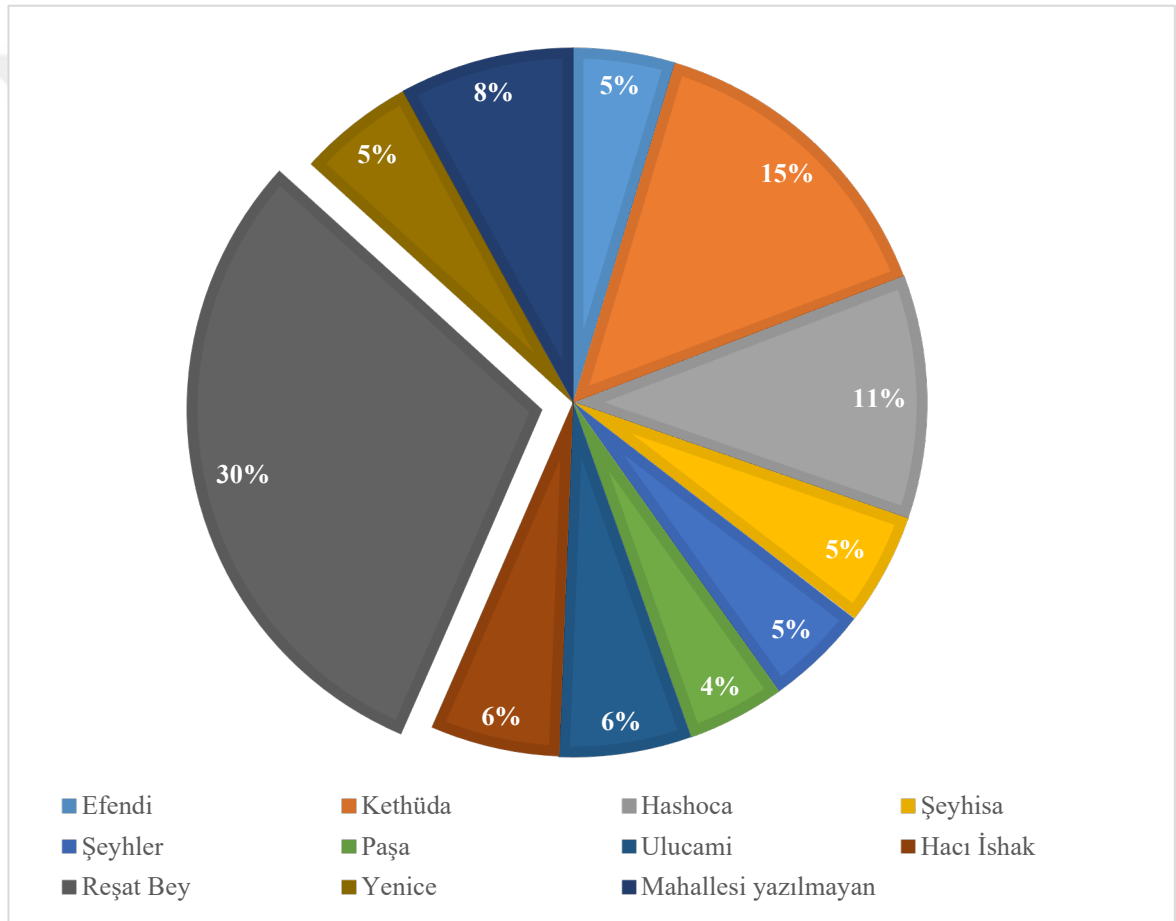

1944-1945 yılları arası asker ailelerine yapılan yardımlar incelendiğinde, muhtaç asker ailelerine yardım için başvuran kişi sayısında azalış olmasına rağmen aylık olarak verilen para miktarlarında artış olmuştur. Grafikten de anlaşılacağı üzere –mahallesi yazılmayanlar hariç (mahallelerin belirlenememesi bazı kişilerin adreslerinin sadece mevki veya sokak numaraları yazılmasından kaynaklanmaktadır.)- 1944-1945 yıllarında 1 aylık toplam miktarda en fazla yardım yapılan mahalle Reşat Bey Mahallesidir. 2 yılda 1 aylık olarak toplam 50 kişiye 389 lira yardım yapılmıştır. 2 yılın aylık ortalaması olarak kişi başına 7,78 lira para yardımı yapılırken 1942-1943 yılları arasında en fazla yardım yapılan aynı mahallenin 2 yılın aylık ortalamasında kişi başına 7,10 lira para yardımı

yapılmıştır. 1942-1943'e kıyasla 1944-1945 yıllarında asker ailelerine yapılan yardım miktarında % 8,450'lik bir artış yapılmıştır. Bu durumun temel sebebi 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle asker terhislerinin başlamasına ek olarak asker ailelerine yardım için toplanan paranın mevcut ailelerin ihtiyacını karşılamaya yetip fazla vermesinden dolayıdır.

1940-1945 yılları arası asker ailelerine yapılan 1 aylık yardım miktar ortalamasının mahallelere göre yüzdelik dağılım grafiği şöyledir;

Grafik 9: Asker Ailelerine Verilen Yardım Miktarının Mahallelere Göre Yüzdelik Dağılımı (lira)-1940-1945

1940-1945 yılları arası asker ailelerine yapılan yardım miktarının mahallelere göre dağılımı incelendiğinden en fazla yardım başvurusu yapılan ve yardım alan mahalle % 30 ile Reşat Bey Mahallesidir. 2. Dünya Savaşı'yla beraber erkeklerin askere alınmasıyla tarımda çalışanların sayısında azalma olduğu ve erkeklerin ev geçindirme pozisyonları da göz önüne alındığında Reşat Bey Mahallesinin genel geçim kaynağının

tarım olduğu ve erkeklerin askere gitmesiyle Akhisar’da en fakirleşen mahalle olduğu söylenebilir. Asker ailelerine yapılan yardımın dağılımı, 1940-1945 yılları arası askere kaç kişi gittiği ve giden kaç kişinin ailesine yardım yapıldığı yukarıda gösterilen grafik ile eşleştirilerek sonuçlar sayılar üzerinden netleştirilmek istenmiş ise de Akhisar Askerlik Şubesi tarafından askere giden kişilerin kütüklerine erişme izni, kişisel güvelik bilgileri olduğu gerekçesiyle izin verilmemiştir. Dolayısıyla eşleştirmeler sağlanamamıştır.

Paşa Mahallesinden yardım başvurusu ve yardım alanların ortalamasının en düşük olmasında Paşa Mahallesinin merkezi konumda olması ve ticaret ile uğraşmalarından dolayı diğer mahallelere kıyasla ekonomik olarak daha iyi konumda olmasında kaynaklanmaktadır.

3.6. Halka Buğday Yardımı

1941 yılında Akhisar’da yaşanan un sıkıntısı üzerine ihtiyaç sahiplerine verilmek üzere ve 25 kiloluyu geçmemek şartıyla Turgutlu’daki toprak ofisi ambarından parası peşin ödenerek 2 vagon buğday getirtilmiştir. Bu transfer işlemi Zahireci Mehmet Giritöğlü ile Tevfik Köleoğlu tarafından yapılmıştır. 2 vagondaki toplam 30.000 kilo buğdaydan 150 kilosu transfer sırasında yolda dökülmüştür. Bu transfer için buğday ücreti ve masraflar dâhil 3109 lira masraf yapılmıştır. Bu durumda 1 kilo buğdayın satış fiyatı 10.40,9 kuruşa mal olmuştur. Ancak para farkının bu şekilde kilo başına dağıtılmasına imkân olmadığından gelen buğdayın kilosu 10,5 kuruş üzerinden fiyatlandırılmıştır. Mal olan fiyat ile satış fiyatı arasındaki fark olan 25 lira 32 kuruşun ileride çıkması muhtemel noksanlığın telafisi ve aynı zamanda bundan sonra Turgutlu’dan alınacak buğdayların ofis ambarından vagona sevki için ihtiyaç görülen çuvalların mubayaasına karşılık olmak üzere ayrı bir hesapta toplanmıştır.⁹⁶²

3.7. Yoksul Çocuklarına Sünnet Yardımı

İstanbul yolu üzerinde Hacı Kadiroğullarının bağ damında oturmakta olan ve memleket fukarasından bulunan Emin oğlu Mehmet Kara’nın 3 oğlan çocuğunun sünnetsiz bulunduğu verilen ilmühaberden anlaşıldığından ketenden birer elbise ve birer

⁹⁶² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 330, Karar Tarihi: 13.03.1941, s.102-103.

ayakkabı vesaire ile birer de gecelik yaptırılarak Belediye Hastanesinde sünnet yaptırılmıştır.⁹⁶³

3.8. Göçmenlere Toprak Yardımı

Eylül 1942 tarihinde kaymakamlık tarafından gönderilen yazıda, Akhisar'ın Bekirler köyüne yerleştirilmiş olan 13 hane Batı Trakya mültecilerine dağıtılmak üzere bu köyde az miktarda toprak olduğundan Manisa şosesinin kuzey kısmında Kovalık merasından 300 dekar toprağın bu mültecilere verilmesi istenmiştir. Ancak, şehrin mevcut haritası şehrin genişleme yönün Kovalık bölgesine doğru olduğundan Kovalıkta ihtiyaçtan fazla yer olmadığından bu köye yakın Çubukçalı adıyla bilinen ve mâliyyeye ait olması lazım gelen büyük ve vasi bir çalılık vardır. Burası açılınca ziraata elverişli mükemmel bir hale gelecek olan bu vasi araziden istifade edilmesi yönünde karar alınmıştır.⁹⁶⁴

3.9. Mektep Talebesine Yardım

Yenice mahallesinde 142/94 sayılı evde oturan ölü Hasan Cenzgiz'in oğlu Ferruh Cengiz'in mektep kitaplarını almaktan aciz bir vaziyette olduğuna dair mahalle mümesilliği tarafından encümen meclisine ilmühaberi sunulmuştur. Ferruh Cengiz'in vazifede ölen belediye zabıta memuru Hasan Cengiz'in oğlu olup mektep kitaplarını alacak vaziyette olmadığı hakkında 14.9.1943 tarihli zabıta amirliği müzakeresi sonrası Ferruh Cengiz'in mektep kitapları belediye tarafından bedelleri ödenerek temin edilmiştir.⁹⁶⁵

3.10. Halka Pirinç Yardımı

1942 yılında Manisa Belediyesi tarafından halka dağıtılmak üzere 900 kilo pirinç gönderilmiştir. 900 kilo pirinçten 20 kilosu hastane için ayrılırken kalan 880 kilo pirinç halka bedeli mukabilinde dağıtılmıştır.⁹⁶⁶

⁹⁶³ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 1077, Karar Tarihi: 20.07.1939, s.194.

⁹⁶⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1156, Karar Tarihi: 22.09.1942, s.103.

⁹⁶⁵ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1592, Karar Tarihi: 14.09.1943.

⁹⁶⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1005, Karar Tarihi: 11.08.1942, s.84.

III. BÖLÜM

2. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA AKHİSARDA SOSYAL YAŞAM VE SAVAŞIN SOSYAL YAŞAMA ETKİLERİ

1. AKHİSAR'DA SOSYAL YAŞAM

Türk tarihine bakıldığında, sosyal yardım ve sosyal hizmetler 18. Yüzyıla kadar kurumsallıktan uzaktır. “*Sosyal hizmet*” kavramı ilk kez Sened-i İttifak’ın 5. ve 7. Maddelerde yer alan “*yoksul halkın gözetilip korunması ve vergilendirmede zulüm edilmeyerek gözetilmesi*” şeklindeki ibare ile Osmanlı Belgelerine girmiştir.⁹⁶⁷ Bu tarihten itibaren yoksul ve ihtiyaç sahiplerinin sorumluluğunun devlet tarafında olduğu düşüncesi Osmanlı Devletinde hâkim olmaya başlamıştır.

19. yüzyılın 2. Yarısından itibaren Osmanlı devletinde yerel idarelerin gelişmesi konusunda girişimler olmuştur. Bunun ilk örnekleri 1864 ve 1871 Vilayet Nizamnameleri olmuştur. Bu nizamnameler ile ilk kez yerel yönetimlere yaşlı çocuk, engelli vs. bireylerin bakımları kapsamında sosyal yardım ve sosyal hizmet sorumlulukları verilmiştir. Yerel yönetimlerdeki bir diğer önemli değişiklikte 1855 yılında İstanbul Beyoğlu Altıncı Daire-Belediye’nin kurulmasıyla Osmanlı Devletinde ilk kez belediye örgütlenmesi gerçekleşmiştir. 1868 yılında yürürlüğe giren “Dersaadet İdare-i Belediyeye Nizamnamesi”nde “*kör, dilsiz, yetim, mahrum çocukların terbiyesi ve işi-gücü olmayan fakir fukara halkın hastane ve sanayi mekteplerinin masrafları ve dilenciliğin önlenmesine yönelik önlemler, şehrin temel altyapı, su, kanalizasyon, yangın söndürme, pazaryeri temini*”⁹⁶⁸ gibi görevler belediye sorumluluğuna bırakılmıştır.

1923 yılında cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Türkiye’de sosyal politikalar anlamında birçok gelişmeler yaşanmıştır. Savaştan yeni çıkan, açlık, hastalık ve yoksullukla mücadele eden bir halkın ihtiyaçlarını karşılamak için sosyal yardım

⁹⁶⁷ Tuğçe Kaya, “Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Yardım Ve Sosyal Hizmet Sorumluluğu: Murat Paşa ve Kepez Belediyeleri Örneği” *Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Denizli, 2017, s.32.

⁹⁶⁸ Kaya, a.g.t., s.36.

hizmetlerinin yürütülmesi için yerele yönetimler bağlamında birçok kanun çıkarılmış ve bu çıkarılan kanunlar ile belediyelere halkın sosyal yaşamını içeren birçok yeni görevler verilmiştir. Cumhuriyet dönemi belediyeçiliğin gelişimi ve çıkarılan kanunlardan daha önce bahsedildiği için tekrar bahsedilme gereği duyulmamıştır.

Türk belediyeçilik tarihinde sosyal yardım kavramının gelişimi ile ilgili bilgileri verdikten sonra akla gelen en önemli soru, belediyelerin sosyal yaşamdaki rolü ne? ve belediyeler olmadan da sosyal yardımların devlet kontrolünde merkezi olarak yapmak mümkün müdür? sorusudur. Bu soruya aslında kısmen mümkün olduğu şeklinde cevap verilebilir. Belediyeler yerel yönetim kurumları olduğu için bulunduğu bölgenin ve halkın ihtiyaçlarına en hızlı, en etkili ve ihtiyaca yönelik en etkin çözümün ulaştırılmasında en iyi yöntemdir. Bu işin merkezi yönetim ile yapılmaya çalışılması, ihtiyaç sahiplerin tespiti, yapılacak yardımların dağıtımı gibi konuların uzamasına ve daha fazla bütçe ayrılmasına sebep olacaktır. Yerel yönetimler ise bu işi kendi bütçelerinden ve kendi yöntemleriyle bu işi daha hızlı çözüme kavuşturabilmektedirler. Ayrıca yerel yönetimler, merkezi yönetiminin sosyal hizmet yardımlarıyla yarışan bir kurum değil tamamlayıcı bir ögesidir. Merkezi yönetimin hedeflediği sosyal hizmetlerin sağlanmasında yerel yönetimler ile birlikte çalışması en önemli ögedir. Çünkü yerel yönetimler bulunduğu bölgede yaşayan halkı temsil etmektedir.

1.1.1. Festivaller-Çağlak Festivali

Çağlak yolları çamur oldu

Baklavalara hep hamur oldu

Kocakarılar gâvur oldu

Nişanlılara yazık oldu⁹⁶⁹

Kutlamaları 16. yüzyıla kadar dayanan Çağlak Festivali Akhisarlılar için her ne koşulda olunursa olunsun bir şekilde kutlanmıştır. Festivalin kutlanmasıyla ilgili ilk belgeler Şeyhisa Menakıpnamesinde geçmektedir. Akhisarlı Şeyh Mecdüddin İsa'nın eğitimini tamamladıktan sonra şeyhlik mertebesine erişmiş ve Akhisar'a geri dönmüştür. Geri dönerken Akhisar'a girişinde otağını Çağlak mevkiinde bir ağacın altına kurmuştur.

⁹⁶⁹ Bu satırlar Çağlak Türküsünün bir dördlögüdür.

Çağlak festivali 'de şeyhin geri dönüşü halk tarafından coşkulu bir şekilde karşılanması ve biat edilmesi ile ortaya çıkmıştır. Şeyh Mecdüddin İsa'nın Akhisar'a geri dönüşü her sene Çağlakta kutlanmasıyla günümüze kadar ulaşmıştır.⁹⁷⁰

İzdem, kitabında Çağlak Festivalini şöyle tanımlamaktadır; (“...Çağlak: Akhisar'ın 4 Km. kadar kuzey doğusunda öbek öbek zeytin ve çamlarla bezenmiş sırtlarda her sene Nisan başında ilk güneşli Pazar günü halk toplanır. Gelinlik kızlar en güzel elbiselerini giyerler. Yerler, içerler, eğlenirler. Pehlivanlar güreşirler; arada kalkan ve cirit oynandığı da olur. Nazilli'nin (Genceri) gibi Çağlak mesiresi de evlenecek olanlara bir tanışma vesilesi verir. Bu geleneği XVI. asır mutasavvıflardan Mecdüddîn Şeyhisa kurmuştur. Halk, Çağlak an'anesine pek bağlıdır.”)⁹⁷¹

1938 yılındaki kutlamalar için belediye tarafından önlemler festival başlamadan önce alınmıştır. Halkın gelip geçmesine engel olacak yollar tesviye edilmiş ve belirlenen yerden panayır alanına işleyecek araba, kamyon ve otomobillere vize yaptırmaları şartı getirilmiştir. Yine dışarıdan gelenler için birer aylık merakibi berriye resmi alınmıştır. 1938 yılında pehlivan güreşleri, cirit oyunları ve çeşitli müsabakalar yapılmıştır.⁹⁷²

1940 yılının Mart ayına rastlayan Çağlak festivalinde Hashoca mahallesindeki eski fabrika meydanlığından panayır mahalli olan Çağlak deresine kadar olan güzergâh üzerinde seyrüseferde intizamı temin, nakil vasıtaların seferlerini kontrol ve bir kazaya meydan verilmemesi için belediye bir talimatname yayınlamıştır. Buna göre; sıra ile yolcu almak, önünde yolcu almakta olan vesait hareket etmedikçe sıra ile hareket etmek önden hareket etmiş vesaiti hiç bir şekil ve suretle geçmemek, yarış etmemek, haddinden fazla yolcu almamak, saatte 20 kilometreden fazla suratla gitmemek ve hareket, kontrol ve panayır mahallinde bulunan memurların talimatlarına uymaları istenmiştir. Bu talimatnameye uymayanlar belediye encümeninde para cezası verilmiştir. Bu kişilerden biri de Çağlak festivalinde belediyenin ilan ettiği talimatnameye uymadığı gerekçesiyle Nuri Efe Ali'ye 15 lira para cezası verilmiştir.⁹⁷³

⁹⁷⁰ Özlem Ursavaş, “Manisa'nın Akhisar İlçesinde Kutlanan Çağlak Festivali Üzerine Bir İnceleme”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2018, C. 11, S. 23, s.112.

⁹⁷¹ İzdem, a.g.e., s.92.

⁹⁷² A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 333, Karar Tarihi: 24.03.1938, s.161; Anadolu, 25 Mart 1938, s.5.

⁹⁷³ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 389, Karar Tarihi: 08.04.1940, s.198.

1941 yılında Kaymakamlık tarafından Çağlak panayırının 23 Mart Pazar günü yapılması uygun görüldüğü belediyeye bildirilmiştir. Encümen Meclisi de gerekli düzenlemeleri yapmıştır. Yapılan düzenlemeler şöyledir;⁹⁷⁴

- 1) Vesaiti nakliyenin ve yollarının düzenlenmesi ve kazaya meydan verilmemesi
- 2) Vesaitlerin vizelerinin yapılması.
- 3) Bütün nakil vasıtaları ve binek hayvanları için gidiş istikameti Gördes caddesinden yapılacak ve geriye dönüş suyu caddesinden.
- 4) Bütün vesaiti nakliyen ve binek hayvanları yolda daima sağını takip edecek ve her vasıta önünde kendi cinsinden olan vesaitin önüne geçmeyecektir.
- 5) Bütün vasıtalar arasında yarış etmek yasaktır.
- 6) Otomobil ve otobüsler için saatte 20 kilometreyi geçemez ve hiç bir vesait haddinden fazla yolcu almayacaktır.
- 7) Otobüsler sıra ile hareket edecektir.

Küçük bir ırmağın ikiye ayırdığı, sırtlarında yer alan bağlarındaki ağaçlıklar altına serilmiş insan kalabalıkları arasından yarınki hayat arkadaşını seçmek ve birbirini beğenen gençlerin nişan ve nikâh arifesi olan Çağlak Festivali 23 Mart 1941 haftasında kutlanmaya başlanmıştır. Son Posta Gazetesinin 1941 yılı Çağlak Festivali ile ilgili gözlemleri şöyledir; *“otomobiller, arabalar saatlerce insan taşıdılar. Gene, insan kalabalıklarından uzaklaşarak kuytulara çekilmiş rengârenk kıyafette çiftler göze çarptı. Bunlar, yarının mesud yuvalarına namzed olanlardır.”*⁹⁷⁵

1942 yılı Çağlak Panayırı kutlamaları için halkı eğlendirmek yapılacak pehlivan güreşi cirit, değnek oyunları için yağ, bez, araba kirası, pehlivan ikramiyesi ve saire gibi tahakkuk edecek masrafların ödemesine ve Saban Yurdakul mutemet tayin edilmiştir.⁹⁷⁶

1.1.2. Atatürk Günü Kutlamaları

Mustafa Kemal Atatürk'ün Akhisar'a ilk ziyareti 5 Şubat 1923'te eşi Latife Hanım ile birlikte geldiği ziyarettir. Akhisarlılar tarafından coşku ve heyecanla istasyonda karşılanmıştır. Atatürk'ün Akhisar'ı ikinci Ziyareti şapka inkılabı dolayısıyla çıktığı yurt

⁹⁷⁴ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 361, Karar Tarihi: 20.03.1941, s.108.

⁹⁷⁵ Son Posta, 30 Mart 1941, s.6.

⁹⁷⁶ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 322, Karar Tarihi: 24.03.1942, s.180.

gezilerinde, Manisalılar tarafından davet edildiği ve Akhisar'a da uğradığı 10 Ekim 1925'tir. Bu ziyaretini sırasında Akhisar Belediyesi Hatıra Defterine şunları yazmıştır;⁹⁷⁷

“10 Teşrin-i Evvel 1925. Akhisar'da geçirdiğim birkaç saatlik çok uzun zamanlarda ancak vücut bulunabilecek çok kuvvetli, çok kıymetli bir hatıra yaratmaya kâfi gelmiştir. Memleket güzeldir. Halk temiz, samimi ve münevverdir. Hiss-i vefa bu muhitin havasında ne kadar derin bir imtizâcla mündemidir.

Gazi M. Kemal”

Atatürk'ün gösterdiği bu iltifatına bir teşekkür hatırası olarak 1937 yılında encümen meclisi tarafından bu günün Atatürk Günü olarak kutlanması yönünde bir teklif sunulmuş ve teklifin gerekli makamlarca kabul edilmesiyle 10 Ekim 1937 yılından itibaren Atatürk Günü olarak kutlanmaya başlanmıştır.⁹⁷⁸

10 Ekim 1938 yılında Büyük Şef Atatürk'ün Akhisar'a şeref verişlerinin 13. Yıl dönümü on binlerce Akhisarlının katılımıyla kutlanmıştır. Haber (Akşam Postası) Atatürk günü kutlamaları ile ilgili verdiği haber şöyledir;

*“Saat onda işaret fişegi ve onu müteakip istiklâl marşı ile merasime başlanmıştır. İlçebay kürsüye çıkarak bir nutuk irad etmiştir. Ondan sonra parti namına söylev verilmiş ve bunu okulların söylev ve manzumeleri takip etmiştir. Ortaokul direktörünün nutkunu, geçit resmi arka... (?) Gece geç vakitlere kadar fener alayı ve eğlenceler tertip olunarak milli oyunlar oynanmıştır.”*⁹⁷⁹

1.1.3. Önemli Günlerin Kutlanması

Gerek milli gerekse de dini bayramların organizasyon ve organizasyon masrafları belediyeler tarafından karşılanmaktadır. İncelenen dönem içerisinde dini bayramlar ve Ramazan için Akhisar Belediyesi, halka oruç açma zamanı bildirmek ve Ramazan bayramı için fişekler satın alırken milli ve kent için önemli olan günlerde yapılacak kutlamaların hem organizasyonunu hem de masrafını karşılamıştır.

⁹⁷⁷ Ayaz, a.g.t., s.214.

⁹⁷⁸ Encümen meclisinin aldığı karar için bkz. Ekler, Fotoğraf:20.

⁹⁷⁹ Haber (Akşam Postası, 7 İkinci Teşrin 1938, s.5; Anadolu, 13 Birinci Teşrin 1938, s.4.

1.1.3.1. 23 Nisan Kutlamaları

Türkiye’de çocuk bayramı kutlamaları Cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllardan itibaren çocukların şartlarına dikkat çekmek amacıyla bazı kuruluşların girişimiyle olmuştur. En önemli girişim Himaye-i Eftal Cemiyetinin girişimleridir. İleride çocuk esirgeme kurumuna dönüşecek olan bu kurum milli mücadele boyunca kimsesiz şehit çocuklarına yardım etmek amacıyla 1921 yılında Türkiye Himaye-i Eftal Cemiyeti olarak Ankara’da faaliyetlerine başlayan cemiyet tarafından ilk kez 1922 yılında yapılan kutlamalar ile 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlanmıştır. 23 Nisan Bayramı aslında 1921 yılından beri kutlanmaktadır. 1926’da “23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı” yanına “Çocuk Bayramı” eklenerek 1927 yılından itibaren “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” olarak kutlanmaktadır.⁹⁸⁰

1928 yılında Atatürk tarafından Türk çocuklarına armağan edilen⁹⁸¹ bu bayram Akhisar halkı tarafından her yıl coşkulu bir biçimde kutlanmıştır.

1939 yılında 23 Nisan kutlamalarında Cumhuriyet Meydanına bayraklar asılmıştır. Yine hükümet caddesine vecizeli yazılar yazılmıştır. Ancak 23/24 Nisan saat 13.00’den sonra başlayan fırtına Cumhuriyet meydanına asılan bayraklardan bazılarını zarar verdiği gibi hükümet caddesindeki vecizelerden bazıları silinmiştir. Zayi olan 5 bayrak yenileri ile değiştirilmiş ile silinen vecizler yeniden yazdırılmıştır.⁹⁸²

1.1.3.2. 30 Ağustos Bayramı Kutlamaları

Milli mücadelenin en önemli dönüm noktası olan 30 Ağustos ilk kez Afyon’da 1924 yılında Gazinin de katıldığı bir tören ile kutlanmıştır. Bu gün bayram olarak kutlanması yönündeki 791 sayılı kanunun 1926 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilmesiyle yürürlüğe girmesiyle başlamıştır.⁹⁸³

1938 yılında 30 Ağustos bayramını kutlamak için belediye binasının duvarlarına asılacak olan “Yaşa Atatürk” ışıklı levhasındaki patlak ışıklar değiştirilmiş ve yine

⁹⁸⁰ Meryem Akoğlu Kozak, Dilek Mutlu, “Dünden Bugüne 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Etkinlikleri” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.22, Kasım 2020, s.19.

⁹⁸¹ Ayaz, *a.g.t.*, s.201.

⁹⁸² *A.B.E.K.D.* (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 581, Karar Tarihi: 24.04.1939, s.108.

⁹⁸³ Dursun Ali Akbulut, “Samsunun “Gazi Günü” Ya da 19 Mayıs Bayramı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XI, S. 33, 1995, s.3-4.

bayram için elektrik fabrikasına “*Yaşa Ordu*” yazılı ışıklı levha yaptırılmıştır.⁹⁸⁴ Hem zafer bayramında hem de Akhisar’ın kurtuluş bayramı için 75 ufak ve 25 orta boy bayrak alınarak şehrin çeşitli yerline asılmıştır.⁹⁸⁵

1.1.3.3. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Teşkilatı Esasiye Kanununda yaptığı değişiklik ile hükümet şeklini cumhuriyete dönüştürmüştür. 1924 yılında 29 Ekim kutlamaları yapılmış ancak 29 Ekim’in bayram olarak kutlanması 1925 yılında yapılan 628 sayılı kanun ile 29 Ekim gerek içeride gerekse de dışarıda yapılacak milli bayram olarak tanımlanmıştır.⁹⁸⁶

Cumhuriyet Bayramının 15. yıl dönümünü daha fazla alaka, zevk ve neşe içinde kutlamak için diğer senelere nazaran iki misli masraf yapılması konusundaki C.H.P. genel sekreterliğinin buyruğu üzerine diğer senelere göre kutlamalar için 1938 yılında daha fazla masraf yapılmıştır.⁹⁸⁷

1938 yılında Cumhuriyet Bayramı için 150 liralık elabı nariye (havai fişek)⁹⁸⁸ alınmış ve elektrik fabrikasının ön cephesinin en yukarı kısmı olan 2’ nolu bayrak gönderi arasına elektrikli ampullerle “*Türk, Öğün, Güven, Çalış*” vecizesi yazılarak asılmıştır.⁹⁸⁹ Belediyenin önündeki havuzun etrafına 4 adet lale sütunu konmuş ve havuzun en üstüne bir Atatürk büstü yapılması düşünülmüş ancak havuzun çatının bunun için uygun olmadığı anlaşılmaması üzerine var olan fiskiyelere daha fazla fiskiye eklenerek daha fazla suyun fışkırtılması sağlanmıştır.⁹⁹⁰ Cumhuriyet Bayramı için belediye toplam 222,5 lira masraf yapmıştır.⁹⁹¹

1939 yılında Cumhuriyet Bayramı kutlamaları çerçevesinde cumhuriyet balosu C.H.P. Akhisar teşkilatı tarafından verilmiştir.⁹⁹² Yine 1939 yılı Cumhuriyet bayramı

⁹⁸⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1157, Karar Tarihi: 22.08.1938, s.138.

⁹⁸⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1162, Karar Tarihi: 25.08.1938, s.140.

⁹⁸⁶ Akbulut, a.g.m., s.3.

⁹⁸⁷ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:303, Karar Tarihi 17.03.1938, s.150.

⁹⁸⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 997, Karar Tarihi 28.07.1938, s.116.

⁹⁸⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1282, Karar Tarihi 26.09.1938, s.157.

⁹⁹⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1353, Karar Tarihi 20.10.1938, s.169.

⁹⁹¹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1418, Karar Tarihi 29.11.1938, s.182.

⁹⁹² A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 1420, Karar Tarihi: 23.10.1939, s.49.

kutlamaları için bütçeden 300 lira ayrılmış ancak kutlamalar için bu para yetmediğinden 100 lira daha ek ödenek ayrılmıştır.⁹⁹³

1940 yılında Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için 155 lira masraf yapılırken⁹⁹⁴ 1941 yılında Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için 25 liralık gösteri fişegi sipariş edilmiş⁹⁹⁵ ve Cumhuriyet Bayramı şerefine yapılacak balo için 75 lira Balo Komitesi Başkanı Adnan Yar'a verilmiştir.⁹⁹⁶

20. yıl Cumhuriyet Bayramında kullanılmak için lüzum gösterilen ateş oyuncakları sipariş suretiyle satın alınmıştır.⁹⁹⁷ Cumhuriyet Bayramı için 244,49 lira masraf yapılmıştır.⁹⁹⁸

1.1.4. Akhisar'ı Ziyaret Edenler

1938-1945 yılları arasında Akhisar'ı ziyaret eden ve belediye tarafından kendisine ziyafet tertip edilen önemli kişiler şunlardır:

Mayıs 1938'de Manisa valisi Lütfü Kırdar Akhisar ve civar köylerde bazı teftişlerde bulunmak için Akhisar'a gelmiş⁹⁹⁹ ve 2 gün Akhisar'da kalmıştır. Yaya köy ile Sındırgı yolu ve civarında yapılan teftiş için 1 otomobilin 45 lira, yemek ve yatak ücreti için 18 lira 20 kuruş bir masraf yapılmıştır.¹⁰⁰⁰

Ağustos 1938'de Başbakan Celal Bayar Akhisar'ı ziyaret etmiştir. İstasyon ve şehir süslenmiş ve Celal Bayar'a ikramlar yapılmış¹⁰⁰¹ Belediye binasına tak ve bayraklar asılmıştır.¹⁰⁰² Akhisar'da toplam 49 dakika kalan Bayar, şehrin genel durumu ile ilgili bilgi almış ve otomobille şehrin içinde bir gezinti yapmıştır. Bu ziyaret sırasında tütüncüler, havaların kurak olmasından dolayı mahsulün dönümünden az kilo verdiğini ve geçen seneye göre rekoltenin düşük olduğunu söylemelerini üzerine Bayar, “Zarar

⁹⁹³ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 1500, Karar Tarihi: 20.11.1939, s.68

⁹⁹⁴ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1494, Karar Tarihi: 11.11.1940, s.27.

⁹⁹⁵ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1822, Karar Tarihi: 14.10.1941, s.91.

⁹⁹⁶ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1837, Karar Tarihi: 17.10.1941, s.94.

⁹⁹⁷ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1228, Karar Tarihi: 23.07.1943, s.147.

⁹⁹⁸ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1842, Karar Tarihi: 06.11.1943.

⁹⁹⁹ Tan, 17 Mayıs 1938, s.8.

¹⁰⁰⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 611, Karar Tarihi: 19.05.1938, s.32.

¹⁰⁰¹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1124, Karar Tarihi 18.08.1938, s.134.

¹⁰⁰² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1163, Karar Tarihi 22.08.1938, s.138.

yok. Fiyat farkıyla bu noksanı kapatırız. Vaziyet iyidir.” diye müjde vermiştir.¹⁰⁰³ Başbakanın ziyareti için yapılan masrafların toplamı 191 lira 43 kuruştur.¹⁰⁰⁴

Nisan 1939’da Manisa ve ilçelerindeki öğretmenlerinin 15 günde bir yaptıkları gezintilerinin 4.’sünü Akhisar’a yapmışlardır. Maarif müdürünün başkanlığı altında yapılan bu gezintiye Turgutlu, Salihli, Alaşehir, Akhisar, Kırkağaç, Soma öğretmenleri katılmıştır. Öğretmenler, Gazi ilkokulunda misafir edilmişler ve akşama kadar “Coğrafyanın tedrisi usulü” hakkında müzakere ve tartışmalarda bulunmuşlardır.¹⁰⁰⁵

1940 yılında Akhisar halkına paraşütle atlama gösterileri yapmak ve konferanslar vermek üzere Türk Kuşu Çocukları Akhisar’a gelmiştir. Bunların karşılama ve ikramı partice temin edilmiş ve belediye tarafından yalnız bir öğle ziyafeti verilmiştir. Gösterilere bütün halkın iştiraki için Tayyare meydanına kadar gidip gelmek üzere otobüs vesaire vesaitin ihtikârına meydan kalmamak için beher insandan 10 kuruş ücret alınmıştır.¹⁰⁰⁶ 01 Ağustos’ta saat 19.00’da İzmir’e inen Yarbay Osman Baykal’ın kumandasındaki iki tayyareden oluşan hava filosu iki gün İzmir’de kalmıştır. Bu tayyareler 03 Ağustos’ta Akhisar’a uçmuş ancak inmeden paraşütçüleri bıraktıktan sonra İzmir’e geri dönmüştür.¹⁰⁰⁷ Tayyare meydanında yapılan paraşüt atlamalarında, paraşütçülerden Bayan Edibe’nin yere inişi Akhisarlılar tarafından hararetle bir şekilde alkışlanmıştır.¹⁰⁰⁸

Şubat 1941’de Manisa Valisi Akhisar’ı ziyaret etmiştir. 31 Aralık ve sonraki günlerde yağın yağmurun sebep olduğu sel baskının etkilerini incelemiştir. Manisa Valisi Faik Türel incelemelerini bitirdikten sonra belediye binasında dinlenmiş ve sonrasında Akhisar Tütüncüler Bankası’nın açılış merasimine katılarak bankanın açılış kurdelesini kesmiştir. Akşamına belediye binasında ziyafet tertip edilmesine müteakip Tayyare Sinemasında, ortaokul Türkçe Hocası Pakize tarafından geliri sınırda bekleyen kahraman askerlere aktarılacak olan *Belkis* adlı piyes oynanmıştır.¹⁰⁰⁹ Halkevinin gösteri kolu

¹⁰⁰³ Yeni Asır, “Başvekilin Akhisar’da Yaptıkları Tetkikler”, 24 Ağustos 1938, s.2.

¹⁰⁰⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1351, Karar Tarihi 20.10.1938, s.169.

¹⁰⁰⁵ Tan, 17 Nisan 1939, s.4.

¹⁰⁰⁶ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1104, Karar Tarihi: 02.08.1940, s.166.

¹⁰⁰⁷ Halkın Sesi, 01 Ağustos 1940, s.1. Vakit, 04 Ağustos 1940, s.1; Haber (Akşam postası), 04 Ağustos 1940, s.4; Posta, 04 Ağustos 1940, s.3; Tasviri Efkâr, 04 Ağustos 1940, s.3; Tan, 04 Ağustos 1940, s.4; Cumhuriyet, 04 Ağustos 1940, s.3.

¹⁰⁰⁸ Halkın Sesi, 03 Ağustos 1940, s.1; Yeni Asır, 02 Ağustos 1940, s.1; Yeni Asır, 03 Ağustos 1940, s.1.

¹⁰⁰⁹ Son Posta, 15 Şubat 1941, s.6.

tarafından oynanan bu oyun, halkevinin sosyal yardım koluna yüklü bir miktar varidat sağlamıştır. Sağlanan bu varidat ile askerlere kışlık hediye alınmıştır. Oynanan piyes sonrası sosyal yardım koluna sağlanan varidat ve kadın azaların kışlık hediye toplamak için yaptıkları gayret sonrası 10000 parçadan fazla kışlık eşya toplanmıştır.¹⁰¹⁰

Mayıs 1941’de Manisa Vilayeti C.H.P. müfettişi Giresun mebusu Doktor Vasif Somyürek ve vilâyet parti idare heyeti başkanı Kenan Çapan Akhisar’a gelmiş ve istasyonda karşılanmıştır. Müfettiş, gerek merkez ve nahiyeler parti işlerini tetkik ve teftişten geçirmiş, halkla görüşmeler yapmıştır. Müfettişin merkez ve nahiyelerdeki teftişleri 2 gün devam etmiştir.¹⁰¹¹

Eylül 1943’te Akhisar’daki zirai durumu tespit etmek üzere gelen 10 kişilik Yüksek Ziraat talebelerinden 11 kişilik misafirler 5 gün şehirde kalmışlardır. 5 gün ikamet edecekleri yer olan şöhet Otelinde yatak başı 60’şar kuruştan 33 liralık yatak masrafları Akhisar Belediyesi tarafından karşılanmıştır.¹⁰¹² Kasım 1943 tarihinde Balıkesir Valisi, Akhisar’ı ziyaret etmiştir.¹⁰¹³ Balıkesir valisine ziyafet verilmiştir. Verilen ziyafet için 35 lira 10 kuruş masraf yapılmıştır.¹⁰¹⁴

Mart 1944’de Manisa’dan İsmet İnönü kız enstitüsü ve Manisa ortaokulu izcilerinden oluşan 50 kişilik bir grup Akhisar’ı ziyarete gelmiştir. Gelen gruba halkevi salonunda çay ziyafeti verilmiştir. Ziyafette, çay, pasta ve bisküvi ikram edilmiştir. Yapılan bu ziyafetin masrafı 59 lira 72 kuruştur.¹⁰¹⁵ Temmuz 1944’de Akhisar’da yapılacak olan fidanlık mahalli için İzmir Depo Orman Müdürü şehre gelmiş ve kendisine ziyafet verilmiştir. Verilen ziyafetin masrafı 35 lira 75 kuruştur.¹⁰¹⁶ Eylül 1944’de İnhisarlar Vekili Akhisar’ı ziyaret etmiştir. İnhisarlar Vekili şerefine bir şölen verilmiş ve bu şölenin masrafı 80 liradır.¹⁰¹⁷ Ekim 1944’de Ziraat Vekili Akhisar’ı ziyaret etmiştir. Ziraat Vekili, otomobil ile gidilerek Kapaklı’da karşılanmış ve kendisine ziyafet

¹⁰¹⁰ Son Posta, 02 Mart 1941, s.6.

¹⁰¹¹ Son Posta, 07 Mayıs 1941, s.6.

¹⁰¹² A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1625, Karar Tarihi:21.09.1943.

¹⁰¹³ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1887, Karar Tarihi: 18.11.1943.

¹⁰¹⁴ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1887, Karar Tarihi: 18.11.1943

¹⁰¹⁵ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 568, Karar Tarihi: 24.03.1944, s.34.

¹⁰¹⁶ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1136, Karar Tarihi:18.07.1944, s.129.

¹⁰¹⁷ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1289, Karar Tarihi:15.09.1944, s.174

verilmiştir. Ziyaret dolayısıyla toplam 141 lira masraf yapılmıştır.¹⁰¹⁸ Kasım 1944'te Milli Müdafaa Vekili ve Manisa Mebusu Ali Rıza Artunkal (?) Akhisar'ı ziyaret etmiş ve şereflerine ziyafet verilmiştir.¹⁰¹⁹

Şubat 1945'te Afyon Mıntıka Komutanı Tümgeneral Sadık Aldoğan Akhisar'ı ziyaret etmiş ve kendisine ziyafet verilmiştir.¹⁰²⁰ Haziran 1945'te Manisa'dan gelen kültür heyetine bir akşam yemeği verilmiştir.¹⁰²¹ Temmuz 1945'te Akhisar'a gelen Harp Akademisi öğretmen ve öğrenci subayların şerefine bir akşam yemeği verilmiştir.¹⁰²² Ağustos 1945'te Akhisar'ı şerefliendiren Orgeneral Abdurrahman Nazif Gürman adına bir şölen verilmiştir.¹⁰²³

2. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA AKHİSAR'DA EKONOMİ, FİYATLAR, KARABORSACILIK ve BUNUN SOSYAL YAŞAMA ETKİLERİ

İncelen dönem içerisinde gerek encümen meclisi, gerek belediye meclisi Akhisar'da satılan malların fiyatlarını bazen nark koyarak, bazen satışı yapan kişilerden gelen talepler doğrultusunda, bazen yakın illerdeki satış fiyatlarına baktığı gibi bazen de üst merci bakanlıklara yazarak belirlemeye çalışmıştır. Fiyatlar incelenirken 6'şar aylık dönemleri ve belirlenen fiyatların en düşük/yüksek olduğu zaman aralığı seçilmiştir.

2.1. Savaş Ekonomisinin Sosyal Yaşama Etkisi

Eylül 1939 yılında başlayan 2. Dünya Savaşı ile birlikte Türkiye yeni bir döneme girmiştir. 1939 yılında Refik Saydam TBMM'de yaptığı konuşmada Türkiye'nin zirai üretim ile ilgili bir sıkıntısının olmayacağı, ekmek ve un ile ilgili herhangi bir sorun

¹⁰¹⁸ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1396, Karar Tarihi:24.10.1944, s.5.

¹⁰¹⁹ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1505, Karar Tarihi:14.11.1944, s.24.

¹⁰²⁰ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 150, Karar Tarihi: 02.02.1945, s.102.

¹⁰²¹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 592, Karar Tarihi:22.06.1945, s.35.

¹⁰²² A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 640, Karar Tarihi: 17.07.1945, s.53.

¹⁰²³ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 740, Karar Tarihi: 28.08.1945, s.87.

yaşanmayacağını belirtmiştir.¹⁰²⁴ Ancak bu durum uzun sürmemiş, Türkiye savaşa girmemesine rağmen savaşın getirdiği tüm sorunlarla uğraşmak zorunda kalmıştır.

1938 yılının Mart'ında un fiyatlarının düşmesi sonucunda 1. nev'i ekmeğin kilosu 9 kuruş, 2. nev'i ekmeğin kilosu 8 kuruş ve 278 gram üzerinde çıkarılan pidenin fiyatı yüz para olarak belirlenmiştir.¹⁰²⁵ Ancak bu durum uzun sürmemiştir. Haziran ayında un stoklarının azalmaya başlaması ve fırıncıların bu fiyatlarla çok ekmek çıkaramadıklarını şikâyet etmiştir. Bunun üzerine Belediye Encümeni 1. nev'i ekmeğin kilosunu 9,5 kuruş ve 2. nev'i ekmeğin kilosunun 8,5 kuruşa satılmasına ve sonraki süreçte ekmek fiyatlarının belirlenmesinde un fiyatlarının referans alınmasına karar almıştır.¹⁰²⁶

1938 yılında bozuk ekmeklerin hangi fırına ait olduğu tespit edebilmek için belediye encümeni ekmeklerin üzerine fırıncıların kendi damgalarını hamurlarının üzerine basmaları zorunlu hale getirilmiştir.¹⁰²⁷

1939 yılında elektrik fabrikasındaki lokomobilin güçlendirilmesi ve şehirde yeni bir şebekenin kurulmasıyla elektrik teşkilatı Akhisar'da gelişmiştir. Gelişen elektrik teşkilatı sebebiyle emek çıkaran fırınlara hamur yoğurma makinası kullanımı zorunlu tutulmuş ve 15 Temmuz 1939 tarihine kadar fırıncılara yoğurma makinalarını temin etme konusunda izin verilmiştir. Bu tarihe kadar hamur yoğurma makinası olmayan fırınların kapatılması kararlaştırılmıştır.¹⁰²⁸

Belediye encümeni, amelelerin sabah saat 7'den evvel iş başı yaptıklarını dikkate alarak ekmek vezin ve muayenelerinin her halde yarım saat evvel bitirilmesine karar vermiştir. Ayrıca aykırı/noksan ekmek çıkaran fırıncıların önüne geçmek için günde 3 defa kontrol yapılacağı kararı fırıncılara bildirilmiştir.¹⁰²⁹

2. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Türkiye'de kısmi seferberlik ilan edilmiş ve üretimde çalışan 1000000 genç silahlantına almıştır. Üretimdeki erkek nüfusun silahlantına

¹⁰²⁴ Bülent Bakar, "İstanbul'da Ekmek Karnesi Uygulaması, Karne Ve Ekmek Suistimalleri", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 2013, C.12, S.24, s.5.

¹⁰²⁵ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 308, Karar Tarihi: 17.03.1938 s.151.

¹⁰²⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 846, Karar Tarihi: 23.06.1938, s.81.

¹⁰²⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1170, Karar Tarihi 25.08.1938, s.141.

¹⁰²⁸ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 662, Karar Tarihi: 04.05.1939, s.125.

¹⁰²⁹ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 781, Karar Tarihi: 25.05.1939, s.142.

alınmasıyla özellikle tarım ve sanayi alanlarında üretim miktarları düşmüştür.¹⁰³⁰ Bu durum da tüketime olan talebi artırırken, üretimin düşmesi sonucuna bağlı olarak fiyatların artmasına sebep olmuştur. Fiyatların artışını, kısa yoldan haksız kazanç ve halkın ihyacı olan ürünlerin stoklanmasını engellemek için hükümete fiyat belirleme dâhil geniş yetkiler veren ve 2. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin ekonomi politikalarının temeli olan Milli Korunma Kanunu 18 Ocak 1940'ta Refik Saydam hükümeti tarafından çıkarılmıştır. Çıkarılan bu kanun, ekonomi konularında Bakanlar Kuruluna geniş yetkiler vermektedir. Kanunun uygulanması tarım alanında üretilen ürünlere piyasa koşullarından daha aşağı bir fiyat koyarak Toprak Ofislerinin buğday depolamasını sağlamak amacıyla kullanılmıştır.¹⁰³¹ Çünkü Toprak Ofisi, 1940 yılı için buğday üretimi açısından bereketli bir yıl olmasına rağmen halkın mevcut şartlardan dolayı duyduğu rahatsızlık ve tüccarların beklentileri sonucu depolarını dolduramamıştır.¹⁰³² Bu durum Toprak Ofisinde bulunan buğday stoklarının azalmasına ve buğday fiyatlarının yükselmesine sebep olmasıyla halkın iiaşesi konusunda sıkıntıların yaşanmasına sebebiyet vermiştir.

Hükümet halkın yaşadığı iiaşe sorunu çözmek ve Toprak Ofisi stoklarını doldurmak için milli korunma kanunundan hareketle Aralık 1940'ta çiftçinin elinde bulunan hububat ürünlerini belirli bir fiyat üzerinden satın alarak buğday ve un stoku yapmayı hedeflenmiştir.¹⁰³³

1940 yılında ekmek tarifleri ve fiyatlarında oluşturulan tarife fırıncılara ilan olunmuştur. İlan olunan tarife şöyledir:

- 1) Ekmekler 10'ar kuruşluk çıkarılacaktır.
- 2) 2. Kilosu 10,5 kuruş olan 1. nev'i ekmeğin (953) gram ve kilosu 9 kuruş olan 2. nev'i ekmeğin 10 kuruşluğu (1112) gram olacaktır.
- 3) 1. nev'i ekmeğin un evsafı 70 randımanlı ve 2. nev'i ekmeğin un evsafı 80 randımanlı olacaktır.
- 4) 100'er paralık pideler birinci ekmek unundan çıkarılacaktır.

¹⁰³⁰ Mustafa Yahya Metintaş, Mehmet Kayıran, "Refik Saydam Hükümetleri Döneminde Türkiye'nin Ekonomi Politikası (1939- 1942)", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, C.9, S.2, s.168.

¹⁰³¹ Sabit Dokuyan, "İkinci Dünya Savaşı Sırasında Yaşanan Gıda Sıkıntısı Ve Ekmek Karnesi Uygulaması", *Turkish Studies*, 2013, C.8, S.2, s195.

¹⁰³² Bakar, a.g.m.,s.6.

¹⁰³³ Bakar, a.g.m., s.7; Dokuyan, a.g.m., s.197.

- 5) Lokanta, aşçı ve helvacı ve kebabçılar için yüz paralık ekmekler çıkarılmağa devam olunacaktır.
- 6) Lokanta, aşçı, helvacı ve kebabçı ve sair satıcılar bu nev'i akidelerden dükkânlarında bulunduracaktır ve halka satacaklardır.¹⁰³⁴

Haziran ayında 1. nev'i ekmeğin kilosu 11,5 kuruş ve 870 gram ve 2. nev'i ekmeğin kilosu 10 kuruş ve 1000 g olacak şekilde çıkarılmaya başlanmış¹⁰³⁵ ve unun kilosunun satış fiyatı ise 15 kuruş olarak belirlenmiştir.¹⁰³⁶

Ağustosun 15. gününden itibaren 2. nev'i ekmeğin kepeksiz kuru mal undan yaptırılacağından fırıncıların ellerinde bulunan 2. nev'i ekmeklere ait unların bu müddet zarfında ellerinden çıkarmaları ve kuru mal un tedarik etmeleri istenmiştir.¹⁰³⁷ Ancak Akhisar'da yeteri kadar kuru mal un olmadığı için Konya'ya fiyatı sorulmuş ve telgrafla ulaşan cevapta kuru mal unun çuvalı 740 kuruş olduğu belirtilmiştir.¹⁰³⁸ Belediye daha ucuza kuru un bulmak için fiyat araştırmaya devam etmiş ve bu unların 15 Ağustos'a kadar yetişmeyeceği anlaşıldığından 2. nev'i ekmeğin 80 randımanlı undan yapılmaya devam edilmiştir.¹⁰³⁹

Belediye tarafından Balıkesir unları üzerine yapılan fiyat araştırmasında 70 randımanlı Balıkesir unu 920 kuruştan 955 kuruşa, 80 randımanlı Balıkesir unu 870 kuruştan 885 kuruşa yükseldiği anlaşıldığından 1. ve 2. nev'i ekmeklere 20'şer para zam yapılmıştır. Buna göre yeni ekmek fiyatları 70 randımanlı undan çıkarılan 1. nev'i ekmeğin 10 kuruşluğu 870 gram (kilosu 11,5 kuruş), 80 randımanlı undan çıkarılan 2. nev'i ekmeğin 10 kuruşluğu 952 gramdan (kilosu 10,5 kuruş) satılmaya başlanmıştır.¹⁰⁴⁰

Un fiyatlarında sürekli bir yükselmenin olmasından dolayı fırıncılar ekmek fiyatların yükseltilmesi konusunda istekleri doğrultusunda belediye, un fiyatları için bazı belediyelerden un fiyatları hakkında bilgi istemiştir. İzmir, Kütahya, Konya ve Balıkesir belediyelerinden gelen cevapta 70 randımanlı unda 20 kuruş, 80 randımanlı unda 50 kuruş fark olduğu anlaşılmıştır. Yeni ekmek fiyatları, 1. nev'i ekmeğin 10 kuruşluğu 833 gram

¹⁰³⁴ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 258, Karar Tarihi: 11.03.1940, s.169.

¹⁰³⁵ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 853, Karar Tarihi: 06.06.1940, s.123.

¹⁰³⁶ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 882, Karar Tarihi: 13.06.1940, s.129.

¹⁰³⁷ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1078, Karar Tarihi: 29.07.1940, s.163.

¹⁰³⁸ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1107, Karar Tarihi: 02.08.1940, s.166.

¹⁰³⁹ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1144, Karar Tarihi: 13.08.1940, s.172.

¹⁰⁴⁰ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1183, Karar Tarihi: 22.08.1940, s.179.

(kilosu 12 kuruş), 2. nev'i ekmeğin 10 kuruşluğu 869 gramdan (kilosu 11 kuruş) satılmaya başlanmıştır.¹⁰⁴¹

1940 yılın son aylarına doğru Akhisar'da un konusunda sıkıntılar yaşanmaya başlanmıştır. Akhisar halkı tütün ve üzüm yetiştiriciliği ile uğraştığı için ihtiyaç duyulan unlar Konya, Kütahya, Turgutlu ve Balıkesir'den getirilmiştir. Gelen unların içeriği belediyenin ekmek yapma tarifesine uymadığı için belediye tarafından İzmir'den bir vagon kırma un getirilmiştir.¹⁰⁴² Yine un bulma sıkıntısından dolayı belediye encümeni fırıncılara simitlerin 40 paralık çıkarılmasını bildirmiş ve aksine hareket edenlere ceza uygulanmıştır.¹⁰⁴³

Aralık 1940 yılında tekrar İzmir'den un siparişi için fiyat araştırması yapılmış ve un fiyatlarının bir öncekine nazaran kilo başına 2,5 kuruş arttığı anlaşılmıştır. Un alınacak fabrika, toprak ofisinin buğday vermediğini ancak Pazartesi günü alınacak buğdaylar ile Akhisar Belediyesi'nin ihtiyacını karşılayacaklarına dair telgraf göndermiştir. Önceki un fiyatı ile yeni un fiyatı arasındaki farkı kapatmak için fırıncılardan çuval başına 2 lira 55 kuruş fark alınmıştır. Un fiyatlarındaki bu artış hemen ekmek fiyatlarına yansımıştır. Yeni fiyatlar 1. nev'i ekmeğin 10 kuruşluğu 727 gram (kilosu 13 kuruş 30 para), 2. nev'i ekmeğin 10 kuruşluğu 784 gramdan (kilosu 12 kuruş 30 para) satılması kararlaştırılmıştır.¹⁰⁴⁴ Belirlenen bu fiyatlar un fiyatlarının yüksekliğinden dolayı fırıncılar tarafından Aralık ayında tekrar fiyat yükseltme talebinde bulunmaları üzerine fiyatlar yeniden belirlenmiştir. Yeni fiyatlar 1. nev'i ekmeğin 10 kuruşluğu 717 gram (kilosu 13 kuruş 95 para), 2. nev'i ekmeğin 10 kuruşluğu 772 gramdan (kilosu 12 kuruş 95 para) ve pidenin 2,5 kuruşluğu 173 gram (kilosu 14,50 kuruş) olarak satılması encümen meclisince karar verilmiştir.¹⁰⁴⁵

Mart 1941'de Uncu Abdürrahim Sağbaş'ın un fiyatlarının yükseltilmesi yönündeki isteği encümen meclisinde görüşülmüştür. Unların Eskişehir'den geldiği göz önüne alınarak çuvalının 14 lira 5 kuruşa ve perakende kilosunun 20 kuruşa satılmasına karar vermiştir.¹⁰⁴⁶

¹⁰⁴¹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1363, Karar Tarihi: 03.10.1940, s.7.

¹⁰⁴² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1390, Karar Tarihi: 10.10.1940, s.11.

¹⁰⁴³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1457, Karar Tarihi: 25.10.1940, s.21.

¹⁰⁴⁴ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1615, Karar Tarihi: 09.12.1940, s.45.

¹⁰⁴⁵ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1712, Karar Tarihi: 30.12.1940, s.58.

¹⁰⁴⁶ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 358, Karar Tarihi: 20.03.1941, s.108.

Ağustos 1941’de Akhisar’a Kütahya’dan 210 çuval un verilmesi emir buyrulmuştur. Kütahya’dan getirilecek unların takibi için Ticaret Odası Başkâtibi görevlendirilmiştir.¹⁰⁴⁷ Kütahya’dan getirilen buğday unlarının kilosunun satış fiyatı 14,5 kuruştur.¹⁰⁴⁸

Un tüketimini azaltmak için 1941 yılında tek tip ekmek üretimine geçilmiş ancak sonra bundan vazgeçilmiştir. Un tüketimini azaltmak ve ekmek ihtiyacını karşılamak için yapılan bu tedbirler yeterli olmayınca 24 Kasım 1941 yılı Bakanlar Kurulu kararıyla buğday unundan ekmek, şehriye, peksimet, bisküvi ve simit hariç başka ürün yapılması, satılması ve tüketilmesi yasaklanmıştır.¹⁰⁴⁹ Simit yapımının yasaklanması üzerine börekçiler, içerisinde un bulunmayan pastalara izin verilmesi ve börek yapmak için izin istemişlerdir.¹⁰⁵⁰ Ticaret Vekâletinden gelen tamimle unsuz pastaların yapımına izin verilmiştir.¹⁰⁵¹

Kasım 1941’de unun çuval fiyatı 1246 kuruşa yükselmesi üzerine fırıncı ve diğer masraflar dâhil ekmeğin 950 g satış fiyatı 12 kuruş olarak belirlenmiştir.¹⁰⁵² Yine Kasım ayında ekmeklerin hamur çıkmakta olduğu konusunda şikâyetlerin artması ve doktorluk tarafından raporların da bu şikâyetleri desteklemesi üzerine doktorluk tarafından tavsiye edilen çözüm önerisi kabul edilmiştir. Buna göre, ekmeklerin toparlak değil baston şeklinde ve üzerinin yarılarak çıkarılması kararlaştırılarak fırıncılara duyurulmuştur.¹⁰⁵³ Bu karara uymayanlar hakkında 3764 sayılı kanun gereğince cezalandırılmıştır. Örneğin, Hakkı Pişkin, hamur ekmek çıkardığı gerekçesiyle 5 lira hafif para cezası verilmiştir.¹⁰⁵⁴

1941 yılının son Aralık ayında un fiyatlarındaki aşırı yükselme sonucunda ekmeklerin 950 g ve 16, 0,025 kuruştan satılmaya başlanmıştır.¹⁰⁵⁵

1938-1941 yılları arasında Akhisar’da un fiyatlarındaki artış ve buğday bulamama sıkıntısı 1940 yılından itibaren başlamıştır. Bunun da temel sebebi tüm Türkiye’de olduğu gibi seferberlik öncesinde yeteri miktarda üretilen buğday stokunun tükenmeye

¹⁰⁴⁷ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1518, Karar Tarihi: 15.08.1941, s.50.

¹⁰⁴⁸ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1503, Karar Tarihi: 15.08.1941, s.48.

¹⁰⁴⁹ Bakar, a.g.m., s.8; Tan, “Buğday Unundan Yapılan Maddeler”, 27 Kasım 1941, s.1.

¹⁰⁵⁰ Tan, “Börek yapabilmek için Börekçiler izin İstiyor”, 11 Kasım 1941, s.2.

¹⁰⁵¹ Akşam, “Unsuz Pasta Yapılacak”, 12 Aralık 1941, s.4; Cumhuriyet, “Yeni Çeşid pastalar”, 12 Aralık 1941, s.2; Son Telgraf, “Unsuz Pasta İmaline İzin Verildi”, 12 Aralık 1941, s.3.

¹⁰⁵² A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1873, Karar Tarihi: 04.11.1941, s.98.

¹⁰⁵³ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1938, Karar Tarihi: 18.11.1941, s.106.

¹⁰⁵⁴ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1959, Karar Tarihi: 02.12.1941, s.110.

¹⁰⁵⁵ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 2018, Karar Tarihi: 18.12.1941, s.117.

başlamasından kaynaklanmaktadır. -seferberlik ile tarımdaki erkek gücü tarımdan çekilip silahaltına alınmıştır.- Örneğin Akhisar’da 1937 ve 1938 yıllarında 13000000’ar kilo buğday üretilirken 1940 yılında 5760 kilo buğday, 1941 yılında ise sadece 2800 kilo buğday üretilmiştir.¹⁰⁵⁶

1942 yılının Ocak ayında un fiyatlarında aşağı yönlü bir düşüş olması üzerine 10 Ocaktan itibaren ekmeğin 950 g 15 kuruştan satılmasına dair encümen meclisinin aldığı karar fırıncılara duyurulmuştur.¹⁰⁵⁷

Alınan tüm önlemler halkın ekmek ihtiyacını karşılamaya yetmeyince hükümet ekmeğin karne ile satılması yoluna gitmiştir. Ekmek karnesi uygulaması ile birlikte kime ne kadar ekmek verileceği gündeme gelmiştir. Hükümet, ekmek miktarlarını belirlerken halkın durumunu da göz önüne alarak 3 farklı ekmek istihkakı belirlemiştir. Buna göre sınıflar ve miktarları şöyledir; 7 yaşına kadar olan çocuklar için 187,5 gram, 7 yaşından yukarı çocuklar, memur, bakkal, kahveci, terzi vb. halka günde 375 gram, Demirci, vatman, hamal, ateşçi vesaire ile birlikte ağır sanayide çalışanlara günde 750 gram ekmek verilmesi şeklindedir.¹⁰⁵⁸ Ocak 1942 itibariyle Türkiye’de ekmek karne ile verilmeye başlanmıştır.¹⁰⁵⁹

Ekmek karnesinin uygulanması sebeplerini oluşturan nedenler yukarıda belirtilmiştir. Dolayısıyla karne sistemi ve ekmek karnesi uygulaması ile ilgili bilgilerin verilmesi bu kısımda uygun görülmüştür.

Türkiye’de uygulanan ekmek karnesi uygulamasına gelmeden karne sistemi ve 2. Dünya Savaşı yıllarında uygulanan karne sistemlerinden önce bahsetmek yerinde olacaktır. Karne sistemi, Karne sistemi, ekonomik kriz ve olağanüstü dönemlerde zorunlu ve piyasada zor bulunan bir tüketim maddesinin göreceli olarak halkın eşit bir biçimde ulaşmasını sağlayan bir sistemdir. Karne sistemi ile devlet piyasada bulunması zorlaşan veya pahalılaşan tüketim mallarına olan ihtiyacı azaltabildiği gibi bu yolla da fiyatların artışını kontrol edebilmektedir. 2. Dünya Savaşı yıllarında uygulanan iki türlü karne sistemi vardır. Bunlar İngiliz ve Alman karne sistemleridir. İngiliz karne sistemi esnek ve karne ile dağıtılan maddeler arasından kişiye seçme hakkı sunmaktadır. Alman karne

¹⁰⁵⁶ Tüzün, *a.g.t.*, s.6.

¹⁰⁵⁷ *A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942)*, Karar No: 53, Karar Tarihi: 07.01.1942, s.139.

¹⁰⁵⁸ Bakar, *a.g.m.*, s.16.

¹⁰⁵⁹ Cumhuriyet, “Ekmek Tevziat Ay Başından İtibaren Karne İle Yapılacak”, 24 Aralık 1941, s.1.

sistemi sert ve karne ile dağıtılacak maddelerin türleri ve miktarları devlet tarafından belirlenen ve kişinin seçme hakkının bulunmadığı bir sistemdir.

Ekmek fiyatlarının artışlarının sebepleri yukarıda da bahsedildiği üzere, askeri seferberlik yüzünden tarım gücündeki erkek nüfusun üretimden çekilmesi, üretilen buğdayın nakliyatı sırasında yaşanan sorunlar, ve insanların savaş dolayısıyla psikolojik olarak ekmek alıp bunları kurutarak stoklaması gibi sebeplerden dolayı Türkiye’de ekmek karnesi uygulanmıştır. Türkiye’nin uyguladığı karne sistemi Alman karne sistemidir.

2. Dünya Savaşı’nda Türkiye’deki hükümet ekmek karnesi uygulamasıyla herkesin ihtiyaç duyduğu şeylere ulaşmasını karne ile garanti altına almak ve savaşın getirdiği sıkıntılardan herkesin etkilendiğini ve birlikte mücadele ederek bu zorlukların üstesinden gelinebileceğini göstererek bir birliktelik ve halkta moral yaratmayı hedeflediği söylebilir. Bu hedeflere ulaşmak ve halkın temel tüketim maddesi olan ekmeğin herkese eşit bir biçimde dağıtılması için Türkiye Alman karne sistemini benimsemiştir. Alman karne sisteminin başarılı olması için iyi bir idari yapı ve organizasyon gerektirmektedir. Fakat Türkiye’nin etkili bir idari alt yapın ve organizasyona sahip olmaması, dağıtılacak maddelerin depolanmasında yaşanan sorunlar, nitelikli personelin olmaması, karne sisteminde görev alan personelin uygulama sırasında kanun dışı hareketlerde bulunması gibi sebepler halkın karne sistemine karşı çıkmasına sebep olmuştur.

Halkın karne sistemine karşı çıkmasının başında ilk sebep karne sistemi için dağıtılacak karne, kupon ve maddelerin dağıtımında yaşanan sorundur. Karne ile dağıtılacak maddelerin dağıtılması, karne ve kuponların dağıtılması, takibi konular için Halk Dağıtım Birlikleri kurulmuştur. Fakat bu birlikte görev alan kişilerin karneleri el altından satarak görevlerini suiistimal etmesi halkın alt tabaklarında yer alan kişilerin karne sisteminin eşitlikçi bir uygulama olduğu konusundaki güvenlerini sarmıştır. Karne işlemlerinin çoğunluğunu yürüten Halk Dağıtım Birliklerinin yeterli sayıda personele sahip olamaması, birliklerin iletimin zayıf olması, personellerin ihmal ve hataları birçok aksamalara sebep olmuştur. Dağıtım birliklerinde yaşanan sorunlara ek olarak Toprak Mahsulleri Ofisinin zamanında ve yeterli tahıl sağlama görevini yerine getirememesi bazen bazı büyük kentlerde halın ekmeksiz kalmasına sebep olmuştur. Bu durum

hükümetin karne sistemiyle temel tüketim maddesini kısararak halkın ekmek ihtiyacını karşılama girişimini olumsuz yönde etkilemiştir. Zengin ve maddi durumları iyi olan kişilerin beyaz undan yapılan kaliteli ekmeğe ve unlu tatlılara ulaştığını gören yoksul kesim, karne sistemindeki eksiklik ve denetimsizliklerden yararlanarak kendi payına düşen miktarı arttırmaya gitmiştir. Bunun için ilk yöntem olarak sahte karne kullanma yöntemi olmuştur. En fazla kullanılan bir diğer yöntem ise hane nüfusunu fazla gösterme yöntemidir. Ayrıca karne dağıtımı işinde yer alan devlet görevlilerin maaşlarının onları memnun edecek bir seviyede olamaması bu memurların rüşvet olarak karne satmaları karne sisteminin aksamasına neden olmuştur. Bu duruma ek olarak halkın karne almaya gittiklerinde uzun süreler sırada beklemeleri, ekmeklerin gramajlarının eksik olması, denetimin sağlanamaması ve ekmeğin tadının halk tarafından beğenilmemesi halkın karne sistemine karşı çıkmalarına ve karne sisteminin başarısız olmasına neden olmuştur.¹⁰⁶⁰

16 Ocak 1942’de ekmeğin karne ile dağıtılacağı dikkate alınarak ekmek 375 g bir nüfusluk olmak üzere yaptırılmasına ve adedinin 6’şar kuruştan satılmasına karar verilmiş¹⁰⁶¹ fakat 375 gramlık ekmelerin çıkarılması fırıncılar için külfetli olacağını göz önüne alan belediye encümeni 750 gramlık ekmeklerin de çıkarılmasına ve adedinin 12 kuruştan satılmasına dair aldığı karar fırıncılara duyurulmuştur.¹⁰⁶² Ancak bu durum uzun sürmemiştir. Yüksek Vilayetten gelen bir telgraf ile 28 Şubat 1942 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere kişi başı düşen ekmek gramajları değiştirilmiştir. Buna göre ağır işçi kısmı içi 750 gramlık ekmekler hariç tutularak büyükler için 300 g küçükler için 150 g olarak gramaj belirlenmiştir. Fiyat olarak 300 gramlık ekmek 5 kuruş çocuk ekmeği ise 100 para (2,5 kuruş) olarak satmaları konusunda hem halka hem de fırıncılara tebligat yapılmıştır. Ayrıca fırıncılardan 72 kg bir un çuvalından 165 adet 600 gramlık ekmek çıkarmaları istenmiştir. Büyüklerde 300 g olan ekmeleri çıkarmanın fırıncılar için zor ve pahalıya mal olacağı yönündeki şikâyetleri göz önüne alınarak fırıncıların 600 gramlık ekmek çıkarmaları kararlaştırılmıştır.¹⁰⁶³

¹⁰⁶⁰ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye Gündelik yaşamda Devlet ve Toplum*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 3. Basım, 2020, s.111-146.

¹⁰⁶¹ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 78, Karar Tarihi: 10.01.1942, s.142.

¹⁰⁶² A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 82, Karar Tarihi: 10.01.1942, s.142.

¹⁰⁶³ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 244, Karar Tarihi: 27.02.1942, s.170.

Mayıs 1942’de bir çuval unun 14 lira olduğu tespit edilmiş ve mevcut masraflarla beraber bir çuval unun 14 lira 23 kuruşa mal olduğu geçen fiyatla bu günkü fiyat arasında 17 kuruş fiyat indirimi yapıldığı anlaşıldığından yeni gelecek un fiyatlarında bu fiyatın dikkate alınması Encümen meclisince karar verilmiştir.¹⁰⁶⁴

Haziran 1942’de bir çuval unun 14 lira 40 kuruşa alındığı zaman 600 gramı 10 kuruş olarak belirlenen fiyat, muamele vergisinin artması nedeniyle bir çuval unun fiyatı 15 liraya yükselmiştir. Bir çuval undan yapılan 165 ekmek tutarı üzerinden 600 gramı 10 kuruşa satılan ekmeğe 40 santim fiyat yükseltilmesi gerekiyorsa da bu kısmın ayın 1’den beri devamı dikkate alınarak bundan sonra yapılacak ve gayri kabili hesap zamları da önlemek üzere 11.06.1942 tarihinden itibaren 600 g ekmeğin 10,5 kuruş, 300 g 5 kuruş 10 para, 150 g 2 kuruş 30 para olarak encümen meclisi tarafından ekmek fiyatlandırılmıştır.¹⁰⁶⁵

Temmuz 1942’de Akhisar Tütüncüler Bankası vasıtasıyla getirilen unların fiyatları her bir çuvalının 21 lira 11 kuruş artı 10 kuruş da çuval parası eklendiğinde 100 kiloluk bir çuval unun maliyeti 21 lira 22 kuruş olduğu encümen meclisine bildirmiştir. Encümen meclisi, fırıncıların dört çuval üzerinden gösterdiği maliyet ve kar miktarı da eklendiğinde toplam maliyet bir çuval için 25 lira 77 kuruştur. 100 kiloluk undan birer kilogramdan 100 ekmek çıkmaktadır. 600 gram olarak imal edilecek ekmeklerin adet fiyatına 15 kuruş 48 santim (0.048 kuruş) olarak yansımaktadır. Fırıncılar için bu miktarın ayarlanmasının zor olacağından ekmek fiyatları 15,5 kuruş olarak belirlenmiştir. Aradaki fark ise ileride ekmek fiyatlarının düşürülmesinde kullanılması kararlaştırılmıştır.¹⁰⁶⁶

Haziran 1942’de itibaren un fiyatlarında sürekli bir değişim olmuştur. Bunun temel sebebi her gün farklı şekilde farklı un gelmesidir. Encümen meclisi bu durumun önüne geçmek için yeni bir düzenleme yapmıştır. Yeni düzenlemeye göre belediye daimi encümeni haricinde vuku bulan değişmelerde riyaset tarafından muhasebece yapılan hesaba göre fiyat belirleme işinin belediye başkanlığına salahiyet verilmesine, aynı

¹⁰⁶⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 532, Karar Tarihi: 15.05.1942, s.15

¹⁰⁶⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 654, Karar Tarihi: 09.06.1942, s.35.

¹⁰⁶⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 910, Karar Tarihi: 30.07.1942, s.72.

zamanda belediye namına gelen kepeklerin 12,5 kuruş üzerinden (kilosu) zahireciler birliği vasıtasıyla halka sattırılmasıdır. Fabrika ile satış fiyatı arasındaki para farkının Tütüncüler Bankasında belediye namına ve hesabına alıkonularak bu şekilde birikecek paranın 13-20 arasında satın alınan buğday farkının ödenmesinde kullanmasına, 600 gram ekmek fiyatının 18 kuruş üzerinden satılması kararlaştırılmıştır.¹⁰⁶⁷

Eylül ayından itibaren şehrin ekmeklik ihtiyacının temini için belediye görevli kılınmıştır. Ekmeklik hububatın temini için üretim mahallinde kilosu 40-42 kuruştan her türlü masraf ve nakliye hariç olarak pahalıya mal olacağından bu mubayaa edilen hububatın 600 gramlık ekmeği 25-30 kuruş gibi yüksek bir para ile satmak zorunda kalacağı gerekçesiyle 10 günlük ucuz fiyata elde edilmiş 10 günlük stok unların hemen bitirilerek yüksek fiyatla ekmek yedirmemek nazarı dikkate alınarak ekmek fiyatları bir miktar zam yapılmıştır. Buna göre 01.10.1942 tarihinden itibaren 600 gram ekmeğin fiyatı 22 kuruş olarak belirlenmiş ve aynı dağıtılacak unların çuvalına 650 kuruş zam yapılmıştır.¹⁰⁶⁸

10 günlük un stoku tükenmeden ekmeklik hububat bulmak için Polatlı'ya gönderilen İbrahim Kıbrızlı, buğday fiyatlarının kilosunun 43-46 kuruşa çıktığını ve nakliyesi ile beraber kilosunun 50 kuruşu bulacağını bildirmesi üzerine encümen meclisi 650 gramlık ekmeğin 35 kuruşa, unun çuvalının 25 lira 60 kuruşa satılmasına karar vermiştir.¹⁰⁶⁹ Fakat Polatlı'ya ekmeklik hububat bulmak için gönderilen bir diğer kişi geri döndüğünde buğdayın kilosunun 40-43 kuruşa mal edilebileceğini bildirmesi üzerine 600 gramlık ekmeğin kilosunun 30 kuruşa satılması uygun bulunmuştur.¹⁰⁷⁰

Ekim 1942'de şehrin ekmeklik buğday ihtiyacı için mubayaacı Hüseyin Kıbrıslı tarafından satın alınıp belediye namına, sevk edilen birinci parti üç vagon buğday için çeşitli tarihlerde toplam 18950 lira 70 kuruşa aldıkları buğdayların 114 lira 24 kuruş muhtelif masarif ilavesi ile 19064 lira 96 kuruşa aldıklarını faturalandırmışlardır. Bu fiyata % 6 komisyon ilavesi eklendiğinde toplam fiyat 20208 lira 84 kuruşa yükselmiştir.

¹⁰⁶⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 960, Karar Tarihi: 04.04.1942, s.78.

¹⁰⁶⁸ B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1211, Karar Tarihi: 29.09.1942, s.111.

¹⁰⁶⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1225, Karar Tarihi:02.10.1942, s.112.

¹⁰⁷⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1228, Karar Tarihi:02.10.1942, s.113.

Devlet Demir Yollarının çeki pusulalarına göre 24506, 18003 ve 11505 numaralı 3 vagondan toplam 45760 kilo birinci parti buğday Manisa'ya gönderilmiştir.¹⁰⁷¹

22.10.1942'de ikinci partiyi oluşturan 15312 kilo buğdayın 48 ve 50 kuruş üzerinden satın alınmıştır. 15312 kilo buğday toplam 7516 lira 50 kuruştur. 25 lira 90 kuruş muhtelif masraf ve 151 lira 65 kuruş buğdayların Polatlı'dan Akhisar'a kadar sevk masrafı ile 7724 lira 05 kuruştur. Bu fiyata % 6 komisyon ilavesi ile 452 lira 42 kuruş ki toplam 8176 lira 47 kuruş olarak tüm masraflar faturalandırılmıştır. Bu partide alınan buğday miktarı 15312 kilo ise de devlet demir yollarının çeki kartına nazaran 15140 kilo olduğu mezkûr buğdayın aynen fabrikaca da teslim alındığı fabrikanın yazısından anlaşılmıştır. Fakat encümen meclisi yolda tren nakliyesinde eksilen 172 kiloyu da ilave ederek ikinci partiyi 15312 kilo olarak kabul etmiştir. 15312 kilo buğday için toplam 8196 lira 36 kuruş ödeme yapılmıştır.¹⁰⁷²

Polatlı'dan birinci parti olarak tren ile Manisa'ya getirilen 131052 kilo buğday, Manisa'da un haline getirilmiştir. Manisa'dan Akhisar'a nakledilen unların tüm masrafları hesaplanmış ve ekmeğin 600 gramının 42 kuruştan satılmasına karar verilmiştir.¹⁰⁷³

Kasım 1942'de şehrin ekmeçlik buğday ihtiyacı için mubayaacı Hüseyin Kıbrıslı ve Emin Köle tarafından satın alınan ve belediye namına sevk edilen üçüncü parti bir vagon buğdaya ait verilen faturaya nazaran bir vagon buğday 15000 kilo olup 41,5 kuruş üzerinden satın alınarak mubayaa bedeli 6225 lira tutmuştur. Tüm masraflar dâhil Akhisar'a nakil ve Akhisar'dan Manisa'ya un haline getirmek için tren nakli 20 lira 30 kuruş ile beraber toplam 15000 kilo buğday için 7217 lira 22 kuruş ödeme yapılmıştır.¹⁰⁷⁴ Yine Kasım ayında Hüseyin Kıbrıslı ve Emin Köle tarafından satın alınarak belediye namına gönderilen dördüncü parti buğdaya ait vermiş oldukları faturada 15120 kilo buğdayı 54,5 kuruştan satın aldıklarını bildirmişlerdir. Bu fiyata köylerden depoya araba nakliye ücreti olarak 250 lira ve depodan istasyona araba nakliyesi ve doldurma ücreti

¹⁰⁷¹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1334, Karar Tarihi:23.10.1942, s.128.

¹⁰⁷² A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1336, Karar Tarihi:23.10.1942, s.129.

¹⁰⁷³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1491, Karar Tarihi:24.11.1942, s.153.

¹⁰⁷⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1391, Karar Tarihi:03.11.1942, s.138-139.

100 lira, depo kirası 25, 4 lira 40 kuruş muhtelif masraf, % 6 komisyon tutarı olan 517 lira 18 kuruş ile beraber toplam 9136 lira 98 kuruş masraf yapılmıştır.¹⁰⁷⁵

% 50 arpa, % 50 buğday unu karıştırılarak elde edilen unlara Kasım 1942'de 13.11.1942 tarih ve 1416 numaralı karar ile ekmek maliyetinin düşürmek üzere % 20 oranında akdarı karıştırılması muvafık görülerek muhasebeci Söke'ye gönderilmiştir. Mumaileyhin verdiği raporunda pazarlık edilmiş olan akdarıların sevki için kaymakamlık makamına resmen müracaat edilmiştir. Kaymakamlık tarafından izin verilmesi üzerine istasyon şefliğinden vagon talep edilmiş ve 18.11.1942 tarihinde alınan 38219 numaralı vagonla 15100 kilo akdarı Manisa'ya, oradan da 19.11.1942 tarihinde 11211 numaralı vagonla 15100 kilo akdarı Manisa İsmet un fabrikasına sevk edilmiştir.¹⁰⁷⁶

Aralık 1942'de mahalle fırınlarında pişirilecek çeşitli malzemeler için bir fiyat listesi Encümen Meclisi tarafından belirlenmiş ve fırıncılara duyurulmuştur. Pişirilecek malzemelerin fiyatları pişirecekleri ekmek, et ve yemek büyük tepsi börek, tatlı vs. 10 kuruş, minet ekmeklerini pişirmek 5 kuruş olarak fiyatlandırılmıştır. Ekmekleri ve malzemeleri iyi pişirmeyip yarım bırakan fırıncıların fırınlarının kapatılacağı fırıncılara tembih edilmiştir.¹⁰⁷⁷

Aralık 1942'de bir çuval un fiyatı masrafı 59 lira 44 kuruşa yükselmiştir. Un fiyatlarındaki bu yükseliş ekmek fiyatlarına da yansımıştır. 600 g ekmeğin satış fiyatı 40 kuruşa yükselmiştir.¹⁰⁷⁸

Aralık ve Ocak aylarına ait ekmek karnelerinin basımı için karton zımbalı defter ve karne için alınan kâğıt ücreti olan 91 lira 80 kuruş Rıza Benli'ye ödenmiştir.¹⁰⁷⁹ Aralık ve Ocak aylarına ait ekmek karnelerinin basım ücreti olan 60 liranın Matbaacı Şevket Özercan'a Aralık 1942'de ödenmiştir.¹⁰⁸⁰

¹⁰⁷⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1417, Karar Tarihi:16.11.1942, s.143.

¹⁰⁷⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1497, Karar Tarihi:24.11.1942, s.156.

¹⁰⁷⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1583, Karar Tarihi:04.12.1942, s.170.

¹⁰⁷⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1674, Karar Tarihi:22.12.1942, s.183.

¹⁰⁷⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1648, Karar Tarihi:16.12.1942, s.188.

¹⁰⁸⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1617, Karar Tarihi:08.12.1942, s.174.

Ocak 1943'te buğday mubayaasında görevli olan Rıza Aksel son verdiği faturalar ile şehre toplam 181337 kilo buğdayı tüm masraflar dâhil 124453 lira 20 kuruşa mal ettiğini belirtmiştir. Bu durumda gelen buğdayın kilosu tüm masraflar dâhil 71,013,0002 kuruşa mal olmuştur. Faturalardaki fiyatlar mahalli belediyeler tarafından yazılmadığından Aksaray Belediyesine buğday fiyatları sorulmuş ve gelen cevapta buğday alım/satımlarının kilosunun 60-65 kuruş arası olduğu bildirilmiştir. Bu cevap üzerine belediye encümen meclisi fiyatlandırmayı Aksaray Belediyesinin bildirdiği fiyat üzerinden yapma isteğini, Aksel kabul etmiştir. Un satışlarının az olmasından dolayı getirilen buğdaylar halkın ihtiyacının temini için kullanılmış ve kilosunun satış fiyatı 75 kuruştur.¹⁰⁸¹ Ancak Mart ayına gelindiğinde buğday fiyatlarının kilosunun 95 kuruş seviyelerine çıkması, halkı buğdaydan daha ucuz olan ekmek alımına ittiğinden mevcut unların ay sonunu kadar yeteceği anlaşılmıştır.¹⁰⁸²

Ocak 1943 tarihinde %20 mısır unu karıştırılarak elde edilen serbest ekmeklerin içeriği kontrol edilemediğinden riyaset tarafından gönderilen yazı ile bu işleri yoluna koymak için fırıncılara ellerinde unları Pazartesi gününe kadar ekmek yaparak bitirmeleri istenmiştir. Sonrasında serbest ekmek için kullanılacak unların belediye tarafından sağlanan unların kullanılacağı fırıncılara duyurulmuştur.¹⁰⁸³

Mart 1943'te iâşe memurluğunun ihtiyacı olan dar gelirli ailelere mahsus 1 adet esas kayıt defteri ile 500 adet hüviyet karnesi sipariş suretiyle satın alınmıştır.¹⁰⁸⁴

Mart ayında buğday fiyatlarında yaşanan yukarı yönlü fiyat artışı un fiyatlarını da etkilemiştir. Bir çuval unun fabrika maliyeti 55 lira 77 kuruştur. Bu fiyata nakliye, vergi, fırıncı karı, komisyon gibi girdiler eklendiğinde bir çuval unun Akhisar'da maliyeti 68 lira 63 kuruşu bulmaktadır. Un fiyatlarındaki bu yükseliş ekmek fiyatlarını da etkilemiş ve Mart ayında 600 gram ekmeğin satış fiyatı 45 kuruşa yükselmiştir.¹⁰⁸⁵ Belirlenen bu fiyattan bir hafta sonra bir çuval un fiyatı tüm masraflar dâhil 75 liraya yükselmesi üzerine

¹⁰⁸¹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 54, Karar Tarihi: 05.01.1943, s.8.

¹⁰⁸² A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 343, Karar Tarihi: 02.03.1943, s.82.

¹⁰⁸³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 94, Karar Tarihi: 12.01.1943, s.18.

¹⁰⁸⁴ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 340, Karar Tarihi: 02.03.1943, s.81.

¹⁰⁸⁵ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 383, Karar Tarihi: 09.03.1943, s.93.

600 gram ekmeğin satış fiyatı 46 kuruşa yükseltilmiş ve ilçedeki un ve buğday ihtiyacını karşılamak üzere İzmir'e Halit Akgün gönderilmiştir. Halit Akgün, gönderdiği raporda İsmet Bey fabrikasında İzmir hahamhanesi için yarısı arpa yarısı buğday unundan üretilmiş 300 çuval unun 77'şer lira fiyat ile mübayaâ edilebileceğini belirtmiştir. Encümen meclisi tarafından bu teklif uygun bulunarak 300 çuval un Akhisar'a getirilmiştir. Ayrıca fırıncılar tarafından aşçı, kebabçı, helvacı ve saire dükkânlara verilmekte olan ekmekler halkın ekmek ihtiyacını karşılamada zorluk çıkardığı için halkın ihtiyacı karşılanamadığı gibi bu yerlerde ekmek satanların fazla ücretlerle ekmeklerini satmış ve satılmakta olacağı nazarı dikkate alınarak bu yerlere fırıncılar tarafından ekmek verilmesi yasaklanmıştır.¹⁰⁸⁶

Mart 1943'ün son haftası buğdayın kilo fiyatı 100 kuruşa kadar yükselmesi üzerine halka satılmasına izin verilen buğdayların bir kısmına belediye namına el konulmuştur. Fakat halk tarafından buğday satılması konusunda müracaatlarının artmasıyla belediye tarafında getirilen 12705 kilo buğdaydan 4533 kilosu halkın ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla satışına izin verilmiştir.¹⁰⁸⁷ Bu durum dahi belediyenin elinde bulunan buğday ve un stokunun tükenmesini engelleyememiştir. Halkın ekmeklik ihtiyacını karşılamak için Manisa'dan İsmet Bey fabrikasından gelen unlarla yarı yarıya mısır unu karıştırılarak ekmek ihtiyacı karşılanma yoluna gidilmiştir. Eklenecek mısır unu için toplam 15540 kilo mısır satın alınmış ve karışık bu unun kilo fiyatı 98 kuruştur.¹⁰⁸⁸ Ek olarak fırınlardan vakitsiz ve lüzumundan fazla ekmek alarak halkın birçoklarının ekmezsiz ve aç kalması üzerine ekmek satışlarına yeni kurallar getirilmiştir. Buna göre;

- 1) Sabit gelirli memurlara ve bekçilere her ne suretle olursa olsun fırınlardan ekmek satılması yasaklanmıştır.
- 2) Lokantalar, aşçı, köfteci ve helvacı gibi dükkânında müşterilerine yiyecek satan esnaf müşterilerinin ekmeğini kendileri tarafından yaptırılacak

¹⁰⁸⁶ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 401, Karar Tarihi: 12.03.1943, s.100-101.

¹⁰⁸⁷ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 466, Karar Tarihi: 23.03.1943, s.118.

¹⁰⁸⁸ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 468, Karar Tarihi: 23.03.1943, s.119.

ekmeklerden verilmesi ve bu gibi esnafların dükkânlarında fırın ekmeği satılması yasaklanmıştır.¹⁰⁸⁹

Alınan tüm bu önlemlere rağmen 30 Mart'a gelindiğinde halkın ekmek ihtiyacını karşılayacak 3 günlük un kalmış ve buğdayın kilo fiyatı 130 kuruşa kadar yükselmiştir. Halkı unsuz ve ekmeksiz bırakmamak için İsmet Bey fabrikasında 300 çuval undan kalan 200 çuval unun bir kısmı 92'şer lira ödenerek satın alınmıştır. Unlara ek olarak kilosu 112 kuruştan 10.000 kilo buğday alınmıştır.¹⁰⁹⁰ Manisa'dan getirilen bu unlarla yapılan ekmelerin 600 gramlık fiyatı 56 kuruş¹⁰⁹¹ iken Nisan ayının ortasında bu fiyat 57 kuruşa yükselmiştir.¹⁰⁹²

Nisan 1943'ün son haftasında Manisa ununun çuval fiyatı 105 lira 50 kuruşa yükselmiştir. Bu yükseliş ekmek fiyatlarına 600 gramının 61 kuruşa satılması olarak yansımıştır.¹⁰⁹³ Ancak encümen meclisi un fiyatlarını sıkı bir şekilde takip etmiş ve un fiyatlarındaki en ufak bir düşüşte ekmek satış fiyatlarını düşürmüştür. Hatta ekmeğin halka daha ucuza satılmasını sağlamak için un fiyatlarının durumuna göre gün içerisinde/saatte fiyat değişikliği yapılarak düşük sırada fiyat ilanı için Belediye Riyaseti yetkili kılınmıştır. Örneğin 30 Nisan'da Manisa ununun 100 lira 50 kuruşa düştüğünün öğrenilmesiyle 600 gram ekmeğin satış fiyatı 58 kuruş olarak halka duyurulmuştur.¹⁰⁹⁴

Mayıs ayının ilk haftası un fiyatlarındaki yükseliş ekmek fiyatlarına zam olarak yansımıştır. 600 gram ekmeğin satış fiyatı 62,50 kuruş olmuştur.¹⁰⁹⁵ Fakat Mayıs ayının ikinci haftası un fiyatlarının 88 lira 40 kuruşa düşmesi üzerine 600 gram ekmeğin satış fiyatı 53,50 kuruşa düşmüştür.¹⁰⁹⁶ Mayıs ayının son haftası un fiyatlarının tüm masraflar

¹⁰⁸⁹ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 470, Karar Tarihi: 23.03.1943, s.119.

¹⁰⁹⁰ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 501, Karar Tarihi: 30.03.1943, s.129.

¹⁰⁹¹ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 505, Karar Tarihi: 02.04.1943, s.131.

¹⁰⁹² A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 574, Karar Tarihi: 16.04.1943, s.153.

¹⁰⁹³ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 629, Karar Tarihi: 20.04.1943, s.167.

¹⁰⁹⁴ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 647, Karar Tarihi: 30.04.1943, s.173.

¹⁰⁹⁵ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 680, Karar Tarihi: 07.05.1943, s.181.

¹⁰⁹⁶ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 725, Karar Tarihi: 11.05.1943, s.193.

dâhil 83 lira 50 kuruşa düşmesinden dolayı 600 gram ekmek fiyatı 50 buçuk kuruştan satılmaya başlanmıştır.¹⁰⁹⁷

Haziranın ilk haftası un fiyatları tüm masraflar dâhil 90 liraya yükselmesiyle ekmek fiyatları da yükselmiş ve 600 gram ekmek 54 buçuk kuruştan satılmaya başlanmıştır.¹⁰⁹⁸ İkinci hafta Manisa'dan getirilen 120 çuval unun tüm masraflar dâhil çuvalının 83 liradan fırıncılara satılmış ve ekmeğin 600 gramı 53 kuruşa dürülmüştür.¹⁰⁹⁹ Haziranın son haftası toprak ofisinden alınan 100 kilo buğday ile yapılan bir çuval unun bedeli 47 lira 30 kuruştur. Toprak Mahsulleri Ofisinden alınan bu unlar ile yapılan ekmeğin 600 gramı 31,50 kuruştan satılmıştır.¹¹⁰⁰

Haziran 1943'te Temmuz ve Ağustos aylarında halka dağıtılmak üzere 9000 ekmek karnesi Matbaacı Şevket Özercan'a 55 liraya yaptırılmıştır.¹¹⁰¹

Ekmek fiyatlarını daha da ucuzlatmak için ofisten alınan 5 çuval ile Balıkesir'den alınan bir çuval un ki toplam altı çuval un karıştırılarak ekmek yapılmıştır. Bu un ile yapılan ekmeklerin 600 gramı 29 kuruş 10 paradan satılmıştır.¹¹⁰²

Ağustos 1943'te ofisten 100 kilo alınan buğday ile yapılan unun çuvalının tüm masraf ve kar dâhil 26 lira 44 kuruşa mal olmasıyla ekmeğin 600 gramının satışı 16 kuruşa düşmüştür.¹¹⁰³

Ekim 1943 tarihinde İzmir ofisten alınan bir çuval unun tüm masraflar ve fırıncı karı dâhil toplam maliyeti 29 lira 70 kuruştur. Bir çuval undan 185 ekmek çıkarıldığı hesabıyla ekmeğin 600 gram satış fiyatı 18 kuruş olarak belirlenmiştir.¹¹⁰⁴

¹⁰⁹⁷ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 850, Karar Tarihi: 28.05.1943, s.29.

¹⁰⁹⁸ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 864, Karar Tarihi: 01.06.1943, s.34.

¹⁰⁹⁹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 922, Karar Tarihi: 08.06.1943, s.50.

¹¹⁰⁰ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1081, Karar Tarihi: 29.06.1943, s.100.

¹¹⁰¹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1047, Karar Tarihi: 25.06.1943, s.908.

¹¹⁰² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1171, Karar Tarihi: 16.07.1943, s.130-131.

¹¹⁰³ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1448, Karar Tarihi: 13.08.1943, s.179.

¹¹⁰⁴ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1688, Karar Tarihi: 08.10.1943.

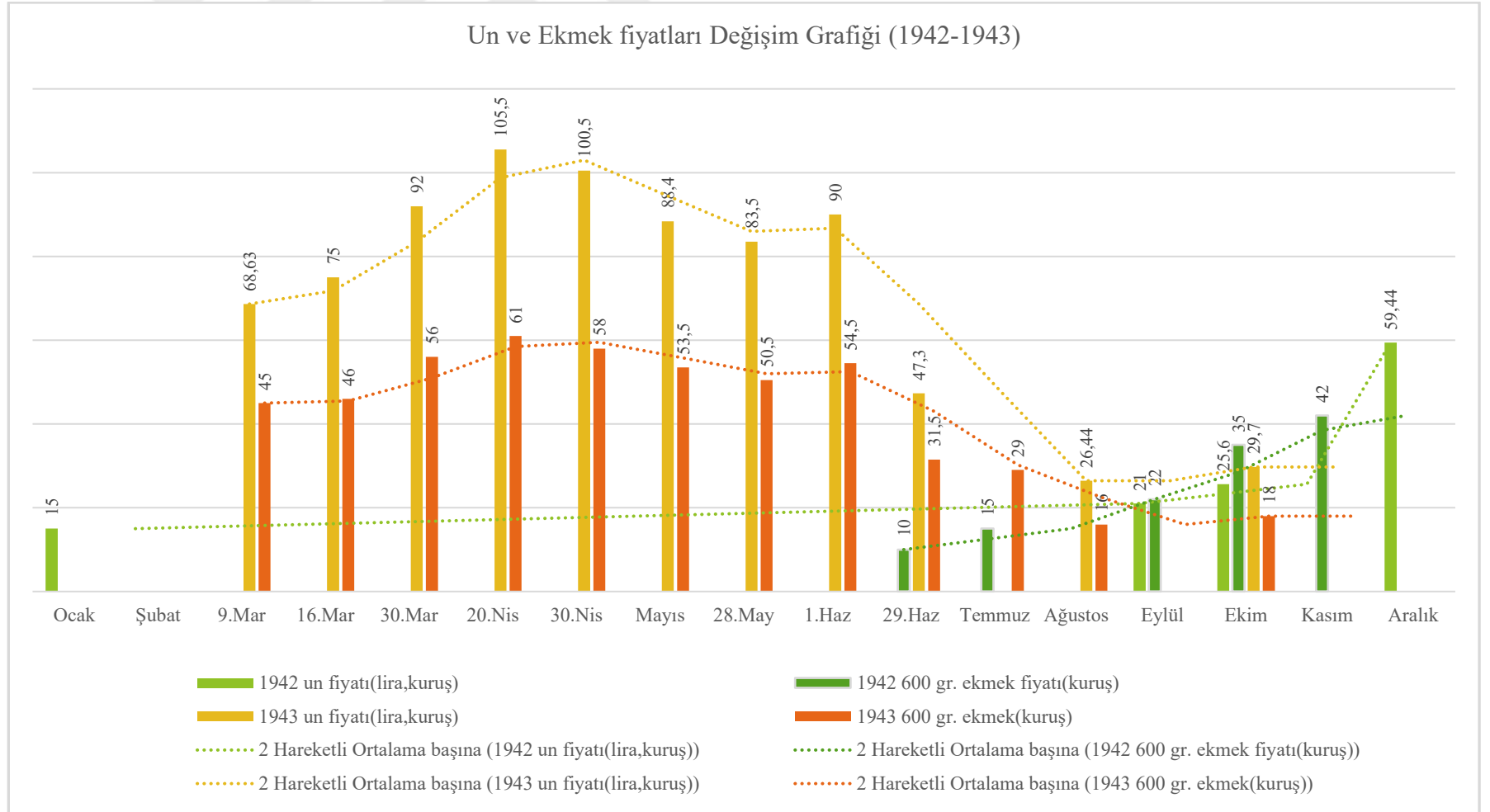
Ekim 1943'te Kasım ve Aralık ayları için bastırılacak ekmek karnelerimin İzmir'de Ticaret basımevinde en ucuza mal edileceğine dair fiyat murakabe memurluğunun 11.10.943 tarihli yazısı üzerine 12000 büyük, 3000 ağır işçi ve 2000 adet küçük ekmek karnesi İzmit Ticaret Basımevinde bastırılmıştır.¹¹⁰⁵ Ocak ve Şubat aylarında kullanılmak üzere 20000 adet ekmek karnesi Aralık 1943'te İzmir'de bastırılmıştır.¹¹⁰⁶

¹¹⁰⁵ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1710, Karar Tarihi:12.10.1943.

¹¹⁰⁶ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 2046, Karar Tarihi:21.12.1943, s.38.

Grafik 10. Un ve Ekmek Fiyatlarının Değişimi (1942-1943)

Yukarıda verilen bilgiler ve grafikten de anlaşılabacağı üzere gerek ekmek gerekse de un fiyatları 1942 yılının 2. yarısından itibaren yükselmeye başlamıştır. Şubat 1942 yılında uygulanmaya başlanan ekmek karnesi uygulaması Akhisar'da Temmuz ayına kadar yüksek oranda bir artış meydana getirmemiştir. 1942 yılının 2. yarısında başlayan ekmek ve un fiyatlarının yükselişi Haziran 1943'e kadar devam etmiştir. 1942 yılında ekmek sıkıntı artmasına rağmen önemli tarım alanı olan Akhisar halkı üretimde önemli yer tutan tütün ekiminden vazgeçmemiştir. İzdem'in deyişiyle "*nikotinle yazılmış olan Akhisar halkının alinyazısı*"nda 1942 yılında 4565177 kilo, 1943 yılında 5365650 kilo tütün üretilmiştir.¹¹⁰⁷

1942 yılını ekmek sıkıntısıyla geçiren Akhisar halkı, 1943 yılında tütün ekim alanlarından kalan alanlar ve verimi düşük tütün üretimi alanlarına buğday, arpa, yulaf, çeltik ve nohut gibi ürünler ekmiştir. 1943 yılında Haziran ayından itibaren un ve ekmek fiyatlarındaki düşüş ekilen hububat ürünlerinin bereketli olması ve ürünlerin hasadıyla beraber fiyatlarda düşüş yaşanmıştır.

Nisan 1944'de Mayıs ve Haziran aylarına ait sabit ve dar gelirli ile müstahsil olmayan halka dağıtılmak üzere 2000 çocuk, 13000 büyük ve 5000 ağır olmak üzere toplam 20000 ekmek karnesi İzmir Ticaret Basımevinden sipariş suretiyle satın alınmıştır.¹¹⁰⁸ Haziran 1944'de halkın elindeki ekmek karneleri sona ermek üzere bulunduğundan Temmuz ve Ağustos ayları için gerekli olan 11000 büyük, 3000 ağır. 2000 küçük olmak üzere toplam 16000 karne İzmir Ticaret Matbaasından sipariş suretiyle satın alınmıştır.¹¹⁰⁹

Temmuz 1944'de Fırıncılar Birliği Başkanı tarafından fırıncıların 600 gramlık ekmek yerine 1200 gramlık ekmek çıkarmak istedikleri yönündeki dilekçe encümen meclisinde okunmuş ve 1200 gramlık ekmeklerin 600 gramlıklar kadar pıskın olması şartı ile izin verilmiştir.¹¹¹⁰ Ağustos ayında fırıncılar tarafından tekrar ekmek fiyatlarının yükseltilmesi konusunda bir isteklerinin olması üzerine zabıta amirliği tarafından civar kasabalarda un fiyatları ile ilgili fiyat araştırması yayılmıştır. Yapılan fiyat araştırmaları sonucunda civar kasabalarda unun çuvalının 28 lira 50 kuruşa kadar satıldığı ve bir çuval

¹¹⁰⁷ İzdem, *a.g.e.*, s.62.

¹¹⁰⁸ *A.B.İ.D. (09.03.1943-11.04.1944)*, Karar No: 24, Karar Tarihi: 11.04.1944, s.43.

¹¹⁰⁹ *A.B.İ.D. (25.04.1944-28.12.1945)*, Karar No: 109, Karar Tarihi: 16.06.1944.

¹¹¹⁰ *A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944)*, Defter No: 39, Karar No: 1148, Karar Tarihi:21.07.1944, s.132.

undan yaklaşık 170 ekmek çıkarılarak 18,50 kuruş üzerinden satıldığı tespit edilmiştir. Akhisar'da bulunan fırıncılara unun çuvalının 27 liradan verildiği ve bir çuval undan 168 ekmek çıkarıldığı göz önüne alınarak fırıncıların bu dileği fahiş fiyat olarak görülmüş ve dilekleri reddedilmiştir.¹¹¹¹

Ekim 1944'de Balıkesir'den getirilen unların bir çuvalının 26 lira 15 kuruştan satılan unlardan yapılacak ekmekler 750'şer gram olacak şekilde yapılması ve ekmeğin satış fiyatının 22,5 kuruş olması belediye encümenince kararlaştırılmıştır.¹¹¹²

Ocak 1945'te tarihinde ekmek istihkakları değiştiğinden üretilen ekmeklerin gramajları ve fiyatları da değişmiştir. Yeni gramaj ve fiyatlar nüfus sayısına göre belirlenmiştir. 1 nüfus için yapılacak ekmek 450 gram olup 13,75 kuruş, 2 nüfus için yapılacak ekmekler 900 gram olup 27,50 kuruştan satılmaya başlanmıştır. Ekmekler satılırken fırıncıların yanlarında bir terazi bulundurmaları ve ekmeğin gramajından şüphelenen müşterinin ekmeğinin tartılarak verilmesi encümen meclisinde karar verilmiştir.¹¹¹³

Şubat 1945'te şehirde mevcut unlardan un kalmadığından halkın günlük ekmek ihtiyacını karşılamak için Ziraat Bankası lazımlığından (?) satın alınan 81 randımanlı unlardan 600 gramlık ekmekler yapılarak 22 kuruş üzerinden satılmasıyla problem giderilmiştir.¹¹¹⁴

Mart 1945'te fırıncıların ekmek tezgâhlarında ayakkabı ile gezdikleri konusunda gelen şikâyetler artmış ve bu durumunun önüne geçilememesi üzerine tezgâhların fen memurluğu tarafından verilecek şekil dâhilinde yapılması ve bu iş için fırıncılara 15 gün süre tanınmıştır. Ayrıca tezgâhın üzerinde gezilmesi yasaklanmış ve tezgâhın etrafı da çalışacak ve istif yapacak şekilde bir düzene sokulması için de fen memurluğunca verilecek şekil dâhilinde yaptırılması fırıncılara zorunlu koşulmuştur. Verilen süre içerisinde gerekli değişiklikleri yaptırmayan fırıncıların cezalandırılması konusunda

¹¹¹¹ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1236, Karar Tarihi: 25.08.1944, s.158.

¹¹¹² A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1351, Karar Tarihi: 03.10.1944, s.191.

¹¹¹³ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 109, Karar Tarihi: 19.01.1945, s.94.

¹¹¹⁴ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 144, Karar Tarihi: 02.02.1945, s.101.

encümen meclisinde karar alınmıştır.¹¹¹⁵ Yine Mart ayında odun fiyatlarının yükselmesi üzerine fırıncılara 900 gram ekmeğin 28,50 kuruştan satmaları konusunda tenbihat yapılmıştır.¹¹¹⁶

Temmuz 1945'te 74-76 randımanlı unlardan maliyet fiyatı ve fırıncı karı dâhil 600 gram ekmeğin 27 kuruş üzerinden satılması Fiyat Mürakaba Memurluğunun tavsiyesi üzerine ekmeğin 27 kuruştan satılması encümen meclisinde onaylanmıştır.¹¹¹⁷

Ağustos 1945'te fırıncılar ekmek fiyatlarına zam yapılması konusunda verdikleri dilekçe üzerine İzmir ve Manisa belediyelerinden alınan yazılardan hareketle encümen meclisi 1 çuval 71,5 kiloluk undan 105 adet 900 gramlık ekmek alındığı hesabıyla 900 gram ekmeğin 29 kuruş üzerinden satılmasına karar vermiştir.¹¹¹⁸

¹¹¹⁵ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 329, Karar Tarihi: 27.03.1945, s.144.

¹¹¹⁶ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 383, Karar Tarihi: 17.04.1945, s.165.

¹¹¹⁷ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 686, Karar Tarihi: 03.08.1945, s.70.

¹¹¹⁸ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 724, Karar Tarihi: 17.08.1945, s.82.

2.2. Yiyecek-İçecek Fiyatları

1938-1941 yılları arası Ocak ayı rayiç fiyatları şöyledir;

<u>CİNS</u>	<u>KURUŞ (1938)¹¹¹⁹</u>	<u>KURUŞ (1939)¹¹²⁰</u>	<u>KURUŞ (1940)¹¹²¹</u>	<u>KURUŞ (1941)¹¹²²</u>	<u>ARTIŞ/DÜŞÜŞ</u>
Ekmek kg	9,5	10	10	13	% 36
Kuru Fasulye kg	20	17,5	veri yok	25 ¹¹²³	% 25
Pirinç kg	40	30	35	45 ¹¹²⁴	% 25
Bulgur kg	20	20	20	25	% 25
Çay kg	500	400	400	700	% 40
Şeker kg	32	32	32	42	% 31,25
Zeytin kg	30	30	25	27,5¹¹²⁵	-% 8,3
Beyaz Peynir kg	70	70	60	60	-% 14,28
Kuru Üzüm kg	30	20	veri yok	50 ¹¹²⁶	% 66

¹¹¹⁹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:116, Karar Tarihi: 31.01.1938 s.113.

¹¹²⁰ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 80, Karar Tarihi: 16.01.1939, s.19.

¹¹²¹ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 35, Karar Tarihi: 09.01.1940, s.106.

¹¹²² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 25, Karar Tarihi: 14.01.1941, s.64.

¹¹²³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 504, Karar Tarihi: 10.04.1941, s.137.

¹¹²⁴ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 504, Karar Tarihi: 10.04.1941, s.137.

¹¹²⁵ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 254, Karar Tarihi: 27.02.1941, s.94.

¹¹²⁶ Fiat istatistikleri (1940-1941), Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul, 1942, s.83.

Nohut kg	20	15	veri yok	20 ¹¹²⁷	% 0
Tuz kg	6	6	7,5	5	-% 16
Sadeyağ kg	150	150	150	150	% 0
Sabun kg	50	40	45	40	-% 20
Soğan kg	5	4	7,5	5 ¹¹²⁸	% 0
Pırasa kg	veri yok	5	5	3.50 ¹¹²⁹	
Karnabahar kg	" "	15	15	15	
Lahana Adet	" "	veri yok	5	4 ¹¹³⁰	
Helva kg	" "	veri yok	40	50	
Biber kg	" "	25	veri yok	veri yok	
Ispanak kg	" "	5	" "	5 ¹¹³¹	
Patates kg	" "	15	" "	veri yok	
Kuru bamya kg	" "	100	" "	" "	
Kırmızı toz biber kg	" "	25	" "	25 ¹¹³²	

¹¹²⁷ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 504, Karar Tarihi: 10.04.1941, s.137.

¹¹²⁸ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 504, Karar Tarihi: 10.04.1941, s.137.

¹¹²⁹ B.İ.U.M., a.g.e., s.43.

¹¹³⁰ B.İ.U.M., a.g.e., s.43.

¹¹³¹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 504, Karar Tarihi: 10.04.1941, s.137.

¹¹³² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 504, Karar Tarihi: 10.04.1941, s.138.

Belediye encümeninin belirlediği bu fiyatlara uymayan bazı kimseler de olmuştur. Bu durumda belediye encümeni zabıta tarafından tutulan zabıt varakaları üzerinden cezai işlem uygulamış ve haksız kazancın önüne geçerken halkında fazla para ödemesinin önüne geçmiştir. Örneğin şubat ayı rayiç fiyatlarına uymayarak ekmeğin kilosunu 10 kuruştan satan bakkal Mehmet ve oğlu Veysel 5 lira para cezasına çarptırılmıştır.¹¹³³

1938-1941 yılları ocak ayı rayiç fiyatları incelendiğinde fiyatı en fazla yükselen ürün % 66 ile kuru üzüm fiyatı olmuştur. Kuru üzümü sırasıyla çay, ekmek ve şeker takip etmiştir. Kuru üzüm fiyatlarının yükselmesinde 1940'lı yılların başında batı Anadolu'daki bağları harap eden flogsera hastalığından Akhisar'daki üzüm üreticilerinin de etkilenmesinden kaynaklanmaktadır.¹¹³⁴

1938 ve 1941 yılı Haziran ayları rayiç fiyatları şöyledir;

<u>CİNS</u>	<u>KURUŞ (1938)</u> ¹¹³⁵	<u>KURUŞ (1939)</u> ¹¹³⁶	<u>KURUŞ (1940)</u> ¹¹³⁷	<u>KURUŞ (1941)</u> ¹¹³⁸	<u>ARTIŞ/DÜŞÜŞ</u>
Ekmek kg	9	9,5	11,5	12	% 33
Kuru Fasulye kg	17,5-20	veri yok	23 ¹¹³⁹	25 ¹¹⁴⁰	% 42
Pirinç kg	40	" "	35	40 ¹¹⁴¹	% 0
Bulgur kg	20	20	20	30	% 50

¹¹³³ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:145, Karar Tarihi 31.01.1938 s.118.

¹¹³⁴ Tüzün, a.g.t., s.12.

¹¹³⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 794, Karar Tarihi 16.06.1938, s.72.

¹¹³⁶ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 791, Karar Tarihi 29.05.1939, s.146.

¹¹³⁷ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 882, Karar Tarihi: 13.06.1940, s.129.

¹¹³⁸ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 999, Karar Tarihi: 09.06.1941, s.190.

¹¹³⁹ B.İ.U.M, a.g.e., s.26.

¹¹⁴⁰ B.İ.U.M, a.g.e., s.27.

¹¹⁴¹ B.İ.U.M, a.g.e., s.23.

Çay kg	450	400	500	900	%100
Şeker kg	32,5	32	40	51	%56
Zeytin kg	30	veri yok	25	30	%0
Beyaz Peynir kg	70	" "	60	60	-%14
Kuru Üzüm kg	30	" "	veri yok	veri yok	
Nohut kg	20	" "	12,5 ¹¹⁴²	20 ¹¹⁴³	%0
Tuz kg	5	7,5	7,5	6,5	%30
Sadeyağ kg	100	100	130	120	%20
Sabun kg	35	40	50	50	%42
Soğan Kg	5	veri yok	10	8,5 ¹¹⁴⁴	%70
Kabak (taze) kg	5	" "	5	veri yok	
Fasulye (taze) kg	15	15	20	15	%0
Domates kg	5	veri yok	5	10 ¹¹⁴⁵	%50
Tahin Helva kg	40	" "	60 ¹¹⁴⁶	veri yok	

¹¹⁴² B.İ.U.M., a.g.e., s.26.

¹¹⁴³ B.İ.U.M., a.g.e., s.27.

¹¹⁴⁴ B.İ.U.M., a.g.e., s.31.

¹¹⁴⁵ B.İ.U.M., a.g.e., s.47.

¹¹⁴⁶ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 882, Karar Tarihi: 13.06.1940, s.129.

1938-1941 Haziran ayı rayiç fiyatlarına bakıldığında fiyatı en fazla artan ürün %100 fiyat artışıyla çay olmuştur. Çayı sırayla soğan, şeker, bulgur takip etmiştir. Fiyatı düşen tek ürün beyaz peynirdir. Tüketim ürünlerinde fiyat artışı ve tedariki konusunda yaşanan sıkıntılar encümen meclisinde belirlenen fiyatları da etkilemiştir. Şöyle ki, özellikle 1940 itibariyle rayiç mazbatalarında temel tüketim ürünleri dışındaki ürünler ile herhangi bir fiyat belirtilmemiştir. Fiyatı belirtilmeyen ürünler Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğünün fiyat istatistiklerinden çıkarılmıştır.

Temmuz 1942’de helvacılar, helva fiyatlarının yükseltilmesi konusunda talepleri olmuştur. Gerekçeleri ise, memlekette ince şeker kalmadığından helvanın kesme şekerden yapılmasıdır. Toz ve kesme şeker arasındaki fiyat farkını dikkate alarak encümen meclisi helvaların kilosunun 140 kuruşa satılmasına karar vermiştir.¹¹⁴⁷

Helvacıların toz şeker bulamadıkları dönemde kesme şekere 15 kuruş fiyat farkı zam yapıldığında kristal şeker mevcut olmadığından bu fiyat zammı yapılmamıştır. Eylül ayında kristal şeker üzerine 15 kuruş zam ve fabrikadan nakliye ücreti de dikkate alınarak toptan kristal şekerin kilosunun 107,5 kuruştan ve perakende satacak bakkallar için 110 kuruştan satılması kararlaştırılmıştır.¹¹⁴⁸

Kasım 1942’de ihtikârı önlemek için Ticaret Vekâletinin emri doğrultusunda göl balığının kilosu 45 kuruş, deniz balığının kilosu alış faturasına %25 kuruş kar eklenerek satılmasına, bir asitli zeytinyağı kilosu 140 kuruştan satılmasına encümen meclisi tarafından karar verilmiştir.¹¹⁴⁹ Ancak asitli yağları ölçecek alet olmadığından bu alet sipariş usulüyle temin edilmiştir.¹¹⁵⁰

Aralık 1942’de Fahrettin Mısırcı, 6300 kilo şekerini tüm masraflar dâhil 30356 lira 90 kuruş ödeyerek şehre getirmiş ve encümen meclisinden, satış için fiyat belirleme talebinde bulunmuştur. Encümen meclisi, %5 toptancı ve %7 perakendeci karı ekleyerek şekerin kilosunun 515 kuruşa satılmasına karar vermiştir. Fakat olası bir fiyat

¹¹⁴⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 913, Karar Tarihi: 30.07.1942, s.71.

¹¹⁴⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1155, Karar Tarihi: 15.09.1942, s.103.

¹¹⁴⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1530, Karar Tarihi: 27.11.1942, s.160.

¹¹⁵⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1564, Karar Tarihi: 01.12.1942, s.166.

yükselişini/karaborsacılık faaliyetini engellemek için şeker satımlarını kişi başı 1 (bir) kilo ile sınırlandırmıştır.¹¹⁵¹

Mayıs 1943'te Fahrettin Mısırcı, getirmiş olduğu şekerleri satmak için Encümen Meclisinden fiyat talep etmiştir. Encümen meclisi, tüm masraflar ve kar dâhil kristal şekerin kilosunun 255 kuruş, küp şekerin kilosunun 258 kuruşa satılmasına karar vermiştir.¹¹⁵²

1942 ve 1943 yıllarının Ocak aylarındaki fiyatlar karşılaştırıldığında,

<u>CİNS</u>	<u>KURUŞ (1942)</u> ¹¹⁵³	<u>KURUŞ (1943)</u> ¹¹⁵⁴	<u>ARTIŞ/DÜŞÜŞ</u>
Ekmek 950 g	16	42 (600 gr)	%315 ¹¹⁵⁵
Kuru Fasulye kg	23	65	%182
Pirinç kg	veri yok	150-180	
Bulgur kg	15	110	%633
Çay kg	1000	1300	%30
Şeker kg	52	515	%890
Zeytin kg	50	50	%0
Beyaz Peynir kg	90	60	-%33
Peynir teneke	veri yok	150	
Nohut kg	15	55	%266
Tuz kg	7	10	%42
Sadeyağ kg	180	400	%122
Sabun kg	65	110	%69
Pırasa kg	10	15	%50
Lahana Adet	10	15	%50
Patates kg	16	35	%118

¹¹⁵¹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1647, Karar Tarihi: 16.12.1942, s.179.

¹¹⁵² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 847, Karar Tarihi: 28.05.1943, s.28.

¹¹⁵³ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1, Karar Tarihi: 06.01.1942, s.131

¹¹⁵⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 01, Karar Tarihi: 05.01.1942, s.190.

¹¹⁵⁵

Mercimek kg	20	90	%350
Ispanak kg	15	20 ¹¹⁵⁶	%33

1942-1943 Ocak ayı rayiç fiyatları karşılaştırıldığında fiyatı en fazla artan ürün %890 artışla şeker olmuştur. Şekeri %633 artış ile bulgur takip etmiştir. Bulgur fiyatlarının yükselmesinde bulgurun şehir dışından geliyor olması ve buğday fiyatlarındaki yükseliş etkili olmuştur. Bulgurun şehir dışından temin ediliyor olması 1943 yılı encümen meclisi karar defterlerinde yer alan aylık rayiç fiyatlarında bulgur fiyatları kısmı bulgur yok şeklindedir. Özellikle Mart, Temmuz ve Ağustos 1943'te bulgurun olmadığı belirtilmiştir. Fiyatı düşen tek ürün -%33 düşüşle beyaz peynir olmuştur.

1942 ve 1943 yıllarının Haziran aylarındaki fiyatlar karşılaştırıldığında,

<u>CİNS</u>	<u>KURUŞ (1942)¹¹⁵⁷</u>	<u>KURUŞ (1943)¹¹⁵⁸</u>	<u>ARTIŞ/DÜŞÜŞ</u>
Ekmek 600 g	10	54,5	%445
Pirinç kg	65	180	%176
Bulgur kg	25	120	%380
Çay kg	1750	1600	-%8,5
Şeker kg	115	260	%126
Zeytin kg	40	60 ¹¹⁵⁹	%50
Beyaz Peynir kg	110	150 ¹¹⁶⁰	%36
Peynir teneke	veri yok	150 ¹¹⁶¹	
Semiz Otu kg	" "	30	

¹¹⁵⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 204, Karar Tarihi: 02.02.1943, s.47.

¹¹⁵⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 752, Karar Tarihi: 03.07.1942, s.49.

¹¹⁵⁸ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 918, Karar Tarihi: 08.06.1943, s.49.

¹¹⁵⁹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1221, Karar Tarihi: 23.07.1943, s.145.

¹¹⁶⁰ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1376, Karar Tarihi: 03.08.1943, s.159.

¹¹⁶¹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1376, Karar Tarihi: 03.08.1943, s.159.

Tuz kg	7	8	%14
Sadeyağ kg	200	400	%50
Sabun kg	80	130	%62,5
Patates kg	veri yok	40	
Patlıcan kg	35	20 ¹¹⁶²	-%42
Taze fasulye kg	35	60	%71

1942-1943 yılları Haziran ayı rayiç fiyatları karşılaştırıldığında fiyatı en fazla artan ürün %445 artışla ekmek olmuştur. 1942 yılında ekmekler 600 gram olacak şekilde çıkarılmaya başlanmıştır. Ekmek fiyatlarında artışın temel sebebi buğday temini konusunda yaşanan sıkıntılar ve buğday fiyatlarının aşırı artışı etkili olmuştur. Fiyatı düşen tek ürün çay olmuştur.

1941 yılı sonrasında özellikle Eylül 1942'den itibaren belediye tarafından belirlenen fiyatlar, piyasa fiyatları sürekli değiştiğinden aylık olarak belirlenen rayiç fiyatları bazen ay bazen de hafta içerisinde dahi değişebilmektedir. Bu durum piyasada bulunan malların azlığı ve ekonomik durumun kötü olduğunun bir başka göstergesidir.

1944 ve 1945 yıllarının Ocak aylarındaki fiyatlar şöyledir;

<u>CİNS</u>	<u>KURUŞ (1944)¹¹⁶³</u>	<u>KURUŞ(1945)¹¹⁶⁴</u>	
<u>ARTIŞ/DÜŞÜŞ</u>			
Ekmek 600 g	18,5	900 g 27,50	
Kuru Fasulye kg	75	60	-%20
Pirinç kg	180	130	-%27
Bulgur kg	60	50	-%16,666
Çay kg	2000	2000	%0

¹¹⁶² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1376, Karar Tarihi: 03.08.1943, s.159.

¹¹⁶³ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 81, Karar Tarihi: 11.01.1944, s.80.

¹¹⁶⁴ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 137, Karar Tarihi: 26.01.1945, s.99.

Şeker kg	199	215	%8
Zeytin kg	60	veri yok	
Beyaz Peynir kg	200	" "	
Nohut kg	40	40	%0
Tuz kg	8,5	8,5	%0
Sadeyağ	500	450	-%10
Zeytin Yağı kg	210	190	-%9,523
Sabun kg	160	150 ¹¹⁶⁵	-%6,25
Soğan kg	10	veri yok	
Patates kg	30	" "	
Pekmez kg	80	" "	
Kuru Biber kg	300	" "	
Kuru Üzüm kg	50	" "	
Helva kg	210 ¹¹⁶⁶	" "	
Kavun kg (3 kilogramdan büyük 5 kilo dahil)	10 ¹¹⁶⁷	" "	

1944 ve 1945 yıllarının Haziran aylarındaki fiyatlar karşılaştırıldığında,

<u>CİNS</u>	<u>KURUŞ (1944)¹¹⁶⁸</u>	<u>KURUŞ (1945)¹¹⁶⁹</u>	<u>ARTIŞ/DÜŞÜŞ</u>
Ekmek 600 g (900 g)		28,50	
Pirinç kg	140-150	veri yok	

¹¹⁶⁵ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 145, Karar Tarihi: 02.02.1945, s.101.

¹¹⁶⁶ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 270, Karar Tarihi: 08.02.1944, s.135.

¹¹⁶⁷ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1323, Karar Tarihi: 26.09.1944, s.183.

¹¹⁶⁸ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 968, Karar Tarihi: 06.06.1944, s.99.

¹¹⁶⁹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 524, Karar Tarihi: 01.06.1945, s.15.

Bulgur kg	130	45	-%63
Çay kg	1600	2000	%25
Şeker kg	197	197	%0
Zeytinyağı kg	200	veri yok	
Zeytin kg	60-70	" "	
Beyaz Peynir kg	160	" "	
Kaşar Peyniri kg	300	" "	
Sirke kg	20	" "	
Tuz kg	8,50	8	-%5
Sadeyağ kg	400	400-500	%0-25
Sabun kg	veri yok	150	
Helva kg	242 ¹¹⁷⁰	veri yok	
Nohut kg	40-50	40	%0-25
Taze fasulye kg	veri yok	60	
Taze bezelye kg	" "	25	
Kuru Fasulye kg	70-80	55	-%31
Pekmez kg	70	veri yok	
Kuru Soğan kg	10	" "	
Kuru Üzüm kg	50-60	" "	
Taze Kabak kg	veri yok	5 ¹¹⁷¹	
Patlıcan (tanesi)	" "	10 ¹¹⁷²	

¹¹⁷⁰ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1018, Karar Tarihi:13.06.1944, s.105.

¹¹⁷¹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 607, Karar Tarihi:29.06.1945, s.40.

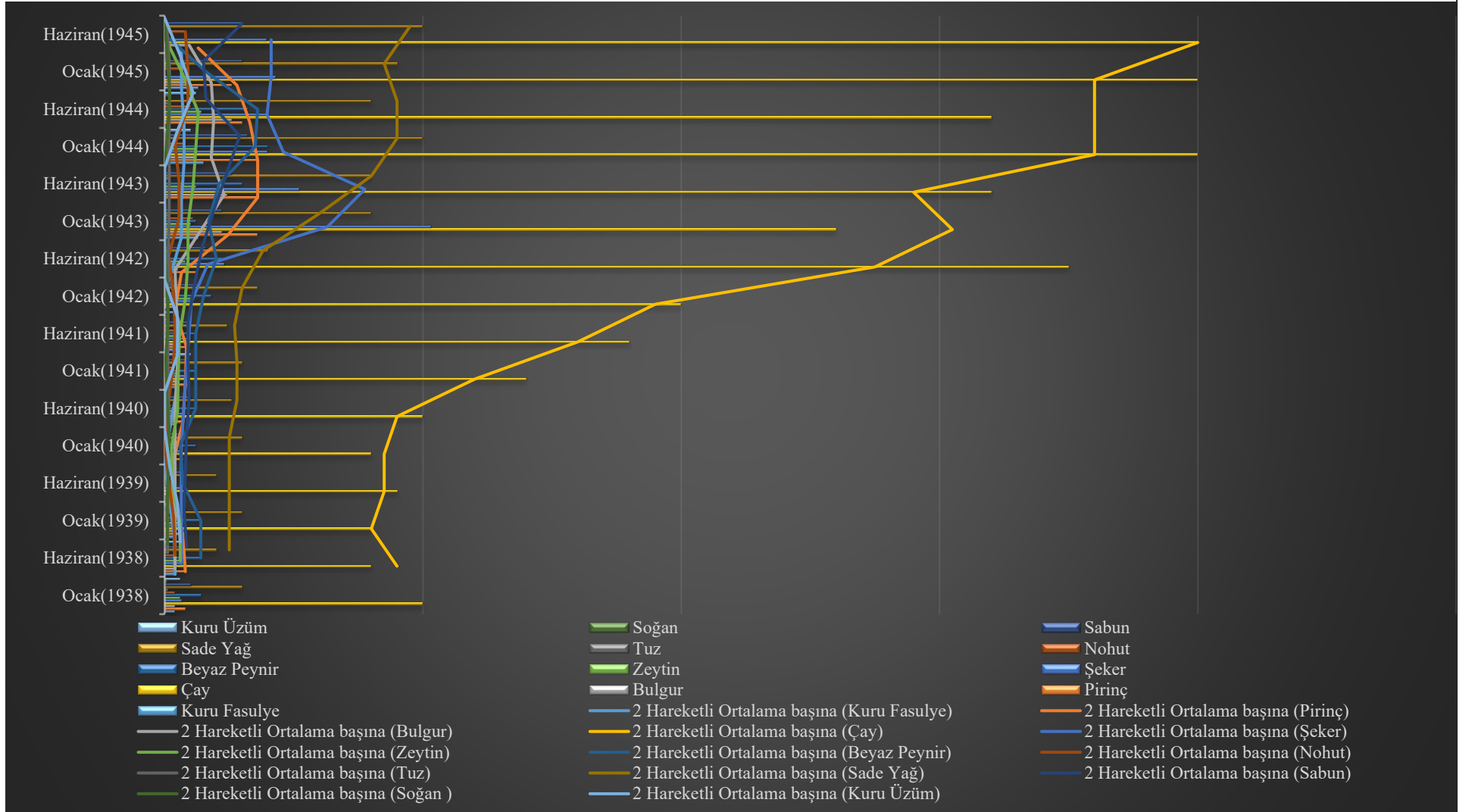
¹¹⁷² A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 607, Karar Tarihi:29.06.1945, s.40

1944-1945 yılları arası yiyecek-içecek fiyatları incelendiğinde genel olarak tüketim ürünlerinde bir düşüş vardır. Bu düşüş -%63 ile -%5 arasındadır. Fiyatı en çok düşen tüketim ürünü bulgur olmuştur. Bu düşüşün temel sebebi bulgurun hammaddesi olan buğday üretiminin Akhisar’da artmasının bir sonucudur. Fiyatı en çok artan ürün %25 ile çay olmuştur.

1938-1945 yılları arası geçen 8 yıllık süreçte yiyecek ve içecek fiyatları incelenerek aşığıdaki grafik çıkarılmıştır.

Grafik 11. Yiyecek-İçecek Fiyatlarının Değişim Grafiği (1938-1945)

Grafikte, dikey eksene değen çizgiler mevcut o dönem ile ilgili veri olmadığını göstermektedir. Grafiğe genel olarak bakıldığında Akhisar’da tüketilen tüketim ürünlerinin fiyatlarının kırılma noktası 1941 yılı sonrası olmuştur. 1942 yılından itibaren fiyatlarda yukarı yönlü bir değışim olmuştur. 1943 yılında fiyatlar en yüksek noktaya ulaşmıştır. 1943 sonrasında tüketim ürünlerinin bazılarında çok az da olsa bir düşüş olduğu gibi genel anlamda bir düşüş söz konusudur. 1944-45 yılları arasındaki fiyatlar daha istikrarlıdır. Bu durumun temel sebebi özellikle hububat anlamında üretimin artması ve 2. Dünya Savaşı’nın etkilerinin kısmen azalması etkili olmuştur. Ziraatla uğraşan bir şehir olan Akhisar’da bulgur ve kuru üzüm vb. ürünlerin fiyatlarındaki dalgalanmanın sebebi getirisi yüksek olduğu için hububat ekiminin azalması ve 1940 yılında bağlara gelen hastalıktan dolayı üzüm alınamamasından kaynaklanmaktadır.

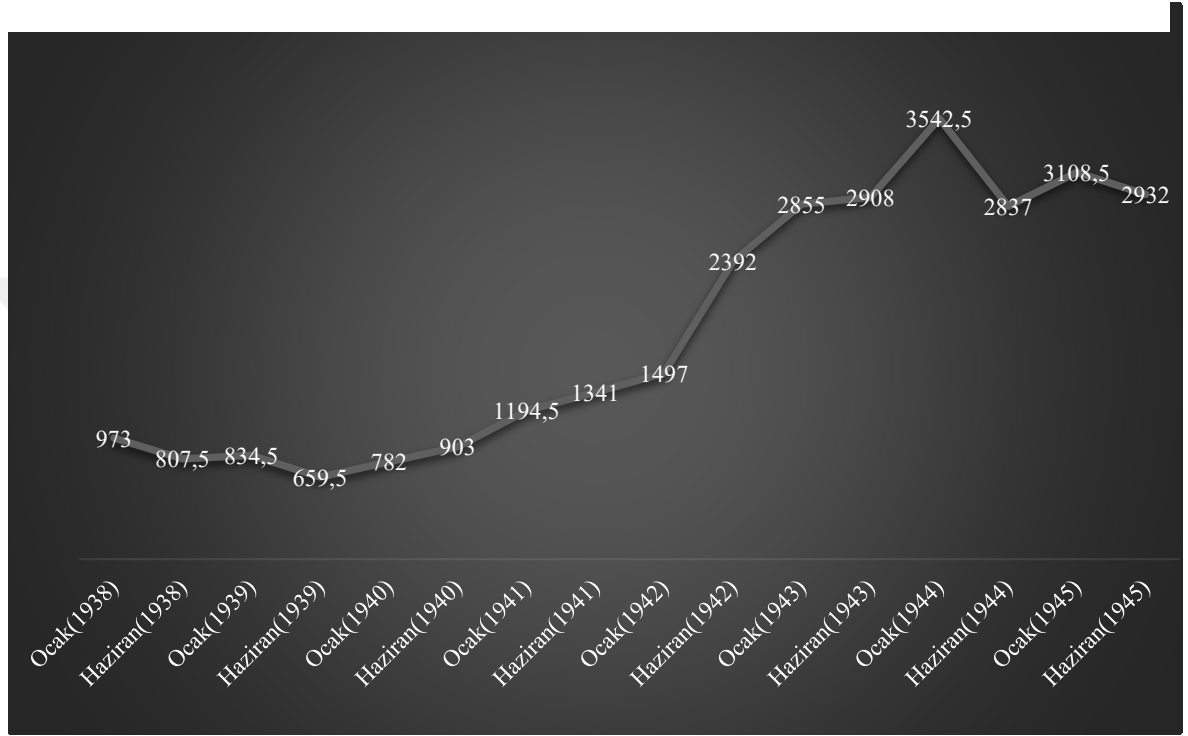
Aşağıdaki tabloda 1938-1945 yılları arasında 1 kişinin 1 kg üzerinden alacağı temel tüketim maddelerinin toplam fiyatlarının kuruş üzerinden yıllara göre değışimi gösterilmektedir.

Yiyecek-içecekler	Ocak(1938)	Haziran(1938)	Ocak(1939)	Haziran(1939)	Ocak(1940)	Haziran(1940)	Ocak(1941)	Haziran(1941)
Kuru Fasulye	20	20	17,5	0	0	23	25	25
Pirinç	40	40	30	0	35	35	45	40
Bulgur	20	20	20	20	20	20	25	30
Çay	500	400	400	450	400	500	700	900
Şeker	32	32,5	32	32	32	40	42	51
Zeytin	30	30	30	0	25	25	27,5	30
Beyaz Peynir	70	70	70	0	60	60	60	60
Nohut	20	20	15	0	0	12,5	20	20
Tuz	6	5	6	7,5	7,5	7,5	5	6,5
Sade Yağ	150	100	150	100	150	130	150	120
Sabun	50	35	40	40	45	50	40	50
Soğan	5	5	4	10	7,5	0	5	8,5
Kuru Üzüm	30	30	20	0	0	0	50	0
Toplam	973	807,5	834,5	659,5	782	903	1194,5	1341

Ocak(1942)	Haziran(1942)	Ocak(1943)	Haziran(1943)	Ocak(1944)	Haziran(1944)	Ocak(1945)	Haziran(1945)
23	0	65	0	75	0	65	0
0	65	180	180	180	150	130	0
15	25	110	120	60	130	50	45
1000	1750	1300	1600	2000	1600	2000	2000
52	115	515	260	199	197	215	197
50	40	50	60	60	70	0	0
90	110	60	150	200	160	0	0
15	0	55	0	40	50	40	40
7	7	10	8	8,5	10	8,5	0
180	200	400	400	500	400	450	500
65	80	110	130	160	0	150	150
0	0	0	0	10	10	0	0
0	0	0	0	50	60	0	0
1497	2392	2855	2908	3542,5	2837	3108,5	2932

Yukarıdaki tablo üzerinden 1 kişinin ödediği 1 kg temel tüketim ürünlerinin fiyatlarının değişim grafiği şöyledir;

Grafik 12: 1 Kişinin Ödediği 1 Kg. Temel Tüketim Ürünlerinin Fiyatlarının Değişim Grafiği (1938-1945)-Kuruş

Grafikten de anlaşılacağı üzere fiyatlar toplamının en yüksek olduğu yıl 1944 yılı Ocak ayı olmuştur. Ocak 1938 ile fiyatlar toplamının en yüksek olduğu Ocak 1944 arasındaki artış %264'tür. Çıkan sonuç üzerinden hekim maaşı ve küçük sıhhat memur maaşları örneğinden sonuç daha da netleşecektir. 1938 yılında hekim maaşı yıllık 1296 liradır. Aylık olarak maaşı 108 liradır. Küçük sıhhat memuru maaşı 1938 yılında 540 liradır. Aylık olarak maaşı 45 liradır. Grafiğe ev kirası, ekmek, ailedeki kişi sayısı vs. dâhil edilmeden 1938 yılı için verilen maaşlar hekim için, küçük sıhhat memuruna göre yüksek ancak sıhhat memuru maaşı da bir kişinin genel ihtiyacını karşılayacak düzeydedir. 1944 yılına gelindiğinde hekim maaşı ve küçük sıhhat memuru maaşı ile alınan temel tüketim ürünlerinin fiyatı yaklaşık 2,5 kat artmıştır. Bu durumda hekim maaşı ile ev kirası, ekmek ve diğer giderler dâhil edildiğinde bir kişinin genel ihtiyacını karşılayabilmektedir. Fakat aynı durum küçük sıhhat memuru için söylenemez. Çünkü

ürünlerdeki artış maaşının yarısından fazlasını oluşturmuştur. Diğer giderlerde göz önüne alındığında temel tüketim maddelerinden bazı küçük sıhhat memuru için lükse girmeye başlamıştır. Bu durumda sıhhat memurunun aldığı maaş asgari geçim düzeyinin altında kalmasıyla genel bir yoksullaşma başlamıştır.

2.3. Kahve Fiyatları

Kahve fiyatlarını belirleme özellikle 1940 yılında tüm memlekette yaşanan kahve sıkıntısıyla ilgili bir durumdur. 1940 yılında encümen meclisinde kahve fiyatları konusunda alınan karara göre kahve fiyatları şöyledir: 3 numaralı kahve 120, 4 numaralı kahve 119,5, 5 numaralı kahve 119 kuruş olarak duyurulmuştur.¹¹⁷³

Mayıs 1940'tan Temmuz ayına gelindiğinde kahve fiyatları arttığı için encümen meclisi 3 numaralı kahve 145 kuruş, 4 numaralı kahve 144 kuruş, 5 numaralı kahve 143 kuruş,¹¹⁷⁴ tane kahvenin kilosunun 160 kuruştan satılmasına karar vermiştir.¹¹⁷⁵ Kahve fiyatlarındaki bu hızlı yükseliş bazı kişileri daha fazlaya satarak daha çok para kazanmaya itmiştir. Ancak belediye bu durumun önüne geçmek için belirlenen fiyatlardan fazlaya kahve satanlara ceza verilmiştir. Tane kahvenin fiyatı yüksek olduğu için belirlenen fiyattan fazlaya tane kahve sattığı için Bakkal Veli Taşkend 5 lira hafif para cezasına çarptırılmıştır.¹¹⁷⁶

2.4. Süt-Yoğurt Fiyatları ve Üretim Yerleri Hakkındaki Tenbihatlar

2. Dünya Savaşı boyunca önemli fiyat artışlarının yaşanacağı süt ve süt türevi ürünlerin üretim azlığının yıldan yıla azalması bu fiyatların artmasında önemli bir etkidir. 1938 yılında Türkiye'de 2843 ton olan süt üretimi 1945 yılına gelindiğinde 1846 tona düşmüştür.¹¹⁷⁷ Aradaki yıllarda süt üretiminde artış ve azalışları olması fiyatlarda da dalgalanmalara yol açmıştır. Akhisar'daki süt ve yoğurt ürünlerinin 1938-1945 yıllarındaki fiyat ve tenbihatnameleri şöyledir:

¹¹⁷³ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 660, Karar Tarihi: 06.05.1940, s.66.

¹¹⁷⁴ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 1003, Karar Tarihi: 11.07.1940, s.150.

¹¹⁷⁵ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 1045, Karar Tarihi: 22.07.1940, s.157.

¹¹⁷⁶ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 1062, Karar Tarihi: 25.07.1940, s.160.

¹¹⁷⁷ İlhan Tekeli ve Selim İlkin, *İktisadi Politikaları ve uygulamalarıyla İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, İstanbul, 2014, C. 2, s.292.

10.02.1938 tarihinde toplanan encümen meclisi yoğurt ve süt fiyatlarında fiyat artışının gerek olmadığı kanaatine vararak manda sütünün 10 kuruş, koyun ve inek sütünün 15 kuruş, manda sütü ile karışık yoğurtların 15 kuruş, koyun yoğurdunun kilosunun 20 kuruştan satılmasına karar vermiştir.¹¹⁷⁸

1940 yılında süt ve yoğurt imalathanelerine mahsus sıhhi belediye zabıta talimatnamesi yayınlanmıştır. Süt ve yoğurt üreten yerler talimatnamesi şöyledir;

- 1) Süt ve yoğurt imalathaneleri geniş ve aydınlık olacaktır.
- 2) İmalathaneler 5 kısımdan oluşur. A. satış yeri, B. Süt kaynatma yeri, C. Yoğurt imal yeri, D. Bulaşık mahalli, E. Depo mahalli
- 3) Satış yeri, cephesi, camekân, zemin beton, pencereler tel örgü ile kapalı ve boyalı olacak. Tezgâh beton mermer v ya buna mümasil gayri kabili nüfuz paslanmamak üzere madem bir madde ile kapalı olacaktır. Yoğurtların muhafazası için tel örgülü ve boyalı depolar bulunacaktır.
- 4) Süt kaynatma mahalli zemini beton, duvarları zeminden 1,5 metreye kadar beton ve ya gayri kabili nüfuz yıkanması ve temizlemesi kolay bir madde ile örtülü olacaktır. Tavan beton, tahta veya sıvalı olacaktır. Duvarlar badanalanmış ve kirşiz bulunacaktır. Ocak mahalli süt miktarına göre ebat ve adette bulunacak bacası dışarıya çıkarılacak, süt kaynatma mahallinden hiç bir şey bulunmayacaktır. Pencereler aydınlık olacak ve tel örgü ile örtülecektir.
- 5) Yoğurt imal mahalli ayrıca olacak yoğurt yapmak şekline göre ocaklıklar veya kapalı bölmeler bulunacak yoğurtların örtülecek bezleri beyaz ve temiz olacaktır. Bunların da zemini beton olacaktır.
- 6) Bulaşık mahalli: imalathanenin müstakil bir mahallinde olacak ve kaplar sularla burada yıkanacak ve çıkan kirli sular bir mecra ile lağım varsa lağıma olmadığı takdirde hariçte açılacak kapalı sızdırmaz tertibatı olan bir çukura akıtılacaktır. Kapları kurulamak için daima temiz bezler bulunacaktır. Kaplar sık sık temizlenecek kirli, çatlak, sırsız veya oksitlenmiş bir halde bulunmayacaktır.

¹¹⁷⁸ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:192, Karar Tarihi 10.02.1938 s.127.

- 7) Depo mahalli: Burası müstakil olacak ve burada yakıt vesaire depo edilecektir.
- 8) Çalışacak kişiler beyaz gömlek ve başlık giyeceklerdir.
- 9) Büyük imalathanelerde su deposu ve halası olacaktır.¹¹⁷⁹

Nisan 1941'de bazı yoğurtçuların imal ettikleri yoğurtların tamamını kreması alınmış sütlerden yaptıklarını ve piyasaca hileli yoğurt sattıklarını bildirmiştir. Zabıta talimatnamesinde, kreması alınan süttten yapılan yoğurtlara yağı alınmış yoğurt, alınmamışlara yağlı yoğurt etiketi koymak suretiyle bu nevi yoğurtların satışına izin verilmiştir. Tam yağlı yoğurt yapanlar 10 dükkân, kremasını alarak yoğurt yapanlar da 8 dükkân vardır. Bu 8 dükkâna (yağları alınmış yoğurt) levhası astırlmak suretiyle halka duyurulmasına ve bu nevi yoğurtların da 1580 sayılı kanunun 15. Maddesinin 43. Fıkrası gereğince 15 kuruşa satılmasına encümen meclisi tarafından karar verilmiştir.¹¹⁸⁰

Temmuz 1941'de yoğurt üreticileri süttün pahalılığından dolayı encümen meclisine fiyatların yükseltilmesi konusunda yaptıkları başvuru sonucunda yağlı yoğurtların kilosu 20 kuruş, yağsız yoğurtların kilosunun 12,5 kuruştan satılmaya başlanmıştır.¹¹⁸¹ Ancak Temmuz ayında sütlerin azalması ve ağılcıların peynir yapımına yönelmelerinden dolayı süt fiyatları yüksekliği dikkate alınarak yağlı yoğurtların kilosu 25 kuruş, yağsız yoğurtların kilosu 17,5 kuruştan satılması encümen tarafından uygun bulunmuştur.¹¹⁸²

Haziran 1942'de yoğurtçuların istekleri dikkate alınarak süt ürünleri ile ilgili fiyatlar encümen meclisinde belirlenmiş ve satışlarda bazı şartlar getirilmiştir. Buna göre;

- 1) 6.6.942 gününden itibaren kreması alınmış halis süttten yapılmış yoğurdun kilosuna 40 kuruş,
- 2) Bakkal vesairede satılan sadeyağların etiketleri üzerinden ayrıca tetkike tabi olmak üzere köylülerin yağ ve peynir halinde (pazar yerine getirip) satacakları

¹¹⁷⁹ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 14.11.1940, s.262.

¹¹⁸⁰ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 629, Karar Tarihi: 17.04.1941, s.145.

¹¹⁸¹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 950, Karar Tarihi: 02.06.1941, s.185.

¹¹⁸² A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1330, Karar Tarihi: 22.07.1941, s.27.

halis tereyağlarının kilosuna 225 kuruşa satılması kararına ek olarak bu yağlar hanlar vesaire dükkânlarda satılmayacaktır.

3) Yoğurtlara da etiket konacaktır.¹¹⁸³

18.06.1942 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yoğurt kg fiyatı 35 kuruşa indirilmesi 16.06.1942 tarihli encümen meclisi toplantısında karara bağlanmıştır.¹¹⁸⁴

Kasım 1942’de Ticaret Vekâletinden alınan emirlerle iaşe teşkilatı kaldırıldığı ve bu işi takip etmek üzere belediye encümenleri yetkili kılındığı bildirilmiştir. Bu emir doğrultusunda belediye encümeni süt ve süt ürünleri fiyatını tekrar belirlemiş ve bu işle uğraşan kişilere duyurmuştur. İlane aykırı hareket edenlerin milli koruma kanununa göre kanuni takibat yapılmak üzere mahkemeye sevk edilmesi kararlaştırılmıştır. Yeni fiyatlar ise şöyledir; yağlı süt kg 30 kuruş, yoğurtçular ve buna benzer çarşıda dükkâncılar tarafından satılacak yağlı süt kg 35 kuruş, sıcak ve pişmiş yağlı süt kg 40 kuruş, yağlı ve kremalı yoğurt (sütün yağ ve kremasının alınması yasak) kg 40 kuruş, susuz çökelek kg 40 kuruş, gayet temiz inek yağı kg 4 lira, temiz manda yağı 3 lira 80 kuruş, temiz keçi yağı kg 3 lira 50 kuruş, tam yağlı teneke ve Edirne peyniri kg1 lira 50 kuruştur.¹¹⁸⁵

Aralık 1942’de süt ürünleri fiyatlarının yükseltilmesine dair Ali Rıza Aksel talepte bulunmuştur. Yapılan tahkikatta hayvanların bu mevsimde sütlerinin azaldığı, 1941 kışını zor ve zayıf çıkan hayvanların zayıf düşmesi, yem fiyatlarının pahalı olmasından dolayı hayvanlara tam gıda verilememesinden dolayı süt veriminin azaldığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca koyunların geçen senelere nazaran daha kuzulamamış olması, süt veriminin daha az seviyede gerçekleşmesine neden olmuştur. Birde bu duruma bazı süt üreticilerinin belirlenen fiyatı az bularak yağ ve peynir yapması, bazı satıcıların sütün litresinin 40 kuruşa gizli gizli satması yoğurtçuların süt bulmasını zorlaştırmıştır. Bu durum üzerine sütün kilosu 40 kuruşa, yoğurdun kilosu 50 kuruşa çıkarılmıştır.¹¹⁸⁶

¹¹⁸³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 620, Karar Tarihi: 05.06.1942, s.30.

¹¹⁸⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 679, Karar Tarihi: 16.06.1942, s.39.

¹¹⁸⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1412, Karar Tarihi:13.11.1942, s.142.

¹¹⁸⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1724, Karar Tarihi:29.12.1942, s.196.

Nisan 1943'te Ali Rıza Aksel, dükkânlarda inek ve manda sütlerine verilen narh üzerinden çiğ olarak 40 kuruştan satılmakta ise de halkın yoğurt ihtiyacını teminen halen 40 kuruşa sütçülerden süt aldıklarını ve aynı bedel mukabilinde satmaları da ticaret kaidelerine uygun olamayacağı cihetle beher kiloda 5 kuruş zam ile 45 kuruş üzerinden satılması yönünde istekte bulunmuştur. Encümen meclisinde yapılan görüşme de istek uygun bulunmuş ve dükkânlarda satılacak çiğ sütlerin 45 kuruş üzerinden satılmasına karar verilmiştir.¹¹⁸⁷

Kasım 1944 tarihinde Belediye Encümeni tarafından süt ve yoğurt fiyatları belirlenmiştir. Belirlenen fiyatlar sütün kilosu 40 ve yoğurdun kilosu 50 kuruştur.¹¹⁸⁸

2.5. Et Fiyatları

1938 yılı içinde et fiyatlarında ilk fiyat artırımını kuzu etinin kilosunun en az 40 kuruşa çıkarıldığı 10.03.1938 tarihli encümen meclisinde olmuştur.¹¹⁸⁹ Et fiyatların düşük olduğu baytarlık tarafından bildirilmesi üzerine Ağustos ayında sığır ve dana etinin kilosu 25 kuruş, oğlak etinin kilosu 20 kuruş, erkek etin kilosu 25 kuruş,¹¹⁹⁰ koyun etinin kilosu 40 kuruş¹¹⁹¹ olarak belirlenmiştir. Sığır eti 1938 ve 1939 yıllarının Ocak ve Haziran aylarında sürekli 30 kuruş olarak kalmıştır.

Akhisar'da kasaplar tarafından ara sıra kesilen manda etinin sığır etiyle aynı fiyattan satılması gıda ve fiyatça eşit olmayan bu eti, sığır eti fiyatından ayırmak için 20 kuruş olarak belirlenmiştir. Ancak bu etlerin sığır eti karıştırılıp satılma olasılığı olduğu için kesilen manda etlerinin belediyenin boş bulunan bir dükkânına tabela taktırılarak her bir manda için 2 lira peşinen kira alınarak olası sahtekârlıkların önüne geçilmeye çalışılmıştır.¹¹⁹² Yine havaların sıcak olmasından dolayı manda etinin yenmesi sindirim siteminde bazı rahatsızlıklara sebebiyet vereceğinden dolayı Nisan 1939 tarihinde ikinci

¹¹⁸⁷ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 568, Karar Tarihi: 13.04.1943, s.150.

¹¹⁸⁸ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1494, Karar Tarihi: 14.11.1944, s.22.

¹¹⁸⁹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No: 271, Karar Tarihi: 10.03.1938, s.144.

¹¹⁹⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1250, Karar Tarihi: 19.09.1938, s.152.

¹¹⁹¹ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1271, Karar Tarihi: 26.09.1938, s.155.

¹¹⁹² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 1426, Karar Tarihi: 29.11.1938, s.184.

bir emre kadar manda kesilmesi yasaklanmıştır.¹¹⁹³ Yasak 19.12.1939'da kaldırılmıştır.¹¹⁹⁴

1939 yılının Şubat ayında kuzu etine 40 kuruş¹¹⁹⁵ olarak belirlenen fiyat Mayıs ayında da aynı fiyat üzerinden satışına devam edilmiştir.¹¹⁹⁶ 1940 yılının aynı ayında bu fiyat 45 kuruşa yükselmiştir.¹¹⁹⁷

1938-1939 yılı 1 yıllık süre boyunca Akhisar'da 3182 koyun, 9624 kuzu, 2272 keçi, 5083 oğlak, 312 öküz, 681 inek, 696 dana, 13 manda ki ceman 21863 hayvan kesilmiştir.¹¹⁹⁸

1940 yılında Temmuz ayında erkek koyun ve kuzunun kilosu 40 kuruş ve dişi koyunun kilosu 35 kuruş, erkeğin kilosu 25 kuruş ve dişi keçi ve oğlak etinin kilosu 20 kuruş sığır etinin kilosu 30 kuruş ve manda etinin kilosu 20 kuruştur.¹¹⁹⁹ Kasım ayında sığır ve dana eti 30 kuruş, erkek eti 30 kuruş,¹²⁰⁰ koyun etinin kilosu 45 kuruştan¹²⁰¹ satılmaya başlanmıştır.

1941 yılı Ocak ayında koyun eti kg 50 kuruş¹²⁰² ve sığır eti 30 kuruştan satılmaya başlanmış¹²⁰³ ise de Mart ayında bu fiyatlar koyun eti kg 60 kuruş ve sığır eti kg 35 kuruşa yükselmiştir.¹²⁰⁴ Kuzu eti kg ise 65 kuruştan satılmaya başlanmıştır.¹²⁰⁵ Eylül ayında erkek koyun etinin kg 60 kuruştan satılmaya başlanmıştır.¹²⁰⁶

1942 yılında belirlenen ilk et fiyatı sığır etinin fiyatı olmuştur. Sığır etinin kg 45 kuruştan¹²⁰⁷ koyun etinin kg 80 kuruştan satılmaya başlamıştır.¹²⁰⁸ Şubat ayında sığır, dana ve erkek etinin kg 65 kuruştan¹²⁰⁹ satılırken Marmara göl balığı (Gölmarmara) kg

¹¹⁹³ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 545, Karar Tarihi: 20.04.1939, s.83.

¹¹⁹⁴ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 1623, Karar Tarihi: 19.12.1939, s.92.

¹¹⁹⁵ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 140, Karar Tarihi: 09.02.1939, s.29.

¹¹⁹⁶ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 756, Karar Tarihi: 25.05.1939, s.139.

¹¹⁹⁷ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 159, Karar Tarihi: 17.02.1940, s.132.

¹¹⁹⁸ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), Karar Tarihi: 07.11.1939, s.157.

¹¹⁹⁹ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 945, Karar Tarihi: 02.07.1940, s.142.

¹²⁰⁰ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1571, Karar Tarihi: 28.11.1940, s.39.

¹²⁰¹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1511, Karar Tarihi: 11.11.1940, s.29.

¹²⁰² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 235, Karar Tarihi: 13.01.1941, s.64.

¹²⁰³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 25, Karar Tarihi: 13.01.1941, s.64.

¹²⁰⁴ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 265, Karar Tarihi: 27.02.1941, s.95.

¹²⁰⁵ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 269, Karar Tarihi: 03.03.1941, s.96.

¹²⁰⁶ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1692, Karar Tarihi: 23.09.1941, s.74

¹²⁰⁷ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1, Karar Tarihi: 06.01.1942, s.131

¹²⁰⁸ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 117, Karar Tarihi: 27.01.1942, s.149.

¹²⁰⁹ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 175, Karar Tarihi: 10.02.1942, s.158.

35 kuruştan satılmaya başlamıştır.¹²¹⁰ Mart ayında kuzu ve koyun eti kg 100 kuruşa yükselmiştir.¹²¹¹ Nisan ayında ise tüm et fiyatlarında bir artış olmuş ve yeni fiyatlar koyun eti kg 110, kuzu 100 ve erkek eti kg 80 kuruş olarak tarifelendirilmiştir.¹²¹²

Haziran ayında belirlenen et fiyatlarında koyun etinin kg 110 kuruştan¹²¹³ satılması kararlaştırılmış ancak aynı toplantıda koyun ve kuzu etinin kg 100 kuruştan, sığır etinin kg 65 kuruştan satılmasının o günün alım şartlarına uygun olduğu belirtilerek fiyatların arttırılmasına gerek görülmemiştir.¹²¹⁴ 3 Haziranda ilan edilen fiyatlar 5 Haziranda tekrar belirlenmiştir. Yeni fiyatlar; koyun eti kg 110, kuzu eti kg 100 ve sığır eti kg 85 kuruş olarak değiştirilmiştir.¹²¹⁵

Eylül 1942'de kasaplar tarafından et fiyatların yükseltilmesi konusunda talepleri olmuştur. Encümen meclisi tarafından yeni fiyatlar belirlenmiştir. Yeni fiyatlar, erkek koyun eti kg 120, kuzu kalmamış olduğundan koyun sırasına geçilmesi, keçi ve sığır etinin kg 85 kuruştan satılması kararlaştırılmıştır.¹²¹⁶

Ocak 1943'te et fiyatları encümen meclisi tarafından sığır eti kg 95 kuruş olarak belirlenmiştir.¹²¹⁷ Şubat ayında et fiyatlarına zam gelmiş ve yeni fiyatlar; koyun eti kg 140, sığır eti kg 100 ve erkek eti kg 100 kuruştur.¹²¹⁸ Çevre kaza ve vilayetlerde et fiyatlarının yüksek olduğundan koyunların Akhisar'dan celp edildiğinin ortaya çıkması üzerine Akhisar'da koyun kesimi için Mart ayında koyun eti fiyatı kg 150 kuruşa yükseltilmiştir.¹²¹⁹

¹²¹⁰ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 176, Karar Tarihi: 10.02.1942, s.158.

¹²¹¹ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 334, Karar Tarihi: 24.03.1942, s.182.

¹²¹² A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 409, Karar Tarihi: 07.04.1942, s.192.

¹²¹³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 602, Karar Tarihi: 02.06.1942, s.28.

¹²¹⁴ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 605, Karar Tarihi: 02.06.1942, s.28.

¹²¹⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 626, Karar Tarihi: 05.06.1942, s.31.

¹²¹⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1232, Karar Tarihi: 06.10.1942, s.113.

¹²¹⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 01, Karar Tarihi: 05.01.1942, s.190.

¹²¹⁸ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 276, Karar Tarihi: 19.02.1943, s.66.

¹²¹⁹ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 450, Karar Tarihi: 23.03.1943, s.115.

Nisan ayının ilk haftası kuzu eti kg 160 ve koyun eti kg 140 kuruştan satılmaya başlanmıştır.¹²²⁰

Haziran 1943'te oğlak eti kg 100 kuruş¹²²¹ kuzu eti kg 150 kuruş¹²²² iken Temmuz ayında kasaplar fiyatların yükseltilmesi konusundaki dilekleri doğrultusunda koyun/kuzu kg 160 kuruş, sığır eti kg 120 kuruşa yükseltilmiştir.¹²²³ Eylül ayına gelindiğinde et fiyatlarında yükselme devam etmiştir. Yeni et fiyatları koyun/kuzu eti kg 170, dişi koyun eti kg 150, erkek eti kg 110, sığır eti kg 130 kuruştur.¹²²⁴

1943 yılının son haftasında et fiyatlarının aşırı yükselmesi üzerine et fiyatlarına onar kuruş zam yapılarak koyun eti kg 180 ve erkek eti kg 120 kuruştan satılmaya başlanmıştır.¹²²⁵

1942'den 1943 yılı sonuna gelindiğinde et fiyatlarına bakıldığında sığır eti %188, koyun eti %125 ve erkek etinin kilosu % 84 artmıştır. Et fiyatlarındaki yükselişin temel sebebi 1942 yılında yaşanan kış ve yemsizlik sebebiyle hayvanların ölmesidir. Bir diğer sebep ise kuzu ve oğlakların 3-4 kilo iken kesilmesiyle yılın ilerleyen dönemi için kesilecek hayvan sayısının azalmasına neden olmasıdır.

1943 yılı Akhisar kazasında toplam 43748 koyun, 29530 kıl keçisi, 17978 sığır ve 1348 adet manda bulunmaktadır.¹²²⁶ 1942-1943 yılları arası Akhisar mezbahasında 76 manda, 497 öküz, 966 inek, 5135 koyun, 3426 keçi, 11524 kuzu, 5377 oğlak kesilmiştir.¹²²⁷ Mandaları 300 kilo, inek ve öküzleri 100 kilo, koyun ve keçileri 30, kuzu ve oğlakları 10 kilodan hesaplırsak mezbahada toplam 498344 kilo et kesilmiştir. 1940 yılı nüfus sayımına göre Akhisar nüfusu 22739'dur.¹²²⁸ Bu durumda Akhisar'da kişi başı yıllık et tüketimi ortalama 21,8 kilogramdır. Verilen rakamlar ile savaş öncesi 1938 yılı

¹²²⁰ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 682, Karar Tarihi: 07.05.1943, s.182.

¹²²¹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 861, Karar Tarihi: 01.06.1943, s.33.

¹²²² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 918, Karar Tarihi: 08.06.1943, s.49.

¹²²³ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1141, Karar Tarihi: 09.07.1943, s.120.

¹²²⁴ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1661, Karar Tarihi: 28.09.1943.

¹²²⁵ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 2103, Karar Tarihi: 28.12.1943, s.56.

¹²²⁶ İzdem, a.g.e., s.66.

¹²²⁷ A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943), "Yıllık Riyaset Raporu", s.385.

¹²²⁸ Mehmet Karakuyu, F. Sariusta, S. Yalçın, *Kentleşme sürecinde Akhisar*, Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları, Akhisar, 2012, s.108.

karşılaştırıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: 1938 yılında Akhisar’da 1582 sığır ve dana, 3574 koyun, 9903 kuzu, 3031 kıl keçi ve 4892 oğlak kesilmiştir. Hayvanların ağırlık ortalamasını 1943 yılındaki ortalama ile alırsak 504300 kilo et mezbahada kesilmiştir. Akhisar nüfusu 1935 yılındaki sayımlar üzerinden hesaplandığında 1 kişi 1 yılda ortalama 23 kilo et tüketmektedir.

1944 yılında Ocak ayında belirlenen et fiyatları, kuzu eti kg 180, sığır eti 130 ve koyun eti kg 180 kuruştur.¹²²⁹ Ancak Ocak ayı son haftasında kuzu etinin kg satış fiyatı 210 kuruşa yükseltilmiştir.¹²³⁰ Haziran ayında kuzu eti kg fiyatı 180 kuruşa düşerken koyun ve sığır eti kg fiyatları Ocak ayı fiyatları ile aynıdır.¹²³¹

1945 yılı Ocak ayında belirlenen et fiyatları, kuzu eti kg 200, koyun eti kg 170 ve sığır eti kg satış fiyatı 115 kuruştur.¹²³² Haziran ayına gelindiğinde kuzu ve sığır eti kg fiyatları Ocak ayı satış fiyatlarını korurken koyun etinin kg satış fiyatı 175 kuruşa yükselmiştir.¹²³³ Ağustos ayında et fiyatları ile yeni fiyatlar belirlenmiştir. Yeni fiyatlar, kuzu eti kg 160, erkek koyun eti kg 150, dişi koyun eti kg 130, sığır ve erkek eti kg 90, oğlak eti kg 80 ve manda eti kg 70 kuruş olarak fiyatlandırılmıştır. Ayrıca etlerin üzerine dişi veya erkek diye cinsini ve fiyatlarını gösterir ayrı ayrı etiket konulması zorunlu kılınmıştır.¹²³⁴

2.6. Çay ve Kahve Fiyatları

Mart 1942’de kahve çay fiyatlarının yükselmesi üzerine bu fiyatlara göre çay ve kahve fiyatlarının tayini serbest bırakılmıştır.¹²³⁵ Eylül 1942’de çay ve kahve fiyatları konusunda İnhisarlar idaresinden gelen satış konulu yazı ile çay ve kahve satışları için düzenleme yapılmıştır. Buna göre;

¹²²⁹ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 81, Karar Tarihi: 11.01.1944, s.80.

¹²³⁰ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 193, Karar Tarihi: 25.01.1944, s.112.

¹²³¹ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 968, Karar Tarihi: 06.06.1944, s.99.

¹²³² A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 137, Karar Tarihi: 26.01.1945, s.99.

¹²³³ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 524, Karar Tarihi: 01.06.1945, s.15.

¹²³⁴ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 725, Karar Tarihi: 17.08.1945, s.82.

¹²³⁵ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 331, Karar Tarihi: 24.03.1942, s.181.

1. Bayi karı olarak istenilen kar üzerine yapılan tetkikte bir kilo çayın toptan maliyeti 1550 kuruş olduğu anlaşılmış, toptan satışta %5 ve perakende satış için %10 kar koymak suretiyle satılması kararlaştırılmıştır. Bir kilo çayın toptan fiyatı 1627,5 kuruş üzerinden ve bir kilo çayın perakende satışı da 1700 kuruş üzerinden satılması,

2. Kahve fiyatlarına gelince bir kilo kahvenin maliyeti 521 kuruş 34santim (0.34 kuruş) olduğuna göre bir- kilo kahveden 130 - 140 gram kavrulma payı ve bir kilo kahveyi 8 kuruş kavurma için ateş masrafı ile birlikte bir kilo kahve 600 kuruştur. Buna %10 bayii karı eklendiğinde 660 kuruşa satılması,

3. Dövmüş kahvenin %30'a kadar yabancı madde ilavesi mümkün olup fark ve temyizi mümkün olamayacağından toz kahvenin sattırılmaması konusunda karar almıştır.¹²³⁶

2.7. Lokanta, Kebapçı ve Aşevi Yemek Fiyatları

1944 yılında milli korunma kanunun 31. Muaddel maddesine tefrikan aşevi, lokanta ve kebabçılara ait fiyat tarifesi oluşturulmuştur. Oluşturulan fiyat tarifesi şöyledir;¹²³⁷

Yemek ve tatlı çeşitleri	Fiyat (kuruş) ¹²³⁸	Fiyat (kuruş)	Gramaj (minimum)
Çorba, et suyu ve paça	25	20	250
Haşlama, kaynatma emsali etler	40	30	200
Etli yaş sebzeler	30	20	200
Etli kuru sebzeler	30	20	200
Zeytinyağlı yaş sebzeler	30	20	200
Zeytinyağlı kuru sebzeler	30	20	250
Pirzola, ... (?), köfte	50	40	200
Tavuk ve piliç etleri	60	50	200
Döner yoğurtlu	70	60	250
Sade döner	60	50	200

¹²³⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1132, Karar Tarihi:15.09.1942, s.101.

¹²³⁷ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1440, Karar Tarihi:24.10.1944, s.7-8.

¹²³⁸ Renkler: turuncu: 1. Sınıf yerleri, açık yeşil:2. Sınıf yerleri temsil etmektedir.

Pilav, makarna	25	20	200
Börek	50	40	250
Balık (deniz), (palamut hariç)	40	30	250
Balık (çay) ve palamut	25	20	250
Mevsimlik salata	20	15	200
Turşular	30	25	200
Sütlü tatlılar	40	30	Tavukgöğsü, sütlaç, keşkül, tel kadayıf minimum 200 gram, muhallebi 220, kazandibi ve emsali minimum 215, revani 170 gram minimum olacaktır.
Hamurlu tatlılar	45	35	200
... (?) her nevi	35	25	200
Omlet 2 yumurtalı	30	25	2 yumurtalı
Ciğer, tava	30	20	200
Bütün kelle (fırınlanmış)	80	70	1 baş
Fasulye piyazı	30	20	250

2.8. İnşaat Malzemeleri Fiyatları

1938 yılında inşaat malzemeleri konusunda encümen meclisinin aldığı ilk karar çimento fiyatları olmuştur. 08.09. 1937 tarihinde çimentonun beher torbası için 130,135 kuruş iken İzmir'deki fiyatına 10 kuruş zam gelmesi sonucunda Akhisarlı satıcıların masraflarını kurtarmadığı gerekçesiyle yaptıkları müracaat üzerine 5 çuval ve üzeri satışlar toptan kabul edilerek 145 kuruş, 5 torba altı satışlarda beher torbasına 150 kuruştan satılmasına karar verilmiştir.¹²³⁹

1939 yılının Mart ayına gelindiğinde çimento fiyatlarında düşme olduğu için encümen meclisi 50 kiloluk çuvalı toptan 107 kuruş ve perakende satış fiyatı 110 kuruştan satılmasına karar vermiştir.¹²⁴⁰

¹²³⁹ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:53, Karar Tarihi: 13.01.1938 s.102.

¹²⁴⁰ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No:290, Karar Tarihi 06.03.1939, s.63.

1940 yılında yeni muamele vergisi kanunundan (*gelirin harcanması sırasında alınana vergi*)¹²⁴¹ dolayı çimentonun torbasına 10 kuruş zam gelmiştir. Muamele vergisi, nakliye vesair masraflarla birlikte Akhisar’da çimentonun toptan çuvalı 135 kuruş ve perakende kilosu 140 kuruşa satılırken¹²⁴² Aralık ayında gelen zamlar ile birlikte çimentonun torbası 145 kuruşa yükselmiştir.¹²⁴³

1941 yılında kâğıt torba çimento 165 kuruş, bez torba çimento 202 kuruştan satılmaya başlamıştır.¹²⁴⁴

2.9. Yakacak ve Aydınlatma Malzemesi Fiyatları

Aydınlanma ve yakacak fiyatları konusunda 1938 yılı Şubat ayı için encümen meclisi bu ürünler için belirlediği fiyatlar, gaz kg 16, odun kg 1,5 kuruş¹²⁴⁵ iken Haziran ayı yakacak ve aydınlanma fiyatları gaz kg 16, odun kg 1 kuruştur.¹²⁴⁶

1939 yılı Ocak ayı yakacak ve aydınlanma fiyatları gaz l. 16, kömür kg 5, odun kg 2,5 kuruş olarak belirlenmiştir.¹²⁴⁷

1940 yılının Ocak ayında tüm memlekette gaz ve teneke sıkıntı yaşandığından öncesinde Akhisar’a İzmir’den getirilen gaz tenekelerinin temini mümkün olmamıştır. Gaz teneke ihtiyacını karşılamak için Bandırmadan getirilen küçük teneke gazların nakliye masrafı İzmir’e kıyasla daha fazla olduğu için beher teneke fiyatlarına 10 kuruşluk zam yapılarak 95 kuruşa çıkarılmıştır.¹²⁴⁸ Gazın tenekesine gelen zam litre ile satılan gaza yansımamıştır. 1940 yılı Ocak ayı gazın litresi 16 kuruş iken odunun kilosu 2 kuruş olarak belirlenmiştir.¹²⁴⁹

1940 yılı öncesi yıllarda gaz fiyatlarında kısa sürede fiyat artışları olmamıştır. Ancak 1940 yılında sadece Ocak ayından Mart’ın ilk haftasına kadar geçen süre içerisinde küçük gaz tenekesinin beher adedi 100 kuruşa çıkarken gazın kilosu 20 kuruşa

¹²⁴¹ Bkz. Orhan Dikmen, “Türkiye’de Muamele Vergisinin İnkişafı”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1941, C5, S.14. s.96-126.

¹²⁴² A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 1018, Karar Tarihi: 15.07.1940, s.153.

¹²⁴³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1664, Karar Tarihi: 16.12.1940, s.52.

¹²⁴⁴ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 755, Karar Tarihi: 09.05.1941, s.161.

¹²⁴⁵ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:116, Karar Tarihi 31.01.1938 s.113.

¹²⁴⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 794, Karar Tarihi 16.06.1938, s.72.

¹²⁴⁷ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No:80, Karar Tarihi 16.01.1939, s.19.

¹²⁴⁸ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 34, Karar Tarihi: 09.01.1940, s.106.

¹²⁴⁹ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 35, Karar Tarihi: 09.01.1940, s.106.

yükselmiştir.¹²⁵⁰ Haziran ayında ise küçük teneke gazın adedi 105 kuruşa yükselmiştir.¹²⁵¹

1940 yılı Haziran ayında yakacak ve aydınlatma fiyatları odunun kilosu 2 kuruş, gazın kilosu 20 kuruş olarak belirlenmiştir.¹²⁵²

1940 yılında soğukların erken basması sonrasında Akhisar'da kömür stoğu açısından sıkıntılı bir süreç yaşanmıştır. Özellikle Soma kömürünün düzenli bir şekilde gelmemesi kömüre olan talebi yükseltmesi üzerine kömür satıcıları, belediyeden kömür fiyatlarının yükseltilmesi talebinde bulunması üzerine toptan (30 kilo) satış bedeli kilosu 5,5 kuruş ve perakende kilosu 6 kuruştan satılması encümen meclisi tarafından kararlaştırılmıştır.¹²⁵³

1941 yılı Ocak ayı yakacak ve aydınlatma fiyatları odun kg 2, gaz l. 20 kuruştur.¹²⁵⁴ Haziran ayında odun kg fiyatı 1 kuruş 50 santime düşerken gaz l. 20 kuruş olarak sabit kalmıştır.¹²⁵⁵ Ekim ayında bir teneke gaz 450 kuruş iken litresi 24 kuruşa yükselmiştir.¹²⁵⁶

1942 yılı Ocak ayı için belediye encümenin odun ve gaz için belirlediği fiyatlar, gaz l. 23, odun kg 1,0.025 kuruş¹²⁵⁷ iken Haziran ayı yakacak ve aydınlanma fiyatları gaz l. 32, odun kg 2¹²⁵⁸ kuruş olarak belirlenmiştir.

Ağustos 1942'de Gaz Bayii Fahreddin Mısırcı, Sokoni Vakum Oil gaz şirketinden getirdiği 950 teneke gaz için satış fiyatı belirleme talep etmiştir. Belediye encümeni yapılan masraf ve kar oranını belirledikten sonra gazın litresinin 24 kuruştan satılmasına karar vermiştir.¹²⁵⁹

1943 yılı Ocak ayı için encümen meclisinin belirlediği yakacak ve aydınlatma fiyatları şöyledir; gaz l. 23 kuruş, maden kömürü kg “yok”, odun kg 3, odun kömürü kg

¹²⁵⁰ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 227, Karar Tarihi: 04.03.1940, s.164.

¹²⁵¹ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 928, Karar Tarihi: 25.06.1940, s.138.

¹²⁵² A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 882, Karar Tarihi: 13.06.1940, s.129.

¹²⁵³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1625, Karar Tarihi: 12.12.1940, s.46.

¹²⁵⁴ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 25, Karar Tarihi: 13.01.1941, s.64.

¹²⁵⁵ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 999, Karar Tarihi: 09.06.1941, s.190.

¹²⁵⁶ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1761, Karar Tarihi: 03.10.1941, s.83.

¹²⁵⁷ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 01, Karar Tarihi: 06.01.1942, s.131.

¹²⁵⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 602, Karar Tarihi: 02.06.1942, s.28.

¹²⁵⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 956, Karar Tarihi: 04.08.1942, s.77.

10 kuruştur.¹²⁶⁰ Nisan ayında odun fiyatlarına zam gelmiş ve yeni fiyatlar kuru çam odunu kg 5, yaş çam odunu kg 4, kuru odun kg 4 ve yaş odun kg 3 kuruştur.¹²⁶¹

Haziran ayı için belirlenen yakacak ve aydınlatma fiyatları odun kg 5 ve gaz l. 24 kuruş¹²⁶² iken Ekim ayında gaz fiyatları yükselmiştir. Yeni gaz fiyatı, litresi 26 kuruştur.¹²⁶³ Ayrıca Ekim ayında kötü kalitede kömür ve odunun gelmesi üzerine encümen meclisi müdahale etmiştir. Bu müdahale ile odun ve kömürün hiç gelmemeye başlaması üzerine odun ve kömür için fiyat belirleme işi kaldırılmış ve odun ve kömür fiyatları serbest bırakılmıştır.¹²⁶⁴

1944 yılı Ocak ayı için belediye encümen meclisi tarafından odun ve gaz için belirlenen fiyatlar, gaz l. 37, odun kg 4 kuruştur.¹²⁶⁵ Odun kömürü kg fiyatı 15 kuruştur.¹²⁶⁶ Haziran ayı yakacak ve aydınlanma fiyatları gaz l. 31, odun kg 5 ve kömür kg 12 kuruş olarak belirlenmiştir.¹²⁶⁷ Ağustos ayında 44 kuruş¹²⁶⁸ olan gazın litre fiyatı Ekim ayının son haftası 46 kuruş 50 santime yükselmiştir.¹²⁶⁹

1945 yılı Ocak ayı için encümen meclisi tarafından belirlenen gaz fiyatları, 1 teneke gaz 548 kuruş ve 1 l. gaz 34 kuruş 75 santim¹²⁷⁰ ve odun kg 5 kuruştur.¹²⁷¹ Nisan ayının ilk haftası gazın tenekesi 538 kuruş 50 santim ve gazın litresi 34 kuruşa düşmüştür.¹²⁷² Haziran ayında gaz l. 34 ve odun kg 5 kuruşluk satış fiyatları ile bir önceki

¹²⁶⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 01, Karar Tarihi: 05.01.1943, s.190.

¹²⁶¹ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 627, Karar Tarihi: 20.04.1943, s.166.

¹²⁶² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 918, Karar Tarihi: 08.06.1943, s.49.

¹²⁶³ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1713, Karar Tarihi: 12.10.1943.

¹²⁶⁴ A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943), Defter No: 37, Karar No: 1719, Karar Tarihi: 12.10.1943

¹²⁶⁵ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 81, Karar Tarihi: 11.01.1944, s.80.

¹²⁶⁶ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 320, Karar Tarihi: 08.02.1944, s.148.

¹²⁶⁷ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 968, Karar Tarihi: 06.06.1944, s.99.

¹²⁶⁸ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1229, Karar Tarihi: 22.08.1944, s.156.

¹²⁶⁹ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1429, Karar Tarihi: 28.10.1944, s.12.

¹²⁷⁰ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 119, Karar Tarihi: 23.01.1945, s.96.

¹²⁷¹ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 137, Karar Tarihi: 26.01.1945, s.99.

¹²⁷² A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 430, Karar Tarihi: 04.05.1945, s.180.

fiyatları ile sabit kalırken kömürün kg satış fiyatı 15 kuruşa yükselmiştir.¹²⁷³ Haziran ayının ilk haftasının son günlerinde Fahrettin Mısırcı getirdiği gazlar için fiyat belirlenmesi için encümen meclisine dilekçe ile başvurmuştur. Encümen meclisinin belirlediği fiyat ile gazın tenekesi 591 kuruşa litresi de 37 kuruşa yükselmiştir.¹²⁷⁴ Eylül ayında gazın litre fiyatı 31 kuruşa düşmüştür.¹²⁷⁵

2.10. Akaryakıt Fiyatları

İncelenen dönem içerisinde Akhisar belediyesi akaryakıt fiyatlarının tespiti konusunda encümen meclisi yetkili kılınmıştır. Fiyatları belirlerken bazen satış yapan kişilerin/temsilcilerinin dilekçeleri bazen de resmi kurumlar tarafından verilen satış fiyat tespiti kullanılmıştır. 1938 yılında akaryakıt fiyatları ilk kez Mayıs ayında belirlenmiştir. Ulus Gazetesinde “Benzin fiyatları indirildi”¹²⁷⁶ başlıklı haberde yayımlanan İktisat Vekâletinin benzin fiyatları ile eski fiyatlar arasında encümen meclisi tarafından bir tetkik yapılmıştır. Tetkik sonrası Akhisar’da 1 teneke benzin (tenekesi ile birlikte) 295 kuruş, tenekesiz benzinin 1 tenekesi itibarıyla 275 kuruş, perakende 1 litre benzinin satışı 17,5,¹²⁷⁷ motorinin litresi 8,5, motorinin tenekesi 147,5¹²⁷⁸ kuruş olarak belirlenmiştir.

1939 yılında perakende satış fiyatı dikkate alınmamak üzere satış fiyatları benzinin teneke ile satışı 290 kuruş, tenekesiz 275 kuruş, motorin tenekeli 125 kuruş olarak belirlenmiştir.¹²⁷⁹

1940 yılında akaryakıt fiyatları encümen meclisi tarafından tenekeli benzinin 1 tenekesi 345 kuruş, tenekesiz 325 kuruş, mazot ve motorinin beher tenekesi 202 kuruş olarak belirlenmiştir.¹²⁸⁰ Temmuz ayında bu fiyatlar benzinin tenekesi 470 kuruş,

¹²⁷³ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 524, Karar Tarihi: 01.06.1945, s.15.

¹²⁷⁴ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 538, Karar Tarihi: 05.06.1945, s.19.

¹²⁷⁵ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 799, Karar Tarihi: 28.09.1945, s.107.

¹²⁷⁶ Ulus Gazetesi, 20.05.1938, s.3.

¹²⁷⁷ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 655, Karar Tarihi: 26.05.1938, s.42.

¹²⁷⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 675, Karar Tarihi: 30.05.1938, s.45.

¹²⁷⁹ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 1524, Karar Tarihi: 24.11.1939, s.71.

¹²⁸⁰ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.04.1940), Karar No: 227, Karar Tarihi: 04.03.1940, s.164.

motorinin tenekesi 232 kuruş, benzinin litresi 25,005 kuruş¹²⁸¹ iken Aralık ayında bir teneke benzin 510 kuruş, bir teneke motorin 263 kuruşa yükselmiştir.¹²⁸²

1941 yılında Manisa koordinasyon heyeti tarafından belediyeye yapılan tebligata nazaran benzinin tek tenekesi 520 kuruş ve litresi ise 27 kuruştan satılmasına encümen meclisi tarafından karar verilmiştir.¹²⁸³ Eylül ayında benzinin teneke satış fiyatı 557 kuruşa ve litresinin satış fiyatı 32 kuruşa yükselmiştir.¹²⁸⁴ Ekim ayında motorinin tenekesi 350 kuruştan, benzinin litresi 32 kuruşa satılmaya başlanmıştır.¹²⁸⁵

1944 yılının Ocak ayında belediye encümeni tarafından belirlenen akaryakıt fiyatları şöyledir; bir teneke motorinin toptan satış fiyatı 494,50 kuruş ve toptan benzinin litre satış fiyatı 44 kuruştur.¹²⁸⁶ Şubat ayının ikinci haftası bir teneke motorinin toptan satış fiyatı 504 kuruşa yükselirken 1 litre benzinin toptan satış fiyatı 37 kuruşa düşmüştür.¹²⁸⁷ Ancak Şubat ayının son haftasında bir teneke motorinin satış fiyatı 540 kuruşa yükselirken benzinin litre fiyatı da benzer şekilde 53 kuruşa yükselmiştir.¹²⁸⁸ Nisan ayının son haftası benzinin litre fiyatı 42 kuruşa düşmüştür.¹²⁸⁹ Haziran ayında ise benzinin litre fiyatı 56 kuruşa yükselirken¹²⁹⁰ Eylül ayının son haftası benzinin litresi 55 kuruşa düşmüştür.¹²⁹¹

1945 yılının Ocak ayında belirlenen benzin fiyatları şöyledir; benzinini tenekesi 708 kuruş75 santim ve 1 litre benzinin satış fiyatı 45 kuruş olarak belirlenmesiyle benzinin litre fiyatı Eylül 1944'e göre 10 kuruş düşmüştür.¹²⁹² Nisan ayına gelindiğinde

¹²⁸¹ A.B.E.K.D. (11.04.1940 -23.09.1940), Karar No: 949, Karar Tarihi: 03.07.1940, s.143.

¹²⁸² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1653, Karar Tarihi: 17.12.1940, s.50.

¹²⁸³ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 545, Karar Tarihi: 10.04.1941, s.134.

¹²⁸⁴ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1761, Karar Tarihi: 03.10.1941, s.83.

¹²⁸⁵ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1761, Karar Tarihi: 03.10.1941, s.83.

¹²⁸⁶ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 87, Karar Tarihi: 11.01.1944, s.82.

¹²⁸⁷ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 331, Karar Tarihi: 15.02.1944, s.152.

¹²⁸⁸ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 437, Karar Tarihi: 29.02.1944, s.188.

¹²⁸⁹ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 749, Karar Tarihi: 21.04.1944, s.76.

¹²⁹⁰ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 974, Karar Tarihi: 06.06.1944, s.99.

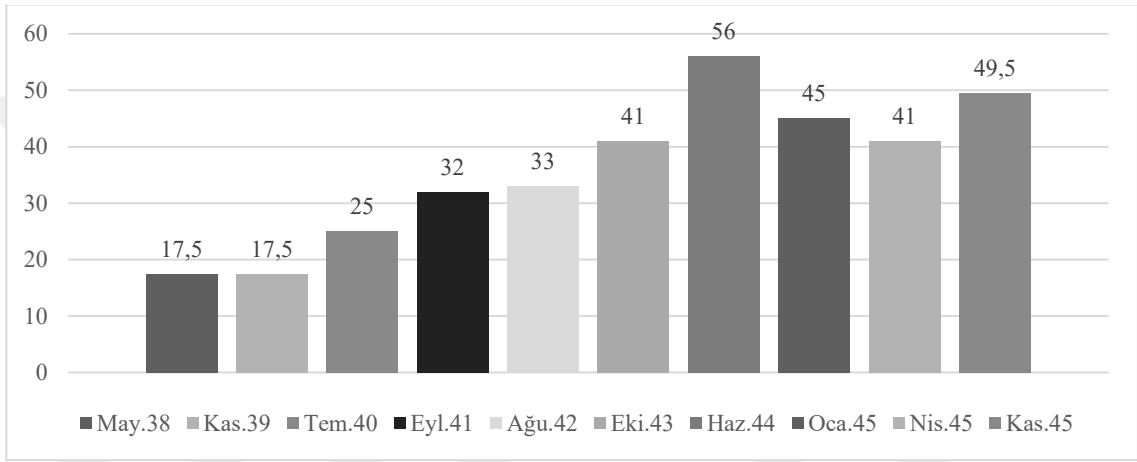
¹²⁹¹ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1332, Karar Tarihi: 29.09.1944, s.185.

¹²⁹² A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 119, Karar Tarihi: 23.01.1945, s.96.

benzinin tenekesi 692 kuruş 50 santim ve litresi 41 kuruşa düşmüştür.¹²⁹³ Kasım ayında benzinde ciddi fiyat artışı olmuştur. Benzinin teneke fiyatı 838 kuruşa ve litresi 49,50 kuruşa yükselmiştir.¹²⁹⁴

Ağustos 1944'de 776 kuruşa¹²⁹⁵ yükselen motorinin teneke fiyatı Mart 1945'te 477 kuruşa düşmüştür.¹²⁹⁶ Kasım ayında motorinin teneke fiyatı 565 kuruşa yükselmiştir.¹²⁹⁷

Grafik 13: Benzin Litre Satış Fiyatının Değişim Grafiği (1938-1945)- Kuruş

Benzinin litre fiyatının artışı 1940 yılından itibaren olmuştur. En yüksek fiyata 1944 yılında ulaşmıştır. Benzindeki fiyat artışı her ne kadar yüksek olsa da 2. Dünya Savaşı döneminde Türkiye'de temel sıkıntı benzin bulmaktır. Benzin sıkıntısının yaşanması özellikle tarımda çalışan traktörlerin çalışmasını etkilemiş ve bunun sonucu da tüketim maddelerinde yaşanan üretim düşüklüğünün nedenlerinden biri olmuştur.

¹²⁹³ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 430, Karar Tarihi: 04.05.1945, s.180.

¹²⁹⁴ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 945, Karar Tarihi: 30.11.1945, s.157.

¹²⁹⁵ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1229, Karar Tarihi: 22.08.1944, s.156.

¹²⁹⁶ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 412, Karar Tarihi: 27.04.1945, s.174.

¹²⁹⁷ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 950, Karar Tarihi: 30.11.1945, s.157.

2.11. Eğlence Fiyatları

Eğlence denilince Akhisar’da en önemli yerlerden biri Tayyare sinemasıdır. Tayyare sineması 1926 yılında Akhisar’da Türk Tayyare Cemiyetinin kurulmasında önemli rol oynayan Murat Tolun¹²⁹⁸ tarafından projesi çizilmiş ve dönemin belediye başkanı Tirelizade İsmail Bahri Bey tarafından yaptırılmıştır.¹²⁹⁹

14 Temmuz 1938 tarihinde “*Tiyatro ve sinemalarla konserlerden devlet ve belediyelerce alınmakta olan damga, tayyare ve belediye resimler ile Darülaceze hissesinin miktarına ve sureti istifasına dair kanun*” çıkarılarak “*tiyatro ve sinema biletlerinden alınan damga, tayyare ve darülaceze hissesi olarak bir kuruştan aşağı olmamak üzere %10 resim*” alınmasına karar verilmiştir.¹³⁰⁰ Bu kanunun 5. maddesinde “*tiyatro ve sinemalardaki mevkilerin giriş ücretinin belediye tarafından belirlenecektir.*”¹³⁰¹ ifadesi kapsamında encümen meclisi, Tayyare sinemasını işleten Subhi Kılıçoğlu’ndan bilgi istemiştir.¹³⁰² Subhi Kılıçoğlu’ndan gelen bilgiler doğrultusunda 3 sıra koltuk (hususî mevkii) 40 kuruş, bu sıranın arkasındaki sandalyelerin yarısı 30 kuruş, duhuliye kabul edilen sandalyelerin yarısı 20 kuruş, localar 100 kuruş ve balkon 25 kuruş sinema bilet fiyatları belirlenmiştir.¹³⁰³

1939 yılında tiyatro ve sinema fiyatları mevki ve sınıflarına göre tekrar belirlenmiştir. Buna göre:

Birinci sınıf tiyatro: Yalnız şehir tiyatrosu ve halk operetine ayrılmış duhuliye 50, mevki 75, Koltuk 100, balkon 75, loca 400 kuruş

İkinci sınıf tiyatro: Şehir tiyatrosu ve halk operetinden (“*hafif konulu, içinde bestesiz konuşmalar bulunan sahne eseri*”)¹³⁰⁴ başka tanınmış tiyatrolar ki duhuliye 20, mevki 50, koltuk 50, balkon 50, loca 150 kuruş

¹²⁹⁸ Nurettin Gülmez, Meltem Önder, “Akhisar’ın Milli Mücadele Liderlerinden Murat Tolun Bey”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013, C.11, S.1, s.378.

¹²⁹⁹ “Tarihi Tayyare sineması”, Akhisar altı eylül gazetesi, 27.02.2020; Tayyare Sineması planı için bkz. Ekler, Fotoğraf:15.

¹³⁰⁰ RG., 16 Temmuz 1938, S.3961, s. 10307.

¹³⁰¹ RG., 16 Temmuz 1938, S.3961, s. 10307

¹³⁰² A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 992, Karar Tarihi: 28.07.1938, s.116.

¹³⁰³ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 73, Karar Tarihi: 16.01.1939, s.17-18.

¹³⁰⁴ <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> (07.01.2020)

Üçüncü sınıf tiyatro: Tuluatçılar (konusu bilinen ancak bir metne bağlı kalmadan oynanan tiyatro) olarak tanımlanmıştır. Fiyatları; duhuliye 15, mevki 20, koltuk 50, balkon 25, loca 100 kuruş ve yazlık tiyatroların duhuliyesi 15 ve mevki 20 kuruştur.

Konserler: Münir Nureddin ve buna mümasıl tanınmışlara münhasır olmak üzere verilecek konserler birinci sınıf olarak tanımlanmış ve bunların duhuliyesi 40, mevki 60, koltuk 75, balkon 60, loca 500 kuruş olup diğerleri ikinci sınıf olarak tanımlanarak duhuliye 20, mevki 50, koltuk 50, balkon 50, loca 150 kuruş

Sinemalar: Duhuliye 10, mevki 20, balkon 25, loca 90 kuruş iken gündüzleri duhuliye ve balkon 10 kuruş olarak tariflendirilmiştir.¹³⁰⁵

1940 yılında Fikriye (Şakrakes) ve arkadaşları Akhisar Sinemasında bir konser vermişlerdir. Bilet fiyatları, duhuliye 20, mevki 30, koltuk 50, balkon 30, loca 150 kuruş olarak fiyatlandırılmıştır.¹³⁰⁶ Akhisar'da konser veren bir diğer sanatçı Mualla Eyüpoğlu'dur. Bilet fiyatları duhuliye 40, mevki 60, koltuk 75, balkon 60 kuruş localar ise 3 liradır.¹³⁰⁷

1941 yılında Akhisar'da Zati Sungur 5 günlük süren bir gösteri yapmıştır. Zati Sungur'un sınıfı ikinci derecede değilse de birinci derecede de olmadığından encümen meclisi tarafından duhuliye 30 kuruş, ikinci ve balkon 50 kuruş, mevki 75 kuruş, localar için 250 kuruş olmak üzere bilet fiyatı belirlenmiştir.¹³⁰⁸

Sinema ücretlerinin önceki bilet fiyatları belirlenirken hiçbir indirim yapılmamış olduğundan ve aynı zamanda damga ve tayyare pulu resimlerinin kaldırıldığından dolayı Akhisar Tayyare sinema bilet fiyatları duhuliye 10, mevki 15, balkon 20, localar 75 kuruş olarak 1941 yılında yeniden belirlenmiştir.¹³⁰⁹

Mayıs 1942'de Şehir Tiyatrolarından gelen 35 kişilik heyetin Akhisar'da yapacağı gösteri için localar 400, numaralı yerler 150, balkon ve birinci yer 100, ikinci yer 75, duhuliye 50 kuruş olarak bilet fiyatı belirlenmiştir.¹³¹⁰

¹³⁰⁵ A.B.E.K.D. (27.07.1939 -11.004.1940), Karar No: 1387, Karar Tarihi: 13.10.1939, s.45.

¹³⁰⁶ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1391, Karar Tarihi: 15.10.1940, s.12.

¹³⁰⁷ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 1514, Karar Tarihi: 18.11.1940, s.30.

¹³⁰⁸ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 343, Karar Tarihi: 13.03.1941, s.105.

¹³⁰⁹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 622, Karar Tarihi: 14.04.1941, s.144.

¹³¹⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 497, Karar Tarihi: 12.05.1942, s.8-9.

Haziran 1942’de encümen meclisi, dünya durumunun ortaya çıkardığı fevkalade pahalılığı göz önünde tutarak, yeni yapılan vergi zamları münasebetiyle sinema bilet fiyatlarını yeniden belirlemiştir. Buna göre yeni fiyatlar şöyledir; loca 150, balkon 35, mevki 30 ve duhuliye 15 kuruştur.¹³¹¹ Belirlenen bu fiyatlara Mal Müdürlüğünden gelen yazı doğrultusunda Ağustos ayında bilet fiyatlarına %10 oranında muhtaç asker ailelere yardım kanunu çerçevesinde zam yapılarak bilet fiyatları Mal Müdürlüğüne bildirilmiştir. Buna göre yeni fiyatlar, loca 165, balkon 38,5, mevki 33 ve duhuliye 16,5 kuruştur. Encümen meclisi bu fiyatları fahiş bulmuş, Akhisar, Manisa, İzmir ve Balıkesir’deki sinemalardan bilet fiyatları konusunda bilgi talep edilmesi kararlaştırılmıştır.¹³¹²

25 Ağustosta alınan karar üzerine yapılan sinema bilet fiyatları inceleme sonuçları tabloda gösterildiği şekildedir.

Tablo 22. Akhisar ve Çevresindeki İllerde Sinema Bileti Fiyatları (1942)

Akhisar’daki sinemalar	Mevki ve fiyatlar (kuruş)				
	Loca	1. mevki	2. mevki	Balkon	
Elhamra	125-200	30	25	40	
Asri		22	15	00 (yok)	
Laleli		25	20	25	
Tan		22	15	22	
Tayyare		20	00	25	
Yeni sinema		20	00	25	
Sümer sineması		22	15	00	
Melek sineması		22	15	00	
Asri		00	12,5	00	Halk tarifesi
Yeni sinema		00	00	15	Halk tarifesi
Laleli		00	12,5	15	Halk tarifesi
Tan		00	12,5	15	Halk tarifesi
Yeni sinema		15	12,5	00	Halk tarifesi
Sümer sineması		15	12,5	00	Halk tarifesi
Elhamra	125-200	30	00	40	Halk tarifesi
Asri		15	00	00	Halk tarifesi

¹³¹¹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 605, Karar Tarihi: 02.06.1942, s.28.

¹³¹² A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1048, Karar Tarihi:25.08.1942, s.90.

	Mevki ve fiyatlar (kuruş)					
	1. mevki	2. mevki	3. mevki	4 kişilik H. (açıklama yok)		
Manisa sinema bilet fiyatları	30	24,50	14,50	150		
	Mevki ve fiyatlar (kuruş)					
	1. loca	2. loca	3. loca	1. mevki	2. mevki	Hususi
Balıkesir sinema fiyatları	220	180	150	40	30	50

Farklı şehirler ve sinema bilet fiyatlarını inceleyen encümen meclisi, Tayyare Sineması için yeni belirlediği fiyatlar şöyledir; loca 150, balkon 30, mevki 25 ve duhuliye 15 kuruştur.¹³¹³

Mart 1943'te sinema biletleri yeniden belirlenmiş ve hafta içi-hafta sonu fiyatları farklıdır. Çünkü Cumartesi günü gündüzleri halk gösterimi tarifesi oluşturulmuştur. Buna göre yeni fiyatlar şöyledir;

Hafta içi: duhuliye 13,50, mevki 22,50, balkon 27, loca 135 kuruş

Hafta sonu (halk matinesi): salon 13,50, balkon 22,50, balkon bayanlara 13,50, loca 108, talebe 7,50 kuruştur.¹³¹⁴

Şubat 1944'de Akhisar'a konser vermek için gelen Nevzat Akay ve arkadaşları bilet fiyatlarının belirlenmesi yönünde dilekçe vermişlerdir. Belediye encümeni tarafından belirlenen fiyatlar şöyledir; ön sıralar 125 kuruş, arka sıralar 75 kuruştur.¹³¹⁵

Nisan 1944'de Zati (soy isim okunamadı) ve arkadaşları tarafından oynanacak oyun için belirlenen bilet fiyatları şöyledir; localar 300, en ön sandalye 150, 1. mevki 80, 2. Mevki ve balkon 60 ve duhuliye 40 kuruştur.¹³¹⁶

¹³¹³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1219, Karar Tarihi:29.09.1942, s.111.

¹³¹⁴ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 390, Karar Tarihi: 12.03.1943, s.96.

¹³¹⁵ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 358, Karar Tarihi: 18.02.1944, s.161.

¹³¹⁶ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Evrak Sıra No: istida, Karar Tarihi 18.04.1944, s.73.

Ağustos 1944'de Şehir Gazinosunda tiyatro oyunu sergilemeye gelen Muzaffer Ethem idaresindeki tiyatro oyunu için 40 adet iskemle 75, 150 adet iskemle 60 ve 150 adet iskemle 40 kuruş olarak bilet fiyatlandırılması yapılmıştır.¹³¹⁷

Ekim 1944'de Halide Pişkin Akhisar'da vereceği temsiller için encümen meclisi tarafından bilet fiyatlarının belirlenmesi konusunda dilekçe vermiştir. Encümen meclisi tarafından belirlenen bilet fiyatları 1. mevki 100 ve 2. mevki 75 kuruştur.¹³¹⁸

Ocak 1945 tarihinde Muhsin Sebahattin yönetimindeki grup Akhisar'a gelerek temsil vermiştir. Grubun müdürü temsil için bilet fiyatlarının belirlenmesi yönündeki talebine karşılık olarak encümen meclisi, 1. mevki 100, 2. mevki 75 ve talebe 50 kuruş olarak bilet fiyatı belirlemiştir.¹³¹⁹

Şubat 1945 tarihinde sinema bilet fiyatları encümen meclisi tarafından belirlenmiştir. Belirlenen fiyatlarda müesseseye bırakılan ve vergi olarak alınan paylarda belirtilmiştir. Bilet fiyatlarının müesseseye ve vergi kısmı şöyledir;¹³²⁰

<u>Müesseseye (kuruş)</u>	<u>Rüsum (vergi) (kuruş)</u>	<u>Yekûn (kuruş)</u>	
83	17	100	Hususi mevkii
62,50	12,50	75	Balkon
41,50	8,50	50	Duhuliye
250	50	300	Loca (4 kişilik)

Haziran 1945'te Akhin (?) tiyatrosu müdürü Nüzet (?) ... (?) Şehir Gazinosunda vereceği temsiller için bilet fiyatının belirlenmesi konusunda dilekçe vermiştir. Encümen meclisi, 1. mevki 75 ve 2. mevki 50 kuruş bilet fiyatı vermiştir. Bu temsiller 15 gün sürmüştür.¹³²¹

¹³¹⁷ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1249, Karar Tarihi:25.08.1944, s.162.

¹³¹⁸ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1382, Karar Tarihi: 17.10.1944, s.1.

¹³¹⁹ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 75, Karar Tarihi: 09.01.1945, s.87.

¹³²⁰ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 158, Karar Tarihi: 06.02.1945, s.103.

¹³²¹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 553, Karar Tarihi: 08.06.1945, s.23-24.

Kasım 1945'te Akhisar'a gelen Nuri Genç tiyatro heyeti Şehir Gazinosunda verecekleri temsiller için bilet fiyatlarının belirlenmesi konusunda verdikleri dilekçe sonrası belirlenen bilet fiyatları 1. mevki 100, 2. mevki 75 ve 3. mevki 50 kuruştur.¹³²²

Aralık 1945'te Anadolu temsil heyeti müdürü Mehmet Kaygaç'ın Şehir Gazinosunda vereceği temsiller için bilet fiyatlarının belirlenmesi konusunda verdiği dilekçeye binaen encümen meclisi, 1. mevki 75 ve 2. mevki 50 kuruş olarak bilet fiyatı belirlenmiştir.¹³²³ Yine Aralık ayında Şehir Gazinosunda temsiller vermek isteyen Hüsnü Kıvrıkcık heyetine önce izin verilmemiş ancak Akhisar'a gelerek büyük bir masrafa girdikleri anlaşıldığından Şehir Gazinosunda temsiller için izin verilmiştir. Temsiller için bilet fiyatları 1. mevki 100, 2. mevki 75 kuruş olarak belirlenmiştir.¹³²⁴

2. Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik etkilerden sinem biletleri de kendi payın düşeni almıştır. 1938 ve 1945 yılları Akhisar'daki sinema bilet fiyatları incelendiğinde hususi mevki ve duhuliye biletlerinde %150, loca ve balkon biletlerinde %200 artış olmuştur.

2.12. Ulaşım Fiyatları

1941 yılında Akhisar'da mevcut dört tekerlekli faytonların memleket dâhilinde seyrü sefer için bir tarife yapılmıştır. Buna göre ulaşım tarifesi şöyledir:¹³²⁵

Tablo 23. Ulaşım Fiyatları Tarifesi (1941)

Araba tarifesi	Kuruş
1- Taksi yerinden istasyona veya istasyondan çarşıya	35
2- İstasyondan Reşat Bey, Kethüda, Şeyhler mahallelerine	40
3- İstasyondan Paşa, Şeyhisa, Hacıışhak, Yenice mahallelerine	50
4- İstasyondan Efendi, Hashoca ve Camikebir mahallesine	60

¹³²² A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 899, Karar Tarihi: 12.11.1945, s.143.

¹³²³ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 951, Karar Tarihi: 04.12.1945, s.159.

¹³²⁴ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 1033, Karar Tarihi: 28.12.1945, s.188.

¹³²⁵ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1746, Karar Tarihi: 26.09.1941, s.80-81.

5- İstasyondan Muhit yolu üzerindeki fidanlıklara	75
6- Bu yerlerden istasyona fiyatlar yanlarında yazan fiyat kadardır.	
7- Taksi mahallinden veya doktor muayenehanelerinden şehir içindeki çarşıya, civar mahallelerden Şeyhler, Hac İshak, Şey İsa, istasyonun şarkında bulunan evlere gidip gelme	70
8- İstasyonun garp tarafı Reşat Bey Mahallesi ile Kethüda, Yenice, Hashoca, Camikebir, Paşa, Efendi mahallelerine	80
9- Taksi yerinden Gazi okuluna, Küplüce'ye	30
10- Şehir içinde ve Muhit yolu dâhilinde bir mahalleden diğer mahalleye	40
11- Beklemelerde bir saat	50
* Bu tarife uymayanlar 3764'nolu kanun gereğince cezalandırılmıştır.	

1942 yılında Akhisar'da faytonların şehir içerisinde seyrü sefer için bir tarife yapılmış ve bu tarifenin herkesin görebileceği şekilde faytonlara asılmıştır. Belirlenen bu tarifenin aksine hareket edenler için milli korunma kanuna muhalefetten işlem yapılması encümen meclisi tarafından kabul edilmiştir. Yeni ulaşım tarifesini şöyledir:¹³²⁶

Tablo 24. Ulaşım fiyatları (1942)

Araba tarifesini	Kuruş
1- Taksi yerinden istasyona veya istasyondan çarşıya	65
2- İstasyondan taksi yerine gitmek	65
3- İstasyondan Reşat Bey mahallesine gitmek veya gelmek	65
4- İstasyondan Kethüda mahallesine gitmek veya gelmek	65
5- İstasyondan Şeyhler mahallesine gitmek veya kalmak	65
6- İstasyondan Paşa, mahallesine gitmek veya gelmek	75
7- İstasyondan Şeyhisa, Hacıışhak, Yenice mahallelerine gitmek veya gelmek	75

¹³²⁶ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1720, Karar Tarihi:29.12.1942, s.189.

8- İstasyondan Hashoca, Efendi, Cami Kebir mahallelerine gitmek veya gelmek	85
9- İstasyondan Muhit yolu üzerindeki fidanlıklara	125
10- Taksi mahallinden veya doktor muayenahanelerinden şehir içindeki çarşıya, civar mahallelerden Şeyhler, Hac İshak, Şey İsa, istasyonun şarkında bulunan evlere gidip gelme	125
11- İstasyonun garp tarafı Reşat Bey Mahallesi ile Kethüda, Yenice, Hashoca, Camikebir, Paşa, Efendi mahallelerine	50 60
12- Taksi yerinden Gazi okuluna, Küplüce'ye gitmek veya gelmek	
13- Şehir içinde ve Muhit yolu dâhilinde bir mahalleden diğer mahalleye gitmek veya gelmek	75
11- Beklemelerde bir saat	
* Saat 22.00'dan sonraki işler gece işleri kabul edilmiş ve fiyatlara ek %50 zam ilave edilecektir.	

1944 yılında Cumhuriyet Müdde-i Umum'luluğu tarafından belediye hududu dahilinde seyrü sefer eden otomobil, 1 ve 2 atlı binek arabalar (fayton) için fiyat tarifesı yapılması konusunda bir yazı gönderilmiştir. Belediye encümen meclisinde görüşülen yazı sonrası şehir hududu içerisinde seyrü sefer edecek otomobil, tek ve çift beygirli arabalar için bir tarife belirlemiştir. Belirlenen yeni tarife şöyledir;¹³²⁷

¹³²⁷ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 1338, Karar Tarihi:29.09.1944, s.187.

Seyr� sefer tarifiesi	Otomobil		Tek veya çift atlı arabalar	
	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş
1- Taksi mahallinden şehrin herhangi bir semtine yolcu götürüp getirmek	2	00	1	50
2- şehir hududu içinde bir semtten diğer semte yolcu götürüp getirmek	3	00	2	50
3- Bu fiyatlar gece saat 22.00'a kadar geçerli olup sonrasında yapılan seyr� seferde %50 zam uygulanır.				
Bekleme				
1- Bu seferlerde yarım saati geçecek beklemler için saat başına otomobiller için 2-3 lira, arabalar (fayton) için 2 lira alınacaktır.				
2- Yarım saati geçmeyen beklemler için para alınmaz.				

Yukarıda belirlenen tarife şehir hududu içerisinde geçerli iken Vilayetin 14.09.1944 tarih ve 735'nolu buyruğu ile bu tarifenin şehir sınırı ile belediye sınırı arasındaki mevkileri de kapsaması gerektiğinden belediye hududuna kadar olan kısım için geçerli bir tarife oluşturulması istenmiştir. şehir hududu ile belediye hududu arasında kalan yerler için oluşturulan tarife şöyledir;¹³²⁸

¹³²⁸ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 1382, Karar Tarihi:17.10.1944, s.1.

Tablo 25. Seyrû Sefer Tarifesi (1944)- Mıntıkalar ve Ücretleri-Lira

Seyrû sefer tarifesi	Ücret (Lira)
1- Şehir etrafındaki tur yolu, şehir sınırı sayılarak bu sınırdan itibaren ikinci maddede gösterilmiş olan menzil ile arasındaki saha birinci mıntıka olarak tespit edilmiştir.	
2- Şehir dışındaki birinci mıntıkanın hudutları doğuda; Balhar, ... (okunamadı) yeri, Şerifoğlu zeytinliği, Suyolu, ... (okunamadı) yeri, kuzeyde Çınarlı kuyu; ... (okunamadı) yolu, Şefik Köle... (okunamadı) önündeki Çınarlı kuyu ve Sütçü İbrahim kuyusu, batıda; eski arpa değirmen yönü, Kovalık Köprüsü ve Kırırlı Kulesi, güneyde; Çınar altı, Koca harman yeri, Yol çatısı ve Araplar yolundaki fidanlıkların sonuna kadardır.	
3- Bu hudutların dışından belediye sınırlarına kadar olan saha ise ikinci mıntıka olarak tespit edilmiştir.	
Ücretler (1. Mıntıka)	
1- Yolcuyu taksiden alarak mıntıka dâhilinde herhangi bir yere götürmek seferi	3
2- Yolcuyu şehir muhitinde herhangi bir mahalleden alarak mıntıka dâhilinde herhangi bir yere götürme seferi	4
3- Bu ücretlere yarım saati geçmemek şartıyla bekleme müddeti dâhildir.	
Ücretler (2. Mıntıka)	
A- Çağlak çeşmesine	5
B- ... (okunamadı) gerisinden Hasköy deresine	5
C- Boyalı çeşmeye	5
D- Boyalı çeşme üzerinden Hasköy ... (okunamadı)	7
E- Boyalı çeşme üzerinden Karasonya	7
F- Karasonya değirmenine	8
G- Kara yer mevkii aşmağa kadar	6
Ğ- İstanbul yolu sındırgı caddesine kadar	5

H- Sındırgı Caddesi	
1- Göle kadar	2
2- Köprüye kadar	3
3- Meydan yolu başına kadar	5
4- Meydan garbından çarşıya kadar	8
5- Su deliği membe kuyusuna kadar	10
I- Seydi köy	3
İ- Seydi Köy üzerinden ... (okunamadı) Köy köprüsüne	8
J- Seydi Köy üzerinden gevenoğlu geçidine kadar	8
K- Zeytinli burnundan Manisa caddesine kadar	6
L- Maltepe'ye kadar	6
M- Karaca Kayadan Büyük çeşmeye kadar	8
N- Manisa veya Marmara caddesinden Çam altına kadar	6
O- İzmir yolu	5
Ö- Balhar Kireç ocağı	5
P- Öküz ini	5
4- Bu ücretler yolcuu götürecek ve bırakacak dönecek esasından olup yarım saatten fazla beklememek şartıyla yolcu tekrar geri getirildiği takdirde 1 lira zam eklenecektir. Yarım saatten fazla beklemeler için saat başına 3 lira fark alınacaktır.	
5- Bu ücretler otomobil ile bindirilecek en çok 3 yolcu için muteber olup fazlası için en fazla 5 yolcu bindirmek şartıyla insan başına ücretlere %10 zam yapılacaktır.	
6- Bu ücretler saat 20'ye kadar muteber olup bu saatten sonraki seferlere %75 zam yapılacaktır.	
7- 2. Mıntıkaya yapılacak seferlerde yolcu taksiden alınmayıp şehir dâhilinde herhangi bir mahalleden alınarak götürüldüğü takdirde bu ücretlere ayrıca 1 lira daha zam yapılacaktır.	

8- Geceleri sıhhi ve imzibati ahval ve durumda ihtiyaç temini için taksiler arasında nöbet ihdas edilerek her gece için nöbetçi taksi otomobili ve şoförü harekete hazır bulunmaya mecburdur. Serviste bulunmak veya sefer edemez halde olmak yüzünden nöbete gidemeyen otomobilin yerine nöbet alacak otomobil ihbar edilecektir. Nöbetçi otomobil şoförü saat 20'de seyrü sefer memurluğunda ispatı vucut ederek nöbet cetvelini imzalamaya ve harekete amade olduğu beyanı mecburdur. 9- Faytonlar için bu tarifenin yarısı tatbik olunacaktır. 10- Tanzim olunan bu tarife 4180 sayılı kanunla değişen 3780 sayılı kanunun 36. Maddesine göre tespit ve ilanı hilafına edeceklerin milli korunma kanuna tevfikân tecziye edilecektir.	
--	--

1945 yılında Sıtma Savaşı Hekimliği ile kolluk üstlüğü belirlenen ulaşım fiyat tarifesinde gündelik oto ve araba tarifesinin gösterilmemiş olduğu yönündeki yazısı üzerine encümen meclisi gündelik oto ve araba ücretleri tarifesini aşağıda gösterildiği şekilde oluşturarak ilan etmiştir.¹³²⁹

Tablo 26. Günlük Araba ve Oto Ücreti (1944)-Kuruş

Oto ve araba tarifi	Bir günlük Azami (kuruş)
1- At veya beygir gündeliği	500
2- Tek yük arabaları gündeliği	600
3- Çift yük arabaları gündeliği	900
4- Yalı araba gündeliği	800
5- Kapalı koruca (?) gündeliği	1500
6- Fayton gündeliği	2000

Ulaşım fiyatlarına bakıldığında 1938 ve 1945 yılları arasında ciddi fiyat artışları vardır. Örneğin İstasyonda Hashoca Mahallesi otomobil ücreti 1938 yılında 60 kuruş

¹³²⁹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 619, Karar Tarihi: 06.07.1945, s.47.

iken 1945 yılında 300 kuruşa yükselmiştir. Artış, %400'dür. Ulaşım fiyatlarındaki artışın temel sebebi otomobiller için akaryakıt fiyatlarının yükselmesi ve akaryakıt temini konusunda yaşanan sıkıntılar, araçların parçalarının temininde yaşanan sıkıntılar ve eskiyen lastikler için sıra beklemek gibi sebepler sıralanabilir. Fayton vb. araçların fiyatlarındaki artışın temel sebebi yem fiyatlarındaki artıştır.

2.13. Hayvan Yem Fiyatları

Akhisar'ın ekonomisinde hayvancılığın oldukça önemli bir konumdadır. Köyler hududu dâhilinde hayvan beslemeye müsait meralar olduğu gibi ekilmeyen tarlalar da otlak olarak Akhisar'da kullanılmıştır. Akhisar'da 1941 yılı itibariyle 6500 hektarlık bir arazi hayvan otlamasına tahsis edilmiştir. Ulaşılabilen kaynaklar üzerinden 1938-1941 ve 1943 yılındaki hayvan sayıları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 27. Yıllara Göre Akhisar'daki Hayvan Sayıları (Bin)

Yıllar	1938	1939	1940	1941	1943 ¹³³⁰	(?) ¹³³¹
Hayvan türleri						
Koyun	19600	42874	44352	45117	43181	46900
Merinos	55	5	92		567	55
Kıl keçisi	30616	30259	31371	30682	29530	3664
Tiftik Keçisi	Yok	5	5	8		
Deve	388	332	408	314	297	3088
Sığır -Manda	19600	18635	19836		19326	27854
Eşek				8015	5810	
At				2150	3896	2800
Katır				144	85	
Toplam	70259	93619	96623	86430	102692	

Tabloya bakıldığında hayvan sayısının inişli-çıkışlı olmasının yanı sıra genel görüntüsü artıyor gibi gözükse de aslında hayvan sayılarında bir gerileme söz konusudur. Çünkü hayvan sayılarının artan nüfusa oranlandığında hayvan sayısının yetersiz kalacağı görülecektir. Hayvan sayısının azalmasında 2. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla erkek

¹³³⁰ İzdem, *a.g.e.*, s.66.

¹³³¹ Yaman, *a.g.b.t.*, s.22-23. (hazırlanan tezin yayın yılının belirlememesinden dolayı üretim verilerinin hangi yıla ait olduğu tespit edilememiştir.)

nüfusun askere alınması, orman kanunu ve 1942 yılında yaşanan aşırı soğuklarda hayvanların yemsizlikten ölmesi gibi sebepler etkili olmuştur.

Akhisar'da beslenen hayvanların başında koyun gelmektedir. Koyun, eti ve yünü için Akhisar'da meralardaki çayır otlar ile beslenmektedirler. Kışın, arpa, bakla, mısır kırması, nohut samanı verilmektedir. Akhisar'da geniş meralar olmadığından fazla hayvan beslemeye şartlar imkân verilmediğinden koyun besleme işi ufak sermayeli olduğundan daha çok köylüler tarafından yapılmıştır. Keçi besleme Akhisar'da çok eskiden beri vardır. Keçinin de koyunda olduğu gibi sütünden, peynirinden, etinden istifade edilmektedir. Kışın da keçi soğuktan çok etkilenmediği için meşe yerken, daha soğuk havalarda damlarda mısır kırması, kepek vb. yemler ile belenmiştir. Keçi beslemek zahmetli olmamasına rağmen orman kanunundan dolayı keçi sayısında 2. Dünya Savaşı yıllarında bir düşüş yaşanmaya başlamıştır. Bu düşüşte orman kanunu tek başına sebep değil ancak düşüşün sebeplerinden birdir.

Akhisar hayvancılığında sığır besleme işi en önemli hayvancılık geçim kaynağıdır. Yetiştirilen sığır ve mandaların çoğunluğu yerli olmasına karşın hükümetin Avusturya'dan getirdiği damızlık sığırlarda yetiştirilmiştir. Bu hayvanlara burçak samanı, mısır kırması, küspe ve saman verilerek beslenmesi sağlanmıştır.

Bu hayvanlara karşı bir de halkın taşımacılıkta kullandığı at (çift sürme işleminde de kullanılır), eşek, katır (çift sürmede kullanılır. 1941 yılındaki 144 katırdan 115 tanesi çift sürmede kullanılmaktadır.) gibi hayvanlar yetiştirilmiştir. Katır yetiştiriciliği Kobaşdere, Gebeçınar köylerinde yaşayan (Çetmi)denilen tahtacılarıdır. Birde Dağdere, Yenioba gibi yörük köylerinde de az miktarda da olsa katır yetiştirilmiştir.¹³³²

Yukarıda “Yem” hayvanlara verilecek yiyecek/yemi ifade ettiğini belirttik. Temel tüketim grubu içerisinde yer alan hayvan ürünlerinin verimliliği için hayvanlara verilecek yem miktarı ve içerikleri önemlidir. Hayvan yeminin bulunamaması veya hayvana verilememesi sonucunda verimlilik düşmektedir. Buda piyasada hayvansal ürünlerin fiyatlarının artmasında önemli etkenlerden biridir. 1941 yılında hayvan yemi olarak kullanılan hububat türleri için ekim sahası alanları şöyledir; Arpa 2650 hektar, Yulaf 600

¹³³² .Tüzün, a.g.b.t., s.29.

hektar, avdar 350 hektar, mısır 200 hektar ve bakla yıllık 800 ton kadar olacak bir alanda ekilmektedir.¹³³³

Akhisar’da 1938-1945 yılları arası hayvanlar için gerekli olan yem fiyatları şöyledir;

¹³³³ Tüzün, *a.g.b.t.*, s.18-20.

Tablo 28. Yem fiyatları (1938-1945)

	Yıllar (Altı Aylık)/ Fiyatlar (Kuruş)															
	1938		1939		1940		1941		1942		1943		1944		1945	
Cinsi (kg)	Şubat ¹³³⁴	Haz. ¹³³⁵	Ocak ¹³³⁶	Haz. ¹³³⁷	Ocak ¹³³⁸	Haz. ¹³³⁹	Ocak ¹³⁴⁰	Haz. ¹³⁴¹	Ocak ¹³⁴²	Haz. ¹³⁴³	Nisan ¹³⁴⁴	Haz. ¹³⁴⁵	Ocak ¹³⁴⁶	Haz. ¹³⁴⁷	Ocak ¹³⁴⁸	Haz. ¹³⁴⁹
Saman	2		2	1	1,5	1,5	3	3	3	15	10	10	4	3	4	Yok
Kuru Ot	2	4	2	2	Yok	Yok	Yok	4 ¹³⁵⁰	Yok	13	15	15		Yok	Yok	Yok
Arpa	4	4,5	4	4,5	5	6	8	7,5	11	2	100	75	20	18	22	25
Yulaf		4,5														
Yaş Bakla												20				

¹³³⁴ A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938), Karar No:234, Karar Tarihi 28.02.1938 s.136.

¹³³⁵ A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938), Karar No: 728, Karar Tarihi: 06.06.1938, s.58.

¹³³⁶ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 875, Karar Tarihi: 15.06.1939, s.157.

¹³³⁷ A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939), Karar No: 80, Karar Tarihi: 16.01.1939, s.19.

¹³³⁸ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.004.1940), Karar No: 35, Karar Tarihi: 09.01.1940, s.106.

¹³³⁹ A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940), Karar No: 882, Karar Tarihi: 13.06.1940, s.129.

¹³⁴⁰ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 25, Karar Tarihi: 13.01.1941, s.64.

¹³⁴¹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 999, Karar Tarihi: 09.06.1941, s.190.

¹³⁴² A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1, Karar Tarihi: 06.01.1942, s.131

¹³⁴³ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 602, Karar Tarihi: 02.06.1942, s.28.

¹³⁴⁴ A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943), Defter No: 35, Karar No: 598, Karar Tarihi: 16.04.1943, s.159-160.

¹³⁴⁵ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 948, Karar Tarihi: 08.06.1943, s.57.

¹³⁴⁶ A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944), Defter No: 38, Karar No: 81, Karar Tarihi: 11.01.1944, s.80.

¹³⁴⁷ A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944), Defter No: 39, Karar No: 968, Karar Tarihi: 06.06.1944, s.99.

¹³⁴⁸ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 137, Karar Tarihi: 26.01.1945, s.99.

¹³⁴⁹ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 524, Karar Tarihi: 01.06.1945, s.15.

¹³⁵⁰ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 464, Karar Tarihi: 08.08.1941, s.43.

Yem fiyatlarında 1938-1941 yılları arasında fiyatı en fazla artan ürün arpa olmuştur. Bunun da temel sebebi arpa üretiminde yaşanan düşüştür. 1938 yılında 4700 kilo olan arpa üretimi 1940'ta 3000 kiloya, 1941'de 2200 kiloya düşmesidir.¹³⁵¹

Ağustos 1942'de kaymakamlık tarafından gönderilen Ticaret Vekâleti Celilesinin Genel Buyruğu ile yem fiyatları yeniden belirlenmiştir. Buna göre;

- 1) Dökme halinde iyi cins ve kuru çayır otunun kilosu 7, tel balyalı iyi cins ve temiz kuru çayır otunun kilosu 10 kuruş,
- 2) Dökme halinde iyi cins ve temiz samanın kilosu 4, balyalanmış iyi cins ve temiz samanın kilosu 7 kuruş olarak belirlenmiştir.¹³⁵²

1942-1943 yılları arasındaki yem fiyatları incelendiğinde fiyatı en fazla yükselen arpadır. 1942'den 1943'e kadar arpa fiyatlarında %809'luk bir artış olmuştur. Bu artışın temel sebebi buğday temini konusunda yaşanan sıkıntılar ile birlikte ekmek fiyatlarının düşürülmesi için arpa ve buğday unun karıştırılarak ekmek yapımında kullanılması ve arpa ekiminde yaşanan düşüştür. Haziran 1943 sonrası düşüşü piyasa da buğdayın bollaşmasından kaynaklanmaktadır.

Mart 1945'te hayvan yemi fiyatlarında ciddi bir artış olmuştur. Mart ayında samanın kilosu 5 ve arpanın kilosu 25 kuruşa¹³⁵³ Ekim ayında arpanın 30 kuruşa¹³⁵⁴ Aralık ayında ise 34 kuruşa kadar yükselmiştir.¹³⁵⁵

¹³⁵¹ Nebahat Tüzün, "Akhisar Ovasında Ziraat Mahsulleri Ve Hayvancılık", *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Enstitüsü, Bitirme Tezi*, 1941-1942, s.6.

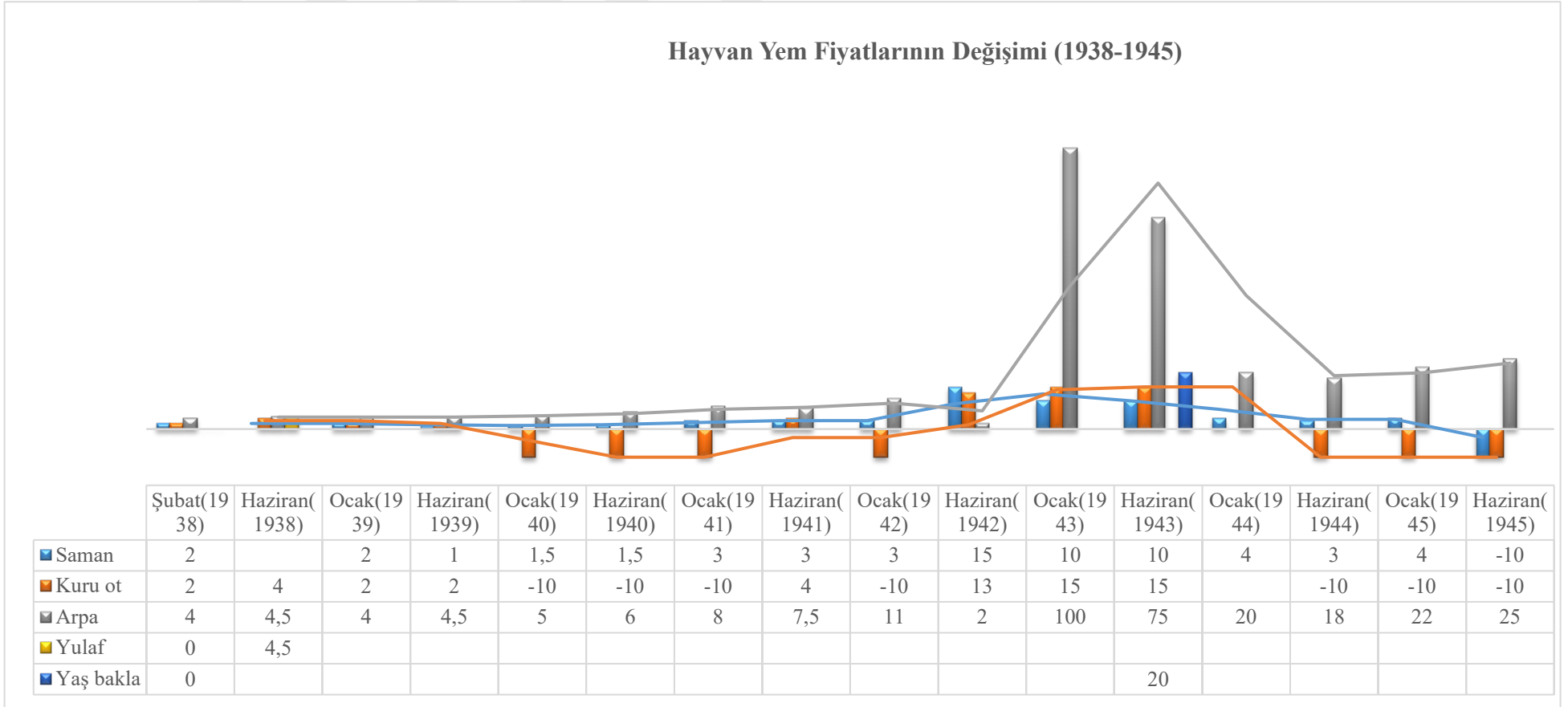
¹³⁵² A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No:1039, Karar Tarihi: 18.08.1942, s.89.

¹³⁵³ A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945), Defter No: 40, Karar No: 347, Karar Tarihi: 30.03.1945, s.149.

¹³⁵⁴ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 860, Karar Tarihi: 26.10.1945, s.125.

¹³⁵⁵ A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 947, Karar Tarihi: 30.11.1945, s.157.

Grafik 14: Hayvan Yem Fiyatlarının Değişim Grafiği (1938-1939)

Akhisar özelinde grafikten da anlaşılacağı üzere yem fiyatlarının en çok yükseldiği yıl 1943 yılı olmuştur. Bu durumun 2 sebebi vardır. İlki Akhisar halkının getirisi daha fazla olduğundan tütün dikimine ağırlık vermesidir. Diğer sebep ise 1942 yılı kışının çok sert geçmesiyle birlikte hayvan yemine olan talep artması ve ürün kıtlığıdır. Hayvan yemi konusunda özellikle kuru otta sıkıntılar yaşanmıştır. Grafikte -10 ile gösterilen alan kuru ot ve samanın Akhisar'da olmadığı dönemleri simgelemektedir.

2.14. Konaklama Fiyatları ve Konaklanacak Yerler Hakkında Tenbihatlar

1941 yılında kaymakamlık tarafından gönderilen buyrukta otellerin yatak odası kapısına yatak fiyatların asılması zorunlu hale getirilmesi üzerine belediye tarafından oluşturulan tarife şöyledir;

- 1- Mevcut oteller iki sınıfa ayrılmıştır. Buna göre; Palas, Turan, Şark otellerini birinci sınıf olarak belirlenmiş ve bunların tek karyolalı odaları 75'şer kuruş, çift yataklı karyolalar 50'şer kuruş
- 2- Diğer Ankara, Emniyet, Şöhret otelleri ikinci sınıf olarak belirlenmiş ve tek karyolalı odaları 50'şer kuruş, çift yataklı karyolaları 30'zar kuruş
- 3- Hanlardaki karyolalı yataklar 25 kuruş ve yer yatakları 15 kuruş üzerinden fiyatlandırılmış ve her otel ve hanlarda bu fiyatların yatak odalarının kapılarına birer levha halinde astırmaları zorunlu tutulmuştur.¹³⁵⁶

Ancak belirlenen bu tarifeye bazı otel işletmecileri uymamıştır. Örneğin Otelci Bayram Ünverir, tarifede 30 kuruş olan yatak ücretlerini 75 kuruş olarak aldığı gerekçesiyle 1 lira para cezası ve tekrarına meydan verilmemesi konusunda ihtar verilmiştir.¹³⁵⁷

1941 yılında fen memurluğunun yaptığı tetkikatta bazı otel ve hanların bulundurmaları gerekenden fazla yatak bulundurdıkları tespit edilmiştir. Fazla olan yataklar odalardan çıkartılmıştır. Buna göre yatak fazlalıkları şöyledir:¹³⁵⁸

Yatak Fazlası	Çift Yatak	Tek Yatak	Otel/Han
50	50	75	Palas Oteli
50	50	75	Turan Oteli
50	50	75	Şark Oteli

¹³⁵⁶ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 352, Karar Tarihi: 17.03.1941, s.106.

¹³⁵⁷ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1438, Karar Tarihi: 01.08.1941, s.39.

¹³⁵⁸ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1523, Karar Tarihi: 15.08.1941, s.50.

30	30	50	Ankara Oteli
30	30	50	Emniyet Oteli
30	30	50	Şöhret Oteli
25	25	30	Pamuk Hanı
25	25	30	Safa Oteli

1941 yılında Manisa Valisinin Akhisar’a ziyareti öncesi oteller ile ilgili belediye tarafından bir tenbihat yayınlanmıştır. Buna göre;

- 1) Her otel sahibi ve ya müsteciri yatak ücretlerini gösterir birer listeyi her yatak oda kapısına asacaklardır.
- 2) Her kesin görebileceği bir yerde otelin umumi yatak adedi ve hizalarında boş ve ya dolu olduğunu gösterir bir siyah tahta bulunduracaklardır.
- 3) Her otelci otelinde her gün boş ve ya dolu yatak adedini belediyeye saat 17 de bildirmek mecburiyetindedir.

Bu tenbihata aykırı hareket edeceklerin 3764 sayılı kanun mucibince cezalandırılacakları konusunda otelciler bilgilendirilmiştir.¹³⁵⁹

1942 yılında Otelci Mümin Kozak’ın dilekçe ile odaları temiz tutmak ve abdesthaneleri temizlemek şartıyla otelindeki yatak ücretin 40 kuruş¹³⁶⁰ Palas, Turhan ve Şark Otelleri işletmecilerinin yatak fiyatlarının yükseltilmesi yönünde verdikleri dilekçe kabul edilerek gecelik çift kişilik yatak fiyatları 75 kuruş olmuştur.¹³⁶¹

Temmuz 1943’te Palas Oteli kiracısı Şevket Kırçalı iki arkadaşı ile birlikte yatak fiyatlarının yükseltilmesi konusunda verdikleri dilekçeye binaen yatak ücretleri aşağıdaki yazıldığı şekilde belirlenmiştir.¹³⁶²

<u>Otelin ismi.</u>	<u>Tek yataklı (kuruş)</u>	<u>Çift yataklı (kuruş)</u>
Palas Oteli	90	60
Turan "	90	60
Şark "	90	60
Ankara "	65	40
Emniyet "	65	40

¹³⁵⁹ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1553, Karar Tarihi: 26.08.1941, s.55.

¹³⁶⁰ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 60, Karar Tarihi: 10.01.1942, s.139.

¹³⁶¹ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 172, Karar Tarihi: 06.02.1942, s.157.

¹³⁶² A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1233, Karar Tarihi:23.07.1943, s.148.

Şöhret "	65	40
Pamuk Hanı	45	35
Safa Oteli	45	35
Poyraz Hanı	45	35
Haşimoğlu Hanı	45	35
Kantarcıoğlu "	45	35
Dombavcıoğlu "	45	35

Otel ve hancılar Temmuz 1943'te yatak fiyatlarına zam istemiştir. Soma, Turgutlu ve Manisa'daki fiyatlar araştırılmış, yatak ve çarşafı temiz tutmak koşuluyla yatak ücretlerine zam yapılmıştır. Yeni fiyatlar şöyledir;¹³⁶³

<u>Otel ismi</u>	<u>tek yataklı (kuruş)</u>	<u>çift yataklı (kuruş)</u>	<u>ikiden fazla yatak (kuruş)</u>
Palas Oteli	125	100	80
Turan Oteli	125	100	80
Şark Oteli	125	100	80
Ankara Oteli	80	60	
Emniyet Oteli	80	60	
Şöhret Oteli	80	60	
Safa Oteli	60	50	
Pamuk Hanı	60	50	

1941 yılında sınıfları ayrılan otellerin fiyatları ve Temmuz 1943 yılındaki otel fiyatları karşılaştırıldığında tek karyolalı yatak ücretlerinde, 1. ve 2. sınıf otellerdeki yatak fiyatlarında %66'lık bir artış olmuştur.

¹³⁶³ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 1504, Karar Tarihi:20.08.1943, s.197.

2.15. 2. Dünya Savaşı Yıllarında Akhisar'daki Fiyatlar üzerine Bir Değerlendirme

Üretim-nakliye-tüketim arasında ayrılmaz bir ilişki vardır. Birinde yaşanan bir olumsuzluk bütün zinciri etkilemektedir. Örneğin, 2. Dünya Savaşı başladıktan sonra Türkiye’de büyük kentlerde iâşe sorunu ortaya çıkmıştır. İç Anadolu, Türkiye’nin buğday ambarı olmasına rağmen nakliye tek yönlü olması ve yeterli yol ağları/nakliye vasıtalarının olmaması iâşenin sağlanmasında akşamlara neden olmuştur. Nakliye işleminin çözülmesi sonrasında en önemli mesele üretimdir. Üretimi de, üretim yapılan bölgedeki getirisi, toprak, iklim vb. etkenler etkilemektedir. 2. Dünya Savaşı yıllarında Akhisar’da ziraat arazisi 40000 hektardır. Çeşitli ziraat için ayrılan bu arazinin 35000 hektarı tütün, 3125 hektarı zeytinlik, 1800 hektarı bağ için kullanılırken geriye kalan alan buğday, arpa vb. Hububat için kullanılmaktadır.¹³⁶⁴ Ancak hububat üretimi için ayrılan alan miktarı her yıl değişmektedir.

Akhisar’da 1938-1944 yılları arasında ziraat alanı içerisinde üretilen ürünlerin yıllara göre üretim miktarları şöyledir;

Tablo 29: Akhisar’da Üretilen Ziraat Ürünlerinin Yıllara Göre Üretim Miktarı (Kilo)

Yıllar	1938	1939	1940	1941 ¹³⁶⁵	1942	1943	1944
Ziraat ürünü							
Tütün	4600000	5000000 ¹³⁶⁶	5037577	4071702	4565177	5365650	3750000
Zeytin	2000000 ¹³⁶⁷		10000000 ¹³⁶⁸	385000 (Ağaç)	2510000 ¹³⁶⁹	351698 ¹³⁷⁰	
Üzüm (kuru)				1600000			
Buğday	13000000	Yok	5760	2800		7116088 ¹³⁷¹	
Arpa	4700000	Yok	3000	2200		3403497	
Kuru bakla	2000000	Yok	550	800		154273	
Burçak	339000	Yok	347	400			
Çavdar	100000	Yok	320	300		128834	
Nohut	150000	Yok	80	117		194700	
Yulaf	100000	Yok	720	900		459817	
Mısır	100000	Yok	170	200		1141094	
Susam	197500	Yok	135	17			

¹³⁶⁴ ,Yalman, *a.g.b.t.*, s.10.

¹³⁶⁵ Tütün ve zeytin ile ilgili veriler hariç diğer 1941’e kadar olan veriler için bkz. Tüzün, *a.g.b.t.*, s.6.

¹³⁶⁶ Yalman, *a.g.b.t.*, s.20.

¹³⁶⁷ 1938-1939 yıllarına ait tütün verileri için bkz. Yalman, *a.g.b.t.*, s.20.

¹³⁶⁸ İzdem, *a.g.e.*, s.63.

¹³⁶⁹ İzdem, *a.g.e.*, s.63.

¹³⁷⁰ İzdem, *a.g.e.*, s.63.

¹³⁷¹ 1943 yılı hububat üretim miktarları için bkz., İzdem, *a.g.e.*, s.62.

Pamuk	25000	1250	1250	1350	79 ¹³⁷²		
Pirinç	25000	Yok	220	225			

Tabloya bakıldığında 1938 yılında üretilen ziraat ürünleri Akhisar halkının tam ihtiyacını karşılamasa da büyük oranda kendi kendine yetebilir seviyesindedir. 1939 yılında ise ekilen ürünlerin çoğu ekilmediği görülmektedir. 1940 yılında ise hububat üretiminde ciddi miktarlara varan azalmalar olmuştur. Örneğin, halkın ekmeklik besin maddelerinin temelini oluşturan ve ekmeğin hammaddesi olan buğday üretimi 1941 yılına gelindiğinde %99,978 oranında düşmüştür. Bu orandan hareketle buğday üretiminin neredeyse durduğunu söylemek mümkündür. 1938 yılındaki hububat üretimi göz önüne alındığında akla gelen ilk soru ne oldu da buğday üretimi durma noktasına gelmiştir? Bu sorunun cevabı hububat üretimi için ayrılan alanın azlığından değil en geniş alanda ekimi yapılan tütünün neden olduğu sebepten dolayıdır.

Akhisar’da tütün üretimi 1. Dünya savaşı sonrasında azalmış olmasına karşın cumhuriyetin kurulması ile üretimde artış başlamıştır. Bu artışa iki önemli olay sebep olmuştur. İlki, Rumeli’den gelen Drama, Gümölcine ve İskeç muhacirlerin Akhisar’a iskân edilmeleri sonrasında tütün üretiminde ilerleme kaydedilmiştir. Bir diğer sebep ise dolaylı yoldan buğday ekim alanların az olmasına neden olan tütün ekilen tarlalarda toprağın ekilen tohumu yeşillendirememesi ve son zamanlarda tütün ekimin artması sonrasında toprağın aşırı yorulmasıdır. Ancak, hububat üretiminde üretimin azalmasındaki tek etken tütün ekilen tarlalardaki durum değildir. Akhisar ovasında yapılan hububat ekim alanları az olmasına karşın verimliliği çok yüksektir. Hububat üretimi 2. Dünya Savaşı yıllarında ağırlık olarak kas gücüyle yapılması ve savaş nedeniyle erkeklerin askere gitmesiyle hububat ekimi azalmıştır. Erkeklerin askere gitmesi sonrasında evinde kalan ev halkı kas gücünün nispeten daha az gerektirdiği için tütün ekimine ağırlık vermesi bir başka sebeptir. Bir başka sebep ise halkın getirisi yüksek olan ürünleri ekmeyi öncelik haline getirmesidir. Örneğin 1941 yılında Akhisar halkının en fazla ürettiği ürünlerin sıralaması şöyledir; Tütün, zeytin, üzüm, pamuk, buğday, arpa, yulaf, çavdar, mısır, bakla, nohut, susamdır. En temel tüketim ihtiyacının hammaddesi olan buğdayın üretim sıralaması beşinci sıradır. Buğday konusunda, halkın ancak kendi ihtiyacını karşılayacak kadar ekmesi, nüfusun %55’inin buğdayı satın aldığı

¹³⁷² İzdem, *a.g.e.*, s.63.

düşünüldüğünde Akhisar halkı buğday ihtiyacı karşılama konusunda zor zamanlar geçirmiştir. Hububat üretimindeki düşüş hayvan yem fiyatlarını yükseltmiş bu da et ve süt ürünlerin fiyatlarının yükselmesine sebep olmuştur. Ancak, Akhisar halkı bu durumu 1943 yılında üretimi arttırarak kısmen de olsa bir rahatlama sağlamayı başardıkları söylenebilir.

1943 yılında Akhisar’da tarım ürünlerinin üretiminde ciddi bir artış olmuştur. Ancak aynı yıl çıkarılan Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunun Akhisar’daki tarım ürünlerine ne gibi bir etkisi olduğu tespit edilememiştir. 7 Haziran 1943 tarihinde yürürlüğe giren kanunun ile Saraçoğlu hükümeti tarım ürünlerinin üretim miktarını bir miktar arttırmayı hedeflemiştir. Çünkü bundan önceki uygulamada -1941 yılı sonrasında- çiftinin ürettiği tarım ürünlerinden geçimlik-tohumluk-hayvan yemi miktarı ayrıldıktan sonra geriye kalan miktarın TMO’ya satmaları zorunlu tutulmuştur. Ancak, devlet tarafından belirlenen bu fiyat piyasa fiyatlarının altında olması üreticileri memnun etmemiştir. Bu memnuniyetsizliğe 1942 yılında %25 zorunlu alım eklenmiştir. %25 uygulaması 50 tona kadar olan hububattın %25’ni, 50-100 ton arasında olan hububatın %35’ni, 100 tonun üzerindeki hububattın ise %50’sini devlet tarafından belirlenen fiyatlar üzerinden her üreticinin devlete teslim edilmesi uygulamasıdır.¹³⁷³ Geriye kalan ürünü üretici piyasa fiyatlarında satabilmektedir. Ancak bu uygulama büyük üreticileri çok etkilemese de küçük üreticileri ciddi anlamda etkilemiştir. Çünkü hükümet tarafından uygulanması zorunlu olan uygulamalar uygulandıktan sonra küçük üreticinin elinde ürettiği üründen piyasa fiyatlarında satacak kadar miktar kalmadığından küçük üreticiler hububat üretiminden çekilmeye başlamıştır.

1943 yılında çıkarılan Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu bir anlamda varlık vergisinin kırsal alanlara uygulanması denebilir. Çünkü 1942 yılında uygulamaya konulan varlık vergisi tarım dışına uygulanmasından dolayı büyük tepkiler çekmiştir. Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu ile bu tepki hem azaltılmış hem de kanunun asıl amaçlarından olan mali gelir sağlanmıştır.¹³⁷⁴ Bu vergi ile üreticinin ürettiği ürünlere %10 oranında ek vergi uygulanması üreticinin kar edebilmek için daha fazla alanı ekmesi

¹³⁷³ Mehmet Ertan, “Toprak Mahsulleri Vergisinin Esasları Ve Sonuçları: Toprak Mahsulleri Vergisi II. Aşar Mıydı?”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, C.14, S.2, s.241.

¹³⁷⁴ Ş.Ertan Çomaklı, Fatih Koç, Kürşad Emrah Yıldırım, “Türk Vergi Hukuku Tarihinde Tartışılan Bir Vergi: Toprak Mahsulleri Vergisi” *Hukuk Ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 2012, C.4, S.2, s.64.

dolaylı yoldan zorunlu tutulmuştur. Çiftçilerin ürettiği ürünlerden vergiye tabii olanlar ölçme kolları adı verilen birimler tarafından ürünün üretildiği harman yerinde ölçülmektedir. Verginin toplanması bazı aynı bazı ürünlerde ise nakdidir. Akdarı, arpa, buğday, börülce, fasulye, çavdar, çeltik, mahlût, mısır, yulaf, bakla, bezelye, mercimek, nohut, pamuk ve zeytin aynı olarak toplanan ürünlerdir. Bunların dışında kalan ürünlerin vergileri ise nakdi olarak tahsil edilmiştir.¹³⁷⁵

Toprak Mahsulleri Vergisi ile ulaşılacak istenilen hedeflere ulaşamadığı gibi halk ile hükümetin arasında sorunlar yaşanmasına sebep olmuştur. Nitekim 1946 yılında bu vergi kaldırılmıştır. Başarısız olunmasının temel sebebi vergi miktarının her üretici için aynı miktarda olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu ağır vergi yükü bazı seneler küçük üreticilerin bir sonraki yıla vergi borcu ile girmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla bu vergi yükü küçük üreticileri ağır şekilde etkilerken büyük üreticiler için etkisi daha az olmuştur.

Yukarıda da belirtildiği gibi bu verginin Akhisar'daki üretimi nasıl etkilediği eldeki veri yetersizliğinden dolayı tespit edilememiştir. Fakat, Akhisar halkının büyük çoğunluğunun köylerde yaşıyor olması ve köylerdeki üreticilerin küçük üretici olmaları göz önüne alındığında Akhisar halkında da hoşnutsuzluğa sebep olmuş olma olasılığı kuvvetle muhtemeldir.

2.16. Akhisar'da Karaborsacılık

“İhtikar” kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde vurgunculuk olarak tanımlanmaktadır. Bu kelimenin bir diğer eş anlamlısı karaborsacılıktır. Her iki kelime 2. Dünya Savaşı yıllarında halkın hafızasına kazınmış ve halkın en çok şikâyet ettiği konuların başında gelmektedir. Murat Metinsoy, 2. Dünya Savaşı yıllarında halk için ihtikâr kavramını;

*“...narh fiyatına ve önceden belirlenmiş kar hadlerine uymayan fiyatlar, mal imalatındaki hileler, eksiklikler, fatura hileleri, satılması yasak olan bir mamulü satmak...”*¹³⁷⁶ olarak tanımlamaktadır.

¹³⁷⁵ Ertan vd., *a.g.m.*, s.67.

¹³⁷⁶ Metinsoy, *a.g.e.*, s.85-86.

2. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’de ihtikârın yaşanmasının temel sebepleri arasında ithalatın azalması, seferberlik ile çalışacak erkek nüfusunun azalması, enflasyonun artması, ekonomik politikalarda yaşanan tutarsızlıklar¹³⁷⁷ ve üretimde yaşanan sıkıntılar gibi birçok sebep sayılabilir. Hükümetin ihtikârla mücadele için ilk olarak Milli Korunma Kanununu çıkarmış ve bu kanunla satılacak ürünlerin fiyatlarını ve özelliklerini belirleme hakkı elde etmiştir. İaşe işleri, fiyatları belirlemek ve ihtikârla mücadele için 1940 yılında İaşe Müsteşarlığı kurulmuş ve bu müsteşarlığa bağlı bir de Fiyat Murakabe Komisyonu kurulmuştur.¹³⁷⁸ Komisyonun görevi fiyatları belirlenen malların piyasadaki fiyatlarını takip etmek ve ihtikârla mücadeledir.

İaşe sisteminde yaşanan sıkıntılar ve belirlenen fiyatların denetiminin sağlanamaması üzerine karne sistemine, daha sonra varlık vergisine ve daha sonra da toprak mahsulleri vergisine¹³⁷⁹ kadar giden bir ihtikârla mücadele yaşanmıştır. 2. Dünya Savaşı yıllarında tüm Türkiye’de olduğu gibi Akhisar’da da karaborsacılık faaliyetleri yaşanmıştır.

1939 yılının son ayında Akhisar’da son günlerde bazı ticari eşya üzerinde görülen gayri tabii alışı ve satışların tetkik ve gereken kanuni tedbirlerin alınması için Mal Müdürü Refet Aksu’nun başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Komisyona belediyeden de bir azanın seçilmesi kaymakamlık tarafından istemiştir. Oluşturulan komisyona meclis azasından Ahmet Ünal seçilmiştir.¹³⁸⁰

Zahireci Mehmet oğlu Haşan Öyücek’in evine arabalarla büyük tenekeler içinde gaz getirdiğine dair ihbar edilmesi üzerine suçlunun evine kontrol etmek için gidilirken yolda bir araba içerisinde 21 büyük teneke gaz görülmüş ve arabacıya bu gazların kimin olduğu sorulduğunda Hasanın olduğunu söylemiştir. Hasan gazların kendisine ait olduğu ve 15 gün evvel Bandırmadan Akhisar’a 50 teneke gaz getirerek ve İshak Çelebiye doğrudan doğruya göndermiş olduğunu ve İshak Çelebide satacağından Akhisar’daki evine getirmiş olduğunu söylemiştir. Ancak Belediyeye beyannamesini ve rüsumunu vermediğinden arabadaki mevcut bulunan 21 teneke gazla evinde olan 29 teneke büyük gaz- ki ceman 50 teneke- büyük gaz müsadere edilerek gazhane deposuna konulmuştur.

¹³⁷⁷ Metinsoy, *a.g.e.*, s.86.

¹³⁷⁸ Metinsoy, *a.g.e.*, s.89.

¹³⁷⁹ Metinsoy, *a.g.e.*, s.89.

¹³⁸⁰ A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940), Karar No: 1625, Karar Tarihi: 19.12.1939, s.93.

Toplam 50 teneke gazdan 29 tenekesi müsadereden hariç tutularak 21 teneke gaz müsadere edilmiştir.¹³⁸¹

1941 yılında şeker fiyatı en çok artan üründen biridir. Bu durumda şeker konusunda karaborsacılık faaliyetlerini arttırmıştır. Hükümet caddesinde Bakkal Yusuf Saygı 28.4.1941 Pazartesi günü dükkânında şeker olduğu halde Kethüda Mahallesinden klarnetçi Süleyman oğlu Murad'a şeker satmadığı ve kontrole giden zabıta memuru şeker olup olmadığı sorulduğunda yok diye cevap vermiştir. Ancak yapılan kontrolde şekerin zahire çıkması üzerine hakkında kanuni muamele yapılmak üzere hazırlanan evraklar Cumhuriyet Müdde-i Umumiliğine gönderilmiştir.¹³⁸²

Temmuz 1941'de kahvecilere yapılan denetimde halka satılan kahvelerin karıştırılarak satıldığı tespit edilmiştir. Halkın zararına olan bu hareketleri ve vurgunculuk yaptıkları gerekçesiyle Kahveci Abdürrahim Şive, Kahveci Halit Doğan, Kahveci Hasan Ocak, Kahveci Şevki Türkkuşu, Kahveci Halil Düzaş, Kahveci Mehmet Batuğ, Kahveci Ali Döngel, Kahveci Besim Oflas, Kahveci Mehmet Cılız, Kahveci İsmail Caner, Kahveci Hasan Baştuğrul, Kahveci Osman Karaçalı, Kahveci Şaban Kilim, Kahveci Ali Uysal, Kahveci Mustafa Uçmak'a 15'er lira hafif para cezası verilmiştir.¹³⁸³

1941 yılında yaşanan ekmek buhranında Fırıncı Hakkı Pişkin çıkardığı 160 adet ekmekte 25 gramdan 40 grama kadar eksiklik olduğu ve memlekette buhran meydana getirmek için üzere birden hepsini Ören Köyüne satması vurgunculuk olarak yorumlanmış ve 50 lira hafif para cezası verilmiştir.¹³⁸⁴ Yine Uzun Çarşıda fırıncı Fayik Erinç, 950 gram olması gereken ekmekleri 850'şer gram çıkarıp satmasını vurgunculuk olarak yorumlayan encümen meclisi tarafından 25 lira hafif para cezası verilmiştir.¹³⁸⁵

Ağustos 1941'de kahve satıcılarından tahlil için kuru kahve örnekleri alınmış ve Ankara Merkez Hıfzıssıhha Müessesesi Müdürlüğüne gönderilmiştir. Eylül ayında kuru kahve örneklerinin tahlil sonuçları gelmiştir. Tahlil sonucu raporunda kuru kahvelerinde %75 oranında nohut ve benzeri madde bulunan Kahveci Sefer Hızal, Pamuk Hanı Kahvecisi Hasan Ot, Poyrazoğlu Hanı Kahvecisi Nuri Öncü, kahveci Mehmet

¹³⁸¹ A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 699, Karar Tarihi: 28.04.1941, s.154.

¹³⁸² A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941), Karar No: 719, Karar Tarihi: 02.05.1941, s.157.

¹³⁸³ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1212, Karar Tarihi: 04.07.1941, s.11-12.

¹³⁸⁴ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1352, Karar Tarihi: 22.07.1941, s.29.

¹³⁸⁵ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1353, Karar Tarihi: 22.07.1941, s.29.

Soğancıoğlu, Kahveci Haydar Erdoğan ve Kahveci Hasan Akın'a 15'er lira hafif para cezası kesilmiştir.¹³⁸⁶

1941 yılında Kasap İbrahim Masat belediyeden 3 dükkân kiralamıştır. Kendisi kasap olup 3 dükkândan 2'sini boş bırakarak tek dükkânda alışveriş yapması belediye encümeni tarafından ihtikâr meydana getirme olarak yorumlanmıştır. Ayrıca bu 2 dükkândan birini balıkçılardan birine 2 aylığına kiralaması da göz önünde bulundurularak gereken işlemin yapılması için gerekli evrakalar Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir.¹³⁸⁷

1942 yılı ile birlikte Akhisar'da karaborsacılık faaliyetleri artmıştır. Bu artışta dönemin yaşam şartları ve dönemin koşulları etkili olmuştur. Gazeteler ve belediye kararları üzerinden yapılan incelemeler sonunda Akhisar'daki karaborsacılık faaliyetlerinin dağılımı ve verilen ceza miktarları tablo halinde çıkarılmıştır. Kişilerin isimleri verilmemiştir.

Tablo 30. Karaborsacılık Faaliyetleri ve Verilen Cezalar (1942-1943)

Tarih	Suçun nev'i	Cezayı veren kurum	Verilen ceza
16.01.1942 ¹³⁸⁸	Köylere ekmek satış ve nakliyesi yasaklanmasına rağmen köylere taşımak üzere 35 ekmekle yakalanma	A.B.E.M.	Hafif para cezası
10.02.1942 ¹³⁸⁹	Fazla fiyata fındık satmak	A.C.M.U.	25 lira ağır para cezası ve dükkânın 7 gün kapatılması
10.02.1942 ¹³⁹⁰	Fazla fiyata leblebi satmak	A.C.M.U.	25 lira ağır para cezası ve dükkânın 7 gün kapatılması
13.03.1942 ¹³⁹¹	Fazla fiyata soğan satmak	A.C.M.U.	25 lira ağır para cezası ve dükkânın 7 gün kapatılması
14.03.1942 ¹³⁹²	Fazla fiyata kaput bezi satmak	A.C.M.U.	25 lira ağır para cezası ve serginin 7 gün kapatılması

¹³⁸⁶ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1655-1660, Karar Tarihi: 12.09.1941, s.69-70.

¹³⁸⁷ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 1957, Karar Tarihi: 28.11.1941, s.110.

¹³⁸⁸ A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942), Karar No: 96, Karar Tarihi: 16.01.1942, s.144.

¹³⁸⁹ Son Posta, 10 Şubat 1942, s.8.

¹³⁹⁰ Son Posta, 10 Şubat 1942, s.8.

¹³⁹¹ Son Posta, 13 Mart 1942, s.8.

¹³⁹² Son Posta, 14 Mart 1942, s.4.

07.04.1942 ¹³⁹³	Fazla fiyata pirinç satmak	A.A.C.M.	5 lira ağır para cezası ve dükkânın 7 gün kapatılması
16.05.1942 ¹³⁹⁴	Fazla fiyata bulgur satmak	A.C.M.	50 lira ağır para cezası ve dükkânın 7 gün kapatılması
20.06.1942 ¹³⁹⁵	Fazla fiyata peynir satmak	A.C.M.U.	5 lira ağır para cezası ve dükkânın 7 gün kapatılması
27.06.1942 ¹³⁹⁶	Fazla fiyata nohut satmak	A.C.M.U.	4 lira ağır para cezası
27.06.1942 ¹³⁹⁷	Sattığı peynirin üzerine etiket koymayarak ihtikâra sebebiyet vermek	A.C.M.U.	25 lira ağır para cezası
30.06.1942 ¹³⁹⁸	Fazla fiyata tereyağı satmak	A.C.M.U.	5 lira ağır para cezası ve 7 gün ticaretten men edilmesi
18.07.1942 ¹³⁹⁹	Fazla fiyata ekmek satmak	A.C.M.U.	10 lira ağır para cezası
29.07.1942 ¹⁴⁰⁰	Fazla fiyata makara satmak	A.C.M.U.	5 lira ağır para cezası ve 7 gün ticaretten men edilmesi
26.08.1942 ¹⁴⁰¹	Başkasına ait ekmek karnesiyle ekmek alarak ihtikâra sebebiyet vermek	A.C.M.U.	10 lira hafif para cezası
15.10.1942 ¹⁴⁰²	Fazla fiyata biber satmak	A.A.C.M.	5 lira ağır para cezası ve 7 gün ticaretten men edilmesi
15.10.1942 ¹⁴⁰³	Akhisar'a izinsiz arpa getirmek	A.A.C.M.	25 lira ağır para cezası
15.10.1942 ¹⁴⁰⁴	Fazla fiyata domates satmak	A.A.C.M.	5 lira ağır para cezası ve 7 gün ticaretten men edilmesi
15.10.1942 ¹⁴⁰⁵	Elindeki mevcut baklanın miktarını beyan etmemek	A.A.C.M.	25 lira ağır para cezası
17.12.1942 ¹⁴⁰⁶	İhtikârdan suçlu	A.A.C.M.	25 lira ağır para cezası ve kendinde yakalanan 733 kilo darının müsadere edilmesi
15.01.1943 ¹⁴⁰⁷	Fazla fiyata makara satmak	A.C.M.U.	5 lira ağır para cezası ve 7 gün dükkânın kapatılması

¹³⁹³ Son Posta, 07 Nisan 1942, s.4.

¹³⁹⁴ Son Posta, 16 Mayıs 1942, s.4.

¹³⁹⁵ Son Posta, 20 Haziran 1942, s.3.

¹³⁹⁶ Son Posta, 27 Haziran 1942, s.8.

¹³⁹⁷ Son Posta, 27 Haziran 1942, s.5.

¹³⁹⁸ Son Posta, 30 Haziran 1942, s.8.

¹³⁹⁹ Son Posta, 18 Temmuz 1942, s.8.

¹⁴⁰⁰ Cumhuriyet, 29 Temmuz 1942, s.4.

¹⁴⁰¹ Tasviri Efkar, 26 Ağustos 1942, s.4.

¹⁴⁰² Son Posta, 15 Ekim 1942, s.4.

¹⁴⁰³ Son Posta, 15 Ekim 1942, s.4.

¹⁴⁰⁴ Son Posta, 15 Ekim 1942, s.4.

¹⁴⁰⁵ Son Posta, 15 Ekim 1942, s.4.

¹⁴⁰⁶ Son Posta, 17 Aralık 1942, s.6.

¹⁴⁰⁷ Son Posta, 15 Ocak 1943, s.4.

Temmuz 1942’de Park Gazinosu kiracısı Ahmet Şevki Yücel ve Cemil kendileri tarafından son zamanlarda kahvenin tanesini 2, çayı 10 kuruşa ve soğuk meşrubatın da bu derece yüksek ve fahiş fiyatlarla satmaları üzerine kontratosunun 50 liradan başlayarak 150 lira gibi cüzi bir bedeli kiraya rağmen bu derece yüksek ve fahiş fiyatlarla kahve, çay ve gazoz satması ihtikardan başka hiç bir şeye hamil olunamadığından 8.7.942 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere; çay 5, kahve 6, gazoz 7.50 ve limonata her nevi şerbetler - soğuk olmak şartıyla- 5’er kuruş, nargile 10 kuruş satılması kararı verilmiş ve fiyat listelerinin parkın görülen yerlerine asılması ve zabıta tarafından denetlenmesi, aykırı bir durumla karşılaşması durumunda cezalandırılması kararlaştırılmıştır.¹⁴⁰⁸

Kasım 1942’de Akhisar’da ihtikârı ve yüksek fiyat artışı önlemek için bazı önlemler alınmıştır. Bu kararlardan ilki Akhisar dışına yüklü miktarda yaş ve kuru sebze sevk edilmesi üzerine, Akhisar’da meyve ve sebze fiyatlarını yükselten bu halin önüne geçmek şehir dışına yapılacak yaş ve kuru sebze sevkiyatı yasaklanmıştır. Karayolu ve tren yolu ile yapılacak gizli sevkiyatın önüne geçmek için şimendifer, Jandarma ve Emniyet Dairelerine emir buyurulmak, belediye ile ortak çalışılması kararlaştırılmıştır.¹⁴⁰⁹ İkinci önlem ise Yüksek Ticaret Vekâletinin ihtikârla mücadele hakkındaki genel buyruğu doğrultusunda yapılan önleme işlerinde belediye eksiklikleri gidermek olmuştur. Belediyenin karşılaştığı en önemli eksiklik zabıta memurlarının toplamının 7 kişiden oluşmasıdır. Bu durum belediye tarafından yapılacak takibat ve tatbikat yapılması güçlüğü ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu durumu çözmek için polis ve bekçileri ile ortaklaşa çalışılmıştır. Yüksek Vekâletin buyruğunun uygulanmasında ortaya çıkan diğer bir sorunda fiyat belirleme sorunudur. Bu sorunu çözmek için de halkın muhtaç olduğu belli başlı gıda ve mahrukat maddelerine azami bir fiyat koyabilmek için Ticaret ve Ziraat Odalarına sorulmasına karar verilmiştir.¹⁴¹⁰

Haziran 1943’te kahve ihtikarı yapmaktan suçlu olarak asliye ceza mahkemesine evrakı tevdi olunan Hashoca mahallesinde 90/5’nolu evde Abdüssamet oğlu Ali Kuli

¹⁴⁰⁸ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 778, Karar Tarihi: 03.07.1942, s.50.

¹⁴⁰⁹ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1359, Karar Tarihi: 03.11.1942, s.130.

¹⁴¹⁰ A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943), Defter No: 34, Karar No: 1389, Karar Tarihi:03.11.1942, s.138.

hakkında ceza mahkemesinin 20.03.1943 tarih ve 388/140/293'nolu kararı encümen meclisinde okunmuş ve 3764 sayılı kanun gereğince 2 lira hafif para cezası verilmiştir.¹⁴¹¹

Akhisar'da 1945 yılında bazı kiralama olaylarında ihtikâr olup olmadığı konusunda Belediye Encümenine Cumhuriyet Savcılığı tarafından sorulmuştur. Örneğin Mayıs ayında Emniyet Otelinin kiralanması, 1939 yılında 300 liraya kiralanması gerekirken 500 liraya kiralanmıştır. Cumhuriyet Savcılığı tarafından bu fiyatın ihtikâr olup olmadığı sorulmuştur. Yapılan tahkikata göre otelde bulunan mobilyaların değeri 2371 lira kıymet takdir edilmiştir. 4648'nolu kanunun 3. Maddesine göre 1939 senesi kiranın 300 lira artı kira fiyatına %50 mobilya kirası zammının eklenmesiyle en fazla 450 lirayı geçmemesi lazımken 1000 liraya kiralanmasının ihtikâr olduğu Cumhuriyet Savcılığına bildirilmiştir.¹⁴¹²

2. Dünya Savaşı boyunca devletin ekonomiyi kontrol altında tutmak için uyguladığı kanun Milli Korunma Kanunudur. Milli Korunma Kanunu ile devlet hem ekonomiyi denetim altında tutmak hem de büyük kentlerde halkın gündelik yaşamını sağlamaya çalışmıştır. İlk olarak 18 Ocak 1940'ta TBMM'de görüşülmeye başlanan ve 70 maddeden oluşan kanun 26 Ocak 1940 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun çerçevesinde Bakanlar Kuruluna olağanüstü durumlarda kullanması için geniş yetkiler verilmiştir. Bu yetkilerin başında ekonomiyi denetim altına alma, fiyatları sınırlandırma/belirleme, üretim-tüketim miktarlarını belirleme, üretim tesisi, üretim vasıtaları ve işçiler üzerinde hak sahibi olma gibi yetkiler gelmektedir. Bu kanunla ülkenin yoksullukla karşı karşıya kalmaması için hükümete geniş yetkiler veren kanun iyi bir şekilde uygulanması için sert cezalar uygulanmıştır. 53-67. Maddeler Milli Korunma Kanununa uymayanlara verilecek cezalar ile ilgilidir.¹⁴¹³ Ceza miktarları uyulman her kanun maddesi için farklı miktarlardadır. Para cezaları 25 liradan başlayarak 2000 liraya kadar olmakla birlikte hapis cezaları da verilmektedir. Kısacası bu kanunla 2. Dünya Savaşı yıllarında ekonomik politikalar belirlenmiş ve hükümet 2. Dünya Savaşı ile birlikte ortaya çıkan karaborsacılık ve stokçuluğun önüne geçmeyi hedeflemiştir. Milli

¹⁴¹¹ A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943), Defter No: 36, Karar No: 879, Karar Tarihi: 01.06.1943, s.38.

¹⁴¹² A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946), Defter No: 41, Karar No: 488, Karar Tarihi: 25.05.1945, s.5.

¹⁴¹³ Mehmet Korkud Aydın, "Millî Korunma Kanununun Hayata Geçirilişi (1940) Ve Tek Parti Dönemi Uygulamaları", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2019, C. 29, S.1, s.418.

Korunma Kanunu, karne uygulamasına göre başarılı olmuştur. Bunun sebebi etkili uygulanması ve caydırıcı cezaların bulunmasından kaynaklanmaktadır. Fakat şunu da eklemek gerekir ki, hükümetin bu sıkı kontrolü dar gelirli ve işçi sınıfı tarafından hoş karşılanmamıştır.

1941 yılından itibaren birçok alanda etkisini hissettiren kanun çerçevesinde 1938-1945 yılları arasında Akhisar'daki karaborsacılık faaliyetleri genel olarak incelendiğinde karaborsacılık faaliyetlerinin en yoğunlaştığı yıllar 1941 ve 1943 yılları arası olmuştur. 1942 yılı karaborsacılık faaliyetleri açısından en fazla karaborsacılık faaliyetinin yaşandığı ve ceza verildiği yıl olmuştur. Yapılan karaborsacılık faaliyetlerinin çoğunluğunu zorunlu tüketim mamulleri oluşturmuştur. Bu sonuca mevcut eldeki veriler üzerinden ulaşılmıştır. Daha net bir sonuç çıkarmak için Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığı ile görüşülme sağlanmış ise de mevcut arşiv kaynaklarının 1960 sonrasına ait olduğundan çıkan sonuç kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Ancak karaborsacılık faaliyetleri konusunda dönemin hükümetinin aldığı önlemlerin Akhisar'da etkili olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Akhisar, Sındırgı-Balıkesir, Kırkağaç-Soma-Balıkesir ve İzmir-Manisa hattındaki önemli yolların kavşak noktası konumundadır. Bereketli bir ova üzerine kurulan Akhisar ilkçağlardan günümüze kadar birçok uygarlık tarafından yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Bizans döneminde Hristiyanlık ile birlikte dini kimliği ile ön plana çıkan kent sonrasında önce Anadolu Selçuklu Devletinin egemenliğine girmiş ve daha sonra 1390'da Osmanlı Devletinin egemenliğine girmiştir. Osmanlı Devletinin idari yönetiminde Saruhan sancağına bağlı bir kaza olarak yer alan Akhisar, cumhuriyet sonrasında Manisa'ya bağlı bir kaza haline gelmiştir.

İki defa Yunan işgaline uğrayan Akhisar, diğer Yunan işgaline uğrayan şehirlerden farklı olarak yakılmamıştır. Milli mücadelede, milli mücadeleye verdiği destekle de önemli bir yer olan Akhisar'ın gelişimi milli mücadele sonrasında kurulan cumhuriyet ile birlikte olmuştur. Cumhuriyetin kurulması sonrasında Akhisar Belediyesi tarafından hızlı bir imar faaliyetlerine girilmiştir. Akhisar'ı modern bir şehir görüntüsüne kavuşturmak için çalışan Akhisar Belediyesi'nin çalışmaları 2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle neredeyse durma noktasına gelmiştir.

2. Dünya Savaşı'nın Akhisar Belediyesi ve aldığı kararlar üzerindeki etkisini daha net bir şekilde ortaya koymak için 1938 yılından başlatılan bu çalışmada, Akhisar'ın 1938 yılındaki görünümü ve değişimi şöyledir; 1938 yılında elektrik fabrikasına yeni bir lokomobil alınmış ve elektrik şebekesi değiştirilerek şehrin tamamına elektrik dağıtılabilecek bir kapasiteye ulaşılmıştır. Şehrin birçok noktasına yeni elektrik hatları kurulmuş ve elektrik fabrikasının aylık kömür tüketim rezervi 100 tona ulaşmıştır. 1938 yılında Akhisar Belediyesi tarafından oluşturulan 5 sene içerisinde yapılacak işler tablosuna bakıldığında elektrik, kaldırım, su, kanalizasyon, sağlık ve spor gibi konular ön plandadır. Oluşturulan plan üzerinden işe başlayan Akhisar Belediyesi 1939 yılında 2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle planda belirtilen işler geri planda kalmaya başlamıştır. 2. Dünya Savaşı 1939 yılında başlamış olsa da Türkiye ve özelinde Akhisar Belediyesi üzerindeki etkisinin arttığı dönem 1941 yılı ve sonrası olmuştur. Çünkü 1941 yılına kadar planda belirtilen birçok iş tamamlanmıştır. Ancak 1941 sonrasında imar faaliyetlerine bakıldığında yapılan işler daha önce yapılan işlerin tamiri veya küçük eklemeler şeklindedir. Örneğin 1941 yılından sonraki kaldırım işine bakıldığında 1942-

1945 yılları arasında toplam 4 yeni bölgeye kaldırım için ihaleye çıkılırken diğer ihaleler tamir ihaleleridir. Özellikle 1944-45 yılları arası kaldırımlar için çıkılan ihalelerin tamamı nerdeyse mevcut kaldırımların tamiri ile ilgilidir. 1938 yılında kanalizasyon ile ilgili belediyenin bazı girişimleri olmuş olsa da kanalizasyon konusunda işe başlanması 1939 yılıdır. 1939 yılından 1941'e kadar şehrin birçok farklı noktasında kanalizasyon işine başlanmış ve tamamlanmıştır. 1942-1945 yılları arasında ise kanalizasyon işleri daha çok tıkanan kanalizasyonların açılması olmuştur.

Şehrin bayındırlık faaliyetleri konusunda 1938 yılında oluşturulan plan çerçevesinde yeni belediye binasının yapılması, spor sahasının yapılması, yeni bir hastanenin yapılması gibi planlar oluşturulmuş ve çalışmalara başlanmıştır. Yeni belediye binası projesi için yarışma düzenlenmiş ve proje üzerinden gerekli yerlerin istimlakine başlanmıştır. Fakat istimlak işi beklenen aksine 1941 sonrası yavaşlamıştır. Spor sahasının yapılması için çalışmalara başlanmış 1940 yılında bütçeden ayrılan para daha öncelikli işler için harcanması ve mevcut işin daha sonra yapılmasına karar verilmiştir. Yeni yapılacak belediye binası için yer istimlak hızla başlamış ise de belediyenin 2. Dünya Savaşı'nın belirsizliği ve ileride borç alınacak paranın ödenmesinde bir zorluk yaşamamak için belediye binasının yapımını için sadece istimlak edilecek arsalar için bütçe ayrılmıştır.

Akhisar Belediyesi'nin bütçesi 2. Dünya Savaşı'na rağmen her yıl artmıştır. Ancak bu artışa rağmen bazı işlerin yapılamaması bazı gazeteciler tarafından eleştirilmiştir. 1943 yılında Son Posta gazetesinde çıkan bir yazıda Akhisar ile ilgili olarak belediye bütçesinin Ege'de bulunan bazı büyük şehirlerin bütçesi kadar iyi olmasına karşın bazı konularda yetersiz kaldığı belirtilerek şehrin temizliği örneği verilmiştir. Şehrin temizliği şehre kıyasla daha az geliştiği için eleştirilmiştir.¹⁴¹⁴ Fakat şehrin temizlik konusunda şunu da eklemek gerekir ki 1943 yılında çıkılan ihale sonrasında şehrin temizlik ihalesi yapılmış ancak ihaleyi alan kişinin hayvanlarının ölmesi sonrası ihale feshedilmiş ve tekrar ihaleye çıkılmış ise de istekli çıkmamıştır. Bunun da temel sebebi de dönemin fiyatlarının yüksekliğinden dolayı istekli çıkmamasıdır.

¹⁴¹⁴ Son Posta, 24 Temmuz 1943, s.6.

1941-1945 yılları arası belediye bütçesi incelendiğinde imar ve bayındırlık işlerinin yavaşlamasında dönemin şartları etkili olmuştur. Son Posta gazetesinde de belirtildiği gibi belediye bütçesinin Ege'deki büyük şehirlerin belediyeleri kadar gelir bütçesi olmasına rağmen bu yıllarda gider kalemlerinin öncelikleri değişmiştir. Özellikle 2. Dünya Savaşı dolayısıyla belediye tarafından asker ailelerine yapılan yardım neredeyse belediye bütçesinin 4/1'ni (30-40 bin lira) oluşturmaktadır. Bu gideri karşılamak için kanun ile belediyelere verilen varlıklı kimselerden asker ailelerine yardım için vergilendirilmede yapılan artış halkta hoşnutsuzluğa sebep olmuştur. Bu da 2. Dünya Savaşı sonrasında C.H.P.'nin oy kaybetmesinde etkili olmuştur. Asker ailelerine yardım için belediyelerin vergilendirme yapması şu duruma benzetilebilir; *“varlık vergisinden en çok etkilenen kesim gayrimüslimler iken Müslümanların en çok etkilendiği vergi ise asker ailelerine yardım için verilen vergi miktarlarının arttırılması olmuştur.”* Belediye bütçesinin bir diğer yüksek meblağlı gider kalemini elektrik fabrikasının giderleri olmuştur. 1938 yılında aylık 100 ton kömür harcayan fabrika 1943 sonrasında aylık kömür tüketimi 50 tona kadar düşmüş ancak kömür ve yakıt fiyatlarının pahalılığı giderleri arttırmıştır. Bu fiyat pahalılığına çalışanların ücretleri de eklendiğinde elektrik fabrikasının gideri belediye bütçesinin yaklaşık 4/1'ini (40-60 bin) oluşturmuştur. Geriye kalan belediye bütçesine itfaiye teşkilatının geliştirilmesi, itfaiye çalışanlarının, belediye çalışanlarının, yoksul ailelere yapılan yardım vs. gibi gider kalemleri eklenildiğinde imar ve bayındırlık faaliyetleri için bütçede çok az miktarlar kalmıştır. Bu durum öncelikli işlerin yapılmasına öncelikli ve acil olmayan işlerin ileriye atılmasına sebep olmuştur.

İncelenen dönem içerisinde imar faaliyetlerinin yanında sağlık işleri de Akhisar Belediyesi'nin önem verdiği bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlık işlerinde en önemli mücadele sıtma ile ilgili olmuştur. Sıtma konusundaki en önemli girişim Kovalık olarak bilinen bataklığın kurutulmasıdır. Bunun dışında şehirde su birikintisi olan yerlere mazot atılmıştır. Sıtma ile mücadeleye halk da dâhil edilerek sıtma ile mücadele tenbihatnamesi yayınlanmıştır. Sıtma ile mücadele için halka taramalar yapılmış ve hasta olanlara kinin vurulmuştur. Yine bitler vasıtasıyla yayılan ve 2. Dünya Savaşı sebebiyle özellikle İstanbul'da etkisini gösteren- salgın haline gelen lekeli humma vb. hastalıkların yayılmasını engellemek han, sinema gibi toplu organizasyonların yapıldığı yerler dezenfekte edilmiş ve eşyalarında etüv uygulaması yapılmıştır.

2. Dünya Savaşı yıllarında Akhisar'daki en önemli sağlık işi yetersiz olan eski hastane yerine Akhisar Kaymakamı, belediye başkanı ve halkın girişimleriyle birlikte köşk binasının satın alınarak yeni açılan hastanedir. Yeni yapılan hastaneye ek olarak halkın sağlığını göz önünde tutarak modern bir mezbaha yapmak için harekete geçilmiş ise de dönemin şartlarından dolayı ertelenmiştir.

İncelediğimiz dönem içerisinde Akhisar'da fiyatlar 1941 yılı sonrasında artmaya başlamış 1943 yılında ise zirveyi görmüştür. Tüketim maddelerinin pahalı olmasında erkeklerin askere alınmasıyla üretimin düşmesi, savaş koşullarında tüketim maddesi bulmanın getirdiği zorluk ve Akhisar halkının geliri fazla olduğu için temel tüketim maddelerinin dışında başka maddeler üretmesinden kaynaklanmıştır. Özellikle Akhisar halkının tütün daha fazla gelir getirdiği için tütün dikimine öncelik vermesi Akhisar'da buğday ve un fiyatlarının aşırı yükselmesine neden olmuş ve bu yükselişin sonucu olarak 1942 yılından itibaren ekmek fiyatları artmıştır. 1943 yılına gelindiğinde ekmek fiyatlarının aşırı artması sonrasında Akhisar halkının buğday ekimine ağırlık vermesi sonrasında ekmek fiyatları 1944'ten itibaren düşmeye başlamıştır.

Buğday ve ekmek tüketimi haricinde kalan tüketim maddeleri savaş koşullarından dolayı piyasada bulunamaması ve karaborsaya düşmesi de Akhisar'da 1941 yılında başlamıştır. Ancak karaborsacılık faaliyetleri konusunda hükümetin aldığı kararlar ve bunların belediye tarafından yapılan sıkı kontrol altına alınmasıyla karaborsacılık faaliyetlerinin 1942'den itibaren azaldığını söylemek mümkündür. Karaborsacılık ve üretilen ürünlerin azlığı tüketim fiyatlarının aşırı yükselmesi ile sonuçlanması halkın alım gücünü düşürmüştür. Bu da halkın daha fazla yardım almak için belediyeye başvurmasına, belediyenin ise yoksullara yardım için daha fazla bütçe ayırmasına sebebiyet vermiştir.

Hayat pahalılığının belediye kararlarına etkisinin en net göstergesi 1942 yılından itibaren aylık olarak belirlenen fiyat listelerinde temel tüketim maddeleri ve mevsimsel olarak Akhisar'da yetişen ürünlerin fiyatlarının yer alması şeklinde olmuştur. Fiyatları belirlenen ürünlerin listeleri gittikçe kısalmıştır.

Özetle Akhisar Belediyesi, cumhuriyet ile birlikte muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için hızlı bir kalkınma hamlesine girişmiştir. İmar, bayındırlık, sağlık vb. alanlarında 2. Dünya Savaşı öncesinde birçok plan hazırlamış ve uygulamaya

koymasına karşın savaş ile birlikte önceliklerini değiştirerek halkın yanında halkın ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır.

Çalışmanın ana kaynaklarını oluşturan belediye meclis karar defterleri ile ilgili ulaşılan sonuçlar ise şöyledir;

Karar defterlerini oluşturan meclisler belediye meclisi ve encümen meclisidir. Bu meclislere ait defterler yerel tarih araştırmalarında en önemli kaynaklardandır. Çünkü bu defterler üzerinden belediye meclisinde konuşulan/tartışılan konular ve kişilerin bu konular hakkında görüşleri, bütçe gelir ve harcama kalemlerinin giderlerini, bölgenin sağlık sistemi/görülen hastalıklar ve halkın bu hastalıklar ile mücadeledeki davranışları, itfaiye teşkilatı, çevre düzenlemesi, fiyatlar, halkın istekleri nelerdir veya belediyenin yaptıklarına veya dönemin hükümetinin aldığı kararların halka yansımalarını bu defterlerde bulmak mümkündür. Örneğin, Akhisar Belediyesi resmi internet sitesi ve bazı kaynaklarda verilen belediye başkanlarının isim ve görev yaptıkları tarihlerin yanlış olduğu bu çalışma esnasında bu defterler üzerinden tespit edilmiştir. Yine dönemin hükümetinin çıkardığı asker ailelerine yardım kanununun ile belediyelere varlıklı kişilere ve bazı halkın kullandığı yerlere ek vergiler koyma hakkı tanınması ve Akhisar Belediyesi'nin bu hakkı kullanarak varlıklı kişilere ek vergiler koymasının halk tarafından hoş karşılanmadığı ve birçok itiraz dilekçesinin belediyeye verildiği çalışma sırasında görülmüştür. Kısacası belediye meclislerine ait karar defterleri bulunduğu bölgenin yaşanılan dönemin aynası gibidirler. Ayrıca bu defterler sadece geçmiş ile ilgili değil aynı zamanda belediyelerin yakın dönem çalışmalarında da yol gösterici konumundadırlar.

KAYNAKÇA

A. Akhisar Belediyesi Encümen Meclisi Defterleri

A.B.E.K.D. (16.7.1929-13.04.1931)

B.H.K.D. (20.10.1930-09.04.1934)

A.B.E.K.D. (01.01.1935-28.11.1935)

A.B.E.K.D. (09.08.1937-18.04.1938)

A.B.E.K.D. (21.04.1938-22.12.1938)

A.B.E.K.D. (27.12.1938-27.07.1939)

A.B.E.K.D. (27.07.1939-11.04.1940)

A.B.E.K.D. (11.04.1940-23.09.1940)

A.B.E.K.D. (23.09.1940-16.06.1941)

A.B.E.K.D. (20.06.1941-21.04.1942)

A.B.E.K.D. (21.04.1942-05.01.1943)

A.B.E.K.D. (05.01.1943-18.05.1943)

A.B.E.K.D. (18.05.1943-24.08.1943)

A.B.E.K.D. (24.08.1943-23.11.1943)

A.B.E.K.D. (23.11.1943-03.03.1944)

A.B.E.K.D. (03.03.1944-13.10.1944)

A.B.E.K.D. (17.10.1944-22.05.1945)

A.B.E.K.D. (25.05.1945-11.01.1946)

B. Akhisar Belediyesi İhale Karar Defterleri

A.B.İ.D. (28.05.1936-16.06.1938)

A.B.İ.D. (16.06.1938-27.04.1939)

A.B.İ.D. (03.05.1939-29.12.1942)

A.B.İ.D. (09.03.1943-11.04.1944)

A.B.İ.D. (09.05.1944-28.12.1945)

C. Akhisar Belediyesi Meclis Zabıtları Defterleri

A.B.M.Z. (25.10.1938-24.08.1943)

A.B.M.Z. (27.10.1943- 1946)

Ç. Arşivler

Documenti Diplomatici Italiani

Atatürk Kitaplığı

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

D. Salnameler

Aydın Vilayeti Salnamesi, H.1296 (1878-1879).

E. Süreli Yayınlar

Akhisar Altı Eylül Gazetesi

Akhisar Gündem

Akşam

Anadolu

Bugün

Cumhuriyet

Haber Dergisi

Halkın Sesi

Hürriyet Gazetesi

Kurun

Resmi Gazete

Son Posta

Son Telgraf

Tan

Ulus

Vakit

Yeni Asır

F. Kanunlar

T.B.M.M.K., *Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun*, C.20, Birleşim, 75, T.B.M.M. 270'nolu Komisyon Raporu, 1941.

G. Kitaplar

Albayrak, Mustafa, *Milli Mücadele Döneminde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919-02Ağustos 1920)*, Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara,1998.

Alpaslan, Erhan, *Maraş Vilayet Meclis Kararları (1338-1339) 1922-1923*, Hiperyayın, İstanbul, 2019.

Apak, Rahmi, *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1990.

Ayışığı, Metin, *Belgeler Işığında Milli Mücadele Tarihimiz*, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Bakar, Bülent, *Hava Taarruzlarına Karşı Türkiye’de Pasif Korunma (1935-1945)*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2019.

Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, *Belediyeler İstatistiği 1929–1938*, Ankara 1941.

Bayar, Celal, *Ben de Yazdım*, C. 8, İstanbul, 1972.

Candar, Avni, *Ege Havalisinde:Sardes-Larisse-Yıldıztepe-İzmir*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

Cumhuriyetin 50. Yılında Manisa 1973 İl Yıllığı, Ankara 1973.

Devletin Silahlanması: Ortadoğu ve Orta Asya’da Zorunlu Askerlik, 1775-1925, Der. Erik Jan Zürcher, çev. Mehmet Tanju Akad, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003.

Diodoeus Of Sicily Books II, Trans., C. H. Oldfather, Hardward University Press, London, 1935.

Erksal, İzzet Kemal *Hava Taarruzlarına Karşı Pasif korunma Esasları*, İkbal Kitabevi, İstanbul, 1940.

Fiat istatistikleri (1940-1941), Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul, 1942.

Gözler, Kemal, *İdare Hukuku*, C. 1, Ekin Yayınevi, Bursa, 2003,

Halıcı, İbrahim, *Açıklamalı ve İctihatlı Belediye Cezaları Mevzuatı*, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Derneği Yayın No:8, Ankara, 1999.

İslam Ansiklopedisi, C.2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989, s.237.

İzdem, Ekmel, *Dünkü Bugünkü Akhisar*, Ülkü Basımevi, İstanbul 1944.

Jaeschke, Gotthard, *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri*, çev. Cemal Köprülü, Cumhuriyet Yayınları, Ankara, C.1, 2001.

Karakuyu, Mehmet, *Tarihi Coğrafyasıyla Akhisar*, Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları, 2012.

Karakuyu, Mehmet, Sariusta, F., Yalçın, S., *Kentleşme sürecinde Akhisar*, Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları, Akhisar, 2012.

Köylü, Murat, *Çılgın Yunanlılar -Yunan Belgeleriyle Milli Mücadele*, İleri Kitabevi, İzmir, 2012.

Metinsoy, Murat, *İkinci Dünya Savaşı 'nda Türkiye Gündelik yaşamda Devlet ve Toplum*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 3. Basım, 2020.

Nadaroğlu, Halil, *Mahalli İdareler*, 5. Baskı, Beta Basım, Yayım, Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2001.

Ortaylı, İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara. 2000.

Ortaylı, İlber, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, 3. Baskı, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008.

Özalp, Kazım, *Milli Mücadele 1919-1922*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, C.1, 1998.

Tekeli, İlhan, İlkin, Selim, *İktisadi Politikaları ve uygulamalarıyla İkinci Dünya Savaşı Türkiye*, İstanbul, 2014, C. 2.

Tekir, Süleyman “*Türkiye Cumhuriyeti'nde Kuduz İle Mücadele Çalışmaları (1923-1950)*”: ed. Buke, Çağrı, Köse, Şükran, Çakmak, Fevzi, Akçiçek, Eren, *Tarihsel Süreçte Anadolu'da Kuduz*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2018. Ss.307-331.

Toynbee, Arnold J.. *The Western Question in Greece and Turkey*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1922.

Turan, Mustafa *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli- 1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999.

Türk İstiklal Harbi, C.2, Batı Cephesi- 1. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999.

Vilayet ve Mahalli İdareler Mevzuatı (1864-1996), T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Yayınları, S. 1997.

H. Makaleler

Akbulut, Dursun Ali, “Samsunun “Gazi Günü” Ya da 19 Mayıs Bayramı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XI, S. 33, 1995, Ss.771-779.

Akınlı Özcan, Akbaş, Ferdi, “Akhisar İlçesinde Adlarını Yeradlarından Alan Yeradları”, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2019, C.1, S.1. Ss.31-72.

Akman, Şahin, “Striknin'in Farmakodinamik Ve Toksikolojik Etki (Tesir)Leri Üzerinde Araştırma” *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 1956, C.3, S.3.4, Ss.156-175.

Aydın, Mehmet Korkud, “Millî Korunma Kanununun Hayata Geçirilişi (1940) Ve Tek Parti Dönemi Uygulamaları”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2019, C. 29, S.1, ss.413-428.

Bakar, Bülent, “İstanbul’da Ekmek Karnesi Uygulaması, Karne Ve Ekmek Suistimalleri”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 2013, C.12, S.24, Ss.1-60.

Baranaydın, Fırat, Baranaydın, Doğu, “Apokaliptik Kiliseler”, *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2019, C.6, S.17, Ss.213-228.

Çelebi, Mevlüt “İtalyan Belgelerine Göre Saruhan Sancağı’nda Yunan İşgali”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 2016, S.31, S.1, Ss.115-128.

Çetin, Nurullah, “Tek Partili Dönemde Aydın’da Yerel Seçim (1938)”, *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 2018, C.3, S.1, Ss.60-98.

Çomaklı,Ş.Ertan, Koç, Fatih, Yıldırım, Kürşad Emrah, “Türk Vergi Hukuku Tarihinde Tartışılan Bir Vergi: Toprak Mahsulleri Vergisi” *Hukuk Ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 2012, C.4, S.2, Ss.61-70.

Çufalı, Mustafa, “İstiklal Harbi Döneminde Batı Anadolu’da Yunan Zulmü, 1921 (Arnold Toynbee'nin Eşi Bayan Rosalind Toynbee'nin İzlenimleri)”, *Atatürk Yolu Dergisi*, 2000,C. 11, Ss.33-48.

Dikmen, Orhan, “Türkiye’de Muamele Vergisinin İnkişafı”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1941, C.5, S.14. Ss.96-126.

Dokuyan, Sabit, “İkinci Dünya Savaşı Sırasında Yaşanan Gıda Sıkıntısı Ve Ekmek Karnesi Uygulaması”, *Turkish Studies*, 2013, C.8, S.2, Ss.193-210.

Ertan, Mehmet, “Toprak Mahsulleri Vergisinin Esasları Ve Sonuçları: Toprak Mahsulleri Vergisi II. Aşar Mıydı?”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, C.14, S.2, Ss.239-255.

Gözler, Kemal, “Türk Belediye Sistemi Üzerinde Fransız Etkisi: 3 Nisan 1930 Tarihli Belediye Kanunu Fransa’dan mı İktibas Edilmiştir?”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 2019, C. 28, S. 1-2, Ss.1-23.

Gülmez, Nurettin, Önder, Meltem, “Akhisar’ın Milli Mücadele Liderlerinden Murat Tolun Bey”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013, C.11, S.1, Ss.376-386.

Karabulut, Umut, “Davetsiz Misafiri Beklerken İkinci Dünya Savaşı Türkiye’sinde Pasif Güvenlik Önlemleri (1939-1940)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2014, C.14, S.28, Ss.199-223.

Kardaş, Abdulaziz, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bitlis’te Sağlık Hareketleri”, *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, 2019, C.6, S.1, Ss.145-156.

Kozak, Akoğlan Meryem, Mutlu, Dilek, “Dünden Bugüne 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Etkinlikleri” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.22, Kasım 2020, Ss.16-29.

Metintaş, Mustafa Yahya, Kayıran, Mehmet “Refik Saydam Hükümetleri Döneminde Türkiye’nin Ekonomi Politikası (1939- 1942)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, C.9, S.2, Ss.155-184.

Mustafayev, Söhrab, “Cumhuriyet Döneminde Sıtma İle Mücadele ve Yasal Düzenlemeler (1923-1946)”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2019, C.6, S.2, Ss.112-1137.

Özdemir, Naziye, “İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye’de Elektriğin Tarihsel Gelişimi 1850-1938)”, *Osmanlı Medeniyetleri Araştırması Dergisi*, 2016, C.2, S.3, Ss. 17-32.

Özer, Sevilay, “I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nde Tifüs (Lekeli Humma) Salgını”, *Belleten*, Nisan 2016, C.LXXX, S.287, Ss.219-260.

Özer, Sevilay, “II. Dünya Savaşı Yıllarında Ekim Seferberliği”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2012, Y.8, S.15, Ss.31-49.

Özer, Sevilay, “II. Dünya Savaşı Yıllarında İstanbul’da Tifüs”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2015, C.15, S.30, Ss.171-201.

Özsoy, Selami, “Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Yerel Basın: Bolu Örneği”, *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2019, S.2, Ss.92-110.

Öztürk, Ali İhsan, “Cumhuriyet Döneminde Belediyelerin Asker Aile Yardımları”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 2012, C.11, S. 21, Ss.27-57.

Şen, Can, “Fahri Erdinç’in Acı Lokma Romanında Akhisar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, C.11, S. 58, Ss.199-205.

Tuğluoğlu, Fatih, “Türkiye’de Sıtma Mücadelesi (1924-1950)”, *Türkiye Parazitoloji Dergisi*, 2008, C.32, S.4, Ss.351-359.

Ursavaş, Özlem, “Manisa’nın Akhisar İlçesinde Kutlanan Çağlak Festivali Üzerine Bir İnceleme”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2018, C. 11, S. 23, Ss.111-123.

Utkugün, Ceren, Ortak, Şaban, “Ekim Seferberliği Kapsamında 1942 Yılında İstanbul Ve Ankara’da Bahçe Ziraati Uygulamaları”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2019, Y.15, S.29, Ss.373-404.

Yancı, Ülkü, “Osmanlı’nın Bisikletle Tanışması Ve Osmanlı’da Bisikletin Kullanım Alanları”, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020, Y.10, S.1, Ss.5-26.

Yörük, İsmail, Gülgün, Bahriye, “Akhisar İlçesi Kentsel Alan Kullanım Değişiminin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma”, *Ege Üniversitesi Ziraat. Fakültesi Dergisi*, 2005, C.42, S.3, Ss.171-182.

Yurtoğlu, Nadir, “Cumhuriyet Döneminin Öncü Bir Sanayi Kuruluşu: İzmit Selüloz Ve Kâğıt Fabrikaları Müessesesi (1936-1960)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 2017, S.60, Ss.341-372.

I. Raporlar

Manisa, Akhisar, Thyateira Antik Kenti, I. (Birinci) Ve III. (Üçüncü) Derece Arkeolojik Sit Alanları Koruma Amaçlı İmar Planı Çalışmaları, 2018.

İ. Tezler

Akdoğan, Meliha, “Sicill-İ Ahval Defterlerine Göre Akhisarlı Devlet Adamları”, *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Niğde, 2020.

Ay, Nihal, “Türkiye’de Belediyecilik, Karaman’da Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi Ve Mevcut Etkinliklerinin Analizi”, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi* Konya 2009.

Ayaz, Belkız, “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Akhisar Kazası (1923-1933)”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Manisa, 2006.

Çetin, Sabit, “İkinci Dünya Savaşı’nda İstanbul ve Trakya’da Alınan Tedbirler: Pasif Korunma ve Tahliye”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2008.

Gökdemir, Oktay, “İşgal Yıllarında Akhisar (1919 –1922) (Saruhan) (Akhisar Belediye Meclisi Kararlarına Göre)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, İzmir 1988.

Gündüz, Ali Osman, “Milli Mücadele’de Manisa Ve Milletvekilleri”, *Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2010.

Kaya, Tuğçe, “Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Yardım Ve Sosyal Hizmet Sorumluluğu: Murat Paşa ve Kepez Belediyeleri Örneği” *Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, Denizli, 2017.

Mercan, Burcu, “XIX. Yüzyılda Osmanlı’da Çiçek Salgınları ve Çiçek Hastalığı İle Mücadele”, *Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Kırklareli, 2017.

Talaysüm, Birol, “Akhisar İlçesi Monografyası”, *İstanbul üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Enstitüsü, Mezuniyet Tezi*, İstanbul, 1964-1965.

Tüzün, Nebahat, “Akhisar Ovasında Ziraat Mahsulleri ve Hayvancılık”, *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Enstitüsü, Bitirme Tezi*, 1941-1942.

Yalman, Necmiye, “Akhisar Beşeri İktisadi Coğrafyası”, *İstanbul Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Bitirme Tezi*, İstanbul, 194 (ytb.).

J. İnternet Sitesi

http://www.geocities.ws/ceteris_tr2/ah_gungormus.pdf (erişim tarihi: 25.05.2021)

<https://www.akhisar.bel.tr/yonetimkadroslu/4/eski-baskanlar.html> (erişim tarihi 03.02.2021)

<https://akhisardh.saglik.gov.tr/TR,129670/tarihce.html> (erişim tarihi: 26.12.2020)

<https://sozluk.gov.tr/?kelime=> (07.01.2020)

<https://sozluk.gov.tr/?kelime=umumi%20efk%C3%A2r> (26.12.2019)

EKLER

Fotoğraf 2. Eski belediye binasının alt katı (Bugünkü İş Bankasının olduğu yer) Belediye Başkâtibi Süleyman Özcan (Kısa boylu olan) ve kantar memuru

Fotoğraf 1. Eski belediye binası (1933)

Fotoğraf 3. Eski belediye önü şadırvanı

Fotoğraf 4. Eski kasap hali (Dışarıdan görünüm)

Fotoğraf 6. Eski kasap hali (içerisinden görünüm)

Fotoğraf 5. Zahire loncası ve açık pazarı (1940)

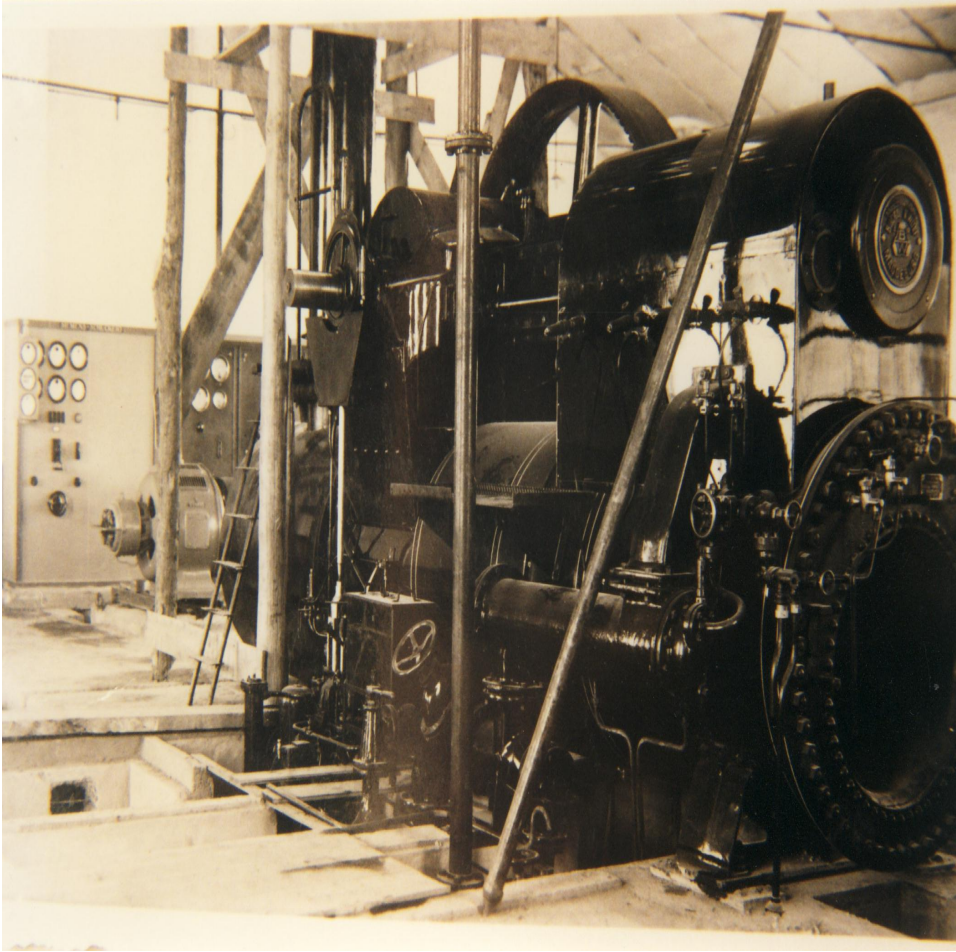
Fotoğraf 7. Akhisar genel görünüş- 1: Kasap hali 2: Zahire loncası

Fotoğraf 8. Elektrik santralinden bir görünüş (1938) Bugün Tütün Otelin yanında yer alan bina TEDAŞ tarafından kullanılmaktadır.

Fotoğraf 9. Elektrik fabrikası-ilk yapıldığı yıllar (1938)

Fotoğraf 10. Lokomobil (elektrik fabrikası)

Fotoğraf 11. Cumhuriyetin kuruluşunun 15. yıl kutlamaları (29 Ekim 1938)

Fotoğraf 12. Cumhuriyetin kuruluşunun 15. yıl kutlamaları (29 Ekim 1938)

Ön plandaki kişi 6 Eylül İlkokulu müdürü Korkut Bey

Fotoğraf 13. Tayyare Sineması

Fotoğraf 14. Tayyare Sinemasının Olduğu Bayram Kartpostalları (Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Fotoğraf 16. Güplüce suyunun çıkarılışı-
Kenan Temel- sondaj mü (...?) (ağzında
sigara olan) 04.11.1939

Fotoğraf 18. İtfaiye Garajı

Fotoğraf 17. Atatürk Günü (10 Ekim 1937)

Fotoğraf 19. Atatürk Günü (10 Ekim 1937)

20/9/937
Karar : 1002

10 Teşrin evvel / 1925 Tarihinde akhisarın Ziyaret etmiş bul
unan sevgili Cumur başkanımız Kamal Atatürkün sevgili akhi
rılara
Akhisarda geçirdiğim bir kaç saatlik zaman çok uzun zamanlar
da ancak vucut bulabilecek çok kuvvetli çok kıymetli bir
hatıra yaratmaya kafi gelmiştir.
Memleket güzeldir halk temiz, samimi ve münevverdir, hissi
vatan bu muhitin havasında ne kadar derin bir iltizaçla mün
gemlidir.
Süretinde gösterdiği mebzul iltifatın bir şükran hatıra
mak üzere On teşrin evvelin Atatürklerine candan bağlı olan
Akhisarlılar için atatürk günü ittihaz ve her yılın On teşrin
evvel bayram yapmasına ve şehri ayin gibi memleketin donatıl
masına ve bu hususta gereken masarifin şehri ayin tahsisatı
ndan sarfına ve keyfiyyetin kaymakamlığa C.H.P. İlçeyi kurtar
luna ve belediye meclisine arzına ve halka ilânına karar ver
ildi.

20/9/937

Berveci bala 17 adet karar verildi. 20/9/937

Rehb aza aza aza aza aza

Fotoğraf 20. 10 Ekim'in Atatürk Günü Olması Yönünde Encümen Meclisi
Tarafından Sunulan Teklif (1937)

Fotoğraf 21. 1938 Atatürk Günü Kutlamaları (Haber (Akşam Postası), 7
İkinci Teşrin 1938.

Fotoğraf 23. Ali Şefik Ortaokulu öğrencilerinin Atanın büstünün önünden geçerken (10 Kasım 1938)

Fotoğraf 22. Atatürk'ün vefatı dolayısıyla Akhisar'da yapılan törenler (1938)

Fotoğraf 24. Atatürk'ün vefatı dolayısıyla Akhisar'da –Namazgâhta- yapılan törenler (1938)

Fotoğraf 25. İstasyon Cıvarı (Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Fotoğraf 26. Akhisar Genel Görünüm

Türkkuşu filosu Akhisara gitti

Havacılığa bütün okullarımızda ders
programları içinde yer veriliyor

Fotoğraf 28. Havacılık Gösterileri İçin Akhisar'a Gelen Türkkuşu Paraşütçü ve Tayyarecilerinden Bir Grup (Yeni Asır, 2 Ağustos 1940)

Akhisarda sıtma müca- dele teşkilâtının faaliyeti

4800 metre uzunluğunda, 6 metre ge-
nişlikte büyük kanallar açıldı

Akhisardan yazı-
lıyor:

Akhisar sıtma mü-
cadele teşkilâtı, mü-
tevazi ve sistematik
bir tarzda çalışmak
suretiyle gerek ge-
çen sene ve gerekse
bu sene çok güzel iş-
ler başarabilmiştir.

Yaptığımız tetki-
kata göre, doktor B.
İhsan Rıza Bekelin
riyasetinde çalışan
Akhisar sıtma mü-
cadele teşkilâtı; 938
yılında 4800 metre
uzunluğun altı
metre genişliğinde
ve 2 - 2,50 metre der-
inliğinde kanalları
açılmıştır.

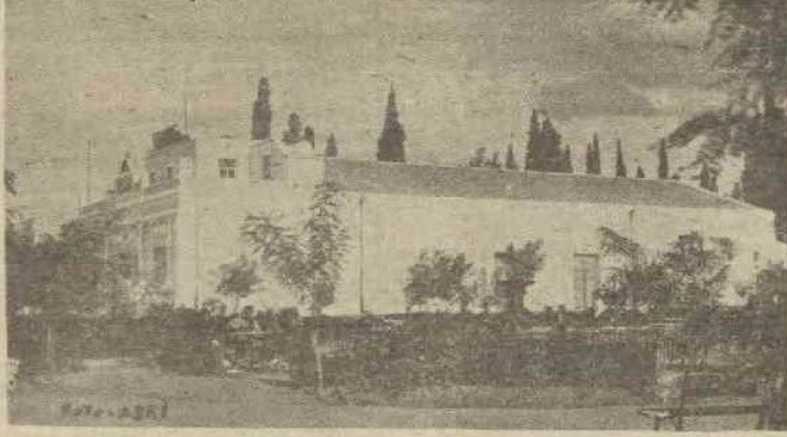

Kovalıkta açılan kanaldan bir görünüş
x işaretli zat Sıtma mücadele baş heki-
mi Dr. İhsan Rıza Pekeldir.

Fotoğraf 27. Akhisar'da Sıtma İle Mücadele (Anadolu, 1 Ağustos 1939)

Egede Bahar

Akhisarda Bahar Bayramı çok güzel oldu, yüzlerce araba ve otomobil Çağlak mesiresine binlerce insan taşıdı

Akhisarda tayyare parkından bir görünüş

Akhisar (Hususî) — Bahara girdik. Ege mantakası yeşilliklere büründü. Ovalar, dağlar güneşin ılıklığı altında yıkılıyor. Kış mevsiminin kalblere kasvet veren sisti ve yağmurlu günlerinden eser kalmadığından herkes kafın elbiseleri atabiliyor. Benizlerdeki uçukluk, yerini hafif pembeliğe terketti miye başladı.

Bu mevsimde Egenin an'aneleşmiş mesire günleri büyük bir huzursunluk arzeder. Her şehrin ve her kasabanın kendine göre baharı kutlayış vardır. İzmirin ötesinde Ödemiş, Tire ve Bayındırın bahar günleri nerede ise tes'it edilmek üzeredir. İzmirden beriye Manisa, Akhisar ve Kırkağacın Mesiri, Çağlak'ı, Çamlığı baharın sayılı günlerini teşkil eder.

Akhisarda Çağlak günü, şehrin beş kilometre kadar doğusundaki «Çağlak deresi»inde kutlanır. Burada genç ve ihtiyar her Akhisarlı gider. Cıvardan gelenler de çoktur. Gençlere göre çağlak, yılın saadet müjdecisidir. İhtiyarlar ise emel ve ümidlerin tahakkukunda

bu mesirede manevî bir tesir ararlar.

Gençlerin, çağlaktan saadet ummaları bir bakımdan isabetlidir; İstanbul ve İzmir gibi sosyete hayatı ileri mertebeyi bulmamış olan bu gibi memleketlerde genç kızlarla delikanlılar birbirlerini her zaman göremezler. Çağlak mesiresi ise yılın bu bir gününü diğer günlerden istisna eder. Burada yüzlerce delikanlı, yüzlerce genç kıza görebilir. Küçük bir ırmağın ikiye ayırdığı sırtların bağrındaki ağaçlıklar altına serilmiş olan insan kalabalıkları arasında yarınki hayat arkadaşını seçenler çok olmuştur. Her yıl Çağlağı ta'kib eden aylarda nişan ve nikâh törenleri çoğalır. Bu, Çağlak sırtlarında yekdiğerini beğenen gençlerin hareketidir.

Çağlak gününü bu hafta büyük bir neşe içinde gene yaşadık. Otomobiller, arabalar saatlerce insan taşıdılar. Gene, insan kalabalıklarından uzaklaşarak kuytulara çekilmiş rengârenk kıyafette çiftler göze çarptı. Bunlar, yarının mesud yuvalarına namzed olanlardır.

Fotoğraf 29. Çağlak Festivali Kutlamaları (Son Posta, 30 Mart 1941)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Bayram Ali YAVUZ

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Bölümü

Yabancı Dil (ler) ve Düzeyi

1. İngilizce-B1
2. Almanca-A1

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar

1. Ayşegül ŞENTÜRK& Bayram Ali YAVUZ, “İtalyan Basınında İzmir’in İşgali”,
Researcher: Social Science Studies, C.7, S.3, 2019, Ss. 118-130.
2. Bayram Ali YAVUZ, “İzmir İşgalinin İtalyan Basınına Yansımaları”, 100. Yılında 19
Mayıs ve Milli Mücadele Sempozyumu, 11-14 Haziran 2019, Samsun.